

БР. 1

ПИСМО СЕКРЕТАРА ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА ТОПЛИЦУ ОД 2 ЈУНА 1944 ГОД. ШТАБУ ДЕВЕТЕ СРПСКЕ НО БРИГАДЕ О СИТУАЦИЈИ У ТОПЛИЦИ И ЈАБЛА- НИЦИ¹

2-У1-944

ШТАБУ IX СРПСКЕ БРИГАДЕ

Положај

Драги другови,

Главни штаб за Србију послао је приложено писмо за Марка² и наредбу Врх. Штаба НО војске*.

Упућује се савезничка мисија, која треба да буде са вашом бригадом.

У Топлици је непријатељ — Немди, жандарми и Кесер⁴ покушавали да угрозе слободну територију но без успеха. Вршили су дневне упаде. Територија се проши-
РУЈЕ.

V Срп. бригада је разбила Кесера код В. Шиљеговца. Пре три дана преврнула воз код Ђуниса, убила 20 и заробила једног Немца и 16 Бугара. Плен је обилан.

¹ Оршинал, писан руком, у архиву ЦК СКС, под бр. 7970.

² Живан Васиљевић, секретар Окружног комитета КПЈ за За-
јечар

³ Односи се на наредбу Врховног штаба НОВ и ПОЈ од 27 маја 1944 године о постављању штабова Двадесет друге, Двадесет треће и Двадесет четврте НО дивизије (види док. рег. бр. 29/1, к. 15 у Војноистори-
ском институту).

⁴ Драгутин Кесеровић, командант Расинског четничког корпуса. Ухваћен јуна 1945 године, после разбијања четника Драже Михаило-
вића на Сутјесци, и осуђен од Војног суда у Београду, јула исте го-
дине, на смрт стрељањем.

Сигурно сте већ чули да се Лебански бугарски гарнизон предао са оружјем и муницијом⁵.

У Јабланици је територија проширена све до Оруглице, коју је 1 Срп. дивизија⁶ такође сада очистила.

Транспорти падају.

СМРТ ФАШ. — СЛОБ. НАРОДУ!

Другарски поз.
Сеља⁷

БР. 2

**ИЗВЕШТАЈ ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА КОСМАЈСКОГ
НОП ОДРЕДА ОД 3 ЈУНА 1944 ГОД. ОКРУЖНОМ КОМИ-
ТЕТУ КПЈ ЗА МЛАДЕНОВАЦ О АКЦИЈАМА ОДРЕДА¹**

О К *Младеновац*

3 Јун 1944 год.
Положај

Драги другови,

Почео сам писати извештај редовни о стању п.[артиске] организације, па пошто смо решили да нападнемо четнике у Друговцу т.ј. да им наместимо заседу на путу Друтовац—Суводол, [прекинуо аш]. Заседа није успела потпуно, али успеха је било. Убили смо два четника активца, заробили

¹ У другој половини маја 1944 год. у Лебану је био један батаљон бугарске војске као посада гарнизона. Преко неколико комуниста који су били у њему (капетан Игњатијев) вршена је припрема за предају. Ова јединица је једног дана извршила испад на с. Прекопчелицу. Крећући се у колони према Царичином Граду, упала је у заседе коју је раније поставила Једанаеста српска бригада Двадесет четврте НО дивизије. После позива на предају, прве две чете су одмах прешле на нашу страну, док је чета са зачеља дала отпор, али је у крајој борби била делом уништена или заробљена. Од ових Бугара формиран је самостални батаљон под именом „Георги Димитров“. Пошто је овај батаљон нарастао од оних Бугара који су касније заробљавани или који су се предавали и пребежавали на нашу страну, формирана је у јулу бригада под истим именом. Она је била у саставу Двадесет четврте НО дивизије па је средином августа по одлуци Главног штаба НОВ и ПО Србије (док. бр. 98. т. 7) упућена Главног штаба НОВ и ПО Македоније под чијом је командом остала до 8-1Х-1944 године. Тада је прешла у Бугарску и ушла у састав нове бугарске армије.

• Двадесет прва НО дивизија. То је прва дивизија формирана на слободној територији Топлице и Јабланице.

* ¹ Радош Јовановић

¹ Оригинал, писан руком, у архиви ЦК СКС, под бр. 6396.

једну машингеверу и две пушке. Са нама је био и друг Бановац.² О свему овоме и он је се сложио са нама.

Ево неколико [података] о борби у Дубони: били смо у шуми, четници су наишли да претресу шуму. Ми смо били спремни и одмах смо их напали. Резултат борбе је 12—15 мртвих, око 25 заробљених. Четири смо заробљеника стрељали пошто смо утврдили да су активци. Стрељан је и један стражар, сељак из Шегахшна, за кога смо утврдили да је дражиновац. Опширније ћу писати у [наредном] извештају, пошто сада намеравамо да кренемо да нападнемо другу групу у Селевцу. И о овоме ћу писати опширније.

С. Ф. — С. Н.!

Другарски поздрав
ЈБубомир ИвковН

БР. 3

НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ ОД 10 ЈУНА 1941 ГОД. ШТАБУ ЧЕТВРТЕ СРПСКЕ ДИВИЗИЈЕ О ЊЕНИМ ЗАДАЦИМА У СЛУЧАЈУ НЕПРИЈАТЕЉСКЕ ОФАНЗИВЕ¹

ГЛАВНИ ШТАБ
НАРОДНО ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА У СРБИЈИ
Бр. Сл / 10-VI 1944

ШТАБУ IV СРПСКЕ ДИВИЗИЈЕ³

Последњих дана Немци врше концентрацију® својих снага у гарнизонима према нашој слободној територији. Јаче снаге Бугара налазе се у Куршумлији, Прокупљу, Нишу, Лесковцу и Лебану, и на прузи Ниш—Скопље. Дуж

¹ Петар Баиовац

¹ Оригинал, писан машином, у архиви Војноисториског института под бр. 1/1, к. 1078.

* Наредбом Врховног штаба НОВ и ПОЈ, од јуна 1944 год., Четврта српска дивизија преименована је у Двадесет четврту НО дивизију. Истом наредбом преименована је Прва дивизија у Двадесет прву НОУ дивизију, Друга дивизија у Двадесет другу НО дивизију и Трећа дивизија у Двадесет трећу НОУ дивизију.

¹ Почетком јуна 1944 год. Немци и Бугари потпомогнути четницима и љотићевцима предузели су офанзиву против наших јединица у Јабланици, која се касније пренела на Топлицу и остале делове наше слободне територије. Ова непријатељска офанзива трајала је око 2 месеца — до почетка августа 1944 године. Види док. бр. 178.

границе према Косову Немци довлаче појачаља. Разбијене банде четника најотвореније стављају се у службу окупатора. Непријатељ врши сталне упаде на нашу слободну територију*, вероватно у циљу извиђања наших снага. У последњим офанзивама на нашу војску у другим крајевима, непријатељ је употребљавао и падобранце". Све те чињенице могу се оценити као припрема непријатељске офанзиве на нашу територију.

У вези с тим

НАРЕЂУЈЕМО

I

Да све наше једанце одмах пређу у офанзиву на непријатељске гарнизоне, саобраћајне везе и истурене положаје, како би осујетили непријатељске планове.

II

Да би у случају непријатељске офанзиве већих размера наше јединице могле самостално деловати, задати ударце непријатељу и сачувати живу силу војске, наређујемо:

1) Штабови дивизија треба да одржавају чврсте везе са бригадама и са суседним јединицама. Бригада ће се чврсто повезати са суседним јединицама.

2) Команде места и партизанске страже прикључиће се делом јединицама Н.О. војске, а тамо где постоје условни за одржавање остаће на терену и стално, офанзивним акцијама узнемиравати непријатеља и организовати обавештајну службу за јединице које се повуку.

3) У случају да непријатељ покуша да створи обруч око наших снага са већим силама урадити ово:

а) Јединице II дивизије⁰ пробијаће се у правцу Врања, Кара Дага и Козјака. Према конкретной ситуацији може се гробити и у правцу Источне Србије где ће напасти ослабљене гарнизоне непријатеља и разбијати четничке банде, повезујући се са јединицама III дивизије'.

б) Јединице IV дивизије настојаће да задају ударце непријатељу концентришући снаге на ужем сектору. Правац

* Односи се на ослобођену територију Топлице, Расине, Јабланице и Црне Траве.

* Вероватно се мисли- на десант немачких падобранаца на Дрвар 25 маја 1944 године.

" Двадесет друга НО дивизија
: Двадесет трећа НОУ дивизија

повлачења Копаоник, где ће се повезати са јединицама I Ударне дивизије*. У случају да непријатељ пресече везе између бригада ове дивизије 13 бригада ће се прикључити II дивизији.

в) I дивизија прикупиће мање снаге на Јастрепцу повезујући се са 16 бригадом" и нападаће на непријатеља. Правац повлачења Копаоник.

г) Свака јединица треба да развије што јачу обавештајну службу.

д) Предузети мере за смештај и обезбеђење рањеника.

е) Штабови дивизија држаће чвршће везе са подређеним им командама подручја.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант
П. Стамболић¹

БР. 4

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ЧЕТВРТЕ НО ДИВИЗИЈЕ ОД 10 ЈУНА 1944 ГОД. ШТАБУ ТРИНАЕСТЕ СРПСКЕ НО БРИГАДЕ ЗА НАПАД НА НЕПРИЈАТЕЉСКЕ ГАРНИЗОНЕ И О МЕРАМА КОЈЕ ТРЕБА ПРЕДУЗЕТИ У СЛУЧАЈУ НЕПРИЈАТЕЉСКЕ ОФАНЗИВЕ НА СЛОБОДНУ ТЕРИТОРИЈУ¹

Ш Т А Б
IV СРП. НО. ДИВИЗИЈЕ
10 јуна 1944 год.
Положај

ШТАБУ XIII БРИГАДЕ

Положај

Драги другови,

Последњих дана Немци врше концентрације својих снага у гарнизонима према нашој слободној територији. Јаче снаге Бугара налазе се у Куршумлији, Прокупљу, Нишу, Лесковцу и Лебану, и на прузи Ниш—Скопље. Дуж

* Двадесет прва НОУ дивизија
• Ова бригада ушла је у састав, Двадесет пете НО дивизије која је формирана крајем Јуна 1944 године.

¹⁰ Петар Стамболић, командант Главног штаба НОВ и ПО Србије

¹ Оригинал, писан машином, у архиви ЦК СКС, под бр. 6334.

границе према Косову Немци довлаче појачања. Разбијене банде четника најотвореније стављају се у службу окупатора. Непријатељ врши сталне упаде на нашу слободну територију, вероватно у циљу извиђања наших снага. У последњим офанзивама на нашу војску непријатељ је употребљавао и падобранце. Све те чињенице могу се оценити као припрема непријатељске офанзиве на нашу територију.

У вези са тим

НАРЕЂУЈЕМО

I

Да све наше бригаде пређу одмах у офанзиву на непријатељске гарнизоне, саобраћајне везе² и истурене положаје, како би осујетили непријатељске планове.

II

Да би у случају непријатељске офанзиве већих размера наше јединице могле самостално деловати, задати непријатељу ударце и сачувати живу силу војске, наређујемо:

1. Штабови бригада да одржавају чврсто везу са командом места на своме рејону и суседним јединицама.

2. Команда места Савинац и Бублица прикључиле би се XI бригади и под њеном командом дејствовале, као и сама Команда подручја. Остале команде места остаће на терену и стално офанзивним акцијама узнемиравати непријатеља и организовати обавештајну елужбу за јединице које се повуку.

3. Да све бригаде одмах предузму организовање обавештајне службе што јаче и продорније.

4. Да се XIII бригада побрине у том случају о смештају и обезбеђењу рањеника и болнице у заједници са јединицом која се налази на том терену као и командама места Горина, Бувци и Оруглица.

5. Да штабови бригада уложе све снаге за ово дреме да политичким и војним радом што више учврсте јединице, како би могли и у најтежим моментима борци савлађивати све евентуалне потешкоће.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол. комесар
Ж. Ђурчић-Срђа*

За команданта,
начелник
Воја Ристић

¹ Види док. бр. 6.
² Живојин Ђурчић

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ ШУМАДИСКЕ НО БРИГАДЕ
ОД 14 ЈУНА 1944 ГОД. СЕКРЕТАРУ ОКРУЖНОГ КОМИ-
ТЕТА КПЈ ЗА КРАГУЈЕВАЦ О СТАЊУ У ПРВОМ БА-
ТАЉОНУ¹

14/VI 1944 г.

Положај

Драги друже Павле!²

Ми смо се састали са куриром истог дана, који нам је изнео ситуацију на томе терену. Ми смо овамо извели неколико акција а имали смо и борбе са чупавцима³. Жртава нисмо имали, а није било ни рањених. Овамо је стигао и Батука⁴, рањен је у руку. Чамџија⁵ је био са нама. оставили смо га на лечењу, пошто има овамо могућности да се пре излечи (има лекар). Примили смо нових другова из Београда, има доста металаца. Организован је политички и војни курс који показују добре резултате. Са муницијом стојимо доста добро, имамо три п. митраљеза са 84 борца, имамо у овом батаљону три чете (једна је омладинска). Свакодневно одржавамо политичке и војне часове. Овај батаљон располаже са добрим људством и оспособљено је за све акције. Партиски рад је добар, свакодневно се ради и прорађује [материјал]. У томе раду сам се са другарицом Ружом⁶ сагласио да јој помогнем, у осталом ми долазимо кроз два дана тамо. Јавићемо се на везу у Прогореоцима или у Брајковцу код Вујадина⁷. О свему осталом ћемо детаљније офодискутовати кад се састанемо. Поздрави све другове.

Другарски поздрав од
Пере- — Србе^м

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

¹ Оригинал. писан руком, у архиви ЦК СКС, под бр. 5745.

² Душан Петровић-Шане

³ Четници Драже Михаиловића

⁴ Редакција није могла да утврди на кога се ово односи.

⁵ Милан Станојловић-Чамџија

⁶ Рада Вујачић-Ружа, заменик комесара батаљона

⁷ Вујадин Станошевић интендант Друге шумадиске НО бригаде

⁸ Душан Репец-Пера, политички комесар бригаде

• Иван Стефановић-Срба, командант бригаде

БР. 5

НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ П ПО СРБИЈЕ ОД 16 ЈУНА 1944 ГОД. ШТАБУ ДВАДЕСЕТ ЧЕТВРТЕ НО ДИ- ВИЗИЈЕ ЗА РУШЕЊЕ ПРУГЕ И МОСТОВА И О ОДНОСУ ПРЕМА ЕНГЛЕСКОЈ ВОЈНОЈ МИСИЈИ¹

ГЛАВНИ ШТАБ
НАРОДНО ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА У СРБИЈИ
Бр. сл. / 16 VI 1944

ШТАБУ 24 ДИВИЗИЈЕ Н.О.В.Ј.

Пошто се располаже довољном количином експлозивног материјала, настојати да се он рационално искористи.

Интензивно предузети рушење пруга на свима местима и правцима²; рушење мостова на пругама и сухопутним комуникацијама (путеви). На случај напуштања места где се налазе наши магацини, као и осталих зграда, ова места минирати како би се непријатељу нанели што већи губици.

Пошто код наших јединица постоје енглеске мисије у чијем се саставу налазе и стручњаци у извођењу рушења објеката, овима дозволити да учествују у овоме раду као технички руководиоци.

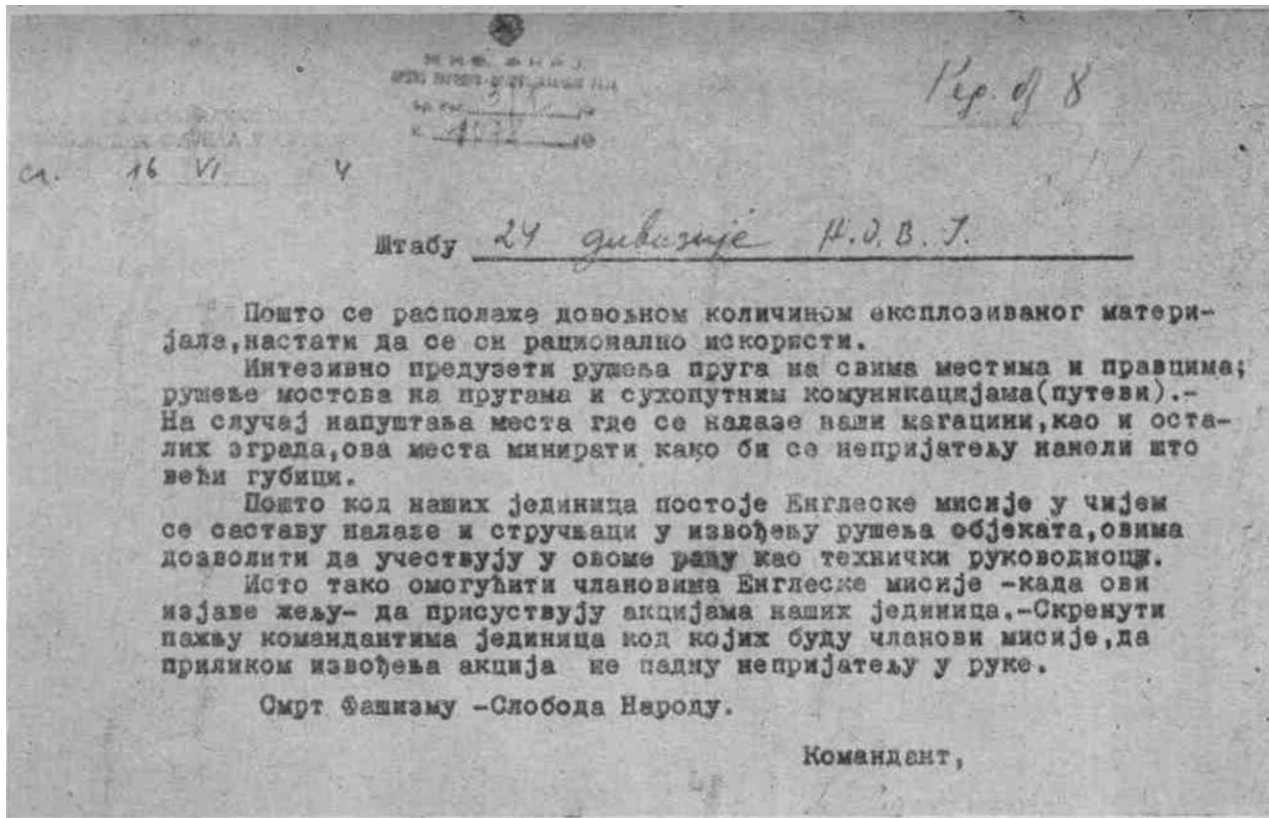
Исто тако омогућити члановима енглеске мисије — када ови изјаве жељу — да присуствују акцијама наших јединица. Скренути паџњу командантима јединица код којих буду чланови мисије, да приликом извођења акција не падну непријатељу у руке.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант
П. Стамболић

¹ Оригинал, писан машином, у архиви Војноисториског института, под бр. 3/1, к. 1078.
¹ Види док. бр. 8.

М. П. Ш. Н. Д. В. Ј.
ОПШ. ШТАБ. - ШТАБ. ДИВИЗИЈА
Бр. 24
К. 4832

Kop. of 8

са. 16 VI 4

Штабу 24 дивизије Н.Д.В.Ј.

Пошто се располаже довољном количином експлозивног материјала, настати да се он рационално искористи.

Интезивно предузети рушења пруга на свима местима и правцима; рушење мостова на пругама и суходутним комуникацијама (путеви). - На случај напуштања места где се налазе наши магацини, као и осталих зграда, ова места минирати како би се непријатељу нанели што већи губици.

Пошто код наших јединица постоје Енглеске мисије у чијем се саставу налазе и стручњаци у извођењу рушења објеката, овима дозволити да учествују у овоме раду као технички руководиоци.

Исто тако омогућити члановима Енглеске мисије - када они изјаве жељу - да присуствују акцијама наших јединица. - Скренути пажњу командантима јединица код којих буду чланови мисије, да приликом извођења акција не падну непријатељу у руке.

Смрт Фашизму - Слобода Народу.

Командант,

Фотокопшја документа бр. 6

**НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ ОД
20 ЈУНА 1944 ГОД. ШТАБУ ДВАДЕСЕТ ЧЕТВРТЕ НО ДИ-
ВИЗИЈЕ ЗА ПРЕБАЦИВАЊЕ НА ПРОСТОРИЈУ КУР-
ШУМЛИСКА БАЊА—ТРМКА—ЛЈУ ШЛКЈ¹**

**ГЛАВНИ ШТАБ
НАРОДНО ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
Л ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА У СРБИЈИ
Бр. Сл / 20. јуна 1944
Положај**

ШТАБУ 24 ДИВИЗИЈЕ НОВ.

Положај

Према садашњој ситуацији, а обзиром на линије до ко-
јих је непријатељ доспео на положајима према Вашој ди-
визији,

НАРЕЂУЈЕМО:

1.) На случај Да непријатељ покуша и даље са проди-
рањем у долини реке Добродолске и реке Мале Косанице,
ви ћете са вашом XI и XVII бригадом прећи на терен: Кур-
шумлиска Бања—Трмка—Луково и задржати се на овоме
терену са наслоним на Копаоник².

2.) Ако извршите прелаз на горњи терен, настати да се
повежете са 21 ударном дивизијом НОВ, која оперише на
простору: Мерћез—Брус—Јанкова Клисуре и даље према
Александровцу.

3.) Настојте са вашим јединицама да обухватите терен
до шиптарске границе³ на правцу села: Шушњак—Дабино-
вац—Церово, водећи рачуна да се од наше стране не десе
инциденти на граници.

4.) Настојте да ухватите везу са вашом XV бригадом
у Г. Јабланици и издајте јој потребно наређење за рад на
терену Гор. Јабланице, као и да се повеже са 22 дивизи-
јом НОВ.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

**П. С.
Другарицу др. Мирјану
Моцић-Симовић одмах
упутите у овај пггаб.**

**Командант
П. Стамболић**

¹ Оригинал, писан машином, у архиви Војноисториског инсти-
тута, под бр. 5/1, к. 1078.

² Види док. бр. 14.

³ Граница коју је окупатор посгавио између Србије и Космета.

БР. 14

ДИРЕКТИВА ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ ОД 22 ЈУНА 1944 ГОД. ЈЕДИНИЦАМА ДВАДЕСЕТ ПРВЕ, ДВАДЕСЕТ ЧЕГВРТЕ И ДВАДЕСЕТ ПЕТЕ ДИВИЗИЈЕ У ВЕЗИ С НЕПРИЈАТЕЉСКОМ ОФАНЗИВОМ НА СЛОБОД- НУ ТЕРИТОРИЈУ ТОПЛИЦЕ, РАСИНЕ И ЈАБЛАНИЦЕ¹

ГЛАВНИ ШТАВ НОВ И ПО
ЗА СРБИЈУ

22. јуна 1944. г.

Положај

Х н т н о

ШТАБУ 24 ДИВИЗИЈЕ НОВ.

Има се података да ће немачка Казнена екепедиција, праћена са четницима Кесеровића, љотићевцима и недићевцима поћи на слободну територију: Копаоник—Јастребац—Расина, а евентуално и Топлица.

Рачуна се да се снаге непријатеља састоје око 8000 људи, а располажу извесним бројем тенкова и авиона.

Највероватнији правац биће из долине Западне Мораве. За сада се највише непријатељских снага налази у **Крушевцу**, са једним делом у Краљеву, Вр. Бањи и Брусу.

Није искључено, да ће се овој акцији придружити и извесне непријатељске снаге из Куршумлије и Прокупља.

Износећи предње, на случај поласка непријатељске офанзиве, од стране овога штаба издају се следеће

ДИРЕКТИВЕ:

1.) Да 21 ударна дивизија НОВ дејствује по добивеном задатку с тим, да према развоју ситуације у току реакције² испољи што јаче дејство на пругу Рашка—Краљево, на слањајући се на Копаоник.

2.) Да XVI бригада НОВ одржава чврсту везу са 21 дивизијом и баца ударне групе у долину Мораве са задатком рушења пруга и мостова и узнемиравање непријатеља у позадини.

3.) Да X\аИ бригада НОВ одржава везу са 21 дивизијом и XVII бригадом, крећући се на терену: с. Шатра—Кур-

¹ Оригинал. писан машином, у архиви Војноисториског института, под бр. 9/1.

* Непријатељска офанзива. Види докуменат бр. 3, примедбу бр. 3.

1

шумлиска Банџа — с. Мердаре. Обратити пажњу на правац од Подујева преко с. Мердара и Преполца; са задатком узнемиравање гарнизона Куршумлија и чишћење мањих четничких банди на томе терену.

4.) Да команде Крушевачког и Јастребачког подручја предузму све мере за случај поласка непријатељске реакције. Задатак: рушење пруга, мостова и путова, нарочито вршити рушење на путу: Прокупље—Гребац—Рибарска Бања.

5.) Развити најјачу обавештајну службу за прибављање података о кретању непријатеља и о томе хитно обавештавати овај штаб.

6.) Вршити најинтензивније минирање путова, мостова и пруга.

7.) Према накнадно примљеним подацима XVIII бригада НОВ ставља се на расположење 21 ударној дивизији НОВ и предвиђеном задатку под тач. 3 може приступити само по наређењу дивизије.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

ДОСТАВЉЕНО:

**21 Ударној дивизији,
XVI и XVIII бригади,
командама подручја: Крушевац и
Јастребац,
24 Дивизији НОВ.**

**Командант
П. Стамболић**

БР. 14

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ДРУГЕ НО ДИВИЗИЈЕ ОД 23 ЈУНА 1944 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО СР- БИЈЕ О БОРБАМА ДИВИЗИЈЕ ОД 14 ДО 22 ЈУНА 1944 ГОДИНЕ¹

ШТАБ
22. ДИВИЗИЈЕ Н.О.В.
23 јуна 1944 г.
Положај

ГЛАВНОМ ШТАБУ Н.О.В. И П.О. ЗА СРБИЈУ

Драги другови,

У вези вашег писма од 14 јуна т.г., које смо добили 16 јуна, извеогвамо вас да смо гредузели потребно пре него што смо добили ваше писмо тако:

14 јуна у 23,30 часова нападнут је Лесковад са 12 и 13¹ бригадом Н.О.В. и III Бугарском бригадом „Георги Димитров“³.

Из приложене заповести види се организација ове акције. Пре поласка на акцију командантима је објашњен тачно поступак у појединим ситуацијама у акцији.

Успех акције је следећи: уништена електрична централа у Лесковцу потпуно јер је зграда и целе инсталације миниране. Уништена железничка станица потпуно до темеља јер је у унутрашњости минирана. Запаљено 6 вагона сламе и 2 цистерне бензина, и 4 аутомобила. Погинуо немачки командант станице и један бугарски официр. Погинуло 7 Немаца, 3 Бугарина и 2 Бугарина заробљена. Има нешто плена.

Исте ноћи минерско одељење 12 бригаде шширало је пруту код жељ. станице Ђорђево. Избачен је војни воз из шина, уништена је локомотива, запаљено 6 вагона. Од експлозије темпираних мина које су постављене под воз, погинуло 45 Немаца и Бугара.

Исте ноћи нападнута је фабрика у Вучју са топом (ношен на колима) и минобацачима. Уништена је до темеља електрична централа (минирана), оштећена фабрика и вероватно непријатељ има губитака. Има непгто плена из

• Оригинал, писан машином, у архиви Војноисториског института, под бр. 1/2, к. 1051.

¹ Тринаеста српска НО бригада Двадесет четврте НО дивизије стављена је привремено под команду Двадесет друге НО дивизије.

* Види док. бр. 1, примедбу бр. 5.

електричне централе (каиши, гума за 25 пари опанака, алат). Непријатељ је натеран да доведе лојачања.

У свим овим акцијама имали смо само једног лако рањеног (изгледа грешком) из 13 бригаде.

Успех акције био би већи да:

13 бригада није закаснила 1 и по сат са доласком на место акције које јој је одређено и

да је III бугарска бригада извршила свој задатак, што она није учинила.

15 јуна у 7 часова непријатељ је пошао са тенковима из Лесковца у реакцију. Са 4 тенка тукао је положаје X бригаде којом приликом је погинуо један друг и 4 лако рањена. Непријатељ је тенковима дошао у села Брза, Горина и Мишошевце и запалио их.

Ноћу између 18/19 јуна нападнута је железничка станица Грделица и железнички мостови код Копашнице и Грделице.

У овој акцији учествује III бугарска бригада и 12 бригада Н.О.В.

III бугарска бригада имала је задатак: да прекине телефонске везе Лесковац—Грделица, да минира пут и пругу на том правцу, да минира један пропуст гвоздени изнад Копашничког моста, да нападне на бункере код Копашничког моста и минира тај мост, да нападне са севера у правцу железничке станице специјално са задатком напада на бугарску касарну где има 60 бугарских војника, и да уништи тријангл.

12 бригада Н.О.В. имала је задатак да прекине везе Грделица—Предејане, да минира пут и пругу, да пругу искида на више места, да уништи колски мост преко Мораве, да нападне бункере код железничког моста у Грделици и минира мост, да наладне фабрику штофа у Грделици и да нападне железничку станицу Грделица са запада и југа.

Најтежи задатак је био минирање мостова, за шта су предвиђени следећи начини:

1. Да се топовима разруше бункери па да се онда минира мост. Овај начин није успео јер се због мрака нису видели бункери нити дејство граната на њих.

2. Да се привуче жици која је око бункера да се иста минама искида и направи бреша у жици. а онда да се бункер минира стављањем веће количине експлозива поред бункера. Овај начин није искористила III бугарска бригада

и ако је дошла до жица бункера, а 12 бригада није јер је задоцнила са доласком на место акције.

3. Да се заробе локомотиве на тријанглу или на станици и да се са њима дође на мост и минира пошто се прво у локомотиву узме потребан експлозив. Ии овај начин није искоришћен и ако су уништене 3 локомотиве.

Успех акције, који је ипак постигла 12 бригада је следећи: железничка станица је у унутрашњости минирана и потпуно уништена и још две станичне зграде. Уништене су три локомотиве, 6 вагона, једна цистерна бензина. убијено 13 немачких војника (најмање) за бугарске војнике у касарни се не зна, друга Предејане—Лесковац прекинута на више места, прекинуте телефонске везе Предејане—Грделица и Лесковац—Грделица, миниран пут на тим деловима, и пропуст на друму Грделица—Лесковац.

Исте ноћи X бригада Н.О.В. минирала је пут Лесковац—Лебане и Лесковац—Вучје и посекала телефонске везе. На путу Лесковац—Лебане уништен је један камион од постављених нагазних мина.

У овим акцијама рањено је 9 другова и један друг (Талијан) погинуо код топа. Од рањених другова два су Бугари од којих један подлегао ранама и један из 12 бригаде подлегао ранама (нема лека — калцијума). Остали су другови лакше рањени.

После ових акција прекинут је железнички саобраћај у времену од 23 до 4 часа у јутро. Сада се пруга чува целом дужином од Лесковца до Грделице — чувају је цивили, љотићевци и недићевци са псима. У Лесковац је дошло још 25 тенкова, поред постојећих 12, 800 Немаца, 1500 Бугара много недићеваца и љотићеваца. све ово као последица наших акција.

РЕКАПИТУЛЛЦИЈА: У овим акцијама уништено:

72 немачка и бутарска војника.

18 вагона путничка и теретна.

4 локомотиве.

3 цисгерне, 2 електричне централе.

5 аутомобила.

1 зорка\ 2 сандука муниције, један пиштољ и друге спреме заплешени у Грделици.

Овим нашим акцијама привучена је реакција на нас тако:

19 јуна непријатељ је пошао из Лебана ка Шуману и Поповцу у јачини од око 400 људи. Дочекан је од једног

⁴ Немачки пушкомитраљез

нашег батаљона из 13 бригаде и у паници сатеран у Лебане. Наши су их гонили до Шумана где их је дочекала артиљерија из Лебана те су се морали вратити. Рањена су три, друга од артиљерије. Непријатељ има губитака, јер се види по траговимг. крви.

20 јуна Дивизија има овај распоред:

13 бригада поседа положаје: Бувачки Вис, Ђулекаре. Тулалски Вис и хвата везу лево са 15 бригадом.

10 бригада поседа положаје Клаићи—Бели Камен и хвата везу поново са 13 бригадом.

12 бригада поседа положаје: чуку изнад Вике и Мачурице, избацује обезбеђење на Умац и хвата везу са 10 бригадом.

Истога дана непријатељ са артиљеријом туче наше положаје и поседа чуку изнад Поповца где се укопава.

Ноћу 20/21, 10 и 12 бригада врше ноћни напад на овог непријатеља уз, помоћ топа и минобацача. Истерују непријатеља из предњих ровова, али се морају вратити због јаке непријатељске ватре. Имамо 4 рањена и 3 мртва друга. Непријатељ вероватно има губитака.

21 јуна појављују се јаче непријатељске снаге од Славујеваца и Лесковца. 13 бригада напала непр. колону на путу Медвеђа—Лебане.

22 јуна долазе јаче непријатељске снаге у село Миршевце и иду према Горини. Испред Горине постављају топ и туку наше положаје. Имамо 3 мртва и пет рањених другова. Положаји одржани.

23 јуна непријатељ се у току ноћи 22/23 повукао а остао само на чуки изнад Поповца. Појавио се на правцу Шилово—Шарие. Има га у Негосављу. Црном Врху, Лецу (врши претрес терена), изнад Слишана има 4 логора.

XIII бригада добила је наређење да стално напада непријатељске колоне, да минира пут Медвеђа—Лебане и да га спреми за потпуно разарање, ако би непријатељ јачим снагама покушао да продре према Медвеђи,

У овим данима ее III Бугарска бригада налази у резерви у Гагинцу.

На сектору Лесковац—Грделица остављена је једна диверзиона група са задатком да сваке ноћи врши акције на другу. До сада нису успели па се зато пребацују на терен Предејане—Грделица.

Због слабих кадрова и великог броја ненаоружаног људства (500) појављују се дезертерства.

У јединидама 22 дивизије појављује се велика тежња за повратак на врањски терен.

На терену Оруглица—Бувци народ је још увек резервисан према нашој борби.

С. Ф. — С. Н.!

Политком
Васо Смајовић

(М. П.)

Командант
Живојин Николић-Жика

БР. 10

НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ ОД 24 ЈУНА 1944 ГОДИНЕ ШТАБОВИМА ДИВИЗИЈА И КОМАНДАМА ПОДРУЧЈА НА ТЕРИТОРИЈИ ЦРИЕ ТРАВЕ, ЈАБЛАНИЦЕ, ТОПЛИЦЕ. РАСИНЕ, КОПАНИКА И ТИМОКА ЗА УКАЗИВАЊЕ ПОМОЋИ САВЕЗИИЧКИМ АВИЈАТИЧАРИМА И ПРИКУПЉАЊЕ ПОДАТАКА О НЕПРИЈАТЕЉСКИМ АВИОНИМА И АЕРОДРОМИМА'

ГЛАВНИ ШТАБ
НАРОДНО ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА У СРБИЈИ
Бр. Сл./24-У1-1944

ШТАБУ XXIV ДИВИЗИЈЕ НОВ

У вези савезничких ваздухопловних акција у Југославији и преко Југославије, добио је наш штаб писмо од савезника следеће садржине:

„Ми стварно желимо имати убележено, колико је могуће, податке о нашим авијатичарима, тако да можемо обавестити њихове родитеље да су или погинули, заробљени или живи. Ми не мислимо оставити наше изгинуле војнике раштркане по свету у непознатим гробовима, већ чим се За то укаже "прилика, ми ћемо почети сакупљати, премештати њихова тела у једно централно гробље или лреносити у Америку.

Американци су неизмерно сентименталан народ. Ми нерадо шаљемо наше војнике у туђе земље и нерадо шаљемо наше авионе да бомбардују друге народе, осим када смо на то присиљени. Масе нашег народа које живе на хиљаде

¹ Оригинал, писан машином, у архиви Војноисториског института, под бр. 11/1. к. 1078.

миља далеко од фронта, немају ни појма о овоме рату. Њима је двај рат као рђав сан, један грозан сан, у коме одлазе њихови синови у непознате државе да се никада не поврате. Али је сасвим сигурно, они ће бити неизмерно захвални онима који су помагали њиховим синовима или дали податке где су они пали и сахрањени".

На основу овога писма

НАРЕЂУЈЕМО:

1. Да настојите да спасете сваког авијатичара који се може спасити. То је врло важно, јер сви спасени авијатичари сакупљају се и транспортују натраг у своје базе, укључују у своје јединице и на тај начин продужавају борбу против непријатеља.

2. Да хитно подносите извештај изнад кога се места водила борба, у колико часова, са каквим непријателским снагама а по могућству и са којих су положаја дошле непријатељске снаге.

3. Колика је штета и које је објекте погодило савезничко ваздухопловство у градовима.

4. Ако је авијатичар жив. предати га најближим савезничким официрима.

Ако је рањен, извести: датум и час када је авион пао, име и број војника, тип авиона, тачно место где је пао пилот и авион, изјаву авијатичара или лица која су видела пад авиона, а рањеника упутити у најближу болницу.

Ако је авијатичар мртав извести одмах датум и час кад је авион пао, под каквим околностима је авион пао, је ли пилот скакао са падобраном, место где је пилот пао, тип авиона. Одузети од пилота све личне ствари, нарочито лимену легитимацију која пилоту виси око врата. као и легитимацију са фотографијом и све ово предати најближем савезничком официру. У извештају навести тачно место где је пилот пао.

5. Редовно подносити извештаје о свим борбама у ваздуху. Извештај треба да обухвати следеће:

а — датум и час борбе,

б — тачно место борбе,

в — колико авиона и кога типа је учествовало у борби.

г — чији је авион пао и где,

д — колико се падобрана видело и где су пали.

6. Кад је могуће поднесите одмах извештај о непријателским аеродромима и авионима. Извештај да обухвати следеће:

а — тачно место аеродрома, по могућству са скицом на којој ће се у исто време видети где се налазе против-авионски положаји а где се скривају непријатељски авиони.

б — колико има авиона,

в — који је број написан на авиону (бројеви су обично написани на обе стране авиона и на репу),

г — покрет авиона (време уздизања и спуштања авиона),

д — која врста авиона и какву тактику примењује.

7. Кад је могуће подносити извештај о против-авионским положајима. Извештај да обухвати:

а — тачно место положаја. ако је могуће са скицом и колико има против-авионских оруђа,

б — авионске светлосне сигнале, њихов број и место,

в — радио станица, место станице са скицом, је ли станица стална или покретна и којим средством.

8. Подносити извештаје о бомбардованим градовима и објектима. Извештај да обухвати: колика је причињена штета, шта су бомбе погодиле. јесу ли оштетиле комуникациске линије, које су творнице и мостови оштећени и колико, колико је жртава било и чијих, процена по могућству стручњака колико ће времена требати да се уништени објекти подигну или оштећени оправе, датум и час бомбардовања.

9. Поднети извештај о погодним местима за спуштање оштећених авиона који не могу да наставе свој лет. У извештају назначити величину места (да ли је место ливада, њива, утрина, засејано, да ли је равно или таласасто). У обзир долазе нарочито места 150 м. ширине и 1.000 м. дужине.

Све напред наведене извештаје достављати као најхитније и одмах предузети све, да се сви подаци одмах прикупљају и сређени доставе тачно како је напред наређено. Нарочито податке о бомбардовању одмах доставити јер се исти најлакше прикупљају.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант
П. Стамболћ

Достављено:
свим штабовима дивизија,
одредима и кдма подручја.

Достављено Штабу 11, 13, 15
и 17 бригаде и Коланди по-
дручја В.Ј.Р.-
29-У1-1944

¹ Воја Ристић, начелник Штаба Двадесет четврте дивизије

БР. 14

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ДРУГЕ НО ДИВИЗИЈЕ ОД 26 ЈУНА 1944 ГОД. ШТАБУ ТРИНАЕСТЕ СРПСКЕ НО БРИГАДЕ ДВАДЕСЕТ ЧЕТВРТЕ НО ДИВИЗИЈЕ ЗА ДОСТАВЉАЊЕ ИЗВЕШТАЈА О СИТУАЦИЈИ НА ПОЛО- ЖАЈУ БРИГАДЕ¹

Ш Т А Б

22. ДИВИЗИЈЕ Н.О.а

26-У1-1944. г.

Положај

КОМАНД. 13. БРИГАДЕ Н. О. В.

Драги другови,

Пошто немамо тачан преглед ситуације из правца Медвеђа—Сјарина, то нам одмах по овом куриру пошаљите детаљан извештај о стању на томе делу фронта. Код вас ће остати један нанг курир — кошаник по коме ћете нам послати извештај ако се ситуација промени.

За појачање вашег левог крила (Тупалски Вис) послали смо Врањски одред (240 људи). Ви морате осигурати пролаз болнице за Туларе, зато морате држати ваше положаје. Известите нас где се налази 15" и остале бригаде, и да ли непријатељ дејствује према њима.

Командант, кап.
Жив. Николић

Н. 3. Врањски одред мора у току ноћи да спроведе болницу у правцу Тулара а по извршењу задатка окренуће се према непријатељу. Зато се повежите са Врањским одредом и на сваки начин осигурајте тај правац.

Командант
Жив. Николић

¹ Оригинал, писап руком, у архиви ЦК СКС, под бр. 6835.

⁵ Петнаеста српска НО бригада Двадесет четврте НО дивизије

БР. 14

НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ ОД 27 ЈУНА 1944 ГОД. ШТАБУ ДВАДЕСЕТ ЧЕТВРТЕ ИО ДИВИЗИЈЕ У ВЕЗИ С ПОПУНОМ И НАОРУЖАЊЕМ ДИ- ВИЗИЈЕ И ПОСТУПЦИМА ПРЕМА НОВИМ БОРЦИМА¹

ГЛАВНИ ШТАБ
НАРОДНО ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА У СРБИЈИ
Бр. Сл./27. јуна 1944
Положај

ШТАБУ 24 ДИВИЗИЈЕ НОВЈ

Пошто су од савезника примљени ванредни транспорти оружја на Јастрепцу и Расини, ненаоружано људство које сте примили са овог терена вратити натраг са сигурном пратњом. Овоме људству дати оружја уколико је могуће. Осталим оружјем са којим располажете иаоружавати нове борце.

Слабе и несигурне борце кажњавати, смењивати и вратити кући.

Са Бугарима послатим из бугарског батаљона „Георги Димитров“ као несигурним борцима поступити као што су Миливоје² и Церовић³ са вама разговарали.¹

Наређено је Команди Јастребачког подручја да вам достави два „ЦОН БУЈИА“^с са упутима за употребу.

Према подацима којима располажемо можда ће покушати неке добровољачке јединице (љотићевци и недићевци) реакцију на ваш терен. Међу људством добровољачких јединица има велики број силом мобилисаних људи. У борби са њима оштро иступите, али у исто време омогућите им да се предају нашим јединицама ако покажу какву намеру за то.

¹ Оригинал, писан машинном, у архиви Војноисториског института, под бр. 10/1, к. 1078.

² Милан Ковачевић

³ Војислав Церовић

* Поступак са таквим Бугарима био је у томе што нису одмах употребљавани у борбама против бугарских јединица, да не би прешли на њихову страну. У почетку су употребљавани за борбу против четника, или су били у резерви, а касније, кад су се сродили са нашим јединицама, употребљавани су у свим борбама. Види докуменат бр. 1, примедбу бр. 5.

¹ Енглески минобацач

Подносите 'изцештаје о новим борцима који долазе из Београда и других градова. Према тим борцима заузимати сасвим правилан став. Борце примати са пуном будношћу, али у исто време их примати љубазно и оним борцима који се истакну добрим квалитетима омогућити правилно и брзо издизање на руководеће положаје. Досадашњи став бораца а и штабова често је био неправилан („зашто ниси раније дошао, а с}тра ћеш бити командант или пол. комесар" итд.).

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант
П. Стамболић

БР. 13

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ДРУГЕ НО ДИВИЗИЈЕ
ОД 28 ЈУНА 1944 ГОД. ШТАБУ ТРИНАЕСТЕ СРНСКЕ НО
БРИГАДЕ ДВАДЕСЕТ ЧЕТВРТЕ ИО ДИВИЗИЈЕ ЗА ДО-
СТАВЉАЊЕ ИЗВЕШТАЈА О СИТУАЦИЈИ У ГАЈТАНУ,
ЛЕЦУ, МЕДВЕЂИ И СЈАРИНСКОЈ БАЊИ¹**

ШТАБ
22 ДИВИЗИЈЕ Н.О.В.
28 јун 1944 г.
Положај

ШТАБУ 13. БРИГАДЕ

Положај

Синоћ смо **биЈОГ** у 20.30^h у Вељој Глави — спремни да **пређемо** границу. Успоставили смо везу били са Шиптарима и тада на основу ново-добијених података о непријатељу донели смо одлуку да пођемо овамо. Наш покрет ка Вељ.[ој] Глави сигурно су приметили и предострожност је била углавном на другој страни. Тако смо несметано избили преко Свирца и Бороваца. И ево нас већ у Богуновцу. Синоћ **смо** у Равној Бањи имали малу чарку са Бутарима — они су имали губитака — ми нисмо нипгга.

Потребно је да нас известите о ситуацији: у Доброј Води—Гајтану—Бучумету—Лецу—Медвеђи—Бањи затим Добром Долу. Ако одмах не знате потрудите се да сазнате па нам хитно јавите. Но одмах јавите онолико крлико знате.

¹ Оригинал, писан руком, у архиви ЦК СКС, под бр. 6836.

Да ли сте успоставили везу са 24 дивиз. и да ли 24 дивиз. има везу са Гл. штабом- — то нам је хитно потребно зато се постарајте да ухватите везу и о томе нас известите.

Како сте ви гтрошли? Је ли Бранко³ (интендант дивизије) код вас? Шта сте урадили са Томом? Јесу ли Каћа⁴ и Стаменко⁵ са вама? Како су прошли буг. партизани „Георги Димитров“?

Изгледа да је Врањ.[ски] одред са лекаром и неким рањеницима у Маровцу, ако се у току ноћи нису негде пребацили. Тамо је и ваш батаљон и команда места Оруглица. Они ће маневрисати око Веље Главе или на Кукавици уколико су се у току ноћи тамо пребацили. Наших рањеника има у Свирцу а 4 су у рукама Шиптарске пограничне страже.

Где су бригаде 15 — 11, 17, и т.д.

С друг. поздравом

С. Ф. — С. Н.!

П. комесар
Васо Смајовић

Командант
Жив. Николић-Брка

П. С. Према обавештењима која имате саветујте нам где би ми требали сутра да будемо. Уколико нам не јавите ми ћемо на Тулар.[ски] Вис—Чокотин.

¹ Главни штаб Народноослободилачке војске и партизанских одреда Србије

³ Вранко Павловић

⁴ Милица Сарић

• Стаменко Стошић

БР. 14

НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ ОД 6 ЈУЛА 1944 ГОД. ШТАБУ ДВАДЕСЕТ ЧЕТВРТЕ НО ДИ- ВИЗИЈЕ ЗА ПРЕБАЦИВАЊЕ ИЕТНАЕСТЕ И СЕДАМНА- ЕСТЕ СРНСКЕ НО БРИГАДЕ НА ПРОСТОРИЈУ МЕРЋЕЗ —САГОЊЕВО¹

ГЛАВНИ ШТАБ
НАРОДНО ОСЛОБОДИЛАЧКЕВОЈСКЕ
И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА У СРБИЈИ
Бр. Сл./б. јула 1944
Положај

ШТАБУ 24 ДИВИЗИЈЕ НОВЈ

Положај

Немци удружени са домаћим издајницима (недићевцима и Дражиним бандама: Кесеровић и Калабић²) воде борбу са нашом 21 ударном дивизијом НОВЈ, на положајима **Копаника**.

Потребно је да се наша снага појача на томе правцу, како би се непријатељ могао тући.

На основу предњег Главни штаб НОВ и ПО за Србију даје следећу

ДИРЕКТИВУ:

1.) Да XV и XVII бригада 24 дивизије НОВЈ *одмах крене* на терен **Косанице**, са правцем дејства:

XV бригада: Д. Грабовница—Спанци—Сагоњево—Гргуре—Мерћез.⁸

XVII бригада: Добри До—Крток—Равни Шорт—Куршумлиска Бања—Трмка—Луково—Блажево—Мерћез.

2.) Штабови бригада хмтко ће се повезати међу собом и са 21 ударном дивизијом НОВЈ, на правцу: Луковска Бања—Мерћез — Жуње — Разбојна — Огледна — Дренова—Брус.

¹ Оригинаал, писан машинном, у архиви Војноисториског института под бр. 13/1, к. 1078.

• Никола Калабић, командант Горске гарде четника Д. Михаиловића. Убијен 1946 год. као одметник.

⁸ Петнаеста српска НО бригада поступила по овом наређењу. Види док. бр. 16.

3.) По гтрикупљеним подацима у Куршумлији и Топлици налази се један део бугарских снага, које су учествовале у реакцији на терену: Пуста Река—Јабланица—Кукавица. Овај се податак даје из разлога, да штабови бригада на своме правцу дејства прикупе хитно податке о непријатељу и даље постане према створеној ситуацији.

4.) Због хитности директива се доставља непосредно штабовима бригада, а Штаб 24 дивизије НОВЈ допуниће исту и својим наређењем тежећи да се главни циљ постигне.

Директива обухвата најшире тачке (правце) дејства, због немаља тачних података о садашњим положајима 21 ударне дивизије НОВЈ.

Настати да терен Косанице буде увек слободан за евентуални наслон наших снага.

Обратити пажњу на правце: Куршумлија—Преполац (долина р. Бањске) и Куршумлија—Мердаре (долина р. Косанице) и терен који обухватају ова два правца.

5.) Штаб 24 дивизије НОВЈ хитно ће обавестити штаб 22 дивизије уколико су напред поменуте бригаде предвиђене за акције на другом терену.

6.) Штаб 24 дивизије одржаваће непрекидну везу са својим бригадама и овим штабом. Преко штабова бригада ухватити везу и са 21 ударном дивизијом.

7.) Прилажу се Еести о славним успесима Црвене армије.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Главни штаб,
начелник штаба
Благ. Комненовић

ДОСТАВЉЕНО:
Штабу 24 див. НОВЈ,
„ XV бригаде,
„ XVII бригаде

**ЗАПОВЕСТ ШТАБЛ ДВАДЕСЕТ ДРУГЕ НО ДИВИЗИЈЕ
ОД 6 ЈУЛА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ДЕСЕТЕ, ЈЕДАНА-
ЕСТЕ И ДВАНАЕСТЕ СРПСКЕ НО БРИГАДЕ ЗА НАПАД
НА ЧЕТНИКЕ ЗАПЛАЊСКОГ КОРПУСА¹**

Ш Т А Б
22. ДИВИЗИЈЕ Н.О.В.Ј.
6 јула 1944 г.
Положај

ЗАПОВЕСТ

(Секција Ниш—Врање—Пирот—Босиљград раз 1 : 100.001/
издање енглеско)

Ова Дивизија добила је задатак да очисти терен „**Ба-
бичко**“ од издајника дражиноваца и да на том терену ома-
сови дивизију и мобилише људство пропш фашизма на ново
освојеној области.-

Непријатељ се налази сконцентрисан у селима: Кума-
рево—Биљаница—Д. Слатина—Манојловце и село Коноп-
ница. У Заплању се налази штаб Заплањског корпуса у
селу Сопотници. На осталим деловима овога терена има
само мањих група. Непријатељска снага у селу Биљаница
као највећа група цени се на 800 сакупљених са Г. Ору-
глице—Јабланице и Косанице као и силом мобилисаних.
Морал слаб као и дисциплина.

/ За извршење овога задатка употребиће се снаге X, XI³
и XII Бригаде Н.О.В.Ј. Стога

НАРЕЂУЈЕМО •

1. — X Бригада Н.О.В.Ј. на дан **9 јула 1944** године долази
у село Мирошевце где руча и вечера а у току дана врши
покрет потпуно конепиративно до села Г. Јајина где мора
Да **стигне до 7 часова увече** и остаје у шуми све до пада
мрака (9 часова) а онда врши покрет од коте 288—Рудар-
ска **Црква**—прелази пругу десно од пропуста на прузи —

¹ Оригинал, писан машинном. у архиви Војноисториског инсти-
тута, под бр М, к. 1051.

² О овим борбама види Операциски дневник Главног штаба
нов ц ПО Србије од 11 -13 августа 1944 године, докуменат бр. 178.

³ Једанаеста српска НО бригада Двадесет четврте НО дивизије
привремено је стављена под команду Двдесет друге НО дивизије.

3.) По прикупљеним подацима у Куршумлији и Топлици налази се један део бугарских снага, које су учествовале у реакцији на терену: Пуста Река—Јабланица—» Кукавица. Овај се податак даје из разлога, да штабови бригада на своме правцу дејства прикупе хитно податке о непријатељу и даље поступе према створеној ситуацији.

4.) Због хитности директива се доставља непосредно штабовима бригада, а Штаб 24 дивизије НОВЈ допуниће исту и својим наређењем тежећи да се главни циљ постигне.

Директива обухвата најшире тачке (правце) дејства, због немања тачних података о садашњим положајима 21 ударне дивизије НОВЈ.

Настати да терен Косанице буде увек слободан за евентуални наслон наших снага.

Обратити пажњу на правце: Куршумлија—Преполоц (долина р. Бањске) и Куршумлија—Мердаре (долина р. Косанице) и терен који обухватају ова два правца.

5.) Штаб 24 дивизије НОВЈ хитно ће обавестити штаб 22 дивизије уколико су напред поменуте бригаде предвиђене за акције на другом терену.

6.) Штаб 24 дивизије одржаваће непрекидну везу са својим бригадама и овим штабом. Преко штабова бригада ухватити везу и са 21 ударном дивизијом.

7.) Прилажу се вести о славним успесима Црвине армије.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Главни штаб,
начелник штаба
Благ. Комненовић

ДОСТАВЉЕНО:
Штабу 24 див. НОВЈ,
„ XV бригаде,
„ XVII бригаде

БР. 15

ЗАПОВГХТ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ДРУГЕ НО ДИВИЗИЈЕ ОД 6 ЈУЛА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ДЕСЕТЕ. ЈЕДАНА- ЕСТЕ И ДВАНАЕСТЕ СРИСКЕ НО БРИГАДЕ ЗА ИАПАД НА ЧЕТНИКЕ ЗАПЛАЊСКОГ КОРПУСА¹

Ш Т А Б

22. ДИВИЗИЈЕ Н.О.В.Ј.

6 јула 1944 г.

Положај

З А П О В Е С Т

(Секдија Ниш—Врање—Пирот—Босиљград раз. 1 : 100.000.
издање енглеско)

Ова Дивизија добила је задатак да очисти терен „Ба-
бичко“ од издајника дражиновада и да на том терену ома-
сови дивизију и мобилише људство против фашизма на ново
освојеној области.¹

Непријатељ се налази сконцентрисан у селима: Кума-
рево—Биљаница—Д. Слатина—Манојловце и село Коноп-
ница. У Заплању се налази штаб Заплањског корпуса у
селу Сопотници. На осталим деловима овога терена има
само мањих група. Непријатељска снага у селу Биљници
као највећа група цени се на 800 сакупљених са Г. Ору-
глице—Јабланице и Косанице као и силом мобилисаних.
Морал слаб као и дисциплина.

- За извршење овога задатка употребиће се снаге X, Xг¹
и XII Бригаде Н.О.В.Ј. Стога

НАРЕЂУЈЕМО »

1. — X Бригада Н.О.В.Ј. на дан 9 јула 1944 године долази
У село Мирошевце где руча и вечера а у току дана врши
покрет потпуно конспиративно до села Г. Јајина где мора
да стигне до 7 часова увече и остаје у шуми све до пада
мрака (9 часова) а онда врши покрет од коте 288—Рудар-
ска Црква—прелази пругу десно од пропуста на прузи —

¹ Оригинал, гшсак машином, у архиви Војноисториског инсти-
тута, под бр 1/1, к. 1051.

* О овим борбама види Операциски дневник Главног штаба
НОВ и ПО Србије од 11—13 августа 1944 године, докуменат бр. 178.

* Једанаести српска НО бригада Двадесет четврте НО дивизије
привремено је стављена под команду Двадесет друге НО дивизије.

креће се између села Мрштане и Крајинце и напада непријатеља у селу Манојловце и Д. Слатина и то са два батаљона из правца запада од Лесковца а са једним батаљоном у заседи са истока код села Д. Слатина. На места борбе се мора стићи до 1 час по поноћи када борба мора почети. По извршеном нападу и протеривању непријатеља и извршеном претресу села избити на пут Д. Слатина—Орапац па са једним батаљоном продужити у Јарсеново—кота 693—с. Ступница, а са осталим снагама ићи право у правцу с. Ступнице где ће се добити даља наређења.

2. — XI Бригада Н.О.В.Ј. 9 јула 1944 год. дани у околини села Подринце (секција Ниш), пругу прелази на најпогоднијем месту у правцу села Богојевац—Навалин и иде даље ка селу Кумарево—Биљаница и напада непријатеља у тим селима и то са два батаљона са запада а са једним са севера у заседи. Један батаљон упућује у правцу села Јелашнице—Д. Купиновица—Манастир Св. Богородица—Краставче. По протеривању непријатеља и претресу села креће се у правцу Јелашнице са својим батаљоном са циљем да што пре избије на линију Краставче—Дуга Пољана—Ћелије и затвори правац Душник—Гацин Хан. По затварању овога правца креће у правцу села Сопотаице, која је циљ осталих бригада, а где се налази штаб Запаљског корпуса, који мора бити уништен а село очишћено. Један батаљон оставља пре преласка Бабичке Горе изнад села Црковница који ће служити као заштита од Лесковца.

3. — XII Бригада Н.О.В.Ј. ноћу 8/9 јула 1944 године долази у село Чуљеник што конспиративније, где руча, вечера и дани. После вечере креће се по дану све до Бостаништа (кота 335). По паду мрака прелази пругу у правцу села Г. и Д. Губеревац—Прилепац са једним батаљоном на Стајковац—Раекреје (кота 457)—Црквиште—Липовица, Гуњетина, а осталим снагама: с. Прилепац—Гложане—Еатуловце—Конопница—Велика Ломница—Гуњетина—Равна Дубрава—В. Крчимир—М. Крчимир и даље ка селу Сопотница, с тим да разбије снаге непријатеља који би пошао из Власотинаца. Као заштитницу да остави један батаљон у селу Комарици који ће се повезати са X бригадом, а са осталим снагама да стеже обруч око непријатеља у Запаљу.

II

Обруч око непријатеља 11 јула у јутро мора бити стегнут тако да се непријатељ нигде не може извући сем у правцу Суве Планине.

III

Знаци за везу биће помоћу црвених барјачића.

За X бригаду оба барјачића дигнута право горе.

За XI бригаду оба барјачића са стране.

За XII бригаду леви барјак право горе, а десни право у десно.

Ово важи за јединице које имају барјачиће са собом.

За појединце и мања одељења, ко позива пита: ко је тамо и диже десну руку са капом у вис право. Онај ко је позват испружа десну руку са капом у десну страну и одговара.

По ноћи знаци распознавања ће бити:

9.-VII. — Седло—Слатина—Сима.

10.-VII. — Затварач—Зајечар—Зоран.

11.-VII. — Пушка—Пирот—Павле.

IV

На пушку понети 200 метака.

На пушкомитраљез 800 метака.

На минобацач 50 мина.

За „Цон-Бул" 40 комада.

Понети експлозивни материјал за разарање пруге и мостова.

V

Све слабе, рањене, болесне и слабо покретљиве оставити команди места. Сав непотребни материјал такође оставити.

VI

Извршити организацију санитетске службе. Одредити носиоце рањеника у свакој чети, места рањеничких прихватница у борби и бригадно завојште.

VII

За исхрану сваки војник мора имати резервну храну за два дана и то 10 и 11 јули коју ће трошити само ако

нема хране на терену да се брзо набави. Покрет се не сме ни најмање задржавати због хране, која се може прикупљати за време одмора.

VIII

Место штаба Дивизије биће код штабе. X бригаде.

Политхотм
Васо Смајовић

„

Командант, капетан
Жив. Николић

(М. П.)

Достављено:
X, XI, XII бригади и
Главном штабу за Србију.

БР. 16

**НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ ОД
7 ЈУЛА 1944 ГОД. ШТАБУ ДВАДЕСЕТ ЧЕТВРТЕ НО ДИ-
ВИЗИЈЕ ЗА САДЕЈСТВО ЈЕДИНИЦАМА ДВАДЕСЕТ ПРВЕ
НОУ ДИВИЗИЈЕ¹**

**ГЛАВНИ ШТАБ
НАРОДНО ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА У СРБИЈИ**
Бр. Сл / 7. јула 1944
Положај

ШТАБУ 24 ДИВИЗИЈЕ НОВЈ

Положај

Веза: директива овог штаба од 6 јула о. гг

Према прикупљеним подацима, 6 јула а вероватно и данас, положаји 21 ударне дивизије НОВЈ били су: Богише—Јаворац—Лепенац—Пожар—Голица—Црна Чука—Групац—Хумка изнад Магова. На случај јачег притиска од стране непријатеља дивизија ће се пребацити на десну страну р. Топлице, положаји: Луково—Соколовица.

¹ Оригинал, писан машином, у архиви Војноисториског института, под бр. 14/1, к. 1078.

* Види документ бр. 14.

XV Бригада тежиће да што пре дође на положаје: Г. Коњуша—Пупавци и напада бугарске снаге које се налазе у Топлици од села Смрдана и дал*е према Куршумлији.^а Ове акције изводиће уколико се не би 21 ударна дивизија пребацила на напред поменути терен т.ј. на десну страну р. Топлице, у коме случају ће нас Штаб бригаде одмах обавестити, а за даље акције тражити задатке од Штаба 21 дивизије.

На случај да 21 дивизија и даље задржи положаје на **Копаонику** и **Јастрепцу**, бригада ће одмах напасти један од бугарских гарнизона у **топлшци** и са тиме олакшати положај 21 и 25 дивизије, појављујући се иза леђа непријатеља.

XVII Бригада: њен главни задатак, да не дозволи угрожавање десног бока и леђа 21 ударне дивизије а то је са правца: Блажево—Луково—Жегрова па према Топлици и положајима 21 дивизије. Имати у виду да се у Куршумлији налазе јаче снаге Бугара и ове би могле угрозити отступницу дивизије, ако ова буде принуђена да отступи на десну страну р. Топлице.

Бригада ће осигурати отступницу 21 дивизије, а ако до овога не дође и дивизија остане на напред поменутим положајима Копаоника, бригада ће ударати по непријатељским снагама у Топлици, дејствујући у леђа непријатеља.

Непријатељ се је развукао на доста широком фронту, али имати у виду да располаже са доста јаким снагама.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Главни штаб,
начелник штаба
Благ. Комненовић

ДОСТАВЉЕНО:

Штабу 24 дивизије,
Штабу Х^П и XV бригаде.

ч

³ Петнаеста српска НО бригада није поступила по овом наређењу, јер је и дал*е остала у Јабланици. Види док. бр. 20.

ПРОГЛАС ШТАБА ДРУГЕ ШУМАДИСКЕ НО БРИГАДЕ
ОД 10 ЈУЛА 1944 ГОД. НАРОДУ ШУМАДИЈЕ ЗА СТУ-
ПАЊЕ У ИОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ¹

ШУМАДИНЦИ!

У бој! У свети народно-ослободилачки рат! Пођите, позивају вас ваши синови, вапти партизани, који се већ три године боре против крвавог окупатора и шегових слугу.

Пођите у бој да осветимо своју мртву браћу, коју је окупатор са својим слугама разбојнички поубијао.

Пођите у бој да осветимо поклану браћу и сестре наше, које су четници Драже Михаиловића зверски поклали.

Пођите у бој да би пго пре ослободили оне који чаме у заробљеништву у туђини и оне, који умиру по полициским логорима у земљи и извојујемо себи што пре слободу.

Ми немамо више шта да чекамо!

Наша братска Црвена армија прешла је поново у офанзиву. Није далеко дан када ће њене победоносне армије избити на Дунав и доћи нама у братски загрљај.

Други фронт у Европи је отворен. Наши савезници Енглеска и Америка искрцали су своје дивизије на француској обали и незадрживо надиру напред.

Поробљени народи у Европи све више устају у борбу против крвавог фашизма.

Француски и италијански партизани туку и разоружавају швапске гадове, који се у нереду повлаче испред савезничких армија, и ослобађају села, градове и читаве области своје земље.

Читави батаљони бугарске војске с оружјем у руци беже у шуме и прикључују се партизанима у борби против окупатора и своје издајничке владе,-

Наша Народно-ослободилачка војска води успешне бојеве широм наше земље. Њеним редовима прикључују се сваким даном нови борци. У долини реке Мораве формиране

¹ Оригинал, умножен на гештетнеру, у архиви ЦК СКС, под бр. 6839.

⁸ У пролеће 1944 год. из неких гарнизона у Јабланици, Топлици и Црној Трави почеле су се предавати јединицама НОВЈ групе војника из бугарске војске. Од ових пребеглих војника формиран је јуна месеца батаљон „Георги Дишгров“ који је касније прерастао у истоимену бригаду. Види док. бр. 1, примедбу бр. 5.

су нове четири српске дивизије." На нашу страну прелазе четнички одреди са својим официрима. (Мајор Ђурић пришао је нашој НО војсци са хиљаду четника и великим бројем официра).⁴

Рат се приближава крају! Никада слободи висмо били ближе него данас. Учинимо све да до ње што нре дођемо.

10. VII. 1944 г.

Положат
а о л о ж а ј

ШТАБ
11 ШУМАДИСКЕ НО ПАРТИЗАНСКЕ
БРИГАДЕ¹

БР. 18

ИЗВЕШТАЈ СЕКРЕТАРА ОКРУЖНОГ КОМИТЕТА КПЈ
ЗА КРАГУЈЕВАЦ ОД 11 ЈУЛА 1944 ГОД. ПОКРАЈИНСКОМ
КОМИТЕТУ КПЈ ЗА СРБИЈУ О БОРБАМА ДРУГЕ ШУ-
МАДИСКЕ НО БРИГАДЕ¹

За ПК

11ЛП1-44 год.

Драги другови,

Наша бригада² имала је ових дана неколико значајних борби:

26 јуна напала је у селу Дудовици штабну групу Рудничког корпуса, убила је два активна четника и запленила архиву истог корпуса.

¹ Мисли се на формирање првих дивизија на ослобођеној територији Топлице, Јабланице и Црне Траве. До краја јуна формиране су: Двадесет прва, Двадесет друга, Двадесет четврта и Двадесет пета НО дивизија у овом делу Србије.

⁴ Мгпор Ђурић се предао нашим јединицама крајем маја 1944 год. у Горњој Јабланици са око 50 својих војника и официра.

³ Друга шумадиска НО бригада формирана је 25 априла 1944 год. у с. Даросави. код Аранђеловца. У свом саставу имала је два батаљона са око 300 бораца. У борби са четницима 11 маја 1944 год. код Даросаве бригада је претрпела тешке губитке. Међутим овај пораз није могао да заустави брзи развој НОБ у Шумадији и омасовљавање јединица НОВЈ. Почетком августа бригада је нарасла на 600 бораца. Августа и септембра она је водила низ успешних борби против четника, Љотићеваца и Немаца око Аранђеловца. Тополе, Лазаревица, на Космају, Венчацу и Руднику. Деветнаестог септембра 1944 год. Наредбом В. Ш. НОВ и ПОЈ Друга шумадиска НО бригада ушла је у састав Пете НО дивизије као Двадесет прва српска НО бригада. Почетком децембра бригада је ушла у састав Двадесет прве НОУ дивизије у којој је остала до средине јануара 1945 год. када је расформирана.

¹ Оригинал, писан руком, у архиви ЦК СКС, под бр. 9412.

* Друга шумадиска НО бригада

30 јуна напала је у селу Даросави једну четничку бригаду, том приликом убила је 18 четника, 26 заробила, запленила је 2 лака холандека митраљеза и око 3000 метака.

3 јула запалила је воз на прузи Лазаревац—Аранђеловац. (Саобраћај још не ради на тој прузи).

6 јула имала је борбу у селу Друговцу, Срез подунавски. Борбу је водила са концентрисаним четничким снагама. Рачуна се да је било око 10—12 четничких бригада. Наша је бригада успела у борби да их разбије. Том приликом је попушало око 18 ахтивних четника. Међу њима и командант Грочанске бригаде, неки мајор Реља. У тој борби и на нашој страни погинуло је 8 другова и неколико их је рањено.*

То су акције које је наша бригада имала после реорганизовања.

Код нас.....неких промена, крвави терор није [пустиој. Њихов добар део снага отишао је [на фронт] на Дрини, али, ипак их [је осталој и овде велики број. Нарочито предузимају најоштрије мере да би спречили сваку мобилизацију нових бораца у наше редове. У томе правцу почели су са клањем породица оних, који су отишли у партизане. Народ је још увек у приличној мери заплашен.

Наша бригада има изгледа да се убрзо ојача. Највећи проблем још увек је муниција. Свакодневне борбе захтевају велику количину муниције.

Видите ако можете ви да нас помогнете у томе.

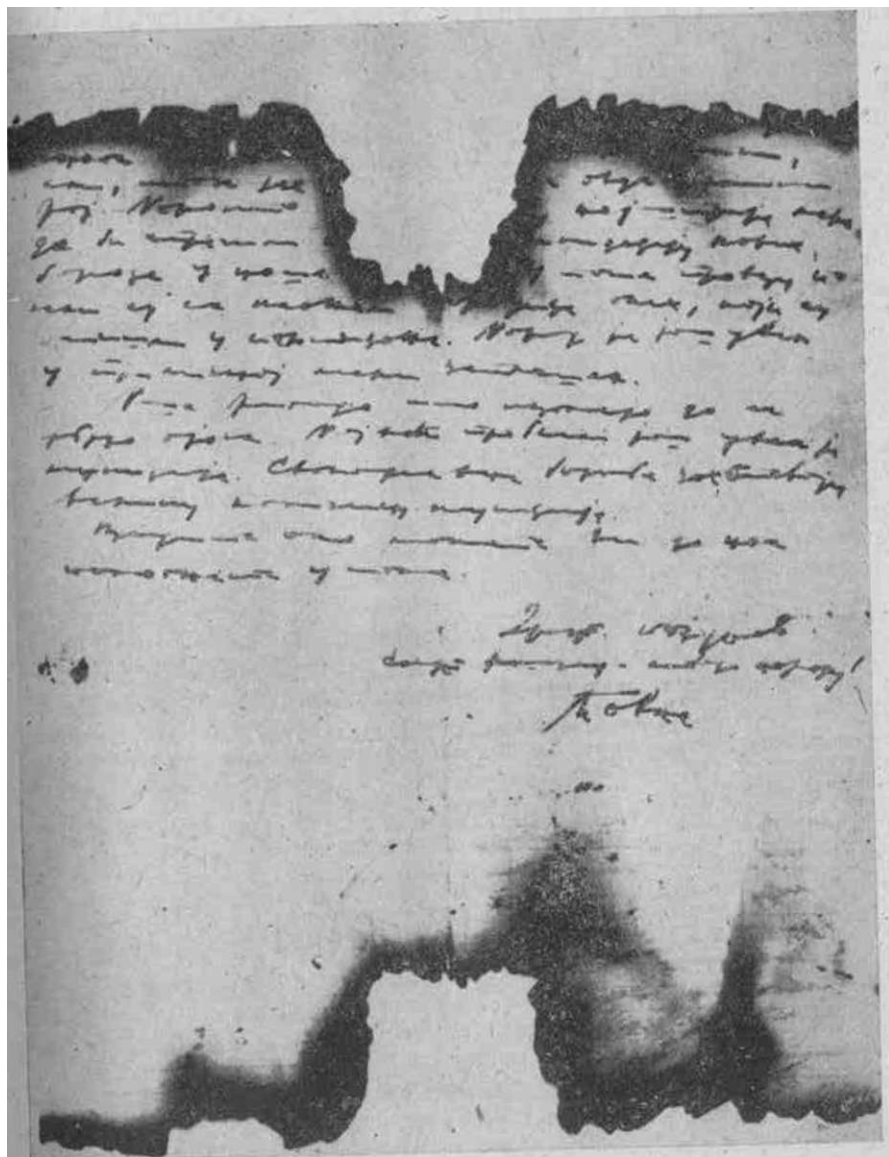
Друг. поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пппле⁴

¹ Изостаљене речи нису се могле прочитати, јер је оригинал пагорео од ватре. Речи уметнуте у угластој загради Редакција је по смислу дописала.

⁴ Душан Петровић-Шане

Фотокопија друге странице документа бр. 18

**ЗАПОВЕСТ ШТАБА ДВЛДЕСЕТ ПРВЕ НО ДИВИЗИЈЕ ОД
13 ЈУЛА 1944 ГОД. ШГАБОВИМА ЧЕТВРТЕ, ПЕТЕ, ШЕ-
(СТЕ И СЕДАМНАЕСТЕ СРПСКЕ НО БРИГАДЕ ЗА ПРЕБА-
ЦИВАЊЕ НА ПРОСТОРИЈУ МАЛА ПУПАВИЦА—РАВНИ
ШОРТ—МЕХАНЕ У ЦИЉУ СПРЕЧАВАЊА НЕПРИЈА-
ТЕЉСКОГ ПРОДОРА НА СЛОБОДНУ ТЕРИТОРИЈУ¹**

З А П О В Е С Т

Штаба XXI ударне дивизије за 13 јули 1944 године

(секције Куршумлија—Прокупље—Приштина 1 : 100.000)

Према добивеним подацима од наших обавепггајних ор-
гана непријатељ се утврђује на Јастрепцу. Снаге Михаило-
• вићевих четника у јачини неколико корпуса налазе се на
линији албанска граница—Блаце. Са Јастрепца делови буг-
арских снага предузели су покрет у непознатом правцу, а
вероватно према комуникацији: Белољин—Прокупље и
даље према реци Топлици. Снаге Михаиловићевих четника
предузеле су покрет према Мердарима и горњем току реке
Топлице.

Наша дивизија добила је задатак да се са досадашњих
положаја концентрише на просторији: Мала Пупавица—
Механе—Равни Шорт у циљу спречавања непријатеља да
продре на ослобођену територију и одбацивања на север
преко Копаоника. Десно од нас на средњем току реке То-
плице дејствоваће наша XXV дивизија.

Н А Р Е Ђ У Ј Е М О

1. V Српска бригада кренуће одмах са својих досада-
шњих положаја Црна Чука—Грабовац—Чука (к. 552) на
просторију: Механе— Дешишки Вис.

VI Српска бригада кренуће одмах са својих досадашњих
положаја: Пећанци—Курилово Брдо на просторију: Каме-
ница—Мала Пупавица—Соколовица (к.713). Узети у свој
састав батаљон који је био придодат 18 бригади.

IV Српска бригада кренуће одмах са својих досадашњих
положаја: Мердаре—Дегрмен—Маторовски Вис, на просто-
рију: Крток—Равни Шорт.²

¹ Оригинал. писан машином, у архиви Војноисториског инсти-
тута, под бр. 6/1, к. 1040.

² О покретима Дивизије на Копаоник у правцу Бруса види док.
бр. 24.

ХVII Српска бригада" рокираће се на Бранкову Кулу (к. 811).

По доласку на означене просторије бригаде ће се задржати и истурити осигурања према комуникацији Куршумлија—Рача—Подујево.

2. Исхрана на терену као и до сада. Послати по једну десетину која да стигне 14.11 у 12. час. у Механе, где ће се примити резервна храна од интенданта ове дивизије. Постарати се за што већи број товарних грла.

3. Штаб дивизије налазиће се до 14. о. м. до 3 часа у селу где се до сада налазио, а затим кренуће се правцем: Старо Село—Бачије—Пролом—Механе. Све извештаје слати до 14 о. м. до 3 часа у Старо Село (Товрљане) а затим на означеном правцу кретања у село Механе где ће бити штаб дивизије.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полит. комесар	Начелник штаба,	Командант, пуковник
Р. Лутуновић	капетан	Мил. С. Милојевић
	Јован Ђурић	

(М. П.)

Достављено:

Штабовима IV, V и VI бригаде на извршење.

Штабу XXV дивизије на знање.

' Седамнаеста српска НО бригада Двадесет четврте НО дивизије привремено је стављена под команду Двадесет прве НОУ дивизије.

БР. 27

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ЧЕТВРТЕ ИО ДИВИЗИЈЕ ОД 13 ЈУЛА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ТРИНАЕСТЕ И ПЕТНАЕСТЕ СРПСКЕ НО БРИГАДЕ ЗА ЗАТВАРАЊЕ ПРАВЦА ОД ЛЕСКОВЦА, ЛЕБАНА И ВУЧЈА¹

ШТАБ

24 ДИВИЗИЈЕ Н.О.В.Ј.

Бр. Оп.1
13 јула 1944
Положај
часова 10,30

ШТАБУ СРПСКЕ Н.О. БРИГАДЕ

Положај

Ситуација: Према добивеним обавештењима непријатељ се налази у Лебану, јачина 1 бугарски батаљон (6—700 војника са нешто артилерије) и С. Д. С." око 400 војника.

Вучје: 1 бугарски батаљон са нешто артилерије и 150 С. Д. С.

Лесковац: 2 бугарска батаљона, нешто артилерије, и око 900 војника С. Д. С., ллтићеваца и недићеваца.

Прокупље: 2 бугарска батаљона са нешто артилерије и око 500 војника С. Д. С., љотићеваца и недићеваца.

Куршумлија: 1 бугарски батаљон са нешто артилерије и око 500 љотићеваца.

Пругу Лесковац—Грделица—Ниш обезбеђује бугарска војска као и пругу Дољевац—Прокупље—Куршумлија.

Наша дивизија добила је задатак од Главног штаба да једну бригаду пребаци на простор Цоречја. За извршење датог нам задатка

*

НАРЕЂУЈЕМО

- 1) XIII бригада извршиће покрет данас 13 јула са гоосторије на којој се сад налази правцем: Мијајлица—Бучумет—Рафуна—Бар^е и размести се на просторији: Барје—Игриште—Дрводеље—Мирошевце—Брза. са за-

¹ Оригинал. писан машином, у архиви Војноисториског института. пол бр. 15/1. к. 1078.

- Српска државна стража

датком обезбеђења од правца Лесковац, Вучје и Лебаие. Мање диверзионе групе слати на пругу Грделица—Лесковац за рушење пруге.

Везу одржавати са Врањским одредом и XV бригадом на просторији Бучумета—Лапатинце. Врањски одред се налази на простору Владичин Хан—Грделица. Такође бригада има задатак да прикупља дезертере са тог терена, према овим дезертерима бити врло обазрив, не малтретирати их већ се опходити другарски са њима.

Прикупљати податке о непријатељским упориштима.

- 2) XV бригада пребациће своја два батаљона на десну обалу Пусте Реке са задатком затварања правца од Лебана и контролисати комуникацију Лебана—Медвеђа, као и обезбеђење од Лесковца.

Са осталим снагама бригаде остати на левој обали Пусте Реке са задатком затварање правца од Житорађа и Брестовца—Косанчића, као и правца Лесковац—Пуста Река.

Везу одржавати са XIII бригадом. Диверзиону групу слати на пругу Лесковац—Дољевац.

- 3) XVII бригада налази се моментано под командом Штаба 21 дивизије по наређењу Главног штаба. Директиве бригаде ће добивати од Штаба 21 дивизије док се налази под њеном командом а истовремено обавештавати овај Штаб о ситуацији на терену и у бригади.
- 4) XI бригада налази се са 22 дивизијом која је добила специјални задатак.
- 5) Све јединице ове дивизије слаће нам извештаје свакога дана о промени на својим секторима и [код] јединица. Такође сви штабови бригада свакога дана ће нас обавештавати о тачном распореду својих јединица и тачно место Штаба бригаде." За курире набавити коње.

Тражено бројно стање и наоружање доставити што пре.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ'

Пол. комесар
Србољуб Јосиповић

Начелник
Вој. Ристић

Командант,
потпуковник
Ратко⁴

* О даљим задацима дивизије види док. бр. 34.

⁴ Ратко Софијанић

БР. 27

НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ ОД 14 ЈУЛА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ДВАДЕСЕТ ПРВЕ И ДВАДЕСЕТ ПЕТЕ НО ДИВИЗИЈЕ ЗА НАПАД НА ЧЕТНИЧКЕ СНАГЕ НА СЕКТОРУ ЈАВОРАЦ—БРУС И КУРШУМЛИЈА—БЕЛОЉИН¹

ГЛАВНИ ШТАБ
НОВ И ПО СРБИЈЕ
Оп. бр. 2
14 јула 1944 год.
у 11 часова

ШТАБУ XXI И XXV ДИВИЗИЈЕ

Према расположивим подацима четничке снаге које су дошле из Западне Србије и Шумадије концентрисале су се на просторији: Прокупље, Белољин—Куршумлија—Блаце (лева обала Топлице) са намером напада на нашу слободну територију на десној обали реке Топлице.

Намера нам је да нападнемо на десни бок ових четничких снага на просторији Белоллш—Куршумлија—Мерћез—Блаце разбијемо четнике и тиме онемогућимо и осујетимо њихове намере.

За извршење овог задатка

НАРЕЂУ ЈЕМО:

1. XXI Ударна дивизија, према раније добијешш усменим директивама од заменика команданта овог пггаба извршиће данас 14 ов. месеца у први сумрак прелаз комуникације: Куршумлија—Преполац и затим продужити покрет у правцу Мерћеза одакле ће обухватним покретом бочно напаст четничке снаге на просторији: Лепенац—Јаворац, са задатком разбијање четничких банди на овој просторији."

2. XXV Ударна дивизија садејствоваће раду XXI Дивизије на тај начин што ће ноћу 15/16 ов. месеца са већим делом својих снага вршити напад на четничке банде на сектору: Белољин—Куршумлија са задатком разбијања и даљег гоњења непријатеља.

¹ Оригинал, писан машином, у архиви Војноисториског института, под бр. 3/2, к. 181.

• ⁵ О извршењу овог наређења види Операцискл дневник Главног штаба Србије за 17 јул 1944 године, докуменат бр. 178.

3. По успешном извршењу горе наведеног задатка XXI Дивизија продужиће дејство на просторију Јастребац са задатком гоњења и разбијања четника на тој просторији. Штаб XXI Дивизије процениће ситуацију и по потреби оставити једну своју јединицу на просторији Мерћез са задатком чишћења терена.

XXV Дивизија задржаће се на просторији Барбатовач где ће добити нови задатак. XVII Бригада остаје под командом XXV Дивизије која ће је употребити по свом нахођењу.

4. Штабу XXV Дивизије уручиће се у току дана једна радио станица са шифром и планом везе за одржање везе. Оба штаба Дивизије предузеће потребно за успостављање и одржавање међусобне радио везе.

У току извођења акције одржавати такође међусобну непрекидну везу куририма, тако да за време извођења ових операција веза између ових дивизија буде потпуно обезбеђена.

Са овим штабом³ одржавати стално радио везу а по потреби и куририма.

5. Добили смо извештај од неке команде места да су у току јучерашњег дана мањи непријатељски делови прешли реку Топлицу од правца Еелољина и избили у села: Прекашница и Доња Бејашица. Штаб XXV Дивизије предузеће потребно да се ове непријатељске снаге још у току данашњег дана пребаце на леву обалу р. Топлице.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За политичког
комесара,
п. пуковник
Мома Марковић

Начелник,
генерал-мајор
Рудолф Приморац

Командант,
генерал-лајтнант
Коча А. Поповић

(М, П.)

91 ' Наредбом Врховног штаба НОВ и ПОЈ од јула 1944 год. постављен је нови Главни штаб НОВ и ПО за Србију. Види Операциони дневник Главног штаба Србије за 11 јул 1944 године, докуменат бр. 178.

НЛРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ПЕТЕ НО ДИВИЗИЈЕ
ОД 14 ЈУЛА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ШЕСНАЕСТЕ,
ОСАМНАЕСТЕ, ДЕВЕТНАЕСТЕ И СЕДАМИАЕСТЕ СРП-
СКЕ НО БРИГАДЕ ЗА ПОСЕДАЊЕ И УТВРЂИВАЊЕ ПО-
ЛОЖАЈА ЦРНА ЧУКЛ—ГОЛО БРДО—МАРИЧИЋКО БР-
ДО—ЉУША'

ШТАБ
XXV. Н.О. ДИВИЗИЈЕ
14. VII. 1944
Положај
Оп. бр. 1

ШТАБУ XVI., XVIII., XIX И XVII Н. О. БРИГАДЕ .

По најновијим подацима може се закључити следеће. да се главне непријатељске снаге састављене од Бугара, недићеваца и четника налазе на реону Јастрепца одакле сада по једним вестима врше покрете, а по другима се утврђују. Са јачим групама непријатељ је посео гарнизоне Прокупље, Куршумлију и Блаце док са мањим групама посео је комуникацију Прокупље—Куршумлија у циљу обезбеђења **самих** комуникација. Корпус мајора Рачића¹ налази се на левој обали Топлице а на положајима између комуникације Блаце—Куршумлија и комуникације Блаце—Белољин. Косовски четнички корпус налази се северно од Куршумлије **на** оближњим положајима док је корпус Калабића **распо-**
ређен на комуникацији Куршумлија—Мерћез. Ова четничка група око Куршумлије чини главну ударну групу четничких снага на овом терену.

С обзиром на ово стање непријатељ би могао а и **постоји** вероватноћа да изврши поновни напад на наше снаге **које** су сада концентрисане на десној страни реке Топлице **и то:** са четницима углавном на правцу од Куршумлије а **са** Бугарима и недићевцима на правцу од Прокупља.

Да би се избегло да нам непријатељ намеће борбе и ствара ситуације према својој намери а да би се поставили У повољнији положај и били у могућности да проширимо своје дејство Главни штаб НОВ и ПО за Србију наредио је

¹ Оригинал, писан машином, у архиви Војноисториског института, под бр. М, к. 1089.

Драгослав Рачић, командант Поцерског четничког корпуса. Убијен је као одметник ујесен 1945 године у околини Крупња.

XXI дивизији да наступи општим правцем лево од комуникације Куршумлија—Мерћез и да са погодне линије угрози и нападне неиријатељске енаге на просторији Куршумлија—Блаце. Ради извршења тога задатка XXI дивизија већ је извршила концентрацију и данас се налази на просторији северно и источно од планине Соколовице, а вечерас предузеће покрет наређеним правцем. Наша дивизија добила је задатак да садејствује на најпогоднији начнн акцији XXI дивизије. У том циљу наша дивизија по већ издатим делимичним наређењима посела је положаје на десној обали реке Топлице и сменила јединице XXI дивизије које су до сада биле на тим положајима. Дивизија на овој просторији служиће првенствено као ослонац XXI дивизији у извршењу њенога маневра а потом ће у погодном тренутку и сама предузети напад на непријатеља који се налази на левој обали реке Топлице а на просторији Куршумлија—Блаце. За напад ће се издати накнадно наређење.

За ову акцију придата је нашој дивизији XVII бригада наређењем Главног пггаба НОВ и НО за Србију. Ради извршења предњег задатка односно поседања положаја до преласка у напад³

НАРЕЂУЈЕМО:

1. XVI бригада (по већ раније издатом делимичном наређењу) посешће за одбрану линију Вељи Врач (к. 834) — Јованова Глава ради затварања правца од Белог Камена. Посести и линију Црна Чука—Голо Брдо—Грабовац и то од Арбанашке реке до Точанске реке са задатком затварања правца који излазе на ову просторију са леве обале реке Топлице. Два батаљона задржати на линији Вељи Врач—Јованова Глава међу којима да буде и најскорије формиран батаљон. Остала три батаљона распоредити на линији Црна Чука—Голо Брдо. Бригада ће користити све оближње команде места са својим људством како за обавештења тако и за борбу. Нарочито је важно развити што бољу обавештајну службу на правцу од Прокупља да би се благовремено открила непријатељска намера за напад овим правцем који је 'за нас моментано доста осетљив.

2. XIX бригада са своја два батаљона посешће линију Пећанци—Дединац—Курилово Брдо са задатком затварања правца који изводи на ову линију са леве обале реке Топлице. Остала два батаљона остаће у дивизиској резерви и то један у селу Товрљане а други у Галибаре.

³ Види док. бр. 25.

3. XVIII бригада (такође по већ раније издатом дгличном наређењу) поседа линију Маричићко Брдо (к. 604) — М. Пупавица (к. 667), са задатком затварања свих праваца који изводе на ову линију.

4. XVII бригада са своја два батаљона поседа линију Љуша (к. 759) са задатком затварања правца од Куршумлије који изводи преко Самокова и чврстог затварања обе комуникације које од Куршумлије воде за Подујево. На овим комуникацијама извршити што више рушења и то како према Куршумлији тако и према Подујеву. У циљу затварања правца према Подујеву и рушења комуникација одредити један батаљон и разместити га на линији Клисура—Превој—Хајдучка Чесма.

Све противколске пушке употребити за затварање комуникација које изводе од Куршумлије а ако ових довољно нема онда их тражити од XVIII бригаде.

Задатак ове бригаде биће што чвршће одржавање везе са XXI дивизијом. Напомињемо овој бригади да мора што боље организовати одбрану од напада борним колима те да не би напуштањем ових положаја довела XXI дивизију у тежу ситуацију.

5. Све бригада како сада тако и убудуће имају при поседу положаја предузети потребне мере да се јединице најхитније утврде. Нарочиту пажњу обратити изради утврђења за пушкомитраљезе који претстављају главну ватрену снагу наших јединица. За ова оруђа израдити увек по два до три резервна места.

Убудуће положаји морају бити утврђени најдаље у року за пет сати од момента поседуња положаја. Штабови бригада лично ће контролисати како спровођење ове мере, тако и целокупни план постављања одбране од стране команди батаљона.

6. Развити што јачу обавештајну службу у циљу добијања података о непријатељу који се налази према нама а по могућству и на другим теренима. Оним лицима која се користе за прибављање података стављати јасан задатак тако да би подаци били потпуни. Подаци треба да садрже углавном следеће: где је непријатељ, који је непријатељ, колики је непријатељ, шта непријатељ моментано ради и шта намерава. По могућству сазнати одакле је тај непријатељ дошао на дотичну просторију, у каквом је моментаном распореду и какав му је морал. Од сада па до коначне организације обавештајне службе у целој дивизији функције обавештајних официра вршиће заменици команданата бригада, заменици команданата батаљона, и заменици командира чета. За прибављање података служиће се

свим потребним средствима као и јединицама ако је потребно. Све податке најхитније достављати пошто смо моментано врло оскудни у обавештењима а и многа су обавештења са којима сада располажемо, противуречна.

7. Све јединице размотриће ситуацију непријатеља и донети планове за напад на непријатеља на правцима испред себе за случај потребног садејства XXI дивизији, и то радити и у будуће при посудању положаја. Коначни план и наређење за напад доставиће овај штаб посебном заповешћу.

8. Одмах после посудања положаја како сада тако и убудуће, достављати хитне податке о ситуацији како о непријатељу тако и* о сопственој војсци тј. у каквом је распореду и шта предузима.

9. Штаб дивизије налазиће се и даље у селу Товрљану.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Г'ад. П. Јовановић'

Командант, потпуковник
Рад. Т. Јовановић''

Начелник штаба, мајор
Драгослав Петровић

БР. 23

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ СРПСКЕ НО БРИГАДЕ ДВАДЕСЕТ ПРВЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 15 ЈУЛА 1944 ГОД. ШТАБУ ДИВИЗИЈЕ О СИТУАЦИЈИ У РЕЈОНУ КУРШУМЛИСКЕ БАЊЕ¹

99

ШТАБ
V СРП. УДАР. БРИГ.
15-У11-944 год.
Пол[ожај]

14^h

ШТАБУ 21 УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Положај

Драги другови,

Овога момента стигла је и наша десна колона. Путовали смо врло дуго, јер је терен с ове стране насипа Куршумлија—Подујево био у почетку кршевит и беспутан.

⁴ Радош Јовановић

⁵ Радивоје Јовановић

¹ Оригинал, писан руком, у архиви Војноисториског института, под бр. 10/3. к. 1040.

Сем тога док смо још са оне стране насипа били хватали смо везу са IV бат. из VI бриг. који је био на коси изнад Рудара. Они су нам рекли да XVII бригада води борбу према ЈБуши.

У Превоју смо нашли начелника штаба XVII бриг. и он нам је потврдио то исто т.ј. да су љотићевци још синоћ посели Љушки Вис. Јутрос је XVII бриг. кренула да поседне овај Вис али није могла па је заузела положаје према њему.

Када смо били изнад саме Курш.[умлиске] Бање на коси са оне стране, наишли смо поново на VI бриг. т.ј. она је изашла са десне стране према нашој колони. Друг кмет² нам рече да идемо ми даље а они ће за нама. Сада би већ требали и они да наиђу. Ове снаге које су сада стигле сме-стили смо на истој коси где су и остале.

О непријатељу немамо никаквих података.

С. Ф. — С. Н.!

Пол. комесар
Раде **Бошковић**

Командант
Станимир Јовановић

БР. 24

**ЗАПОВЕСТ ШТАБА ДВАЈТЕСЕТ ПРВЕ НОУ ЛИПИЗИЈ[^]
ОД 15 ЈУЛА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ЧЕТВРТЕ, ПЕТЕ И
ШЕСТЕ СРПСКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА ОВЛАЂИВАЊЕ ПО-
ЛОЖАЈИМА ПОЖАР—ЦРНА ЧУКА—МЕРЋЕЗ—СВИЊ-
СКА ПЛ.—ЧУКАРА—ТРЕСКА¹**

ШТАБ 21 УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Н О В

О. Бр. сл.

15-VII 1944

21 час 45 мин.

ЗАПОВЕСТ

(секција Куршумлија 1 : 100.000)

По још непотврђеним подацима непријатељске бугарске снаге враћају се са Јастрепца ка Прокупљу. Снаге Михаиловићевих четника у покрету су ка Копаонику.

¹ Ратомир Андрић, командант Шесте НО бригаде

¹ Оригинал, писан машином, у архиви Војноисториског института, под бр. 7/1, к. 1040.

Наша дивизија има задатак да овлада линијом: Пожар (кота 1163)—Голица—Равна Глава (кота 1112)—Црна Чука (к. 1197)—село Мерћез—Свињска Планина—Оштри Крш (к. 995)—Чукара (к. 1198)—Треска.

Наша 25 дивизија садејствоваће раду наше дивизије на тај начин што ће ноћу 15—16 о. м. са већим делом својих снага вршити! напад на четничке банде на сектору: Белољин—Куршумлија са задатком разбијања и даљег гоњења непријатеља крји се тамо још затекао.

НАРЕЂУЈЕМО

1) Десна колона: VI бригада. Наступа правцем: село Мирница—Никодинова Ливада—Игриште—Бећирово Брдо—с. Бугаре—Црна Чука са задатком да овлада положајима: Пожар (к. 1163)—Голица—Равна Глава (к. 1112)—Црна Чука (к. 1197) — село Мерћез. Прво освојити Црну Чуку.²

Лево одржавати везу са левом колоном (IV бригада) на линији: село Жегрова—село Љутова—Плавчево Брдо—Крива Коса.

2) Лева колона: IV бригада. Наступа правцем: село Жегрова—Бабина Чука—село Луково—Оштри Крш—Обли Кам (к. 1040) са задатком да овлада положајима: Свишска Пл.—Обли Кам—Чукара (к. 1198)—Треска.

Десно одржавати везу са десном колоном (VI бригада) на означеној линији за одржавање везе.

3) Главнина: Штаб дивизије са ирипадајућим деловима и V бригада. Маршује правцем: село Велика Шагра—село Мирница, а затим за Шестом бригадом до друма Куршумлија—Мерћез а затим овим друмом до села Пачарађа где ће бити пглаб дивизије.

По избијању на друм Куршумлија—Мерћез из састава V бригаде упутити претходницу јачине један батаљон правцем село Пачарађа—село Мерћез. Ова претходница запосеће положаје испред села Мерћеза као и са стране овога села. Везу одржавати десно са деловима VI бригаде а лево са деловима IV бригаде.

4) Колоне ће се за време марша обезбедити претходницама.

5) Веза са штабом дивизије и између колона куририма.

6) Исхрана по бригадама на терену, а од стране штаба дивизије ће се по могућству исхрана допуњавати.

7) Полазак за све колоне 16 о. м. у 5 часова.

³ Види док. бр. 25.

8) Извештаје слати обавезно свака три сата, а по потреби и ваи овог времена. Извештаје слати на нравад кретања штаба дивизије, а затим у село Пачарађа. По избијаљу на лшију која је дата као маршевски циљ јавити се паљем ватри.

9) Дивизиско превијалиште биће са штабом дивизије.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полит. комесар   Начелник, капетан   Командант, пуковник
Р. Антуеовић"   Јован Ђурић   Мил. С. Милојевић

(М.П.)

БР. 25

**ЗАПОВЕСТ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ПЕТЕ НО ДИВИЗИЈЕ
ОД 15 ЈУЛА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ШЕСНАЕСТЕ, СЕ-
ДАМНАЕСТЕ, ОСАМНАЕСТЕ И ДЕВЕТНАЕСТЕ СРПСКЕ
НО БРИГАДЕ ЗА НАПАД НА БУГАРСКЕ ПОСАДЕ У
ПЛОЧНИКУ И БАРЛОВУ И ЧЕТНИЧКЕ ПОЛОЖАЈЕ У
ВРШЕВЦУ И ПЉАКОВУ¹**

**ШТАБ
XXV Н.О. ДИВИЗИЈЕ
О. бр. 2
15. VII 1944
Положај**

ЗАПОВЕСТ

(секције Куршумлија и Прокупље, размере 1 : 100.000)

Као што је већ достављено претходним наређењем по расположивим податцима четничке снаге које су дошле из Западне Србије и Шумадије концентрисале су се на просторији: Прокупље—Белољин—Куршумлија—Блаце са намером напада на нашу слободну територију на десној обали реке Топлице. По свему судећи главни део ових снага налази се на просторији Белољин—Куршумлија—Мерћез—Блаце.

® Риста Антуновић

¹ Оригинал, писан машином, V архиви Војноисториског института, под бр. 2/1, к. 1089.

Главни Штаб НОВ и ПО за Србију наредио је напад на ову четничку групу у циљу разбијања и онемогућавања њихових намера.

XXI ударна дивизија добила је задатак да нападне непријатеља обухватним покретом на просторији Лепенац—Јаворац и потом продужи дејство на просторију Јастрепца.

Наша дивизија добила је задатак да ноћас тј. 15 са 16 о.м. изврши напад на четничке банде на сектору Белољин—Куршумлија са већим делом својих снага са задатком разбијања и даљег гоњења непријатеља.—Наша дивизија задржаће се на просторији Барбатовачко Брдо где ће добити нови задатак. 17 бригада остаће под командом наше дивизије.

У вези извршења горњег задатка

НАРЕЂУЈЕМО

1. XVI бригада прикупиће се на својим положајима Црна Чука—Грабовачко Брдо у току данашњег дана (батаљонима који се налазе према Белом Камену ми смо већ издали наређење да одмах крену у ваш састав). Са ових положаја предузети наступање тачно у 20 часова и 45 минута у току данашњег дана напада на непријатеља који се налази на означеној просторији. Два батаљона упутити правцем Велики Брег—Топољак—Голубовац—Суви До (к. 420)—Чунгула—Кашевар (к. 429)—Попово Гувно (к. 603). Остали део снага упутити правцем Топољак—Бандера—Тмавска Чука—Барбатовачко Брдо. Са једним батаљоном обезбедити се са правца Прокупље—Белољин на линији Бандера—Топољак. Порушити мост на речици испред Бандере и осигурати се против-тенковским оруђима. Од групе која наступа левим правцем тј. преко Тмавске Чуке дати једном батаљону задатак да дејствује правцем Доњи Плочник—Ливаде (к. 561), затим лево од Тмавске Чуке за један километар и даље правцем на Барбатовачко Брдо. Овај батаљон да ликвидира бугарску посаду у Доњем Плочнику. По избијању дивизије на прве положаје батаљон који је служио за обезбеђење са правца од Белољина распоредити на линији Тмавска Чука—Суви До са истим задатком а по достизању целе бригаде на одређену линију остали део бригаде распоредити на просторији: Барбатовачко Брдо—Кашевар—Попово Гувно—Чукарице.

2. XIX бригада прикупиће се на својим досадашњим положајима у означено време за XVI бригаду. Један батаљон упутити у напад правцем Барлово—Горња Тмава—Тмавски

* О резултатима овог напада види док. бр. 27.

Забран и по достизању на ову линију задржаће се до доласка своје бригаде која ће бити у дивизијској резерви. Овај батаљон ликвидираће бугарску посаду у Барлову. Остали батаљони ове бригаде кренуће са штабом ове дивизије правцем Горња Тмава—Барбатовачко Брдо где ће цела бригада остати у дивизијској резерви до даљег наређења.

3. XVIII бригада прикупиће се и извршити наступање ј у време одређено за XVI бригаду и извршити напад на непријатеља у циљу овлађивања положајем Брцевачка Јлава \ —Пљ^ково, а по томе продужити дејство у два правца и \ то: Пљаково—Цигански Лаз—Прескоче—Велики Лаз и \ правцем Пљаково—Јашићко Брдо—Коњуско Брдо—Бар- I батовачки Виногради и са главнином снага задржаће се на просторији Прескоче—Велики Лаз—Барбатовачки Виногради (—Коњуско Брдо а један батаљон одредити за обезбеђење I са правца од Куршумлије и то на линији Цигански Лаз— I Јашићко Брдо—Тмавски Забран. Хватати везу са једини- I цама XXI дивизије, у колико то буде могуће.

4. XVII бригада извршиће са делом својих снага демоистративни напад на положаје јужно од Куршумлије са задатком привезивања непријатељског гарнизона у Куршумлији у циљу онемогућавања садејства четничким снагама. Уколико би непријатељ напустио Куршумлију онда предузети даљи напад у циљу овлађивања Куршумлије и садејства нашим снагама.

5. Штаб дивизије извршиће покрет са досадашњег места данас у 18.30 часова до XIX бригаде одакле ће се кретати заједно са XIX бригадом. По избијању наших јединица на Тмавске положаје налазиће се у с. Г. Тмава а по овлађивању линијом Барбатовачког Брда, на Барбатовачком Брду. Са овим штабом одржавати чврсту везу преко курира и слати што чешће извештаје о ситуацији. Извештаји да буду потпуни.

6. Један батаљон Јастребачког партизанског одреда (који је данас формиран) упућен је да поседне положаје према Белом Камену на место батаљона XVI бригаде. Други батаљон овог одреда по примању материјала од савезника у току ове вечери и по транспортовању овог материјала до Јабланичке команде подручја ставиће се под команду XVII бригаде и ова ће га употребити за затварање правца од Куршумлије према Соколовици Планини.

Среској команди места у Рају наређено је да изврши рушење железничке комуникације и минирање друма у току ове вечери а на простору Прокупље—Белољин.

7. Барбатовачка команда места која се налази при XIX бригади упутиће једну десетину на расположење штабу

XVI бригаде за путовође. XVIII бригада уколико јој путовође буду потребне обратиће се Барбатовачкој команди места.

8. У нападу бити брз и енергичан. С обзиром на младост јединица потребно је крајње залагање свих руководиљаца да би успех био што бољи. Ову чин>еницу нарочито подвлачимо. ч.

9. Свака бригада носиће своје рањенике са собом.

10. С обзиром на погодност терена за употребу тенкова бити обазрив на ову околност и предвидети потребне мере како при преласку комуникација тако и при нападу и држању самих положаја.

11. Борбени знаци за 15/16. о. м.

Позивни: ДРМАЈ

не важе ови већ

Одзивни: СРБИЈО

стари знаци за ноћ

Борбени знаци за ноћ 16/17. о. м.

Позивни: УДАРАЈ

Одзивни: СРБИНЕ

Дневни борбени знаци за 16. о. м.

Позивни: Три пута махање капом у кругу изнад главе.

Одзивни: Пушка у вис водоравно изнад главе.

Дневни борбени знаци за 17. ам.

Позивни: Пушка водоравно изнад главе

Одзивни: Махање капом три пута у кругу изнад главе.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ1

Политички комесар
Рад. Н. Јовановић

Командант, потпуковник
Рад. Т. Јовановић

Начелник штаба,
мајор
Драг. Петровић-Горски

**НЛРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ ОД
17 ЈУЛА 1944 ГОД. ШТЛБУ ДВАДЕСЕТ ПЕТЕ НО ДИВИ-
ЗИЈЕ ЗА НАНАД НА БУГЛРСКЕ ЈЕДИНИЦЕ ДУЖ КО-
МУНИКЛЦИЈЕ ПРОКУПЈБЕ—КУРШУМЈИЈА¹**

**ГЛЛВНИ ШТАБ НОВ И ПО
СРБИЈЕ
Оп. Бр. 6
у 11 часова
Положај**

ШТАБУ ХХV ДИВИЗИЈЕ НОВ

1. Примили смо оба ваша јучерашња извештаја.²

2. Због доласка Бугара на досадан>е четничке положаје према вама. отпада ваш фронтални напад преко Топлице, али је неопходно потребно да сталним препадима и руше-Иџм пруге пгго јаче вежете за себе непријатељске снаге пред вама. како исте не би имале могућности дејства против јединица ХХI дивизије.³

Нарочиту пажњу обратите обезбеђењу вашег левог бока.

3. Јединице ХХI дивизије у току ноћи 16/17 о.м. биле су нападнуте на положајима Црна Чука—Лепенац од четника јачине око 5.000 људи. Напад је одбијен и непријатељ је натеран на повлачење. Јединице ове дивизије припремају гоњење непријатеља у правцу Бруса и Јастрепца.

Изгледа да се јединице ХХI дивизије још нису сукобиле са главнином четничких снага. Доласком Бугара на досадање четничке положаје према вама, ослобођене су четничке снаге са вашег сектора и оне ће сигурно бити оријентисане према ХХI дивизији, што ће побољшати ситуацију четника према ХХI дивизији.

I Из овога произилази неопходна потреба да сталним I ангажовањем бугарских снага према вама исте пгго јаче вежете за себе и тиме им онемогућите учествовање према ХХI дивизији.

4. Обавезно анализирајте са штабовима бригада прошлу акцију, а они даље са штабовима батаљона.

¹ Орипшал (без датума), писан машином, у архиви Војноисториског института, под бр. 5/2, к. 181. Из садржине документа види се да је писан 17 јула 1944 године.

² Редакција не располаже овим извештајима.

³ Види док. бр. 27.

; 5. Похвалите јединице (батаљоне) који су се одликовали у последњој акцији. Ово извршите вашом наредбом у којој изнесите појединости о раду дотичне јединице и разлоге због чега се похваљује.

6. Поново наглашавамо потребу да се при писању оперативних извештаја на самом акту назначи тачно датум и час када је извештај писан, како би овај штаб могао имати јасну слику о ситуацији.

Извештаје потписивати пуним именом и презименом, без икаквих других назива.

7. Са новоформираним Јастребачким одредом поступити на следећи начин: формирати одмах један батаљон јачине 250—300 бораца са чврстим батаљонским руководством. Људство овога батаљона треба добро да познаје терен Топлице, Јастрепца и Расине и све приступе ка железничким пругама: Прокупље—Куршумлија, Крушевац—Сталаћ и Ђунис—Ниш. Овом батаљону ставити у задатак: рушење наведених железничких пруга, узнемиравање непријатеља сталним препадима на његову позадину у рејону на левој обали Топлице, Јастрепца и Расине. Истовремено прикупљати наше заостало људство које се у мањим групама налази на тим просторијама. Батаљон ће настојати да ухвати везу са Нишким одредом, а евентуално и са XXIII дивизијом.

Остале борце Јастребачког одреда распоредите сразмерно по вашим бригаама тако да бројно стање бригада буде подједнако.

8. Упућујемо вам новог радио-телеграфисту поручника Михајловић Добривоја,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М.П.)

За Главни штаб
командант,
генерал-лајтнант.
Коча А. Поповић

**ЗЛИОВЕСТ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ПЕТЕ НО ДИВИЗИЈЕ ОД
17 ЈУЛА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ШЕСНАЕСТЕ. ОСЛМ-
НЛЕСТЕ И ДЕВЕТНАЕСТЕ СРПСКЕ НО БРИГАДЕ ЗА
РАЗМЕШТАЈ НА ПРОСТОРИЈИ КОСМАЧА—ТОВРЉА-
НЕ—ШИРОКЕ ЊИВЕ И ИСПИТИВАЊЕ НЕПРИЈЛТЕЉ-
СКИХ СЛГЛ НЛ СЕКТОРУ КУРШУМЛИЈА—ПРО-
КУПЉЕ¹**

ШТАБ
XXV ДИВИЗИЈЕ НОВ
О. бр. 4.
17. VII. 1944
у 20 часова
Положај

ЗАПОВЕСТ

(секције Куршумлија, Прокупље, размере 1 : 100.000)

После напада на непријатељске положаје на просторији Тулари—Куршумлија наша дивизија повукла се на раније положаје. Непријатељ је покушао још у току повлачења XVI бригаде да се избаци на десну обалу реке Топлице на њеном правцу али је у току још истог дана протеран. У току 16. о.м. непријатељ је вршио померање четничких снага у правцу Вишесела тј. према нашој XXI дивизији док је у исто време довлачио возовима бугарске снаге које су по* селе раније четничке положаје.

К Јединице XXI дивизије у току ноћи 16/17 о.м. биле су нападнуте на положајима Црна Чука—Лепенац од четника јачине око 5.000 људи. Напад је одбијен и непријатељ је натеран на повлачење. Јединице ове дивизије припремају гоњен.е непријателкЧ.

Наша дивизија остаће и даље на истим положајима сг» задатком привезивања што јачих непријатељских снага у циљу растерећења XXI дивизије. У вези са овом ситуацијом наша дивизија заузеће нови распоред.

Стога

НАРЕЂУЈЕМО

1. XVI бригада са своја два батаљона примиће положаје XIX бригаде. Смену извршити сутра до 8 часова.

¹ Орипшал. писаи машином, у архиви Војноисториског института, под бр. 5 1, к. 1089.

2. XIX бригада образоваће резерву дивизије и размести се и то са два батаљона у селу Товрљане а са једним батаљоном у селу Широке Њиве:

3. Распоред осталих јединица остаје исти с тим што ће XVIII бригада бити прекупљенија на свом правцу због евентуалне могућности дејства јачих непријатељских снага овим правцем.*

4. Примећено је да је извиђачка служба врло слабо развијена а такође и обавештајна. Мора се схватити да ове две службе претстављају очи и уши наших јединица. И као што један човек који не чује и не види не може да се креће и да ради тако ни наше јединице неће моћи да обављају своје задатке без ове две службе тј. својих очију и ушију.

Руководиоци свих јединица па и сваки борац треба да се труде да што више сазнају о ситуацији код непријатеља. Увек се овим питањем треба добро позабавити и према ситуацији пронаћи начине да се дође до потребних података. Треба сазнати све о јачини непријатељских снага, њеном распореду, о њеном моралу и о намерама. Оно што је за нас увек важно и по чему ми ценимо непријатељске снаге тј. намере непријатеља то је распоред његових снага. Каше јединице увек морају пратити ситуацију код непријатеља и знати његов распоред. Пошто се ситуација код непријатеља стално мења то наша извиђачка служба мора бити непрекидна. Ако се не може другим путем утврдити груписање код непријатеља онда се врши тзв. насилно извиђање са јединицама потребне величине. Оне нападају непријатеља погодним правцем и натерују га на поседање положаја и отварање ватре по чему се да закључити и величина његових снага и начин организације одбране. Од сада ово извиђање стално вршити јер ће оно поред давања података имати још једну добру страну а та је да се наше млађе јединице науче да извиђају непријатеља и што ће се кроз овакве радње подизати и вештина и борбеност како наших руководилаца тако и бораца. Планови за извршење овог извиђања треба да су увек пажљиво израђени тако да би извиђање дало податке који су нам потребни, непријатељу нанесени што већи губици а наше јединице по могућству без губитака.

5. Увек када се стоји на истим положајима треба предузети узнемиравање непријатеља у циљу одвлачења па-

* О борбама дивизије на овом сектору види Операциони дневник Главног штаба НОВ и ПО Србије за 18 и 19 јул 1944 године, документ бр. 178.

лсње непријатеља на једну тачку фронта или у циљу привезивша пгто јачих снага на целом фронту.

Оваквим радом одржава се иницијатива у својим рукама и успешним препадима или заседама у циљу ликвидирања мањих или већих непријатељских група одржава и развија борбено расположење јединица а слаби се непријатељски морал.

У вези с овом ситуацијом потребно је да наша дивизија предузме што јаче узнемиравање непријатеља да би привезала што веће непријатељске снаге и тиме растеретила у пгто већој мери нашу XXI дивизију. Штабови бригада предузеће ово -узнемиравање и одређивати величину јединица према карактеру постављених задатака. Такође вршити што јаче рушење железничке комуникације а првенствено мостова. Вршити минирање железничке пруге у циљу рушења возова.

Непријатељ врло често прелази на нашу страну у циљу узнемиравања и насилног извиђања. Ово поглавито ради дању. Да би се ово спречило и непријатељу нанели губици још у току ноћи постављати заседе што ближе Топлици на погодним местима тако да су што боље маскиране да имају добре услове за дејство и за повлачење. Заседе постављати на свим правцима где би непријатељ могао наићи.

6. Примећено је да нема довољно тачности у извршавању наређења. Два батаљона XVI бригаде на пример нису извршила једно оперативно наређење. Овакве појаве у нашој војсци не могу се дозволити, и према кривцима поступиће се оштро. Штаб XVI бригаде иследиће случај своја два батаљона и доставиће нам резултат ислеђења.

7. Одржавање везе није на довољној висини и може се рећи да је доста слабо. Јединице морају одржавати везу како међу собом тако нарочито са овим штабом. О свакој промени било у ситуацији било важнијој промени у самој јединици шаље се одмах извештај овоме штабу а уколико ових промена нема дужност свакога штаба јесте да се бар једанпут дневно јави тј. пошаље извештај. Извештаји треба да буду што потпунији и пгто одређенији. Треба избацити уобичајене фразе „мање снаге" или „јаче снаге" и томе слично већ јављати што одређеније на пр. који је непријатељ, колики је отприлике ако већ не може тачно да се процени, шта предузима и какве су му намере.

Извештаји губе своју важност ако не стижу на време. Због тога треба предузети све за пгто брже отправљање извештаја. За курире узети што способније другове и набавити им потребан број коња. Увек спроводити контролу над куририма тј. колико су провели на путу.

Од сада па у будуће увек у заглављу поред стављања датума стављати и час писања извештаја или наређења а на коверту по коме се писмо упућује стављати време поласка курира. Онај који прима дужан је на истом коверту стављати време пријема. Командири курира и остале старешине контролисаће да ли су курири стигли за одређено време и у случају прекршаја узимати их на одговорност.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Рад. Н. Јовановић

Командант. потгтуковник
Рад. Т. Јовановић

Начелник штаба, мајор
Драгослав Петровић-Горски

БР. 28

НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ ОД 18 ЈУЛА 1944 ГОД. ШТАБУ ДВАДЕСЕТ ПЕТЕ НО ДИВИ- ЗИЈЕ ЗА ПРЕБАЦИВАЊЕ НА КОПАОНИК У ЦИЉУ НА- ПАДА НА ЧЕТНИЧКЕСНАГЕ¹

ГЛАВНИ ШТАБ НОВ И ПО СРБИЈЕ

Оп. Бр. 10
18 јула 1944 г.
у 13 часова
Положај

Хитко

ШТАБУ XXV ДИВИЗИЈЕ

Према извештају XXI дивизије од данас, јединице ове дивизије, после одбацивања четника који су у јачини око 5.000 људи напали на наше положаје на Лепенцу ноћу 16/17 о.м., продужиле су покрет ка западном делу Јастрепца а делом и према Брусу. Јанкова Клисурса заузета је јуче 17 о.м. од јединица исте дивизије.

У вези вашег радиограма о ситуацији на вашем сектору и ситуацији код XXI дивизије,

¹ Оригинал. писан машином, у архиви Војноисториског института. под бр. 6/2, к. 181.

НАРЕЂУ ЈЕМО:

1. Штаб дивизије (без начелника штаба) са 16 и 18 бригадом предузеће одмах покрет правцем: Товрљане—Куршумлиска Бања—Бабина Чука к. 1004—Игриште к. 1064—с. Сагоњево, са задатком да што пре избије на просторију села Сагоњева. По избијању на ову просторију одмах се јавите овоме штабу ради успостављања везе са нама.²

По доласку на просторију Сагоњева детаљно се упознати са ситуацијом и према стварној ситуацији дејствовати било према четничким снагама на просторији: Блаце—Барбатовац—Белољин било у правцу Бруса.

У исто време ухватити везу са пггабом XXI дивизије од које ће поред прикупљених података о ситуацији на свом терену добити и цодробније податке о ситуацији на целој тој просторији.

Уопште у раду се руководити потребама стварне ситуације, увек водећи рачуна да својим радом олакшате операције XXI дивизије ангажујући за себе један део четничких снага.

Овај штаб, према расположивим подацима, путем радио везе даваће вам одговарајуће задатке.

2. 17 и 19 бригада преузеће досадањи цео сектор ваше дивизије. Обема бригадама на овом сектору руководиће начелник штаба ваше дивизије мајор Петровић Драгослав, који да буде код штаба 19 бригаде.

Ове две бригаде распоредити по следећем:

19 бригада на отсеку: Г. Топоница—Г. Коњуша—с. Грабовница, с тим да један батаљон и даље остане за затварање правца од Белог Камена;

17 бригада на отсеку: с. Космача—с. Љуша—с. Крток.

Бугарској бригади³ наредили смо да се пребаци из с. Стубла на просторију Житни Поток. Ова бригада ставља се на расположење за рад на овом сектору, и употребити је као резерву с тим да се може употребити на правцу Бели Камен или ка истоку.

3. Уколико још ниете упутили један батаљон из Јастребачког одреда на просторију Јастребац, сходно нашем наре-

⁵ Шеснаеста и Осамнаеста српска НО бригада у вези овог наређења извршиле су покрет 19 јула 1944 год. правцем с. Рударе—Куршумлиска Бања—Велика Шатра—Мирница. Обе бригаде имале су мањс борбе са четницима и недићевцима из Куршумлије на простору В. Шатра—Мирница. Истог дана на овој просторији сусреле су се са Двадесет првом НОУ дивизијом, која се под британском непријатељских јединица повукла са сектора Јаворац—Брус—Пожар, због чега су одустале од даљег покрета према Конаоншу.

* Односи се на бригаду „Георш Димитров“.

ђењу оп. бр. од 17 о. м.⁴ одмах га упутите. Са њим упутите и све позадииске делове ради организације позадинске службе на тој просторији, а[^]уколико је батаљон већ отишао све делове упутите за н>им.'

4. У току рада одржавајте сталну везу са нама, а такође и међусобну везу са штабом XXI дивизије.

О свакој промени ситуације редовно нас извештавајте.

5. Обзиром да је крај кроз који пролазите пасиван, ово имајте у виду па са собом поведите извештан број стокe и хране.

6. Упућујемо радио телеграфисту друга Турина Влада за XXI дивизију. По хватању везе са штабом XXI дивизије овога друга одмах упутите у штаб XXI дивизије.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За полит. комесара,	Начелник штаба,	Командант,
потпуковник	генерал-мајор	генерал-лајтнант
Мома Марковић	Рудолф Приморац	Коча А. Поповић

(М. П.)

БР. 29

ДОПУНСКО НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ» И ПО СРБИЈЕ ОД 18 ЈУЛА 1944 ГОД. ШТАБУ ДВАДЕСЕТ ПЕТЕ НО ДИВИЗИЈЕ ЗА МАРШ НА КОПАОНИК'

ГЛАВНИ ШТАБ НОВ И ПО СРБИЈЕ

Оп. Бр. 11
18 јула 1944 г.
' у 13.45 ч.
Положај

Хитно

ШТАБУ XXI ДИВИЗИЈЕ НОВЈ

Овог момента примили смо ваш извештај од 17 о. м. писан у 22.15 часова.²

Уколико је тачно да се четничке снаге Калабића налазе на левој обали Топлице у рејону Куршумлије, ваш

¹ Види док. бр. 28.

¹ Оригинал, писан машином, у архиви Војноисториског института, под бр. 7/2, к. 181.

⁸ Редакција не располаже овим документом.

задатак који вам је додељен и регулисан нашим наређешем оп. бр. 10 од данас\ мења се у следећем:

1. Са 16 и 18 бригадом извршите покрет на тај начин, што ћете са једном бригадом најпогоднијим правцем што пре избити у рејон с. Перуника, а са другом бригадом на просторију: с. Неваде—с. Муљевиће—Велики Лаз к. 803, обезбеђујући се од с. Сагоњева.

По избијању на одређену просторију, прикупити тачне податке о снагама Калабића у рејону Куршумлије и потом предузети дејство против ових снага са наклоном на положаје: Игриште к. 1084—Никодинова Ливада к. 1105—В. Шатра. У току извођења ових акција одржавајте везу са вашим јединицама на десној обали Топлице преко 17 бригаде која се налази јужно од Куршумлије.

2. Од XXIV дивизије примили смо извештај да се 11 бригада у току ноћи 16/17 о. м. пребацила преко пруге и у току јучерашњег дана стигла на просторију с. Лапатинце.

Наредили смо штабу XXIV дивизије, да се ова бригада пребаци на просторију с. Статовац, с тим да прими улогу резерве за сектор на десној обали Топлице. У вези са овим бугарска бригада „Георги Димитров" неће бити упућена у рејон Житног Потока, како је то нашим наређењем о. бр. 10 од данас било назначено.

3. Уколико добијете сигурне податке да Калзбићевих четника нема у рејону Куршумлије, већ да су се покренули у правцу XXI дивизије, поступите у свему по нашем наређењу о. бр. 10 од данас.

СМРТ ФАПИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За штаб
командант.
генерал-лајтнант
Коча А. Поповић

(М. П.)

**НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ ОД
18 ЈУЛА 1944 ГОД. ШТАБУ ДВАДЕСЕТ ЧЕТВРТЕ НО ДИ-
ВИЗИЈЕ ЗА НРЕБАЦИВАЊЕ ЈЕДАНАЕСТЕ СРПСКЕ НО
БРИГАДЕ У РЕЈОН СТАТОВЦА П СТАВЉАЊЕ БУГАР-
СКЕ БРИГАДЕ „ГЕОРГИ ДИМИТРОВ" ПОД КОМАНДУ
ОВЕ ДИВИЗИЈЕ¹**

**ГЛАВНИ ШТАВ НОВ И ПО
СРБИЈЕ**

Пов. Бр. 12
18 јула 1944 г.
у 13.30 часова
Положај

ШТАБУ XXIV ДИВИЗИЈЕ НОВЈ

1. Примили смо ваш извештај бр. службено од 18 о. м.^а
2. 11 бригади одмах наредите да се пребаци на просторију с. Статовца. При пролазу за ову просторију, један члан штаба бригаде јавиће се овом штабу преко команде Јабланичког подручја. 11 бригада биће у општој резерви јер се предвиђа покрет јединица XXV дивизије.
3. Присиеле другове из Врањског одреда³ формирајте у једну чету и између њих одредите им руководиоце. Ову чету ставите под команду 13 бригаде, с тим што ће она остати на терену Кукавице са задатком прикупљања новоприспелих другова Врањског одреда.
4. 17 бригада остаће до даљег на досадањем задатку.
5. Бугарска бригада „Георги Димитров" у току 17 о. м. стигла је у с. Стублу. Ову бригаду стављамо под вашу команду. Наредите овој бригади да се пребаци на леву обалу Пусте Р. у рејон с. Обилић—с. Плавце где јој доделите конкретан задатак ирема потребама и ситуацији на вашем рејону. У прилогу наређење за бугарску бригаду да се стави под вашу команду.

¹ Оригинал. писан машином, у архиви Војноисториског института, под бр. 17/1, к. 1078.

² Редакција не располаже овим извештајем.

³ Врањски НОП одред је поново формиран јуна 1944 године од Четвртог батаљона Десете српске НО бригаде Двадесет друге дивизије и нових бораца са терена Пољаничког среза. Његови су задаци били: акције на прузи Лесковац—Врање, чишћење терена од остатака издајничких банди и мобилизација нових бораца за јединице НОВ.

6. Ситуација у Топлици: јединице XXI дивизије у току ноћи 16/17 о. м. биле су нападнуте од четничких снага јачине око 5000 људи на положајима Лепенац. Непријатељ је одбијен и принуђен на повлачење. Једогаице ове дивизије продужиле су покрет и у току 17 о. м. заузеле су Јанкову Клисуру и крећу се ка западним падинама Јастрепца.

На сектору XXV дивизије стање углавном непромењено.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

За штаб
командант,
генерал-лајтнант
Коча А. Поповић

БР. 31*

ЗАПОВЕСТ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ПЕТЕ НО ДИВИЗИЈЕ ОД 18 ЈУЛА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ДЕВЕТНАЕСТЕ И ШЕСНАЕСТЕ СРИСКЕ НО БРИГАДЕ ЗА ПОСЕДАЊЕ НОЛОЖАЈА ГОРЊА ТОПОНИЦА—ДОЊИ ДЕДИНАЦ И ПРИМАЊЕ МАТЕРИЈАЛА ЗА ЈЕДИНИЦЕ ДИВИЗИЈЕ¹

ШТАБ
XXV ДИВИЗИЈЕ НОВ
Оп. Бр. 5
18ДШ.1944
у 23. час.
Положај

ЗАПОВЕСТ

Наша XXI дивизија после одбацивања већих снага четаика, око 5.000, продужила је покрет и гоњење непријатеља према Јастрепцу и Брусу. Јанкова Клисура заузета је 17 о. м.

Наша XXV н о. дивизија добила је наређење да потпомогне акцију XXI дивизије и крене правцем најпогоднијим ча извршење тог задатка, са XVI и XVIII Српском бригадом.² Ради извршења овога задатка

¹ Ориштал, писан машином. у архиви Војноисториског института, дод бр. 6/1, к. 1089.

² Види док. бр. 28, примедбу бр. 2.

НА РЕЂУЈЕМО

Да XIX Српска бригада ујутро рано 19 о. м. поседне положаје и затвори правац: 1. са једним батаљоном положаје према Белом Камену (Ргаје) а са остала два батаљона положаје од Горње Топонице—Грабовца—Доњег Дединца—држећи везу у лево са XVII Српском бригадом на положају Космача — [Банкова] Кула—Превој—Хајдучка Чесма. Један батаљон да упуте у 3 часа ујутро на положаје Црна Чука—Ррабовац за које време XVI Српска бригада да прикупи своје снаге.

XVI Српска бригада да прикупи своја три батаљона до 5 час. ујутро 19 о. м. и најкраћим правцем крене до села Космаче где ће извршити концентрацију своје бригаде. Један батаљон упутиће правцем преко с. Товрљане, где ће примити спрему добијену од транспорта за 16 и 18 Срп. бригаду. Своја два батаљона на положају Д. Дединац повући ће и то један при пролазу са својом главнином кроз с. Дединац, а други тек при смени-доласку батаљона из 19-те Срп. бригаде на тај положај. Положај Грабовца такође не напуштати пре доласка батаљона из 19-те Срп. бригаде.

19 Срп. бригада задржаће извесне мање снаге у своју резерву.

17 Срп. бригада посетиће са једним батаљоном положај Космача одмах по пријему наређења.

Обема бригадама на овом сектору руководиће начелник штаба 25 дивизије мајор Драгосав Петровић, који ће бити код штаба 19 Срп. н. о. бригаде.

Припремити суву храну и повести извештан број грла стоке за клање.

11 Срп. н. о. бригада налазиће се у с. Житном Потоку. Батаљон 16 Срп. бригаде држаће чешћу и чврсту везу са истом.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол. комесар   Нач. штаба, мајор
Рад. Н. Јовановић   Драгослав Петровић

Командант,
п. пуковник
Рад. Т. Јовановић

БР. 30

ИЗВЕШТЛЈ ШТАБА ШЕСТЕ СРПСКЕ НОУ БРИГАДЕ ДВАДЕСЕТ ГИРВЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 19 ЈУЛА 1944 ГОД. ШТАБУ ДИВИЗИЈЕ О БОРБАМА ПРОТИВ ЧЕТНИКА НА ПОЛОЖАЈИМА СИБНИЦА—ЧУЧАЛЕ—МУЗАЋ—РА- ШИЦА¹

ШТАБ VI СР. УД. БРИГ.

19 јули 1944 г.
Положај

7,05 часова

ШТАБУ 21 УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Драги другови,

Јучер у десет часова нападе су нас веће дражићевске снаге из три правца: Разбојна—Чучале—Сибница. У првом налету потисли су наш[^] и успели да заузму наше прве положаје. пошто је била велика магла, то су могли да се несметано врло близу привуку, ми смо са противиападом успели да их разбијемо и да расечемо њихове снаге на два дела. Једна колона отступила је ка Блацу а друга Рашица—Музаћ у подножју Црне Чуке (к. 1063). Ми смо рокирали два батаљона на Цр[ној] Чуки да би им пресекли отступницу. сматрајући да ће непријатељ отступити венцем Црна Чука—Равна Глава—Локвеник па даље ка Сувом Рудишту. Кад су наши батаљони изашли на Црну Чуку ни смо могли приметити непријатеља јер се изгубио у непознатом правцу. Наш I бат. који је остао на Мечаку и осматрали на Јаворцу, приметили су поново три колоне које су ишле у правцу наших положаја и то: једна колона од Жуња ка Мечаку, друга Разбојна—Јаворац—Мечак. трећа од Чучале ка Јаворцу (кота 869). Главне непријатељске [снаге] рокирале су се преко Сибнице правцем Црна Чука. Успели су да изађу више села Рашице и једном мањом колоном од 50 људи ушли у Музаћ. Ми смо добили помоћ један бат. од V бриг. Извршили смо контранапад, заламајући нашим десним крилом од Музаћа и разбили непријатеља у паничном бекству га растерали ка селу Сибници. Лево крило наше није успело да потисне непријатеља са Мечака и Јаворца пошто су борци били преморени целог дана у борби и гладни више нису могли даље нападати неприја-

¹ Орипшал. гшан руком, у архиви Војноисториског института, под бр. 38/3, к. 1040.

теља. Ми смо два батаљона повлачили ка Црној Чуки а два на Лепенац. Снаге са којима су непријатељи нападали нас казаће вам овај заробљеник којег вам шаљемо. Непријатељских губитака сазнајући од бораца до сада има око 15 мртвих и већи број рањених. У другој последњој борби нисмо имали ни мртвих ни рањених а о првој борби смо вам о рањеницима и мртвима јавили.

Послали смо ноћас за храну у села Рашица, Музаћ и Гргуре. Борци који су дошли из тих села, о непријатељу нису сазнали ништа. Једна двојка од разбијених дражићеваца насртала је јутрос на нас на Црној Чуки и успела је да побегне, по томе се види да су разбијени. Добили смо наређење писано синоћ од друга заменика к-та дивизије у коме нам наређује да држимо положаје. Ми ћемо положаје на којима смо држати до највеће упорности наше. О непријатељским намерама и њиховим концентрацијама сазнаћете од начелника пгтаба дивизије и заробљеника. Ми непријатеља нећемо нападати док га V бр. не нападне од Разбојне, а када га она нападне ми ћемо га одмах са свих страна напасти.

С. Ф. — С. Н.!

Нач. штаба
Жив. Божинић

1 .
Командант
Рат. Андрић

БР. 30

НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ ОД 19 ЈУЛА 1944 ГОД. ШТАБУ ДВАДЕСЕТ ЧЕТВРТЕ НО ДИ- ВИЗИЈЕ ЗА ОДБРАНУ СЕКТОРА ПУСТА РЕКА—ТО- ПЛИЦА¹

/

ГЛАВНИ ШТАБ НОВ И ПО СРБИЈЕ

Оп. Бр. 14
19 јула 1944 г.
14,30 час.
Положај

ШТАБУ XXIV ДИВИЗИЈЕ НОВЈ

Према расположивим подацима, бугарске снаге спустиле су се са Јастрепца на р. Топлицу од Прокупља до Куршумлије. Изгледа да су ове бугарске снаге појачане у току последња два дана. Извесне бугарске снаге пребациле су се на десну обалу Топлице и налазе се јаче концентрисане у селима: Туковац. Топоница—Прекадин.

Према извештају који смо сада примили налазе се и у с. Коњарнику, с. Дубову и с. Асановцу.

Четничке снаге које су раније биле на сектору Топлице, ослобођене доласком Бугара, кренуле су у правцу XXI дивизије.

Јединице XXI дивизије у току 18 о. м. заузеле су Брус, где су заплениле 4.000 кг брашна. Јаке четничке снаге нападају јединице XXI дивизије у рејону Блаца.

У вези овакве ситуације, упутили смо пглаб XXV дивизије са 16 и 18 бригадом на просторију: с. Перуника—с. Сагоњево.² са задатком дејства према четничким снагама у рејону: Блаце—Барлово³—Лепенац и садејства XXI дивизији.

На сектору Г. Топоница—с. Грабовница налази се 19 бригада, а на сектору с. Космача—с. Крток налази се 17 бригада. Обе ове бригаде су под руководством начелника Штаба XXV дивизије и преузеле су одбрану десне обале р. Топлице.

¹ Оригинал, писан машином, у архиви Војноисториског инсти-
*Ута, под бр. 18/1, к. 1078.

* Види док. бр. 20.

* Вероватно се мисли на Барбатовца.

У вези горе наведене ситуације

НАРЕЂУЈЕМО:

1. Штаб XXIV дивизије предузеће са својим јединицама и са 19 бригадом, коју привремено стављамо под вашу команду, одбрану сектора Пуста Река—Топлица.

При овоме имати у виду, да ће 19 бригада XXV дивизије у најскорије време кренути у састав своје дивизије\

11 бригаду распоредите обзиром на оперативне потребе на горе наведеном сектору. Она је требала према нашем наређењу од 18 о. м. да се пребаци у Статовац.⁴

2. Са 15 бригадом затварајте и даље правац од Лебана.

3. С обзиром на новододељени вам задатак, пребаците се са штабом дивизије у рејон Магаша (доеадање место овога шта"ба).

Са овога места примајте све извештаје са додељених вам сектора, укључујући и позадинске власти на овом терену. Све извештаје позадинске власти упућиваће томе штабу, у ком смиелу смо им издали наређење.

4. Из груписања непријатеља на сектору Пуета Река—Топлица, може се очекивати скори напад Бугара на ову територију! Због тога појачајте будност ваших јединица и развите што боље извиђачку и обавештајну службу.

5. Извештавајте нас редовно о ситуацији. Овај штаб пребациће се у току данашњег дана у ГаЈтан.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

В. д. полит.
комесара,
потпуковник
Мома Марковић

Начелник штаба.
генерал-мајор
Рудолф Приморац

Командант,
генерал-лајтнант
Коча А. Поиовић

(М. П.)

¹ Види док. бр. 30.

⁵ Види док. бр. 34.

НЛРЕЂЕЊЕ ШТЛБЛ ДВАДЕСЕТ ЧЕТВРТЕ НО ДИВИЗИЈЕ ОД 1« ЈУЛА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ЈЕДАНАЕСТЕ, ТРИНАЕСТЕ, ПЕТНАЕСТЕ. СЕДАМНАЕСТЕ П ДЕВЕТНАЕСТЕ СРПСКЕ НО БРИГАДЕ И БУГАРСКЕ БРИГАДЕ „ГЕОРГИ ДИМИТРОВ" ЗА ОДБРАНУ СЛОБОДНЕ ТЕРИТОРИЈЕ ОД БУГАРСКИХ И ЧЕТНИЧКИХ ЈЕДИНИЦА'

ШТАБ 24 ДИВИЗИЈЕ НОВЈ

Оп. број 4
19-УИ-1944 г.

ШТАБУ ЈЕДАНАЕСТЕ, ТРИНАЕСТЕ, ПЕТНАЕСТЕ, СЕДАМНАЕСТЕ, ДЕВЕТНАЕСТЕ И БУГАРСКОЈ БРИГАДИ „ГЕОРГИ ДИМИТРОВ"

Ситуација: Према извештајима које смо добили бугарске снаге спустиле су се са Јастрепда на реку Топлицу од Прокупља до Куршумлије. Изгледа да су ове бугарске снаге појачане у току последња два дана. Извесне бугарске снаге пребациле су се на десну обалу реке Топлице и налазе се јаче конЦентрисане у селима: Туковац, Топоница и Ирекадин.

Такође бугарске снаге налазе се у Коњарнику, Асановцу и Црнатову.

Четничке снаге које су раније биле на сектору Топлице ослобођене су приликом доласка Бугара и кренуле у правцу 21-е дивизије. Јединице 21-е дивизије у току 18 о. м. заузеле су Брус где су заплениле 4000 кгр. брашна. Јаке четничке снаге нападају јединице 21-е у рејону ЈБлаца.

16 и 18 бригада 25-е дивизије (дејствоваће) садејствоваће јединица.ма 21-е дивизије према четничким снагама у рејону: Блаце—Барлово—Лепенац. На сектору Горња Топоница, село Грабовница налази се 19 бригада, а на сектору село Крток налази се 17 бригада. Обе ове бригаде стављене су под команду овога штаба.

13 бригада добила је наређење да се пребаци на просторију Бучумет.

На сектору Кукавице налазе се јединице 22-е дивизије.

¹ Оригинал, писан машином, у архиви Војноисториског института, под бр. 19/1, к. 1078.

Наша дивизија добила је задатак од Главног штаба да брани еве правце према нашој слободној територији. За извршење овога задатка наша дивизија је појачана са Деветнаестом бригадом и свим позадинским јединицама.

Према сад добивеним подацима у току данашњега дана у Лесковац је стигло око 100 камиона Немаца које ми смо трамо да су у пролазу, но то не значи да не треба бити будан и у том правцу. Ови подаци нису проверени, те их треба што пре проверити. У току данашњега дана непријатељ је избио на Ргаје и изнад села Дединац. Из горе наведених података и према оваквом распореду непријатељских снага може се закључити да непријатељ смера офанзиву на ову територију."

У вези постављеног задатка

НАРЕЂУЈЕМО

1) XVII бригада у току ноћи 19/20 јули до 4 часа посешће положаје: Превој—Бранкова Кула—Зубнички Вис (к. 626) затварајући правац од Куршумлије и комуникацију Куршумлија—Добри До. У току ноћи настојати да се комуникација Куршумлија—Добри До што детаљније разрушл. Извиђати и комуникацију Куршумлија—Преполац те да се не би десило да непријатељ угрози леви бок. Везу одржавати десно [са] 19 бригадом на положајима Мала Пупавица;!
—Соколовица. У случају упорног непријатељског надирања повлачити се са положаја на положај бранећи најупорније сваки положај, евентуални положај повлачења бригаде био би Мачја Стена—Секирача. Одржавати најчвршћу везу са левим крилом 19 бригаде. Уколико непријатељ сутра не би вршио јачи напад на ваше положаје већ само на правац суседних јединица, дејствујте на непријатеља бочно и из позадине.

2) XIX бригада поставиће се на положаје изнад Космаче, лево Мала Пупавица десно изнад Товрљана—Пећанци до села Арбанашке закључно, са задатком затварања правца од Дединца—Соколовица и Ргаје—Арбанашка. У случају јачег непријатељског притиска управљати се према ситуацији. Чврсту везу одржавати лево са XVII бригадом десно са XI бригадом на положајима Арбанашка—Богужевац.

3) XI бригада поставиће се у току ноћи на положајима: од Арбанашке—Дубока Долина—Статовац—Богужевац са задатком затварања правца Ргаје—Статовац—Житаи Поток—

О борбама дивизије на овим положајима види Операциони дневник Главног штаба НОВ и ПО Србије и Штаба Двадесет четврте НО дивизије за 20 и 21 јул 1944 године, докуменат бр. 178 и бр. 184.

Богујевац. Везу одржавати лево са XIX бригадом десно са I>угарском бригадом на просторији Бублица.

4) Бугарска бригада „Георги Димитров“ поставиће се на положаје Дубрава—Бубличко језеро—Бреговина. Прихватни положај Китанова Бара—Добра Вода. Под команду \зети команду места, Дубово, Гласовик и Коњувце. Везу одржавати лево са XI бригадом у Богујевцу, десно са XV бригадом на Славничкој чуки.

5) XV бригада посеће положаје Слакничка чука—Јабура—Змијин Ка.мен—Градиште—Доњи Штулац—Текија са затварањем правца од Лебана и Лесковца. Контролисати комуникацију Лебана—Медвеђа. Везу одржавати лево са Бугарском бригадом на положајима Дубрава—Бублица. Под команду узети све команде места и партизанске страже³ ка своје рејону, а по доласку XIII бригаде ми ћемо тај сектор појачати.

6) XIII бригада по доласку на сектор Бучумета размести се и остати до даљег наређења, а нас хитно обавестити како би добила благовремено задатак.

Све бригаде на својим теренима ставиће под своју команду све партизанске страже и команде места. Све јединице настојаће да што боље организују обавештајну службу на својим правцима извиђања. Настојати да се на сваки начин зароби неки непријатељски војник како би добили тачно обавештење о намерама непријатеља.

Све једш-гице запосеће положаје који су дати у овом наређењу најдаље до 4 часа 20 ов. м-ца. У борбама бити енергични и упорни, не дозволити непријатељу да лако заузима наш положаје. Све јединице треба да воде рачуна да непријатеља ударе на његовим најслабијим тачкама а на својим најпогоднијим правцима. Сваку забуну код непријатеља користити и на њега вршити оштре и енергичне противнападе у сваком моменту.

Сви штабови бригада држаће људство чврсто у својим рукама, не дозвољавати да се људство расипа и у случају потискивања непријатеља гонити га немилосрдно. Према непријатељу бити немилосрдан. Штабови бригада издаће наређење свим својим јединицама да чврсто држе везу са суседним јединицама и у случају јачег непријатељског притиска на поједине секторе суседних јединица садејствовати.

С обзиром да ће народ ггриликом наилаaska непријатељских снага кроз њихова села бежати и прикључивати се војсци то ће сви штабови бригада одредити по три борца

Органи команде места који су углавном служили за обезбеђење села.

који ће се старати да се народ не меша са војском и спроводити га у позадину. Јер мешање народа са војском створиће пометњу како код војске тако и Код штабова.

Знаци распознавања за нашу дивизију за 20 јули: Србо—Миле а контролни знак Магаш. Дневни видни знаци дизање пушке у вис са капом на цеви три пута.

Одговор ширење руку у страну са пушком у десној руци.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол. комесар
Србољуб Јосновић

Командант, п.пуковник
Ратко Софијанић

Начелник,
Војислав Ј. Ристић

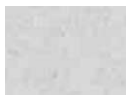
Извештаје слати код куће Љубића изнад Ивања, где ћемо се налазити!¹

Оп. бр. 3/44
свим јединицама
коицепт у архиву.

19-УП-44
Пол.

К.дант'

V

⁴ У оригиналу је ова реченица дописана мастилом.
' Ратко Софијанић

НЛРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ ОД 21 ЈУЛА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ДВАДЕСЕТ ПРВЕ, ДВА- ДЕСЕТ ЧЕТВРТЕ И ДВАДЕСЕТ ПЕТЕ НО ДИВИЗИЈЕ ЗА МАНЕВАРСКУ БОРБУ ПРОТИВ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ ЈЕДИНИЦА¹

ГЛАВНИ ШТАБ НОВ И ПО

СРБИЈЕ

Оп. Бр. 16

21 јула 1944. г.

Положај

у 15 час.

ШТАБУ ХХІ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ

Бугарске снаге у јачини око једног пука, са артиљеријом и коњицом и уз садејство авијације, отпочеле су 19 о.м. напад на наше положаје на десној обали р. Топлице на сектору: Бела Вода—с. Грабовница и после жестоког отпора наших јединица успеле су да истог дана пред мрак избију на линију: Ргачка Пл.—Трнов Лаз—Дединац.

Један бугарски пук са одговарајућом артиљеријом држи положаје: Коњарник—Шупљи Камен—Асановац, са истуреним деловима у с. Дубову. Данас пре подне Бугари су напали наше положаје Дубрава—Бублица и после јачег отпора наше бугарске бригаде „Георги Димитров“, успели су да овладају овим положајима око 13.30 часова.

Љотићевци и недићевци из Лесковца, вероватно под командом Зотовића, - 20. о.м. отпочели су напад на Пусту Реку и после отпора команди места и партизанских стража успели су да избију на линију: Лапатавачки виногради—Душаново—Обилић.

У рејону Шумана налази се око 300 домаћих четника

Према једном извештају 100 камиона Немаца стигли су 19 о.м. са југа у Лесковац.

Јединице ХХІ дивизије после жестоких борби са јаким четничким снагама на просторији: Брус—Блаце—Сагоњево, уредно су се пребациле на просторију Мердаре—Рача.

¹ Оригинал, писан машином, у архиви Војноисториског института, под бр. 9/2, к. 181.

¹ Михаило Зотовић, капетан бив. југ. војске, командант тзв. „Гаозденог пука“, састављен од љотићеваца и недићеваца. Починио је страшне злочине над присталицама НОП у току 1943 44 године у Топлици, Јабланици и Пустој Реци. Погинуо је ујесен 1944 године код Крушевца у борби против јединица НОВЈ.

XXV дивизија (без 19 бригаде) налази се на просторији: Хајдучка Чесма—Превој.

XXIV дивизија са 19 и бугарском бригадом „Георги Димитров“ брани сектор Топлица—Пуста Река.

Обзиром на присуство јачих непријатељских снага и још неучвршћену радио везу, потребно је да наше дивизије добију директиве за дуже време и да већ сада добију шире маневарске просторије. У том циљу

НАРЕЂУ ЈЕМО:

1. XXI дивизија преузеће сектор: Бачије (закључно)—Соколовица Пл.—Превој.

На овим положајима уредити јединице, а затим одмах поново предузети покрет најпогоднијим правцем и пребаци се на просторију горњег тока Топлице са задатком што озбиљнијег узнемиравања, раздвајања и спречавања четничких снага у припремању нових офанзивних акција. Шира просторија маневровања: источне падине Копаоника—горњи ток р. Топлице—Јаворац.³

При извођењу операција наслањати се на Копаоник.

2. XXIV дивизија преузеће сектор: Арбанашка Пл. (закључно)—Радан Пл.—Лесковац.

Шира просторија маневровања: Јастребац—Радан Пл.—Пуста Река—Г. Јабланица.

До доласка јединица XXI дивизије на сектор Соколовица—Превој, као и по одласку ових јединица у горњи ток Топлице, XXIV дивизији припада и овај сектор.

По доласку јединица XXI дивизије на сектор Соколовице Пл., 19 бригаду упутити у састав XXV дивизије.

Бугарска бригада „Георги Димитров“ остаје до даљег наређења под командом штаба XXIV дивизије, под чијом ће командом остати и Јастребачки одред док се не створе услови за његово пребацивање на Јастребац.

3. XXV дивизија по пријему овог наређења поступиће на следећи начин:

16 бригаду одмах упутити у с. Г. Гајтан, одакле да ухвати везу са овим штабом од кога ће добити конкретан задатак. Командант и политички комесар дивизије кренуће заједно са овом бригадом и јавити се овом штабу.

У исто време 18 бригаду упутити најпогоднијим правцем на просторију с. Оруглица—с. Бајзје.

³ Услед општег напзда, бројно јачих непријатељских јединица, на положаје наших јединица на десној обали р. Топлице, до овог пребацивања Двадесет прве НОУ дивизије на Копаоник тада није дошло. Дивизија се повлачила са осталим нашим јединицама правцем Соколовица—Гајтан—Лебане—Г. Оруглица.

19 бригаду, одмах по извршеној смени са садањих положаја. упутити на просторију 18 бригаде. Штаб XXIV дивизије водиће рачуна да се ова бригада без задржавања упутити на одређену просторију. Ове две бригаде повезаће се успут са пгтабом дивизије.'

4. XXII и XXIII дивизија остају на ранијим секторима са истим задацима.

5. Све овдашње позадинске власти биће под командом Штаба XXIV дивизије. Штаб ове дивизије обавестиће их о томе с позивом на ово наређење.

6. Штабови дивизија настојаће да не намећу јединицама фронталне борбе.

7. Дивизије су овим наређењем добиле широке просторије за маневровање, те избегавати дуже везивање дивизија једне за другу, сем за поједине одређене акције. Тежити да се, упоредо са учвршћењем и смишљеним садејством јединица у оквиру дивизије, сачува партизански начин дејства.

8. Унутрашњу организацију санитарске службе штабови дивизије решиће по упутствима начелника санитарског одељења овога штаба.

9. Везу са овим штабом одржавати радио-телеграфијом, а тако исто и везу са суседним дивизијама.

Ову везу по могућности и у случају потребе допуњавати курирском службом.

10. Пријем материјала од савезника вршити као и до сада, по дивизијама.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

В.д. полит. комесара,	Начелик штаба,	Командант,
потпуковник	генерал-мајор	генерал-лајтнант
М. М. Марковић	Рудолф Приморац	Коча А. Поповић

(М. П.)

П.С. (строго поверљиво)

Подвлачимо важност и потребу маневрисања јединица XXI дивизије на источним падинама Копаоника због најављеног продора наших јединица из Санцака/¹ У овом случају прихват и садејство јединица XXI дивизије у рејону Копаоника знатно ће олакшати и убрзати операције долазећих јединица.

Г

Г

¹ Види док. бр. 38.

⁵ Мисли се на Другу пролетерску, Пету и Седамнаесту НОУ дивизију, које су, под командом Пека Дапчевића, почетком августа 1944 године избиле на Копаоник.

БР. 30

НАРБЋЕЊЕ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ЧЕТВРТЕ НО ДИВИЗИЈЕ ОД 21 ЈУЛА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ЈЕДАНАЕСТЕ, ТРИНАЕСТЕ, СЕДАМНАЕСТЕ И ДЕВЕТНАЕСТЕ СРПСКЕ НО БРИГАДЕ И БУГАРСКЕ БРИГАДЕ „ГЕОРГИ ДИМИТРОВ“ У ВЕЗИ С НЕПРИЈАТЕЉСКОМ ОФАНЗИВОМ НА СЛОБОДНУ ТЕРИТОРИЈУ У ТОПЛИЦИ И ЈАБЛАНИЦИ¹

ШТАБ
24 ДИВИЗИЈЕ Н.О.ВЈ.
21 јула 1944
у 19 часова
" Оп. бр. 5

ШТАБУ ЈЕДАНАЕСТЕ, ТРИНАЕСТЕ, ДЕВЕТНАЕСТЕ, СЕДАМНАЕСТЕ И БУГАРСКЕ БРИГАДЕ „ГЕОРГИ ДИМИТРОВ“

Положај

Ситуација: У тску данашњег дана бугарске снаге у јачини 2 пука и снагама недићеваца и љотићеваца успели су да достигну следеће положаје:

Бојник, Д. и Г. Коњувце—Бублица—Ргаје—Широке Њивс—Товрљане—Пећанци—северне падине Соколовице. Према кретању непријатеља и снаге које је непријатељ данас ангажовао може се закључити да је непријатељ предузео офанзиву са циљем да нас избаци са слободне територије и набаци на планинске масиве.

Да не би дозволили да непријатељ лако овлада Рададом, Арбанаигким планинама и Соколовицом-

П А Р Е Ћ У Ј Е М О:

1. XIX бригада 25 дивизије до доласка јединица 21 дивизије затвориће правац који излази на Соколовицу од правца Космаче—Товрљана—Пећанци—Арбанашка. Ове положаје бригада мора бранити по сваку цену све до доласка јединица 21 дивизије на ове положаје. По сме-

¹ Оригинал, писан машином, у архиви Војноисториског института, под бр. 21/1, к. 1078.

³ О борбама дивизије на овим положајима види Операциони дневник Двадесет четврте НО дивизије за 22 и 23 јул 1944 године. докуменат бр. 184.

њивању са ових положаја 19 бригада ће се прикупити и извршити покрет правцем Власово—Гајтан—Бучумет—Рафуна—Бувци—Барје где ће ући у састав своје дивизије. Напомишемо да ова бригада треба да поведе рачуна приликом проласка преко Бучумета и комуникације Лебане—Медвеђа од евентуалног непријатељског испада из Лебана.

2. XI бригада затвориће све правце који изводе према Власовској Бандери (Соколовац к. 1260) и од правца Статовца—Богујевац—Добра Вода. Поставити се што боље и затварајући све правце куда би непријатељ могао извршити напад на ове положаје.
3. Бугарска бригада „Георги Димитров“ затвориће правце од Бублице и Дубрава, поседајући положај Марино Кале—простор између Магашке и Пусте Реке.
4. XIII бригада по доласку у село Бучумет узети следећи распоред: једним батаљоном чука изнад Брестовца—Славничка чука—Лабура па све према Бучумету до комуникације Лебане—Медвеђа.
5. XVII бригада по добијању овог наређења најкраћим путем извршиће покрет до штаба ове дивизије где ће добити специјални задатак од овога Штаба. О овоме покрету обавестити Штаб 25 или 21 дивизије.
6. XV бригада добила је специјалне задатке.

С обзиром да је отпочела непријатељска офанзива то ће код људства а нарочито новомобилисаног морал попустити, зато сви штабови морају строго водити рачуна да се људство не осипа већ га чврсто држати. Непријатеља нападају где је то год могуће. У борби треба бити енергичан, користећи сваки моменат за противнапад, не упуштајући се у јаке фронталне борбе, већ користити начин партизанског ратовања.

Све партизанске страже које се повлаче испред непријатељске офанзиве штабови бригада формираће јединице од самих партизанских стража, а не разбацивати посебно По батаљонима.

Народ који буде бежао испред непријатеља не смеје дозволити да се уогапте меша са војском, већ учинити како је то раније наређено.

Јединице на положајима не смеју откривати положаје те да би на тај начин трпели губитке од артиљерије који су непотребни. Непријатеља припустити што ближе и онда јаком пушкомитраљеском ватром и маневром вршити противнапад. Борбени знаци за ноћас: Милош—Максим—Ставра, а сутра по дану: Коча—Марко. Штаб XI бриг. упутиће

одмах једну десетину код Штаба 19 бриг. да прими радио станицу и дотера овоме штабу. Муницијом се попунити у току ноћи.

С. Ф. — С. Н.!

Пол. комесар,
отсутан³

Командант, п.пуковник
Ратко Софијанић

Начелник,
Војислав Ристић

П.С. Наша дивизија треба да одржава чврсту везу са јединицама 21 дивизије што стављамо у задатак 19 а по повлачењу ове XI бригади. Међусобну везу бригаде морају чврсто одржавати. Овоме штабу слати извештаје свака 2—3 ч. без обзира да ли има промена или не.

БР. 37

**ЗАПОВЕСТ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ПЕТЕ НО ДИВИЗИЈЕ ОД
23 ЈУЛА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ШЕСНАЕСТЕ, ОСАМ-
НАЕСТЕ И ДЕВЕТНАЕСТЕ СРПСКЕ НО БРИГАДЕ ЗА
ПОКРЕТ У ПРАВЦУ Г. ОРУГЛИЦЕ¹**

ШТАБ
XXV ДИВИЗИЈЕ НОВ
Оп. Бр. 6.
23. VII. 1944
у 11. час
Положај

ЗАПОВЕСТ

Око хиљаду недићеваца налази се на рејону Кукавице и изгледа да теже да у току данашњег дана овладају линијом Барје—Оруглица.

Наша дивизија добила је задатак да усиљеним маршем избије у Г. Оруглицу.²

¹¹ Србољуб Јосиповић

¹ Оригинал, писан машином, у архиви Војноисториског института, под бр. 10/1. к. 1089.

* Види док. бр. 41.

1. XVIII Српска бригада одмах по пријему наређења кренуће са своја два батаљона усиљеним маршем правцем Црни Врх—Тупалски Вис—Радевачка Чесма—Кодра Шалонет—Синонове где ће ухватити везу са овим штабом и добити даље наређење. Батаљон који прати болницу и болничарски курс покренути за главнином бригаде обичним маршем.

2. XVI Српска бригада одмах по пријему наређења кренуће усиљеним маршем правцем Газдари—Медвеђа—Тупалски Вис и даље правцем за XVIII Српском бригадом. У путу заобићи болницу и болничарски курс. Деловима бригаде који моментано нису ту оставити везу и дати им задатак да усиљеним маршем избију на исто место.

3. XIX Српска бригада и делови ове дивизије који се налазе са њом одмах по пријему овог наређења усиљеним маршем кренуће најпогоднијим правцем за Горњу Оруглицу.

4. Болница и болничарски курс заједно са батаљоном који их прати кренуће такође истим правцем који је дат за остале јединице и зауставити се око Радевачке Чесме где чекати даље наређење а послати везу штабу ове дивизије.

5. Штаб ове дивизије кренуће одмах према Г. Оруглици и са њим хватати везу на месту одређеном за XVIII бригаду.

6. XVIII бригада узеће још преосталих 20.000 метака пошто је XIX бригада попуњена са муницијом.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Рад. Н. Јовановић

Командант, потпуковник
Рад. Т. Јовановић

БР. 40

НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ ОД
24 ЈУЛА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ДВАДЕСЕТ ПРВЕ. ДВА-
ДЕСЕТ ЧЕТВРТЕ И ДВАДЕСЕТ ПЕТЕ НО ДИВИЗИЈЕ ЗЛ
НАСТУПАЊЕ У ПРАВЦУ ГЊИЛАНА¹

ГЛАВНИ ШТАБ НОВ И ПО СРБИЈЕ

Оп. Бр. 16
24 јула 1944 год.
Положај
у 19,45 час.

Хитно

ШТАБУ ХХIV ДИВИЗИЈЕ НОВ И ПО

Јединице ХХI и ХХIV дивизије, које већ неколико дана одољевају жестоким нападима непријатеља на десној обали Топлице и у Пустој Реци. услед избијања јачих четничких снага на Соколов Вис и Велики Под. биле су приморане да напусте досадаше положаје и да се пребаце на просторију Булекаре—Медвеђа—Тупалски Вис (на десну обалу р. Јабланице).

Јединице ХХV дивизије налазе се на просторији с. Липовица.

15 бригада налази се на просторији: с. Оруглица—с Мелово—с. Гагинце.

ХХV дивизија и 15 бригада затварају правце: Лебане—Липовица и правац Лесковац—с. Мирошевце—Оруглица.

Према најновијим подацима у Лебане је стигао један немачки моторизовани батаљон, а у селима на северним падинама Кукавице такође се налазе извесне немачке снаге. На сектору села: Шумане—Врановце и Поповац налазе се извесне четничко-недићевске снаге.

С обзиром на ново насталу ситуацију, а у вези са непријатељским снагама на северним падинама Кукавице, као и на тешкоће пролазности и услова снабдевања уопште у рејону Кукавице потенцирано са рањеницима и даљим препрекама које сачињавају две комуникације и р. Морава,¹ имајући при том у виду и јаке непријатељске гарнизоне у долини Ј. Мораве који омогућавају брзо блокирање комуникације, одлучили смо:

¹ Оригинал, исан машином, у архиви Војноисториског истистута, под бр. 10/2, к. 181.

¹ Јужна Морава

да са јединицама XXI, XXIV и XXV дивизије и 15 бригадом пређемо тз. арнаутску границу* и кренемо у офанзивне операције ка Гњилану.

У том циљу

НАРЕЂУЈЕМО:

1. XXIV дивизија са свим својим јединицама затвараће у току сутрашњег дана 25 о.м. опште правце: Лебане—Бувци—Радевачка Чесма и Медвеђа—Тупалски Вис, обраћајући пажњу на свој леви бок са правца Сјаринске Бање, са задатком осигурања концентрације осталих дивизија. Нарочито пажњу обратити на важност одржања Тупалског Виса преко кога води добар пут. Из тога разлога направити барикаде на оба пута који се стичу на Тупалском Вису обарањем стабала, минирањем нагазним минама, као и закрчавање истог пута од Туталског Виса преко Радевачке Чесме тако да буде онемогућен сваки продор тенкова на овом правцу у току сутрашњег дана.

Са падом првог мрака сутра 25 о.м. цела дивизија ће се одвојити од непријатеља и кренути правцем Тупалски Вис—Радевачка Чесма—Синонове и даље према следећој заповести.¹

2. XXI дивизија са досадање просторије кренуће одмах по пријему овог наређења правцем Тупалски Вис—Радевачка Чесма—Синонове и сместити на просторију: Кодра Шалонет—Синонове, с тим што ће јединице сместити у шуму а обезбедити се од правца Веља Глава не испољавајући никакве намере у правцу арнаутске границе.

Јединице ове дивизије настојаће да у току ноћи пређу Тупалски Вис. Штаб XXI дивизије упознаће са ситуацијом са правца Медвеђа штаб XXIV дивизије.

3. XXV дивизија пребациће сутра 25 о.м. рано изјутра једиу своју бригаду у с. Врбовица, а остале две бригаде остаће и даље у с. Липовица до 12 часова када ће кренути такође у с. Врбовицу, одакле ће цела дивизија продужити према заповести која следи.

4. 15 бригада у току сутрашњег дана затвараће правац Барје—Оруглица, а детаљно наређење за њен рад добиће непосредно од овога штаба под чијом се непосредном командом и налази.

⁵ Види док. бр. 7, примедбу 3.

⁴ Види док. бр. 39.

5. Г. Ш. ће се од сутра изјутра 25 о.м. налазити у близини с. Врбовице. Веза са овим штабом биће код куће Петка Арамбаше—прва кућа с. Липовице на путу Радевачка Чесма—Липовица.

6. Одмах по пријему овог наређења штаб XXIV дивизије упутиће нам 30 Пусторечана, а штаб XXI 15 другова из рејона Кукавице. Ове другове упутити тако да сутра 25 о.м. неизоставно до 8 часова буду на месту везе са овим штабом — код куће Петка Арамбаше.

7. XXIV дивизија ће у току ове ноћи 24/25 о. м. забарикадирати путеве наведене под тач. 1.

8. О нашој одлуци за покрет ка југу не саопштавати *николе*, већ држати у строгој конспирацији, а у следећој заповести ће се изнети војно-политички значај овог покрета а према датим директивама саопштити како буде у заповести предвиђено.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

В. д. полит. комесара
потпуковник
Мома М. Марковић

Командант,
генерал-лајтнант
Коча А. Поповић

(М. П.)

П.С.

Да би се скренула пажња непријатељу на други правац, руководиоци из штаба дивизија и бригада на погодан начин протуриће глас да се крећемо ка Кукавици.

БР. 30

НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ ОД 25 ЈУЛА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ДВАДЕСЕТ ПРВЕ, ДВА- ДЕСЕТ ЧЕТВРТЕ И ДВАДЕСЕТ ПЕТЕ НО ДИВИЗИЈЕ ЗА" НАСТУПАЊЕ ПРАВЦЕМ ВРУЂЕВЦИ—Г. ШИПАШНИЦА —КОЛОЛЕЧ—КОРЕШИН¹

ГЛАВНИ ШТАБ НОВ И ПО СРБИЈЕ

Оп. Бр. 17
25 јула 1944 год.
у 12" часова
Положај

Хмтко

ШТАБУ XXIV ДИВИЗИЈЕ НОВЈ

У вези ситуације изнете у нашем наређењу оп. бр. 16 од 24 о.м.,² у циљу преласка такозване арнаутске границе и извршења покрета ка југу

НАРЕЂУ ЈЕМО:

1. Јединице XXI и XXV дивизије избиће на границу тачно данас 25 о.м. у 22 часа.

2. Дивизије ће извршити покрет по следећем:

XXI дивизија: општим правцем Велжа Глава (к. 1181) — Китка (к. 1154) — с. Огоште, с тим да избије на просторију: с. Беривојце — Корешин.³

XXV дивизија општим правцем Црни Камен (к. 1100) — с. Вруђеви — с. Кололеч, с тим да избије на просторију: с. Чараковце — с. Топоница/

Уколико се у току покрета због дужине марша не могу достићи горе наведене просторије, као прву етапу марша узете: XXI дивизија просторију: с. Стрелица — с. Копривница; а XXV дивизија просторију: с. Г. Шипашница — с. Кололеч. После одмора јединице обе дивизије продужиће покрет на просторије горе назначене као крајњи маршевски циљеви.

XXIV дивизија: Због задатака које има да изврши у току 25 о.м, — данашњег дана — ова дивизија прећи ће

¹ Оригинал, писан машином, у архиви Војноисториског »штитута, под бр. 24/1, к. 1078.

² Види док. бр. 38.

³ Види док. бр. 40.

⁴ Види док. бр. 41.

границу у времену између 24 часа 25 о.м. и 2 часа 26 о.м. општим правцем за XXI дивизијом, с тим да избије на просторију: Огоште—с. Костадинце—с. Босце.

3. Покрете вршити маршевским колонама са претходницама, заштитницама и побочницама. Нарочиту пажњу обратити обезбеђењу бокова, због чега XXI дивизија да одреди десно бочно а XXV дивизија лево бочно обезбеђење у јачини од једне бригаде. Ове бригаде кретаће се као засебне колоне на одређеним правцима.

Наступање вршити енергично. Предвиђа се дејство мањих милициских група и појединих арнаутских групица, те се око ових група не задржавати већ према њима упутити мање одговарајуће делове, а са главгошом продужити енергично покрет у одређеним правцима.*

На непосредно обезбеђење појединих јединица обратити велику пажњу, у ком циљу одређивати мање делове који ће при сваком застанку. преласку појединих потока и мањих речица, брзо излазити на доминантне положаје и на тај начин непосредно обезбеђивати поједине јединице.

Покрете углавном вршити гребенима ради боље прегледности и борбене готовости у сваком моменту. Колоне не набијати и старати се да свака колона се креће својим одређеним правцем.

У току извршења покрета забранити најстрожије свако паљење лампи, ватри и пушење (у току ноћи).

4. Дивизије ће у току покрета одржавати **међусобну** везу. Да би се знало докле су јединице у току покрета стигле, почев од 24 часа па надаље претходнице ће бацати по једцу ракету у правцу југа сваких пола часа (0.30, 1, 1.30 итд.).

5. При појави јачих непријатељских група употребити бапаче, чиме ће се најбрже и најлакше сломити њихов отпор.

6. У току дана маскирати људе и стоку зеленим грањем.

7. По доласку на крајње одређене просторије потпуно се обезбедити на доминантним тачкама, а нарочита обезбеђења упутити ка комуникацији Гњилане—Бујановац.

8. Штаб XXV дивизије одмах по доласку на **одређену** просторију, приступити припреми и уређењу аеродрома на просторији с. Кололеч—Мучиврце за бацање материјала и спуштање авиона.

* Види Операциони дневник Гл. штаба НОВ и ПО Србије за 26 јул 1944 године, докуменат бр. 178.

8.- Штаб XV дивизије одмах по доласку на одређену просторију, приступиће припреми и уређењу аеродрома на просторији с. Колоч-мучишце за бацање материјала и спуштање авиона.

9.- Борцима изнети непосредно пре марша правац покрета, како би знали пред каквим се непријатељем налазе.

Према становништву поступак треба да буде крајње коректан и према њему не примењивати никакве репресалије. ~~У свакој би стано-~~
~~вини давало право поступати према такви енергично.~~

Заробљенике одмах разоружавати и слати кућама, а по потреби их потребити као путовође. Уопште све јединице у ток покрета треба да имају довољан број путовођа.

10.- Набавка хране преко сеоских старешина. Ова набавка треба да се изводи организовано; спречити и казнити свако појединачно набављање.

11.- Овај штаб под чијом ће непосредном командом бити 15 бригада, кретаће се са XII дивизијом. Са овим штабом одржавати редовно везу радио телеграфијом, а по потреби и куририма.

СМРТ ФАШИЗМУ-СЛОБОДА НАРОДУ!

В. Д. полит. комесара
Потпуковник

M. Petrović

Начелник штаба
Генерал-мајор

Stanić

Командант
Генерал-лајтнант,

Koča

9. Бордима изнети непосредно пре марша правац покрета, како би знали пред каквим се непријатељем налазе.

Према становништву поступак треба да буде крајње коректан и према њему не примењивати никакве репресалије.

Заробљенике одмах разоружавати и слати кућама, а по потреби их употребити као путовође. Уопште све јединице у току покрета треба да имају довољан број путовођа.

10. Набавка хране преко сеоских старешина. Ова набавка треба да се изводи организовано; спречити и казнити свако појединачно набављање.

11. Овај штаб, под чијом ће непосредном командом бити 15 бригада, кретаће се са XXI дивизијом. Са овим штабом одржавати редовно везу радио телеграфијом, а по потреби и куририма.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

В. д. полит. комесара
потпуковник
Мома Марковић

Начелник штаба
генерал-мајор
Рудолф Приморац

(М. П.ј)

Командант
генерал-лајтнант
Коча А. Поповић

Оп. бр. 8/44

Свим јединицама ове дивизије издати наређење са потребним упутством за прелаз преко границе.

По овоме предмет у архиву.
25-УП-44

Пл.

К-дант,*

БР. 30

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ПРВЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 25 ЈУЛА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ЧЕТВРТЕ, ПЕТЕ И ШЕСТЕ СРПСКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА НАСТУПАЊЕ ПРАВ- ЦЕМ ВЕЉА ГЛАВА—ОГОШТЕ—БЕРИВОЈЦЕ—С. КОРЕ- ШИН ПРЕМА ГЊИЈАНУ¹

ШТАБ

21 СРП. УДАР. ДИВИЗ.

Оп. Бр. 1

25 јула 1944 год.

Положај

17 часова

ШТАБОВИМА БРИГАДА И КОМАНДАМА ЈЕДИНИЦА

Секција Лебане, размер'1 : 100.000

На основу наређења Главног штаба Србије оп. бр. 17 од 25 јула 1944 год.* наша дивизија добила је задатак да пређе из дефанзиве у офанзиву правцем Веља Глава (к. 1181)—Китка (к. 1154)—с. Огоште—с. Беривојце—с. Корешин.

Лево од нас на правцу Црни Камен (к. 1100)—с. Врућевци—с. Кололеч—с. Чарковце—с. Топоница надире наша 25 дивизија.

Позади нас нашим правцем креће се 24 дивизија као резерва.

На основу предњег наређења од Главног штаба Србије

НАРЕЂУЈЕМО

1. Све јединице ове дивизије извршиће потпуну припрему за претстојећи покрет до 19 часова вечерас.

У 20 часова извршиће се покрет горе наведеним правцем, следећим распоредом јединица.

а) V бригада избиће до 22 часа на Вељу Главу одакле даље надире до просторије села Корешин где ће се задржати и преданити дан.

Десна колона — VI бригада кренуће са петом бригадом и надирати даље од Китке ка селу Костадинце. Босце—с. Каменица где ће се задржати.

¹ Оригинал. писан машином, у архиви Војноисториског института, под бр. 8/1, к. 1040.

• Види док бр. 39.

Резерва — IV бригада кретаће се правцем за петом бригадом, с тим што ће пропустити испред себе шесту бригаду која је у десној колони нашег правца надираља, и сместиће се на просторију села Мочаре.

Дивизијска болница кретаће се са IV бригадом т.ј. на њеном зачељу с тим што ће јој ова бригада дати један батаљон за заштиту. Смештај болнице у северном делу села Мочаре.

Штаб дивизије кретаће се на челу резерве и сместиће се у крајњим јужгош кућама села Мочаре.

Јединице ће за време покрета на датом правцу наићи на непријатеља одмах по избијању на албанску границу око Веље Главе. Пета бригада која иде на челу дивизије извршиће такав распоред да непријатеља у првом налету разбије и даље продире.

Непријатељ нема јаке и организоване јединице али као такав ако неопрезно идемо може [нам] нанети извесне губитке. Продирање вршити брже и без застајкивања тако да непријатељу не дозволимо да се прибере.

Десна колона (VI бригада) која ће се од Китке одвојити ка селу Костадинце постављаће на брежуљцима десно од свог празца надирања обезбеђујућа одељења а ако то створ земљишта и путеви дозволе, имати стално десну побочницу.

Јединице ће настојати да им се за време марша људство не растура и да јединица буде скупна за све време марша.

Вероватно ће Арнаути припуцавати са сваког ћувика али то не сме да задржи јединицу у њеном надирању. За овакве групице слати довољно јаку јединицу да их разбије а са главшмом наставити надирање без задржавања.¹

Челна колона ће одржавати за време ноћи везу између себе паљењем пет пута електричне ламле на сваких 15 минута. Ово одржавање везе путем лампи отпочети тек по преласку албанске границе т.ј. по разбијању њихових првих делова.

Уколико нас на маршу затекне дан настојати да се креће што прикривеније од угледа из ваздуха.

Путовати по шуми а ако ове нема онда ићи колоном по један са већим отстојањем. Све товарне и јахаће коње маскирати грањем.

У циљу неопаженог прилажења непријатељским положајима забрањује се свако ложење ватри и пушење.

¹ Види Операцијски дневник Главног штаба НОВ и ПО Србије За 26 јул 1944 године, докуменат бр. 178.

Борцима пред **сам** покрет изнети који је **наш** правац надирања и каквог непријатеља имамо испред себе.

Према становништву треба поступати добро т.ј. онако како се поступа са нашим становништвом. Не примењивати никакве репресалије.

Заробљенике разоружавати и пуштати кућама објашњавајући им да ми немамо ништа противу њих и да ми желимо заједничку борбу народа противу окупатора. По потреби ако се могу задржати као путовође а кад се нађу други да се пунте.

Набавку хране вршити преко сеоских старешина. Набавку изводити организовано и спречити свако појединачно набављање хране. Војску хранити добро.

По доласку на крајње одређене просторије и смепагају имати у виду да нас мање или веће групе могу узнемиравати и иападати, зато поставити потребна обезбеђења. Курире са извештајима никад не слати саме већ увек групу од пет људи.

Знаци за распознавање и борбени знаци прилажу се овом наређењу.

Извештаје слати пгго чешће а обавезно свака три сата.

Када стигнемо до крајње одређене просторије у долини Криве Реке поставити на погодним местима противколска оруђа да нас непријатељ не би изненадио са тенковима. За сада се зна да на целој тој просторији нема нигде немачких снага па према томе ни тенкова. Ово ради предострожности. Дивизиско превијалиште биће код болнице на правцу њеног кретања. Рањенике не носити уназад већ их задржавати на месту и када болница наиђе предати их.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полит. комесар * Начелник, капетан Командант, пуковник
Р. Антуновић   **Јов. Ђурић**   **Мил. С. Милојевић**

**ЗАПОВЕСТ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ПЕТЕ ИО ДИВИЗИЈЕ ОД
25 ЈУЛА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ШЕСНАЕСТЕ, ОСАМ-
НАЕСТЕ И ДЕВЕТНАЕСТЕ СРПСКЕ НО БРИГАДЕ ЗА
НАСТУПАЊЕ ПРАВЦЕМ ВРУЂЕВЦИ—КОЛОЛЕЧ ПРЕМА
ГЊИЛАНУ¹**

ШТАБ
XXV ДИВИЗИЈЕ НОВ
25. VII. 1944
Положај
Оп. бр. 7

ЗАПОВЕСТ

(секдија Лебане размер 1 : 100.000)

После потискивања наших снага са досадашње слободне **територије** од надмоћног непријатеља, Главни штаб НОВ и ПО Србије је одлучио да са XXI, XXIV и XXV дивизијом **крене** општим правцем на југ пошто би прелаз на рејон **Црне Траве** био врло тежак, како због постојећих снага и **утврђења** Бугара на комуникацији Ниш—Скопље тако и због присуства јачих немачких снага јужно од Лесковца. **Ба** изабраном правцу наше снаге развиће офанзиву у циљу **и¹Јтварања** извесне слободне територије и давања могућности нашим снагама за одмор.

Јединице XXI и наше дивизије добиле су задатак да **избију** на границу тачно у 22 часа данас 25 о.м. одакле ће се кретати правцима и то:

XXI дивизија: правцем Веља Глава (к. 1181)—Китка (к. 1154)—с. Огоште, с тим да избије на просторију с. **Беривојце**—Ко*решин.

Наша дивизија правцем Црни Камен (к. 1100)—с. Вруђевци—с. Кололеч, с тим да избије на просторију с. **Чарковце**—с. Топоница."

XXIV дивизија прећи ће границу у времену између 0. час и 2 часа 26 о.м. општим правцем за XXI дивизијом с тим да избије на просторију с. Огоште—с. Костадинце—с. Босце.

¹ Оригинаал, писан машином, у архиви Војноисториског института *Ута, под бр. 11/1, к. 1089.

* О даљем покрету дивизије, после неуспелог покрета према Гшилану, види док. бр. 43.

Стога у циљу извршења предњег задатка

НАРЕЂУЈЕМО

1. XVI Српска бригада прикупиће се у јужном делу с. Врбовице данас најдаље до 19.30 часова одакле ће предузети покрет правцем Девојкин Камен—Црни Камен (к. 1100), напасти на непријатељски део положаја Црни Камен—Козја Чука са задатком да се овај непријатељски положај што пре ликвидира и омогући пролаз осталим деловима. При нападу упућивати групе које ће непријатеља нападати бочно и иза леђа јер ће се на овај начин најлакше унети деморализација код арнаутског непријатеља те тако што пре освојити положај.

Одмах по освајању овог положаја следећи батаљон истурити у претходницу и продужити са колоном правцем северни део села Лајчић—с. Поличка (џамија)—Големи Камен (к. 703)—Дуги Дел (к. 524)—Кололеч—с. Чараковце и разместити се на просторији с. Топоница—с. Блато—с. Дајковце са задатком извиђања и обезбеђења према комуникацији Гњилане—Бујаиовац.

2. XIX Српска бригада прикупиће се на месту где се сада налази до 20 часова одакле ће предузети покрет правцем одређеним за XVI Српску бригаду све до села Поличка одакле ће кренути правцем и то са једним батаљоном правцем Врућевце—Крајни Дел—Планица (к. 1066) где са овим батаљоном извршити потребна посетања положаја Планица Са једним батаљоном кренути правцем Бујковце М.—(к. 896)—Крајни Дел где ће се задржати на чукама у западном делу овог села тј. иза положаја Планица. Са једним батаљоном сместите се на просторији Големи Камен—Горња Шипашница. Ова бригада служиће као бочно обезбеђење наше дивизије.

3. XVIII Српска бригада кренуће правцем за XVI Српском бригадом (по извршењу задатка који јој је данас специјално додељен) и разместиће се на просторији Д. Шипашница—Мучиврце. Обезбедити се на коси изнад села Рогачице.

4. Почев од 24 часа дивизија ће у току покрета одржавати међусобну везу да би се знало докле су јединице у току покрета стигле, почев од 24 часа па на даље претходнице ће бацати по једну ракету у правцу југа сваких пола часа (0. часбва 30 м., 1 ч., 1ч. 30 м.). Штаб XVI бригаде постараће се да набави један сигнални пиштољ са 12 метака а уколико њега не набави онда сваких пола часа паљењем

ватри обележавати линију иа коју су стигли и то паљењем једне велике ватре.

5. Покрете вршити маршевским колонама са претходницама, заштитницама и побочницама што важи како за целу бригаду тако и за све јединице.

Наступане вршити енергично. Предвиђа се дејство мањих милицијских група и појединих арнаутских групица те се око ових група не задржавати дуго већ према њима упутити мање одговарајуће делове а са главнином продужити енергично покрет у одређеном правцу. У том циљу претходнице да буду довољне јачине и у распореду из кога се моментано може прећи у борбу и брзо ликвидирати непријатељ.

Покрете углавном вршити гребенима ради боље прегледности и борбене готовости у сваком моменту. Колоне не набијати и старати се да се свака колона креће својим одређеним правцем и са потребним отстојањем између јединица. Приликом застанка предњи делови брзо ће излазити на доминантне положаје и на тај начин непосредно обезбеђивати поједине јединице.

Приликом упућивања на специјалне задатке не одређивати мање групе од вода ван распореда наших јединица а у кругу самог распореда никада групу мању од петорке. И ове мање групе морају бити врло будне и бити приправне за борбу у сваком моменту рачунајући на лукавство и одважност мањих непријатељских група.

При појави јачих непријатељских група употребити бацаче чиме ће се најбрже и најлакше сломити њихов отпор.

6. У току дана маскирати људе и стоку зеленим грањем.

7. Одмах при доласку на одређену просторију предузети хитна утврђивања на поседнутим положајима и нарочиту пажњу поклонити одбрани против борних кола.

8. По доласку на одређену просторију батаљони слаће извештаје бригаама сваког часа а бригаде овоме штабу свака два часа, па и ако нема никаквих промена.

9. Борцима изнети непосредно пре марша правац покрета како би знали [предј каквим се непријатељем налазе.

Према етановништву поступак треба да буде крајње коректан и према њему не примењивати никакве репресалије. Заробљенике одмах разоружавати и слати кућама, а по потреби употребити их као путовође. Уопште све јединице у току покрета треба да имају довољан број путовођа " то бар свака чета по једног.

10. Набавка хране преко сеоских старешина. Ова набавка треба да се изводи организовано тј. од бригадних интендантура, спречити и казнити свако појединанно набављање хране.

11. Овај штаб кретаће се са XVI српском бригадом и по доласку на одређену просторију сместиће се у село Чарковце и приступити организацији аеродрома, за спуштане авиона и бацање материјала.

Ради тога болнице држати прикупљене и спремне за брз излазак на аеродром, о чему ће се већ накнадно издати наређење.

' СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Рад. Н. Јовановић

Командант, потпуковник'

БР. 42

НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ ОД 26 ЈУЛА 1914 ГОД. КОМАНДАНТУ ДВАДЕСЕТ ПРВЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ЗА ПРИКУПЉАЊЕ ПОДАТАКА О НЕПРИ- ЈАТЕЉУ И ИСПИТИВАЊЕ СИТУАЦИЈЕ У ПРАВЦУ ЛЕ- БАНА И ПЛ. РАДАПА¹

г. ш. с.

26. УИ-44/8.15 час.

КОМАНДАНТУ XXI ДИВИЗИЈЕ — положај

1 — Јутрос смо вам упутили једно наређење за прикупљање података о неприј.[атељу].

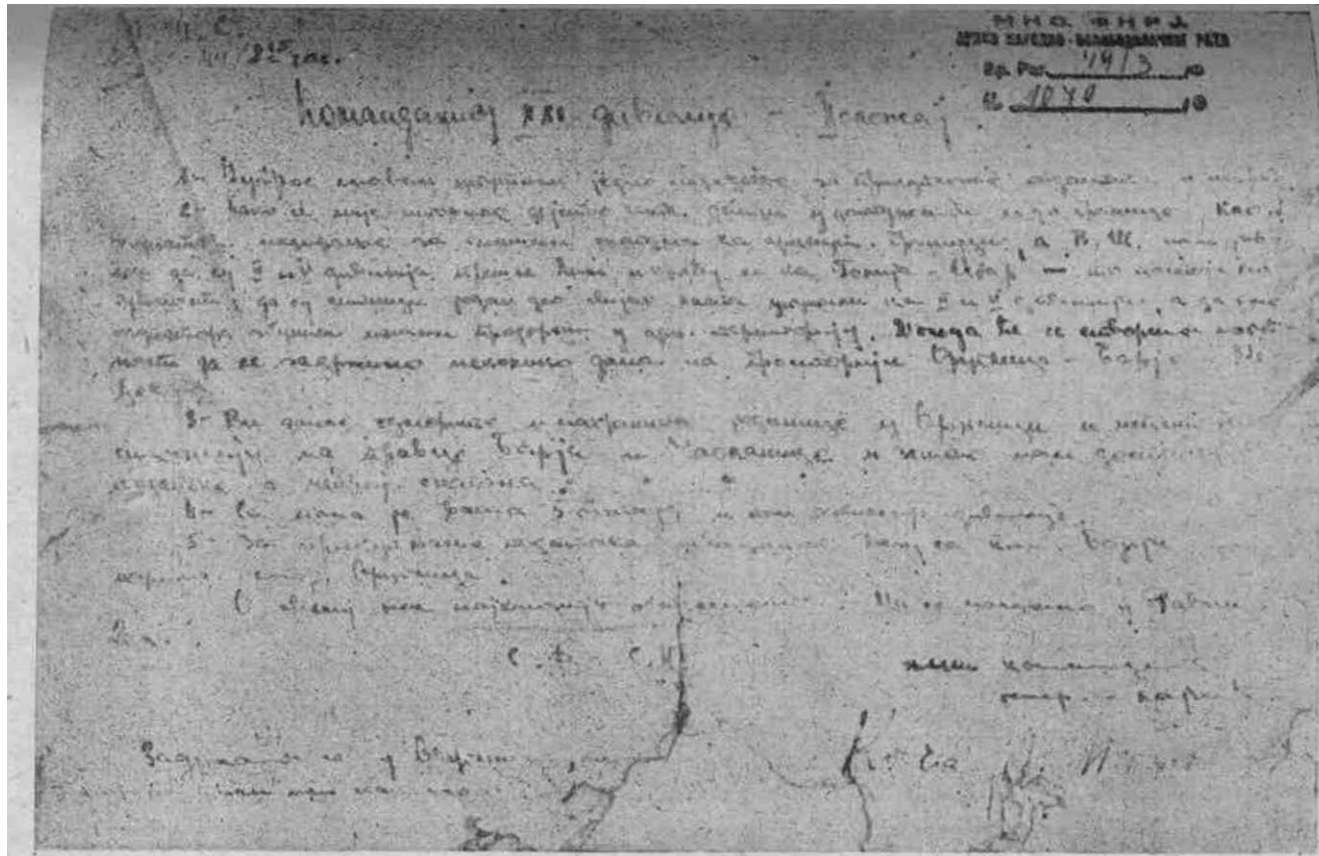
2 — Како се није испољило дејство четн. банди у потпуности и до границе, као и окупатор.[ско] надирање за нашим снагама ка арнаут.[ској] граници, а В. Ш.² нам јавља да су II и V дивизија³ прешле Лим и крећу се ка Голија—Ибар — то постоји могућност: да су четници један део сво-

' Радивоје Јовановић-Брадоња

¹ Ориштал, писан руком, у архиви Војноисториског института. под бр. 49/3, к. 1040.

* Врховни штаб Народноослободилачке војске Југославије

¹ Друга пролетерска и Пета НОУ дивизија

Фотокопија документа бр. 42

јих снага упутили ка II и V дивизији, а да смо окупатора збунили нашим продором у арн.[аутску] територију. Можда ће се створити могућност да се задржимо неколико дана на просторији Оруглица—Барје—Медвеђа.

3 — Ви данас одморите и нахраните јединице у Оруглици и испитајте ситуацију на правцу Барје и Јабланице и хитно нам доставите податке о неприј.[атељским] снагама.

I 4 — Са нама је ваша б бригада и политкомесар дивизије.⁴

5 — За прикупљање података ухватите везу са Ком. Барје⁵ и партиз.[анском] стр.[ажом] Оруглица.

О свему нас најхитније обавестите. Ми се налазимо у Равни Дел.

с. Ф. — а н.!

Командант
генер.-лајт.
Коча А. Поповић

Задржати се у Оруглици, ако^о
није активан или пак слаб.

Ш—

' Риста Антуновић
' • ⁸ Команда места у Барју
' После речи „ако“, у оригиналу је, вероватно, била написана
Реч „непријатељ“, која је поцепана.

БР. 43

ЗЛПОВЕСТ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ПЕТЕ НО ДИВИЗИЈЕ ОД
27 ЈУЛА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ШЕСНАЕСТЕ, ОСАМНА-
ЕСТЕ И ДЕВЕТНАЕСТЕ СРПСКЕ НО БРИГАДЕ ЗА ПРЕ-
ЛАЗАК КОМУИИКАЦИЈЕ СКОНЛ>Е—НИШ И ИЗБИЈА-
ЊЕ НА ПРОСТОРИЈУ НЕСВРТА—КРИВА ФЕЈА'

ШТАБ
XXV ДИВИЗИЈЕ НОВ
Оп бр. 8
27. VII. 1944
Положај

ЗАПОВЕСТ

ГСекција Лебане, Врање, размер 1 : 100.000)

Наша дивизија пребациће се на десну обалу реке Мораве³. По прикупљеним подацима налазе се јачи гарнизони у Врању, Владичином Хану и Грделици. Сама комуникација у долини Мораве обезбеђена је мањим посадама у утврђењима на отстојању 1—3 км. Једна непријатељска група налази се у Прибоју док једна јача група налази се у Јеладшици. У циљу извршења прелаза преко Мораве

НАРЕЂУЈЕМО

1. XVIII и XIX Српска бригада кренуће са данашњег места правцем Драгобужда—Леска—Рождач—Добријанц—Сикирје Здравча Глава (к. 1019)—Белановце—Островица—Борча—Пашин Говедарник—Попово Гумно. Ред кретања XIX па XVIII Српска бригада. По доласку на одређену просторију Јединице ће се прикупити, прибавити најнужнија обавештења и извршити прелаз на отсеку Прибој—Моштаница одакле ће кренути даље општим правцем између Корбевачке Реке и Бањске Реке.

XVIII Српска бригада сместиће се у с. Сливницу са задатком затварања правца који изводи на ову просторију а у прзом реду од долине Мораве између Корбевачке Реке и Бањске Реке. XIX Српска бригада сместиће се у с. Крива Феја са задатком затварања комуникације у оба правца који

¹ Оригинал. писан машином, у архиви Војноисториског института, под бр. 12/1.
¹ Јужна Морава

пролазе кроз ово место. Полазак из с. Драгобужде данас у 16 часова.

2. XVI Српска бригада извршиће покрет са места ка ком се налази данас тачно у 15 часова правцем с. Драгобужда—Леска—с. Рождач—с. Смиљевић—с. Белишево и даље низ Јовачку Реку до с. Јоваца где прикупити потребне податке и извршити прелаз на најпогоднијем месту и даље кренути огшггим правцем између Врбовске Реке и Корбевачке Реке и сместити се у с. Несврта са задатком затварања праваца од Моравске долине и Сурдулице.

3. Штаб дивизије креће се са XVIII и XIX Српском бригадом, по доласку на одређену просторију сместиће се у с. Крива Феја.

4. Приликом преласка комуникација поставити добре заседе против борних кола у оба правца. Упознати нарочито све руководиоце о начину преласка комуникације.

5. Уложити све напоре да се комуникација пређе још у току ове ноћи³ у ком циљу предузети добру организацију марша и од сзих бораца нарочито руководилаца захтевати потребно залагање.

Напомене: на просторији коју треба да достигнемо постоје јединице наше XXII дивизије као и организована Народно-ослободилачка власт.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички
комесар⁴

Начелник штаба,
мајор⁶

Командант,
потпуковник
Рад. Т. Јовановић

Достављено: свим јединицама ове дивизије.

* Види док. бр. 4в.

⁴ Радош Јовановић-Сеља

* Драгослав Петровић-Горски

**НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ ОД
28 ЈУЛА 1944 ГОД. ШТАБУ ДВАДЕСЕТ ПРВЕ ИОУ ДИ-
ВИЗИЈЕ ЗА ПРЕЛАЗ КОМУНИКАЦИЈЕ ЛЕСКОВАЦ—
ЛЕБАНЕ И НАСТУПАЊЕ У ПРАВЦУ ПЛ. РАДАИА И
ТОПЛИЦЕ¹**

**ГЛАВНИ ШТАБ
НОВ И ПО СРБИЈЕ**

ШТАБУ ХХІ ДИВИЗИЈЕ

1) Примили смо ваш кратак извештај да сте стигли у с. Барје.

2) у 14^h пошао је са Оруглице мој заменик, потпуковни: <Ђурић, ка XVII Бригади. Повежите се са н>им: он ће вам дати сва потребна наређења. За сваки случај, *уколико не пронађете Љубу*, ево вашег задатка: са ваше две бригаде треба да избијете, на просторију Игриште—Славујевци—Шумане у току сутрашњег дана, 29 о. м., с тим што до зоре треба да стигнете на просторију Бели Камен—Игриште-; за то време XVII Бригада, заједно са XV која је данас у подне кренула према XVII •— а вероватно већ до зоре избиће на Пороштицу и Бувачки Вис и на тај начин уфозиће позадину непр. делова, са 3 тенка, (око 200 војника). који су се још задржали на југо-западном делу Липовице. Ви ћете дакле. у току сутрашњег дана, штитити бок XVII и ХУ-ој и обезбедити правилан развој њихових операција. Одржаваћете стално везу са Штабом XVII ради правилног садејства. Ако се све буде правилно развијало. ви ћете сутра увече прећи комуникацију Лебане—Лесковац и избити на Кремен са обе бригаде — а одатле даље према Радану. Ваша V остаје с нама. као општа резерва.

3) Немојте форсирати људство преко његових снага; дајте му потребан одмор и нахраните га. Задатак који сте добили — и који је изложен у тачки 2) овог наређења — даје вам могућности за то. При оваквом стању вашег људства — умор и нередовна исхрана — важније је радити спорије. али солидно, него сувише брзо; боље је задоцнити у извршењу задатка него одустати од његовог извршења.

¹ Оригинал, писан руком. у архиви Војноисториског института, под бр. 87/3, к. 1040.

² Види док. бр. 45.

4) Политички комесари обавезно морају да интензивирају — и то одмах политички рад са људством: треба му дати потребна објашњења и перспективу, указујући на славну традицију XXI дивизије.

5) Непојмљиво је да нам баш никако објашњење нисте поднели за ваш јучерашњи потсупак — напуштање положаја³ — које је за крајњу осуду. **Чим** вам операције буду дозволиле, поднесите то објашњење, а накнадно ћемо о свему општинско просудити и донети *потребне одлуке*. У **следећим** операцијама даје вам се прилика да ваше грешке исправите. ...

К-нт
ген.-лајтнант
Коча А. Поповић

БР. 45

НАРЕЂЕЊЕ КОМАНДАНТА ДВАДЕСЕТ ПРВЕ-НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 28 ЈУЛА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ЧЕТВРТЕ И ШЕСТЕ СРПСКЕ НО БРИГАДЕ У ВЕЗИ С ПРЕЛАСКОМ КОМУНИКАЦИЈЕ ЛЕБАНЕ—ЛЕСКОВАЦ¹

ШТАБУ 21 ДИВИЗИЈЕ

Од Г. Ш. смо добили следеће наређење: избити до зоре **ноћас** са наше две бригаде на простору Бели Камен—Игриште с тим да у току сутрашњег дана избијемо до линије с. Славујевци—Шумане.²

Ако би у задатку добијеном успели, сутра увече ми би са дивизијом прешли комуникацију Лебане—Лесковац и избили на Кремен.

Ако нисте издали никакво наређење досада онда издајте да IV бригада избије на просторију Бели Камен а VI на просторију Игриште одакле ћемо издати потребно наређење за даље.

• Редакција није могла да утврди на коју се јединицу дивизије ово односи.

¹ Оригинал. писан руком, у архиви Војноисториског института. под бр. 60/3, к. 1040.

* Види док. бр. 44.

ч

Мада је непријатељ отступио бригаде имају изаћи на положаје у борбеном распореду пошто није искључено да их наново поседне.

Болница нека крене сутра ујутру са пратњом позади бригада за с. Барје.

Ја сам у с. Барје у крајњој кући јужној.

Ја сам данас издао наређење VI бригади да запоседт-Барје али још нисам ухватио везу са њом и не знам да ли је посела Барје. Сада ћу наново послати патролу са наређењем да избије на Игриште.

Ви јој са ваше стране такође издајте овакво наређење.

Ја мислим да штаб дивизије крене ујутру за с. Барје. Ја ћу вас чекати тамо.

С. Ф. — С. Н1

28-^11-44 г.

у 12 5 h

Командант пуковник
Мил. С. Милојевић

Примљено

29^11 у 8 ч. 55 м.

Бајо³, IV бригада са 2 батаљона (трећим и четвртим) упућена је за Бели Камен. Један бат. те бригаде налази се у саставу VI бригаде од раније.

Са штабом крећемо за Барје.

Капет. "Бури11

³ Риста Антуновић

⁴ Јован "Бурић, начелник Штаба Двадсет прве НО дивизије

БР. 46

З^ПОВЕСТ ШТАБЛ ДВАДЕСЕТ ПЕТЕ НО ДИВИЗИЈЕ ОД
28 ЈУЛЛ 1941 ГОД. ШТАБОВИМА ШЕСНЛЕСТЕ. ОСАМ-
ИАЕСТЕ И ДЕВЕТНАЕСТЕ СРПСКЕ НО БРИГАДЕ ЗА
ИРЕЛАЗАК КОМУНИКАЦИЈЕ СКОПЉЕ—НИШ И РАЗ-
МЕШТАЈ НА ПРОСТОРИЈИ НЕСВРТА—КРИВА ФЕЈА¹

ШТАБ XXV ДИВИЗИЈЕ НОВ.

Оп. бр. 9
28.УН.1944
у 13. час.
Положај

ЗАПОВЕС

(секција Врање, размер 1 : 100.000)

У свом покрету за пребацивање на просторију на десној обали Мораве дивизија се јутрос 'зауоставила на липији Облик—Петловд Чука—Нрни Врх. Непријатељ у току данашњег дана није био актЧТван према овој дивизији до досадашњег момента нити пак има изгледа да ће у току ланашњег дана моћи да дејствује према нашој дивизији са неком јачом снагом. Према расположивим подацима непријатељске снаге у долини Мораве нису велике и углавном служе за обезбеђење комуникација које воде кроз ову долину. Оне су распоређене по оделењима од 10—15 војника који су смештени у карауле на отстојању 1—3 км. Није познато да ли непријатељ располажб са тенковима или блиндираним возовима у ком оближњем гарнизону. По једним обавештењима једна група Немаца налази се у Врањској Бањи и једна група Бугара у Себе Врању. По извесним подацима у Јелашници такође треба да се налази једна група Бугара. У Кривој Феји била је раније бугарска посада за коју смо добили податке да је отишла. У току ове ноћи дивизитп ће извршити пребацивање на десну обалу реке Мораве.²

¹ Оригинал. писан машином, у архиви Војноисториског инстичута. под бр. 13/1. к. 1089.

² О пребаципан.у дивизије на десну обалу Јужне Мораре, види Док. бр. 77.

1. XVIII Српска бригада извршиће покрет правцем Облик—Белановце—Островица—Пашин Говедарник са задатком извршења прелаза на сектору Моштаница—Прибој—Стубал (до Јовачке Реке). По преласку избити у току дана и разместити се на просторију Крива Феја са задатком затварања правца према Босиљграду.

2. XVI Српска бригада извршиће покрет правцем Петрова Чука—Јасен—Каменита Чука — са задатком извршења прелаза на сектору Стубал—Лепеница. По преласку комуникације сместити се у с. Рђавица а један батаљон упутити на положаје Ланиште—Китка—Красуљевац. Сутра после подне са целом бригадом разместити се на просторији села Несврта са задатком затварања свих праваца који од Моравске долине изводе на ову просторију.

3. XIX Српска бригада извршиће покрет правцем Црни Врх—Гађано Дрво са задатком извршења прелаза на сектору Лепеница—Владичин Хан. По извршењу прелаза сместити се у с. Стајковце а један батаљон упутити на положај Костиљњак (К. 1381)—Градиште (К. 1248). ради затварања праваца од Масурице и Сувојнице. У с. Стајковце постоји партизанска стража Сутра после подне из села Стајковца извршити покрет и сместити се на просторији Ново Село—Ланиште.

»

4. Овај штаб кретаће се и налазити код XVI Српске бригаде где слати све извештаје.

5. Имати на уму да на сектору на коме вршимо прелаз постоје поред железничке пруге и две сувоземне комуникације те је могућа употреба борних кола и блиндираних возова. Ради тога предузети потребне мере да се ово непријатељско оружје спречи да дејствује приликом преласка у ком циљу употребити средства која нам стоје на расположењу. Имати на уму да је наш циљ прелаз преко комуникација и Мораве те према томе и треба користити ова средства а уколико дође до борбе тежити што бржем пребивању јединица иако под ватром. Пошто наш циљ није вођење борбе на овој комуникацији то пазити да до исуе не дође али у исто време бити приправан са дејством против сваког оног непријатељског објекта који би ометао наше пребивање.

6. По доласку пред комуникацију све једшшце ће обавезно тражити од мештана податке који су им потребни

како за извршење самог прелаза тако и за покрет на терену с десне стране реке.

7. Покрет извршити тако да се на комуникације дође до 22-НДса вечерас.

8. Све рањенике повести са собом. Мобилисати по потреби сељаке за ношење рањеника или сељаке са колкма за превозење рањеника.

9. Овце и другу еитну стоку не водити.

10. Борцима објаснити да је потребно у току ове ноћи по сваку цену извршити прелаз комуникације јер даљи развој ситуације може да буде неповољан. Објаснити им да је у изгледу да се можемо на десној обали Мораве одморити и снабдети те зато у току ноћи тражити највеће залагање како у маршу тако и за случај борбе.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

	Начелник штаба.	Командант,
Политички комесар	мајор	потпуковник
Рад. Н. Јовановић	Драг. Петровић	Рад. Т. Јовановић

Драги другови,³

Из приложене заповести видите наш план и намеравани покрет за довече. У Кр. Феју долазимо због транспорта, које смо наручили за сутра ноћу 30/31 о. м. Ипак најбоље би било да неко од вас дође до нае овде у Рђавицу, да би вам изложили наш план и задатак, као и да би нам дали савета у погледу организације исхране за сутра и прекосутра.

С. Ф. — С. Н.!

Начелник штаба,
мајор
Драгослав Петровић

Све податке о непријатељу хитно нам достављајте и податке од обав. официра.

Ми смо без сметње прешли пругу.

У Прибој је дошло нешто Бугара возом из Скопља јуче по подне и они из Себе Врања.

⁵ Ово писмо упућено је Штабу Осме НО бригаде Двадесет ДРУге НО дивизије, која се тада налазила на поменутој просторији.

ПИСМО ШТЛБА ДВЛДЕСЕТ ПЕТЕ НО ДИВИЗИЈЕ ОД 29
ЈУЛИА 1944 ГОД. ШТЛБУ ДВАДЕСЕТ ДРУГЕ НО ДИВИ-
ЗИЈЕ У ВЕЗИ С ПРЕБАЦИВАЊЕМ НА ПРОСТОРИЈУ
КРИВА ФЕЈА¹

ШТАБ
25 ДИВИЗИЈЕ НОВ
29-УН-944
10^{15h} Рђавица

ШТАБУ 22 ДИВИЗИЈЕ НОВ

Положај

Наша дивизија (са своје 3 бригаде) стигла је јутрос на овај терен. Војска је последњих дана водила тешке борбе и велике маршеве, те је много заморена. Са собом носимо и водимо око 400 рањеника и болесника. Потребно је да се војска бар кратко време одмори и нахрани да би се оспособила за акције.

Потребна нам је обавештајна служба да добивамо податке о ситуацији. Такође би требали да знамо ваше намере о акцијама и покретима да би се могли оријентисати. Зато другови било би добро да један члан вашег штаба дође до нас да би се о свему договорили.

Ми немамо ниједну секцију Македоније, те ако имате пошаљите нам бар секције Босиљград и Кратово.

С. Ф. — С. Н.!

Начелник
Драгослав Петровић

П. комесар
Рад. Н. Јовановић-Сеља

Напомена: имамо 10 тешких на носилима и 60 на коњима. Остали могу ићи са јединицом, као и болесници.

За исхрану користимо следећа села: Богошевце, Врбово, Грамађа, Јелашница, Симеговац, Декутинца, Полом, Сувојница.

Што хитније упутите писмо Гл. штабу и Ком. подручја.

Поздрав
Горски²

¹ Оригинал, писан руком, у архиви Војноисториског института. под бр. 3/2. к. 1051.

² Драгослав Петровић

БР. 48

ИЗВЕШТЉ ШТАБА ОСМЕ СРПСКЕ НО БРИГАДЕ ДВАДЕСЕТ ДРУГЕ НО ДИВИЗИЈЕ ОД 29 ЈУЛА 1944 ГОД. ШТАБУ ДИВИЗИЈЕ О ПРЕЛАСКУ ДВАДЕСЕТ ПЕТЕ НО ДИВИЗИЈЕ У КРИВУ ФЕЈУ¹

ШТАБ 8 ЦРНОТРАВСК_ЕЈ БРИГ.

29.УП.44

Кр. Феја

ШТАБУ 22 СРП. ДИВИЗИЈЕ

П. Глог.

Јутрос је стигла 25 дивизија и налази се у Несврти—Рђавиди—Богодгевцу—Стајковцу. Ми смо им се јавили али од њих још нисмо добили одговора. Очекивали смо јутрос од Вас спорогеђеи шташш за рушење друма. Један део болнице од 25 див. налази се у Кр. Феји. Јавите нам за наш правац обзиром на долазак 25 дивизије. Сутра бићемо у Новом Селу. Бугари су јуче напустили Себе Врање и отишли на терен преко Мораве — према Облику. У Хану- и Сурдулици нема јачих снага непријатеља. На терену Босилграда бугар. партизани водили су борбу пре 3 дана од којих је 18 било у Кривој Феји пре нашег доласка и отишли су према Вама.

Исхрани је отежана — народ нема хлеба.

Шаљем Вам два писма за штаб и Вас³.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Зам. полком.
Милорпл Стошић⁴

Командант
Вујо¹

П. С. Пошаљите нам знаке који важе за подручје.

¹ Оригинал. писан руком. у архивл Еојнонеториског института.
«с»д бр. 2/2. к. 1051.

¹ Владичин Хан

³ Василије Смајовић. комесар Двадесет друге НО дивизије

⁴ Умро 1952 године.

* .Владимир Вујовић

БР. 58

ИЗВЕШТЛЈ ШТАБА ЈАСТРЕБАЧКОГ НОП ОДРЕДА ОД
31 ЈУЛИА 1944 ГОД. ШТАБУ ДВАДЕСЕТ ПРВЕ НОУ ДИ-
ВИЗИЈЕ О ПРЕНОШЕЊУ РАЊЕНИКА ИЗ ДИВИЗИСКОГ,
БОЛНИЦЕ ИЗ СЛАВУЈЕВАЦА У ПРИДВОРИЦУ¹

ШТАБ
ЈАСТРЕБАЧКОГ ОДРЕДА

Положај.

31-УН-944
у 672^h

ШТАБУ 21-ве УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВ

Положај

Драги другови. према вашем наређењу као V батаљон 5-те Српске бригаде ми се налазимо са 3 чете у пратњи дивизиске болнице, док су нам 2 чете у саставу 6-те Српске бригаде. Јуче, 30 ов. мда налазили смо се у Славујевдима где смо прекинули везу са другим батаљоном 5-те бригаде који се налазио у борби са јачим непријатељским снагама. На основу наређења зам. комесара 5-те бригаде, друга Мргуда¹, ми смо из Славујеваца кренули према Мирошевцу, али смо се тамо срели са непријатељском војском која је дошла камионима из Вучја. Хитно смо се повукли, организовали пренос рањеника и правцем Дрводеље—Војловце—Н. Топола стигли у Придворицу, где се сада налазимо. Последњим извештајем који смо из Славујевца послали штабу 2-гог батаљона 5-те Срп. бригаде. односно штабу ове бригаде, ми смо их обавестили да им непријатељ осим сног с којим се туку долази и с бока. Успутно нисмо чули никакву пуцњаву и уопште сматрамо да се 2-ги батаљон извукао.

Молимо вас за наређење да се 2 наше чете из састава 6-те Српске бригаде прикључе нама и очекујемо даља ваша наређења с обзиром да дглаб 5-те бригаде под чијом су командом није више у вези с нама.

С. Ф. — С. Н.!

Начелник штаба
М. Стефановић*

¹ Оригинал, писан руком, у архиви Војноисториског института, под бр. 12/4, к. 1040.

* Јован Крстић

» Миливоје Стефановић

БР. 46

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ПРВЕ ИОУ ДИВИЗИЈЕ
ОД 3! ЈУЛА 1044 ГОД. ШТАБОВИМА ЧЕТВРТЕ, ПЕТЕ И
ШЕСТЕ СРПСКЕ ИОУ БРИГАДЕ ЗА НАСТУПАЊЕ У
ПРАВЦУ ПЛ. РАДАНА И СОКОЛОВИЦЕ'

ШТАБ
21 СРПСКЕ УДАР. ДИВИЗ.
Оп. Бр. службено
31-УП 1944. г.
Положај •

ШТАБОВИМА IV, V И VI УДАРНЕ БРИГАДЕ

Положај

1) Јединице 24 дивизије наступају за непријатељем од Радевачке Чесме ка Медвеђи. Једна бригада ове дивизије пребациће се вечерас на просторију села Бучумет—село Руњковац—село Прни Врх.

Наша дивизија по успешном разбијању непријатељских снага на простору: Шумане, Славујевци, Игриште и прелазу комуникације Лебане—Бошњак избила је до просторије села Мрвош—Свињарица. Делови наше V бригаде који су били у заштити Главног штаба стигли су на просторију села Бучумет (Добри Чича).

2) Главшша четничких снага које су учествовале у офанзиви против наше ослобођене територије повукла се са исте и отишла у правцу Ибра и Рудника у Шумадији. На овој просторији остале су мештанске јединице под командом Кесеровића « Калабића. Калабићева група налазила се прекјуче на просторији Бојник—Бублица, и по извесним подацима креће се на северо-запад ка реци Топлици. Кесеровићева група налазила се до јуче на простору Медвеђа—Реткоцер. Не знамо у ком се правцу тачно креће али с обзиром да наша 24 Дивизија избија на ту просторију вероватно иду ка Иван Кули—Равна Пл.—Саставци.

3) На основу предњег распоред и задатак наших јединица биће следећи:

а) VI бригада кренуће са досадашње просторије на просторију села Добра Вола—Магаш—Ивање, а Јастребачки батаљон на просторију села Ображда—Боринци. VI бригада у

• Оригинал, писан машином. у архиви Војноисториског инсти-
*Ута под бр. 9/1, к. 1040.

заједници са Јастребачким батаљоном предузеће чишћење Радана и сутрашњи распоред за ове јединице биће следећи—VI бригада село Магаш—Добра Вода—Драги Део—Богујевац, а Јастребачки батаљон село Власово—село Власа. На овој просторији јединице ће се зауставити и развити обавештајну службу на правцу Бели Камен—Прокупље—Стадовац—Г. Коњуша—Белољин и на правцу Арбанашка—Соколовица—Куршумлија. Штаб VI бригаде и команда Јастребачког одреда споразумеће се у току дана о распореду напада и чишћењу Радана.

б) V бригада поставиће се на просторију села Бачевина—Свињарица—Сакикол. Задатак бригаде је да затвара правац Лебане—Шилово и обезбеди дивизиску болницу која се за сада налази у селу Сакикол. На овој просторији бригада ће извршити прикупљање својих јединица с обзиром да је бригада била развојена у два дела. Бригада ће извести када изврши потпуно прикупљање јединица. Извиђати у правцу Шилова и Лебана и прикупљати податке о кретању непријатељских снага на тој просторији.

в) IV бригада остаће засада на просторији села Мрвош—Врбовац—Каменица. Вечерас мислимо ако буде могуће да рањенике који остану као тежи у дивизиској болници пребацимо са аеродрома Бојник за Италију. Уколико добијемо обавештења од Главног штаба да ће авиони доћи, бригада ће извршити обезбеђење аеродрома и то са једним батаљоном на простору Голи Рид—Плоча, где оставити један део противколских оруђа. Са осталим батаљонима **затворити** правце од Петровца—Косанчића и Коњувца. У току дана бригада ће извиђати и прикупљати податке о непријатељу на правцу Косанчића тако да јој буде јасна слика о евентуалним снагама и распореду непријатеља на том правцу, како би могли правилније извршити распоред својих снага¹. Напомињемо да је непријатељ јуче био у Бојнику.

г) Штаб дивизије налазиће се и даље у селу Мијајлица где слати извештаје. Извештаје о непријатељу слати одмах чим се подаци прикупе.

Исхрана људства за сада извршиће се на терену као и досада. Штабови бригада настојаће да у најкраћем времену набаве потребне казане за кување хране за своје јединице. Поред тога мобилисати довољан број коња за ношење казана и потребне хране за бригаду. Ово из разлога што се намерава напустити досадањи начин исхране која се показала као несигурна. У погледу извршења ове реорганиза-

¹ О наредним борбама ове дивизије против четника види док. бр. 53.

ције добиће се накнадно посебна наређења. Казане набавити у селима путем реквизиције, а о извршењу известити.

Исхрани људства посветити највећу пажњу старајући се да војниш¹ добију три obroка дневно, т.ј. најмање килограм хлеба и три порције хране. О овоме ће се старати како дивизиске и бригадне интендантуре тако и штабови бригада. Редовно нас извештавати сваког дана до мрака колико и каквих obroка је издато у току дана војницима.

Данас ће се извршити расподела болесника по бригадама, где ће штабови бригада уз помоћ лекара извршити формирање бригадних болница. Болнице ћемо послати и то: за IV бригаду село Врбовац, за V село Свињарица а за VI село Ивање. Штабови бригада упутиће по једну чету војника у село Сакицол да прими болницу. Са овом четом да пође један виши руководицац.

Јастребачки батаљон ће оставити т.ј. остати код болнице СБс док не добије смену из V бригаде, а онда ће поћи ка просторији одређеној у овом наређењу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полит. комесар
Р. Антуновић

Начелник,
капетан
Јов. Ђурић

Командант,
пуковник
Мил. С. Милојевић

(М. П.)

БР. 51

ИЗВОД ИЗ ИЗВЕШТАЈА ВРШИОЦА ДУЖНОСТИ ЗАМЕНИКА ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА КОСМАЈСКОГ НОП ОДРЕДА ОД ЈУЛА 1944 ГОД. ОКРУЖНОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА МЛАДЕНОВАЦ О БОРБАМА ОДРЕДА У ЈУПУ 1944 ГОДИНЕ¹

Извештај од 1—30-У1-44 год.

Положај јула

ИЗВЕШТАЈ ДРУГОВИМА О.К. О РАДУ ОДРЕДСКОГ БИРОА И РАДУ ПАРТ. ЈЕДИНИЦА ПО ЧЕТАМА

Одредски биро броји 4 члана: Ивковић Љубомир, Спасоје Зрењанин. Ђаковић Рајко и Милићевић Богољуб.

Одредски биро се састаје свакодневно и даје директиве за свакодневни рад.

Одред броји 24 члана К.П. са пглабом и 16 кандидата. У борбама су 2 члана рањена и 1 погинуо.

¹ Оригинал, писан руком, у архиви ЦК СКС, под бр. 6399.

Акције одреда: у Друговцу су 3-У1 убијена 2 чупавца, заплењен 1 машингевер и заробљено 5 коња, ми без губитака.

4-VI борба са чупавцима код Селевца, ухваћена 2 чупавца и 25 мобилисаних сељака, око 10 мртвих, заплењен 1 пушкомитраљез и неколико пушака, ми смо били без губитака.

6-У1 прошли смо кроз села Водањ, Петријево, Удовицу и Сеону, том приликом смо наишли на чупавце и изгубили 1 друга, истог дана стрељано је у селу Петријеву 4 издајника, у Сеони 4 и у Удовици 1 издајник.

10-VI у селу Шешшшу су стрељана 6 издајника.

16-У1. Извршен упад у Сопот у саставу 1 батаљона из бригаде. Ту је стрељано 7 издајника и заплењено доста ствари, ми смо изгубили 1 друга.

17-VI борба са чупавцима код села Сибнице, резултат је 12 мртвих чупавца и пушке као плен, том је приликом лакше рањен друг Љубомир Ивковић зам. пол. ком. одреда. 21^1 напад на Дражањ том приликом је заробљено 8 мобилисаних сељака, ми смо били без губитака.

23-VI Несрећним случајем је погинуо командант одреда Душан Поповић (Вуја).

24-У1 борба са чупавцима код Друговца том приликом је погинуо један нови друг и 4 рањена, један рањен ухваћен Непријатељ је имао веће губитке у мртвима и рањеним? било је 10 заробљених, заплењено је око 10 пушака и нешто муниције. У тој се борби одвојило око 20 другова са пушкомитр.

25-У1 Била је борба са чупавцима у Друговцу. где су нас напали са снагама од 400—500, ту смо имали 2 рањена друга у тој се борби одвојило 15 другова. Ми смо заробили 7 мобилисаних и запленили 8 пушака. Непријатељ је за први и други дан борбе имао око 25 мртвих.

28-VI наишли смо на чупавце у заседи код Бадљевице, ту смо имали 3 рањена друга, растерали смо чупавце и запленили 1 коња, 300 к. метака, 1 оквир холандске муниције, 1 торбицу затварача.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Вршилац дужности
зам. пол. комесара
одреда

» Стево Стојић²

* Степа Стојић-Божа. Погинуо 24 августа 1944 године у борби са недићевцима и четницима Драже Михаиловића, изнад села Камедола (код Гроцке), као комесар Космајског НОП одреда.

УПУТСТВО ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ ОД
1 АВГУСТА 1944 ГОД. ОКРУЖНОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА
ЛЕСКОВАЦ О МОБИЛИЗАЦИЈИ ЉУДСТВА ЗА ПАРТИ-
ЗАНСКЕ ОДРЕДЕ И КОМАНДЕ МЕСТА¹

ОКРУЖНОМ КОМИТЕТУ К.П.Ј. ЈАБЛАНИЦА²

Друже Бајо⁸,

1) У Пустој Реци вршена је мобилизација већ неколико дана, резултати су били доста добри. Треbate и даље продужити са мобилизацијом и проширити је на читаву Јабланицу. Од људства које мобилишете, требате тежити на томе да се што прије створе одреди Пусте Реке и Јабланице. Ови одреди треба да буду тако јаки да могу сами дејствовати на овоме терену, као самосталне јединице и бранити слободну територију у случају одласка наших дивизија⁴ на друге терене.

2) Појачати сеоске страже и по командама места. Од досадашњих стража треба узети старе стражаре као језгро за одреде. На њихово место дати новомобилисане борце. Ови одреди биће под командом најближе оперативне јединице, див.[изије] или бригаде. Из дотичних јединица треба узети командни кадар за штаб одреда и штабове батаљона.

3) Настојте да се развије што већа агитација за мобилизацију, за формирање нових бригада и див.[изија]. Услови постоје, користите повољну ситуацију, напредоваље Црвене армије, савезника, распад сателита и.т.д.

4) Настојте да се учврсте позадинске власти, н.о.о. команде места и к[оманде] подручја. Оживети културни рад по селкма. Настојте да се поправи ауторитет н.о.о. који се прилично срзао. Вршите припреме за изборе народних власти.

О свему нас обавештавајте шта сте учинили.

Другарски поздрав.

За Г. штаб С.
в. д. комесара
М. Милосав"

1/УШ-44 год.

¹ Оригинал, писан руком, у архиви ЦК СКС, под бр. 6541.

² Окружни комитет Комунистичке партије Југославије за Лесковац

³ Риста Антуновић

⁴ Види докуменат бр. 17, примедба бр. 3.

⁵ Милосав Милосављевич

БР. 46

НАРЕЂЕЊЕ ШГАБА ДВАДЕСЕТ ПРВЕ НОУ ДИБИЗИЈЕ
ОД 1 АВГУСТА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ЧЕТВРТЕ, ПЕТЕ
И ШЕСТЕ СРПСКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА НАПАД НА ЧЕТ-
НИЧКЕ СНАГЕ НА ПРОСТОРИЈИ С. АРБАНАШКА—С.
СТАТОВАЦ—С. ВЛАСОВО¹

ШТАБ

21 УДАР. ДИВИЗ. Н.О.В.

Оп. Бр. Служ.

1-УШ-1944 г.

Положај

ШТАБОВИМА IV. V И VI БРИГАДЕ

Положај

1. Према добивеним извештајима непријатељске (бу-
гарске) снаге¹ из Лебана крећу правцем преко Богујевца,
Црквине и јужног дела Бучумета вероватно ка Медвеђи. Ја-
џина ових снага цени се до једног батаљона.

Друга група бутарских војника која се је налазила на
простору Пасја² (Бели Камен) креће се у правцу Бојника
а вероватно да су већ и ^тигли у Бојник. Намера ове колоне
до сада је непозната.

По извештају јединица VI бригаде извесне четничке
снаге чији се тачан број не може утврдити налазе се на
простору села Статовац. На Радану нема непријатеља.

2. Наша дивизија која је прешла на северну страну реке
Јабланице налази се и то: а) IV бригада на простору села
Врбовац—Мрвош—Каменица. V бригада на простору села
Свињарица—Лалиновац са једним батаљоном у селу Тур-
јане. VI бригада са Јастребачким одредом налази се на про-
стору Ивање—Добра Вода а вероватно и на Радану.

Пред дивизију се поставља као први задатак разби-
јање четничких снага на простору Статовца³. У том циљу
у току данашњег дана и ноћашње ноћи извршиће се кон-
центрације јединица и то V бригада без једног батаљона
на простору села Власово—Бубањ. IV бригада на простору

¹ Оригинал, писан машином, у архиви Војноисториског инсти-
тута, под бр. 10/1, к. 1040.

² Види докуменат бр. 84.

³ Четничке снаге су протеране са ових положаја. Види Опе-
раиски дневник Главног штаба Србије за 2-УШ-1944 године, до-
куменат бр. 178.

села Власово—Власа. Јастребачки батаљон⁴ на простору села Власа где ће нас сачекати са прикупљеним подацима о непријатељу. VI бригада на простору Добра Вода—Мала Лопарда. Други батаљон пете бригаде који се налази у селу Турјану примиће болницу у селу Орану и са истом кренути за Радан Пл. (Велика Лопарда). Багаљон ће оставити извесне патроле на правцу села Слишане—Иван⁵е које ће контролисати тај правац и ако би се непријатељ случајно јавио известиће свој батаљон који ће известити штаб дивизије на простору села Власово—Власа.

Штабови бригада ће дати упутства одборницима по свим селима да прате кретање непријатеља како овога код Бучумета тако и онога код Бојника и да на време обавезавају или штабове бригада лично, или штаб дивизије.

Почетак напада на непријатељске снаге биће ујутру 2 о. м. у 9 часова. Правци надирања јединица биће следећи:

V бригада овладаће селом Бачије и надирати даље ка селу Арбанашка—Товрљане.

IV (четврта) бригада овладаће планином Арбанашком надирући даље ка селу Дубока Долина—Широке Њиве, а другом колоном преко села Власа за Г. Статовац.

VI бригада нападаће правцем Доњи и Средњи Статовац, обезбеђујући се са потребним снагама ка Житном Поточу,

Ако налад у почетку успе и непријатељ буде разбијен продужити гоњење и то: V бригада ка Космачи, IV ка Трновом Лазу док ће се шеста концентрисати око Широких Њива и бити у дивизијској резерви.

Јастребачки батаљон биће у дивизијској резерви и за време надирања наших јединица биће на простору Соколовица—Арбанашка око села Бачије.

Штабови бригада оставиће своје интенданте у селима да организују сакупљање хране и исту извлаче на простору села Власово—Власа.

Штаб V бригаде обавестиће јединице 24 дивизије које се налазе на простору Бучумет—Руњковац—Црни Врх о овом нашем покрету. као и о бугарским снагама око Богјевца.

V току ноћашње ноћи треба да стигну јаче снаге 24 дивизије на простор Газдари—Бучумет—Гајтан".

* Био је у ово време под оперативним руководством Двадесет прве дивизије, иначе је оперисао као Јастребачки НОП одред.

⁴ Две бригаде Двадесет четврте дивизије (Једанаеста и Петнаеста) биле су пребачене на леву страну р. Јабланице ради садејства Двадесет првој дивизији и на рејону Бучумет—Слишане разбиле су један батаљон Бугара и један батаљон недићеваца. Види опширније Операцијски дневник Двадесет четврте НО дивизије од 1—10 августа 1944 године, докуменат бр. 184.

После протекле бугарско-недићевско-четничке офалзиве" на наше снаге у Топлици и Јабланици, непријатељ је успоставио пету колону чији су носиоци четнички симпатизери и колебљивци које је уплашила четничка руља са својим терором. Рад пете колоне већ се осећа и кроз извештаје које добија овај штаб. Скреће се пажња штабовима бригада а преко њих штабовима батаљона да не наседају непријатељској пропаганди и непријатељским паничним вестима. Нама у сусрет крећу II пролетерска и V крајишка дивизија, а наше дивизије из Источне Босне и Срема⁷ надиру ка Србији. Неоспорно непријатељ је претрпео велики неуспех и у овој досадашњој офанзиви, као што ће претрпети неуспех и у свакој будућој офанзиви коју подузме против наших јединица. На нама је као руководиоцима како војним тако и политичким да друговима борцима објаснимо ситуацију и да хладнокрвно војнички посматрамо покрете непријатеља и руководимо јединицама јуначки као што смо до сада чинили.

Немци свакако нису задовољни постигнутим успесима и они би потерали понова и црног врага да нас могу уништити. Међутим и према досадашњим бугарским покретима могла се уочити та чињеница да Бугари иду према нама сасвим споро и да Немци морају да убацују у бугарске јединице своју команду као што је било са Бугарима у Гргу-ровцима или са недићевцима у Липовици. Немци хоће да одбаце наше снаге са ове просторије ради извлачења својих јединица из Грчке. Ми им се нећемо дати а то је наша дужност поготову кад су дани победе близу.

Црвена армија, савезници и све наше јединице су у офанзиви.

Прикупљајмо податке о непријатељу, а нарочито туцимо четнике свом жеспшом наше снаге и тиме ћемо разбити све непријатељске планове.

У извештајима наглашавајте од кога су добивени подаци а забележите све оне који вам достављају податке ради провере људи.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Начелник, капетан
Јов. Ђурић

Командант. пуковник
Мил. С. Милојевић

(М. П.)

* Види док. бр. 3, примедбу бр. 3.

⁷ Мисли се на јединице Дванаестог корпуса.

БР. 46

**ИЗВЕШТЉ ШТАБА ПЕТЕ СРПСКЕ НОУ БРИГАДЕ ДВА-
ДЕСЕТ ПРВЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 1 АВГУСТА 1944 ГОД.
ШТАБУ ДИВИЗИЈЕ О РАСПОРЕДУ БРИГАДЕ'**

ШТАБ
V СРП. УДАР. БРИГ.
1-√Ш-944 ГОД 12^h
Положај

ШТАБУ 21 УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Драги другови,

Послали смо један батаљон да иде према Бандери, а одмах изнад Свшварице по коси распоређен је други батаљон

Четврти бат. који је на положају од Свињарице изнад Кладанаца, послат да поседне Бандеру и косу између Кладанаца и Лалиноваца јавља да не може да поседне ту косу, Бандеру или Куртуз [кота 610] јер су већ Бугари тамо изашли.

Тај бат. добио је задатак да заобиђе чак између ове косе и Бучумета и туче непријатељско чело.

До сада није дошло ни до пушкарања. Јавите нам шта да предузмемо даље.

Непријатељ не иде у правцу нашег положаја.

Сељаци говоре да Бугари иду тим путем, да би избегли друм, у правцу Медвеђе. Тако су и раније радили.

Наше снаге су на окупу сем П-ог батаљона са којима се налазе Живко- и Мргуд³. О томе бат. знамо толико да је синоћ отишао у неко село на вечеру и није га било у Сакицолу.

Они ће свакако тражити везу преко вас.

С. Ф. — С. Н.!

Нач. иггаба
Срећко Стојадиновић

Пом. ком.
Раде'

П. С. Штаб бригаде биће у Кладанцима, прве куће.

¹ Оригинал, ппсан руком, у архиви Војноисториског института под бр. 16/4, к. 1040.

² Обрад Лазовић

* Јован Крстић

⁴ Раде Бошковић

БР. 58

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ЈАСТРЕБАЧКОГ НОП ОДРЕДА ОД
1 АВГУСТА 1944 ГОД. ШТАБУ ДВАДЕСЕТ ПРВЕ НОУ
ДИВИЗИЈЕ О СТАЊУ У ОДРЕДУ¹

ШТАБ
ЈАСТРЕБАЧКОГ ОДРЕДА

Положај

1/У1П-1944
у 8¹⁰ часова

ШТАБУ 21-ВЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВ

Положај

Драги другови, болница- и наш одред, према ноћашњем наређењу³, стигли су у Оране. Болесници се размештају по кућама док ми, у очекивању новог наређења, сређујемо неке послове око организације чета.

Скрећемо вам пажњу на све већи долазак бораца из других јединица код нас тако да се број нашег људства сада повећао (рачунајући ту и Барбатовачку команду⁴) на скоро 400 људи. Ви сами сте нам послали многе бригадирце. На овај начин наша јединица постаје све гломазнија, све мање борбена и све непогоднија за исхрану и остало. Треба да нам дате упутство шта да радимо са овим новодошавшим друговима.

Није нам јасно откуда је дошло да је Барбатовачка команда ушла у наш састав и ставила се под нашу команду када је до пре два-три дана третирана као VI батаљон У-те Српске бригаде. Другови из штаба ове команде кажу да им је тако наређено с ваше стране.

Извештавамо вас даље да смо јутрос, напуштајући Змијин Камен, оставили ову косу непоседнуту пошто нико није дошао да нас смени. 2-ги батаљон 5-те бригаде с којим смо јуче били у Савинцу продужио је за Сакицол, али где се даље упутио није нам познато.

Ваше наређење од јуче по коме смо данас у заједници са 6-том бригадом требали да предузмемо чишћење територије Радана [Пл.] нисмо могли извршити услед тога што смо и даље у пратњи болнице која још увек није реорганизована у посебне бригадне болнице.

С. Ф. — с. н.!

Начелник штаба
М. Стефановић

¹ Оригинал. писан руком. у архиви Војноисториског института. под бр. 17 4, к. 1040.

³ Болница Двадесет прве дивизије

^н Види док. бр. 50.

⁴ Команда места из с. Варбатовиа

ПРЕГЛЕД РЕЗУЛТАТА БОРБИ ДРУГЕ ШУМАДИСКЕ НО
БРИГАДЕ ОД 6 ЈУИА ДО 1 АВГУСТА 1944 ГОДИНЕ¹

ПРЕГЛЕД
Резултата борби II Шумадиске бригаде Н.0. Војске

Бр. бор.	Место бојена борбе		Датум			У борби у- ништено непријат.			Петроколонија	Заробљено зобиласци	Залезљено						
			Дан	месец	Година	челаце	кочу	четник			солана п. руг.	гушака	шито- ља	бојби	челаца за хлм.	челаца ручн.	чет. за шитољ
1	Бодањ	6	VI	44	—	—	5	1	11	—	5	—	—	—	150	—	
2	Кошљаре	8	VI	44	—	3	1	—	—	—	4	—	—	—	120	—	
3	Ковачевац	10	VI	44	—	—	—	3 ¹	—	—	—	—	—	—	—	—	
4	Сопот	15	VI	44	—	3	5	2	—	—	1	—	—	—	—	—	9
5	Чаћавац	15	VI	44	—	3	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Одсутни због мрака
6	Субица	17	VI	44	—	—	12	—	—	—	—	9	1	—	120	9	
24-VI-44 Реорганизација																	
7	Адаовица	27	VI	44	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	
8	Даросава	1	VII	44	—	—	15	—	29	2	30	1	4	1300	1800	8	1 пис. маш. 1 бољ са с.
9	В. Орашје	6	VII	44	—	12	74	—	13	—	14	2	9	—	270	14	
10	Кораћница	8	VII	44	—	—	7	2	—	—	3	1	3	—	45	8	
11	М. Ибанча	8	VII	44	1	4	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Одсутни због мрака
12	Крушевица	11	VII	44	—	2	2	—	—	—	2	—	—	—	70	—	
13	Диповац	24	VII	44	—	1	—	чет. рањ.	—	—	1	—	—	—	45	—	
	Бања	23	VII	44	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	65	—	
14	Вашка	31	VII	44	—	—	4	—	4	—	5	1	2	—	195	9	
15	Кораћница	1	VIII	44	—	—	9	—	1	—	—	1	1	300	—	8	
16	Ликвидације у покрету				—	—	3	14	—	—	4	1	2	—	120	9	
	пре реорганизације					9	27	8	11	—	13	2	—	—	370	18	
	после реорганизације				1	19	112	16	47	2	60	3	21	1600	2110	56	
	Укупно				1	23	142	24	58	2	78	10	21	1600	2928	74	

Напомена: Заробљеници су попуштани својим кућама, сем једног који је добровољно пришао бригади.

1 августа 1944.

П. комесар,
(-главо Б. Зечевн
(Владо

Командант
Белошевац Жнвомир
(Бора)

¹ Оригинал, писан руком, у архиви ЦК СКС, под бр. 6839.

**ИЗВЕШТЈ ШТАБА ЧЕТВРТЕ СРПСКЕ НОУ БРИГАДЕ
ДВАДЕСЕТ НРВЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 2 АВГУСТА 1941
ГОД. ШТАБУ ДИВИЗИЈЕ О БОРБИ ПРВОГ И ДРУГОГ
БЛАТЉОНА ПРОТИВ ЧЕТНИКА КОД ВЛАСОВА'**

ШТАБ
IV УДАРИЕ БРИГ. Н.О.В.
2-УШ-1944 г.
у 14³⁰ часова

у 14^М час.

ШТАБУ 21 УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ Н. О. В.

Положај

Према вашем наређењу од 1-УШ² наша бригада дуче кренула је са извлачењем из Каменице — Мрвоша и Плочника¹ и синоћ (1-УШ) у 22 часа стигла је у село Слишане, пред самим селом Слишаном стигло нас је ваше наређење у коме је стајало да ће данас 2-VIII наша Дивизија извршити концентрацију својих снага и одатле кренути даље. али доцније у року од 15 минута стигло нас је друго ваше писмо*, на коме није било ни датума нити часа. У писму је стајало да оставимо два батаљона на сектору Ображда—Ивање, а са друга два бат. да кренемо ка наређеном циљу. Штаб ове бригаде поделио је бригаду на следећи начин: I и II бат. и командант бриг. и помоћник комесара бриг. кренули су ка селу Власову, а III и IV бат. остали су на сектору Ображда—Ивања.

I и II бат. са ком. и помоћником кренули су у 23 часа из села Слишана за село Власово где су требали да буду на зборном месту у 9 часова данас 2-^111-44. Ми смо стигли јутрос у 8.15 час. пред село Власово, када је наше претходно одељење било у непосредној близини села приметило је неку војску и известило нас. Ми у првом моменту знајући да је ту зборно место наше дивизије посумњали смо да може да буде непријатељ. На наше питање ко је тамо? одговорили су овде партизани, на питање која бригада? Одговорити су XI бриг. и журним корацима јурили су ка по-

¹ Оригинал, писан руком, у архиви Војноисториског института, под бр. 32/4, к. 1040.

¹ Види док, бр. 53.

* Вероватно, село Плоча. у Јаблагшчком срезу.

⁴ Редакција не располаже овим писмом.

ложаЈима. у том моменту наш I бат. отворио је ватру. тако да је борба почела у 8,30 и трајала је до 11 час. У 11 час. са леђа одакле смо ми дошли отворена је ураганска ватра на нашу пратећу чету и I бат., са узвиком *ура* ми смо окре- вули бат. на лево круг да се пробијемо мислећи да је не- пријатељ, док је то уствари била V бриг. За то време збрке на фронту непријател. је искористио и почео отступати, ка н>еговим положајима отишла је V бриг. а ми по вашем на- ређељу посели смо М. Врата и Јавор (к. 1096) са једним бат. а један нам се налази на истим положајима на одмарању.

На сектору V бригаде баш сада чује се митраљеска ватра.

Ова два бат. нису ништа јела од јуче нити пак имају шта да једу, потребно би било што хитније послати нам нешто за јело.

Очекујемо ваше даље наређење.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За пол. кома,
Драг. Радојичић-Стамболија

Командант
Божидар Кораћ⁵

П. С.

Јуче смо послали једну чету из II бат. за Оране да ирими бошницу и још је нема к нама не знамо шта је било. Непријатељ је изгледа четници.

/

Р.«

¹ Убијен од четника код Бијељине, крајем децембра 1944 године. као начелник Штаба Двдесет четврте НО бригаде Четрдесет пете НО дивизије.

• Драгоман Радојичић

НИСМО КОМАНДАИТА ДВАДЕСЕТ ПРВЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 2 ЛВГУСТА 1944 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВИ И ПО СРБИЈЕ О РАСПОРЕДУ БРИГАДА И ПОВЛАЧЕЊУ ЧЕТНИКА У ПРАВЦУ КУРШУМЛИЈЕ¹

ШТАБ 2) ДИВИЗ.

2-УШ-1944 год.

у 16^{30^h}

Богујевац

Г. Ш. С. ЗА ПУК. ЂУРИЋА- И ПОЛИТК.[ОМЕСАРА]
ДИВИЗИЈЕ БАЈИ⁸

Јутрос око 11 час. водила је наша IV бригада борбу на Радану са једном четничком бригадом. После 2 часа борбе четници су разбијени и отступили ка Статовцу и Богујевцу.

Наша предња одељења отишла су ка Статовцу. Ја сам са куририма и једном десетином пре ушао у Богујевац где запленисмо 1 тов. кон>a; четници су се разбегли.

Јуче су Рачићеве снаге биле у Статовцу. Нису знали за нас. Синоћ су са већим делом снага били пошли ка Гајтану, али су пред мрак добили наређење да се врате и крену у другом правцу, док су Бугари и белогардејци били пошли да их смене. Како сазнајемо белогардејци су се вратили на Бели Камен.

Четници су питали успут где је Куршумлија. Вероватно покрет на Копаоник.

Наш распоред је IV бригада на [М.] Врата—Јавор са предњим деловима послатим ка Механама. V бригада Соколовац—Арбанашка предњи делови отишли ка Статовцу и Широком Њивама.

VI бригада је остала јутрос на Лопарди. како је сада тамо вама је познато.

Добро би било ако могу батаљони IV бригаде који су око Ивање да преко Богујевца крену у састав бригаде на [М.] Врата—Јавор.

Бугара нема нигде овамо крајње десно крило му је Драгоделска Текија (Драги Део).

¹ Оригинал, писан руком, у архиви Војноисториског института, под бр. 12/5. к. 1040.

² Љубодраг Ђурић

³ Риста Ангуновић

Штаб дивизије [Двадесетпрве] нека дође у с. Власово преко Богујевца где ћу га чекати.

Јавите ми шта знате о 24 дивизији, са њом нисмо успоставили контакт.

Видите с обзиром на простор где се налази 24 дивизија⁴ да ли може болница да остане на месту где је.

Молим вас да се пошалл хлеб за IV и V бригаду у с, Власово.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант, пуковник
Миле С. Милојевић

БР. 59

**ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТЕ СРПСКЕ НОУ БРИГАДЕ
ДВАДЕСЕТ ПРВЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 2 АВГУСТА 1944
ГОД. КОМАНДАНТУ ДИВИЗИЈЕ О ТЕШКОЋАМА У ПО-
ГЛЕДУ ИСХРАНЕ БРИГАДЕ¹**

«

**ШТАБ
IV УД. БРИГАДЕ
2ЛШ1 44 Пол. 17 ***

КОМАНДАНТУ 21. УДАР. ДИВИЗИЈЕ НОВ

Друже команданте,

Налазимо се са три наша баталјона на М. Вратима. Наредили су нам другови нач². и полком. дивизије¹ да концентришемо овде целу бригаду, сем једног батаљона који су они задржали на Вел. Лопарди, јер, веле. падаће ноћас муниција. Два батаљона који су још јуче кренули и јутрос први ступили у борбу³ и затим по наређењу се вратила на М. Врата, још нису ништа могли организовати за храну. Колона кола са храном за нашу дивизију, раздељена је

¹ Види распоред бригаде Двадесет четврте НО дивизије у Операциском дневнику дивизије за 1 и 2 август 1944 год., док. бр. 184.

¹ Оригинал, писан руком, V архиви Војноисториског инсти-Тута, под бр. 25/4, к. 1040.

⁸ Јован "Бурић

⁵ Риста Антуновић

⁴ Види док. бр. 53.

само 6 бригади и болници, а да ни један једини хлеб нису послали овим два наша батаљона. него само што нам је љутито интендант Љубо¹ препоручио *букве!* Тражили смо поново да нам се пошаље што било хлеба, јер људи нису од Јуче изјутра ништа јели. Шаљемо поред тога патролу да скупи стоке у Власову. У Гајтан једну патролу такође, но у Гајтану нема ни мекиња. Дражиновци су појели „црно иза нокта“.

Бугари се налазе у Драгом Делу и на брегу више Магаша — логорују"! Поред тога што наше примећују на километар и по нинга се не узнемиравају! Сазнали смо да су се њихове снаге од Турјана повукле ка Коњувцу.

Патрола која је отишла ка Механамa није се још вратила!

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За штаб
начелник
М. Марковић-Зоран¹

П С. Што се тиче дражиноваца у Власову је био неки Јеремића корпус из Жупе. Из Власова су отишли ка Власи и даље ка Коњуши. Причали су сељанкама, које нас о томе обавештавају, да сада иду кући! Говорили су још да је јуче кроз Средњи Статовац прошло дшого Бугара и отишло за Драги Део. С њима су били и белогардејци, који су се изгледа вратили понова на Бели Камен! Са Јеремићем изгледа да је био неки Рајичевић — познати помирљивац!

Неке 4 куће горе изгледа у Реткоцеру. Не знамо ко их пали!

¹ Љубошф Константиновић, интендант Двдесет прве НОУ дивизије. Погинуо октобра 1944 године у Београду.

² Види док. бр. 84.

⁷ Момчило Марковић. Погинуо на Сремском фронту крајем 1944 године, као начелник Штаба Четврте српске НОУ бригаде Двдесет прве НОУ дивизије.

**ЗАИОВЕСТ ШТАБА ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ ДИВИЗИЈА
ОД 2 АВГУСТА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ДРУГЕ ПРОЛЕ-
ТЕРСКЕ. ПЕТЕ И СЕДАМНАЕСТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ЗА
РУШЕЊЕ ЖЕЛЕЗНИЧКЕ ПРУГЕ РАШКА—КОСОВСКА
МИТРОВИЦА НА СЕКТОРУ РУДНИЦА, РАМНЕ¹**

О—Г²
О. Бр. 11
2.УШ.1944
у 23 сата

ЗАПОВИЈЕСТ

**ЗА НАПАД НА КОМУНИКАЦИЈУ РАШКА—КОС. МИТРОВИЦА
У ЦИЉУ РУШЕЊА ЖЕЛЕЗНИЧКЕ ПРУГЕ И ЦЕСТЕ И УНИ-
ШТЕЊА СВИХ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ УПОРИШТА НА СЕКТОРУ
РУДНИЦА—РАМНЕ (К. 479)**

Секција: Нови Пазар — размјер: 1 :100.000

Према расположивим подацима непријатељ обезбеђује комуникације Ибарском долином са мањим снагама. У с. Лепосавићима је био један батаљон Албанаца који је прије неко. тико дана пошао у непознатом правцу. Према исказима једног заробљеног албанског десетара извјесне бугарске снаге стигле су у с. Рудницу и с. Лепосавиће. Ближе податке о н.иховој јачини и наоружању немамо. Прије доласка Бугара комуникацију су углавном држали бјелогардејци који су распоређени по свим жељ. станицама, тунелима и жељ. мостовима. Јачина посада је од 20 до 40 војника наоружаних са пушкама и по два аутоматска оруђа. Поред жељ. мостова налазе се по два бункера на два спрата, саграђена од тврдог материјала, дебљина зида 50 см\

На Ибру од Руднице до Рамне т.] на сектору гдје ће наша група вршити напад налазе се 5 жељ. мостова и два дрвена. Мостова дуж цесте има више. Прилаз ка Ибру углавном је погодан, осим код с. Горњег Крњина гдје је

¹ Оригинал, писан машином. у архиви Војноисториског института. пол бр. 2/4.

* Оперативна група дивизија под командом Пека Дапчевића. У њеном саставу су биле: Друга пролетерска, Пета и Седамнаеста НОУ дивизија.

¹ О непријатељским снагама које су биле у Ибарској долини види док. бр. 73.

земљиште мочварно. Дуж жељ. пруге има више тунела погодних за рушење одн. закрчивање.

Пред нашу групу постављена су два основна задатка и то: ругцење комуникација у Ибарској долини, и другл: садејство нашим снагама у Топлици. Од извршења ових задатака зависи увелико положај снага у Јужној Србији које се сада налазе у доста тешком положају. Ради тога наше јединице морају најенергичније извршити ностављене им задаће.

У том циљу

НАРЕЂУЈЕМО:

I

ДЕСИ КОЛОНА

Командант пуковник Морача⁴

Састав: јединице К—1⁵

Извршиће покрет сјутра 3 о.м. са садашње просторије тахо да стигне на комуникацију Рашка—Кос. Митровица на сектор: 1 км. јужно од с. Лепосавићи—Рамне(к. 479), и изврши напад у циљу рушења жељ. пруге, цесте и уништења свих непријатељских упоришта која се буду налазила на овом простору. Почетак напада тачно у 21 час. Са једном бригадом порушити жељ. пругу и цесту у Ибарској клисури, т.ј. јужно од с. Доња Каменица, и чврсто затворити правац од Кос. Митровице, обезбеђујући се потребним снагама и од комуникације Нови Пазар—Кос. Митровица. Са друге двије бригаде рушити обадвије комуникације пребацујући према потреби једну бригаду на десну обалу Ибра.

Ио уништењу свих непријатељских упорингта на вашем сектору са једном бригадом и даље

⁴ Милутин Морача
⁵ Пета НОУ дивизија

затварати правац од Кос. Митровице, са другом бригадом рушити цесту и жељ. пругу на десној обали р. Ибра обезбеђујући се са правца од Копаоника а трећу бригаду оставити као резерву са задатком да се обезбеђује што дубље према комуникацији Нови Пазар—Кос. Митровица, за случај потребе да садејствује бригади која затвара правац од Кос. Митровице, а са мањим дјеловима да љастави даље рушење жељ. пруге на лијевој обали Ибра.

По извршењу задатка на вашем сектору за случај потоебе садејствујте средњој колони".

II СРЕДЊА КОЛОНА

Командант пуковник Вучковић⁷
Састав: јединице П—I⁸

Са двије бригаде сјутра 3 т.м. послије подне извршити покрет у циљу избијања на комуникацију Рашка—Кос. Митровица, рушења жељ. пруге и цесте и ликвидације свих кепријатељских упоришта на сектору 1 км. јужно од с. Лешак (к. 447.1) па закључно са с. Лепосавићи, обезбеђујући се са потребним снагама од Копаоника.

По извршеном задатку на вашем сектору а у случају потребе садејствујте лијевој и десној колони.

Једну вашу бригаду задржите као резерву на просторији с. Бербериште—с. Горњи Крњин, која ће уједно имати задатак обезбјеђење и затварање правца од ко-

• О распореду снага Пете НОУ дивизије види док. бр. 62.

⁷ Љубо Вучковић

* Друга пролетерска дивизија

мунмкације Нови Назар—Кос. Ми-
тровида.

Након ликвидације свих не-
пријатељских упоришта остаЕити
потребне снаге ради даљег рушења
цесте и пруге на додијељеном вам
сектору, а главнину снага оријен-
тисати према Копаонику, т.ј. из-
бити на просторију с. Лепосавићи
—Костин Поток—Крушчица—Ро-
дељ.

Почетак напада за вашу ко-
лону тачно у 22 часа".

II

ЛИЈЕВА КОЛОНА

Командант пук. Мандић¹⁰
Састав: јединице Б—1¹¹

Сјутра 3. о.м. извршити покрет
и напад на комуникацију Рашка—
Кос. Митровица у циљу рушења
жељ. пруге и цесте као и ликви-
дације свих непријатељских упо-
ришта на сектору: с. Рудница—с.
Лешак, укључујући оба мјеста.
Почетак напада тачно у 21 час. Са
једном бригадом порушити пругу
и цесту и чврсто затворити пра-
вац од Рашке, по могућству на
просторији Боровак—Чукара, а са
осталим снагама наставити руше-
ње комуникација и уништавање
непријатељских упоришта на до-
дијељеном сектору.

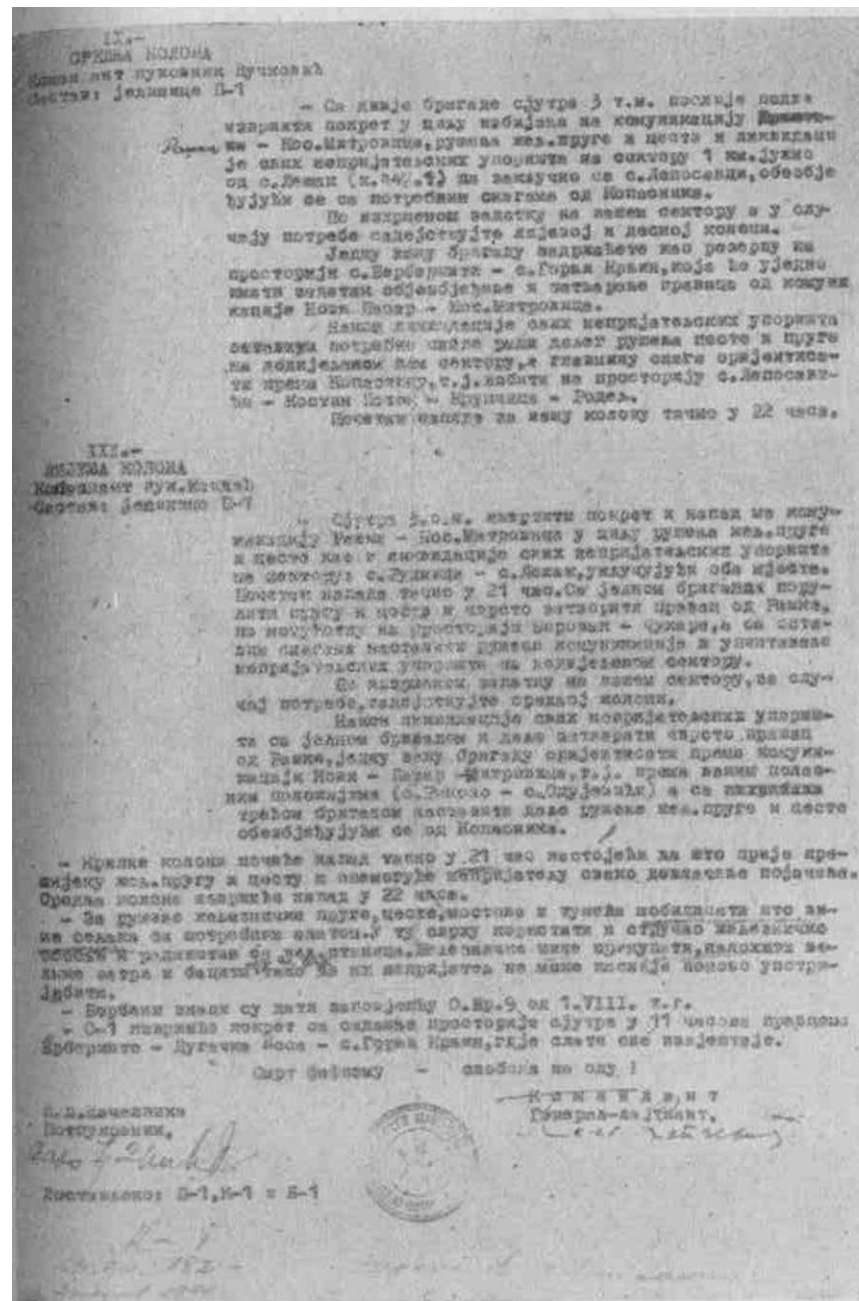
По извршеиом задатку на ва-
шем сектору, за случај потребе,
садејствујте средњој колони.

Након ликвидације свих не-
пријатељских упоришта са једном
бригадом и даље затварати чврсто

• О распореду снага и извршењу овог наређења види Опера-
циски дневник Друге пролетерске дивизије за 2 и 3 август 1944 год.,
док. бр. 180.

¹⁰ Глиго Мандић

¹¹ Седмнаеста НОУ дивизија

I
Фотокопија друге странице документа бр. С9

правац од Рашке, једну вашу бригаду оријентисати према комуникацији Нови Пазар—[К.] Митровица, т.ј. према вашим полазним положајима (с. Риково—с. Одојевиће), а трећом бригадом наставити даље рушење жељ. пруге и цесте обезбјеђујући се од Копаоника¹².

Крилне колоне почеће напад тачно у 21 час настојећи да што прије пресијекну жељ. пругу и цесту и онемогуће непријатељу свако довлачење појачања. Средња колона извршиће напад у 22 часа.

За рушење жељезничке пруге, цесте, мостова и тунела мобилисати што више сељака са потребним алатом. У ту сврху користити и стручно жељезничко особље и радништво жељ. станица. Жељезничке шине прикупити, наложити велике ватре и бацити их на њих тако да их непријатељ не може касније поново употребити.

Борбени знаци су дати заповјешћу о. бр. 9 од 1.УШ. т.г.

О—1 извршиће покрет са садантње просторије сјутра у 11 часова правцем: Бербериште—Дугачка Коса—с. Горњи Крњин, гдје слати све извјештаје^{1*}.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

В. д. начелника,
потпуковник
Саво Ћ. Дрљевић

(М. П.)

Командант,
генерал-лајтнант
Пеко Дапчевић

Достављено: П—1, К—1 и Б—1
К—1

Стр. пов. 182
3 август 1944

Заловијест јединицама
К—2", К—3¹⁵ и К—4««

¹⁵ О распореду снага и извршењу задатка види Операциски дневник Седамнаесте НОУ дивизије за 3-УШ-1944 год., док. бр. 182.

" О извршењу ове заповести види Операциски дневник Оперативне групе дивизија од 3 до 5 августа 1944 год., док. бр. 179.

¹⁴ Прва крајишкн НОУ бригада

" Четврта крајишка НОУ бригада

" Десета крајишка НОУ бригада

**ЗАПОВЕСТ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
ОД 3 АВГУСТА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ДРУГЕ П ЧЕ-
ТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ И ТРЕЋЕ СРПСКЕ ИОУ БРИГЛЕ
ЗА НАПАД НА КОМУНИКАЦИЈУ КОСОВСКА МИТРО-
ВИЦА—РАШКА НА СЕКТОРУ ЛЕПОСАВИЋИ—ЛЕШАК¹**

П—1-

Оп. број 85
3 август 1944. г.
У 6,30 ч.

П—2, П—3 и П—4¹

ЗАПОВИЈЕСТ

**ЗА НАПАД НА КОМУНИКАЦИЈУ РАШКА—КОСОВСКА МИТРО-
ВИЦА У ЦИЉУ РУШЕЊА ЖЕЉЕЗНИЧКЕ ПРУГЕ И ЦЕСТЕ И
ПРЕЛАСКА НА ДЕСНУ ОБАЛУ ИБРА**

(Секција Нови Пазар, размер 1 : 100.000)

Према подацима са којима располажемо непријатељ обезбеђује комуникације Ибарском долином са мањим снагама. У с. Лепосавићи (железничка ст.) јуче је стигао возом извјестан број Бугара. Њихову јачину и наоружање не знамо. Није искључено да дјелови ове бугарске јединице буду распоређени дуж комуникација. На читавом нашем сектору и цеста и железничка пруга иду десном обалом Ибра. те према томе на лијевој обали нема. односно није било непријатељских снага нити утврђења. Мостова на нашем сектору нема. Прије доласка Бугара комуникацију су углавном држали Белогардејци, крји су били распоређени по свим железничким станицама, тунелима и мостовима. Јачина посада је била од 20 до 40 војника, наоружаних пушкама и са по два аутоматска оруђа. Код мостова и код тунела налазе се бункери двоспратни саграђени од тврдог материјала. Изгледа да на станицама нема утврђења. Сви прилази ка Ибру углавном су погодни, а сам Ибар је газан скоро свуда. Задња два дана непријатељска моторизација (већи број тенкова) патролирала је комуникацијама.

¹ Оригинал, нисан машином, у архиви Војноисториског иститута, под бр. 36².

² Друга пролетерска дивизија
³ Јединице Друге пролетерске дивизије: Друга прочетерска, Четврта пролетерска и Трећа српска ИОУ бригада.

Пред нашу групу постављена су два основна задатка и то: рушење комуникација у Ибарској долини и садејство нашим снагама у Топлици. Од извршења ових задатака зависи увелико положај наших снага у Јужној Србији, које се сада налазе у доста тешком положају⁴. Ради тога наше јединице морају најенергичније извршити постављене задатке.

Наша јединица је добила задатак' да избије на комуникацију Рашка—Косовска Митровица. поруши железничку пругу и цесту, ликвидира сва непријатељска упоришта на сектору 1 км. јужно од железничке станице Лешак и закључно са железничком станицом Лепосавићи, и пребаци се на десну обалу Ибра.

Десно од нас налазиће се јединице К—1 и то на сектору ж. ст. Лепосавићи (искључно) до Рамне (к. 479).

Лијево од нас налазиће се јединице Б—1 и то на сектору ж. ст. Лешак (закључно), с. Рудница (закључно).

У циљу извршења предњег

НАРЕЂУЈЕМО:

Х. П—3 ће извршити покрет са просторије с. Бербериште правцем Добро Брдо—Дугачка Коса—к. 1081, одакле ће поћи у два правца и то: са три батаљона преко Црног Врха—Десетака—к. 880—Крушево, одакле ће прићи Ибру и прегазити га по могућству и јужно и сјеверно од железничке станице Лепосавићи. Са два батаљона одмах приступити ликвидацији железничке станице. а један батаљон држати као резерву но истовремено га искористити за рушење и пруге и цесте. Са два батаљона и свим неборачким дјеловима спустити се у Г. Крњин одакле извршити прелаз Ибра и то на сектору између к. 465 и к. 445. По преласку Ибра један батаљон и све неборачке дјелове упутити штб прије у с. Крушчица и Родељ. Батаљон који са њима иде треба да изађе на Зрносек (к. 989) да би се обезбедили од четничких баиди којих има на Копаонику. Друш батаљон употребити према нахођењу било као резерву и рушење комуникације, било на неко друго непријатељско упориште на сектору с. Лепосавићи—к. 459 јужно од с. Дрен. Уколико се добију новији подаци о непријатељу и његовим упориштима на

⁴ Мисли се на Двадесет прву, Двадесет другу. Двадесет трећу. Двадесет четврту и Двадесет пету НО дивизију. Види док. бр. 3, торимедПу бр. 3.

» Види док. бр. 60.

овом сектору Штаб бригаде може сам измјенити овај распоред, а о томе нас обавијестити.

Полазак из с. Бербериште данас 3 о.м. у 16 часова, а почетак напада треба да буде тачно у 22 часа.

По ликвидацији ових упоришта и потпуном уништоњу пруге и цесте, разместити се на просторију с. Крушчица-с. Мајдево—с. Родељ—Зрносек, обезбеђујући се према Копаонику.

2.) П—4 извршиће покрет са просторије с. Бербериште правцем Крстац—Шанац и то један батаљон упутити да прегази Ибар код с. Језеране и да постави заседу на цести и комуникацији испод гробља код с. Засеље. Главни задатак овог батаљона је рушење комуникација на том сектору и затварање тога правца према железничкој станици Лешак. Напомињемо да је задатак јединици Б—1 да ликвидира ову железничку станицу. Наравно уколико им буде требало и наше садејство то и учинити.

Са два батаљона и свим осталим дјеловима прећи Ибар код Д. Крњина ликвидирајући при том жандарм.[ериску] ст.[аницу] уколико буде у њој посаде, а затим један батаљон и све неборачке дјелове што прије пребацити у с. Мекиниће. Са батаљонима који остају на комуникацијама ликвидирати сва непријатељска упоришта и потпуно уништити комуникације на сектору жандарм. ст. (закључно) — с. Лешак, (искључно). По ликвидацији и потпуном уништењу комуникација сви се пребацити у с. Мекиниће. Полазак у 17 часова, а почетак напада у 22 часа.

3.) П—2 извршиће покрет са просторије на којој се сада налази и размјестити се на просторију с. Бербериште са 3 батаљона, а са два и свим неборачким дјеловима на просторију с. Г. Крњин.

Задатак затварање праваца, који изводе од комуникације Нови Пазар—Косовска Митровица, а поред тога она је општа резерва.

Полазак са просторије на којој се сад налази данас у 17 час.

Одмах по успјешној ликвидацији непријатеља на нашем сектору извршити покрет преко Г. Крњина и Ибра и размјестити се на просторију с. Улије—Забрђе—Тврђан евентуално и Лепосавићи.

Одржавати стално везу са нама да би благовремено добили наређење за покрет са просторије с. Бербериште—Г. Крњин.

4.) П—2 кретаће се позади П—3 и за прво вријеме се налазити у Г. Крњин. По преласку Ибра налазићемо се код

гробља западно од с. Улије за 1 км., а по преласку на нову просторију у с. Коспта Поток.

б.) Напомињемо да јединице К—1 и Б—1 морају отпочети са нападима десно и лијево од нас у 21 час. За нас је то неопходно да они први почну са нападом, те у том смислу уколико би они закаснили дозвољава се и нашим јединицама закашњење највише за 1 сат.

б.) У току сутрашњег дана вјероватно да ћемо остати са извјесним борачким дјеловима на комуникацијама, а можда и у току ноћи 4/5 о.м., те предузети све мјере у циљу маскирања, нарочито комора. Претпостављамо да ће непријатељска авијација бити активна.

7.) У току покрета односно приласка Ибру бити врло опрезан, пошто по једним подацима мање непријатељске групице посјеле су и лијеву обалу код желез. ст. Лепосавићи.

Успут узети што више водича као и мобилисати што више сељака са потребним алатом. За рушење цесте и пруге користити и стручно железничко особље и радништво са станица, а исто тако и експлозив. Неопходно је да рушење буде што темељитије и што брже. Железничке шине мањим дјелом бацати у Ибар а већим дијелом прикупити, налажити велике ватре и бацити их у ватру, тако да их непријатељ не може касније поново употребити.

8.) Хируршка екипа налазиће се са П—3 и то за први моменат у с. Г. Крњин, а затим по преласку у с. Крушчицу.

Рањенике са десне обале Ибра готкако не упућивати на лијеву обалу, већ их упућивати у правцу нашег даљег покрета.

9.) Знак да је ликвидирано непријатељско упориште дати са једном бијелом и једном црвеном ракетом испаљеном једном за другом.

Знак да је пређен Ибар и да непријатеља нема на том мјесту дати са једном бијелом и једном зеленом ракетом испаљеном једном за другом.

10.) Напомињемо да се приликом ликвидације непријатељских упоришта употребе сва наша противтенковска оруђа и бацачи како би непријатеља што прије савладали, а имали што мање губитака. У овом циљу још раније предвидети мјеста свих оруђа како се не би десило да поједина остану и са коморама.

11.) *Борбени знаци* дати су нашим наређењем оп. бр. 84 од 1 о.м.

12.) Везу одржавати путем радија по већ устаљеном плану везе и слашом писмених извештаја по куририма на нашем правцу кретања.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар, п.пуковник Милинко Ђуровић	В. д. начелника, п.пуковник Ник. Љубичић	Командант, пуковник Љубо Вучковић
--	---	--

БР. 62

ЗАПОВЕСТ ШТАБА ПЕТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 3 АВГУСТА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ПРВЕ, ЧЕТВРТЕ И ДЕСЕТЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА НАПАД НА КОМУНИКАЦИЈУ КОСОВСКА МИТРОВИЦА—РАШКА НА СЕКТОРУ РАМНЕ—ЛЕПОСАВИЋИ¹

К—1* V

Стр Пов. број 182/944

3 августа 1944. г.

9^h

ЗАПОВИЈЕСТ

ЗА НАПАД НА КОМУНИКАЦИЈУ РАШКА—КОС. МИТРОВИЦА

Секција: Нови Пазар. Куршумлија, Метохија, Приштинч
1 : 100.000

Податке о непријатељу видећете из приложеног об. извештаја³.

Наша група има два основна задатка. и то: рушење комуникације у Ибарској долини и садејство нашим снагама у Топлици. Од извршења ових задатака увелико зависи положај наших снага у Јужној Србији, које се сада налазе у доста тешком положају. Ради овога. наше јединице морају најенергичније извршити постављене им задатке. У том циљу

¹ Оригинал. писан машином, у архиву Војноисториског института, под бр. 2/4, к. 781 А.

² Пета НОУ дивизија

³ Редакција не располаже овим извештајем. О непријатељу види док. бр. 60.

НАРЕЂУЈЕМО:

1.) Јединица К—2\ ојачана
једним батаљоном јединице
К—4¹.

Има задатак да са једним батаљоном руши комуникацију јужно од Доне Каменице до Рамна, а један батаљон да пређе реку и врши обезбеђење на Кошутову од правца Копаоника и десне обале реке. Са осталим снагама дејствовати у гравцу Кос Митровице, с тим да се заузме Срколовина и Кула и на цести Соколовина — Бањска поруше сви пропусти и направе препреке. По могућности и према развоју ситуације тежити да се поруше мостови код Балабана.

При рушењу цесте и пруге између Д. Каменице и Рамна, требају учествовати оба батаљона, који ће порушити све мостове и пропусте на цести и прузи. Према ситуацији истурити потребно осигурање на Кошутово.

Непријатељ од Кос. Митровице ће, преко Бањске и Соколовине, покушати бочно дејство и с леђа на наше јединице у циљу нашег одбацивања, о чему К—2 треба добро водити рачуна и тај покушај непријатеља спречити.

2.) Јединица К—4:

Има задатак да са два батаљона руши цесту и пругу

⁴ Прва крајњшка НОУ бригада

⁴ Десета крајњшка НОУ бригада

закључно са **жељ.** ст. Слатина до с. Доња Камегоц\а, рушећи све пропусте и мостове на томе сектору, првенствено жељ. мост код Слатине. Један баталлон упутиће у састав јединице К—2.

На своме сектору ликвидирати сва непријатељска упоришта.

3.) Јединица К—3°:

Има задатак да поруши све мостове и пропусте на цести и прузи 1 км. јужно од с. Лепосавићи закључно са с. Придворица. На томе сектору ликвидирати сва непријатељска упоришта. Овај задатак треба извршити са три баталљона. У току рушења поставити потребна осигурања од правца Копаоника, на прве коте на десној обали р. Ибра.

Две чете оставиће на комуникацији Нови Пазар — Кос. Митровица, на сектору Хан Црвени — к. 1319, са задатком обезбеђења од правца Новог Пазара. Ову цесту зарушити и поставити нагазне мине и противколско оруђе.

4.) За рушење комуникација треба да мобилишете све цивиле, жељезничаре и да прикупите што више алата за то рушење. Народ у долини р. Ибра је расположен према нама и моћи ће се у потпуности искористити за овај задатак.

Треба спалити и уништити све објекте, зграде и жељ. постројења, као и порушити непријатељске бункере око жељ. станица, мостова и т.д. Исто тако треба ложити велике ватре на сакупљеним шинама, како би постале неупотребљиве. Уопште задатак је да темељито порушите и уништите пругу и цесту.

5.) Одржавањс везе: крилне јединице одржаваће везу са суседним јединицама, а К—3 одржаваће чврсту везу са

• Четврта крајишка НОУ бригада

деснокрилном јединидом П—1. Са нама одржавати везу преко курира и радио станицом, и то: К—2 јављаће се ноћу V 0,2 и у 5 часова, а К—3 у 0,1 и у 4 часа. Дневне везе одржавати редовно. по ранијем плану. У случају потребе заказиваги и ванредне везе.

Обратите пажњу да радио веза добро функционише.

6.) Почетак напада на све секторе тачно вечерас у 21 час. До тога времена јединице треба пажљиво да се привлаче.

7.) К—1 налазиће се у с. Сеоце. Хируршка екипа налазиће се у с. Гркаје, где упућивати теже раженике.

8.) Коморе и болнице треба да оставите на најпогоднија места, позади јединица.

9.) Војнички плен и заробљенике слати до комора. Нама ћете слати заробљенике који имају неку војничку функцију и чин.

Напомињемо да скренете пажњу борцима да уопште не дирају приватну имовину. Из трговина, у колико их буде, могу се узети потребне ствари, уз куповину или давање прописне признанице. За поступак у том погледу одговорни су штабови.

Од неггријатељских војника који се буду предавали не треба узимати ништа сем оружја. На овом сектору налазе се заробљени црвеноармејци, који ће вероватно продужити са нама.

10.) Задаци јединица П—1: оне треба да поруше комуникације од с. Лешак до с. Лепосавићи закључно. Главнина њихових снага после рушења оријентисаће се ка Копаонику, правцем с. Костин Поток—Родељ. Једна њихова јединица налазиће се за време операција на сектору Бербериште—Г. Крњин.

Једашице Б—1: имају задатак да поруше комуникације од с. Лешак закључно до с. Рудница, обезбеђујући се од Рашке и Н. Пазара. По извршеном рушењу једна њихова јединица налазиће се на сектору с. Одојевиће—Риково.

Задатке јединица Б—1 и П—1 не требате даље преносити.

11.) Као што се види, задатак наше груне је темељито рушење поменуте цесте и пруге, а специјално пруге. Зато је потребио рушење наставити и по дану 4 ов. мј. и следеће ноћи, наиме. све дотле док се комуникација темељито не поруши.

По извршеним задацима рушења комуникација јединице ће добијати нове задатке. Најважније ће бити да спречимо непријатељско надирање од Кос. Митровице и за-

датак јр штаба К—2 да нас редовно извештава о ово-ц сектору, како би на времето могли слати потребна појачак,а.'

Постављени задатак морамо у потпуности извршити и зато се заложите до максимума.

12.) Борбени знаци досављени су раније.

Ликвидирање поједног кепријатељског упршта (ж е љ станице, рушење мостова идр) означаваћете једном зелепом и једном црвеном ракетом. избацујући их брзо једну за другом и то прва да буде зелена ракета.

13.) Искористите сва противколска оруђа за ликвидацију бункера и тврдих зграда. К—2 треба да их постави на положаје према Кос. Мкрговици.'

СМРТ ФАШИЗМУ- СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком,
п.пуковник
Илија Матерић

Начелнк. п.пуковник
Рат. Лартиновић

Командант,
пуковник
Милутин Морача

Достављено:

К—2, К—3 и К—4.

II. С. Све нове податке које прикупите у току дана доставите нам их. Обратите пажњу на маскирање јединица до напада.

О извршењу ове заповест види Операциски дневник Пете НОУ давизије — док. бр. 181.

БР. 69

ИЗВЕШТЉ НАЧЕЛНИКА ШТАБА ДВАДЕСЕТ ПРВЕ НОУ
ДИВИЗИЈЕ ОД 3 АВГУСТА 1944 ГОД. КОМАНДАНТУ ДИ-
ВИЗИЈЕ О ПРИЈЕМУ ВОЈНОГ МАТЕРИЈАЛА¹

ШТАБ 21 У. ДИВИЗИЈЕ

З-УШ-1944

10 часова

К-ТУ 21 ДИВИЗИЈЕ
ПУКОВНИКУ МИЉОЈУ МИЛОЈЕВИЋУ

На сектору VI бригаде стање непромењено. Бугари не-
активни. Јуче пред мрак и данас пре пола сата испалили
су на наше предње делове по неколико граната и неколико
Иифала из митраљ.

XI и XV бригада² су на положајима како ти је већ
јављетш: с. Ивање—Петронац.

Нспр. се повукао са Радевачке Чесме — послата 17 бри-
гада³ за њим.

Штаб није дошао у с. Власово како си јазис\ јер смо
ноћас примили материјал. Примљене су радио станице за
Енглеze, 4 пољ.[ска] телеф.[она] са каблoб, одело, обућа,
рубље и муниција. Мше за бацаче нису примљене. Мате-
ријал још није сав покупљен. Нешто смо већ разделили
бригадама. Потребно је послати неколико коња како из
V тако и из IV бригаде за ношење матер. и муниције за
њих. Ми остајемо овде да примимо нови материјал вечерас.

С. Ф. — С. н.!

Начелник, капет.
Јов. Ђурић

Наређено једном батаљ. XI бриг. да сиђе у с. Гајтан и
контролише правац ка Медвеђи.

Друже Милоје,

1. Ситуација је на сектору према Бугарима непромењена.
Бугари још не врше никакав покрет. Од 11 и 15 [бригаде |

¹ Оригинал, писан руком, у архиви Војноисториског института,
под бр. 39/4, к. 1040.

² Бригаде Двадесет четврте НО дивизије

³ Види примедбу бр. 2.

⁴ Види докуменат бр. 58.

још нисам добио детаљнији извештај. Од Коче⁵ данас још нисам примио ништа.

2. Мишљења сам да се задржимо још на В. Лопардц. 5 бригада би могла отићи још напред — то ти одени према ситуацији тамо. Тражио сам за вечерас mine и санитет. материјал. Добро би било да ти дођеш овамо како би заједно доносили одлуке, или нам јави ако си другог мишљења.

П.пук. — Љубо⁶

БР. 64

ПИСМО КОМАНДАНТА ДВАДЕСЕТ ПРВЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 3 АВГУСТА 1944 ГОД. ШТАБУ ДИВИЗИЈЕ О ПОВЈАЧЕЊУ ЧЕТНИКА У ПРАВЦУ ТОНЛИЦЕ'

КОМАНДАНТ⁸
21 УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
3-УП-1944 год
Власа

ШТАБУ 21 ДИВИЗИЈЕ

Четничке снаге пролазе Топлицу. Наша V бригада и Барбатовачка команда наступају за њима ка Товрљанима и Трновом Лазу.

Наредио сам IV бригади да избије у Мејане и отсече по могућству отступницу Кесеровићу ка Куршумлиској Бањи.

Јастребачки одред је посео Арбанашку па у десно до Богујевца.

Јавите ситуацију код Вас (VI бригада).

Добро би било када би VI бригада добила смену од 24 дивизије да је употребимо ка Топлици.

Овде немамо ниједну јединицу V бригаде која би дошла за материјал. Нађите могућност да јој пошаљете спрему за Товрљане, колима или једном четом из болничке заштите.

⁵ Коча Поповић, командант Главног штаба НОВ и ПО Србије
• Љубодраг Ђурић

¹ Оригинал, писан руком, у архиви Војноисториског института, под бр. 36/4, к. 1040.

² Командант дивизије налазио се у то време са Петом српском бригадом у рејону Арбанашке Пл. (с. Власа) док је Штаб дивизије остао са Шестом српском бригадом у рејону Радан Пл. (М. Лопарда).

Добро би било када би у току дана разделили болнице по бригадама, ја верујем да је то могуће.

Штаб нека дође у с. Бубањ на Арбанашкој Пл. Ја ћу тамо чекати.

Видите са ЈБубом³ да ли да тешки рањеници остану тамо или да их водимо са собом. Ако их водимо могли би да сиђу у с. Власово. Лакше би [рањенике] обавезно требало послати по бригадама.

Јавите садашњи распоред 24 дивизије⁴ као и шта знате о непријатељу.

С. Ф. — С. Н.!

Командант, пуковник
Мил. С. Милојевић

Примљено
3-УШ у 15.^{5h}

IV бригада остављена на М. Вратима док не дођу јединице XV бригаде. VI бригада остаје и даље на М. Лопарди, јер не знамо намеру Бугара.

³ Љубодраг Ђурић
⁴ О распореду јединица Двадесет четврте дивизије види Операциски дневник од 1—3 августа 1944 год., док. бр. 184.

БР. 69

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТЕ СРПСКЕ НОУ БРИГАДЕ
ДВАДЕСЕТ ПРВЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 3 АВГУСТА 1941
ГОД. ШТАБУ ДИВИЗИЈЕ О ПОКРЕТУ БРИГАДЕ У ПРЛВ-
ЦУ МЕХАНЕ¹

ШТАБ

4 УДАРНЕ БРИГАДЕ
3/УШ.44. Положај

ШТАБУ 21 УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВ

В. Лопардн

Добили смо наређеше од команданта дивизије да крене-
немо у правцу Механа и ударимо у бок Кесеровићу који
отступа из Гор. Јабланице ка Куршумлији\ Као што знате
ми се овде налазимо само са два и по батаљона (послед.
дана такође смењена). 4 бат. је код вас, а једна чета 2 ба-
таљ. са болницом. Командант нам је обећао да ћете нам по-
слати у току дана 4 бат. у састав. Он би могао и спрему
за нашу бригаду допратити у Механе. Ако наша болница
треба да дође у бригаду, онда 4 батаљон нека је прими и
са спремом доведе у Механе код нас, а чета 2 бат. која ће
сачекати 4 бат. и предати му болницу, одмах да крене за
нама у Механе, да би на тај начин игто пре у Механама
располагали са три батаљона.

Са ово војске с којом сада располажемо кренућемо од-
мах чим поделимо храну која нам иде из Д. Гајтана.

Командант дивизије обавенгген је да се нека јединица
24 дивизије налази у с. Гајтану. Са њима ми немамо још
никакву везу. Пошто ми напуштамо овај положај, то би та
Јединица требала да га поседне, јер дознали смо (непрове-
рено) да су 600 добров. [ољацај стигли јуче у Добри До и
крнули Кесеровићу 5' помоћ на Реткоцер. Између осталог,
дознаје се да су се три добровољца из Ђака пресвукли и
крију се, јер веле да их Немци хоће да интернирају.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полит. ком.
Бора Ромић

Нач. штаба
М. Марковић-Зоран

Зам. команданта
Драгојло Стојић

¹ Оригинал, писан руком, у архиви Војноисториског института,
под бр. 37/4. к. 1040.
Види док. бр. 64.

П. С. 4. бат. као и чети 2. бат. не издајемо никаква наређења, јер не знамо ваше мишљење о њиховом даљем вртању, зато им издајте ви сва потребна наређења!

Примљено у 14^h

(Наређено да 1 чета батаљ. V бригаде Иде на М. Врата док је не смене јединице XV бригаде).

БР. 66

ПИСМО ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА ДВАДЕСЕТ ПРВЕ
НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 3 АВГУСТА 1944 ГОД. КОМАНДАИТУ
ДИВИЗИЈЕ О СИТУАЦИЈИ НА ПОЛОЖАЈИМА БРИГАДА'

ШТАБ V БРИГАДЕ.
Трнов Лаз—Драго Ћопо²

3-^111-1944 г.
15^{45 h}

КОМАНДАНТУ 21 ДИВИЗИЈЕ

Примили смо твоје писмо³. Ситуација код VI бригаде је следећа: Бугари се налазе на истим положајима, укопавају се и не мрдају никуда. Још их има у Житном Потоку и Брестовцу. Њихове намере не знамо, а могу свакога часа поћи у напад.

Баш сада смо примили обавештење од IV бригаде у коме нас извештава да си јој наредио да крене са целокупним снагама правцем Механе и пресеца отступницу Кесеровића. Добили смо обавештење од Коче да су се четничке снаге повукле са Радевачке Чесме, али тек јуче. Не знамо да ли су то Кесерове¹ снаге које отступају испред V бригаде. Можда су то остаци оних снага које су изостале од оних банди које су биле у повлачењу раније (Рачића и других). Обавештава нас IV бригада да се група добровољаца (око 600) на-

¹ Оригинал, писан руком, у архиви Војноисториског института, под бр. 34/4. к. 1040.

² Овај је податак ставио на докуменат командант дивизије, кад је примио писмо, пошто се тада налазио код Штаба Пете српске бригаде у кући Драга Ћопе."

³ Види док. бр. 64.

⁴ Односи се на четнике из Расинског корпуса Драгутина Кесеровића.

лази око Ђака и покушавају да дођу на Соколов Вис. Значи хоће да осигурају бок Кесеру који ће да отступа из Г. Јабланице. Јуче су четници палили по Реткоцеру. Значи да се још налазе тамо. Ако би ми спустили све наше снаге ка Механама и Товрљану, дозволили би да нам четници и добровољци узму Соколов Вис и лако би могли да нам угрозе леђа и бок, а са друге стране Бугари би могли да се погшу на Радан [Пл.].

Обзиром на ситуацију код IV бригаде она нас обавештава да није кренула ка Механама, не може да напусти М. Врата, док је нека друга јединица не смени. VI бригаду не могу сменити јединице 24 дивизије, јер 15 бригаду шаљу на Соколов Вис, а 11 остаје да затвара правце од Вујанова и Бучумета.

Ми смо мишљења да са IV бригадом држимо' М. Врата и Соколов Вис шаљући извиђачке јединице у правцу Механа све док не дође 15 бригада на њене положаје. а када дође 15 бригада са свим снагама ћемо ударити у бок Кесера који отступа. Мишљења смо да се V бригада задржи на простору Товрљане и др. с тим што ће прогонити непријатеља потерним одељењима. Потребно је да се она обезбеди од правца Ж.[итни] Поток и Ргаје. Исто тако V бригада нека извиђа од Космаче и Механа.

Обзиром да непријатеља има у Косаници, а да не знамо у потпуности намере добровољаца у Ђакама, болница остаје на Радану са четама из бригада и батаљон V бригаде. Не би било згодно да је спуштамо ка Товрљанима.

Ја одлазим код IV бригаде. Расмотрићу ситуацију и кад стигне 15 бригада координираћу акцију ових бригада. Неопходно је да се ја и ти повежемо преко М. Врата. Ја ћу ноћас бити тамо и кад стигнем код IV бригаде послаћу ти извештај у Бубањ или Влћсово. Начелник" и Љуба" са пратећом четом остају на В. Лопарди да чекају транспорт и код VI бригаде.

Нека V бригада стално одржава везу са Ргајем где ће доћи курир из Топлице да нам донесе извештај.

С. Ф. — С. Н.!

Пол. комесар
Р. Аптуновнћ-Бајо

¹ Јован Ђурић
• Љубодраг Ђурић

**ЗАПОВЕСТ ШТАБА ОПЕРЛТИВНЕ ГРУПЕ ДИВИЗИЈА
ОД 3 АВГУСТА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ДРУГЕ ПРОЛЕ-
ТЕРСКЕ. ПЕТЕ И СЕДАМНАЕСТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ЗА
МАРШ НА КОПАОНИК¹**

О—I²
О. Бр. 12
3. VIII. 1944
у -20- час.

ЗАПОВИЈЕСТ

Секције: Нови Пазар и Куршумлија
Размјер: 1 :100.000

Наша група добила је задатак да се цијела по извршењу задатка у Ибарској долини пребаци на Копаоник и оријентише према Топлици.

У вези предњег

НАРЕЂУЈЕМО :

I
ДЕСНА КОЛОНА
Командант пуковник Морача
Јединице: К—I⁸

По извршењу задатка на додијељеном сектору пребациће главнину својих јединица и све неборачке дјелове током ноћи 3 на 4 и 4 о.м. на десну обалу р. Ибра и размјестити се на просторији с. Лозна—с. Граничани—с. Јелакце, обезбјеђујући се од Копаоника. Плевац од Кос. Митровице чврсто затварати док се сви наши дјелови не пребаце на десну обалу р. Ибра.

¹ Оригинал, писан магшном, у архиви Војноисториског института, под бр. 3/4.

⁵ Оперативна група дивизија

['] Пета НОУ дивизија

II •

ЛИЈЕВА КОЛОНА

Командант пуковник Вучковић

Састав: јединице П—1⁴

По извршеном задатку на додијељеном сектору извршити пребацивање своје главнине и свих неборачких дјелова током ноћи 3 на 4 о.м. на десну обалу р. Ибра и размјестити се на просторији с. Крушчица—с. Родељ—с. Стануловићи, обезбјеђујући се од Копаоника.

III

ЛИЈЕВА КОЛОНА

Командант пуковник Мандић

Састав: јединице Б—

По извршењу задатка датог у заповијести о. бр. 11 од 2 о.м.⁵ извршити пребацивање главнине својих снага и неборачких дјелова ноћу 3 на 4 и 4 о.м. на десну обалу р. Ибра и размјестити се на просторији с. Остраће—с. Црнатово—с. Градиште, обезбјеђујући се од Копаоника.

Правац од Рашке чврсто затварати све док се сви напти дјелови не пребаце на десну обалу р. Ибра.

Ова заповијест ниуколико не мијен>а нашу претходну заповијест о. бр. 11 од 2 о.м. те се датом задатку мора приступити са свом упорношћу као што је то наглашено, но све јединице морају бити 5 о.м. до 5 час. на предвиђеним просторијама макар дотле и не била ликвидирана сва непријатељска упоришта на комуникацији⁷.

По доласку на одређену просторију извиђати што дубље Копаоник и по могућности повезати се са нашим снагама којих, свакако, има на том правцу.

Према подацима са којима располажемо Копаоник је јако четничко упорипгге и тамо се налазе веће нЖхове снаге.

⁴ Друга пролетерска дивизија

⁵ Седамнаеста НОУ дивизија

⁶ Види док. бр. 60.

⁷ О извршењу ове заповести види Операциски дневник Оперативне групе дивизија за 3 и 4 август — докуменат бр. 179.

О—1 кретаће се са средњом колоном. а по прелазу р. Ибра смјестиће се у с. Зрносек, гдје слати све извјештаје.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

В. д. начелника,
потпуковник
Саво Ђ. Дрљевић

Командант,
генерал-лајтнант
Пеко Дапчевић

(М. П.)

БР. 68

НАРКЪЕЊЕ ШТАБА ПЕТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 3 АВГУСТА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ПРВЕ, ЧЕТВРТЕ И ДЕСЕТЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА РУШЕЊЕ ПРУГЕ КОС. МИТРОВИЦА—РАШКА¹

К—1

Стр. Пов. број 183/44
Положај, 3.УШ.1944

21.15^h

I V

ЈЕДИНИЦАМА К—2, К—3 и К—4

П о л о ж а ј

1.) Добили смо сада ново наређење од О—1. Оно гласи да читава наша група треба да пређе на Копаоник и према Топлици и да још ноћас оријентишемо и ттребацимо главнину снага на десну обалу р. Ибра и све неборачке делове.

Према томе, хитно учините следеће:

а) К—2 по разбијању непријатеља на сектору Кадича, главнину својих снага оријентисати на сектор к. 479—Рамне у циљу потпуног осигурања од правца [Кос.] Митровице, да бисмо имали сигуран мостобран за прелаз Ибра¹. На сектору Доња Каменица обезбедити прелаз неборачким деловима и заштитгаш јединицама. На сектор с. Церања сместите ваше неборачке делове и обезбедите их. Са борбеним јединицама у току ноћи наставите са рушењем ко-

¹ Оригинал, писан машином, у архиви Војноисториског института, под бр. 3/4, к. 781-А.

* Види док. бр. 78.

иуникадија на сектору Рамне—Доња Каменица. Нама пошаљите хитан извештај у с. Вуча о ситуацији код вас.

б) К—3 треба да изврши предвиђени задатак рушења комуникација и ликвидирања непријатељских упоришта на своме сектору. По извршеном задатку, односно по стварању мостобрана на Ибру, пре зоре пребацити теже делове и болницу у с. Мутивода и Негомирац, са потребним обезбеђењем. Главнину снага задржати на комуникацијама ради евентуалне помоћи К—4.

Повежите се чврсто са деловима П—1, да би знали ситуацију у с. Лепосавићима. Нама хитно пошаљите извештај у с. Вуча о ситуацији.

Ми смо послали мајора Вицику³ да прикупи ваше снаге на сектору Хан Црвени; да их споји са вашом болницом и да се одмах потом повеже са вама.

в) К—4 треба да изврши у потпуности свој задатак на своме сектору, како би све наше јединице несметано могле да пређу на десну обалу р. Ибра. По извршеном задатку, односно по стварању мостобрана, све теже делове и болницу пребацити на сектор с. Мошница са обезбеђењем. Остале борбене јединице задржите на комуникацији. Нама хитно пошаљите курире у с. Вуча.

2.) Као што видите, основни задатак је да у току ове ноћи извршимо потпуно рушење комуникације и да ликвидирамо сва непријатељска упоришта на нашем сектору¹. Даље, ове ноћи треба да пребацимо на десну обалу Ибра све наше теже делове како би могли у току сутрашњег дана несметано продужити са рушењем комуникација.

Напомињемо да К—2 треба да се добро обезбеди од правца Кос. Митровице. Према томе, један батаљон треба да буде на сектору Кошутово—к. 759, ради обезбеђења са десне стране Ибра, од правца Митровице. Пошто ће ово ново наређење много закаснити, потребно га је најенергичније спровести у дело.

3.) Наш штаб ће се налазити у с. Вуча. Најхитније нам пошаљите курире са потврдом да сте ово наређење примили. По прелазу р. Ибра ми ћемо се налазити са К—4. Немојте нам упућивати курире у с. Сеоце.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар, п. пуковник

Илија Матерић

Командант, пуковник

Милутин Морача

⁸ Народни херој Вид Бодирожа, заменик команданта Четврте крајишке НОУ бригаде. Погинуо 1945 год. на Сремскох фронту као командант исте бригаде.

⁴ О борби дивизије приликом форсирања Ибра види Операционски дневник Лете НОУ дивизије за 4 август 1944 год., док. бр. 181.

ИЗВЕШТЈ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ДРУГЕ НО ДИВИЗИЈЕ
ОД 4 АВГУСТА 1944 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО
МАКЕДОНИЈЕ О БОРБИ ПРОТИВ БУГАРСКИХ ЈЕДИ-
НИЦА НА РОСУЉКУ И ИАПАД НА ЖЕЛЕЗНИЧКУ
ПРУГУ НИШ—СКОПЈЕ¹

ШТАБ
XXII ДИВИЗ. НОВЈ.
4-УШ-1944 г. у 14¹

ГЛ. ШТАБУ НОВ И ПО МАКЕДОНИЈЕ

По ватри тачно сте оценили. Наше јединице су се повукле у 3²⁰ по нашем наређењу — нису успеле да освоје непријатељска утврђења — ровове. Повукли смо се на положаје Марганце—Св. Илија, као што смо вам јавили да ћемо учинити ако не отерамо непријатеља са Росуљака. Наши борци су се храбро и упорно борили о чему сведоче и велике жртве. Само VIII срп. бригада — на најподеснијем месту је деловала — имала је 8 мртвих и 19 рањених. X срп. бригада имала је, до сада познато, 3 ранјена. 3 батаљон X боигаде није се повукао где му је речено — већ је скренуо ка Пчињи — он је вршио јуриш на ровове — али од шега немамо извештај — сигурно су имали губитака — мртвих и рањених.

Потрошили смо 140 мина из тешког минобацача — минобацачи су добро дејствовали. Наши борци су долазили на 30—50 метара. И наша ватра била је јака. Ми мислимо да је непријатељ имао велике губитке — кад тачно сазнамо јавићемо.

Чета код Павловца са минерима била је на обезбеђењу. Међу њима нема жртава. Они су срушили један пропуст, прекинули две бандере и пругу на три места. Група са „Цон-Булима“ није се сва вратила. О њој не знамо пгга је урадила. Један „Цон-Бул“ се вратио и кажу да је наша јединица која је дејствовала на Ристовцу на њих пуцала те нису могли прићи. Да ли је успео други „Цон-Бул“ да стигне где треба не знамо.

25 дивизија је слала телеграме у којима је јављала да н^ може ~да""учествује, но ми нисмо могли да прочитамо депешу зато смо вам јавили пошто смо писмо добили. Они

¹ Оригинал, писан руком, у архиви Војноисториског инстцтута, под бр. 4(2, к. 1051.

кажу да су вас преко радња тражили — али ваш телеграфиста није могао да их чује мада су они њега чули.

Не знамо тачно њихове задатке које су добили од Г. Ш. Србије — сем толико да треба да иду за Источ. Србију.

21 ударна дивизија (по причању 20 партизана који су ради рањеника били изостали од X срп. бригаде па нам их Г. Ш. сад послао и по извештају 25 дивиз.) гони непријатеља широким фронтом преко Јабланице и Пусте Реке. Код Мирошевца (испод Барја) запленили су један тенк и један топ.

Између Момин Камена и тунела једна наша минерска група порушила је велики пропуст односно малу ћуприју око 15 м. дугачку — а друга код Прибоја скидала пругу око 200 метара и поставила временске мине које су сутрадан цео дан пуцале.

12 срп. бригада отишла је за Бабичко; наши курири су продужили за њом да је позову да дође овамо.

Кад добијемо потпун извештај јавићемо.

С. Ф. — С. Н.!

Пол. ком.
Васо Смајовић

Командант
Жив. Николић!

Фронтис - камо да је нама језицима
која је држављанина на Француску не може
Изузетак не могу моћи српски. За ми
је увек држи. Чин бун да амање биде брза
и криво.

Код државног архива
у Београду

25 децембра је свима познато да
који је јавно да не може да укажује
на нешто моћи да формисано збогом
зато смо сви јавно познато смо криво
година. Ова кажу да су сви ефект
радна француски - али како се интернациона
није ~~уопште~~ могао да не буде мај у овим случајима.
Не знамо како никога задржите како
су годинама на Т.Ц. Србу - сви познато
да брза да му за Франц. Србу.

у Београду
у јануару

21 јануар децембра /којој државној архиву/
који су држи државни биле познати на Т.Ц.
Француске на нем на Т.Ц. су познати ~~и~~
ко интернационал 25 децембра који интернационал
информационо српском брзо јавно и
Будејак река. Код Француске (како Батја)
задржани су јеран ками и јеран коб.
Министр Мамаканане и интернациона јеран ками
интернациона српско српско је велики српско
општинско кажу Србу око 6 ми година - а држа
којој Француске интернациона српско око 200 интернациона
и интернациона француске мине које су српско
дан час дан узгаје.

12 септ. Француске општинске је за Београ
интернациона култура су државно за које да
је познато да тоје ована.

Код. код
Васо Савић

Код. код
Милић Милић

Фотоконија друге стрзнице документа бр. 69

БР. 70

ЗАПОВЕСТ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ПЕТЕ НО ДИВИЗИЈЕ ОД 5 ДВГУСТА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ШЕСНАЕСТЕ. ОСАМНАЕСТЕ И ДЕВЕТНАЕСТЕ СРПСКЕ НО БРИГАДЕ ЗА МАРШ НА ПРОСТОРИЈУ Д. РЖАНА—М. СТРЕШЕР—БИЈБАНИЦА¹

ШТАБ
XXV ДИВИЗИЈЕ Н.О.В.

О. Бр. 12
5. VIII 1944 г.
у 8. ч. 30 м.

ЗАПОВЕСТ

Секција Врање—Боеиљград 1 : 100.000

Непријатељске снаге распоређене поред пруге Владичин Хан—Куманово, нападнуте су ноћу 3/4. VIII од македонских јединица, јединица XXII дивизије и једног батаљона XVI бригаде. Непријатељу су на свима секторима нанети већи губици. Према потврђеним вестима уништена су два воза. Јаче непријатељске снаге концентрисале су се у околини Ђустендила у потери за бугарским партизанима (три пука). Гарнизон у Босиљграду је ослабљен и сада у шему има само полиције. У Власини се налази гарнизон (Црквена Махала) од једне дружине.² Такође и на Боровику северо-источно од Мачкатице и на Црвеном Брегу. У Лужници на Тумби има око 400 до 500 Бугара и на коси северно од Лесковице. На гракици од Грделице до Крушевице налазе се посаде са slabим караулама. Гранични штаб налази се у селу Доња Лопушња око 150 војника.

Наша дивизија извршиће покрет на просторији Варденик—Стрешер³. Ради извршења овога

НАРЕЂУЈЕМО;

I. Да се XIX Српска бригада данас 5 ов. месеца концентрише у источном делу Новог Села до 20 часова када ће извршити покрет правцем Голема Равница—Мали Стрешер—Велики Стрешер и разместиће се на просторији Велики Стрешер. Големо Равниште на којој просторији ће затварати правце од Сурдулице, Мачкатице и Чемерника.

¹ Оригинаал, писан машинном, у архиви Војноисториског института, под бр. 14/1, к. 1089.

² Формација бугарске јединице — један батаљон.

³ О покретл- дивизије према Црној Трави видн док. бр. 77.

II. Да се XVIII Српска бригада данас 5 ов. м. концентрише у Горњој Махали села Криве Феје до 20 часова када ће кренути правцем на главни венац Бесна Кобила. Стрешер (Руским путем)⁴—Голема Равница. Виљо Коло и размести на просторији Биљаница, Јарчева Махала. Бабин Гроб, Вељкова Махала са обезбеђењем праваца од Власине, Трна и Божица (у Божници има 50 полицајаца).

III. Да се XVI Српска бригада данас 5 ов. м. концентрише у Горњој Махали села Криве Феје до 20 часова. с тим што ће кренути сат доцније од XVIII бригаде правцем за Осамнаестом бригадом до Големе Равнице и размести на просторије Горња Ржана, Распадина, Каменитица. Вршник са обезбеђењем праваца од Криве Феје, Босиљграда и Стајковца, Новог Села.

IV. Штаб дивизије кренуће око 20 часова и сместиће се на просторији Мали Стрешер—Топли Дол, правцем за XVIII бригадом.

Све припреме за извршење покрета благовремено учинити и кренути тачно у одређено време.

Пре поласка извршити смотру војника и преглед коморе.

На одређеним просторијама држати људство прикупљено са истуреним даљим обезбеђењима. На поменутих просторијама партизани се ређе крећу те скренути свима пажњу на понашање са народом. (У села Горња и Доња Ржана већ је долазила XVIII бригада[^] и мобилисала стоку и коње). Свака јединица прикупљаће храну благовремено одмах по доласку на одређене тротерије и одмах готовити храну јер рано по подне следиће покрет.

Благовремено повући све људство из расхода.

Уредити благовремено болнице по бригадама уколико постоје и средити питање санитетског материјала и санитета по свима јединицама.

По један од чланова штаба бригада доћи ће у овај штаб ради усмених инструкција. Понети са собом секцију Врање, Босиљград.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОВОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Рад. Н. Јовановић

Командант, п.пуковник
Рад. Т. Јовановић

Начелник, мајор
Драгослав Петровић

(М. П.)

⁴ Пут Врање—Босиљград

НАРГЋЕЊЕ ШТАБЛ ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
ОД 5 АВГУСТА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ЧЕТВРТЕ ПРО-
ЛЕТЕРСКЕ И ТРЕЋЕ СРПСКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА ПО-
ВЛАЧЕЊЕ, У СЛУЧАЈУ НЕПРИЈАТЕЉСКОГ НАНАДА,
У ПРАВЦУ БОРИКОВАЦ—РОДЕЛ—СТАНУЛОВИЋИ¹

П—1²

Бр. сл.

5 август 1944. г.

у '11,30 ч.

П—3 и П—4³

Непријатељ води борбу са дјеловима П—4 на Бориковцу (к. 977). Непријатељ углавном надире од комуникације са јачим снагама. Осмотрена су три тенка, неколико танкета, око 15 камиона и стигао им је још један транспорт војске возом. Једна непријатељска колона кренула је од Лешка према Мерџезу (к. 927). Другом колоном је избио у с. Кајково испод кога са цесте туче топом.

Јединице П—3 и П—4 морају предузети све да нас непријатељ не изненади у овој долини. Непријатеља само мањим дјеловима задржавати и не упуштати се ни у какве фронталне борбе.¹

Сигурно је да ће непријатељ настати са јачим снагама поћи у правцу нас у циљу да нас одбаци од комуникације. Пошто је и иначе наш задатак продирање дубље према Копаонику, то се у одбрану положаја не залагати сувише.

Ми још нисмо добили наређење за покрет, али свакако да ће бити у току ове ноћи или рано изјутра. Уколико непријатељ буде надирао повлачити се и то: П—4 правцем Бориковац *(к. 977)—Деличбара—к. 989 (сјеверно од Зрносека)—с. Стануловићи.

П—3 повлачиће се углавном правцем: Крушчица—Родељ—Зрносек—Стануловићи, а мањим дјелом (десна побочница) преко Облика (к. 1133)—Бојиште—Трешњица—Стануловићи.

¹ Оригинал, писао машином, у архиви Војноисториског института, под бр. 37/2.

² Друга пролетерска дивизија

³ Четврта пролетерска и Трећа српска НОУ бригада

* Види док. бр. 72.

На овом правцу јединице ће добити наређење до које просторије да изврше покрет и гдје да се размјесте.

Ми се засада налазимо у с. Родељ, а у случају **повлачења** јединица П—3. курире слати на правцу Зрносек—Стануловићи.

Извјештавати нас најхитније о свим непријатељским покретима.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За штаб,
Командант, пуковник
Љубо Вучковић

П. С. *Најхитније* пошаљите извјештај о борбама у току 3 и 4 ов. мјесеца.
»

БР. 72

НЛРЕЂЕЊЕ ШТЛБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
ОД 5 АВГУСТА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ДРУГЕ И ЧЕТВРТЕ
ПРОЛЕТЕРСКЕ И ТРЕЋЕ СРПСКЕ НОУ БРИГАДЕ
ЗА НАСТУПАЊЕ ПРЕКО КОПАОНИКА У ПРАВЦУ ТО-
ПЛИЦЕ И БРУСА¹

П—1³
5 август 1944. г.
Оп. бр. 87
у 16,10 ч.

П—2. П—3 и П—4³
(Секција Нови Пазар—Куршумлија, размер 1 : 100.000)

Наша група водила је у Ибарској долини тешке борбе са Немцима и белогардејцима. Према нашој групи били су постављени: 1 немачки пук из гренадирске дивизије, 2 пука из дивизије „Принц Еуген“ и 1 пук белогардејаца из руског добровољачког корпуса. На свим правцима непријатељ је углавном разбијен, претрпевши тешке губитке. **Желез-**

¹ Оригинал, писан машином. у архиви Војноисториског института, под бр. 38-2, к. 732.

² Друга пролетерска дивизија

³ Друга и Четврта пролетерска и Трећа српска НОУ бригада

ничка пруга и цеста порушене су на више места, разрушено неколико мостова, запаљене су двије железничке станице, сз преко 200 вагона и доста других возила. Заробљено око 200 непријатељских војника, заплењено прилично оружје, муниције и друге спреме.

Према исказу команданта четничке Ибарске бригаде⁴, у Топлици и Јабланици налази се неколико четничких корпуса са командантом Калабићем, Рачићем, Кесеровићем, Марковићем и Крстом Павићевићем⁵.

По извршеном задатку у долини Ибра, наша група извршиће покрет преко Копаоника у правцу Бруса—Топлице и Јабланице, у циљу разбијања четничких банди на том правцу и повезизања са нашим снагама из Топлице и Јабланице.

Јединице П—1 добиле су задатак да са садашње просторије изврше наступни марш до на просторију Градац—Блажево—Бело Поље—Чокотар.

Лево од нас налазиће се јединице Б—1 на просторији Кнежево—Брзеће—Гочманци—Ливађе.

Десно од нас налазиће се јединице К—1 на просторији Витош—Боранци—Ковизле—Трешњица.

У циљу извршења предњег

Н АРЕЉУ ЈЕМО:

1.) Претходница:
Команданг — п. пуковник
Урошевић.⁶
Састав: јединице П—2

- 1.) Извршиће покрет са просторије с. Стануловићи правцем: Ива—к. 1177—с. Градац—с. Блажево—Пресло и рхазместиће се на просторији с. Берекари и с. Бозољин.

Покрет ће извршити сутра 6 о.м. у 2 часа.

По доласку на одређену просторију обезбедити се од с. Г. Левићи, односно од комуникације Блаце—Брус.

* Види Операциски дневник Друге пролетерске дивизије за <5 август 1944 год. док. бр. 180.

¹ Види док. бр. 73. примедбу бр. 4.

* Средоје Урошевић, командант Друге пролетерске бригаде

2.) Главнина:
Командант — мајор
Јанковић.⁷
Састав: јединице П—3

- 2.) Кренуће са просторије с. Родeљ сутра 6 о.м. у 2,30 час. Покрет ће извршити правцем: Родeљ—Зрносек—Стануловићи—Ива—к. 1177 — и размести се на просторији с. Градац—Шумица—Бело Поље и долини реке Бранштице (уколико ту не буде јединица К—1). За смештај искористити и западни засеок с. Блажева. Задатак: обезбедити се од правца с. Марушића и држати обезбеђење на к. 1356. Даље се обезбедити од правца с. Бабица, односно Мерћеза.

3.) Лепа побочница:
Командант — мајор
Манојловић.⁴
Састав: јединице П—4

- 3.) ИзЕршиће покрет са просторије на којој се сада налази правцем: Деличбара—к. 989—Брђија, а уколико има и даље неки упоредан пут са главнином кретаће се и даље као лева побочница, у противном даљи покрет извршити за главнином у евојству заштитници. (За пут се распитати код сељака).

По доласку на одређену просторију сместити се у с. Чокотар и источни засеок с. Ђерекари, према Ђерекарској реци.

Задатак: обезбедити се од правца Д. Левићи и контролисати долину реке Топлице.

- Благо Јанковић, командант Четврте пролетерске бригаде
- Милош Манојловић, командант Треће српске НОУ бригаде

Покрет извршити сутра 6
о.м. у 3 часа.

4.) П—1 кретаће се са главнином колоне, а по доласку сместиће се у с. Блажево код цркве.

5.) О—1 кретаће се са нашом колоном и сместиће се у групу кућа северно од Блажева 1 км. јужно од к. 1038. Скреће се пажња јединицама да ову групу кућа оставе за О—1.

6.) У покрету предузимати све мере опрезности и рачунати са могућношћу да можемо имати сукоб са четничким бандама." Исто тако предузети мере како не би били изложени дејству непријатељских авиона.

7.) Све јединице ће настојати да се што пре повежу са нашим позадинским радницима као и са нашим снагама чији се делови вероватно налазе у правцу нашег сутрашњег покрета. У колико дођете у контакт са позадинским радницима, који би нам могли дати податке о распореду наших снага, као и јачини непријатеља, упутите га код нас.

8.) Попуна наших јединица је један од врло важних задатака у оквиру општег задатка наше групе. Ради тога мобилисати све политичке руководиоце као и читав руководећи командни кадар на том питању. Мобилизацију не вршити присилним мерама, но при томе бити врло еластичан и постављајући му питање да ли је за борбу противу Немаца, и ако каже да јесте упућивати га у неку од јединица. Друговима скренути пажњу на добар поступак према новомобилисаним, како у погледу¹⁰ тако и у погледу додељивања дужности.

9. БОРБЕНИ ЗНАЦИ

6.VIII. Дрвар — Дрина

7.^111. Космај — Копаноник

8-,УШ. Ливно — Ловћен

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар.	В. д. начелника,	Командант,
п.пуковник	п.пуковник	пуковник
Милннко Ђуровић	Ннк. Љубичић	Љубо Вучковић

П. С. П—2 и П—4 на свом терену све сељаке који се одазову позкву да уђу у нашу војску мобилисати за ношење рањеника и упутити их у П—3 на расположење.

• Види Операдиски дневник Друге пролетерске дивизије за в-УШ¹⁰- 1944 год., док. бр. 180
У оригиналу је изостављена једна илк више речи на овом Јвесту.

БР. 73

ЗЛЛОВЕСТ ШТАБА ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ ДИВИЗИЈА
ОД 5 АВГУСТА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ДРУГЕ ПРОЛЕ-
ТЕРСКЕ, ИЕТЕ П СЕДАМНАЕСТЕ НОУ ДИВИЗИТЕ ЗА
ПОКРЕТ ПРЕКО КОПАОНИКА У ПРАВЦУ БРУСА, ТО-
ПЛИЦЕ И ЈАБЛАНИЦЕ¹

0—1
О. Бр. 13
5.УШ.1944
у 14 часова

ЗАПОВИЈЕСТ

Секције: Нови Пазар и Куршумлија

Размјер: 1 : 100.000

Наша фупа водила је у Ибарској долини тешке борбе са Њемцима и бјелогардејцима. Према намВ били су постављени: један њемачки пук из гренадирске дивизије, два пука из дивизије „Принц Еуген“ и један пук бјелогардејаца из руског добровољачког корпуса. На свим нападним правцима непријатељ је углавном разбијен претрпивши тешке губитке. Жељезничка пруга и цеста порушене су на више мјеста. разрушено неколико мостова, запаљене су двије жељезничке станице са преко двије стотине вагона и доста других возила. Заробљено је око двије стотине непријатељских војника, заплијењено прилично оружја, муниције, хране и друге спреме. Наши губици су осјетни.

По извршеном задатку у долини Ибра наша група извршиће покрет преко Копеоника у правцу Бруса—Топлице и Јабланице у циљу разбијања четничких банди нч том правцу- и повезизања са нашим снагама из Топлице и Јабланице.¹

¹ Оригинал, гшсан машином, у архмви Војноисториског института, под бр. 4/4.

• О разбијаау четника на Копеонику види Операциски дневник Оперативне групе дивизија за 8, 7 и 8 август 1944 год. док. бр. 179.

³ Прво су дошли у контакт делови Прве крајишке бригаде Пете НОУ дивизије и Двадесет прве српске НОУ дивизије, 10 августа 1944 год. у рејону Куршумлије. То је био први непосредни додир Оперативне групе дивизија и јединица из Јужне Србије.

Немамо још детаљне податке о јачини и распореду четничких снага на правцу нашег покрета али знамо да је њиова главнина ангажована у борби са нашим снагама у Топлици и Јабланици-⁴

НАРЕЂУЈЕМО :

I ДЕСНА КОЛОНА

Командант пуковник Морача
Састав: јединице К—1

Сјутра 6 о.м. у 2 часа ујутру извршиће покрет са садашње просторије правцем: Велика Ливада—Дрвник и размјестити се на просторију с. Штава—с. Трешњица—с. Витош—с. Боранци—с. Ковизле—с. Радуње. Обезбјеђивати се од р. Топлице и од комуникације Рашка—Кос. Митровица.

Н СРЕДЊА КОЛОНА

Командант пуковник Вучковић
Састав: јединице П—1

Сјутра 6 о.м. у 2 часа ујутру извршиће покрет са садашње просторије правцем: с. Стануловићи—Туртелово и размјестити се на просторији: с. Градац—с. Блажево—с. Бело Поље—с. Чокотар—с. Ђерекари. Обезбјеђивати се од комуникације Рашка—Кос. Митровица и према Топлици.

III ЛИЈЕВА КОЛОНА

Командант пуковник Мандић
Састав: јединице Б—1

Сјутра 6 о.м. у 2 часа ујутру извршиће покрет са садашње просторије правцем: с. Марушићи—Велика Ливада и размјестити се на просторији: с. Кнежево—с. Брзеће—с. Гочманци—с. Ливађе. Обезбјеђивати се и затварати правце од комуникације долином р. Јошаница

⁴ За време непријатељске офамиве у Топлици, Јабланици и Расни учествовало је 15 четничких корпуса у борбама против јединица НОВ, са око 12.000 људи. Види док. бр. 84.

и комуникације Брус—Блаце као и према гребенима Копаоника.

У покрету предузети све мјере опрезности и рачунати са могућношћу да ћемо сјутра имати сукоб са четничким бандама.⁵ Исто тако предузети све мјере како не би били изложени дејству непријатељске авијације.

По доласку на одређену просторију, као и током покрета настојати да се мобилише што више људства за наше јединице.

Све јединице ће настојати да се што прије повежу са нашим позадинским радницима и са нашим снагама, чији се дјелови вјероватно, налазе на правцу нашег сјутрашњег покрета.

О—1 кретаће се са средњом колоном и смјестиће се у групи кућа сјеверно од села Блажева (1 км. јужно од коте 1098). Скреће се пажња свим јединицама да не распоређују своје јединице у село у које се смешта О—1.

Сва наређења која примате од О—1 потврђујте радиограмом.

БОРБЕНИ ЗНАЦИ:

6, VIII: Дрвар — Дрина

7, VIII: Космај — Копаоник

8, VIII: Ливно — Ловћен

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

В. д. начелника,
потпуковник
Саво Ђ. Дрљевић

Командант
генерал-лајтнант
Пеко Дапчевић

(М. П.)

Достављено: К—1, П—1 и Б—1

⁵ Види Оперативни дневник Седамнаесте НОУ дивизије од 6 августа 1944 год., док. бр. 182.

НЛРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПЕТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 5 АВГУСТА 1941 ГОД. ШТАБОВИМА ПРВЕ, ЧЕТВРТЕ И ДЕСЕТЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА ПОКРЕТ У ПРАВЦУ ТОПЛИЦЕ И БРУСА¹

К—1²
 '5.VIII.1944 г.
 П о л о ж а ј
 18.15^h

ШТАБУ К—2, К—3 и К—4³

П о л о ж а ј

По извјештају 0—1 наша група водила је у Ибарској долини тешке борбе са Нијемцима и бјелогардејцима. У борби је учествовало: један њемачки пук из д-ренадирске дивизије, два њемачка пука из дивизије „Принц Еуген“ и један пук бјелогардејаца из Руског добровољачког корпуса. На свим нападним правцима непријатељ је углавном разбијен претрпивши тешке губитке. Жељ. пруга и цеста порушене су на више мјеста. Разрушено је неколико мостова, запаљене су двије жељ. станице са преко 200 вагона и доста других возила. Заробљено је* око 200 непријатељских војска. заплијењено прилично оружја, муниције, хране и друге опреме! Наши губици су осјетни.

• По извршеном задатку у долини Ибра наша група крће плпе у правцу Бруса и Топлице. у циљу разоијањи четшчких банди и позезивања са нашим снагама у Топлици и Јабланици.

Не располажемо са под?лима о четничким бандама на Копаонику, али се зна да је н.ихова главника ангажована у борбама са поменутим нашим снагама. Према томе слѢдећи покрет треба да се кзврши са потребшлм војн>1чким и--виђачким и обезбјеђујућим јединицама како нас четници !е би изненадили, односно да их у првим сусретима разбијемо.

Исто тако потребно је имати обезбјеђење од правца до- "ине Ибра, гдје су се вјероватно задржале њемачке јединице које су са нама биле у борби.

¹ Оригинал. писан машином, у архиви Војноисториског института, под бр. 44

¹ Друга пролетерска дивизија

• ⁵ Друга и Четврта пролетерска и Трећа српска НОУ бригада

НАРЕЂУЈЕМО :

I

ЛИЈЕВА КОЛОНА

Једаш-гца К—3

Са просторије Граничани извршише покрет правцем Лисац (к. 1298)—Циганско Гробље—Локвица—Лењак—Чука (к. 1148)—к. 899 и смјестиће се у с. Боранци и Радуње.

Истурити обезбјеђења према р. Топлици на коси 1246—Шиљата Чука и према с. Стануловићи.

II

СРЕДЊА КОЛОНА

Јединица К—4

Извршиће покрет са просторије с. Лозна правцем с. Јелакце—Велика Ливада—Витош. У с. Витошу се смјестити.

Обезбједити се од правца Ибра на Великим Ливадама.

III

ДЕСНА КОЛОНА

Јединица К—2

Извршиће покрет са просторије с. Јелакце правцем Велика Ливада—с. Добро Брдо и смјестити се у с. Штаза—с. Жељево.

Обезбједити се од правца с. Луково и јужно од правца Јавор—Букова Глава, и сјеверно на коси Треска.

Све јединице извршиће покрет 6 о.м. тачно у 2 сата изјутра.⁴

Све јединице настојаће да се пгго прије повежу са нашим снагама којих вјероватно има на нашем правцу **према** р. Топлици као и са позадинским радницима са терена."

⁴ О извршењу овога наређења види Оперативни дневник Пете НОУ дивизије за 6-Ш1-1944 год. док. бр. 181.

⁵ Кад су јединице Оперативне групе дивизија избиле на Копаоник, 8 августа 1944 год., на просторији Копаоника није се налазила ниједна јединица из дивизија формираних у Јужној Србији. Двадесетог јула Двадесет прва и Двадесет пета НО дивизија под притиском четничких снага повукле су се са Копаоника у правцу Пусте Реке и Јабланице, тако да је Копаоник остао без контроле јединица НОВЈ до доласка Оперативне групе дивизија. Тек 10-УШ-1944 год. дошло је до сусрета делова Пете и Двадесет прве НОУ дивизије у рејону Куршумлије.

По повезивању с њима прикупити податке о ситуацији и ?;итно **ИХ** доставити нашем штабу.

У садашњим покретима треба настојати да мобилишете што више људства за наше јединице. У том погледу по селима треба састајати се са сељацима и омладином и вршити рад на мобилизацији. По овоме раду ступити у везу са позадинским радницима и са НОО у селима гдје их има.

Обзиром да су наше јединице прилично гријешиле у покрету кроз Новопазарски Санџак, у прикупљању хране, тј. појединци су вршили непотребне претресе, узимали непотребне ствари, ломили воће, убијали пчеле итд., скрећемо вам пажњу да се овакве или сличне грешке уопште не смију понављати на овом сектору. Од нашег правилног наступа у многоме ће зависити разбијање четничких банди на Копаонику, као њихове базе, а да не говоримо о нашем гримјерном држању када дођемо у партизанске крајеве.

Чим прикупите прве податке о четничким бандама и о нашим снагама хитно нам их доставите како би могли на вријеме извјестити О—1 ради даљег нашег покрета," односно ради стварања плана за разбијање четничких банди.

Наш штаб кретаће се са јединицом К—3 и смјестиће се у с. Ковизле.

У с. Блажево—Бело Поље—Ђерекари—Чокотар налазиће се јединице П—1 са којима ће К—3 да успостави везу.

Сјеверно од њих налазиће се јединице Б—1, иа сектору с. Кнежево—Ливађе.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком. п. пуковник
Илија Матерић

Командант, пуковник
Милутин Морача

Борбени знаци
бјШП- Дрвар — Дрина
7-УП- Космај — Копаоник
Ливно — Ловћен

' О даљим ~~задац~~а ове дивизије види дох. бр. 88.

**ИЗВЕШТЈ ШТАБЛ ЧЕТВРТЕ СРПСКЕ НОУ БРИГАДЕ
ДВАДЕСЕТ ПРВЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 5 АВГУСТЛ 1944
ГОД. ШТЛБУ ДИВИЗИЈЕ О РЛСПОРЕДУ БРИГАДЕ И НЕ-
ПРИЈТЕЉСКИУ1 СНАГАМА У КУРШУМЛИЈИ'**

ШТ АБ
4. УДАР. БРИГАДЕ
21 УДАР. ДИВИЗ. НОВ.
5/УП1 44 г.
Положај

ШТАБУ 21 УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВ

Са три батаљона наше бригаде стигли смо данас у 2^{mh} на положаје ксје сте нам одредили и распоред нам је следећи: 3 баталли М. Пупавице; 2 бат. у засеоку Соколовице изнад М. Пупавице и Космаче; 4 батаљон са болницом Соколовица до 2-ог батаљона. 1-ом батаљону упутили смо наређење у 4^h да одмах крене у наш састав. Још нису стгли али ће сигурно у току ноћи стићи.

Патрола коју смо слали до саме Куршумлије, стигла је сада са следећим извештајем: у Куршумлији има Бугара. недићеваца, добровољаца Арсе Маричића. На Белом Пољу налазе се неке јединице Калабића. Поред тога изгледа да се у суседном селу (с ове стране) Куршумлије налази Божа Ивановић, јер је наша патрола од сељака извепгена да су јели у том селу по кућама. Број свих ових непријатељских група патроли је остао непознат. Патрола је приметила још две танкете које су изашле из вароши путем ка Рачи.

На Самокову где су били топови, нема их више, а бункери су заравњени. Са ове стране нема изгледа никаквих утврђења, док са оне стран¹ примећује се нешто као бункери. где, како изгледа, има неких људи.

Продужићемо испитивање на даље, да би дошли до што сигурнијих подзтака.

Пошаљите нам вести, ако их имате, као и ситуацију код наших других јединица и на чашим бившим слоб. те-

¹ Оригинал. писан руком, у архиви Војноисториског институт.); под бр. 42/4, к. 1040.

»ријама, нарочктс како је код наших дивизија које иду к нама.- Докле су стигле?

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За политкома
Драг. М. Радојичић-Стамболија

Командант
Божидар Кораћ

Нач. штаба
М. Марковић-Зоран

БР. 76

**ВЕШТАЈ ШТАБА ПЕТНАЕСТЕ СРПСКЕ НОУ БРКГАДЕ
НАДЕСЕТ ЧЕТВРТЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 5 АВГУСТА 1944 ГОД.
ШТАБУ ДВАДЕСЕТ ПРВЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ О РАСПОРЕ-
ДУ БРИГАДЕ И НЕПРИЈАТЕЉСКИМ СНАГАМА НА ПРО-
СТОРИЈИ СЕКИРАЧА—СТУБЛА—ШИЛОВО—МЕДВЕЂА"**

ШТАБ XV БРИГАДЕ'-
5/УН1-44 г.
П о л о ж а ј.

ШТАБУ 21 УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Кренули смо даље са бригадом око 2^h у правцу Зуба на извршење задатка који нам је постављен од команданта Г. Ш. Србије. У путу дознали смо од наших људи да се у Секирачи, као и ртубли, Шилову до Медвеђе налазе извесне четничке снаге које су запоселе тај положај. Исто тако дознали смо да је сииоћ стигла једна група четника у Д.[обри] До, али не зна се одакле. То су групе Кесеровића. Вељка Шунића, Новице Вуковића, Саве Миловановића, Пере вића.

На Чукљенику (Д. Гајтан) и ка Вртопу налазе се Недићеви добровољци у јачини 600—700.

* Мисли се на Оперативну групу дивизија — Другу пролетерску, Пету и Седмнаесту НОУ дивизију под командом Пека Дапчевића.

¹ Оригинал. писан ргком, у архиви Војноисториског института, под бр. 47/1, к. 1040.

" Види док. бр. 79, примедбу бр. 2.

Ми сматрамо да би за извршење овог задатка била потребна најмање још 1 бригада. јер наша бригада је врло мала (која броји од 180—200 људи са комором).

Предузели смо извиђање тога терена. Послали смо три најбоља друга у Стублу да донесу исцрпне податке и да нам јаве о XVII бриги. пгта је с њом. Борбз се никаква није чула од правца од ког треба да наиђе.

Ми смо са бригадом код Јокановића куће, с тим што смо 1 батаљон избацили на Мајдан.

Остајемо на овим положајима. а ви нам јавите по истоу куриру шга да радимо.

С. Ф. — С. Н.!

П. комесар
Чедо Топаловић

Ком. поручник
Динић Станмир

БР. 77

**ИЗВР.ШТАЈ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ПЕТЕ НО ДИВИЗИЈЕ ОД
5 АВГУСТА 1944 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И НО СР-
БИЈЕ О БОРБАМА И ПОКРЕТИМА ДИВИЗИЈЕ ОД 28
ЈУЛА ДО 5 АВГУСТА 1944 ГОДИНЕ¹**

ШТАБ
25. ДИВИЗИЈЕ НОВ
оп. бр. 14.
? августа 1944 г.
Положај

ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО СРБИЈЕ

Положај

Од рзстанка са вама па до данас догађаји су текли углавном овако:

Исте ноћи предузели смо покрет правцем Црни Камен—Копиљак—село Драгобужда где смо се задржали на краћем одмору. Мање групе на граници побегле су пред нама без отпора. Намера нам је била да истога дана продужимо даље покрет правцем Облик—Прибој и пребацимо се преко

¹ Оригинал. писан машином, у архиви Војноисториског института, под бр. 3/3. к. 1089.

комуникације и Мораве. Кренули смо у 16 час., али нисмо успели да извршимо предвиђени марш услед страховите ларшевске неспособности јединица.

Задржали смо се следећег дана на линији Облик—Петлова Чука—Црни Врх и следеће ноћи прешли комуникацију на два места код железничке станице Лепенац¹ и код **Јренова**. По преласку и у току дана заузели смо следећи **{..аспоред: XVI бригада у селу Несврта, XVIII у селу Крива Феја и XIX у селу Ново Село**. Распоред је исти до данас. **Овде** смо се задржали ради одмора и сређивања јединица **које** су тада биле у тешком моралном стању, а неке чак и **близу** распадања. Ово нарочито због врло живог рада великог броја шпијуна који су хтели да ово стање у јединицама **добро** искористе (шифрирано).

Ноћу 31 примили смо транспорт од шест енглеских авиона. Примљено је 1.500 пари цокула од којих 600 нисмо могли да искористимо јер су биле сувише мале и предате су у магацин Врањског подручја. Такође је примљена Маузер муниција око 50.000 (такође предата Подручју) и енглеске муниције 15.000. Примљено је нешто брашна и одела.

31 јула претстражни батаљон XVI бригаде имао је **борбу** са два бугарска батаљона. Негријатељ је потпомогао **напад** артиљеријом и авијацијом. Исти је одбачен и нанети су му већи губици. Један бугарски авион је оборен — срушио се и изгорео у долини Мораве, док је један оштећен. Ми смо имали једног мртвог и три рањена од артиљерије.

Ноћу 31/1 примили смо транспорт од два енглеска авиона, углавном брашно, енглеска муниција 65.000 и Маузер-муниција. Ноћу 1/2 примљен је транспорт од три авиона. Енглеска мисија сматра да су руски пилоти возили енглеске авионе. Бачена је енглеска роба 55 пушкомитраљеза, 65.000 енглеске муниције, 60 машингевера, нешто одела. На паковању су биле руске ознаке. Главни штаб за Македонију заједно са XXII дивизијом обавестио нас је да ће њихове снаге вршити 3 августа увече нападе на железничку комуникацију и тражили су од нас да и ми учествујемо са целом дивизијом. Због задатака које сте нам авизирали одлучили смо да у овој акцији садејствујемо мањим групама. Извршен је демонстративан **напад** на непријатеља у Себе Врању и **препад** на железничку станицу Лепенац. Уништен је један воз (локомотива и 20 вагона), запаљена станица и порушени бункери. Убијено 5—6 Бугара и 12 заробљено; послато Главном штабу Македоније. Заплењено је доста

¹ Лопеначки Мост (Прибој), железничка станица између Врања и Владичиног Хана

оружја и бомби и муниције 7.—8.000, ранаца 40 и друг? спреме.

4У1Л у селу Стејковце наша патрола ухзатила је 6 Вугзра који тврде да су сами пошли да се предаду.

У долини Мораве на овом сектору налазе се **јединице XXIX бугарске ДШизије** распоређене по околним селима за заштмту пруге. Доста деморалисана дивизија. Босиљград скоро празан. У Ђ.устендилском крају потера на бугарске партизане од стране три бугарска пука. У другим крајевима се не примећује ш^каква концентрација. У околшш Црне Траве стање је као и раније. У Скопљу 4 иука: два пешадије, један коњице и један артиљерије.

Из саслушања неколико заробљених бугарских железничара закључили смо следеће:

да су Немци почели извлачњем од Солуна од 30 јула. Извгче се преко Косовске Митрозице и то по 15 возова дневно. Један воз по 50 вагона. Одвлаче првенствено ратни материјал, руске и галијаиске заробљенике као и грчке раднике. Почели су и са транспортом трупа. Они су видели СС јединице морнаре. Ови жељезничари знају да треба да прође 70 возова. Ми сматрамо да се Немци потиуно повлаче.

Исто тако поонзто вам је да у Мачкатици имају важну фабрику молибдена коју пггите са великим бројем противавиоиских топова. Пре један дан почели су са утоваром топова на станици Владичин Хан (16 топова). Ови су однети из Белог Поља. Ово је још један доказ и то доста јак да се Немци заиста извлаче из Србије — бар до Београда **К** ИЈапца. У Мачкатици и даље има неколико противавионских батерија. Заробљени Бугари изјављују да ће се бугарски корпус повући из Србије.

На основу овакве ситуације и ваших директива (а због немања добре радио везе нисмо могли да чекамо даље) одлучили смо да данас кренемо правац Прна Трава и даље Источна Србија (шифрирано).

Прикупили смо потребна обавепггења о овом правцу; Мачкатица — 1 батаљон Бугара; Власина. Црквена Махала — 1 батаљон Бугара; Црвени Брег — 1 батаљон Бугара; Тумба — 1 батаљон; Таламбас — 1 батаљон; Стрелац— Градиште — 1 батаљон; Куса Врана — 1 батаљон; Звонце — 1 батаљон. На граници је о^бично обезбеђење. У Пироту слабп снаге. Наша намера је да избијемо у рејон Суве Планине, одакле ћемо кренути преко Нишаве према ситуацији (шифрирано).

Уколико буду услови повољни извешћемо акцију ширих размера на нишавској прузи.

Организовали смо тругне коморе у потпуности као и бојне коморе. Спроведена је организација као и у другим јединицама НОВ. Морал бораца је знатно бољи и кад будемо...

Не знамо куда је кренуо Миладин³ и јавите нам како ћемо се повезати са њима. Добро би било да нам пошаљете Бу радио станицу и једно 300 руских машингевера. Од Енглеза смо тражили „Дон-Буле“, експлозивни материјал⁴. Пручне гранате и санитетски материјал. Послали смо око 110 рањеника са једним јачим батаљоном на аеродром који је прокашао макед. Главни штаб. Али изгледа да не могу још бити транспортовани за неки дан. Овај наш батаљон смениће нека јединица из XXII дивизије. У дивизији сада имамо само сасвим лаке рањенике и болеснике који могу да се крећу пешице.

Бројно стање дивизије је 2.100 људи, бацача имамо 4, 1-була 6, коња око 180.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

политички
комесар⁵

Начелник штаба,
мајор⁶

Командант,⁷
потпуковник

³ У оригиналу је реченица недовршена.

⁴ Миладин Ивановић, командант Двадесет треће НОУ дивизије

⁶ Радош Јовановић-Селја

⁷ Драгослава Петровић-Горски

⁵ Радивоје Јовановић-Брадоња

**ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ
ПЕТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 5 АВГУСТА 1944 ГОД. ШТАБУ
ДИВИЗИЈЕ О БОРБАМА НА КОМУНИКАЦИЈИ РАШКА
—КОСОВСКА МИТРОВИЦА¹**

К—2"

Стр. Пов. бр. 29/44
Положај, 5.УШ.944.

ШТАБУ К—Г³**Положај**

Доласком наших јединица на просторију с. Рудине непријатељ је појачао посаду у Бањској и Соколовини 3 ов. мј. и покушао са нападом на наше положаје, ради испитивања наших снага.

3 ов. мј. око 5 сати ујутро непријатељско мање одјељење напало је наше положаје на Кадијачи, али га је 3 чета ојачана са једним водом 2 чете јединице 34⁴ одбила, те се непријатељ повукао ча Бањској. Добивши појачање непријатељ је послје једног сата поново извршио напад, те је и овог пута одбијен. У трећем нападу непријатељ је успио да овлада положајима јединице 34 на Лесковој Глави код Кадијаче, забацујући једну колону лијево од ове коте и потпомогнут јаком артиљериском и бацачком ватром и приморао да се јединица 34 повуче.

Око 15 часова јединица 34 подузела је контранапад на непријатељске положаје на Лесковој Глави и Кадијачи. а јединица 32² са једном четом забацила се је ка Бањској Реци да би бочно извршила напад и потпомогла јединици 34. Чета јединице 32 наишла је на једну колону која се кретала уз Бањску Реку, са намјером да се забаци нашим јединицама за леђа и да овлада положајима на Хан Грижану и котом 1129. Ова колона је потпуно разбијена и протјерана ка Бањској. Јединица 34 и поред пожртвованости и борбености бораца као и јуриша и бацања бомби у непријатељске ровове није успјела забцити непријатеља са Лескове Главе, гдје се је био добро утврдио. Иако је терен око Ле-

¹ Оригинал, гшсан машинои, у архиви Војноисториског института, под бр. 34/5.

² Прва крајишка НОУ бригада

³ Пета НОУ дивизија

⁴ Четврти батаљон Прве крајишке НОУ бригаде

⁵ Други батаљон Прве крајишке НОУ бригаде

скове Главе го и чист борци јединице 34 по дану привлачили су се непр. рововима и показали су велику пожртвваност да ликвидирају непријатеља. У овоме контранападу учествовало је и топовско одјељење дејствујући на к. 1096 Ј1 Лескова Глава. Послије овога неуспјелог контранапада лзвршен је поново контранапад у 21 час истог дана на исте непријатељске положаје, али и тада јединица 34 није успјела овладати положајима непријатељским иако је била потпомогнута јединицом 32. Непријатељ је на овим положајима сконцентрисао сва аутоматска оружја, добро се утврдио и одбијао сваки јуриш наших бораца.

Ноћу 3—4 ов. мј. наша јединица добила је задатак да поруши жељ. пругу између жељ. станице Слатина — преко Доње Каменице до Рамне. Ради извршења задатка нашој јединици придодата је јединица 54-К—4.® Распоред јединица био је: јединица 31⁷ имала је задатак да очисти, поруши и овлада жељ. пругом и цестом од жељ. ст. Слатина и Д. Каменице, дејствујући са сјевера према југу. Јединица 33* имала је задатак да поруши и овлада жељ. пругом и комуникацијом од Рамне до Д. Каменице, дејствујући са југа ка сјеверу и да постави осигурање на Кошутову. Јединица 54-К—4 имала је задатак да овлада Кулом (к. 877) и да дејствује бочно на Бањску и ка жељ. станици, а јединице 32 и 34 имале су задатак да ликвидирају непријатеља на Лесковој Глави—Соколовини и Бањској потискујући га ка Кос. Митровици.

Непријатељ је имао јака утврђења на жељ. прузи, тако да се иста нису могла ликвидирати. без јаког артиљ. наоружања. Утврђења су била изграђена од армираног бетона и ограђена са три реда бодљикавом жицом. Борци јединица 31 и 33 привлачили су се са бомбама овим утврђењима, али се иста нису могла ликвидирати услед јаке отпорности.

Јединице 31 и 33 овладале су жељ. пругом и комуникацијом од Слатине до к. 479 (Купусино) и успјеле су порушити око 800 м. жељ. пруте. један мост дужине 6 м, а други мост дужине од 40 м, миниран је само са једне стране. Јединица 33 онеспособила је 2 камиона. који су се кретали од Рашке ка Кос. Митровици-

Јединице 32 и 34 нису успјеле ликвидирати непријатеља на положајима Лескова Глава—Соколовина и Бањска, те су се повухле ка жељ. станици Слатина, ради прелаза са десне стране р. Ибра.

* Четврти батаљон Десете крајишке НОУ бригаде

· Први батаљон Прве крајишке НОУ бригаде

* Трећи батаљон Прве крајишке НОУ бригаде

Једошица 54-К—4 такођер није успјела ликидирати непријатеља на Кули, те се повукла не оставивши везе нашим јединицама, тако да смо изгубили са овом јединицом сваку везу иако смо оставили једну чету јединице 33 радц успостављања **везе** са овом јединицом. Ова чета остала је на лијевој обали р. Ибра све до 10 сати 4 о. мј. те не могавши успоставити везу пребацила се у састав јединице 33 на десну обалу р. Ибра.

Пошто су јединице 31 и 33 као и јединица К—4 осигурале прелаз на десну обалу р. Ибра. то су све наше јединице изузев јединице 33 до 5 сати у јутро пребациле се на десну обалу р. Ибра и смјестиле се на просторију с. Церања, а јединица 33 поставила је јака осигурања на косама западно од наведеног села према жељ. прузи.

У борбама које су вођене, наше јединице имале су следеће губитке: јединица 34: 3 мртва, 4 теже и 10 лакше рањених другова, а непријатељ је имао 15 мртвих и 35 рањених. Јединица 32: 1 теже и 4 лакше рањена друга, а непријатељ је имао 15 мртвих и рањених и једног заробљеног Њемца.

Јединица 31: 1 мртав, 3 лакше и један теже рањен друг, који је касније подлегао ранама, а непријатељ је имао 6 мртвих са којих је скинута војна спрема.

Јединица 33: 1 мртав, 2 лакше и један теже рањени друг, а непријатељ је имао 18 мртвих и рањених.

У с. Церања арнаутска милиција припуцала је на наше јединице. Јединица 33 водила је борбу цијели дан (4 ов. мј.) на положајима западно и југозападно од с. Церања са Њемцима и Арнаутима, те су сви непријатељски налади одбијени. Непријатељ је тукао положаје јединице 33 као и село Церања са артиљериском ватром, те су погинула од ове ватре 2 друга, један из извиђачке групе а други кухар из јединице 32. Ноћу 4—5 ов. мј. арнаутска милиција напала је на село Церања, гдје су биле смјештене јединице 32 и 33. Непријатељ је одбијен и гротјеран уз губитке. Ми нисмо имали губитака.

Свеукупни напш губици од 3—5 ов. мј. износе: 8 погинулих, 6 теже рањених и 19 лакше, а непријатељ је имао 89 мртвих и рањених и једног заробљеног.

Плијен: 2000 пушчаних метака, један ракетни пипгољ, један ранац са санитарским материјалом, 20 пушака, један „Парабелум“, 20 бомби и један коњ.

У свим овим борбама борци су дали све од себе да би испунили у потпуности постављени задатак. Сви борци јединице К—2 истакли су се у овим борбама, те је тешко наћи појединца да се предложи за нарочите заслуге. Нарочиту

твованост и примјер у руковођењу показао је друг
ошко Боројевић, помоћник политкома чете, који је као
мбаш погинуо приликом напада на непријатељско утвр-
ђење на жељ. прузи.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

гком, маЈор
Млађо Марин

Командант. п. пуковник
Стево Рауш

Начелник, капетан
Ешреф Вражалмћ

П. С.

За члана Војног суда према новој уредби В. Ш. предла-
жемо подофицира (чин водник) друга Дмитра Кецмана —
~етара из јед. 32.

Млађо"

Стево'

¹ Младен Марин
¹⁰ Стеро Рауш

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ЈЕДАНАЕСТЕ СРПСКЕ НО БРИ-
ГАДЕ ДВАДЕСЕТ ЧЕТВРТЕ НО ДИВИЗИЈЕ ОД 5 АВГУ-
СТА 1944 ГОД. ШТАБУ ДВАДЕСЕТ ПРВЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ
О НЕПРИЈАТЕЉСКИМ СНАГАМА НА ПОДРУЧЈУ
РЛДАНА И ГАЈТАНА¹

ШТАБ XI БРИГАДЕ«
6/УШ-944

ШТАБУ 21 УД. ДИВИЗИЈЕ — Положај

Наше јединице испитале су Радан [Пл.] и све до Добре Воде. Непријатеља има изнад Ивања, комора им се налази на Ивањској Мири. Лево од Ивања ка Статовцу у правцу Тошнше нема непријатеља нигде. У Богујевцу се налази Јастребачки [НОП] одред. На Петровцу такође има непријатеља. нисмо могли утврдити ко је и колико га има. само толико кад је наишла наша патрола они су отворили ватру. напад нисмо вршили зато што смо очекивали да пре отпочне напад на колону у Гајтану како нам је било речено. Чуди нас зашто није вршен напад на ову колону.

Ми ћемо у току дана испитати детаљније ситуацију и извести. Немојте да се чудите што раније нисмо доставили извештај. Знате и сами да је Радан [Пл.] и његово подножје доста тешко проконтролисати. Уколико знате где се налази наш топ добро [би] било да се извуче овде на наш положај одакле би се сјајно могао тући бугарски логор у Гајтану. Наше јединице налазе се на Лисичијем Лазу и Кујовића Ливади. патроле су упућене за даље испитивање и прикупљање хране у Доброј Води и околини.

Штаб бригаде налази се на КујоЕића Ливади.

С. Ф. — С. Н.!

П. комесар
Ннк. Суботић³

Командант
Драг. Д. Станкосић¹

¹ Оригинал, писан руком. у архиви Војноисториског института. под бр. 44/4, к. 1040.

² По наређењу Главног штаба НОВ и ПО Србије Једанаеста и Петнаеста бригада Двадесет четврте НО дивизије пребачене су 1-Ш-1944 год. на леву страну р. Јабланице. у рејон Радан Пл. ради садејства Двадесет првој НОУ дивизији у борби против четника, Бугара и недићеваца.

³ Никола Суботић
¹ Драгољуб Станковић

БР. 83

**НАРЕТЈЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ ОД
АВГУСТА 1944 ГОД. ШТАБУ ТРИНАЕСТЕ СРПСКЕ НО
БРИГАДЕ ДВАДЕСЕТ ЧЕТВРТЕ НО ДИВИЗИЈЕ ЗА ИЗ-
РАДУ ПРЕПРЕКА ПРОТИВ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ ТЕН-
КОВА НА ПРАВЦУ БАРЈЕ—Д. ОРУГЛИЦА—ТУПАЛСКИ
ВИС—РАДЕВАЧКА ЧЕСМА¹**

**ГЛАВНИ ШТАБ НОВ И ПО
СРБИЈЕ**

Оп. Бр. службено
6. августа 1944
у 9 час.
Положај

ХИТНО

ШТАБУ 13 БРИГАДЕ НОВЈ

1. Ситуација на фронту:

Јаче бугарске снаге успеле су синоћ 4/5 о. м. да преко Радана избију на М Врата и да се спусте у Гајтан.

Велике непријатељске снаге сконцентрисане у Куршумлији кренуле су ка Копаонику.

Топлички четгогци са Бугарима после одбацивања са Еласова, гоњени су ка Товрљанима од јединица XXI дивизије, које су избиле на линију Коњуша—Грабовац. Једна њена бригада налази се на линији Саставци—Рача.

На левој обали р. Јабланице у рејону Реткоцера Налазе се четници.

17 бригада и бригада „Георги Димитров“ од јутрос врше напад на Реткоцер, према коме ће садејствовати 15 бригада преко Мајдан Пл. и Секираче.

На Тупалском Вису налази се један батаљон 17 бригаде.

2. У вези са изнетом ситуацијом неопходно је потребко да се по сваку цену ваша бригада активира до максимума на доделеном рејону*.

Треба имати у виду вероватно дејство непријатеља и на десној обали р. Јабланице. Због тога треба благовремено предузети све мере одбране и спречавања пролаза

* Оригинал. писан машином, у архиви Војноисториског института. под бр. 12/2, к. 181.

* О борбама ове бригаде види Операциски дневник Главног Штаба НОВ и ПО Србије за 7 и 8 август 1944 год., док. бр. 178.

иепријатељским тенковима на свим правцима на којима ее могу појавити.

Првенствено треба приступити изради запрека од оборенич стабала и прокопавашу путева на правцу Барје—Оруглица и Тупалски Вис—Радевачка Чесма—Липовица, а у исто време и на правцима ка Клаићу и Ђулекару од Црног Врха и Буваца, као и на правцу преко Дрводеље.

3. Изради запрека против непријатељских тенкова приступити на следећи начин:

а) *Обарање стабата* преко пута извршити на местима где се иста не могу обићи (усечена места пута, окуке чија је једна страна стрма падина а друга страна пењање стрмије, места где се с једне и друге стране налазе дубље јаруге и т. сл.). Обарање стабала на изабраном месту вршити начелно с једне и друге стране пута тако да стабла [буду] препречена преко пута, а при обарању стабала непосредни уз пут вршити тако да не буду потпуно отсечена.

б) *Прокопавање* пута вршити искључиво на оним местима која се не могу ниуком случају обићи. Само прокопавање има се вршити на следећи начин:

— прокопати пут по целој ширини од једне до друге ивице (то је дужина рова);

— ширина рова има бити 5 метара, а дубина 1.80 до 2 метра;

— сву откопану земљу треба даље одбацити и уклонити из близине сваки материјал који би могао доћи у обзир за затрпавање ровова.

в) Обарање стабала и прокопавање пута има се вршити на целој дужини пута на свима погодним местима, комбинујући међусобно и наизменично обарање стабала и прокопавање.

4. Имати у виду начело: *да ни једна преграда не претставља за непријатеља озбиљну препреку ако није и брињена ватром*. Стога свака израђена запрека на једном путу има да се стави и под ватру у оном моменту када непријатељски пешаци или послуга тенкова приступи уклањању запрека односно оправци прокопаног пута. У том циљу у страни од пута на погодном месту а у захвату успешне пешадиске ватре израдити заклоне и маскирати их тако да се ватром спречи и онемогући сваки покушај непријатеља да уклони запреке.

б. На погодним местима, а према броју расположивих оруђа израдити заклоне за против-колске пушке и „Дон Буле“, тако да се послуга осећа сигурном. При гађању тенкова нишанити тако да се погоди: доња ивица куполе на којој се окреће јер се поготком купола заглављује; гађати

у задњи део тенка јер се у истом налази мотор, и гађати у отвор кроз који тенкиста осматра и нишани.

6. Изради наведених запрека на свима путевима којима могу доћи тенкови приступити најхитније по пријему овога наређења. Као радну снагу мобилисати све способно становништво, а за сзаки правац одредити одговорна лица из састава те бригаде под чијом ће се контролом и руководством извршити потпуно рушење и запречавање путева.

Становницима објаснити да је рушење путева баш њима корисно, јер ће се на тај начин спречити непријатељу да одузме и одвуче жито, а за њихов саобраћај (становништва) они имају и знају довољно пролаза а на које непријатељски тенкови не могу доћи.

7. На израду запрека против тенкова као и на одбрану израђених запрека ватром обратите велику пажњу, јер се на тај начин непријатељу онемогућује да против наших једца употреби ефикасно своје тенкове.

Известите на којим правцима сте наредили израду запрека и прокопавање путева и када ће овај посао бити завршен.

Напомињемо, да се израда запрека обарањем стабала и сопавање путева врши једновремено на целој изабраној дужини мобилишући суседно становништво дуж целог пута.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За штаб
командант
генерал-лајтнант,
Коча А. Поповић

(М. П.)

БР. 81

ИЛРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ ОД
« АВГУСТА 1944 ГОД. ШТАБУ ТРИНАЕСТЕ СРПСКЕ НО
ВРИГАДЕ ЗА РУШЕЊЕ ЖЕЛЕЗНИЧКЕ ПРУГЕ ЛЕСКО-
ВЛЦ—ВРАЊЕ И ДРУМЛ ЛЕСКОВАЦ—ЛЕБАНЕ И ПРИ-
КУПЉАЊЕ ПОДАТАКА О НЕПРИЈАТЕЉУ У ЈАБЛА-
НИЦИ И ПУСТОЈ РЕЦИ"

ГЛАВНИ ШТАБ НОВ И ПО СРБИЈЕ

Оп. Бр. службено
6 августа 1944 г.
у 10.45 час.
Положај

Х и т н о

ШТАБУ 13 БРИГАДЕ НОВ

Пеко је успео да пређе комуникацију у долини р.
Ибра, поруши комуникацију између Рашке и Кос. Митро-
вице и разбије немачку дивизију која је била пред њим.
Продужава надирање преко Копаоника ка Топлици.

Све наше снаге предузеће надирање ка Копаонику, у
ком циљу ће XXV дивизија стићи у Поречје³.

У вези са предњом ситуацијом, све наше снаге морају
постати што активније и предузимати офанзивне акције на
непријатељске комуникације и гарнизоне.

Са 13 бригадом поступити по следећем:

1. Одмах" предузети рушење пруге на делу Лесковац—
Брање и стално је пресецати у циљу сгтречавања неприја-
тељског саобраћаја и довлачења евентуалних појачања са
југа³.

2. Предузети такође рушење и на комуникацији Леско-
вац—Лебане.

3. Одмах по пријему овога наређења предузмите нај-
хитније извиђање и прикупљање података о непријатељу
у Пустој Реци. Поречју! Лесковцу и Лебану. У овој ситуа-
цији најбитније је да имамо тачне податке о непријатељским
снагама, њиховој јачини, покретима и груписању, те у том
погледу предузмите све да се подаци прикупе, провере и

¹ Оригинал. писан машином, у архиви Војноисториског инсти-
тута, под бр. 13/2, к. 181.

² Долина Ветернице

³ Види Операциски дневник Двадесет четврте НО дивизије за
11 и 12 август 1944 год., док. бр. 184.

јхитније доставе овоме штабу. И најситнији детаљ о не-
-јатељу достављати јер и он има свог значаја везујући га
за остале податке са којима овај штаб располаже.

4. Људству ваше бригаде објаснити повољну ситуацију
"ијањем Пека, наглашавајући им баш у садањем мо-
менту потребу залагања свих снага, пожртвовања, савесног
и брзог рада.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За штаб
командант
генерал-лајтнант.
Коча А. Поповић

(М. П.)

БР. 82

**ШСМО ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ ОД 6 АВ-
ГУСТА 1944 ГОД. ЕНГЛЕСКОЈ ВОЈНОЈ МИСИЈИ ПРИ
ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО СРБИЈЕ У ВЕЗИ СА ТРА-
ЖЕЊЕМ АВИОНА ЗА БОМБАРДОВАЊЕ НЕПРИЈАТЕЉ-
СКИХ ГАРНИЗОНА У СРБИЈИ¹**

**ГЛАВНИ ШТАБ
НОВ И ПО СРБИЈЕ**

ЕНГЛЕСКОЈ МИСИЈИ ПРИ ГШС

Поводом појаве јаких наших снага на левој обали р.
Ибра-, немачка команда је 5 о.м. бацила скоро целу једну
своју дшзизију према њима. После жестоких борби, наше
јединице су успеле да форсирају р. Ибар између Рашке и
[Кос.] Митровице и кренуле су ка Копаонику.⁸⁷ У пролазу
су порушиле комуникацију у долини Ибра.

¹ Оригинал, писан машином, у архиви Војноисториског инсти-
тута, под бр. 15-2, к. 181.

• Друга пролетерска, Пета и Седамнаеста НОУ дивизија, у са-
• ставу Оперативне групе дивизија под командом Пека Дапчевића.
. Г ^ 3 Комуникацију Косовска "Митровица—Краљево браниле су од
напада наших јединица, поред осталих непријатељских снага и два
немачка пука из дивизије „Прииц Еуген" и један пук из Гренадир-
ске дивизије.

Непријатељ је, осим тога, упутао и даље упућује јаке снаге преко Куршумлије за Копаоник, у циљу да преоретне наше једишше и спречи њихово даље продирање у Србију,

I Овакзо прикупљање непријатељских снага на ужој просторији кз свих ближшс гарнизона — па и даљих као што су Ниш и Лесковац — пружа могућност за ефикасно и брзо дејство савезшшчке авијације.

Зато наглашавамо потребу да хитно тражите од ваш<- претпостављене команде неодложно дејство савезничке авијације на следеће градове — објекте:

по приоритету:

- 1) Приштина, Куршумлија, Подујево;
- 2) Прокупље. Сталаћ, Крушевац;
- 3) [Кос.] Митровица, Краљево, Рашка.¹

II У вези са прикупљањем јачих непријатељских снага на просторији која треба да му послужи као полазна база за операције према Копаонику, јасно је да и овдашње наше јединице стоје пред тежим борбама.

У оваквој ситуацији, молимо вас да вашим претпостгвљешш изнесете значај широког и брзог снабдевања наших Јединица муницијом, оружјем и осталим ратним материјалом и спремом (према листи требовања коју смо вам раније, у неколико махова, доставили). Обзиром на брзе промене распореда наших јединица, условљене опсегом операција које су сада у току, преко вас молимо вашу команду да, бар док трају ове операције, одвоји посебну групу авиона за наше потребе, како бацање толико потребног материјала не би било доведено у питање сувише ограниченим роком јављања места за пријем.

СМРТ ФЛШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

6.УШ.44

С поштовањем
командант, генерал-лајтнант
Коча А. Поповић

* Ови захтеви, у погледу употребе савезничке авијације, нису били удеољени. Дан раније четирм енглеска ловца митраљирала су непријателске положаје и бацили неколико бомби на комуникациј>' косоески Митровица—Рашка. Куршумлију су први пут бомбардовала четири енгл^ска авиона 19-УШ-1944 год. у 8.30 часоза. док су је наше јед^шшс држале у блокади. бацивши свега 4 бомбе. Жртва је било на страни негтријатеља, али није познато колико.

**НАРЕЂЕЉЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ ОД
6 АВГУСТА 1944 ГОД. ШТАБУ ДВАДЕСЕТ ПЕТЕ ДИ-
ВИЗИЈЕ ЗА ПРЕБАЦИВАЊЕ НА ПОДРУЧЈЕ БАБИЧКЕ
ГОРЕ И ЗАПЛАЊА¹**

М. П. 6/УП1 44

**ГЛАВНИ ШТАБ
НОВ И ПО СРБИЈЕ
0; VIII.44**

ШТАБУ XXV ДИВИЗИЈЕ

1.) 5 о.м. генерал-лајтнант Пеко Дапчевић. са 2 дивизије-, прешао је ибарску комуникацију, уз тешке борбе са **скоро** целом дивизијом коју су Немци бацили против њега. **Порушио** је пругу између Рашке и Кос. Митровице. Врховни штаб нам је наредио да све наше снаге оријентисемо тако да помогнемо ген.-лајтнанту Дапчевићу да разбије непријатеља на сектору Коппоника. Ми смо све овде расположиве снаге оријентисали у том правцу.

У Јабланици се настављају борбе са бугарским и **четничким** снагама.

На Оруглици и Кукавици нема непријатеља.

2) Пошто смо изгубили радио-вгзу са плма. не знамо где сте. Ви сте морали упутити курире ка нама да нас известите где сте и примите даље задатке. Покушали смо да вам издајемо директиве преко Главног штаба Македоније и пррко савезничке мисије. Не знамо да ли су. те директиве стигле до вас.

3) У вези са продирањем ген.лајтнанта Дапчевића на **опаоник**, задатак ваше дивизије јесте:

I. *Најхитније се пребацити* нд *просторију Бабичко-Поречје**;

II. *најенергичније и смело дејствовати на главне комуникације и непр. гарнизоне* (који морају сада бити сви **ослабљени**);

III. *по доласку на одређену просторију, одмах успоставити везу са нама, правцем Оруглица.*

¹ Оригинал, пнеан руком, у архиви Војноисториског института, под бр. 16/1, к. 1089.

² Ибар су форсирале три дивизије, а не две, и то: Друга пролетерска, Пета и Седамнаеста НОУ дивизија.

³ Види док. бр. 107.

4) XXII Дивизији пренесите наше наређење: *И. да одлсх, отпочне најенергичније и смело дејство на главне комуникације и непр. гарнизоне*, на свим секторима где делују њене јединице;

II. да редовно одржава везу са нама — куририма док се не успостави радио-веза.

5) Тражите у наше име од Главног штаба Македоније да нареди сзим својим јединицама да максимално појачају дејство на комуникације и гарнизоне.

6) Ово наређење саопштите и свим суседним једиш-цама и партизанским одредима.

7) Ово наше наређење схватите као *најхитнијс*. Разбијање непријатеља на Копаонику и онемогућење непријатеља да пошаље нове снаге у том правцу јесте сада *наш главни задатак*.

На извршење!

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

В. д. комесара Г. Ш.
п.пуковник
Мом. М. Марковић

Командант
генерал-лајтнант
Коча А. Поповић

П. С. Долазак II и V див. на Копаошпс треба искористити да учврстите ваше јединице и да их оспособите за извршење свих задатака које пред вас поставља Г. Ш.

6-УШ-1944
Положај

П.пуковник Марковик

(М. П.)

п. С.

Ми чујемо вашу станицу. Предајте на слепо.
К.¹

ШТАБ
XXV ДИВ.
Оп. бр. 37
од 1-1X-

По пријему знању у акта.

⁴ Коча Поповић

**ИЗВЕШТАЈ НАЧЕЛНИКА ОБАВЕШТАЈНОГ ОДЕЉЕЊА
ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ ОД 0 АВГУСТА
1944 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ О РАСПОРЕДУ И БРОЈНОМ
СТАЊУ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ СНАГА У СРБИЈИ¹**

ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО СРБИЈЕ

П о л о м а ј

Према извештају од 4 о.м. снаге које сад учествују у офанзиви су следеће:-

IV добровољачки пук, бројно стање 6—800;

II добровољачки пук, бројно стање 800—1000.

Бугара од 2700—3400; и то 700 из Лебанског гарнизона, из Лесковца дошло ЗХ-УИ 1200 и из Житорађе од 1000—1500.

1000 Арнаута и Банаћана од којих половина без оружја.

Један батаљон V добровољачког пука, који је дошао из Санцака.

Немаца 100—150 са 20 тенкова.

Белогардејаца — коњице 100 војника.

Неколико четничких корпуса.

Бугарске снаге су поселе положаје од друма Лебане—Медвеђа повише села Гегља—Змијин Камен—Оране—Лозане—Славничка чука—Брестовачки Рид—Магашки виноград—Бублица — па даље према Косаници.

¹ Оригинал, писаи машином, у архиви Војноисториског института, под бр. 1/2, к. 183.

¹ У овом извештају дати су делимични подаци о непријатељским снагама у Србији. Тада је још била у току непријатељска офанзива у Топлици и Јабланици, за време које је непријатељ пребацивао снаге с једног краја на други, из једног места у друго, те није ни било могуће дати потпуну слику распореда непријатељских снага и њиховог бројног стања. Тек касније Главни штаб НОВ и ПО Србије поднео је нофпан извештај о тој офанзиви. По њему у непријатељској офанзиви на Топлицу и Јабланицу учествовало је:

— 27 бугарска дивизија под командом генерала Козарова у чијем су саставу били 63. 89 и 123 пук са укупно 8.000 људи;

I, II, IV, V и VI добровољачки пук недићеваца чији је број износио око 6.000;

— пет група корпуса четника Драже Михаиловића, у којима је било 15 корпуса, под командом генерала Трифуновића, са око 12.000 четника;

— Немаца је било 1.800 са 20 тенкова и 80 камнона. Значи, учествовало је укупно око 27.800 непријатељских војника.

Опширније о томе види извештај Главног штаба НОВ и ПО Србије од Н-1Х-1944 године, докуменат у Војноисториском институту под рег. бр. 3/5, к. 181.

Бугари спроводе строгу контролу над свима који покушавају проћи кроз њихове положаје или им се пак приближе.

Батаљон Бугара који је изашао на границу појавом наших снага на Кукавици, повукао се у Врање и однео топове.

У Пасјачи и Пустој Реци нема непријатељских снага¹

Батаљон Шуц-полиције кренуо је од Лебана правцем Гегља—Медвеђа.

Четници се налазе на Реткоцеру, Стубли, Секирачи и Добром Долу. Ови четници припадају корпусу Кесеровића и Саве Миловановића. Њиховим присуством на овом терену донекле је оживела реакција Горње Јабланице.

Корпус Калабића налази се према Блацу.

У Житорађи се налазио већи број четника који су одагле вршили испаде у околна села али су два корггуса од истих кренула на Мали Јастребац (један под командом Пилетића³). Оба корпуса могу имати до 600 људи.

У Расини се налазе четири четничке бригаде које су доста малобројне.

Прве половине прошлог месеца кроз Расину су прошле добровољачке и немачке јединице. Ту су се задржале извесно време у циљу одржавања мобилизационих зборова. Немци су се повукли заједно са добровољцима још 19 јула.

Према непотврђеним вестима један део Бугара се повлачи од Лебана према Лесковцу. Товори се о њиховом општем повлачењу услед новонастале политичке ситуације, наводно, извесни бугарски официри тражили су везу с нашим друговима у вези са предњим.

Према извештају од 4 о.м. једна немачка јединица са око 20 тенкова и нешто више камиона отивдла је из Лесковца према Београду.

Немачка дивизија која се налазила у Лесковцу и Прокупљу отишла је на Источни фронт (ово у проверавањућ

Пожаревац — седиште 25 бугарске дивизије.

Ту се налази још један батаљон из исте дивизије, затим ескадрон коњице, батерија топова 105 мм.

Штаб дивизије смеишген у згради бившег Окружног начелства, у Трговачком дому и касарни поред станице. Све ове зграде су обезбеђене бункерима.

Код Пожаревца се налази један батаљон Хилфс-полиције који станује у дрвеним баракама у непосредној близини Пожаревца. Са њима има нешто белогардејаца.

⁵ Велимир Пилетић, командант Крајинског четшгчког корпуса. После ослобођења Источне Србије побегао у иностранство. Крајински четнички корпус није учествовао у офанзивни на Топлицу и Јабланицу него је био у Источној Србији.

На Дунаву 14 км. од Пожаревца налази се једна чета Бугара, чета Немаца и чета СДС.

У Костолцу се налази 130 Немаца организације Тот.

Петровац на Млави: један пук Бугара из 25 дивизије. Станују у пошти и у приватним зградама. Од тешког наоружања имају 4 топа 105 мм.

, Жагубица: бугарска посада од 150 људи из 25 дивизије.

С. Ф. — С. Н1

6 августа 1944 г.

Нач. об. здељења
мајор
Ник. Божанић*

БР. 85

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ПРВЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ
ОД 6 АВГУСТА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ЧЕТВРТЕ, ПЕТЕ
И ШЕСТЕ СРПСКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА ПОСЕДАЊЕ ПО-
ЛОЖАЈА: ГРАБОВНИЦА—СТАТОВАЦ, А КОМАНДАМА
ЈАСТРЕБАЧКОГ НОП ОДРЕДА И БАРБАТОВАЧКЕ КО-
МАНДЕ МЕСТА ЗА ПРЕБАЦИВАЊЕ НА СВОЈ ТЕРЕН¹**

ШТАБ 21 УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

н о в

Бр. сл.

6-УШ-1944.

Бачије

у 13^h 1

ШТАБОВИМА БРИГАДА И КОМАНДАМА ЈЕДИНИЦА

Према прикупљеним подацима у Куршумлији се налазе мешовите непријатељске снаге чији број није велики. Како СМ обавештени од штаба IV бригаде непријатељ је са Самокова скинуо топове и затрпао бункере.

На прузи Прокупље—Куршумлија налазе се и даље угарске страже на станицама. Четничке снаге налазе се у Велољину и Блацу и одлазе ка Брусу. На Јастрепцу нема икаквих непријатељских снага.

⁴ Никола Божанић

¹ Оригинал, писан машином. у архиви Војноисториског института. под бр. 11-1, к. 1040.

Бугарске снаге спустиле су се са Радана ка Доњем ГаЈтану и сада се налазе на простору Боринци—Доњи Гајтар Даље њихове намере нису нам познате. али судећи по ховом распореду, смер им је ка комуникацији Лебане—1 Медвеђа.

Постоје извесне снаге четника мештана као и добровљаца на простору Добра Вода—Реткоцер.

На оскову предњег распоред наших јединица биће следећи:

IV бригада смешта се и посела положаје према Куршумлији од Грабовнице до Мале Пупавице постављајући један батаљон на простору Механа да контролише Рач\ Штаб ове бригаде настојаће да прикупи што детаљније податке о непријатељском гарнизону у Куршумлији

, требно- с обзиром на непријатељске снаге изврши извештај притисак на град. Такође прикупити податке о кретању непријатеља западно од Куршумлије, одржавати везу десно са V бригадом ка Трновом Лазу и са Барбатовачком командом на простору Тмава, тј. Барбатовачка команда ће слати везу и извештаје како ^-ој тако и IУOJ бригади.

V бригада остаће и даље на просторији од Грабовнице па удесно до ПЗекашнице а евгнтуално и до **Топонице**. довно сваке ноћи слати одељења да руше пругу и друм ка сектору бригаде. Слати даљне патроле удесно **према** Прокупљу, као и на правцу Видојевице.

VI бригада поставиће се на просторији села Богујевац—Статовац са предњим деловима на Атановом Брду, одржавати десно везу- са XI бригадом на Малој и Великој Лопарди. Организовати обавештајну службу извиђања и обавештева на правцу жлггни Поток—Дубово и Бублица—Косанчи^- Бригада ће послати у села око Дубова једно одељење војника јачине и састава до једне десет>ше, која ће имати задатак да прикупи све људство како из наше дивизије тако и из осталих са те просторије. Са људством поступати добро, Све прикугтљено људство без обзира из које јединице слашу у штаб ове дивизије. I

На простору Мала и Велика Лопарда, Велики Под. СоЈ колац³, Раана Планина, Свињингге налазе се јединице 24 ДК-Ј визије.

Овог момента стигао је извештај да су бугарске напустиле Блаце и отишле за Прокупље. Такође су ^{д о б ?} \д вољци из Куршумлије отишли за Прокупље, према т^{о1*}

¹ Речи на овом месту су нечитке, јер је оригинал докуу.ен^Ч пресавијен &t слова су избрисана.

* Вероватно Соколов Вис (к. 1376) "

г. Слаиу се сада налазе само четничке групе, а у Куршумлији
'еооватно само Бугари, чије снаге нису велике.

⁸ Јастребачки одред прикупиће се у току данашњег дана
простору села Арбанашка, одакле ће сутра ујутру кре-
ти ка просторији села Шарене Букве. одакле ће увече
коенути преко Дреновца и Поточића за Јастребац, са за-
датком који је добио данас од заменнка команданта Главног
штаба Србије.

Барбатовачка команда пребациће се ноћас преко То-
ллице на простору села Тмава, Тмавски Забран. Задатак:
ј-звиђања просторије Блаца—Барбатовац—Гргуре—Сагоњево
П чишћења четничких тројки са те просторије. Уколико би
јаче непријатељске јединице напале на ову команду. по-
вратиће се на полазне положаје са јужне стране Топлице.

За време стационирања на напред одређеним просто-
: ијама штабови бригада и команде јединица ће искористити
време за организацију интендантура и обавештајне службе.

Како је већ ранијим наређењима наређено сваки ба-
таљон мора имати своју кухињу и потребно особље за но-
шење и кување хране. У том циљу одмах одредити интен-
данте бригада и батаљона, економе чета, куваре по бата-
љонима, трупну комору, тј. извештајни број коњоводаца који
ће са коњима носити храну и казане са својим јединицама.
Чим би једна јединица стала на место. интендантура мора
одмах успоставити кухињу и кувати храну, тако да војници
редовно добију топле оброке хране.

Штаб дивизије налазиће се и даље у селу Бачије.

Неразумљиво је зашто је IV бригада повукла свој ба-
таљон из Механа, кад је од команданта ове дивизије изри-
'ито наређено да батаљон има тамо остати докле га друга
Једишца не смени или док то штаб дивизије не нареди.
Инје нам јасно која је јединица сменила овај батаљон. Била
ЈС претпоставка за случај да непријатељске снаге у Кур-
шумлији буду слабе и да бригада реши да их нападне⁴, да
овај батаљон пође преко Љуша и Самокова ка Куршумлији.
Нејасно нам је зашто је дошла у састав британе.

Слати чешће извештаје о стању на фронтима и ре-
чултатима извиђања.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Подит. комесар,
™ Антуповић

(М. П.)

Командант, пуковник,
Мил. С. Милојевић

С. IV бригада нека одмах утуту батаљон на Механе\

⁴ Видм док. бр. 101.

Ова је реченица у оригиналу дописана руком.

**ЗАПОВЕСТ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ПЕТЕ НО ДИВИЗИЈЕ 01
6 АВГУСТА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ШЕСНАЕСТЕ. ОСАМ
НАЕСТЕ И ДЕВЕТНАЕСТЕ СРПСКЕ НО БРИГАДЕ ЗА
ПРЕБАЦИВАЊЕ НА ПРОСТОРИЈУ ЦРНА ТРАЈЗА—БРОД
—ДОБРО ПОЉЕ¹**

**ШТАБ
XXV ДИВИЗИЈЕ НОВ**

Оп. бр. 13

6.УШ.1944

Положај

ЗАПОВЕСТ

(секције Врање. Босиљград размер 1 : 100.000.)

Немамо никаквих новијих података о променама и покрету непријатељских снага сем то да су Бугари напустили Црвени Брег и кренули правцем Власина—Стрезимировци и вероватно даље ка Трну или Босиљграду. Наша XII бригада кренула је из Црне Траве правцем ка Власини. Не знамо да ли се зауставила у тој околини или је негде даље кренула. То је било 4 ом. поподне. У циљу извршења наших даљих задатака кренућемо правцем ка Црној Трави. Ради **истог**

НАРЕЂУЈЕМО:

1. Да XIX Српека бригада концентрише своје снаге данас до 18 час. на просторији села Вучеделци када ће кренути правцем преко Чемерника и размести се на просторији (положају) Огуровица (к. 1377)—Големо Ориште (Баврљанка). На овој просторији се обезбедити према Мачкатици, Предејану и венцем ка Добром Пољу а доцније по малом одмору бригаде истури баталјон на положају Острозупска Чука—Сува Чесма. Непријатеља на том правцу има само у Власотинцу и гранички штабови у Доњој Лопушњи и Крушевици (у ова два последња по 150 Бугара).

2. XVIII Српска бригада концентрисаће се на просторији Панчин Гроб (к. 1662), (к. 1542) данас до 19 час. одакле ће извршити покрет венцем Бели Камен (к. 1426)—Букова Глава (к. 1471) — преко насипа Сурдулица—Трн, Вртоп (к. 1677)—Грамада—Орловац и разместиће се на про-

¹ Оригинал. писап машином, у архиви Војноисториског института, под бр. 15 I, к. 1089.

сторији Кокарка (к. 1641)—Корубе—Брезова Чука (к. 1425) са правцем обезбеђења од Тумбе и Лесковице. По краћем одмору бригаде иступити један батаљон преко Власине на положај Побитен Камен—Змијевац и ухватити везу са батаљоном XIX бригаде на Острозупској Чуки.

3. XVI Српска бригада извршиће концентрацију својих снага одмах по добијању заповести а најдаље до 18 часова на линији Вршник—Виљо Коло и кренуће правцем за XVIII Српском бригадом и разместиће се на просторији Грамада (к. 1719)—Грамада (к.1554)—Војно Равниште (к. 1455). На истој просторији обезбедити правце од Власине, Стрези-мироваца и Тумбе. Избацити једну чету са леве стране Власине јужно од села Пећиновци (к. 1416)—Скела (код народа звано место „Чука“).

4. Штаб дивизије налази се сада у Карадичкова М. (село Топли Дол) и кренуће у 17.30 час. преко села Биљанице на Панчин Гроб где ће ухватити везу у 19 час. са XVIII Српском бригадом и кретаће се на њеном зачелју истим правцем. Сутра 7 о.м. налазиће се у засеоку Пајне².

Пиротска команда подручја налази се у засеоку Раинци (то је засеок села Брода).

Крај у који сада идемо већ три пуне године целокупан води нашу борбу и сви мушкарци као и велики број жена од 17 па навише година и сада се налази у партизаинима у разним нашим јединицама. Крај је доста настрадао од репресалија окупатора. Већина јекућа попаљена, доста стоке одведено и жито опљачкано те народ већ неколико месеци гладује. У истом крају постоји народна власт, те зато бити врло пажљив и ништа ван власти не узимати и не тражити д народа. Са властима се споразумевати и примити оно колико оне могу да даду. Насилно ништа не узимати. Ревизицију вршити онолико колико власт дозволи да се може вршити. Скренути пажњу свим борцима да према станов-

пштву буду коректни и врло љубазни, и својим пријатељским понашањем покажу народу да су његова војска, као што њихови синови чине у разним нашим јединицама скоро широм целе Србије. Где буде то могуће одржати конференцију са заједничким насељем војске и народа.

XIX бригада користиће све засеоке села Рупље и Млачиште и Бајинци по могућству. Такође и све махале Црне Трав[^] са леве стране Власине.

XVIII бригада користиће село Дарковац и Преслоп и за иступити батаљон село Добро Поље.

⁸ О даљим покретима дивизије у правцу Запаље види док. бр. 96.

XVI бригада користиће Златинску М., махале око Чуке и остале махале са десне стране Власине у Црној Трави. По могућству користити и махале од Клисуре и Драјинацз

Штаб дивизије користиће махалу у којој се налази и Бродске махале.

Чим се дође на одређене просторије одмах клати стоку и готовити јело.

На време набавити довољан број путовођа.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар	Начелник штаба,	Командант,
Рад. Н. Јовановић	мајор	потпуковник
	Драгослав Петровић	Рад. Т. Јовановић [^]

П. С. По доласку на одређене просторије јавити се Штабу дивизије.

БР. 87

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ ДИВИЗИЈА ОД 6 АВГУСТА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ, ПЕТЕ И СЕДАМНАЕСТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ЗА ПРЕДУЗИМАЊЕ МЕРА ОБЕЗБЕЂЕЊА У ПРАВЦУ СВОГА НАСТУПАЊА¹

О—Г²

О. бр.15
6.VIII.1944. г.
у 13н.

П—Г³

Од В. Ш. добили смо данас радиограм следеће садржине:
„Коча данас јавља да се непријатељске снаге крећу ка
Копаонику. Будите опрезни.“ *

У вези предњег

¹ Оригинал, писан машином, у архиви Војноисторнског института, под бр. 39-2. к. 732.

² Оперативна група дивизија

³ Друга пролетерска дивизија

НАРЕЂУЈЕМО:

1. Све јединице да предузму што потпуније мјере опрезности. У том циљу јединице К—1 да што дубље извиђају V правцу до тине ријеке Јаба и према Куршумлији. Јединице П—1 да се обезбјеђују и што дубље извиђају према ријеци Топлици и јединице Б—1 према ријеци Топлици и комуникацији Блаце—Брус⁴.

2. Све јединице да развију пгго потпунију об. службу и да се по могућности повежу са нашим позадинским органима, како би благовремено дознали правце и снаге непријатеља, који се оријентисао према нама.

3. Све јединице да се обезбјеђују и што дубље извиђају према комуникацији Рашка—Косовска Митровица како не би били изненађени са тога правца.

4. Све прикупљене податке о непријатељу најхитније достављати овом Штабу.

5. У случају да нека јединица буде изненађена и претрпи ма и најмање губитке или прође без губитака, узећемо на строгу одговорност штабове и команде односних јединица.

Ово пренети свим подручним јединицама.

На овој просторији одморићемо се око 24 часа, а евентуално и сачекати непријатеља.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

В. д. начелника
п. пуковник
Саво Дрљевић

Командант,
генерал-лајтнант,
Пеко Дапчсвић

(М. П.)

П—1
Оп. бр. 88
6 VIII 1944. г.
V 16,20 ч.

П—2, П—3 и П—4⁵

Доставља вам се наређење О—1 и понова вам се скреће пажња на што боље обезбјеђење и извиђање према ријеци Топлици и према комуникацији Рашка—Косовска Митровица.

⁴ Види док. бр. 88.

⁵ На истом документу Штаб Друге пролетерске дивизије доставља наређење у истом смислу својим бригадама, Другој и Четвртој пролетерској и Трећој српској НОУ бригади.

Јединице П—2 слаће своје извиђачке дјелове преко Г. Левића према Липовцу, односно према комуникацији Разбојна—Брус Обезбјеђивати се од правца Бијелог Брда.

Јединице П—4 извиђаће у правцу Д. Левићи—Трећак и Д. Левићи—Дебела Глава, односно долину ријеке Топлице.

Јединице П—3 извиђаће у правцу Бабице—Мерћез. Поред тога извиђаће у правцу Стануловића, односно према комуникацији Рашка—Косовска Митровица. На том правцу држати стално обезбјеђење.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар,
п. пуковник
Милинко Ђуровић

В. д. начелника
п. пуковник
Ник. Љубичић

БР. 88

**ЗАПОВЕСТ ШТАБА ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ ДИВИЗИЈА
ОД 6 АВГУСТА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ДРУГЕ ПРОЛЕ-
ТЕРСКЕ, ПЕТЕ И СЕДАМНАЕСТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ЗА
РАЗБИЈАЊЕ ЧЕТНИЧКИХ СНАГА НА ПРОСТОРИЈИ
ГРАДАЦ—БРЗЕЋЕ—ЛИВАЋЕ У ЦИЉУ ЗАУЗИМАЊА
БРУСА¹**

О—1*
О. Бо. 15
6. VIII. 1944
у 23 45 час.

ЗА П О В И Ј Е С Т

**ЗА РАЗБИЈАЊЕ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ СНАГА НА ПРОСТОРИЈИ
ГРАДАЦ—БРЗЕЋЕ—ЛИВАЋЕ У ЦИЉУ ПРОТЈЕРИВАЊА ИСТИХ
И ОВЛАДАВАЊА ВАРОШИЦОМ БРУС.**

Секција: Куршумлија
Размер: 1 : 100.000

Према извјештају Б—1³ непријатељ је на том сектору испољио снаге у јачини од око 1.000 војника и официра, но према подацима које смо добили од Главног штаба за Ср-

¹ Оригинал. писан машином, у архиви Војноисториског института, под бр. 6/4.

• Оперативна група дивизија
* Седамнаеста НОУ дивизија

бију на овој просторији се налазе много јаче непријатељске **снаге**, чији је задатак преузимање иницијативе у своје руке, те евентуално забациварве на лијеви бок у **циљу** овлађивања дијела Копаоника сјеверно од нас. Према извјепгајима К—1\ чији су извиђачки одреди ишли до Топлице, **непријатеља** на том правцу нема, те се из овога може закључити да **је** непријатељ концентрисао главне своје снаге на просторији испред Б—1 и даље према Брусу. Са правца комуникације Рашка—Кос. Митровица није за сада запажена никаква активност непријатеља.

У циљу одржања иницијативе у нашим рукама и **разбијања** непријатеља прије него што он успије груписати своје **снаге** и предузети јачи напад на наше снаге

НАРЕЂУЈЕМО:

I

ЛИЈЕВА КОЛОНА

Командант пуковник Мандић"

Састав: јединице Б—1

1. Да изврши напад на непријатељске снаге на сектору Брзеће обухватајући га лијевим крилом. Послије разбијања непријатеља на том сектору поћи у општи напад са задатком протјеривања непријатеља у правцу Бруса. Зона шмрења десно: Влајковачка Река: лијезо: с Крива Река—Мачковац—Башицка Река—Милентија. Не дозволити непријатељу да изађе из лијевокрилног обухвата. Лијевим крилом овладати селом Милентија. десним варошицом Брус у садејству јединица П—1°.

Лијево нема наших снага, десно јединице П—1 са којима одржавати чврсту везу.

• Пета НОУ дивизмја

⁵ Глигорије Мандић, командант Седамнаесте НОУ дивизије

• Друга пролетерска дивизија

II

ДЕСНА КОЛОНА

Командант пуковник Вучковић[†]

Састав: јединице П—1

Да изврши напад на Јастребац и Шошиће и да настави са протјеривањем непријатеља у правцу варошице Бруса. Лијево зона ширења: Влајковачка Река, десно према ситуацији, обезбјеђујући се са правца Топлице. Лијевим крилом садејствовати јединицама Б—1 у циљу заузимања Бруса а десним крилом избити код ушћа Стрмачке Реке у Расину гдје порушити комуникацију и осигурати се од правца Разбојне и правца с. Новаци.

Десно нема наших снага, лијево се креће наша лијева колона са којом одржавати чврсту везу.

III

ОШПТА РЕЗЕРВА

(заштитница)

Командант пуковник Морача[‡]

Састав: јединице К—1

Да изврши покрет 7 о.м. у 4 часа у циљу пребацивања са садашње просторије на просторију Блажево—Бело Поље—Чокотар—Ђе-рекари. Обезбједити се и извиђати што дубље према Топлици, р. Лабу и комуникацији Рашка—Кос. Митровица.

Лијева и десна колона извршиће напад 7. о.м. у 5 часова[‡].

О—1 ће остати са јединицама К—1 у с. Бело Поље, гдје слати све извјештаје.

Бообени знаци за 7 и 8 о.м. дати су у нашој заповијести о. "бр. 13°.

Поелије заузимања Бруса јединице Б—1 размјестиће се на просторији Брус—Милентија—В. Грабовница—Мачко-

[†] Љубо Вучковић, командант Друге пролетерске дивизије

[‡] Милутин Морача, командант Пете НОУ дивизије

° О опим борбама види Операциски дневник Оперативне групе дивизија за 7 август 1944 год., док. бр. 179.

^{'''} Види док. бр. 73.

лац са задатком затварања правца од Александровца и рушења комуникације Ибарска долина—Александровац, а јединице П—1 размјестиће се на просторији Липовац—Ерђани и мање дјелове у Лепенац са задатком затварања комуникације од Разбојна и извиђања у правцу Топлице.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

В. д. начелника,
потпуковник
Саво Дрл.евић

Командант
генерал-лајтнант,
Пеко Дапчевић

Достављено:
П—1, К—1 и Б—1

БР. 89

**ЗАПОВЕСТ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
ОД 7 АВГУСТА 1944 ГОД ШТАБОВИМА ДРУГЕ И ЧГ-
ТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ И ТРЕЋЕ СРПСКЕ НОУ БРИГАДЕ
ЗА РАЗБИЈАЊЕ ЧЕТНИЧКИХ СНАГА НА ПРОСТОРИЈИ
ИЗМЕЂУ ГОРЊЕГ И ДОЊЕГ ЛЕВИЋА, СТРМАЧКЕ И
ВЛАЈКОВАЧКЕ РЕКЕ¹**

П-1*
О. бр. 89
7 август 1944. г.
У 1,45 ч.

ЗА П О В И Ј Е С Т

**ЗА РАЗБИЈАЊЕ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ СНАГА НА ПРОСТОРИЈИ
ГРАДАЦ—БРЗЕЋЕ—ЛИВАЋЕ У ЦИЉУ ПРОТЈЕРИВАЊА ИСТИХ
И ОВЛАЋИВАЊА ВАРОШИЦОМ БРУС.**

(Секција Куршумлија, размер: 1 :100.000)

Према подацима са којима располажемо непријатељ је на сектору јединица Б—1¹ испољио снаге у јачини од око **1.000** војника, но према подацима које смо добили од Главног штаба за Србију на овој просторији се налазе много

¹ Оригинал, писан машином, у архиви Војноисторијског института, под бр. 40/2.

¹ Друга пролетерска дивизија
⁵ Седамнаеста НОУ дивизија

јаче непријатељске снаге, чији је задатак преузимање иницијативе у своје руке, те евентуално бацавање на лијеви бок у циљу овлађивања дијела Копанника сјеверно од нас. Непријатељ је у току данашњег дана био активан и на сектору јединица П—3⁴, П—4^о. Према задњем извјештају П—1[•] непријатељ је протјеран са Граца и продужено гоњење у правцу Шошића. Састав непријатеља је углавном четници са прилично славим наоружањем. У току јучерашњег дана нису примјећени никакви непријатељски покрети са правца Куршумлије долином Топлице. Из овога се може закључити да је непријатељ концентрисао главне снаге на просторију испред Б—1 и даље према Брусу. Са правца комуникације Рашка—Косовска Митровица није за сада запажена никаква активност непријатеља.

У циљу одржавања иницијативе у нашим рукама и разбијања непријатеља прије него него он успије груписати своје снаге и предузети јачи напад на нас, јединицама П—1 и Б—1 наређено је да предузму општи напад на непријатеља^о.

Ми смо добили задатак да извршимо напад на непријатеља и то на сектору између Влајковачке Реке—Грашевачка Река и десно од Стрмачке Реке.

Лијево од нас нападаће јединице Б—1 са главним задатком овлађивања варошице Брус.

Десно од нас нема наших дјелова.

У циљу извршења предњег

НАРЕЂУЈЕМО:

1.) П—2⁷ извршиће напад на непријатеља правцем Градац—Г. Левићи—М. Огледна (с. Шошићи)—Црквиште—Рудина—(к. 986)—Виља—к. 996—Голо Брдо—Дренова—Велика Ч.—Дреновачка Ч.—Жљобови—Брус.

По избијању на Голо Брдо—с. Дренова на овој просторији задржати два батаљона, а са два батаљона продужити одређеним правцем у циљу садејства јединицама Б—1 у нападу на Брус.

Лијево ће се налазити јединице Б—1 које углавном наступају лијевом обалом Влајковачке Р. и Грашевачке Р.

Десно ће се налазити јединице П—3.

⁴ Четврта пролетерска бригада

[•] Трећа српска НОУ бригада

⁷ О борбама дивизије на овим положајима види Операциски дневник Друге пролетерске дивизије за 7 август 1944 г., док. бр. 180.

^о Друга пролетерска бригада

Болницу и све коморе под заштитом једног батаљона задржати у источне засеоке с. Берекари, гдје ће се налазити и неборачки дјелови П—4.

2) П—3 са просторије с. Чокотар извршиће напад на непријатеља правцем: Д. Левићи—Дебела Глава (к. 1066), одакле ће се подјелити у две колоне и то једном јачине два батаљона правцем: Стругаре—Савићи—(Жарево)—(к. 1052)—Радмановци—(к. 692)—долином Стрмачке Р., где избитије порушити цесту и поставити засједу у правцу с. Разбојна. Са другом колоном јачине два батаљона преко Ивљака избити на Церина—Врата (к. 1072)—Дељани—Липовац—Бокићи—Бабин Нос—Којза Глава (к. 807)—Брђани, гдје се задржати ради евентуалног потпомагања батаљона који су избили на цесту долином Стрмачке Реке.

3) П—4 образоваће општу резерву, која ће се кретати правцем одређеним за П—2. Све неборачке дјелове упутити у источне засеоке с. Берекари, гдје ће остати до даљег наређења заједно са дјеловима П—2.

4) П—1 кретаће се са општом резервом и на том правцу слати извјештаје.

5) Везу одржавати путем радија преко већ устаљеног плана везе а и путем курира.

6) Јединици П—3 већ је наређено да своје неборачке дјелове са једним батаљоном оставе у с. Бело Поље.

7) Напад треба да буде што енергичнији, пошто према најновијим подацима пред нама се налази само Церски четнички корпус. У састав овог Корпуса улазе бригаде: Прва азбуковачка, Јадарска и „Црна“ (вјероватно она која се раније звала „летећа“). Свака бригада броји по 3 батаљона, а сваки батаљон 120—160 бораца. Батаљони су наоружани са по 3—5 аутоматских оруђа и једним лаким бацачем. Корпус има 2 тешка бацача. Од коморе имају 200 коња и 5 воловских кола. Овим корпусом командује Војо Туфегџић. Ваљевски корпус који је такође био у Брусу отишао је у непознатом правцу те све јединице морају бити опрезне да не би биле изненађене. Претпостављамо да би он требао да се појави било на нашем десном крилу, било на лијевом крилу или боку Б—1.

Све заробљене четнике, последије узимања потребних података, најхитније упућивати овоме Штабу.

8) По протјеривању непријатеља са ове просторије и заузимању Бруса јединице ће се размјестити и то:

П—3 на просторију Брђани—Дренова, с тим што ће и даље два батаљона држати у с. Лепенац, који ће затварати правац од Разбојне и Златара. Са осталим дјеловима

затварати правце, који изводе од комуникације Блаце—
Куршумлија.

П—2 размјестиће се у селима на десној обали Влајко-
сачке Реке и то Грашевци—Симићи—Грујићи. Одржавати
везу са дјеловима Б—1 и П—3 и обезбјеђивати се према
Копаонику.

П—4 размјестиће се на просторији с. Липовац и затва-
рати углавном правац, који води од Куршумлије преко Мер-
ћеза и од Блаца.

П—1 смјестиће се у с. Грујићи, код јединица П—2.

Јединице Б—1 налазиће се на просторији Брус—Милен-
тија—Грабовница—Мачковац.

Јединице К—1 налазиће се на просторији Блажево—
Бело Поље—Чокотар—Ђерекари.

9) Хируршка екипа кретаће се са јединицом П—4, стога
ће штаб П—3 одмах упутити у састав П—4.

10) По извршењу овога задатка све једгашце ће одмах
упутити везу за своје неборачке дјелове, које одмах пре-
бацити у свој састав.

11) Почетак напада за јединице П—2 и П—3 данас
7 о.м. у 6 часова.

12) Борбени знаци су дати заповешћу оп. бр. 87.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар,
п.пуковник
млљшко **Ђуровић**

Командант, пуковник
Љубо Вучковић

ЗДПОВЕСТ ШТАБЛ ПЕТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 7 АВГУСТА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ПРВЕ, ЧЕТВРТЕ И ДЕСЕТЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА ИРЕБАЦИВЛЊЕ НЛ ПРОСТОРИЈУ ЧОКОТАР—БЕРЕКАРИ—ДОМИШЕВИНА И ПРИКУПЉАЊЕ ПОДАТАКА О НЕПРИЈАТЕЉУ¹

К—1^г

Пов. број 18Н/1944
Положај, 7. VIII. 44
у 3 часа

ЗА П О В Е С Т

ЗА РАЗВИЈАЊЕ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ СНАГА НА ПРОСТОРИЈИ ГРАДАЦ—БРЗЕЋЕ—ЛИВАЊЕ И ЗАУЗИМАЊЕ ВАРОШИЦЕ БРУС³

Секција: Куршумлија, 1:100.000

Према извештају Б—1⁴, на њиховом сектору непријатељ је испољио снаге од око 1000 војника и официра, али **према** податцима који су добијени од Г. Ш. за Србију, на овој просторији се налазе много јаче снаге, чији је задатак да преузму иницијативу и да се забаце на леви бок у циљу овлађивања делом Копачица северно од нас. Према извештају П—1^о, чији су извиђачки делови ишли до Топлице. непријатеља на том правцу нема, из чега се може закључити да је непријатељ сконцентрисао главнину на просторији испред Б—1 па даље ка Брусу.

Са правца Рашка—Кос. Митровица до сада није запажена активност непријатеља.

У циљу одржања иницијативе и разбијања непријатеља пре него изврши концентрацију за јачи напад на нас, извршићемо напад и то: јединице Б—1 иа сектор Брзеае У правцу Бруса, обухватајући непријатеља левим крилом.

¹ Оригинал. писан машином, у архиви Војноисториског института под бр. 6/4.

* Пета крајишка НОУ дивизија

Ј^а ² Заповест за напад ее односи само на Другу пролетерску и Седамнаесту НОУ дивизију, док је Пета НОУ дивизија била у резерви Оперативне групе дивизија.

* Седамнаеста НОУ дивизија

» Друга пролетерска дивизија

Једишше П—1 извршиће напад на Јастребац и Шошиће и наставити дејство у правцу Бруса, садејствујућ јединицама Б—1 према ситуацији.

Јединица К—1 остаје у резерви на сектору Бело Поље—Чокотар—Берекари ради чега

НАРЕЂУ ЈЕМО:

1. Једшшца К—V извршиће покрет на просторију с. Чокотар—Берекари. Везу одржавати са јединицама П—1 и Б—1. Патролирати у циљу извиђања у правцу Марушића. ради осматрања долине р. Ибра. Десно одржавати везу са јединицом К—2⁷.

2. Јединица К—2 извршиће покрет на просторију с. Судимље—с. Иричићи. Обезбеђивати се у правцу Топлице и Лаба, са којих праБаца прикупљати податке о непријатељу.

3. Јединица К—4" извршиће покрет на просторију с. Домишевина. Јача обезбеђења истурати у Стануловиће на Јисичију Стијену и у Планиницу код Врлетнице. Ова одељења требају што дубље извиђати ка р. Ибру. Исто тако осматрати и правац преко Ксвизла ка Штавама.

4. Све јединице треба да буду на својој просторији прикупљене и спремне за акцију, која лако може уследити још данас³.

5. Наше јединице би требале извршити покрет у 4 сата данас на нову просторију, али смо наређење касно добили, ради чега ћете извршити покрет одмах по пријему овог наређења. Уколико имате растуруних извиђачких делова, оставите једну јединицу да их прикупи и да одмах крену у ваш састав.

6. К—1 ће се налазити у с. Блажеву. О—1^о ће се налазити у с. Белом Пољу.

7. Борбени знаци за 7 и 8 ов. м. дати су раније.

Потврдите пријем наређења!

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком, п. пуковник

Илија Матерић

Командант, пуковник

Мил. Морача

Начелник, п. пуковник

Рат. Мартиновић

Достављено:

К—2, К—3, К—4

¹ Четарта крајишка НОУ бригада

² Прва крајишка НОУ бригада

^{*} Десета крајишка НОУ бригада

^о Види док. бр. 93.

["] Штаб Оперативне групе дивизија

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ЧЕТВРТЕ НО ДИВИЗИЈЕ ОД 7 АВГУСТА 1944 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО СРБИЈЕ О РАСПОРЕДУ СЕДАМНАЕСТЕ СРПСКЕ НО БРИГАДЕ И БУГАРСКЕ БРИГАДЕ „ГЕОРГИ ДИМИТРОВ" И О БОРБИ ПРОТИВ ЧЕТНИКА НА РЕТКОЦЕРУ¹

ШТАБ

24 ДИВИЗИЈЕ

Бр. службено
7 августа 1944 год.
Положај
у 13²⁰ час.

ГЛАВНОМ ШТАБУ Н. О. В. И П. О. ЗА СРБИЈУ

Положај

Са 17 и Бугарском бригадом узели смо следећи распоред: Бугарска бригада Капит—Тупале—Дукат (К. 821), 17 бригада Сјарина—Кале (К. 752)—Боровци. 1 чета у Сјарини, такође имамо обезбеђење и на Тупалском Вису.

Непријател, који је јуче био дошао у Боровце вратио се назад за Туларе. Ноћас је из Тулара стигао др. Миливоје Перовић командант IV бригаде који се налазио код своје куће и каже да четници врше неку концентрацију у Туларима и да се припремају за неку акцију. Јачина четника у Туларима износи око 2000, међу којима има доста новообилисаних мештана, остало су Кесеровићеви четници.

Приликом последње акције коју је вршила 17 бригада у правцу Реткоцера преживела је огромне губитке. Око 60 другова је настрадало који су већином изгинули или заробљени док је Један мањи број изгледа успео да се пробије у правцу Бучумета. Са ових 60 другова нестао је и начелник штаба бригаде који је изгледа настрадао. По причању једне жене која је јутрос дошла из Бороваца у току јучерашњег дана сахрањено је 7 партизана од којих су 4 погинула од метка а 3 су заклана.

Четници су говорили да су преко 50 партизана тога дана убили.

Ово је заиста један од највећих наших удараца које смо доживели од нашег доласка. Ми ћемо испитати чијом

¹ Оригинал, писан машином, у архиви Војноисториског института, под бр. 1/3, к. 1078.

је кривицом дошло до оваквих тешких последица и о **томе** ћемо Вас обавестити.

17 бригада сада броји свега око 240 бораца без батаљона који се налази код Г. штаба. Са овим снагама ми **ћемо** моћи контролисати све ове правце али у случају да непријатељ покуша напад у овом правцу, тешко би га могли задржати, јер нам је људство доста разбацано а и малобројно. Ако би икако могло да нам једна бригада дође на овај сектор, било би добро, јер би ми тада могли да четнике који се налазе испред нас потпуно разбијемо и протерамо. Четници за сада, ако неће да се пробијају под борбом, могу само да иду у правцу Гајтана или Бућумега, зато би било добро ако постоји нека могућност, да се и тај правац затвори. 13 бригада, њен распоред знате и она не би била у стању да се прикупи ни за два дана. Других новости код нас нема, у колико буде ми ћемо Вас редовно обавештавати.

С другарским поздравом

СМРТ4ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол. комерар
Србољуб Јосиповић

Командант. п, пуковник
Ратко Софијаић

**ЗЛПОВЕСТ ШТАБА ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ ДИВИЗИЈА
ОД 7 АВГУСТА 1944 ГОД. ШТЛБОВИМА ДРУГЕ ПРОЛЕ-
ТЕРСКЕ, ПЕТЕ И СЕДАМНАЕСТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ЗА
РАЗБИЈАЊЕ ПРВОГ РАВНОГОРСКОГ И ЦЕРСКОГ ЧЕТ-
НИЧКОГ КОРПУСА НА ГРЕБЕШИМА КОПАОНИКА¹**

О—I²

О. Бр. 16

7. УПЦ. 1944

у 14³⁰ час.

ЗА П О В И Ј Е С Т

ЗА РАЗБИЈАЊЕ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ СНАГА НА ПРОСТОРИЈИ
КОПАОНИКА

Секције: Нови Пазар и Куршумлија

Размјер: 1 : 100.000

Непријатељске снаге, четнички Равногорски и Ваљевски корпус јачине око 2.500 војника, заобишле су наше јединице и поставиле се на линији Јелица (к. 1776)—Леденица (1915) и Миланов Врх (к. 2017). Наше јединице Б—I³ уз садејство јединица П—I⁴ потискују Церски четнички корпус низ Радмановску Реку према Брусу.

У циљу разбијања главнине непријатељских снага на гребенима Копаоника

НАРЕЂУЈЕМО :

I

ЛИЈЕВА КОЛОНА

Командант пуковник Морача

Састав: јединице К—I⁵

Са двије своје бригаде извршиће напад сјутра 8 о. м. у 1 час на непријатељске снаге на сектору Миланов Врх—Леденица у циљу разбијања и уништења непријатеља. Приликом напада тежити да се непријатељ обухвати лијевим крилом.

Једну бригаду задржати на просторији на којој се до сада налазила главнина ва-

¹ Оригинаал. писан машином, у архиви Војноисториског института, под бр. 7/4.

² Штаб Оперативне групе дивизија

³ Седамнаеста НОУ дивизија

⁴ Друга пролетерска дивизија

⁵ Пета НОУ дивизија

ших снага са задатком обезбјеђења наших дјелова на тој просторији, с тим што ће са једним батаљоном извиђати Луково и према р. Лабу. Са осталим снагама извиђати и затварати правце од Топлице и комуникације Рашка—Кос. Митровица. Лијево нема наших дјелова, десно ће се кретати наша средња колона и садејствовати вам на Леденицу.

II

СРЕДЊА КОЛОНА

Командант пуковник Мандић
Јединице Б—1

Извршиће напад и ликвидирати непријатеља на положајима Мрамор—Јелица и Леденица уз садејство са снагама К—1. Напад извршити у 1 час 8 о. м. По разбијању непријатеља наставити енергично гоњење према нашој заповијести о. бр. 15°.

Лијево од вас налази се лијева колона а десно јединице П—1.

III

ДЕСНА КОЛОНА

Командант пуковник Вучковић
Састав: јединице П—1

Дејствоваће у вези са заповјешћу о. бр. 15 узимајући у обзир новонасталу ситуацију.

О—1 налазиће се и даље у с. Бело Поље. гдје слати извјештаје по куририка. Редовно слати радио извјеиштаје⁷!

БОРБЕНИ ЗНАЦИ:

9 август: Босна—Брод

10 август: Борба—Будућност

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант
генерал-лајтнант.

Пеко Дапчевић

" ВидД док. бр. 87.

' О борбама у вези ове заповести види операциске дневнике Друге пролетерске. Пете и Седамнаесте НОУ дивизије за 7 и 8 август 1944 г. док. бр. 180, 181 и 182.

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПЕТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 7 АВГУСТА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ПРВЕ, ЧЕТВРТЕ И ДЕСЕТЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА РАЗБИЈАЊЕ ЧЕТНИЧКИХ СНАГА НА СЕКТОРУ ЛЕДЕНИЦА (К. 1915)—МИЛАНОВ ВРХ (К. 2017) И ПРОТЕРИВАЊЕ У ПРАВЦУ ЈОШАНИЧКЕ БАЊЕ¹

К—1

Пов. број 187/1944
Положај. 7 VIII. 944
у 16 час.

ШТАБУ К—2, К—3 и К—4

Положај

1. Ситуација: На сектору према јединицама Б—1 налазе се снаге једног Равногорског и Ваљевског корпуса, јачине око 2.500. У јутрошњем нападу јединице Б—1 на свом правцу успеле су да потисну непријатеља из с. Брзеће и Ливађе ка Мрамор (к. 1304). Међутим, четнички команданти осетили су наше јаке снаге и покушавају да се извуку на висове Копаоника, како би имали наслон на Рашку и Ибарску долину. У том циљу они су заузели Леденицу (к. 1915) и Миланов Врх (к. 2017), тако да су наткрилили јединице Б—1.

Према последњим подацима, на Милановом Врху налази се око 600 четника са једним топом и 2 тешка бацача. На Леденици налази се Драгачевска бригада.

На нападној правцу јединица П—1 налази се Церски четнички корпус, који се, према последњем извештају, повлачи ка Брусу.

За II Косовски корпус (јачина око 450) немамо података. Претпоставља се да би он могао, сазнавши за наше «наге, кренути правцем с. Луково—Штава—Велика Ливада, тежећи да се докопа Копаоника и наслони на Ибар.

За Кесеровићев корпус такођер немамо података.

По подацима заробљених четника у Јошаничкој Бањи Палази се један бугарски батаљон, а у Куршумлији до Је-

¹ Оригинално писан машинном, у архиви Војноисториског института под бр. 7/4.

дан батаљон Бугара са нешто Немаца. Располажу са 2—борна кола.

2. Обзиром на горње. ми смо добили задатак да, у садејству са Б—1, разбијемо четничке банде на сектору Миланов Врх—Леденица и да их протерамо ка Јошаничкој Бањи. За извршење овог задатка употребићемо наше јединице.

Н а р е ђ у ј е м о :

И. ЛЕВА КОЛОНА

Једгашца К—2:

има задатак да ликвидира непријатеља на Милановом Врху (к. 2017)².

Тражити да се непријатељ бочно нападне. Најбоље би било да један батаљон, без коња, изврши напад преко косе Јечмиште.

Користити сва тешка оруђа. Пре напада бацачком брзом паљбом дезорганизовати непријатељску одбрану.

Лево одржавати везу са јединицама К—4 а десно са јединицама К—3 и Б—1 на сектору Леденица.

II. ДЕСНА КОЛОНА

Јединица К—3:

има задатак да са 41 и 42³, или неком другом јединицом, по могућству непримјетно, прође између Милановог Врха и Леденице и запоседне путеве који воде на Суви Јелак и према с. Рудница (у долини Ибра) и да са те стране дејствује према Милановом Врху, односно да не дозволи четницима повлачење овим путевима, што ће они сигурно покушати.

Са осталим снагама да садејствује јединицама Б—1 и да заједнички ликвидирају непријатеља на Леденици.

Веза између јединица које ће продрети у непријатељску позадину и једшшца К—2 мора бити потпуна, ради заједничког рада. Исто тако са јединицом Б—1.

² О извршењу овог задатка види док. бр. 112.

³ Први и Други батаљон Четврте крајишке НО бригаде

П.С. На коси Бећировац и коси Мрамор (код с. Кнежева) налазе се јединице Б—1. По наиласку на њих, упознати се са евентуалним променама на положајима.

⁴ О овим борбама види Операциски дневник Пете НОУ дивизије за 8 август 1944 год., док. бр. 181.

**ЗАПОВЕСТ ШТАБА СЕДАМНАЕСТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД
7 /ЧГУСТА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ДРУГЕ КРАЈИШКЕ
ШЕСТЕ ИСТОЧНОБОСАНСКЕ И ПЕТНАЕСТЕ МАЈЕВИЧ-
КЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА РАЗБИЈАЊЕ ЧЕТНИЧКИХ СНАГА
НА ПРОСТОРИЈИ ЛЕДЕНИЦА—КАРАМАН—ЈЕЛИЦД**

Б—I²
7 августа 1944 г.
Број: сл. /44

ЗАПОВИЈЕСТ

за разбијање непријатељских снага на просторији
Копаоника

VI ..
Секције. Нови Пазар и Куршумлија 1:100.000

Непријатељске снаге, четнички Равногорски и Ваљевски корпус, јачине око 2500 војника, избиле су правцима сјеверно од наших положаја и поставиле се на Копаонику на линији Јелица (1776)—Леденица (1915)—Миланов Врх (2017).

Наше јединице Б—1 (једним дијелом) уз садејство јединица П—1 потискују четнички корпус у правцу **Бруса**.

Непријатељ са линије Миланов Врх—Војетин (к. 1558), сада врши притисак у правцу с. Равниште и правцу с. Ђе-рекари (према лијевом крилу Б—2* и према К—3⁴).

Б—3¹ у току пријеподнева избила је и овладала важним положајима сјеверно од Ливађа (Палеж—Мрамор к. 1304—Шиљача к. 1625).

0 раду Б—4^о данас немамо извјештаја.

О—1 заповјешћу својом од данас, наредио је оппЖи напад свих снага, наше групе у циљу разбијања и уништења непријатеља у току претстојеће Ноћи, правцима:

Јединице К—I⁷ са своје двије бригаде напашће непријатеља на сектору Миланов Врх—Леденица—Војетин. **Са**

¹ Оригинал. писан машином, у архиви Војноисториског института, под бр. 22 I, к. 982.

- Штаб Седмнаесте НОУ дивизије

¹ Друга крајишка НОУ бригада

⁴ Четврта крајишка НОУ бригада

Шеста источнбосанска НОУ бригада

* Петнаеста мајевичка НОУ бригада

; Пета НОУ дшизнија

једном бригадом задржаће се на линији с. Чокотар—Бело Поље у циљу извиђања и обезбеђења према истоку.

Јединице Б—1 напашће непријатеља на просторији Јелица—Леденица—Мрамор (1304).

Јединице П—1⁸ нападаће непријатеља у правцу Бруса у циљу раздвајања непријатељских снага и његовог уништења.

Н а р е ђ у ј е м о :

1) Лијева колона:

командант

састав: Б—2

Има задатак да напада непријатеља на простору Леденице (1915)—Караман (1934)—Јарам (1788), т.ј. да овлада гребеном Копаника у правцу десно од Брзећке Р. док лијево у правцу Дубоке Р.

Десно одржава везу и чврсто садејствује са Б—4. а лијево са јединицама К—1 које ће нападати непријатеља од Бећировца према Милановом Врху и јужније од те линије.

2) Средња колона:

Састав: Б—4

Има задатак да напада непријатеља на простору Јелица (1776)—Сребрнац—Гобела (к. 1934), т.ј. од Брзећке Р. (лијево) до Мале Шиљаче (десно).

Према потреби и ситуацији Б—3 нека потпомогне Б—4 у извршењу овога задатка.

3) Десна колона:

Састав: Б—3

Чврсто ће држати заузете положаје Палеж (1474)—Мрамор (1304)—Шиљача (1625). нарочито се обезбеђујући од правца с. Мачковац.

Ако устреба помоћи ће Б—1 у извршењу задатка.

Кад Б—4 избије на свом правцу и овлада положајима прегта овој заповјести,

⁸ Друга пролетерска дивизија

онда ће Б-3 одмах продужити преко с. Кочина у правцу Бруса и цесте Бруе—Александровац⁰.

Напомене:

а) Послије извршења задатка по овој заповјести Б—1 и Б—2 кад буду добиле смјену од јединица К—1 помјерпће се источно на просторију Ливађе—Палеж (1474)—Мрамор (1304).

Б—4 по избијању на одређене јој положаје, а кад буде добила смјену од јединица К—1 вратиће се и најповољнијим правцем продужити гоњење непријатеља у правцу Мачковца и Криве Реке, гдје ће се и поставити обезбјеђујући се у сјеверном правцу.

б) Уколико иа Леденицу ноћас буду нападали са јужне стране и батаљони К—1, онда ће Б—2 садејствујући са њима нападати нешто сјеверније у одређеном јој правцу на простору Метође и даље према Јарму и Караману.

ц) Да би се постигла што већа сила удара, потребно је наше јединице груписати у јаче ударне колоне и продирати клиновима у непријатељски положај који ће се тако испресијецати на више мјеста. Гдје буде потребно утврђене непријатељске положаје (чуке) нападати и долинама.

д) *Све јединице да нађу што више водича*, које стално држати уз себе.

е) Б—1 налазиће се на Мрамору (положај поред самог с. Кнежева). Према развоју ситуације сутра ће се премјестити у с. Брзеће, а доцније ће се кретати низ цесту према Брусу.

88^м вечерас ће се налазити у с. Кнежеву, а сутра ће се гтремјестити у с. Брзеће.

ф) Почетак напада 8 о. м. тачно у 1 час.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар, Начелник, Командант,
Б. Петрчевић Вукашин Суботић Глигорје МандиН

• О овим борбама види Операциски дневник Седамнаесте НОУ дивизије за 7 и 8 август 1944 г., док. бр. 182.

¹⁰ Хируршка екипа дивизије

ИЛРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ПРВЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ
ОД 7 АВГУСТА 1944 ГОД. ШТАБУ ШЕСТЕ СРПСКЕ НОУ
БРИГЛЕ ЗА ИЗВИЂЉЕ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ СНАГА
У ПРЛВЦУ: ВЈАСОВО—СТАТОВАЦ—АРБАНАШКА—ТО-
ВРЉАНЕ¹

ШТАБ
21 УДЛРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВ
О Бр сл.
7-ЛШ1 1944
21 ч. 35 м.

ШТАБУ VI СРПСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ

Усредсредите своје извиђање правцем: село Власово—село Власа—село Статовац—село Широке Њиве и даље ка Трновом Лазу и правцем: село Власово—село Арбанашка—село Товрљане и даље ка долини Топлице у циљу сазнања.

1) шта је са непријатељем са којим је јуче вођена борба, како оним на линији села Ђуревац—села Статовац, тако и оним на правцу село Власово—село Бачије. Испитати јачину и састав ових непријатељских колона, као и правац и циљ њиховог покрета²;

2) лобити податке о нашој V бригади, а евентуално и о каквој другој нашој јединици уколико се кретала на том правцу.

Ови извештаји треба да буду у штабу дивизије што пре.

Од Главног штаба обавештени смо да једна колона II корпуса НОВ³ креће сутра 8 о.м. ка Куршумлији.

Скреће се пажња томе штабу на редовно слање извештаја, како за време борбе, тако и ван ове, јер овај штаб мора бити обавештен сваког тренутка о ситуацији, како би доносио благовремене и целисходне одлуке.

Данас се очекује савезнички транспорт са материјалом На ливадама у Горњем Гајтану код Недића. Осигурати са

¹ Оригинал, писан иашином, у архиви Војноисториског института, под бр. 13,1, к. 1040.

² Види док. бр. 101.

³ Мисли се на Другу пролетерску и Пету НОУ дивизију из састава Оперативне групе дивизија које су после разбијања четника 1 "а Копаоник у оријентисале своје нападе према Куршумлији.

довољним бројем људи (50—60) потпуно брзо и сигурно прикупљање овог материјала.

Штаб се налази у Горњем Гајтану код Недића.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За штаб
начелник капетан,
Јов. Ђурић

БР. 96

ЗАПОВЕСТ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ПЕТЕ НО ДИВИЗИЈЕ ОД
7 АВГУСТА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ШЕСНАЕСТЕ, ОСАМ-
НАЕСТЕ И ДЕВЕТНАЕСТЕ СРПСКЕ НО БРИГАДЕ ЗА
ПРЕБАЦИВАЊЕ НА ПРОСТОРИЈУ БИСТРИЦА—КОЗИ-
ЛО—ЈАВОРЈЕ—ВУС—ДОБРО ПОЉЕ—ОСТРОЗУБ¹

ШТАБ XXV ДИВИЗИЈЕ НОВ.

ОП бр. 14/6
7.У1П.1944
у 23.30 ч.
Положај

Секције Ниш, Пирот, Врање, Босиљград
размере 1 : 100.000

ЗАПОВЕСТ

Непријатељске снаге, Бугари, налазе се у Црвеном Бре-гу — око 400 њих и на новој вештачкој граници од Грде-лице до Суве Планине (граница се протеже линијом Орао-вица—Бојшина (кроз село)—Петлови Рид—Виље Коло (к. И99)—(К. 655)—Сарамаида—Доња Лопушња—Морић (к. 877/—Самарница—Брезовица—Бољаре—Бегово Браниште—Тум-ба (к. 800) (секција Ниш)—Ђакманово, између Дубраве и Боњинаца — између Богдановца и Брестовог Дола, и даље источно од Суве Планине). Мањи гранични штабови од 80—100 људи налазе се у Доњој Лопушњи, Брезовици, Кру-шевици, Свођу и Боњинцу и Љуберађи. Дуж границе на-лазе се карауле од 8—12 војника на даљини једна од друге

¹ Оригинал. хшсал машином, у архиви Војноисториског инсти-тута, под бр. 17/1, к. 1089.

око 2 км. Маџа група дражиноваца — око 100 налазе се на линији Сеја^шца—Дадинци. Око 300 недићеваца налазе се у Власотинцу. у самом Пироту налази се 50 пешадиски бугарски пук распоређен по околини Пирота као и на Лесковици и Тумби. Са овог последњег положаја изгледа да су се повукли за свој гарнизон.

У вези новодобијеног задатка дивизија ће извршити покрет, у циљу извршења истога

НАРЕЂУЈЕМО

1. Да XIX Српска бригада изврши покрет са досадашњих својих положаја на просторију Козило. Бистрица, Букова Глава (к. 1330) са обезбеђењем према Власотинце—Лопушњи и Крушевици.

2 XVI Српска бригада извршиће покрет са досадашње своје просторије правцем преко Црне Траве—Огуровице (к. 1377) на просторију Сува Чесма (к. 1450) — Острозубска Чука (к. 1546)—Добропољска Чука (к. 1488) са задатком обезбеђења праваца према Мачкатици, Црвеном Брегу и према Предејану.

3. XVIII Српска бригада извршиће покрет са досадашње своје просторије најкраћим правцем на просторију Вус. село Побијен Камен—Змијевац (к. 1477)—Ћерамиде (к. 1190) —село Јаворје, са задатком обезбеђења према Свођу и према Пироту.

Штаб дивизије биће у Црквеној Махали, села Доброг Поља².

Покрет извршити најдаље до 10 часова. XIX Српска, бригада неће повлачити обезбеђење са Огуровице докле XVI бригада не поседне своје нове положаје.

^ . XVI Српска бригада користиће за храну села која је користила данас XIX Српска бригада: Рупље — целу Црну Траву и остала села по могућству ближе непријатељу.

XIX Српска бригада користиће за храну Острозуб—Горњу Лопушњу—Ново Село (Поречане)—Бистрицу—Козило по мргућству Рамну Гору и Рамни Дел.

XVIII Српска бригада користиће за храну Вус—Јаворје, (Дејан) са својим махалама — Орах и село Гаре, Криви Дел и села преко Власине уколико јој не буду далеко, такође •и Добро Поље сем Црквене Махале.

На време наручити храну и послати патроле за организовање и избацивање исте. У готово свим селима зд ових

* О даљем покрету дивизије види док. бр. 107.

лостоји народна власт. те то чиниити греко њих. Уколико не буде довољно хлеба тражити од народа што више кромпира и исти корисно употребити. Ујутро пре покрета обавезно кувати јело, а и по доласку на одређене просторије, одмах клати стоку и готовити јела.

Уколико буде транспорта авиона на положају Побијен Камен, исти ће обезбедити и примати XVIII Српска бригада.

Штаб дивизије користиће за храну Црквену МахаЦг Доброг Поља и Крстићеве (село Брод).

Начелник интендантуре у дивизији постараће се за правилну поделу добијеног жита по бригадама.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Рад. Н. Јоваиовић

Командант, потпуковник
Рад. Т. Јовановић

Начелник штаба,
мајор
Драгослав Петровић

БР. 97

ПИСМО ГЛАВНОГ ШТАБА ИОВ И ПО МАКЕДОНИЈЕ ОД 8 АВГУСТА 1944 ГОД. ШГАБУ ДВАДЕСЕТ ДРУГЕ **НО ДИВИЗИЈЕ** О ПОТРЕБИ ЗАЈЕДНИЧКИХ АКЦИЈА **МАКЕДОНСКИХ** **НО** ЈЕДИНИЦА И ДВАДЕСЕТ ДРУГЕ **ДИВИЗИЈЕ**¹

ГЛАВНИ ШТАБ
НОВ И ПО МАКЕДОНИЈЕ

8. VIII. 1944
у 9 часова.
с. Равно

ШТАБУ 22 ДИВИЗИЈЕ

Данас смо поново добили депешу од Главног штаба Србије:

1. „Пеко прешао Ибарску долину савладавши **отпор** скоро целе немачке дивизије. Кренуо даље за **Копаноник**.

¹ **Оригинал. писан руком, у архиви Војноисториског института под бр. 3/1, к. 1051.**

2. Предајте Брадоњи" наше наређење да одмах крене на подручје Бабичко. Одмах одатле да уз иут дејствује најгичније и смело на главне комуникације и гарнизоне.

3. И исто тако Брка" и ви треба да максимално појачате ударце на комуникације и гарнизоне. Коча."

Као што видите, другови, потребно је што пре да се састанемо и уједињеним снагама ударимо по прузи и Врању.

Ми смо ових дана јако заузети важним пословима око организације НОВ и ПО Македоније, иначе бисмо ми пришли ближе к вама. Ове послове ћемо завршити 10.VIII и онда ћемо се приближити вама.

Пренесите хитно Брадоњи ове депеше Гл. штаба Србије и реците му да га стално слушамо. Ове депеше ћемо плати у слепо.

Чујемо од Косовског батаљона да се ваша X бригада налази на Росуљаку у бугарском логору али нису извештаЈ зверили⁴. Потребно је да ухватимо радио-везу, а дотле нас дневно обавештавајте о ситуацији код вас.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

гомесар
Б. Андрејсв⁵

Начелник Штаба:
генерал-мајор,
Павле Илић

Командант,
генерал-мајор
М. Апостолски

¹ Радивоје Јовановић, командант Двадесет пете НО дивизије

² Живојин Николић, командант Двадесет друге НО дивизије

³ Види док. бр. 110.

* Бане Андрејев

БР. 108

НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈК Од
8 АВГУСТА 1941 ГОД. ШТАБУ ДВАДЕСЕТ ДРУГЕ НО ДИ-
ВИЗИЈЕ ЗА ИОЈАЧАНА ДЕЈСТВА ПРОТИВ НЕПРЈЈ
ТЕЉА НА СВОМ СЕКТОРУ И ФОРМИРАЊЕ ИЗВИБЛЧ-
КИХ ОДЕЉЕЊА У ДИВИЗИЈИ И БРИЛДАМА

ГЛВНИ ШТЛБ ИОВ и по
СРБИЈЕ

Бр. Службено
8. августа 1944. године.

ШТАБУ 22 ДИВИЗИЈЕ

1. Ситуација код нас:

После петнаестодневних борби са Бугарима, Немцима, недићевцима, љотићевцима и четницима, у сектору Топлице, Пусте Реке, Горње Јабланице и Оруглице, настала је извесна стагнација на свим овим секторима. У току ових борби наше су јединице задале велике губитке непријателу у људству и материјалу.

Наше јединице распоређене су сада овако: 21 дивизија на сектору Радан Пл. са јачим снагама оријентисаним према Космачи и даље према Копаонику; 24 дивизија на сектору Бучумет—Оруглица—Кукавица; 23 дивизија на просторији Озрен—Сокобања; 25 дивизија упућена је на сектор Поречје—Власотинце.

Непријатељске снаге према нама: Бугари на сектору Радан и у Пустој Реци; као и у околним гарнизонима; изв?-сне немачке снаге и моторизовани делови у Лебану и Лесковцу; четници на просторији Секирача—Стубла—**Реткоцер**—Туларе. Највећи део четничких, недићевских, као и немачких снага налази се према једишгцама генерала Пека Дапчевића, који сада са њима води борбе на Копаонику.

2. Обзиром на општу ситуацију и долазак јединица Пека Дапчевића у Србију ми смо Вам наредили што јачу активизацију Ваших јединица на додељеном Вам сектору. Потребно је да активним радом Ваших јединица вежете што јаче непријатељске снаге за себе. Ово нарочито треба испољити дејством на непријатељске комуникације, **притиском**

¹ Оригинал, гшсан машином, у архиви Војноисториског института. под бр. 25/1, к. 1078.

на јаче и ликвидацијом слабијих непријатељских гарнизона".

3. Већ дуже времена од Вас нисмо примили никаквих извештаја о операцијама Ваших јединица, што нисте требали дозволити.

Убудуће кадгод имате прилике шаљите нам извеиства куририма, а радио-везом редовно нас извештавајте. Радио-везу са нама морате стално одржавати. У прилогу достављамо Вам гшан везе, за везу са нама, а шифру већ имате.

4. Потребно је да што пре приступите организацији и формирању партизанских одреда, на територији Пчиње и целом нашем терену. Ове одреде треба још за време Вашег бављења на тој територији оспособити за самосталан рад тако да по Вашем одласку могу примити Ваше задатке на том терену.

5. Појачајте пропаганду у војсци и народу у вези са доласком Пекових јединица у Србију и општом војно-политичком ситуацијом у свету.

6. Да бисте појачали Вашу обавештајну службу по јединицама и што боље развили непосредно извиђање, формирајте при штабу дивизије и бригадама специјална извиђачка одељења. Задатак ових одељења: дубоко извиђање, непријатељске поздине и прикупљање података о непријатељу, његовој јачини, распореду и намерама. Обзиром на овакве задатке људство ових одељења треба да буде потпуно поуздано, храбро и да уме да се лако сналази у свим приликама. Јачина ових одељења за дивизију треба да буде до 30 људи, а за бригаду 15 до 20. Формацију ових јединица регулисаћемо накнадно, а ви за сада се управљајте према тамошњим приликама.

7. Известите друга Темпа³ да ћемо ускоро у споразуму са другом Виктором¹ упутити бугарску бригаду Гл. штабу Македоније". Пребацивање ове бригаде извршићемо преко Врањског одреда.

8 У вези са тражењем Врховног штаба известите нас што пре колико је и чијих авиона бацало материјал за Вашу дивизију, као и количину бачене спреме. Исто тако нас известите да ли су се на Вашем терену присилно спуштали савезнички авијатичари, колико и где се сада налазе.

¹ Види док. бр. 110.

² Свегозар Вукмановић-Темпо. Тада се налазио код Главног штаба НОВ и ПО Македоније у манастиру Св. Прохор (Пчињски) на планини Козјак.

³ Штерју Атанасов

⁴ Мисли се на бригаду Георш Димитров. Види док. бр. 1, прихедбу бр. 5.

9. Известите да ли на вашој територији има погодних места за аеродроме за слушање савезничких авиона. Уколико оваквих има, приступите уређењу једног од најсигурнијих и о томе нас известите.

10. Уколико сте од савезника примили веће количине оружја и муниције, требате приступити стварању резерви. У ту сврху потребно је израдити и унапред припремити већи број мањих магацина, децентрализованих на широј просторији. Места ових магацина треба да буду сачувана у највећој тајности, како би иста могла бити сачувана и у случају напуштања тог терена од стране наших јединица.

При стварању резерви руководити се следећим: чувати у што већем броју и магационирати маузерову (немачку/ муницију, а трошити енглеску.

11. Доставите нам што пре прегледе бројног стања и наоружања Ваших јединица, по формуларима који су Вам раније достављени.

•12. Једновремено нам доставите и предлоге за унапређења, по инструкцијама које Вам је у том погледу дао начелник персоналног одељења овог штаба.

Исто тако доставите нам и сгсисак војничких и политичких руководилаца (командира чета, команданата батаљона и бригада, политичких комесара, обавештајних официра, начелника игабова и интенданата и санитетски.ч референата), са исцрпним карактеристикама за сваког појединца. Карактеристике да дају политички комесари јединица појединих руководилаца.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

За штаб, командант,
генерал-лајтнант
Коча А. Поповић

%

П. С.

Баш сада смо примили ваш извештај од а августа ове године".

1) Можете узети изванредан број људства из **Пиротског** одреда за попуну XII бригаде, али Пиротски одред мора остати, с тим што га требате активирати и у сваком погледу га помоћи да буде способан за вршење самосталних акција

• Редакција не располаже овим извештајем.

на том терену и вршење мобилизације људства бригаде за појуну

2) Овај штаб уопште нема дактилографа, ни шта се може
наћи у јединицама нама ближих дивизија. Стога нам оба-
везно упутите првом везом другарицу дактилографкињу
коју сте узели из XI бригаде кад је ова бригада била под
вашом командом, а за коју сте у вашем извештају овом
штабу навели да је добра и у сваком погледу поуздана.

(М П.)

БР. 99

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
ОД 8 АВГУСТА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ДРУГЕ И ЧЕТВР-
ТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ И ТРЕЋЕ СРПСКЕ НОУ БРИГАДЕ
ЗА ОДБРАНУ БРУСА И САДЕЈСТВО ЈЕДИНИЦАМА
ТЕ И СЕДАМНАЕСТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ

П—1

Оп. бр. 90
8 август 1944. г.
10,15 ч.

П—2, П—3 и П—4

(Секција Нови Пазар — Куршумлија, размер 1:100,000)

Непријатељске снаге, четнички Равногорски и Ваљев-
ски корпус, јачине око 2500 војника, поставиле су се на
линији Јелица (к. 1776)—Леденица (к. 1916)—Миланов Врх
(к. 2017).

У циљу разбијања главнине непријатељских снага на
гребенима Копаоника наређено је јединицама Б—1 и К—1
да јутрос у 1 час изврше напад на ове положаје.

Нама је наређено да бранимо Брус, затварамо правце
према Блацу и Александровцу и садејствујемо јединицама
Б—1 и К—1 у правцу Копаоника.

У циљу извршења предњег

¹ Оригинал, писан машином, у архиви Војноисториског института, под бр. 41/2.

НАРЕЂУЈЕМО:

1). П—3 ће одмах по пријему овога наређења упутити један батаљон у Брус. Овај батаљон ће са мањим дјеловима контролисати варошицу, а све остало држати на положају к. 633, тј. затварати правац од Александровца. Два батаљона и даље задржати на просторији Лепенац—Радовићи са задатком затварања правца према Блацу и према Крушевцу. Остале дјелове распоредити на линији Брђани—Дренова.

Уколико у Разбојни нема утврђених непријатељских снага, ликвидирати је и посјести раскрсницу, затварајући у исто вријеме правце према Блацу и према Крушевцу.²

Хитно прикупити податке о непријатељским снагама у Блацу, Куршумлији, Крушевцу и Александровцу.

2) П—2 ће одмах по пријему овога наређења један свој јачи батаљон упутити комуникацијом Брус—Александровац по могућству до с. Милентија, гдје посјести раскрсницу и поставити сигурну засједу према Александровцу.

Са три батаљона одмах кренути правцем Грашевци—Стара Бачија—К. 1206—Обрадова Ч. (к. 1430) са задатком садејства јединицама К—1 и Б—1 и удара непријатељу са бока, а евентуално и са леђа.

Лијево од вас налазиће се јединице Б—1.

Уколико јединице К—1 и Б—1 буду ликвидирале непријатеља са падина Копаоника, односно по ликвидацији непријатеља разместите се до даљег наређења на просторији с. В. Грабовница.

Са ова три батаљона нека иде и радио станица.

Остале дјелове задржати на просторији с. Грашевци.

П—4 ће и даље остати на истој просторији, тј. с. Литовац, затварајући правце који изводе од Куршумлије и Блага. У тим правцима слати пгго дубље извиђачке групе, како би пгго прије и што тачније сазнали податке о непријатељским снагама и њиховим намјерама.

3.) Ми ћемо се налазити у с. Липовцу, засеок Ђокићи.

4.) Пошто на овом терену има прилично комуникација, то ће све јединице на својим секторима порушити све мостове и пропусте, а поред тога постављати и барикаде.

Баш због оваквог терена могуће је изненађење. те се поново скреће пажња свим јединицама на ово, јер уколико би се изненађење десило, никакво оправдање неће бити умјесно.

¹ Види Операциски дневник Друге пролетерске дивизије за 9 август 1944 год. док. бр. 180.

5.) Настати да се повежете што прије са нашим позадинским оргaнизацијама или бар преко наших људи са њима, а исто тако и упућујте наше људе са терена да би се повезали са нашом војском, која се налази, вјероватно, на терену Топлица—Јабланица—Јастребац.

6.) *Борбени знаци:*

за 9 август *Босна—Брод*

за 10 август *Борба—Будућност*

7.) У колико нека јединица добије податке да се на њеном правцу налази мања група четника, одмах приетупити нападу и уништењу, но наравно о томе најхитније и нас извјестити.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар,

п. пуковник

Мил. Ћуровић

Командант, пуковник

Јубо Бучковић

БР. 100

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ОПЕРАТИВНОГ ДИВИЗИЈА ОД 8 АВГУСТА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ, ПЕТЕ И СЕДАМИНАЕСТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ЗА РАЗМЕШТАЈ НА ПРОСТОРИЈИ С. МИЛЕНТИЈА—БРУС—С. РАЗБОЈНА—С. РАДУЉЕ—С. БРЕЂЕ И ЗАТВАРАЊЕ ПРАВАЦА РАШКА—ЈОШАНИЧКА БАЊА И АЛЕКСАНДРОВАЦ—БЛАЦЕ—КУРШУМЛША¹:

0—1-

0. Бо. 17

Ј VIII, 1944

У 19 часова

Борбени знаци:

11. VIII: *Књига—Култура*

12. „ *Важност—Веза*

К — I⁸

Према кашој заповијести о. бр. 16 од 7 о.м.⁴ јединице П—1¹ извршиле су напад на непријатеља на свом правцу, разбиле га и јуче у 18 часова заузеле варошицу Бруе. Непријатељ је на бојишту оставио 36 мртвих. Главнина не-

¹ Оригинал, писан машином, у архиви Војноисториског института, под бр. 8/4, к. 1040.

² Штаб Оперативне групе дивизија

³ Пета НОУ дивизија

⁴ Види док. бр. 92.

⁵ Друга пролетерска дивизија

пријатељских снага т. ј. I Равногорски и Ваљевски корпус-1 оријентисали су се према јединицама Б—1° и током јуче-
рашњег дана водила се тешка борба на просторији М_{ра}.
мор—Јелшда—Леденида. Непријатељ је претрпио губитке
од око 100 мртвих и заробљених. Током ноћи 7 на 8 о м
јединице К—1 и Б—1 извршиле су напад на непријатеља
на просторији Миланов Врх—Леденица—Јарам—Јелица⁷ и
успјеле да разбију I Равногорски и Ваљевски корпус. Пре-
ма првим извјештајима К—1 убијено је и заробљено 260
непријатељских војника и официра. Заплијењено је 10 ау-
томатских оруђа, један лаки бацач, неколико десетина
граната за тешки бацач и за топ 47 мм., 80 коња и разне
друге спреме и материјала. Гоњење и уништавање разби-
јеног непријатеља наставља се. Од јединица **Б—1 ЈОШ Ш-**
мамо извјештај о резултату борбе на њиховом сектору као
ни детаљније извјештаје од јединица П—1.

По завршеном чишћењу и протјеривању непријатеља
са просторије Јелица—[Вел.] Грабовница—с. Милентија—
Керађе (1350) наше јединице ће се размјестити на слиједе-
ћим просторијама:

1. Јединице Б—1 на просторији Брус—с. Вел. Грабо-
вница—с. Милентија, са задатком: затварање праваца и ру-
шење комуникација од Јошаничке Бање и Александровца.
Уколико Б—1 оцијени да може ликвидирати без већих гу-
битака непријатељске снаге у Александровцу и с. Новаци
то и учинити, последије чега размјестити јединице на про-
сторији: Брус—Александровац—с. Милентија—с. Новаци,
затварајући правце од Јошаничке Бање и Крушевца.

2. Јединице П—1 ће се оријентисати према с. Разбој-
ни—Блаце и према ситуацији ликвидирати непријатеља у
овим мјестима. Уколико непријатељске снаге у Блацу буду
јаке онда се поставити на просторији око с. Разбојна за-
тварајући правце од Блаца, долином од Блаца, долином р.
Расине и од Куршумлије.⁸

3. Јединице К—1 остаће на просторији: с. Радуње—с.
Ђерекари—с. Брзеће, са задатком извиђања и **затварања**
праваца од комуникације Рашка—Кос. Митровица. **према**
р. Лабу и Куршумлији". Што прије испитати јачину не-
пријатељских снага у Куршумлији и хитно **обавијестити**
овај штаб у вези наших даљих намјера.

" Седамнаеста НОУ дивизија

' О Ђорбама на овој просторији види оперативне дневнике
Пете и Седамнаесте НОУ дивизије за 8 и 9 август 1944 год. док. бр.
181 и 182.

⁸ Види док. бр. 99 и 106.

• Види док. бр. 102.

4. Све јединице ће приступити што темељитијем рушењу комуникација на свом сектору како би се непријатељу онемогућио упад са моторизацијом на нашу територију-

5. Свака једшшца ће приликом ослобођеша вароши, рошице и већег насеља успоставити команде мјеста и по^ћству и народну власт. Са народом одржавати зборове ц конференције.

О—1 ће се налазити код К—1 (садашн>а просторија).

Свим јединицама оставља се иницијатива дејства на својим правцима, имајући у виду наш општи задатак и наше *јере.

Добили смо податке да се јединице тако рећи грабе иликом мобилизације новог људства, те пгабовима гћемо на то пажљу да не би дошло до неправилног односа између јединица.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

В. д. помоћника начелника,
мајор
Новак Перућица

Командант
генерал-лајтнант,
Пеко Дапчевнћ

(М. П.)

П. С. Овог момента добили смо радиограм од Главног штаба за Србију, којим јавља да непријатељ врши концентрацију јачих снага у Куршумлији. Јединице К—1 и П—1 да ово најхитније провјере и да нам доставе извјештај.

БР. 101

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ПРВЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ
ОД 8 АВГУСТА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ЧЕТВРТЕ. ПЕ-
ТЕ И ШЕСТЕ СРПСКЕ НОУ БРИГДЕ ЗЛ НАПАД ПА
КУРШУМЈШЈУ¹

ШТАБ 21 УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Н О В

О Бр. сл.
8-ЧП-1944
19 час. 30 мин.

ШТАБОБИМА IV, V и VI БРИГАДЕ

1) Према прикупљеним подацима непријатељске (бу-гарске) снаге, које су биле на простору села Власово—Вла-са—Статовац—Житни Поток. отишле су преко Трновог Лаза за Коњушу—Белољин. Не знамо њихов даљи правац. Претпоставке су: покрет ка Прокупљу, или пак у правцу Барбатовац—Блаце—Црна Чука у сусрет снагама нашег II Корпуса- који надире ка Куршумлији и Јастрепцу.

Четничке снаге које су учествовале у офанзиви про-тив наших снага отишле су једним делом преко Куршумли-ске Бање и ЖегроЕа ка Кобаонику у сусрет II Корпусу. Други и јачи део ових снага је такође одмах по завршеној офанзиви кренуо преко Белољина и Блаца за Брус. По свим изгледима ове четничке снаге, знајући да су немачке снаге на Ибру разбијене од II Корпуса, нису се смеле су-протставити главнином својих трупа надирењим снагама. већ су се извлачиле преко Бруса. Ово сматрамо по томе што снаге II Корпуса надире ка нама и већ су на блиском отстојању, а отпор се не чује. На простору Косанице остале су мање мештанске четничке јединице.

Недићевске добровољачке снаге, које су јуче биле на простору села Бучумет—Шишинце—Слишане отступиле су јуче испред XI и XV бригаде ка Лебану. Један мањи део тих снага још увек се налази негде позади Бучумета.

2) Јуче, 7 о. м. у 12 часова, добијен је телеграм да су снаге II Корпуса избиле прекјуче, 6 о. м. до мрака на линију села Гочманци—Кнежево—Блажево—Ковизле—

¹ Оригинал, писан машинном, у архиви Војноисториског инсти-тута, под бр. 14/1, к. 1040.

² Друга пролетерска и Пета НОУ дивизија у саставу Оперативне групе дивизија под командом Пека Дапчевића.

Штава. Синоћ у мрак, добили смо нову депешу у којој се каже, да једна колона Корпуса креће јутрос. 8 о. м. за Куршумлију, док ће друге снаге вероватно проћи преко Пожара. Лепенца и Јаворца.

Наша дивизија, која се јутрос налазила на простору Иван Кула—Ђаке—Равна Планина—Соколов Вис—Гајтан—Богујевац—Бачије, добила је задатак да крене у сусрет јединицама II Корпуса у правцу Куршумлије и нападне Куршумлију и заузме је, користећи дејство II Корпуса у леђа непријатељу.

На основу предњег распоред и задатак наших јединица биће следећи: а) IV бригада концентрисаће се ноћас до 10 часова на простору Мала Пупавица—Каменица. Задатак бригаде је да изврши напад са сва четири батаљона на простору Љуша—Самоково. По избијању на ову просторију упутиће један батаљон у леђа Бранковој Кули и исту [да] заузме, један батаљон задржи у резерви, а са два надире између комуникација на град Куршумлију.³ По избијању на Самоково настојати да се муњевитим продором дође до града и заузме прве куће, а одатле дејством митралеза, машинки и противколских бацача „Пијат“ (Цон Бул) заузима кућу по кућу, док се не заузме цео град. Наоредовање до града треба вршити брзо и енергично, чиме се уједно и избегава непријатељска артиљериска и бацачка ватра, уколико их буде. По завршеном задатку бригада ће оставити један батаљон у граду за одржавање реда, док ке са осталим батаљонима поставити обезбеђење на правцу Барбатсвац, као и на правцу села Превој, тј. на Бранковој ЈКули

б) V бригада концентрисаће се такође до 10 часова ие просторији села Космаче са једним батаљоном, који ће имати задатак да продире преко Соколовог Крша, селз Крчмаре—Марина Кула, нападајући Куршумлију уздуж реке Топлице ка гробљу и цокви.⁴ Један батаљон пребипити преко реке Трплице у Бело Поље, који ће имати за задатак да надире лево од комуникације Барбатовац—Куршумлија и напашће простор болнице. Преостали трећи батаљон поставити на простору Ново Село—Богујевац, а ако ке буде непријатељске посаде, онда код села Барлова са чадатком да поруши пругу и мостове, тако да онемогући сваки саобраћај возилима од Прокупља ка Куршумлији. Пругу разрушити на што више места. Такође поставити чспред рушевина на већем отстојању нагазне мине, како

³ Види док. бр. 104.

⁴ Види док. бр. 105.

на друму, тако и на прузи. V бригада ће настојати да **ухвати** везу са својим батаљоном који је остао на Црној Чуки и употреби га на најпогоднијем месту. Барбатовачкој **колтанди** наредити да пође ка Бладу и изврши демонстрацију на исто, а затим се постави на Кашевару, као **обезбеђен** Ге од Блаца. Уколико јој ово место не би оило згодно **може** се поставити на комуникацији око Барбатовачког Брда. Како јединице IV, тако и јединице V бригаде морају **настојати** да пре сванућа продру у град. Уколико V **бригада** не буде имала нагазне мине, узеће их од других бригада. Уколико нам је познато VI бригада их има и послаће их одмах У-ој бригади ка Космачи.

в) VI бригада поставиће се са два батаљона у селу Бачије, где ће обезбеђивати све бригадне болнице, са једним на Вијегору и селу Бубањ, док ће IV батаљон послати у село Механе, где ће вероватно наићи извесни делови II Корпуса. Штаб ове бригаде упутиће своје бацаче са посадом штабу IV бригаде за дејство на Самоково и Куршумлију са југа, такође упутити и „Цон Буле“.

Обавештени смо од Главног штаба да нам ноћас стиже транспорт у село Бубањ, али с обзиром да није велико растојање између Бубња и Бачије, то ћемо га примити у селу Бачије. Штабови IV и V бригаде оставиће по двоја кола и петорку за пратњу муниције и мина до положаја.

Почетак напада тј. покрета са простора концентрације ка циљу тачно у 12 часова у поноћ. Бригада ће по освајању првих **положаја** палити по две ватре на заузетим положајима, такође обележавати до краја своје напредовање **паљењем** ватре, чиме ће овај штаб контролисати докле су ове јединице стигле. Штаб IV бригаде ће настојати да ухвати везу са II Корпусом на правцу Тиовац—Велика Шатра.

Дивизиска оса везе Мала Пупавица—Милошева Вода—Бачије.

Тражи се од командног особља и политичких радника да уложе све своје напоре да се задатак што боље и што брже изврши.

V бригада ће одмах по ликвидацији града усмерити све своје снаге на правцу Барлово—Богужевац—Грабовоц, како би спречила свако дејство непријатеља од Прокупља. На тој просторији добиће нове задатке. Уколико штаб V бригаде успе да ухвати везу са Јастребачким одредом даће му задатак да ноћас или у току сутрашњег дана врши демонстративни, а по могућству и стварни **напад** на Блаце, где се налазе само четничке снаге, чији је морал пољуљан доласком II Корпуса и које ће га вероватно брзо напустити.

Штабови бригада оставиће своје интендакте, који ће обићи сва села између Куршумлије, Радана [Пл.] и Пасјаче и наредито да се испече што више хлебова, како за наше јединице. тако и за јединице које долазе. Концентрација сакупљене хране: село Арбанашка—Бачије.

Штабови нападних колона настојаће да се непријатељ зибира брзим налетом и бомбом, тако да се не дозволи зијатељу да се освести од првих удараца. Напад на Курпгумлију трајаће док се не заврши победом.

Дивизиско превијалиште биће у селу Бачије, где сла-ти рањенике.

Извештаје сла-ти што чешће. Штабови бригаде упутиће штабу дивизије по два најсигурнија курира за примаље .отребгшх наређења.

Евакуација заплењеног материјала и заробљеника правцем за Бачије.

Поступак са грађанством коректан. Не дозволити да војници без потребе залазе у куће. Из града на одређене положаје изаћи одмах по завршетку битке. Војници да буду на положају маскирани од дејства из ваздуха. Штаб дивизије сутра биће у Малој Пупавици или Космачи, о чему ћете бити благовремено обавештени.

Још једном се напомиње да штабови и војници даду све од себе да се задатак изврши и непријатељ уништи. Ово ће бити прекретница у иашој досадашњој дефанзиви, тј. прелаз у офанзиву.

По сазнању Бугари из Пусте Реке јуче су журно отишли за своје гарнизоне.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДЛ НАРОДУ!

Политички комесар
Р. Антуновић

Командант. пуковник
Мил. С. Милојевић

Начелник, капетан
Јован Ђурић

(М. П.)

БР. 102

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПЕТЕ ИОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 8 АВГУСТА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ПРВЕ, ЧЕТВРТЕ И ДЕТЕТЕ КРАЈИПКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА ЗАТВАРАЊЕ ПРЛВАЦА ПРЕМА Р. ИБРУ, ЛУКОВУ И МИЛАНОВОМ ВРХУ»

К—1

Пов. број 188/1944
Положај. 8. VIII. 944
у 23 час.

ЈЕДИНИЦАМА К—2, К—3 и К—4

П о л о ж а ј

1. После разбијања непријатеља на сектору Леденида—Миланов Врх—Брус, наше јединице добиле су задатак даљег прогоњења четничких банди на тим секторима.

Јединица Б—1 продужиће чишћење сектора од Бруса према Александровцу и порушити **комуникацију** Брус—Александровац. По могућности очистиће Александровац. Један део снага Б—1 налазиће се на просторији с. Новаци, са задатком затварања правца према Јошаичкој Бањи.

Јединице П—1 оријентисаће своје снаге према с. Разбојна—Блаце. По могућности ликвидирати непријатеља у овим местима.

2. Јединице К—1 затвараће правце према долини Ибра, према Јошаничкој Бањи и према Куршумлији.

У циљу извршења предњег,

НАРЕЂУЈЕМО

ЈЕДИНИЦА К—2:

— сместиће се на просторији с. Ђерекари—Чокотар са задатком затварања и контроле правца према с. Градиште (правац према Ибру).

Свој извиђачки вод ставити на расположење ОЦ К—1¹, који има задатак прикупљања података од правца Куршумлије.³

Одржавати везу са једошицом К—3 и К—4.

¹ Оригинал, писан машином, у архиви Војноисториског института, под бр. 84.

- Обавештајни центар Пете НОУ дивизије

•" Види док. бр. 118.

ЈВДИИПЛ К—3:

— сместиће се на просторији с. Брзеће—Гочманци. Има задатак затваран.а правца према к. Миланов Врх, с тим што ће на истом имати јаче осигурање. Са Милановог Врха осматрати путеве који воде за с. Шипачица—Рудница. Послати једно јаче одељење које ће контролисати к. Јелица (1776) и к. 1934. Одељење ће истурати једну јачу патролу према к. Камена Глава и жанд. ст. Стругара.

На десном свом крилу одржавати чврсту везу са јединицама Б—1, па уколико им потреба садејство ставити се на расположење.

НИЦА К—4:

— остаје и даље на сектору где се сада налази (с. Судимље—Радуње—Домишевина). Има задатак контроле долине р. Иора, с тим што ће истурати јача осигурања на Белике Ливаде. Прикупљати податке о непријатељу у долини р. Ибра. Упућивати јаче патроле према Луково—Требиња, јер су на том правцу добри путеви који воде од р. Лаб, те их треба затварати.

Свој извиђачки вод ставити на расположење ОЦ К—1, који има задатак што хитнијег прикупљања података о непр. снагама у Куршумлији.

Уколико има неке прикупљене податке о непријатељу од правца Куршумлије и других крајева, одмах их доставити ОЦ К—1.

3.. Обавештени смо од О—1 да непријатељ врши већу концентрацију у Куршумлији. Снага и састав нису нам познати. Потребно је, у вези наших даљих задатака, пгго хитније прикупити податке о овој концентрацији.

4. Борбени знаци: 9. VIII. 1944: Босна—Брод,
  10. VIII. 1944: Борба—Будућност.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

. олитком, п. пуковник:*

Командант, пуковник
Милутин Морача

* Илија Матерић

Ми ћемо се налазити у с. *Блажеву*.

Друже Ратко,⁵

Мујо⁶ треба да организује Об. службу заједно са Марком⁷ према Куршумлији.

Овај посао може узети Владо,⁸ јер Мујо треба да саслуша неке заробљене четнике.

Углавном о Куршумлији треба што прије да добијемо податке (*тачне*).

Ми ћемо најдаље доћи до 10 ћ сјутра.

М. Морача

БР. 103

ИЗВЕШТАЈ НАЧЕЛНИКА ОБАВЕШТАЈНОГ ОДЕЉЕЊА ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ ОД 9 АВГУСТА 1944 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО СРБИЈЕ О РАСПОРЕДУ И БРОЈНОМ СТАЊУ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ СНАГА У ЛЕСКОВАЧКОМ И ВРАЊСКОМ ОКРУГУ¹

ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО СРБИЈЕ

РЕДОВАН ИЗВЕШТАЈ

Врање: седиште 29 бугарске дивизије (штаба) и **52** пешадишког пука из те дивизије. Бројно стање око 3000—**3500** пешака и око 350 артиљераца са 10 топова Средњег калибра. Размештај војске познат.

Владичин Хан: 34 пук из 29 дивизије чија су два батаљона у месту, а трећи батаљон је на осигурању пруге од Владичиног Хана до Предејана. (По једном извештају тај пук је трећи Одински пук а не 34). Поред овог пука ту је и седиште штаба граничне страже зв. „Подучасток“. Са око 70 војника и официра, остала војска ове граничне страже распоређена је на граници од Предејана до Плироке Ливаде и то: на караули Прека Вода 70 граничара са 1 т. митр. и 2 п. митраљеза остали са пушкама.

На караули у Власу 70 граничара са наоружањем као код првих.

⁵ Ратко Мартиновић

⁶ Митар Ковачевић

⁷ Марко Срдих, командант Десете крајишке НОУ бригаде

⁸ Владо Малбашнић

¹ Оригинал. писан машином, у архиви Војноисториског института, под бр. 2 2, к. 183.

На караули Оштра Глава 40 граничара — насружање као код претходних.

На караули Река 12 граничара са 1 п. митраљезСм.

На караули Кључ 12 граничара са 1 п. митраљезом.

Командири на три прве карауле су официри, а на друге две су подофицири.

Караула Црни Камен 30 граничара са једним официром — наоружање 1 тешки митраљез и 1 п. митраљез.

Гоч—Деватин око 100 војника из 52 пука.

Лесковац: 2 батаљона добровољаца и нешто ново мобилисаног људства намењеног за „Гвоздени пук“.

Потврђују се вести да је Немачка дивизија која се на пролазу са југа зауставила у Лесковцу 30 или 31 прошлог месеца кренула према Београду, као и то да су извесни делови бугарске војске такође преко Лесковца отишле на север (ради се о Бугарима који су узели учешћа у овој офанзиви). Преко Лесковца је прошао и батаљон добровољаца за Грделицу који је такође учествовао у овој офанзиви. Овај батаљон се сада налази у Грделици као осигурање пруге, поред пешадиског наоружања има три топа мањег калибра.

Власотинце. Око 400 добровољаца а у околним селима 200—250 четника под командом Церовића.

Бујановац. Ескадрон бугарске коњице из Првог коњичког пука Скопље.

Клиновац—Буштрањс. Батаљон бугарске пешадије утврђен пољском фортификацијом.

Врањска Бања. Око 130 Бугара и 20 Немаца.

Себе Враље. Баталон Бутара; тешко наоружање: 2 топа и 3 минобацача.

Припој. Батаљон бугареке пешадије.

Јелашница. Елек. централа 80 Бугара.

Сурдулица. 2 чете бугарске пешадије.

Бело Поље. Фабрика око 300 Бугара, 80 Немаца са четири батерије противавионске артиљерије. Посада. Руси и Италијани.

Мачкатица (рудник). 1 баталон бугарске пешадије.

Власина. 1 батаљон бугарске пешадије, са појачањем од 200 војника.

Црвени Брег. 1 батаљон бугарске пешадије.

Тумба—Црвена Јабука. Кота 1342; 2 батаљона Бугара.

Непријатељ располаже подацима о нашим снагама на врањској територији, а постоје и извештаји о предузиману офанзиве на ову територију.

Бугарске јединице на територији Јабланице и Топлице према извештају 7. ов. м. повлаче се преко Лесковца према

северу, а на терену на њиховом месту остају добровољци који припадају I и II добровољачком пуку.

У Шуманима се налази 250 до 300 четника под командом Манића и Мила Андријевића, док се одред Илије Бувског распао у потпуности.

Немачке јединице које су учествовале у офанзиви повукле су се према Нишкој Тополи.²

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

9 августа 1944 год.
П о л о ж а ј .

Нач. Об. одељења
мајор
Ник. Божанић

БР. 104

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТЕ СРПСКЕ НОУ БРИГАДЕ ДВАДЕСЕТ ПРВЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 9 АВГУСТА 1944 ГОД. ШТАБУ ДИВИЗИЈЕ О НАПАДУ НА КУРШУМЛИЈУ'

Људи су страшно преморени!

ШТАБУ 21 УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВ

Око отприлике 15h јутрос наш 3 бат. ударио је на непријатеља, који је био утврђен у добро ископаном рововима и са бодљикавом жицом ограђеним. Непријатељ је био врло упоран, да наши поред свег настојања и свих налета до саме жице, нису успели отерати непријатеља. Наших је пет рањено од ручних бомби (колико сам их ја видео, за мртве не знамо) затим су се повукли и непријатељ је врло лено, уморно наше гонио. Наицр су отступили уз Самоковску косу правцем Љуша—Бранкова Кула. Очекујем да се пребаце на ову страну Косанице. Но изгледа то они неће учинити. Пета бригада је такође после првог јачег непријатељског отпора отступила. Обавештени смо да је 7 о. м. стигао већи број непријатељских војника и то већином Немаца, који су одмах по доласку посетили сва околна села. Поред Немаца: причају сељаци, дошао је и велики број Мађара.

— I
¹ Вероватно се односи на с. Топоницу, северозападно од Ниша, на путу Београд—Ниш.

² Оригинал, писан руком, у архиви Војноисториског института, под бр. 56/4, к. 1040.

Нски тврде да има такође много недићевада и дражиноваца (Шумадинаца), док други то не тврде, али се готово сви слажу да Бугара нема!

Од свих ових непријатељских снага велики број је отишао уз Топлицу, но и поред тога има их у Куршумлији много — како то сељаци веле.

Налазим се са I батаљоном хоји, к&d је 3 бат. одбијен од Самокова, није улазио у варош но се избацио на Марину Кулу, где се сада налази.

IV је отишао на Бранкову Кулу. Код њега није се чула **борба**, а II бат. је требао као резерва да се приближи Самокову. Изгледа да је и II батаљон отишао више ка Љуши. **Немам са** н>им везу, али верујем да је има 3 бат. Они ће **заједно** ићи ка Бранковој Кули или ће се пребацити овамо.

Са V бригадом нисмо дошли у везу, јер како изгледа она и није надирала уз Топлицу, већ само од Барбатовца.

Непријатељ се изгледа уопште не креће за V бригадом, док за нашом иде, али врло лагано, правцем (уз косу Самокова) ка Љуши.

Но изгледа да неће дуго.

Сада се чује пуцњава низ Топлицу и наши бију са Марине Куле. Пуцњава иде и уз Косаницу. Ми ћемо доћи у М. Пупавицу, одакле ћу даље пратити кретање непријатеља и слати вам извештаје.

С. Ф. — с. Н.!

9 Ш 1
у 13^h

Нач. штаба 4 бригаде
М. Марковић-Зоран

**ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ СРПСКЕ НОУ БРИГАДЕ ДВА
ДЕСЕТ ПРВЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 9 АВГУСТА 1944 ГОТ
ШТАБУ ДИВИЗИЈЕ О НЕУСПЕЛОМ НАПАДУ НА КУР-
ШУМЛИЈУ¹**

ШТАБ
V СРП. УДАР. БРИГ.
9-УШ-944 год.
Пол.

Примљено
9-УШ- М. Пупавица
У 18^h

ШТАБУ 21 УДАР. ДИВИЗИЈЕ

Положај

Драги другови,

Пре пола сата послали смо вам извепггај по нашим ку-
рима. Задатак *уопште* нисмо извршили

Велике бугарске снаге које су јуче биле на коси према Куршумлији — Спанцу, како кажу сељаци, вршиле су покрет у правцу Спанца и Барбатовца. И сада су се Бугари налазили у шуми на тој коси. За све време док смо ми водили борбу са њиховим снагама у вароши и са добровољцима и четницима они су ћутали, а када је наша једна јединица наишла на њих *и не знајући* да их ту има, они су отворили *паклену ватру* и за час збацили наше са положаја, јер су се одједном нашли нама на десном боку а имали доминантнији положај од нас, тако да се нико није могао одвојити од земље када су гађали у правцу шега. *Том ватром нане.уи су панику међу нашим* да смо били приморани да се ловучемо, јер смо се налазили између две унакрсне ватре. Овде се налазимо са малим делом људства измешаног из разних наших јединица, један велики део није хтео да скрене овамо већ је остао са оне стране усмеривши покрет у правцу Блаца.

Сада је стигао овде код нас и друг зам. нач. штаба који је био са батаљоном на положају испред Барлова. Батаљон је још остао на положају али ми смо послали да се повуче. Пругу нису порушили, алм су наместили мине. Блиндирани воз је дошао до Плочника и даље није ишао.

с. Ф. — С. Н.!

За штаб
п.комесар **Раде** Бошковић

¹ **Оригинал**, писан **руком**, у архиви Војноисториског института, под бр. 52/4, к. 1040.

БР. 1С6

**НЛРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
ОД 9 АВГУСТА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ДРУГЕ И ЧЕ-
ТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ И ТРЕЋЕ СРПСКЕ НОУ БРИГАДЕ
ЗА РАЗМЕШТАЈ НА ПРОСТОРИЈИ ЗЛАТАРИ—БОГИШЕ
—РАЗБОЈНА—ДУПЦИ—БАТОТЕ И ЗАТВАРАЊЕ ПРА-
ВАЦА ОД БЛАЦА И КУРШУМЛИЈЕ¹**

П—1

Оп. бр. 92
9. VIII. 1944.г.
у 18,50 ч.

П—2. П—3 и П—4

Главшша непријатељских — четничких снага, који су се налазили на гребегоша Копаоника и то на просторији Мрамор—Јелица—Леденица, потпуно су разбијени. Још нису стигли извјештаји од свих јединица које су учествовале у вападу, али до сада се зна сигурно да су имали преко 360 убијених и заробљених војника и официра. Заплењено 10 аутоматских оруђа, 1 лаки бацач, нешто граната за топ 47 мм. и тешки бацач, 80 коња и друге разне спреме. Гоњене и уништавање разбијеног непријатеља наставља се.

По завршеном чишћењу и протјеривању непријатеља (а Копаоника, јединице наше групе ће се размјестити на слиједећим просторијама:

а) јединице Б—1 на просторији Брус—[В.] Грабовница—Милентија. Уколико се ликвидира Александровац, онда ће се ове јединице размјестити на просторији Брус—Александровац—с. Милентија—с. Новаци, затварајући правце од Јошаничке Бање и Крушевца.

б) јединице К—1 остаће на просторији с. Радуње—Ђекари—с. Брзеће са задатком затварања праваца од комуникације Рашка—Косовска Митровица, према р. Јабу и Куршумлији.

в) Ми смо добили наређење да се размјестимо на просторији према с. Разбојна—Блаце.

У циљу извршења предњег.

НАРЕЂУЈЕМО:

1.) П—2 без обзира да ли ће вечерас учествовати у нападу на Александровац или не, размјестиће се на просторији с. Богише—Турјак—Златари—Буковци—Жилинци—

¹ Оригинал. писан машином. у архиви Војноисториског института, под бр. 42/2.

Пањевац. Уколико вечерас буде вршлла напад на **Александровац**, одмах по ликвидацији тј. по доласку јединица Б—1, заузети ову просторију. Но, уколико ће само са извјесним дјеловима садејствовати нападу, онда све остале **дјелове** оријентисати на ново одређену просторију.

Покрет са садашње просторије извршити 10 о.м. у 4 часа.

Задатак: затварање правца Крушевац—Разбојна, и то на простору између с. Суваја—к. 314—Судимци (кланац, који истовремено затвара и комуникацију и долину Расине). Но, уколико јединице Б—1 ликвидирају Александровац и избију у с. Новаци, евентуално још и сјевероисточније, онда могу се два батаљона истурити и на просторију Штитари—Купци. Водити рачуна о путу који води гребенима између цесте долином Расине и цесте од Александровца, тј. преко Павлова Брда—Голог Брда—к. 365—Ристино Гувно (к. 378)—к. **382**—Јанковица—к. 555—Дугин Брег—Пањевац.

Сазнати што прије и што тачније податке о Крушевцу, као и повезати се са нашим герилцима или бар позадинским радницима, којих сигурно има на Јастрепцу.

2) П—3 ће се размјестити на просторију с. Дупци—Жуње—Равни—Разбојна—Ковиоци.

Са садашње просторије покрет извршити 10 о.м. у 4 часа.

Задатак: затварање праваца који изводе од Блаца комуникацијом као и правца који од Блаца изводи према с. Жуње. Поставити на свим правцима према Блацу добре и сигурне засједе, а истовремено слати што дубље патроле како би што прије сазнали тачне податке о непријатељу у Блацу. Испитати могућност напада на Блаце и по томе нам дати сугестије.

3) П—4 ће извршити покрет са садашње просторије и размјестити се на просторији с. Батоте.

Полазак 10 о.м. у 5 часова.

Задатак: затварање праваца који изводе од Куршумлије као и комуникације Куршумлија—Блаце. Нарочиту пажњу обратити на пут Куршумлија—Мерћез као и на пут који преко Кукулића (к. 1045) изводи у Батоте. Прикупити што тачније податке о комуникацији Блаце—Куршумлија као и о само.м гарнизону у Куршумлији.

4) П—1 налазиће се у с. Лепенац.

5) Све јединице ће приступити пго темељитијем рушењу комуникација на свом сектору, како би се непријатељу онемогућио упад са моторизацијом на нашу територију. Рушити све мостове и пропусте и постављати **барикаде**.

* О извршењу овог наређења види Операциски дневник Друге пролетерске дпвмзије за 10 август 1944 год., докуменат бр. 180.

(ј) Свака јединица ће приликсм ослобођења вароши, варошице или већег насеља успостављати команде мјеста, а по могућству и народну власт.

7) Добили смо обавјештење од Главног штаба за Србију да непријатељ врши концентрацију јачих снага у Куршумлији, те ово треба најхитније провјерити и извјестити нас.

8) *Борбени знаци:*

за 11.VIII *књига — култура*

за 12.VIII *важност — веза*

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За штаб,
командант, пуковник,
Љубо Вучковић

БР. 107

**ЗАПОВЕСТ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ПЕТЕ НО ДИВИЗИЈЕ
ОД 9 АВГУСТА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ШЕСНАЕСТЕ,
ОСАМНАЕСТЕ И ДЕВЕТНАЕСТЕ СРПСКЕ НО БРИГАДЕ
ЗА НАПАД НА БУГАРСКЕ ГРАНИЧНЕ КАРАУЛЕ НА
СЕКТОРУ Д. ЛОПУШЊА—КРУШЕВИЦА И ПРЕБАЦИ-
ВАЊЕ НА ПОДРУЧЈЕ БАБИЧКЕ ГОРЕ И ЗАПЛАЊА¹**

ШТАБ
25 ДИВИЗИЈЕ НОВЈ.
О. бр. 15
9 августа 1944 год.
Положај

ЗАПОВЕСТ

Ж Секције Ниш—Врање 1 : 100.000

Непријатељске снаге Бугара налазе се дуж границе у караулама од ио 15 до 20 војника на раздаљини око 2 км. Гранични штабови и то Доња Лопушња око 100 ројника, Крушевица од 80 до 100 војника и Свође 80 до 100 војника. У Бояинцу налази се полиција око 60 војника. Групе дражиновца налазе се са slabим наоружањем једна бригада 70_дд 80 људи на терену око Завидинца (Манастир), Остатовица и око Богдановца. Друга група, Власотиначка бригада, броји око 70 до 80 људи и креће се на терену села Шишава, Ко-

¹ Оргинал, пнсан машином, у архиви Војноисториског института. под бр. 18/1, к. 1089.

нопница и В. Ломница. Једна бригада се креће око села Биљанице и најближих села око Лесковца јачине као и ове претходне. Сопотничка бригада око 150 људи са седиштем у Доњем Душнику, већи део присилно мобилисаних, и креће се низ Заплаће ка Гаџином Хану. Наш задатак је да нападаемо границу на рејону од Доње Лопушње до Крушевице закључно и са дивизијом пређемо на рејон Бабичке Горе. У циљу овога

НАРЕЂУЈЕМО:

1. Да 19 Српска бригада нападае са једним баталљном гранични пгтаб у Доњој Лопушњи, исти ликвидира и потом се пребаци са целом бритадом на рејон Црна Бара, Тумба, Вита Крушка, Букова Глава, Доњи Присјан. На овом делу ће се обезбеђивати од Власотинаца, Крушевице и Боњинаца. Користећи за храну сектор Гуњетину, Малу Ломницу, Црну Бару, Д. Присјан, Завидинце.

2. 16 Српска бригада напашће Бугаре у штабу граничног села Крушевица са једним батаљоном, исти ликвидирати и са бригадом се разместили на просторији Липовица, Попово Гумно, Ступница, Личје, обезбеђујући добро правац од Ниша на линији Личје, Семче, а од Власотинаца линији Липовице. У зору ће омогућити прелаз 19 Српске бригаде преко Власине, која ће источно или западао од Крушевице излазити на себи одређен положај. 16 Срп. бригада ће користити за храну села источно од пута Власотинце—Равна Дубрава према Бабичкој Гори.

3. 18 Српска бригада кренуће по добијању наређења преко Дејана између Крушевице и Свођа и разместиће се на просторији Завидхшце, Остатовица, Штрбовац, Велики Крчимир, рашчистити са мањим групама дражиноваца на тој просторији са задатком обезбеђења правца од Боњинаца, Љуберађе (секција Пирот) и од Суве Планине. Користиће за храну просторију на којој се налази и село Богдановац и Горњи Присјан².

4. Штаб днвизије кретаће се за 18 Срп. бригадом и смеистиће се у селу Равна Дубрава, користећи исто за храну.

Све јединице по извршењу задатка и доласку на одређене просторије подаће извештај овоме штабу у Р. Дубрави.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар Начелник шгтаба, Командант,
мајор п.пуковник
Рад. Н. Јовановић Драгослав Петровић Рад. Т. Јовановић
(М. П.)

⁵ О извршењу ове заловести види док. бр. 122.

БР. 108

НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ ОД 10 АВГУСТА 1944 ГОД. ШТАБУ ДВАДЕСЕТ ЧЕТВРТЕ НО ДИВИЗИЈЕ ЗА ЧИШЋЕЊЕ ТЕРЕНА ОД ЧЕТНИЧКИХ ЈЕДИНИЦА У ЈАБЛАНИЦИ И ПУСТОЈ РЕЦИ И РУШЕЊЕ КОМУНИКАЦИЈА НИШ—СКОПЉЕ И ЛЕСКОВАЦ—ЛЕБАНЕ¹

ГЛАВНИ ШТАБ НОВ И ПО СРБИЈЕ

Оп. Бр. Службено
10. август 1944 г.
У 9 час.
Положај

ШТАБЕУ XXIV ДИВИЗИЈЕ НОВЈ

1. Јединице под командом генерал-лајтнанта Пека Дапчевића у свом даљем надирању са Копаоника у току 7 и 8 о.м. потпуно су разбиле 1 Равногорски и Ваљевски четнички корпус, Космајску, Младеновачку и Гружанску четничку бригаду и 7 о.м. заузеле су Брус. Овладале су територијом до Александровца и Јошаничке Бање.

У току ових борби четници су имали следеће губитке: погинулих 338, рањених 340 и заробљених 222 четника од којих је 150 добровољно ступило у нашу војску.

Заплењено је: 1 топ, 1 бацач, 18 пушкомитралеза и митраљеза, 350 пушака, 1 радио станица, 20.000 метака, 6 волујских кола топовске и бацачке муниције, 88 коња, 3 кола ратне спреме и 1 камион са храном и другим ратним материјалом.

Гоњење разбијеног непријатеља се наставља.

Јединице XXIII дивизије на сектору Озрен Пл. у времену од 22 јула до 9 августа водиле су неколико жестоких борби са Бугарима и јаким четничким снагама. У току ових борби убијено је: 20 Немаца од којих 1 виши официр, 162 четника од којих 8 официра; а већи број је рањених. Заробљено је 300 четника. Уништена су 4 бугарска камиона. Заплењене су веће количине ратног материјала.

2. Према извештају заменика команданта овога штаба од 8 о.м. 11 бригада налази се у Бучумету а 15 бригада

¹ Оригинал, гшсан машином, у архиви Војноисториског института. под бр. 25/1, к. 1078.

кренула је 8 о.м. у Пусту Реку са задатком скупљања дезертера и дејства на комуникацију Прокупље—Дољевац.

Бугари су отишли из Пусте Реке, једни за Лесковац а други према Топлици. Изгледа да је и део недићеваца отишао.

Пожурите да ухватите везу са 11 и 15 бригадом. Ово је потребно ради брзог чишћења четника у Г. Јабланицп и брзог прикупљања дезертера у Пустој Реци којих има много.

3. Према једном податку гро четника из Г. Јабланице у току 8/9 о.м. отишао је ка Лебану, а на тој просторији остали су највећим делом месни четници. Одмах предузмите детаљно извиђање и прикупљање података о јачини и распореду четничких снага у Г. Јабланици. Уопште детаљно нас известите о ситуацији у Г. Јабланици и Пустој Реци,-

Начелник вашег штаба налази се са 15 бригадом у Пустој Реци. ••

4. Понављамо вам наше раније наређење о стварању резерви муниције и изради тајних магацина децентралисаних на широј просторији за чување оружја и муниције. Мишљења смо да и на том сектору има погодних места за израду тајних магацина у ком циљу се обратити на друга Јездимира Дедића који вам може дати потребне податке о овоме.

При стварању резерви оружја и муниције руководити се следећим: чувати маузерову (немачку) муницију и оружје и трошити је само у најнужнијој мери, а употребљавати енглеску муницију и наоружање⁵.

5. Још једном напомињемо да рушење комуникација којима могу саобраћати моторизована средства треба вршити на местима најближим непријатељу, а не у секторима ближим нашим јединицама или чак у нашој позадини. јер су нам ти делови комуникација потребни за наш саобраћај.

6. Друг Милосав Милосављевић постављен је од странс Врховног штаба за в. д. политичког комесара овога штаба.

7. У прилогу достављамо 4 писма п.пуковника Ђурића' са 3 позива израђена у име тога штаба, да исте одмах преко погодних лица доставите у Г. Јабланицу. Ово најхитније учините.

8. Прилог об. извештај о ситуацији у Пустој Реци.

³ Види док. бр. 126.

³ Ова реч је у оригиналу дописана руком.

• Радослав Ђурић, бивши командант групе четничких корпусв у Јужној Србији. Маја 1944 године предао се са Једном групом четника нашим Јединицама у Горњој Јабланици.

9. Ради брже и сталне везе са овим штабом одмах образујте ваш центар везе у Липовици код школе. За ово употребите два курира из ваше курирске групе а за шефа одредите погодно лице. Сву пошту шаљите преко тога центра а овај пггаб такође ће достављати вама пошту преко њега.

10. Засад хартије немамо и чим добијемо послаћемо.

11. Штабу XXV дивизије наредили смо да се пребаци на просторију: Поречје—Бабичко—Власотинце са задатком дејства на комуникацију у долини Ј. Мораве, притиска на веће и ликвидације мањих гарнизона у циљу везивања што јачих снага за себе. Према ситуацији и потреби садејства јединицама Пека Дапчевића пребацићемо ову дивизију на леву обалу Ј. Мораве.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За штаб
начелник штаба
генерал-мајор,
Рудолф Приморац

(М. П.)

БР. 109

ОБАВЕШТАЈНИ ИЗВЕШТАЈ НАЧЕЛНИКА ОБАВЕШТАЈНОГ ОДЕЉЕЊА ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ ОД 10 АВГУСТА 1944 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО СРБИЈЕ О РАСПОРЕДУ И БРОЈНОМ СТАЊУ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ ЈЕДИНИЦА У ЛЕСКОВАЧКОМ И НИШКОМ ОКРУГУ¹

ГЛАВНОМ ШТАБУ Н.О.В. И П.О. СРБИЈЕ

•"едован извештај

Положај

Бугари: из акције на Радану су се повукли у правцу Лесковца и Житорађе, то њихово повлачење је било ужурбанано.

Услед смене која је извршена код бугарских једшшца (једне су замењене другим) немамо података о којим јединицама се ради.

¹ **Оригинал, писан** руком, у **архиви** Војноисториског института, под бр. 56/4, к. 1040.

Према једном извештају из Ниша неке бугарске **мото-**ризоване колоне су отишле ка турској граници- Говори се о великим губицима код Бугара — наводно 300 в.

Добровољци: постоје извештаји да су се неке добровољачке јединице такође повукле са терена и оташле у правцу Ниша.

У овој офанзиви су узели учешће I, II, IV и V добровољачки пук са својим деловима. Делови ових пукова и сада се налазе на терену у акцијама на Радану (Пл.) и јужно од Лебана.

7 ов. м. су 2 камиона добровољаца дошла из Лесковца у Лебане, као појачање 2 бат. II добр. пука који се ту налази.

Четници: на Бабичком се налази Миле Андрејевић са својом бригадом која броји 130—150 бораца. Са њим су још официри: Миле Хаџијованчић, Стојановић, Вучевић и п.пор. Света. Наоружани са: 5 п.митр., 1 антитенковском пушком и минобацачем без мина, остали само са пушкама.

У Шуманима се налази Манић, који има око 150 четника. Према извештају ком. чета од 10 ов. м. придружио се добровољачком II бат. који се налазио у Лебану, а који је кренуо преко Шумана у правцу нас. Постоји извештај о акцији на ову просторију.

Немци: су напустили Лесковац, размонтиравши фабричке стројеве које су понели са собом према Ниш.у. Њих су заменили Арнаути који су у немачком оделу; они данас држе најважнија места.

Батаљон шуц. полиције који је дошао из Сокобање, узео учешћа у овој офанзиви, такође се повукао преко Лесковца на север.

Према једном извештају из Ниша, ноћу између 3/4 ов м., 4 моторизоване немачке колоне су отишле у Бугарску.

Немци своје транспортне возове, који су се налазили у Бугарској, делимично повлаче, и постављају их на станицама у Србији, дуж пруге.

У Мостовској радионици у Нишу има 5 машина за рушење пруге.

Лебане: 1 бат. добровољаца II пука, 1 бат. Бугара и око 150 четника под командом Манића.

Лесковац: 2 бат. добровољаца

1 „ Арнаута у немачком оделу. .
Бугара (не знамо број ни јединицу).

стране Г. Ш. за Србију наређено је смело дејство противу непријатељских гарнизона и комуникација, како нашој тако и XXV дивизији.

За извршеше првог плана дејства по предњем наређењу

НАРЕЂУЈЕМО:

1. Да XII бригада, у току ноћи 10/11 августа, изврши рушење пруге и објеката на њој, на сектору Прибој—Врањска Бања; настојати да се кварови морају оправљати дуже времена.

2. VIII бригада, у току исте ноћи, извршиће напад на Врањску Бању. У ову сврху користити већ припремљени план. Настојати да се објекти које непријатељ користи поруше и слаба посада уништи. Нарочито водити рачуна о извлачењу санитетског материјала, који је неопходно потребан болници за лечење наших рањеника. Ради овога повести и потребан број коња и ненаоружане другове. Исто тако настојати да се поруше и железнички објекти на стдници Врањска Бања.

3. X бригада, да положаји Св, Илије не би остали гта-зни у току ноћи до повратка VIII" бригаде, са једним својим батаљоном посешће Св. Илију и Лепчинце и издати му задатак најупорније одбране у случају непријатељског покрета у правцу ових положаја; са једним батаљоном извршиће рушење пруге на сектору Ристовца- а са трећим батаљоном предузеће чихпћење четничких групица у с. Буштрање—Ратаје—Жапско—Преображење и т.д. Ово извршити према сопственом нахођењу и евентуалне заробљенике упутити окоме штабу.

VIII бригада, приликом одласка у акцију, предузеће потребне мере обезбеђења у правцу Требешина.

4. Све бригаде, по завршеној акцији, известиће овај штаб о резултатима најдаље у току 11 овог месеца. како би се исти могли саопштити Г. Ш. за Србију.

5. Све рањенике упућивати за дивизиску болницу.

6. Заплењени санитетски материјал упутити овоме штабу ради слања болници.

7. За борбене знаке користити знаке распознавања који су додељени бригадама а односе се на време предвиђено за акцију.

* О рушењу комуникације Скопље—Ниш види док. бр. 115.

8. Штаб дивизије налазиће се у току ноћи 10/11 код VIII бригаде а 11 на ранијем месту.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Начелник, мајор,
Стојад. М. Солдатовић

Командант,
Жив. Николић

(М. П.)

I

Да 8 бригада поруши железнички мост на Реци Бањској као и мост на путу Бања—Врање на Морави.

Да X бригада поруши пропуст на реци код Павловца близу Ристовачког моста, десно од моста где је X извршила прелаз са Оруглице, где је поставила временске мине.

БР. 111

РАДИОГРАМСКО ОБАВЕШТЕЊЕ ШТАБА ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ ДИВИЗИЈА ОД 10 АВГУСТА 1944 ГОД. ШТАБУ ТРИДЕСЕТ СЕДМЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ О БОРБАМА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ. ПЕТЕ И СЕДАМНАЕСТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ПРОТИВ ЧЕТНИКА НА КОПАОНИКУ¹

9 — гр. 172

7 и 8 овог мјесеца потпуно [смо] разбили Први равногорски, Ваљевски к Пети јуришни четнички корпус на сектору Копаоник—Брус и овладали просторијом до Александровца и Јошаничке Бање. Непријатељски губици: 421 мртав, више од 500 рањених и 374 заробљена од којих се 150 јавило у нашу **Еојску**. Број заробљених се **сталне** повећава. Заплењено: 2 противколска топа са 75 граната, 1 баљач са нешто мина, 18 пушко митраљеза и митраљеза, 350 пушака, 1 радио станица, 18.000 метака, 1 камион са храном, 6 волујских кола топовске и баљачке муниције. 3 кола разне спреме, 88 коња и друге ратне спреме и материјала. Уништење разбијених банди наставља се. Наши губици мали.

10-^111-1944

Пско².

Предато у Б. Пољу.

¹ Оригинал, писан "руком, у архиви Војнопсчориског института, под бр. 3/10, к. 1253.

¹ Пеко Дапчевић

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДГ
ПЕТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 10 АВГУСТА 1944 ГОД. ШТАБУ
ДИВИЗИЈЕ О БОРБАМА ПРОТИВ ЧЕТНИКА НА МИЛАНОВ
НОВОМ ВРХУ И ЛЕДЕНИЦИ¹

К—2-

Положај, 10.УШ.1944.
Стр. Пов. број 31/1944

ШТАБУ К—Г⁸

Положај

Наша јединица имала је задатак⁴ да протјера непријатеља са Сувог Рудишта и да овлада Милановим Врхом (к. 2017)—Леденица (к. 1915) и да непријатеља потискује према Бећировцу и да му спријечи повлачење ка Рашкој и Јошаничкој Бањи.

Распоред наших јединица за напад на непријатеља ноћу 7—8 ов. мј. био је сљедећи: јединица 32¹¹ имала је задатак да напада на Миланов Врх са јужне стране, т.ј. од к. 1853; јединица 33® имала је задатак да напада на Миланов Врх са сјеверозападне стране са Јечмишта и Сувог Јелка. а јединица 34⁷ да напада на Миланов Врх са сјевероисточне стране, т.ј. од Јеловарника и Бећировца и да врши притисак на Леденицу (к. 1915). Вријеме напада било је ноћу 7—8 ов. мј. у 0,1 сат. Наше јединице кретале су се путем преко Влашке Равни—Одојишта—Војетина—к. 1792, гдје су се јединице развиле за напад и кренуле свака у свом правцу. Јединица 31¹¹ остала је у с. Жељеву ради успостављања везе са четом јединице 33, која је отишла у извиђање са другом Караном¹¹, тако да је јединица 31 учествовала у акцији само са једном својом четом. Ова чета кретала се између Бећировца и Ђерекара и дошла је у контакт са непријатељем између 23 и 24 часа. Јединице 32, 33 и 34 брзим

¹ Оригинал, писан машином, у архиви Војноисториског института, под бр. 35/5.

¹¹ Прва крајишка бригада

® Пета НОУ дивизија

[•] Види док. Ср. 03.

⁸ Други батаљон Прве крајишке бригаде

[•] Трећи батаљон

⁷ Четврти батаљон

¹¹ Први батаљон

[•] Душан Каран, обавештајни официр Прве крајишке НОУ бригаде

налетом са бомбашким одељењима протјерале су непријатеља са Милановог Врха за неколико минута. На овом положају непријатељ се био утврдио и оградио са камењем. а јединица 34 у садејству са јединицом 32 и К—3^о брзо је протјерала непријатеља са Леденице, који се такођер био добро утврдио, а јединица 33 дејствовала је између Милановог Врха и Леденице ка к. 1420 низ Дубоку Еијеку и ка к. 1778 преко Бећировца. Главнину својих снага непријатељ је имао између Милановог Врха и Леденице као и на Бећировцу. По ликвидацији Милановог Врха и Леденице непријатељ је почео да бјежи дезорганизовано и напуштао је евоје положаје, које је држао на Бећировцу—Жеђи—к. 1500 и без икакве команде и организованости сакривао се по шуми. Овако разбијеног непријатеља дочекала је чета јединице 31 између Бећировца и Ђерекара и нанијела му прилично тешке губитке.

Наше јединице у свом силовитом нападу успјеле су протјерати непријатеља са положаја који су потпуно голи и добро утврђени. Наши бомбашки привлачили су се као рововима уз садејство аутоматског оружја. Непријатељ је био потпуно изненађен нашим нападом са ове стране, т.ј. иза леђа и није имао осигурање на Дебеовцу — к. 1792 — к. 1853 и мислио је да наше јединице неће са ове стране нападати га.

У овом нападу наше су јединице получиле велики успјех, нанијевши непријатељу осјетне губитке, разбивши им главнину његових снага, Први јуришни корпус и дјелове III и У-ог јуришног корпуса — елитне трупе Драже Михаиловића. Ови корпуси су потпуно уништени и остали, су без људства, оружја, коморе и командног кадра, који је већином изгинуо, а дјелом заробљен.

По разбијању и уништавању непријатељских снага наше јединице задржале су се на положајима: 32 на Милановом Врху—Леденица, 33 — Суви Јелак—жанд. станица Стругара—Шумски Расадник—Пајин Гроб, а јединица 34 Гобела (к. 1934)—Јелица. Наше јединице остале су на овим положајима до 9 ов. мј. у јутро.

У овој акцији наше јединице нанијеле су непријатељу следеће губитке:

јединица 31, један друг лакше рањен. Непријатељ је имао 15 мртвих, 15 рањених, 33 заробљена. Плијен: 2 п.м.м. траљеза, једна стројница, један пиштољ, 15 пушака, 5500 југосл. муниције, 4000 тал. муниције, 135 мина за мали тал. бацач, 20 бомби и 8 коња.

¹⁰ Четврта крајишка бригада

Јединица 32: имала је 4 мртва и 2 рањена друга, а непријатељ је имао 5 мртвих, 10 рањених и 28 заробљених. Плијен: 15 пушака, 2 холандска митраљеза, 2 пиштоља, 2 рак. пиштоља, 3500 југ. муниције, 3000 метака за „бреду“, 60 мина за мали бацач, 2 сандука санитетског материјала, једна писаћа машина и 20 коња.

Јединица 33 имала је 1 мртвог и 1 теже рањеног друга, а непријатељ је имао 15 мртвих, 20 рањених, 44 заробљена. Плијен: 1 митраљез „шварцлозе“, 1 п.митраљез, 3000 метака, 20 бомби, 10 мина за т. бацач, 75 граната за топ кал. 47/32, 15 ћебади, 15 шаторских крила, 4 п.казана, 2 вреће брашна, 30 пушака, један фото-аларат, 2500 метака за холанд. митраљез, један пиштољ, 25 коња, 10 волова и друге војне спремне.

Јединица 34 имала је једног лакше рањеног друга, а непријатељ је имао 15—20 мртвих и рањених, међу којима се налази и један к-т бригаде и један к-т батаљона, заробљених 45. Плијен: 2 „шарца“, 1 холандски митраљез, 3000 метака, 30 коња и друге војничке спремне.

Свеукупни губитци непријатеља у овој акцији били су: 40 мртвих, 55 рањених, 150 заробљених војника и официра.

Плијен:

п.митраљеза	
Хол. митраљеза	
(од којих је један уништен)	
Митраљеза „шварцлозе“	1
„шараца“	2
Стројница	1
Пипгтоља	4
Рак. пиштоља	2
Пушака	60
Јут. муниције	15.000
Тал. муниције	4.000
Муниције за „бреду“	3.000
Холандске муниције	2.500
Мина за мали тал. бацач	195
Мина за т. бацач	10
Граната за топ кал. 47/32	75
Ручних бомби	40
Коња	83
Волова	30
Фото-апарат	1
Сандука са санит. мат.	2
Писаћа машина	1
Пољских казана	4

Sveukupni gubitci neprijatelja u ovoj akciji bili su:
40 mrtvih, 55 ranjenih, 150 zarobljenih vojnika i oficira.
Plijen:

P. mitraljeza	3
Hoj. mitraljeza	3
1/4 inča uništen/	
Mitraljeza "Svarcloze"	1
"Baruca"	3
Strojnice	1
Pistoleta	4
Kat. pistolja	2
Topaka	60
Jug. municije	15.600
Ital. municije	4.000
Municije za "brzicu"	4.000
Holandake municije	2.500
Mina za mali tal. bacat.	19
Mina za s. bacat.	10
Branite za top kal 7/32	75
Iskanih bombi	40
Š o n j a	63
Vožova	30
Foto-aparat	1
Sinduka na sanit. mat.	2
Pisane mašine	1
Koljaska kasana	4
Kreča brašna	2
Zvničke matri	40 kg
Metarskih krila	15
Šabadi	15 i druge vojne opreme.

Kali gubitci u ovoj akciji bili su: 5 mrtvih i 5 ranjenih drugova,
od kojih su 2 teže.

U ovoj akciji svi borci pokazali su neobičnu hrabrost i poštovanje
monta likvidaciji neprijatelja. Pored nespavanja i usora borci su dali
sve od sebe, da bi se neprijatelj savladao, uništio i protjerao. Svi su
se borci istakli u ovoj akciji.

SMRT FAŠIŠTU-ZLOBODU NARODU!

Polikofon Anđić: Načelnik, Kapetan: Komandant, p. istovrainski
[Signature]   *[Signature]*   *[Signature]*

Фотокопија друге странице документа бр. 112

Врећа брашна	2
Свишке масти кг.	40
Шаторских крила	15
"Вебади.	.15
и друге војне спреме.	

Наши губитци у овој акцији били су: 5 мртвих и 5 рањених другова, од којих су 2 теже.

У овој акцији сви борци показали су необичну храброст и пожртвованост у ликвидацији непријатеља. Поред неспавања и умора борци су дали све од себе, да би се непријатељ савладао, уништио и протјерао. Сви су се борци истакли у овој акцији.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком, мајор
Млађо Марин

Начелник, капетан
Ешрсф Вражалић

Командант,
п.пуковник
Стево Рауш

БР. 113

НАРЕДБА ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ ОД 11 АВГУСТА 1944 ГОД. ЗА ВРАЋАЊЕ ВОЈНИЧКЕ СПРЕМЕ ОД СТРАНЕ ГРАЂАНСКИХ ЛИЦА¹

НАРЕДБА Б Р.

Главног штаба Народно-ослободилачке војске и партизанских одреда Србије за 11 август 1944 год.

Утврђено је да се код појединих грађанских лица налази оружје, муниција и разна друга спрема која је бачена од стране савезничких авиона за потребе Народно-ослободилачке војске као и да се од стране грађанских лица у току самог бацања материјала узимају и склањају по шумама и житу поједини пакети ове спреме, кидају падобрани и т. сл.

Да би се овоме стало на пут

НАРЕЂУЈЕМО:

1. Да сва грађанска лица код којих се налази и најмањи Д'о спреме и оружја баченог из авиона, као и уопште било

¹ Оригинал, писан машином, у архиви ЦК СКС, под бр. 6845.

који део војничке спреме, ову спрему одмах, а најдаље у року од 24 часа по саолштењу овога наређења, предају надлежној команди подручја преко команди места. односно партизанских стража.

После овога рока код кога се нађе било и најмањи део горе наведене спреме, биће најстрожије кажњен.

2. Да сзе команде подручја и команде места предузму потребне мере да се ово наређење у потпуности изврши, а потом прикупе сав горе наведени материјал и о томе, преко команди подручја и штабова дивизија, известе Економско одељење овога штаба које ће регулисати даљи поступак по овоме.

Сва друга лица која би у име партизана на своју руку одузимала и прикупљала наведену спрему од грађанских лица одмах привести најближој команди подручја. односно места или штабу најближе наше јединице.

Свако такво лице биће стављено под ратни суд.

3. Команде подручја и команде места водиће убудуће рачуна да се овакви и слични случајеви не дешавају, а свако лице за које се утврди да се огрешило о ову наредбу одмах лишавати слободе. повести истрагу и о резултату известити овај штаб.

4. Начелник Економског одељења овог штаба регулисаће засебним наређењем поступак око прикупљања. сређивања и магационирања горе наведеног материјала.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

В. д. полит. комесара
Мома М. Марковић.

Командант
генерал-лајтнант,
Коча А. Поповић

**ПИСМО ШТАБА ДВАДЕСЕТ ПРВЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД
11 АВГУСТА 1944 ГОД. ЗАМЕНИКУ КОМАНДАНТА
ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ И НАЧЕЛНИКУ
ШТАБА ДВАДЕСЕТ ПРВЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ О УСПО-
СТАВЉАЊУ ВЕЗЕ СА ПЕТОМ НОУ ДИВИЗИЈОМ¹**

ШТАБ
21 ДИВИЗИЈЕ
• 11-УШ-1944 г.
М. Пупавида

4

у 18*

П. пуковнику Ђурићу и начелнику штаба 21 дивизије

Стигла је веза из V крајишке дивизије (њих 40). Они јављају да су наши заузели Брус, а вероватно и Александровац.

Сада се на Копаонику налазе: V Крајишка дивизија, II Пролетерска и 17 дивизија. Са њима је Пеко као командант групе дивизија.

Страховито су потукли четнике на Копаонику, разбили су четири корпуса Рачићева. Има много заробљеника — све су их мобилисали. Много су запленили оружја и материјала. Сада пред V Крајишком нема непријатеља.

Фронт се претеже од Блажева до Александровца.

Ситуација код њих је одлична.

Никакво писмо немају.

Ситуација код нас: Немци покушавају напад према Маричићком Брду, успели су да га заузму. Сада ће их IV бригада напасти. Одлазе неке колоне према Блацу (но не велике). Ми се налазимо на истом месту.

Шаљемо капетана Енглеза, да ако може прими транспорте ту на тим положајима. Он може да иде са нашом станицом и у Бојник, па ако може и тамо да прими транспорт. Он каже да би могао да прими транспорте.

V Ср. бригаду ћемо пребацити целу на ону страну Топлице, да се среди, прикупи и са те стране дејствује према Куршумлији.

Ови другови који су дошли из V Крајишке остаће °вде да се одморе.

С. Ф. — С. Н.!

**Пољ комесар
Р- Антуовић**

Командант, пуковник
Милоје²

¹ Оригинал, писан руком, у архиви Војноисториског института, под бр. 2/5, к. 1040.

* Милоје Милојевић

**ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ДРУГЕ НО ДИВИЗИЈЕ
ОД 11 АВГУСТА 1944 ГОД. ГЛАВИОМ ШТАБУ НОВ И ПО
МАКЕДОНИЈЕ О РУШЕЊУ ЖЕЛЕЗНИЧКЕ ПРУГЕ ИЗ-
МЕЊУ РИСТОВЦА И ПРИБОЈА¹**

ШТАБ
XXII ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
К. Оп. Бр. 5
11 августа 1944

Према примљеним директивама од Г. Ш. Србије² за активно дејство на комуникације и непријатељске гарнизоне, у ноћи 10/11 августа вршили смо нападе на непријатељске објекте поред пруге и вршили рушење комуникација са следећим резултатом:

XII бригада вршила је напад на објекте од Владиног Ханана до Врањске Бање. Успела је да поруши сигнале и скретнице лево и десно од жељезничке станице Прибој. У нападу на бункер који је бранио пропуст на Јовачкој Реци, успела је да протера 30 контраша, али захваљујући слабости минерске групе, није успела да га поруши. Извршила је рушење телефонских линија. У нападу бригада има једног мртвог и четири лакше рањена друга.

VIII бригада, исте ноћи, нападала је жељ. станицу Врање, жељезнички мост код Врањске станице, мост код Златокопа, на путу Врање—Св. Илија, караулу на прузи код Златокопа, пропуст испод Кумаревске Чуке, демонстрирајући према Врањској Бањи и Требешињу минобацачима. Успела је да заузме жељ. станицу Врање и уништи 2 локомотиве, поруши мост код Златокопа и караулу; успела је да поруши и пропуст код Кумаревске Чуке. Мост код жељ. станице Врање био је заузет, али услед јаке 'ватре са друге стране моста, исти није могао бити миниран. У овим акцијама бригада има три мртва и 10 рањених другова.

X бригада нападала је на гругу између Ристовца и Нерадовца, где је успела да на прузи срухш један пропуст дужине 10—12 метара, као и потпорне зидове на њему; прекинула је пругу на 17 места уништивш 34 шине; преки-

¹ Оригинал, писан машином, у архиви Војноисториског института, под бр. 5/2, к. 1051.

* Види док. бр. 97.

нула је телефонску линију порушивши 19 телефонских стубова. Истовремено вршила је чишћење терена од четника у околини с. Жапског, обезбеђујући једним својим делом и затварајући правце ка Св. Илији и Лепчинцу.

Пре акције непријатељ је био посео пругу од Прибоја до Враћа, нарочито обезбеђујући станице Враље и Врањска Бања. За време акције дејствовао је артилеријом и бацачима са својих утврђених положаја, као и из Враћа.

Наша будућа акција уследиће у најскорије време (највероватније 13 овог месеца), где ће бити узети у обзир други објекти, који имају значаја за непријатеља.

Ви би могли вршити акцију 12 овог месеца, према Вашем предвиђеном плану.

Прилив људства у јединице дивизије је доста велик. У задње нам време долази нарочито велики број радника из Белог Поља. Изашао је велики број стручњака, чије је присуство у фабрици било неопходно, као и осталих радника (до сада је дошло око 200).

Достављамо Вам предње ради знања и молимо да кратке податке, преко радио-везе, предате Г. штабу за Србију.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Итички комесар	Начелник, мајор	Командант
Васо Смајовић	Стојад. М. Солдатовић	Жив. Николић

(М. П.)

**ЗАПОВЕСТ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ПЕТЕ НО ДИВИЗИЈЕ
ОД 11 АВГУСТА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ШЕСНАЕСТЕ
ОСАМНАЕСТЕ И ДЕВЕТНАЕСТЕ СРПСКЕ НО БРИГАДЕ
ЗА РАЗМЕШТАЈ НА ПРОСТОРИЈИ Д. ДУШНИК—СО-
ПОТНИЦА—ШЕБЕТ—В. КРЧИМИР—ЛИЧЈЕ—ЈАРСЕНО-
ВО И ИЗВИЋАЊЕ ПРЕМА НИШУ, ЛЕСКОВЦУ И
Б. ПАЛАНЦИ¹**

ШТАБ
XXV ДИВИЗИЈЕ НОВ
оп. Бр. 16
11. УШ. 1944 г.
Положај

ЗАПОВЕСТ

(секција *Ниш*, размер 1:100.000)

Наше јединице при преласку границе 9/10 августа успеле су и то XVI да ликвидира једну караулу и да из друге разјури Бугаре, XIX да при наладу на гранични пгаб [Д.] Лопушња убије око 10—12 војгогка, по дану при сусрету са већом групом Бугара (око 100) убије неколико и целу групу нагна у панично бегство. Наше јединице су се добро држале у борби и издржавале дут и прилично напоран марш. Непријатељске снаге и даље су са истим подацима. Мања група (око 120) дражиноваца налази се на рејону Доњи Душиик—Гацин Хан, то је нека дражиновска горска полиција—око 20 њих у Гацином Хану. Наша дивизија извршиће покрет ради бољег заузимања положаја, ради истог

НАРЕЂУЈЕМО:

1. XVI Српска бригада извршиће покрет и разместиће се на просторији Терзина Горица (к. 1022)—Крива Бука (к. 1057)—Доњи Душник—Сопотница—Девојачки Камен—(к. 833)—Миљковац—Голема Њива (к. 749) са задатком да разјури и уништи мање групе дражиноваца које се буду налазиле око Душника и са задатком обезбеђења праваца од Ниша и од пруге Ниш—Лесковац. На линији Терзина Горица—Голема Њива—Миљковац—К. 833 држати увек припремне јединице и обезбеђења са организовањем против-

¹ Оригинал, писан машном, у архиви Војноисториског института под бр. 19—1, к. 1089.

* Четници Драже Михаиловића

колске одбране на правцу од Ниша. За храну користити само села у овом опсегу, као и село Црковницу западно од Бабичке Горе. Организовати добру обавештајну службу ка Лечењевцу и жел. станици Брестовац. Исту предузети одмах по доласку на сдређену просторију. Покрет извршити у 16 часова данас по подне са једном јединицом која ће се кретати венцем Бабичке Горе.

2. XVIII Српска бригада извршиће покрет данас у 16 часова и разместиће се на просторији Велики Крчимир—Дел—Мали Крчимир, Велики Вртоп—Шебет—Голема Чука (к. 681)—Личје са задатком обезбеђења праваца од Великог Боњинца. На одређеној просторији изабрати добре положаје на којима увек држати извесне припремне јединице са организованом одбраном против борних кола на том правцу. На венцу Суве Планине држати манџе обезбеђење са задатком извиђања и **обавештавагБа** на правцу Беле Пзланке и Бабушнице. Организовати добру обавештајну службу према Белој Паланци, Пироту и Бабушници. Испитати способност и број прелаза преко Суве Планине и правце на путу Бела Паланка—Пирот.

3. IX Српска бригада извршиће покрет данас у 16 часова и разместиће се на просторији Вита Крушка (к. 912)—Гуњетина—Голема Ливада (2 км источно од Пискупово село), Јарсеново—Бели Камен (к. 835)—село Горње Драговље—Личје искључно—Орзаркова Ливада—Комарица, са задатком обезбеђивања праваца од бутарске гр&нице, Власотинаца и Лесковца (преко Биљаничког моста). Користити за храну села на овој просторији и западно према Јужној Морави. Организовати добру обавештајну службу ка Лесковцу и пружи а по могућству и преко Мораве и пруге у Пустој Реци. Ноћас у току ноћи порушити гвоздени мост на Јужној Морави (пут Власотинце—Лесковац) код села Гложана. Мост је гвоздене конструкције са сводовима и до пре неколико дана чували су га 15—20 дражиноваца. У селима Стајковац и Конопница има мање групе дражиноваца (30—40) на које се при извршењу предњег задатка не обазирати. За време рушења моста дати потребна обезбеђења од Власотинаца и Лесковца. Људство код самог моста не гомилати већ само најнужнији број минера. По извршењу задатка јединица која руши мост доћи ће у састав бригаде на горе поменуте положаје.

4. Штаб дивизије извршиће покрет у 17 часова из села Равне Дубраве правцем село Личје—Горње Драговље—Доње Драговље, у ком ће селу бити ноћас и сутра 12 о. м. Биће у кућама 200—300 метара јужно од гробља. Користиће за храну Доње Драговље и село Овсињинац.

XVIII бригада користиће за храну на њој одређен-Јј просторији и села источно од пута Равна Дубрава—Бо"њинце.

Водити добро рачуна да не дође до неспоразума у коришћењу села и не користити села која појединим јединицама нису одређена.

Покрет извршити тачно у одређено време".

У овоме крају и селима у којима ће бригаде бити су-тра а можда и идућих дана био је врло јак партизански покрет у 1941 години и многи [су] суделовали активно у борби. Навалом реакције у 1942 години репресалијама које Је реакција вршила народ је прво заплашен а затим у току више од две године обмањиван од стране четника Драже Михаиловића. У међувремену партизани су врло ретко наилазили у овај крај и то увек кроз борбу те народ мало зна о праЕој ситуацији и циљевима наше борбе. Ради "тога нотребно је да све јединице ове дивизије предузму организовање и одржавање политичких конференција у што већем броју села свога делокруга. На конференцијама истаћи укратко спољну ситуацију а задржати се више у излагању ситуације у Југославији, Србији и овога краја. Изнети о Националном комитету ослобођења Југославије и АВНОЈ, о споразуму са Шубашићевом владом. о томе да је широм целе Југославије постигнуто јединство свих оних који су за слободу свога народа и да је Дража Михаиловић одбачен од нашег народа, од савезника и Шубашићеве владе као издајник. који отворено помаже Немце и Бугаре и бори се са својим четницима противу ослобођења свога народа. Изнети да се већ данима води битка широм већег дела Србије против Бугара, Немаца, •«етника и недићеваца. Српске народно-ослободилачке дивизије⁴ које су у 1941 години прешле из Србије у Босну и Црну Гору и тамо помогле у ослобођењу читавих тих крајева и стварању моћне НО војске вратиле су се сада у Србију у свој завичај и заједно са осталим дивизијама у Србији већ задају смртоносне ударце окупатору и домаћим изродима на простору између Краљева, Косовске Митровице и Лесковца.

Износећи перспективу развоја догађаја и скорог слома окупатора на конференцијама треба позвати све нарочито омладину да ступају у редове НО војске и не до-

³ О покретима дивизије у правцу Сврљига и Сокобање види док. бр. 122.

⁴ Мисли се на партизанске одреде који су се повукли из Западне Србије у Санцак и Босиу, крајем 1941 године. Прве дивизије НОВЈ формиране су 1 новембра 1942 године.

зvole да их Недић и четници Драже Михаиловића одводе у издајничке редове у службу Хитлеру.

Пожељно је где је могуће одржати на крају конференције мале приредбе и завршити са народним весељем.

Скренути пажњу борцима да се коректно држе према кароду и својим поетупцима и разговорима унесу борбени морал у народ. Нека сваки борац у разговорима износи примере осталих крајева Србије који су се дигли на ору-»гје и већ воде успехшу борбу.

XVI бригада даће XIX бригади податке о извиђању на Гложанском мосту одмах по добијању овог наређења Штао XIX бригаде је у селу Доњи Присјан, а штаб XVI у селу Комарица.

XVI Српска бригада по доласку на одређени положај предузеће извиђање, број и способност прелаза на свом рејону преко Суве Планине. По дану држати мања обезбеђења на венцу.

Сва обезбеђења на вевду планине, као и њихово смењивање изводити конспиративно.

XVIII бригада упутиће у овај штаб три јахаћа коња.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол (Тгички комесар
Рад. П. Јовановић

Командант, потпуковник
Рад. Т. Јовановић

Начелник штаба
мајор
Драгослав Петровић

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ ДИВИЗИЈД
ОД 11 АВГУСТА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ДРУГЕ ПРОЛЕ-
ТЕРСКЕ И ПЕТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ЗА ПОКРЕТ СА КО-
ПАОНИКА У ПРАВЦУ КУРШУМЛИЈЕ¹**

О—1^И
О. Бр. 19
11. УП. 1944
у 18.30 часова

К — I³

Према најновијим подацима у Куршумлији и Блацу налазе се два батаљона Бугара, чији дјелови су посјели комуникацију Куршумлија—Блаце са посадама у с. Мачковац, Спанци, Барбатовач и Кашевар. Један батаљон Немаца који гарнизонира у Куршумлији отишао је у правцу Куршумлиске Бање гдје се сукобио са XXI Српском дивизијом и води борбу, задржавајући у Куршумлији десетак војника. Око Куршумлије, на доминантним котама ископани су обични ровови. Других јачих утврђења нема.

У циљу припрема за напад на Куршумлију:

1. Јединице К—1 са своје двије бригаде извршиће покрет 12 о.м. у 3 часа ујутру правцем: с. Радуње—с. Трешњица—с. Требиња, и размјестити се на просторији: с. Парада—с. Пардусе—Бачиће—Угларе—Речица, са задатком извијања и обезбјеђења од Куршумлије⁴. По доласку на одређену просторију одмах се повезати са XXI Српском дивизијом јужно од Куршумлије (Бранкова Кула). Једну бригаду задржати и поставити је на положаје: с. Бело Поље—с. Брзеће са задатком извијања и обезбјеђења од правца Ибарске долине, Под команду ове бригаде ставља се Ибарски партизанск одред, коме давати задатке у правцу Ибарске долине.

2. Јединице П—I⁸ са садашње просторије извршиће покрет 12 о.м. правцем: Мечак—Црквина, тако да 13 о.м. до 4 часа ујутру буду на просторији: с. Манастирци—с. Вишесело—Неваде—с. Муљевиће, гдје ће се размјестити и саче-

¹ Оригинал, писан машином, у архиви Војноисториског института, под бр. 9/4, к. 1040.

" Штаб Оперативне групе дивизија

® Пета НОУ дивизија

⁴ Види док. бр. 124.

⁸ Друга пролетерска дивизија

кати слиједећу заповијест. Задатак извиђање и обезбјеђење од правца комуникације Куршумлија—Блаце". Десно се везати са јединицама К—1 а лијево са јединицама Б—1⁷.

3. Јединице Б—1 размјестиће се на просторији: с. Разбојна—Брус—Александровац, са задатком извиђања, обезбјеђења и затварања правца од Блаца, комуникације Разбојна—Крушевац и Александровац—Крушевац и од правца Јошаничке Бање. Размјештај и посједање ових положаја извршити 12 о.м. до 16 часова.

4. Јединице К—1 и П—1 одмах по доласку на одређене просторије приступиће прикупљању података о непријатељским снагама и распореду у гарнизону Куршумлија и околини, које податке најхитније достављати овоме Штабу.

5. Све јединице настаће да се овај покрет и смјештај у размјештајне просторије изврши у што већој тајности.

6. О—1 кретаће се са јединицама К—1 и размјестити се у с. Требиња.

Борбени знаци:

- 13 август: Руда — Рудник
14 „ Комуникација — Камион
15 „ Чекић — Челик
16 „ Ланац — Лесковац

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

В. д. пом. начелника
мајор,
Новак Перућица

Командант
генерал-лајтнант.
Пеко Дапчевић

Достављено:
П—1. К—1 и Б—1

* Види док. бр. 123.
* Седамнаеста НОУ дивизија

ЗАПОВЕСТ ШТАБА ПЕТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 11 АВГУСТА 1914 ГОД. ШТАБОВИМА ПРВЕ, ЧЕТВРТЕ И ДЕСЕТЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА ПРЕБЛЦИВАЊЕ ДВЕЈУ БРИГАДА НА ПРОСТОРИЈУ ЛУКОВО—ТРЕБИЊА И ИЗВИЊАЊЕ У ПРАВЦУ КУРШУМЛИЈЕ

К—I²

Пов. број: 192/ 944
11 августа 1944. год.
ПОЛОЖАЈ

ЗАПОВЕСТ³

Секција: Куршумлија. 1 : 100.000

Ноћу 8—9 ов. мј. јединице ХХI Српске дивизије вршиле су напад на Куршумлију и успеле да заузму сва утврђена сем једног бункера. Међутим, гарнизону је стигло појача*ве из Прокупља у јачини до једног батаљона Немаца тако да су се наше јединице морале повући.

Ноћу 9—10 ов. м. Немци су из Куршумлије пошли у правцу Куршумлиске Бање и Лаба а у Куршумлији је остало око 3 чете Бугара и недићеваца, са неколико Немаца. (Немачки логор у Куршумлији је празан). При свом одласку Немци су претходно из околних села мобилисали кола за превоз муниције и остале спреме.

Комуникацију Куршумлија—Блаце контролишу бугарске снаге (до два батаљона).

Наше јединице имају задатак да испитају Куршумлију—Блаце и у заједници са ХХI дивизијом и П—I⁴ изврше напад. (Ово не преносити на батаљоне).

За извршење предњег задатка

НАРЕЂУЈЕМО :

ЈЕДИНИЦА К—3»

— распоредиће се на просторији с. Равниште—с. Ђерекари—с. Бело Поље, где до даљег остаје.

¹ Оригинал, писан машином, у архиви Војноисториског инстч-тута, ⁵ под бр. 9/4.

² Штаб Пете НОУ дивизије

* Види додатак заповести бр. 192.

⁴ Друга пролетерска дивизија

¹ Четврта крајишка НОУ бригада

Јача осигурања истурити иа Миланов Врх—Врлетницу—Лисичију Стијену—Велике Ливаде, т.ј. контролисати правце од долине Ибра. упућујући мања ичвиђачка одељења што дубље ка долини Ибра.

ЈЕДИНИЦА К—2:¹

• са свим деловима извршиће покрет 12 ов. м. у 5 часова правцем Бело Поље—Иличићи—Обли Кам—Калиманци—Луково и разместити се на просторији Шиповац—с. Парада—Луково.

Јединицу потребне јачине са извиђачком групом утутити од с. Жегрове, којима дати задатак да прикупе тачне податке о Куршумлији, као и организују добијање података да би знали све промене у току 13 ов. м.

ЈЕДИНИЦА К—4:[†]

— са свим деловима извршиће покрет 12 ов. м. у 4 часа гравцем Ковизле—Луковска Бања—с. Требиња и разместити се на просторији с. Требиња.

• Потребне снаге упутити преко с. Беласице да пречисте исто село и да даље крену ка с. Горња Трновица. Ове снаге треба да буду уједно десно бочно обезбеђење наше колоне.

Напомињемо да су ова гранична муслиманска села наоружана и вероватно ће дати отпор нашим јединицама.

Даљи покрет биће 13 о. м. рано у јутро, за шта ћете добити накнадно наређење*.

Јединица К—4 извиђаће ка долини Лаба и прикупљати датке са тог правца.

К—1 и О—1[†] сместиће се у с. Луково, ради чега јединица К—2 треба да остави довољан број просторија.

• Прва крајњска НОУ бригада

[†] Десета крајњска НОУ бригада

* Види док. бр. 125.

• Штаб Оперативне групе дивизија

Постоји могућност дејства непр. авијације, ради чега за време покрета као и у месту добро маскирати јединице, нарочито коморе.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком,
п.пуковник
Илија Матерић

Начелник,
п.пуковник
Рат. Мартиновић

Командант,
пуковник
Милутин Морача

Достављено:
К—2, К—3, К—4

К—1
Пов. број: 192/944
11 августа 1944. г.
ПОЛОЖАЈ

ДОДАТАК ЗАПОВЕСТИ БР. 192

1 К—2 треба да се смести на просторији Пардусе—Угљаре—с. Парада. Са ове просторије треба одмах послати извиђачка оделеша довољне јачине у правцу с. Бранкова Кула, где се налазе делови XXI Српске дивизије и са њима успоставити везу. Такођер таква оделења послати према Куршумлији ради прикупљања података о истој.

2 К—4 разместиће се на просторији с. Требиња—Ба-чиће са осигурањем према с. Беласица, односно чишћењем тога села од арнаутске милиције.

3. К—3 примиће под своју команду Ибарски одред, који се налази у с. Блажеву и даће му задатак испитивања и прикупљања података у долини Ибра.

4. К—1 и О—1 сместиће се у с. Требиња, у куће око к. 1004, те ове куће оставити за исте јединице.

5. Покрет треба извршити раније, те ће К—2 извршити покрет у 4 часа а К—4 у 3 часа. Ови покрети треба да се изврше на време. К—3 такођер до подне да се размести на одређену просторију.

К—1 извршиће покрет у 7 часова.

6 П—1 до 4 часа 13 ов. м. стићи ће на просторију с. Манастирци—Неваде.

Б—1 биће на просторији Александровац—Брус—Разбојна.

7. Прикупљене податке о Куршумлији и др. местима најхитније достављајте.

- И.УШ.944: Књига — Култура,
 12.УШ.944: Важност — Веза.
 13.УШ.944: Руда — Рудник,
 14.УШ.944: Комуникација — Камион,
 15.УШ.944: Чекић — Челик,
 16.УШ.944: Ланац — Лесковац.

За ниже јединице борбене знаке издајте највише за **два** дана.

8. За К—4 упућујемо 10 заробљених четника, од којих 2 треба пустити са осталим — старијим кући.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком, п.пуковник
Илија¹

Командант, пуковшж
Милутин Морача

БР. 119

**ИЗВЕШТАЈ НАЧЕЛНИКА ОБАВЕШТАЈНОГ ОДЕЉЕЊА
 ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ ОД 12 АВГУСТА
 1944 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО СРБИЈЕ О РА-
 СПОРЕДУ И БРОЈНОМ СТАЊУ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ
 СНАГА У ЛЕСКОВАЧКОМ ОКРУГУ¹**

ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО СРБИЈЕ

Положај

Редован извештај

Четишци. Четгаши Кесеровића и Марковића — који су **били** у Горњој Јабланици кренули су 9-ов.м. у правцу Косанчића. Њихови заштитни делови су истог дана нападнути од наших јединица код Сувог Поља.

Бројно стање ових четничких јединица се креће од 1300—1500³, од којих једна трећина без оружја, са муницијом такође слабо стоје.

>« Илија Матерић

¹ Оригинал, писан машином, у архиви Војноисториског института, под бр. 4—2, к. 183.

² Односи се на делове Расинско-топличке групе корпуса командант Драгутина Кесеровића. У саставу ове групе био је и Други коевеки корпус чији је командант био Жика Марковић.

³ Овај се број односи само на заштитничке делове поменуте групс корпуса, иначе је укупно бројно стање било знатно веће.

Према досадашњим подацима њихов правац кретања је Житорађа—Копаник. О своме положају су говорили, да је тежак у вези надирања наших јединица на Копанику.

На Кремену се налази око 150 четника.

Добровољци' — се налазе на Кремену у јачини једног батаљона са једним брдским топом.

120 добровољаца са 2 брдска топа су 9 ов. м. из Лебана кренули у правцу Бучумета.

Добровољачка јединица која се налазила на Царичиној Коси повукла се 8 ов. м. за Лебане.

Белогардејци — 7 ов. м. су сви белогардејци и Немци (осим Немаца на тенковима и нешто бициклиста) отишли из Лебана за Лесковац, са собом су однели своју болницу.

9 ов. м. су 3 камиона белогардејаца дошла из Лесковца за Лебане.

Према једном извештају у Недићевој влади треба да дође до промене, тј. Дража Михаиловић ће доћи за млиштра војске.

Према једном извештају односи између Бугара и Немаца су јако слаби. као и између Бугара и добровољаца (чак се наводи да су Бугари убили неке добровољце, узрок није наглашен, тј. повод).

У четничким редовима се осећа велико осипање; одред Илије „Бувског“ се сасвим распао.

(По извештају од 9 ов. м. „ИЦКО“⁴).

С. Ф. — С. Н.!

12-авг. 1944 год.

Об. одељ.
Ник. Божанић

⁴ Односи се на јединице Српског добровољачког корггуса (НедиКева војска).

• Игњат Миљковић, обавештајни официр Јабланичког војног подручја

ИЗВЕШТАЈ ЗАМЕНИКА КОМАНДАНТА ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И НО СРБИЈЕ ОД 12 АВГУСТА 1944 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО СРБИЈЕ О ВОЈНОПОЛИТИЧКОЈ СИТУАЦИЈИ У ТОПЛИЦИ, КОСАНИЦИ И ЈАБЛАНИЦИ И СТАЊУ У ДВАДЕСЕТ ПРВОЈ И ДВАДЕСЕТ ЧЕТВРТОЈ ДИВИЗИЈИ, ЈАСТРЕБАЧКОМ НОП ОДРЕДУ И КОМАНДАМА ПОДРУЧЈА"

ГЛАВНОМ ШТАБУ СРБИЈЕ

Положај

1. Пролазак четничких банди кроз Јастребац — Топлицу — Јабланицу оставио свој траг². Са нашим повратком, мада нас је народ радосно дочекивао, почеле су алармантне вести. поготово кад су Бугари кренули на Радан Пл. Четнички елементи дигли су главу итд. Родитељи су почели долазити, али смо то енергично прекинули. Доскоро су била велика и масовна дезертерства. Последице јефтиног Бруса⁵, непотрчног повлачења са Гапшаца, неорганизоване исхране, санитета итд., осећале су се видно у 21 дивизији. У свој тој ситуацији руководиоци се нису сналазили. Било је момената када су бригаде бројале од по 250 до 400 бораца.

Излагати детаљно ситуацију био би превелик извештај — о томе ћемо када се састанемо. Прегли смо на посао заједно са другом Милосавом⁴. Сада се у дивизији издају вести. организована је исхрана, об. служба. Са доласком наших дивизија¹ ситуација се нагло изменила, како на терену, тако и у јединицама. Дезертери се постепено враћају. Јединице су преболеле кризу.

11 бригада је прије неколико дана бројала 140, а 15 бр. [оји] 240. 11 смо послали у Пусту Реку, ради прикупљања дезерт.[ера] и дејства на комуникацији Прокупље—Дољевац

¹ Оригинал, писан руком, у архиви Војноисториског института, под бр. 2/5, к. 181.

⁵ Мисли се на непријатељску офанзиву у Топлици и Јабланици, од јуна до августа 1944 год. у којој су четници најмасовније учествовали. Види док. бр. 84.

³ Вероватно се мисли на улазак Четврте српске НОУ бригаде Двадесет прве НОУ дивизије у Брус, 18 јула 1944 године, у коме није било непријатељских снага.

⁴ Милосав Милосављевић, в.д. политичког комесара Главног штаба НОВ и ПО Србије

Мисли се на долазак Друге пролетерске, Пете и Седамнаесте НОУ дивизије на Копаоник.

У свим јединицама има доста гроблема за решавање: политички рад, војнички, об. служба, интендантура, санитет, дезертерства итд.

2. 6 о. м. упутио сам Јастребачки одред на Јастребац. Он се очувао и бројао је око 320 бораца рачунајући ту вој[ној поз[ад!гнеке] власти. Написао сам наредбу за нови штаб одреда и поставио ип конфетне задатке. Од њих и Топличке команде подручја, која је почела да функционише, добио сам извештај. које вам упућујем. Ситуација на Јастрепцу је добра, а поготову са приближавањем наших дивизија.

У одред је стигло око 50 Београђана (радника и ђака). Баредио сам да их предају II дивизији за II Пролетер. бригаду. Очекује се још једна група.

Лабланичка команда подручја почела је са радом. Среска команда Ргаје и Коњувце раде већ неколико дана, а такође и партиз. страже. Укратко на свим странама почео је активан рад.

Друга др Милутиновића послао сам на Јастребац са одредом. Он се вратио и доставља детаљан извештај.

3. Због слабих радио телеграфиста, доста депеша је остало непредатих, те можда хште имали довол>ан увид о стању 21 див.. подацима о борбама и неприј. Подаци су никакви или штури од јединица. Туку се са неприј. а не достављају податке, ни какав је неприј., ни јачину. ни своје, ни неприј. губитке. Муниција се троши на велико. Најчешћи су извештаји: „Неотало нам муниције“.

Два бугарска пука који су били у борби са 21 див. до 7 о. м. хитно су отишли ка Куршумлији и једним делом ка Пеку". 5 и 4 бригада су нападале 9 о. м. зором Куршумлију. Били су ликвидирани сви бункери на Самокову изузев једног. Наши су нанели губитке неприј. у самом граду. У граду је била мала посада. Са овим нападом враћене су већим делом буг. снаге које су пошле ка Сагоњеву. У току дана стигао је један бат. немачке мешавине у Куршумлију. Делови 21 див. су водили борбу са њим. Сада се тај бат. налази у Куршумлији и њеној близини. Уопште ових дана је било сталних покрета на комуникацији Куршумлија—Прокупље—Дољевац. Имамо један извештај да је већина бугарских снага отишла са овог сектора ка Нишу. Изгледа да се буг. штаб див. из Прокушва пребацио за Ниш. Од јуче имамо један извештај да у Прокупљу има само око 150 Бугара са нешто Пољске страже и мало меш[танај четника. Из

• Тада су се једнице Оперативне групе дсшизија, под командом Пека Дапчевића, налазиле на Копачици, на просторији од Куршумлије до Бруса и Јанкове Клисуре.

Куршумлије је оташла велика комора ка Прокупљу, Распуштена је цивилна болница. Паника је ухватила негриј[атеља]. Бутари причају да нас на све стране има доста. Преко комуникације наши курири са Јастрепца долазе по дану. О ситуацији на сектору Јастрепца видећете из извештаја.

Из Г. Косанице Кесеровић се преко Лебана извукао са око 1000 четника. Са њим су изгледа отишле и мешт[анске] банде. 9 увече је био на Бојнику. 11 бриг. их је напала и протерала ка Косанчићу. 10 били на Косанчићу, а пгга је са њима даље — нисам добио извештај.

4. 21 див. са 4 бригадом налази се од Бранкове Куле до Космаче. 5 бриг. је на л[евој] обали Топлице све до В Плана. Са 6 бриг. сам кренуо за Бојник, да би послали рањенике за Италију. Самном је радио станица 21 див.

11 бриг. је око Косанчића, 15 остала у Бучумету. Чуо сам да је тамо стигла 17 са шт. дивизије.

5. Јуче 11 о. м. стигло је 40 крајишника као веза од штаба V Крај. дивизије. По њима сам упутно писмо за генерала Пека, у коме сам их обавестио о ситуацији. распореду наших јединица. Дао сам извесне предлоге и тражио да нам најхитније утгуге што више кадрова по свим гранама преко 21 дивизије. Од њих на правцу Куршумли[скеј Бање нема неприј[атеља] Наши су са покретом ка Александровцу изманеврисали неприј[атељске] снаге које су отишле од Куршумлије и Белољина. Изгледа по подацима да Бугари лребацују снаге за Крушевац са овога сектора.

6. 10 о. м. увече примио сам преко Јастрепца пошту од 23 див. Извештај је стари р ви имате р[адио] везу. Синоћњи курири са Јастрепца причају да је 23 потукла опет неке четн. банде. Читав један бат. се предао. Из прочитане четн. архиве коју је послала 23 див. може се оценити да је ситуација у Ист. Србији повољна и да са нашим јединицама треба тамо похитати. Мишљења сам да одмах треба упутити 23 див. или II или V". Оне би биле у стању да разбију четн. банде, и [ослободе] Бор итд. итд. Са овим треба журити а и непотребно је нагомилавање наших снага на овом сектору.

Потребно би било да се са вама састанем. Да бих долазио тамо губим у времену, јер сам мислио да кренем на Јастребац да обиђем одред, Команду подручја, среске команде. Тамо ће сад бити услова за мобилизацију, а треба попунити II, V и XVII дивизију. Ако сте мишљења да главнина Г. Ш. остане на том сектору, онда нека друг генерал Коча дође до шт. 24 дивизије. О овоме ме известите преко

⁷ Друга пролетерска и Пета НОУ дивизија

р[адио] станице Добро би било кад би **Јш** послали **једну** р станицу са телеграфистом — те би се могао кретати неvezано за јединицу. Добро би било да једну станицу пошаљемо на Јастребац. Проблема има доста, а такође и рада. Добро ће бити ако Пеко схвати потребу кадрова и упути их одмах. Тражите и ви преко станице. Тражите и политодјеле из ових дивизија.

Интересовање за III Српску и IV Црногорску је **велико** код народа. Црногорци се интересују и воле што **долази** **Једна** њихова јединица. Потребно би било да II **дивизија** приђе мало ближе Топлици—Јабланици.

С. Ф. — С. Ш

12-"УШ-44/8 час. '

П. пуков.
Љуб. Ђурић

П. С. Потребно је упутити људство Команде подручја на рад, ако се неко налази уз наш п*габ, а такође и из 24 дивизије.

Ископан је један топ 47 мм. и додељен 21 див.

Дивизији 21 није потребно слати више оружја, бар за сад. Потребан је хитно следећи материјал: р[учне] бомбе, санитарски материјал, експлозив, нагазне мине и порције.

**НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ ОД
12 АВГУСТА 1944 ГОД. ШТАБУ ДВАДЕСЕТ ЧЕТВРТЕ
НО ДИВИЗИЈЕ ЗА ПРЕБАЦИВАЊЕ СЕДАМНАЕСТЕ
СРПСКЕ НО БРИГАДЕ НА ПРОСТОРИЈУ ШИЛОВСКА
КОСА—ТУПАЛСКИ ВИС РАДИ ПРИХВАТА ГЛАВНОГ
ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ И ДИВИЗИСКЕ БОЛНИЦК**

ГЛАВНИ ШТАБ НОВ И ПО
СРБИЈЕ

Пов. бр. службено
12 августа 1944 год.

ХИТНО

Положај
у 8 часова

ШТАБУ XXIV ДИВИЗИЈЕ НОВЈ

1. Обзиром да нема непријатеља у Пустој Реци одмах по пријему овога наређења пребаците 17 бригаду на просторију: Шиловска коса—Црни Врх—Тупалски Вис ради прихвата овога штаба и ваше болнице*.

Чуди нас да сте се могли пребацити преко комуникације а да нас раније не известите о својој намери, нарочито кад знате да на овој просторији дејствује само 13 бригада а и та је ангажована према Лебану и Кукавици, па према томе нема јединице ко¹је би обезбедиле пребацивање овога штаба и ваше болнице.

2. Са аеродрома у с. Мирошевце отишло је 65 тешких рањеника за Италију тако да су у вашој болници остали само рањеници: коњаници и пешаци. Ми ћемо наредити штабу 13 бригаде да одмах прими своје рањенике, а остале треба прикључити бригадама чим се болница пребаци на вашу територију.

3. Наредили смо штабу XXI дивизије да нам по куририма пошаље извештај о ситуацији код ње пошто сада има могућности за курирску везу. Повежите се и ви са штабом XXI дивизије на правцу Соколовица—Куршумлија у циљу међусобног обавештавања.

¹ Оригинал, писан машином, у архиви Војноисториског института, под бр. 17/2, к. 181.

¹ О извршењу овог наређења види Операциски дневник Двадесет четврте НО дивизије за 12 и 13 август 1944 год. докуменат

4. 17 бригада чим избије на одређену просторију одмах да ухвати везу са нама преко 1 батаљона 13 бригаде који се налази на Тупалском Вису.

5. Јединице Пека Дапчевића заузеле су 11 о. м. Александровац. Распоред његових јединица сада је следећи: једна дивизија на просторији Александровац, једна Блаце а једна Копаноник.

6. Наредили смо штабу XXV дивизије да се пребаци са јединицама на просторију Сврљиг—Пирот. Ова дивизија повезаће се са XXIII дивизијом на просторији Сокобања где се налазе неке јединице. На просторији Сокобања—Сврљиг—Пирот ове ће дивизије тесно сарађивати са задатком најактивнијег дејства против четника, притиска на гарнизоне и дејства на комуникације, проширење слободне територије и мобилизације људства. XXII дивизији наредили смо што јачу активизацију њихових јединица, а то смо исто тражили и од Главног штаба Македоније.

Сматрамо да ћемо много јачом активизацијом наших јединица на додељеним секторима ангажовати јаке непријатељске снаге према себи и на тај начин олакшати операције јединица Пека Дапчевића на сектору Копаноник—Александровац—Крушевац.

7. Појачајте војно-политички рад међу вашим јединицама и настојте да их што пре средите и оспособите за претстојеће задатке.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

За штаб
начелник штаба
генерал-мајор
Рудолф Приморац

ЗАПОВЕСТ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ПЕТЕ НО ДПВИЗИЈЕ
ОД 12 АВГУСТА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ШЕСНАЕСТЕ,
ОСАМНАЕСТЕ И ДЕВЕТНАЕСТЕ СРПСКЕ ИО БРИГАДЕ
ЗА МАРШ ПРЕКО СУВЕ ПЛАНИНЕ У ПРАВЦУ СВР-
ЉИГА И СОКОБАЊЕ"

ШТАБ
XXV ДИВИЗИЈЕ НОВ
Оп. бр. 17
12. VIII. 1944
у 8¹⁵ ч.
Положај

ЗАПОВЕСТ

(секиије Ниш—Пирот размере 1 : 100.000)

Према добијеним подацим? наше снаге разбиле су чет-
нике на Копаонику и Радану и ослободиле знатан део тер-
иторије. Немамо података где се сада тачно воде борбе.
Према непровереним подацима у околини Лесковца налази
се једна јача четничка група око 2.000 четника, као и мали
број Бугара и нешто недићеваца. У току јучерашњег дана
један баталзон XVIII бригаде имао је борбу са четницима,
а један батаљон XIX са Бугарима. Непријатељски напад
лако је одбијен без сопствених губитака док непријатељски
гусици нису познати.

Ц У Нишу, по исказима сељака који су отуд јуче стигли,
има врло мало непријатељске војске. За Белу Паланку го-
ворило се пре извесног времена да су стигле извесне јаче
снаге, само изгледа да ово није тачно и да на целом про-
стор у Ниш—Бела Паланка постоје слабе непријатељске
снаге са обичним обезбеђењем железничке комуникације.

На сврљишком терену су слабе окупаторске снаге, али
постоје организоване четничке снаге бројне јачине отпри-
лике као на бабичком терену, крећу се такође у мањим гру-
пама, само су за разлику од ових мање борбености.

1941 сврљишки крај био је кроз партизански.

Наша дивизија извршиће данас и у току следеће ноћи
"окрет са задатком да се пребаци у рејон Сврљишких Пла-
нина и повезујући се са XXIII дивизијом која оперише мо-
ментано око Сокобање, настави заједничке операције у том

¹ Оригинал, писан машином, у архиви Војноисториског инсти-
тута, под бр. 20/1, к. 1089.

крају Србије. У диљу извршења предњег задатка наша дивизија извршиће одмах покрет на источне падине Суве Планине одакле ће у току ноћи извршити прелаз комуникација Ниш—Бела Паланка—Пирот и избити на Сврљишке Планине и то на просторију Зелени Врх—Г. Рињ—Д. Рињ. Ради тога

НАРЕЂУЈЕМО

1. XVI бригада извршиће покрет данас у 12 часова правцем Девојачки Камен—Гроб—Манастир Вета тако да пре мрака се прикупи на просторији с. Вета. Прикупити потребне податке о стању на комуникацији Бела Паланка—Ниш и извршити прелаз на отсеку ж. ст. Црвена Река—ж. ст. Лесковик и затим најпогоднијим правцем избити на Зелени Врх, одакле затварати правце који изводе од Нишавске долине, као и правце који изводе од комуникације Сврљиг—Бела Паланка. Одмах по добијању овог наређења упутити једну чету, која ће пре избити на гребен Суве Планине, ради осигурања пролаза.

2. XIX Српска бригада одмах по добијању овог наређења и најхитније извршиће покрет правцем: Мали Крчимир—Преслап и прикупити се на просторији Јавор (к. 1362)—Колибе (к. 1318) и предузети прибављање података на сектору Црвена Река—Бела Паланка—Чифлик. Одавде ће кренути по накнадно добијеном наређењу са задатком да избије на просторију села Д. Рињ и затвара правце који изводе од Нишавске долине и комуникације Бела Паланка—Бабин Кал.

3. XVIII Српска бригада сачекаће пролаз XIX Српске бригаде а потом кренути истим правцем и још пре пада мрака прикупити се на просторији Трештен Врх (к. 1469)—Ракош—Гавран одакле ће кренути по накнадном наређењу од овог штаба са задатком да избије у с. Г. Рињ и на тој просторији затвори правце који изводе са просторије Бабин Кал—Козја—Корија—Витановац—Периш. Предвиђа се правац покрета XVIII и XIX бригаде и то Гавран—с. Мокра—с. Моклиште—Д. Рињ. XVIII бригада такође одмах ће избацити на гребен једну јединицу ради осигурања пролаза".

4. Штаб дивизије извршиће покрет данас у 12 час. правцем Мали Крчимир одакле ће се кретати са десном колоном, тј. XVIII и XIX бригадом.

5. У случају јачег непријатељског притиска на било који део положаја, учинити све да се непријатељ разбије

² Види док. бр. 129.

за што краће време. Уколико би ово компликовало (непријатељски притисак) покрет наших јединица, штабови бригаа, нарочито XVIII и XIX, споразумеће се о извлачењу јединица остављајући јаке заштитнице а извлачећи првенствено неборачке делове са првим батаљонима.

6. При прелазу преко комуникација рушити пругу и уништавати све железничке објекте, уколико ово не би сметало самом прелазу комуникације и успоравало брзину кретања. По избијању на одређену просторију, хватати везу са овим штабом у с. Г. Рињ и то одмах по доласку.

7. С обзиром да ће овај марш бити и доста дугачак и оста тежак постарати се да се добро организује, тако да шта не смета покрету, и да се покрет врши највећом брзином.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

политички комесар
Рад. Н. Јовановић

Командант, потпуковник
Рад Т. Јовановић

Начелник штаба, мајор
Драгослав Петровић

БР. 123

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЈЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
ОД 12 АВГУСТА 1914 ГОД. ШТАБОВИМА ДРУГЕ И ЧЕТВРТЕ ПРОЈЕТЕРСКЕ И ТРЕЋЕ СРПСКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА ПРЕБАЦИВАЊЕ НА ПРОСТОРИЈУ САГОЊЕВО—ВИШЕСЕЛО—НЕВАДЕ—МУЉЕВИЋЕ И ИЗВИЋАЊЕ У ПРАВЦУ КУРШУМЛИЈЕ¹**

П—1

0 Би. 93
12. VIII. 1944. г.
у 9²⁰ часова

П—2, П—3 и П—4

Према најновијим подацима у Куршумлији и Блацу лазе се два батаљона Бугара, чији делови су посјели комуникацију Куршумлија—Блаце са посадама у с. Мачко-

¹ Оригинал, писан машином, у архиви Војноисториског института, под бр, 43/2.

вац—Спанци, Барбатовац и Кашевар. Поред тога посјели су косе између с. Сибница и Ђуровац у правцу Жуње! Од тешког наоружања у Блацу се налазе 2 тона и 3 тешка бацача. Један батаљон Немаца који гарнизонира у Куршумлији отишло је у правцу Куршумлиске Бање, где се сукобио са ХХI Српском дивизијом и води борбу, остављајући у Куршумлији свега десетак војника. Око Куршумлије на доминантним котама ископани су обични ровови. Других јачих утврђења нема.

Ми смо добили наређење да се са ове просторије пребацимо на просторију Сагоњево—Вишесело—Неваде—Муљевиће².

Десно од нас на простору Парада—Пардусе—Бачиће—Угљаре—Речица—Требиња налазиће се јединице К—1.

На просторији Разбојна—Брус—Александровац остају јединице Б—1.

У циљу извршења предњег

НАРЕЂУ ЈЕМО:

1. П—2 извршиће покрет правцем Златари—Разбојна—Жуње—Кукулић и размјестити се на просторију Црквина—Манастирци—Кошутњак—Вишесело. Полазак данас у Ц> часова. Задатак: затварање правца који изводе од комуникације Блаце—Куршумлија, а нарочито са правца Спанци—Барбатовац, Кашевар. Предузети што је могуће болџе испитивање комуникације и у правцу Блаца.

2. П—3 извршиће покрет са просторије на којој се сада налази правцем: Разбојна—Жуње—Кукулић—Сагоњево и разместити се на просторији с. Неваде—Муљевиће северозападни део Влајња—Жуч. Полазак у 16 часова данас до кога времена у Разбојну треба да стигне нека јединица Б—1. Задатак: затварање правца који води од Куршумлије долином Топлице (цестом) као и осталих од комуникације Куршумлија—Блаце. Нарочиту пажњу обратити на правце који изводе од Куршумлије, Мачковца и с. Спанца. Поручити комуникацију и поставити добре и сигурне препреке. Испитајте што брже и пгто тачније гарнизон у Куршумлији.

3. П—4 ће у току данашњег дана остати на истој просторији (с. Батоте). Сутра, 13 о. м. у 5^h извршиће покрет до на просторију с. Сагоњево, где се разместити. Одржавати сталну везу са П—2 и П—3, а истовремено предузетп са своје стране извиђање и испитивање непријатеља у Кур-

¹ О борбама на овој просторији види Опвращиски днсвник Друге пролетерске дивизије за 13 август 1944 год. док. бр. 180.

шумлији као и повезивање са нашим позадинцима уколико их буде на овом терену.

4. П—1 у току сутрашњег дана налазиће се са П—4 у с. Сагоњево, засеок Морачане.

I- 5. Све јединице настаће да се овај покрет и смештај, у колико је то могуће, изврши у што већој тајности.

6. Одмах по доласку на одређене просторије присту-
пити прикупљању података о непријатељским снагама, нарочито у гарнизону Куршумлији и околини и најхитније **нас** извештавати.

7. *Борбени знаци:*

13 август *Руда—Рудник*

14 август *Комуникација—Камион*

15 август *Чекић—Челик*

16 август *Ланац—Лесковац*

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

В. д. начелника, п. пуковник
Ник. Љубичић

Командант, пуковник
Љубо Вучковић

БР. 124

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ ДИВИЗИЈА
ОД 12 АВГУСТА 1944 ГОД, ШТАБУ ПЕТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ
ЗА ПРЕБАЦИВАЊЕ НА ПРОСТОРИЈУ МИРНИЦА—ЖЕГРОВА¹**

О—1

О. Бр. 20
12.УИИ.1944
у 20.30 час.

К—1

У вези нашег наређења о. бр. 19 од 11 о.м.⁵ сјутра
13 о.м. у 2 часа ујутру извршиће покрет са садашње про-
сторије на просторију: с. Горња Мирница—Жегрова.^а То-
Ком марша као и по доласку на одређену просторију обе-

¹ Оригинал, писан машином, у архиви Војноисториског инсти-
тута. под бр. 10/4.

^{*} Види док бр. 117.

[†] Види док. бр. 125.

збеђивати се од муслимаиских банди на десном боку и са залеђа. Извиђати и прикупити податке о непријатељским снагама у Куршумлији и околини.

Према ранијим податцима јединице XXI Српске дивизије налазе се на просторији с. Куршумлиска Бања—Бранкова Кула. По доласку на одређену просторију повежите се са јединицама ове дивизије.

О—1 кретаће се са К—1.

Ј I

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Командант
генерал-лајтнант
Пеко Дапчевић

БР. 125

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПЕТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 12 АВГУСТА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ПРВЕ И ДЕСЕТЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА РАЗМЕШТАЈ НА ПРОСТОРИЈИ НИКОДИНОВА ЛИВАДА—ЖЕГРОВА И ИЗВИЂАЊЕ У ПРАВЦУ КУРШУМЛИЈЕ¹

К—1

Пов. број 194/1944

12 августа 1944. г.

у 21.15 час.

ЈЕДИНИЦИ К—2 И К—4

П о л о ж а ј

Јединице К—4 водиле су борбу са муслиманском милицијом код с. Беласица и у правцу с. Трновице. Јединице К—2 водиле су борбу са мусл милицијом на Мадљики (к. 1318) и код с. Угљера.

Не знамо резултате ових борби. Знамо да смо до сада имали неколико рањених.

Борбе са мусл. милицијом у извршењу садашњег задатка нису иотребне и исте могу само открити наше намере

¹ Оригинал, писан машином, у архиви Војноисториског инститаута, подбр. 43/2.

и наш покрет. Да би наш даљни покрет остао у тајности извршићемо ноћни покрет и то:

Јединица К—2 правцем Мадљика—Растелица—Бабина Чука—с. Горња Мирница (северни део). Јединице разместити на просторији око Никодинове Ливаде. Истурити потребна осигурања и предузети извиђање Куршумлије.

На Мадљики јединица К—2 оставиће потребно осигурање према с. Угљару до проласка јединице К—4 и ово осигурање ће извршити покрет са јединицама К—1.

Јединица К—4 извршиће покрет преко Мадљике—Растелица и сместити се у шуми западно од с. Жегрова. Осигурања и остало: како је усмено објашњено.

Покрет извршити 13 ов. м. у 2 сата у јутру.

К—1 налазиће се у покрету са К—4, а после ће се одвојити и биће код К—2.

ЈУколико имате промена код јединица К—2 да се ово наређење не би могло извршити, хитно ћете нас обавестити да би могли предузети потребно.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант, пуковник
Милутин Морача

I

К, * Види док. бр. 128.

**ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ЧЕТВРТЕ ИО ДИВИЗИЈЕ
ОД 12 АВГУСТА 1944 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ИО
СРБИЈЕ О БОРБАМА ПРОТИВ ЧЕТИИКА КОД ЛЕБАНА
И КОСАНЧИЋА¹**

**ШТАБ
24 ДИВИЗИЈЕ НОВ.**

Бр. службено
12 августа 1944 г.

ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЗА СРБИЈУ

П о л о ж а ј

Шаљемо следећи извештај:

1) По одвајању наше 15 и 11 бригаде које су прешле у скоро потпуном свом формациском стању пре неколико дана са десне обале реке Јабланице на просторији Бучумета и Пусте Реке сутрадан по прелазу на ту просторију 21 дивизије, обадве бригаде биле су неколико дана без икакве контроле овог штаба, услед тога што се је Штаб дивизије задржао са 13, 17 и Бугарском бригадом на десној страни реке Јабланице. Одмах други дан након преласка 15 и 11 бригаде окупатор. Бугари у јачини 3 пука у заједници са 1 пуком недићеваца извршили су понова офанзиву на јединице 21' дивизије и ове две бригаде. Непријатељска офанзива потисла је наше снаге на сектору Косанице и горњем делу плаштне Радана. услед чега су се 15 и 11 бригада неколико дана задржале на положајима Гајтанска Врата—Соколов Вис—Свињиште.

Ово нагло потискивање наших снага дошло је као резултат недовољног отпора наших бригада, јер су исте биле преморене и исцрпљене глађу и борбама које су водиле на терену Оруглица.

2) И поред великог осипања наших бригада из горе наведених разлога. оне су се ипак одржале чврсто као оперативне јединице, за све време правилно руковођене својим штабовима вешто маневришући испред надмоћнијег непријатеља, тако да су 7 о.м. напале на снаге недићеваца на положајима: Горњи Бучумет—Шишинце—Бачевина, и при томе нападу потисле Недићеве снаге наневши им доста гу-

¹ Оригинал. писан машином. у архиви Војноисториског ИНСТИ-тута, под бр. 2/3, к. 1078.

Битака, гонили их до Прекопчелице и Гегље. Борба је трајала 10 часова. Наши губици у тој борби: 4 мртва и 5 рањених (сви из 15 бригаде).

3) Спуштање четничких банди из Горње Јабланице које су се почеле утврђивати око комуникације Лебане—Медвеђа И на просторији Прекопчелица—Штулац; Кремен—Нова Топола и у Пустој Реци, ири чему су заједно са окупатором били предузели оправку онеспособљене комуникације од Лебана ка Медвеђи. предвидели смо нужност најхитнијег пребацивања Штаба наше дивизије на леву страну реке Јабланице са ииљем да се снаге наше дивизије прикупе, среде и удари по непријатељу да му се не дозволи стварање упоришта у нашој слободној територији, да му се онемогући мобилизација људства и да се онемогући прелаз појединих дезертера на страну непријатеља. као и да се што хитније сви борци — дезертери пршсупе и поврате у своје јединице заједно са оружјем.

4) У ноћи 11/12 предузели смо напад на четнике и добровољце који су се били утврдили на просторији Прекопчелица—Гегља—Штулац са 15 и 17 бригадом и напад на Кесеровићеве четнике у Косанчићу са 11 бригадом. 15 бригада је успела да непријатеља избаци из утврђеног положаја код Прекопчелице и потисне у задњи ланац рОвова изнад самог Лебана. У овој борби непријатељ је имао губитака. наши губитци: 1 мртав. 4 лакше рањена и 2 нестала. Борци 15 бригаде одлично су се држали. 17 бригада из још непознатих разлога није учествовала у борби, ма да је имал; задатак да истовремено нападне непријатеља на Гегљи и протера га.

11 бригада пошла је у напад на непријатеља, Кесеровићеве четнике, на Косанчић 11 о.м. у 18 часова. Непријатељ није имао смелости да прими борбу већ се је одмах повукао из Косанчића и избацио на просторију Добра Глава—Петровац. У току идуће ноћи 11 бригада нападаће га на овим положајима.

5) Четника у Горњој Јабланици и Косаници уопште нема. Све њихове снаге и симпатизери пошли су са њима и налазе се на положајима око Лебана: Кривача—Гегља—Кремен—Нова Топола—Петровац—Добра Глава. Њихова јачина износи око 2000 слабо наоружаних бораца, нарочито су слаби са аутоматским оружјем и муницијом, имају један топ и 5—6 минобацача. Поред четника на овој територији налази се један пук недићеваца који су добро наоружани, са slabим моралом. седиште овог пука је у Лебану. Бугар?« има. према исказима сељака који су долазили из Лебана, мали број. Обавештени смо од два партизана. који су били

заробљени за време борбе на Петровцу и побегли из Лесковца, да се у Лесковцу Бугари припремају некуда на пут, потоварени са спремом и топовима у камионе који су им окићени и говоре да одлазе у правцу Ниша и да неће више да гину по Србији.

Из ових података види се да непријатељ не претставља никакву озбиљну снагу и када би ми имали мало јаче јединице могли би му задати озбиљне ударце.

6) Предузели смо све мере да што пре учвретимо јединице и прикупимо дезертере који се слабо одазивају за повратак у јединице.

7) Наредили смо 17 бригади да одмах крене на Црни Врх—Тупалски Вис, а 13 бригади да организује пребацивање материјала из Оруглице и Барја. Са остале две бригаде држимо следеће положаје: Богојевац (к. 731—Штулац к. 323)—Китица (к. 400)—Каменица—К. 392 (15 бригада); 11 бригада налази се на левој страни Пусте Реке на просторији Плавце—Ново Момчилово—Обилић.

8) За рад на шифрама упутићемо вам једног доброг и поверљивог друга накнадно.

Ми се налазимо у селу Слишане.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол. комесар,-
службено отсутан

Командант, п.пуковник
Ратко Софијанић

**ПИСМО ЗАМЕНИКА КОМАНДАНТА ГЛАВНОГ ШТАБА
НОВ И НО СРБИЈЕ ОД 13 АВГУСТА 1944 ГОД. ШТАБУ
ДВАДЕСЕТ ПРВЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ О СИТУАЦИЈИ У ЈА-
БЛАНИЦИ И ПУСТОЈ РЕЦИ¹**

ШТАБУ 21 УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ Н.О.В. ЈУГОСЛАВИЈЕ

П о л о ж а ј

1. Синоћ смо чекали авионе на Бојнику. Сад сам добио депешу да ће вечерас 13/14 сигурно доћи. Радио с-ганицу ћу према томе упутити сутра изјутра 14 о.м.

2. Четничке банде Кесеровића налазиле су се током јучерашњег дана на просторији: Голи Рид—Н. Топола—Петровац—Косанчић. 11 бригада их је нападала и примећено је њихово померан>е ка Косанчићу и Лесковцу. Говорили су да ће за Житорађу и даље. Са њима се налазе и четн. банде из Г. Јабланице — броје преко 1000. Пљачкају и пале наше куће. Вероватно да ћемо вечерас употребити делове 6 бриг. за напад заједно са 11 бригадом.

Непотврђено смо добили извештај да су Немци и Бугари напустили Лебане, и да је остало мало снага у граду. Недићеваца има још на положајима око Лебана.

Потврђују се вести о одласку неких немачких и бугарских јединица у Бугарску. Прича се да Турска врши молитизацију. Пошаљите нам вести најновије.

Пеков распоред: 17 дивизија Брус—Александровац—Разбојна. II див. сектор Вишесело (нисам могао наћи на карти). V див. сектор Судимље—Кнежево².

Штаб 24 дивизије налази се у с. Слишане. Преузео је команду над својим јединицама. Одржавајте курирску међусобну везу, а по могућству и радио везу.

Хитно ме известите о ситуацији код вас. Уколико има какве поште упутите је у среску команду Коњувце где се сада налазим.

3. В. Ш. је поставио друга Милосава Милосављевића за в.д. комесара Г. Ш. Србије. На дужност ступа одмах. Примите ово к знању. Предајте писмо другу Милосаву које М^У упућујем.

¹ Оригинал. писан руком, у архиви Војноисториског института, под бр. 11/5, К. 1040.

* Тринаестог августа Прва и Десета крајишка НОУ бригада Пете НОУ дивизије налазиле су се на сектору Г. Мирница—Игриште, 10 километара западно од Куршумлије.

4. Ваша 6 бригада има босих људи. Све цокуле које иису потребне за 4 и 5 бр одмах упутите са спроводницима до ком. Кољувце, за 6 бриг. а што остане, даћемо 24 див.

Ако илате сувишака у муницији упутите такође у Кољувце. Све то треба послати одмах по добијању наређења. Нека путују кола и ноћу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

13-^111-44/11* час.

П.пук.
Љуб. Ђурић

Тражићу руски минобацач.

БР. 128

НАРЕЂЕЉЕ ИНТАБА ПЕТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 13 АВГУСТА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ПРВЕ И ДЕСЕТ? КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА ПОСЕДАЊЕ ПОЛОЖАЈА ИГРИШТЕ—МАРОШ—СТОЈАНОВА ЧУКА У ЦИЉУ САДЕЈСТВА ЈЕДИНИЦАМА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈС'

К—1
Број: сл. /1944
Положај, 13. \^ГШ.44
11.30^h

ЈЕДИНИЦАМА К—2 И К—4

П о л о ж а ј

1. Јутрос је вођена борба према с. Сагоњеву, у правцу доласка јединица П—1. Према распореду за 13 ов. мј. П—1 требао је да дође на сектор с. Манастирци—Неваде—Муљевиће. Према томе, јутрос је вођена борба са овим нашим јединицама. Изгледа према ватри да је наше снаге непријатељ потиснуо северозападно од с. Гоњево¹.

Такођер смо сада добили податке о Куршумлији, које вам достављамо.

¹ Оригинал, гтисан машином, у архиви Војноисториског института, под бр. 11/4.

¹ Вероватно, с. Сагоњево, у Косаничком срезу.

Обзиром на ову ситуацију на правцу јединица П—1 и у Куршумлији, нећемо моћи вршити предвиђени напад на град. Сада је најважније да се повежемо са јединицама П—1 и да се обезбедимо од правца Куршумлије и сектора где је јутрос вођена борба. Када то учинимо, а према ситуацији која буде владала вечерас, вероватно је да ће наше јединице извршити напад на непријатеља правцем Неваде—Вишесело, како би у садејству са П—1 вратили овог непријатеља у Куршумлију, односно Блаце.

2. У циљу горњег, треба одмах да учините следеће•

К—2 одмах ће упутити евоје три јединице правцем Лаз—Игриште, које запосести и одатле, са линије Игриште—Марош, успоставити везу са П—1. Везу успоставити путем извиђања терена на сектору Сагоњево—Жуч и према ситуацији вршити притисак на непријатеља^а.

Једну јединицу задржати на Стојановој Чуки (к. 844) ради обезбеђења од правца Куршумлије и с. Влајња и ради прикупљања података о Куршумлији.

К—4 извршиће одмах покрет тако да ће јединице разместити на koti северно од Бабине Чуке па дуж косе до Стојанове Чуке. Јединицу К—2 на Стојановој Чуки одмах еменити са два батаљона да преузму задатак ове јединице. **Јединица** више Бабине Чуке треба да врши обезбеђење од правца арнаутских села.

По смеии јединица К—2 са Стојанове Чуке доћи ће у састав К—2.

3. По извештају које будемо добили од П—1 и извиђањем П—2 са Игришта, вечерас ће наше јединице добити задатак¹. Ради тога К—2 треба што пре да извиди непријатеља према П—1 и да се повеже са овом јединицом.

К—1 остаје код к. 1105.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОВОДА НАРОДУ!

Политком, п. пуковник
Илија Матерић

Командант, пуковник
Милутин Морача

³ О борбама на овом сектору види Операциски дневник Пете НОУ дивизије за 13 и 14 август 1944 год., док. бр. 181.

* Види док. бр. 136.

**ЗАПОВЕСТ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ПЕТЕ НО ДИВИЗИЈИ ОД
13 АВГУСТА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ОСАМНАЕСТЕ И
ДЕВЕТНАЕСТЕ СРПСКЕ НО БРИГАДЕ ЗА МАРШ СЛ
СУВЕ ПЛАНИНЕ ПРАВЦЕМ ДИВЉАНЕ—ОРЕОВАЦ—БУ-
КУРОВАЦ У РЕЈОН СВРЉИШКИХ ПЛАНИНА'**

ШТАБ
XXV ДИВИЗИЈЕ НОВ
0. Бр. 18
13.VIII.1944
у 12,30.4.
Положај

ЗАПОВЕСТ

(секције Ниш, Пирот резмер 1 : 100.000)

XVIII и XIX бригада нису успеле да се пребаце на одређену просторију док за XVI бригаду верујемо да је извршила постављени задатак. Мале четничке снаге Нишавског корпуса изашле су још у току јучерашњег дана на венац Суве Планине и ноћас 12/13. о.м. сукобиле се при пролазу са XVIII Српском бригадом. Исти су били разбијени и раздвојени а јутрос приликом прикупљања поново су покушавали напад на XIX нашу бригаду. И ове групе четника су разбијене и протеране преко венца планине. Дивизија ће наставити постављени задатак. Ради истога

НАРЕЂУЈЕМО:

1. Да се XVIII Српска бригада данас 13.о.м. концентрише на просторији Гавран са истуреним батаљоном на источној ивици Суве Планине (граница шуме) најдале до 18 час. Исто формирати колону до 20 час. са челом колоне на ивици шуме и предузети покрет правцем село Дивљана—Попов Врх (к. 806)—Падиње и изврше прелаз комуникације на сектору Бела Паланка—Чифлик и крене даље правцем село Букуровац—село Г. Рињ на којој ће се просторији задржати и одмах успоставити везу са XVI Српском бригадом. Одмах по пријему наређења истурити осматрачка одељења на ивицу шуме и организовати обавештајну службу

¹ Оригинал, пнеан машином, у архиви Војноисториског института, под бр. 21/1, к. 1089.

о јачини гарнизона Бела Паланка, Пирот а нарочито о местима прелаза јер Нишава на извесним местима није газна.

2. Да се XIX Српска бригада данас 13 о.м. до 18 час. концентрише на просторији Чесма Ракош—Гавран, формира колону и одмах по покрету XVIII Српске бригаде крене Истим правцем са циљем да избије на просторију села Д. РинЛ Исти Ке такође организовати обавештајну службу за горе поменуте гарнизоне као и о непријатељу са којим је данас била у додиру и ка Бабушници.

3. Штаб дивизије кренуће са проеторије Гавран и кретаће се са XVIII Српском бригадом.

Добро простудирати горе поменуте правце, набавити довољан број путовођа (старе не пуштати док им се не нађе смена). Путовође набављати за време одмора бригаде и у томе не губити много времена.

Напомена: У селу Бабин Кал и Кална налазе се гранични гарнизони СДС (око 50 граничара) и слаби гарнизони Бугара (100—150). У селима Мокра и Моклиште налазе се **ман**е групе дражиноваца које служе као команде места.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар,
Рад. Н. Јовановић

Командант, потпуковник
Рад. Т. Јовановић

Начелник штаба
мајор
Драгослав Петровић

¹ Види док. бр. 142.

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ ДИВИЗИЈ
ОД 13 АВГУСТА 1944 ГОД. ШТАБУ ДВАДЕСЕТ ПРВЕ НОУ
ДИВИЗИЈЕ ЗА ВРШЕЊЕ ПРИТИСКА НА НЕНРИЈАТЕД,
СКЕ СНАГЕ У КУРШУМЛИЈИ С ЈУЖНЕ И ЈУГОИСТОЧ.
НЕ СТРАНЕ У ЦИЉУ ПОМОЋИ ЈЕДИНИЦАМА ДРУГЕ
ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ¹**

О—I²

Бр. 21

13.VIII.1944 г.

у 13 часова

ШТАБУ XXI СРПСКЕ ДИВИЗИЈЕ

П о л о ж а ј

У вези операција наше групе, ваша дивизија је стављена наређењем Главног штаба за Србију под нашу команду, привремено. Распоред наших јединица је слиједећи: Б—I¹ на просторији Александровац—Брус—Разбојна; П—I⁴ на просторији с. Сибгогца—с. Батоте—с. Сагоњево; К—I^B са двије јединице на просторији с. Игриште—с. Растелица—с. Мирница а са једном Јединицом на просторији с. Бело Поље—с. Брзеће (Копаоник). Распоред јединица П—I и К—I био је у вези са евентуалним нападом на Куршумлију. Пошто је непријатељ појачао гарнизон у Куршумлији и врши напад на јединице П—I, то се наш напад на Куршумлију одгађа док не испитамо јачину и састав непријатеља, не повратимо га поново у гарнизон и не оцијенимо у вези са новим појачањима да ли ћемо вршити напад на Куршумлију.

У вези ове ситуације ви ћете извршити јачи притисак са јужне и југо-источне стране на непријатељски гарнизон у Куршумлији, испољавајући дејство како на комуникацију Куршумлија—Прокупље (ближе Куршумлији), тако и преко комуникације, да би својим дејством растеретили јединице П—I и присилили непријатеља да повуче део својих снага

¹ Оригинал. писан машином, у архиви Војноисториског института, под бр. 15/1, к. 1040.

² Штаб Оперативне групе дивизија

³ Седмачнаеста НОУ дивизија

⁴ Друга пролетерска дивизија

⁴ Пета НОУ дивизија

у гарнизон." Једновремено ће јединице П—1 вршити напад на непријатељске снаге које су извршиле испад према њима. Чврсто се повежите са јединицама К—1 на правцу Мириица.

Потребно је да ви што прије испољите ваше дејство у одређеНом правцу.

Напомињемо вам да наше јединице носе имена која ће вам рећи доносиоци овога наређења те их употребљавајте у саобраћају са нама.

Извештавајте нас редовно о ситуацији код вас и одржавајте сталну курирску везу са нама.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Командант
генерал-лајтнант,
Пеко Дапчвић

БР. 131

ЗАПОВЕСТ ШТАБА СЕДАМНАЕСТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 13 АВГУСТА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ДРУГЕ КРАЈИШКЕ, ШЕСТЕ ИСТОЧНОБОСАНСКЕ И ПЕТНАЕСТЕ МАЈЕВИЧКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА ОДБИЈАЊЕ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ НАПАДА С ПРАВЦА КРУШЕВЛЦ—БЛЦЕ ПРЕМЛ АЛЕКСАНДРОВЦУ И БРУСУ¹

Б—1

О. број: 2/944
13. август 1944 год.
у 18.15 ч.

ЗАПОВИЈЕСТ

Секција Куршумлија 1 : 100.000

Ситуација: У току дана непријатељ у јачини 400—500 војника (Бугари са мањим бројем четника) извршио је испад из Блаце у правцу Разбојне и потиснуо један батаљон Б—4 са линије Лаз—Грмељ—Јанкова Клисура. У свом саставу ед осталог има 2 брдска топа и 3 т. баџача и тежи за

• О извршењу овог наређења види Операциски дневник Два-Десет прве НОУ дивизије за 13 и 14 август 1944 год., док. бр. 183.

¹ Оригинал, писан машином, у архиви Војноисториског института. под бр. 25/1, к. 982.

овлађивањем коса лијево (Лепенац—Јаворац) и десно (надине Јастребац) заобиђе Јанкову Клисуру, како би продро у Разбојну, па вјероватно и даље ка Брусу. Јединице Б-4 воде борбу са овом непријатељском колоном.

Од П—1 примили смо радиограм из кога се види да и они воде борбу са два батаљона Бугара, али нису прецизирани положаји. Ми смо тражили од њих да одмах ударе непријатељу у лијеви бок и леђа правцима Јаворац—Чучале.

Према непотврђеним вијестима, непријатељ — Бугари, концентрише извјесне своје снаге на положајима Црни Врх (наспрам с. Шогоље — недалеко од с. Купац). Може се претпоставити да би та непријатељска снага можда координирала непријатељској колони која надире од Блаца, у намери да заобиђе Расинску Клисуру- (између Мајдева и Златара) преко Злегиња, или да се одатле спусти у Александровачку Жупу.

У овакој ситуацији задатак јединица Б—1 остаје исти, т.ј. затварање правца из околних гарнизона и држање просторије Бруса, као и просторије Александровца, даља мобилизација. Свога часа од Б—4 примили смо извјештај у коме нам јавља да се притисак непријатеља од Блаца појачао и да једна непријатељска колона јачине до 600 људи (изгледа да су четаици) наступа и од Крушевца, косама по Еише цесте Купци према с. Ђелије. Имају у свом саставу бацач и топ који им се налази на десној обали Расине.

НАРЕЂУЈЕМО:

1.) Б—4." Прикупиће све своје снаге и поставити се на најповољнијим положајима са задатком затварања правца Блаце—Разбојна—Брус, дјелујући офанзивно на непријатеља. у коме циљу настојаће да још у току ноћи са свом својом снагом изврши противнапад на непријатеља у пиљу његовог протјеривања ка Блзцу. Уколико дође до напада на непријатеља од стране једшца П—1 на том сектору, координирати рад са њима.

2.) Б—3.⁴ Рокираће се у десно, тако да се постави на просторији: Злегиња—Босићане—Мајдево са задатком ударања по непријатељској колони која наступа од Крушевца, затварања правца од Крушевца у долини Расине (према Разбојни). У извршењу задатка настојати повезати се и са-

¹ Расинска клисура као географски појам не постоји.

³ Петнаеста мајевичка НОУ бригада

⁴ Шеста источиобосанска НОУ бригада

дејствовати са Б—4. Б—4 одмах ће напасти непријатеља, **још** у току ноћи и протјерати га^д.

3.) Б—2." Поставиће се на просторији Витково—Александровац—Новаци—Милентија, са задатком извиђања и обезбеђења од сјевера и затварања цеста од Јошаничке Бање и од Крушевца. Једну чету држаће у Александровцу. Један свој батаљон упутиће *одмах* у Брус као резерву Б—1: Обзиром на развученост отежека Б—2, подесити распоред снага.

4.) Б—1 и 88 остају на истом мјесту.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Б. Петричевић

Начелник"

Командант,
Глиго⁴

БР. 132

ИЗВЕШТАЈ ЗАМЕНИКА КОМАНДАНТА ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ ОД 13 АВГУСТА 1944 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО СРБИЈЕ О СИТУАЦИЈИ У ТОПЛИЦИ'

ГЛАВНОМ ШТАБУ СРБИЈЕ

Положај

1. Са начелником 21 див. сам у Коњувцу. Синоћ смо **чекали** авионе на Бојнику, али не дођоше. Ваљда ће вечерас.

2. Друг Милосав² је остао са шт. 21 дивизије. Њихову **сам** станицу узео док експедујемо рањенике.

3. Друг Милосав³ је отишао на Јастребац да обиђе вој. поз. установе. Ја бих пошао такође, али би волео пре тога Да се састанемо.

• О борбама јединица ове дивизије за одбрану Бруса и Александровца види Операциски дневник Седамнаесте дивизије За период од 13—17 августа 1944 год., докуменат бр. 182.

• Друга крајишка НОУ бригада

¹ Вукашин Суботић

⁸ Глиго Мандић

¹ Оригинал, писан руком, у архиви Војноисториског института, под бр. 3/5, к. 181.

¹ Милосав Милосављевић

* Недељко Караичић

4. Достављам вам извесне податке од друга Ицка\ Обавештајна служба би могла бити добра да се људи удубљују и прате ситуацију у континуитету. Овако стигне час извештај да снаге иду од Прокупља ка Нилпу, а час од Прокупља ка Куршумлији. Углавном изгледаш да су према нашим дивизијама на Блацу од Куршумлије оријентисана два пука Бугара и један бат. Немаца (мешавжгна), чији делови задржавају јединице 21 дивизије У самој Куршумлији је-новоформ.[ирани] „гвоздени“ Недићев пук.

Бугарске снаге које чувају комуникацију мале су и [постоје] велике могућности за лепе акције на комуникацијама.

Кесеровићева банда са мештанима из Г. Јабланице до 2 000, повукла се ка с. Дреновац—Црнатово. Пола је без оружја. Права руља. Терају стоку итд. Палили су куће наших другова и све попљачкали. Њих је нападала 111 бриг. која је број.[чано] мала (220), нанела им је нешто губштака.

Вечерас ће 11 са једним бат. 6 бр." напавсти ову банду у псменутиим селима.

5. Примео сам ваше депеше у погледу садејства Пеку на Куршумлију. 21 ће садејствовати, јер јој ле једна бриг. (4) од Бранкове Куле до Космаче, а 5 је на д.['есној] об.[али] Топлице од М. до В. Плана. 6 бриг. је са три ©атаљ. са болницама на Бојнику.

Наредио сам Јастремач.[ком] одреду да руши комуникацију и демонстрира на Прокупље. Веза са Јастремцом је сада лака. Наши другови прелазе по дану гиреко комуникације.

Обе комуникације могу одлично да се руше. Експлозива нема. *Потребно је наручитн што хитније експлозива.*

6. Потребно је да 3 српска бр. дође на овај сектор. Народ само пита за њу. Јавите Пеку да је упути, да бисмо је попунили.

Што се тиче предлога о даљем, то остављам кад се видимо, јер су курири несигурни.

Чуо сам да нам је стигао курир са Космавја и да је пошао са Јастремца. Досад није стигао до мене. Можда је промакао вама.

С. Ф. — С. Н.!

13-УШ-44/18,30 час.

П. пуков.
Љуб. Ђурић

⁴ Игњат Миљковић

⁴ Шеста српска НОУ бригада Двадесет прве НОУ дивизије

**ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТЕ СРПСКЕ НОУ БРИГАДЕ
ДВАДЕСЕТ ПРВЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 13 АВГУСТА 1944
ГОД- ШТАБУ ДИВИЗИЈЕ О СИТУАЦИЈИ НА ПОЛОЖА-
ШМА БРИГАДЕ ИЗМЕЂУ КУРШУМЛИСКЕ БАІБЕ И
РАЧЕ¹**

ШТАБ
4 УДАР. БРИГАДЕ
21. удар. див. Н.О.В.
13/УШ.44 г. Полож.

ШТАБУ 21 УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ Н.О.В.

Положај

Драги другови,

Ваше писмо примили смо у 9 сати. Батаљони су нам врло растурени, те ћемо покрет и заузимање нових положаја моћи тек после подне извршити. Наш намераваши распоред је овакв: две чете 4 бат. на Орловском Вису (к. 919); 3 бат. са једном четом 4 бат. Преполачки Шанац (на мапи је погрешно обележено) — гробље (к. 776); 2 бат. десно од Хајдучке Чесме (к. 787); 1 батаљ. К. 779. У Равни Шорт нећемо поставити никога, зато што је у долини а испред њега су положаји. Десетина за храну налази се у Механама или се је већ код вас јавила. Наши положаји, а нарочито 3-ег батаљона, врло су незгодни, јер је Преполачки Шанац изложен ватри Арнаута са границе и ватри, евентуално, непријатеља од Шушњака. Ако би се напустили и држали други положаји позади њих, могао би непријатељ у споразуму са Арнаутима да их заузме и тада би нам угрожавао све остале положаје десно. Маузерове муниције имамо довољно, али би нам енглеске муниције требало још 28 хиљ. Ј: мина, којих имамо око 30 ком. за оба бацача.

Нови зам. команданта није дошао, а друга Љубу² ша-
Љемо вам.

Интересује нас ситуација у вези са непријатељем пред
Нама³ - уколико је ми можемо и треба да знамо: његове на-
Ме⁴ ре, јачина. покрети и остало.

¹Оригинал, писан руком, у врхивм Војноисториског института.
²бр. 5.3. к. 1040.

з, • " ЉУба Константиновић, интендант Двадесет прве НОУ дивизи-

Терен на коме ћемо се налазити исцрпљен је исувише, па ће нам за храну бити прилично тешко.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол. комесар
Бора Ромић

Нач. штаба
М. Марковић-Зоран

Командант
М. Псровмк

БР. 134

ИЗВЕШТАЈ ОБАВЕШТАЈНОГ ОДЕЉЕЊА ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ ОД 14 АВГУСТА 1944 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО СРБИЈЕ О РАСПОРЕДУ И БРОЈНОМ СТАЊУ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ СНАГА У ЈАБЛАНИЦИ, ТОПЛИЦИ И РАСИНИ¹

РЕДОВАН ИЗВЕШТАЈ

ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО СРБИЈЕ

Положај

1. Од 27 Бугарске дивизије, која је учествовала у **офанзиви**, два пука су се повукла за Прокупље, а један преко Лесковца за Ниш са командантом Долмовим и отишао за Бугарску. Један транспорт Бугара је отишао из Прокупља за Ниш.

2. У Лесковцу 8 о.м. било је око 1000 Бугара са командантом Лазаровим.

3. Српске државне страже у Лесковцу има: Зотовић са 150 војника. Одред јастребачки око 100 војника и одред капетана Столоситовића (Рус) са 100 војника.

У офанзиви су учествовали по два батаљона из **I, II и IV** добровољачког пука, један део добровољаца повукао се транспортом од 50 вагона за Ниш.

Шуц-полиција која је дошла из Сокобање још се није повукла са терена.

Од 16 тенкова (201 тенковске бригаде) који су остали на терену 5 је оштећено и повучено за Лесковац.

4. Четници у Горњој Јабланици мобилисали су све од 18—50 година, са малим изузецима. Одакле су се спустили

¹ Оригинал, писан машином, у архиви Војноисториског института, под бр. 5/2, к. 183.

у Голи Рид са око 3000 војника, од којих је велики број ненаоружан. Од овога броја под командом Кесеровића и Јовичевића око 2000 војника отишли су за Косанчић, а остало је у Голом Риду око 1000 војника са седиштем штаба у кући Мијата Ковачевића.

11 о. м. четници из Косанчића кренули су у правцу Стубле и Петровца, а они из Голог Рида у правцу Нове Тополе—Церница. 12 о. м. део из Косанчића се понова повукао у Косанчић—Бријање за Дољевац, а део из Голог Рида за Ђинђушу, Лапатинце, Косанчић, Бријање и Брестовац.

5. У Брестовцу, Печењевцу и Пуковцу нема промена.

(Од Ицка", 12-VIII).

6. **Топлица:** Непријатеља нема нигде од насипа Блаце—Белољин па све до доњег Добрича, само у селу Бамбуреку у Доњој Трнави налази се група четника Топличког корпуса у јачини од 200—250 војника, која се 8 о.м. пребацила из Велике Плана преко Белогоша и Булатовца.

(од Команде Топличког подручја од 10-ЛШ1).

7. **Морава:** већих непријатељских снага нема.

У Житковцу има 70 жандарма. Посаде бугарске поред пруге су исте.

У Моравском срезу се креће 80—100 четника из Моравске бригаде под командом Димитрија Атанасијевића (Трнавски) и поручника Ранка Станојловића, који се обично задржавају у Гредетину, Пешчаници, Доњем и Горњем Сухотну и Горњем Адровцу.

8. **Расина:** око 100 четника, под командом Томашевића, крстаре по селима: Крушинцу, Зебици, Пољацима и др. Мобилисали су сељаке из Зебице и наредили мобилизацију Бољевца и још неких села. Народ се слабо одазива мобилизацији.

(Од Јастребачког НОП одреда од 9ЛШ1).

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Помоћник начелника Об. одељења
Гл. штаба НОВ и ПО Србије
М. Ковачевић³

14-УШ-1944 **ГОД**

Положај.

* **Игњат Миљковић**
³ **Милија Ковачевић**

Од тога да ли ћете ви успјети да затворите правац Прокупље—Куршумлија и да спријечите долазак непријатељског појачања са тог правца, зависи наш напад и заузеће Куршумлије.

Ми намјеравамо 14 на 15 о. м. извршити напад на Куршумлију, уколико јединице П—1, које се налазе на просторији Блаце—Сагоњево не буду ангазоване у борбама на сектору Блаце—Куршумлија. Но, у сваком случају, ако непријатељ не добије јаче појачање у Куршумлији ми ћемо извршити напад 15 на 16 о. м. У нападу ће учествовати и ваша бригада која остаје јужно од Куршумлије, с тим што ће са једним батаљоном затварати правац Куршумлија—Саставци—Подујево. Вјероватно је да ћете у случају напада на Куршумлију заповијест добити са малим закашњењем, јер ми очекујемо извјештаје о ситуацији код П—1, но ви припремите бригаду која ће учествовати у нападу и чији ће задатак бити упад у град са правца: циглана—гробље, везујући се лијево са јединицама К—1, а десно на правцу Мачковца и болнице са јединицама П—1.

Вјероватни час напада био би у 22 или 23 часа.

Тијесно се повежите са јединицама К—1 преко којих ћете добијати сва наша наређења и заповијести".

У наш Штаб упутите три добра курира.

Упутите у Штаб К—1 10 до 12 друтова познаваоца Куршумлије и терена око Куршумлије да би им послужили при нападу.

Јавите нам најновије податке о непријатељу у Куршумлији.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант
генерал-лајтнант.
Пеко Дапчевић

• Види док. бр. 138.

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПЕТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 14 АВГУСТА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ПРВЕ И ДЕСЕТЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА НАПАД НА КУРШУМЛИЈУ¹

К—1

Број: 195/944

Положај. 14 августа 944

П³⁰„

ЈЕДИНИЦИ К—2 и К—4

Положај

У току јучерашњег дана јединице П—1 водиле су борбу са два бугарска батаљона на сектору с. Сагоњево. Синоћ је извршен напад на ове бугарске снаге у којем је учествовала и јединица К—2. Пре напада један бугарски батаљон, повукао се у Куршумлију, а други бугарски батаљон у борби је разбијен, претрпевши осетне губитке у мртвим и заробљеним. Резултат ове борбе још не знамо. Између осталог, заплењена су 2 топа. Наше јединице претресају место борбе и хватају разбијене Бугаре у групама.

Према до сада прикупљеним подацима у Куршумлији се налази један баталлон недићеваца, батаљон Бугара који се синоћ повукао испред наших јединица и око 15 Немаца у немачкој фелд-командантури. Посебно достављамо оно што смо прикупили о непријатељским положајима око Куршумлије и у граду.

По нашем ранијем задатку ми треба, заједно са јединицама П—1, да заузмемо Куршумлију. Заузимање Куршумлије било би од великог политичког и војничког значаја, а нарочито заузимањем овога града наша група много би помогла србијанским јединицама у њиховом даљем војно-политичком учвршћивању.

Обзиром на потискивање и разбијање Бугара са сектора Сагоњево, постоје услови да заузмемо Куршумлију. Напад на град извели би 14—15 ов. м.

План напада: ојачана бригада П—1 нападала би сектор северно од Топлице, укључујући сва непријатељска утвр-

¹ Оригинал, писан машином, у архиви Војноисториског института, под бр. 12/4.

ђења на спољној одбрани града; остале снаге П—1 очистиле би и запоселе комуникацију према Блацу, а једним деловима вршила би контролу терена према Прокупљу, лево од комуникације Куршумлија—Прокупље.

XXI срп. дивизија са две бригаде рушиће комуникацију Куршумлија—Прокупље, а једна бригада нападаће град преко с. Кастрата па на циглану².

Наш задатак:

Јединица К—2 има задатак да напада град јужно од р. Топлице, искључко са комуникацијом Куршумлија—Кастрат. Детаљнији план за напад и распоред јединица одредиће се на заједничком саветовању на извидници код с. Селшпте.

Јединица К—4: два батаљона држаће обезбеђење болница и помагати за пребацивање рањеника од хируршке екипе до болнице. Друга два батаљона биће у резерви, односно по заједничком саветовању могу се употребити у нападу на град и за обезбеђење комуникације јужно од Куршумлије, према Куршумлиској Бањи.

Напад ће почети у 22 часа.

Болница ће оетати на сектору Крстати Лаз—Игриште.

Да би се све припреме извршиле на време, К—2 треба одмах да се прикупи у шуми југозападно од с. Влајња, око гробља па ка Стојановој Чуки, одакле би јединице пошле у акцију. Заплењени топ, као и наш стари топ, оспособити за борбу.

К—4 треба са истуреном јединицом да извиђа Прокупље и да прикупља у току дана све податке који би нас интересовали.

Штаб К—2 треба да буде у нашој близини, односно да припреми командни кадар за осматрање града данас после подне. Исто треба да учини К—4, који ће се побринути да пронађе прикривену осматрачницу и да нас о томе што раније извести.

Знаке којима би јављали о заузимању појединих упоришта даћемо на осматрачници. Они ће бити исти За све јединице у нападу.

Осматрање града извршиле би између 17 и 18 часова.

Јединица П—1 треба да пошаље извештај да ли може извршити све припреме за вечерашњи напад и они ће нам

² Види документ бр. 135.

то благовремено јавити. Према томе, борцима ћемо говорити о нападу када добијемо овај потврдни одговор од П—I³

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком, п. пуковник
Илија Матерић

Командант, пуковник
Милутин Морача

П.С. Прикупите сељаке за водиче! Тражили смо од XXI див. њихових бораца за водиче.

БР. 137

ЗАПОВЕСТ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 14 АВГУСТА 1944 ГОД, ШТАБОВИМА ДРУГЕ И ЧЕТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ И ТРЕЋЕ СРПСКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА НАПАД НА КУРШУМЛИЈУ¹

П—1
О. бр. 94
14. VIII. 1944 г.
у 15³⁰ ч.

П—2, П—3 и П—4

ЗАПОВИЈЕСТ ЗА НАПАД И ЗАУЗИМАЊЕ НЕПРИЈАТЕЉСКОГ ГАРНИЗОНА КУРШУМЛИЈА

(Секција Куршумлија, размер: 1 : 100.000)

Према прикупљеним подацима у Куршумлији се налазио у току јучерашњег дана један батаљон добровољала (око 400) и врло мало Бугара. Разбијена два бугарска батаљона са сектора Сагоњезо повукла су се дијелом према Куршумлији, а дијелом према Блацу. Морал код ова два батаљона је врло слаб пошто су претрпили велик **губигке** у борбама са нзма (у мртвим, рањеним и заробљеним), а исто тако изгубили су и много ратног материјала. Само ра

³ О резултатима напада види докуменат бр. 149.

¹ Оригинал, писаи машино.ч, у архиви Војноисториског института, под бр. 44/2.

сектору наших једгагида запленили смо им три брдска топа и **другог** оружја.

Имамо податке да се један немачки батаљон стално **креће** на просторију Прокупље—Куршумлија—Блаце, те је **неопходно** да се што прије открије мјесто где се сада налази.

У Блацу има око 2 батаљона Бугара. Према још непро-вјереним подацима на комуникацији Куршумлија—Блаце има мањих непријатељских посада и то у Мачковцу, с. Спанци. Барбатовцу и Кашевару.

Добили смо наређење да у заједници са јединицама **К—1** и **XXI** Српском дивизијом извршимо напад и заузмемо **Куршумлију**.

У циљу извршења предњег

НАРЕЂУЈЕМО :

1. Десна колона:

Командант-мајор
Јанковић".

Састав: три батаљона П—3

1 брдски топ, **1 противколски**
топ и одговарајући број бацача.

1. Полази са просторије Перунићска Глава, лијевом обалом Топлице, правцем: Дуг# Лука—к. 568—Микуљане (к. 526) — са задатком: прво, овлађивање положаја Микуљане на коме сигурно има непријатељска претстража, а затим продужити напад на град, којом од Микуљана према болници.

Десно од Топлице ће нападати јединице К—1, а лијево наша лијева колона.

2. Лијева колона:

Командант капетан Жугић³.

Састав: један батаљон П—3
и **1 батаљон П—4**

Свега: 2 батаљона и 2 бацача.

I * Влажо Јанковић
" Стојан Жугић, заменик команданта Четврте пролетерске бригаде

2. Полази са просторије с. Перуника, правцем: Циганеки Лаз—Пљаково—к. 514 одакле предузети напад на град правцем: Пепељевац—гробље, на самој раскрсници код града—град. Углавном нападати најпогоднијим правцем источно од цесте Куршумлија—Блаце.

Десно напада наша десна колона, а лијево XXI Српска дивизија, која ће истовремено имати засједу на цести Куршумлија—Прокупље⁴.

3. П—2 извршиће напад на посаде непријатељске Барбатовачи и Спанци на комуникацији Куршумлија—Блаце. По ликвидацији поставити се на линији Барбатовачки Виногради (к. 542)—Барбатовачко Брдо, са задатком сигурног затварања комуникације Блаце—Куршумлија. Утврдити се, поставити брдски топ и сва противавионска оруђа на положају, што темељитије порушити мостове и комуникације и поставити барикаде.

4. П—4 без једног батаљона остаће и даље на просторији с. Сзгоњево са задатком контроле и обезбеђења положаја Црна Ч.—Равна Гл.—Пожар—Кукулић. Нарочиту пажњу обратити на четничке групе, којих је јуче било на Кукулићу, да нам се не појаве са леђа.

5. **Почетак напада на објекте на прилазима града као и на комуникацију данас 14 о. м. у 22 часа.** До овог времена извршити потребна прегруписавања и подилажења.

6. П—1 налазиће се на комуникацији Мерћез—Куршумлија до ликвидације Микуљана, а затим ће се налазити на к. 526.

7. По ликвидацији града један батаљон П—3 остаће у граду за успостављање реда, остале јединице размјестиће се и то:

П—3 на просторији с. Микуљана—с. Пљаково—с. Тмавски Забран, спремне да у случају јачег притиска на јединице П—2 и оне буду оријентисане у том правцу.

П—2 ће остати на истим положајима.

П—4 такође ће остати на просторији Сагоњево са истим задатком.

П—1 налазиће се у Г. Микуљани.

⁴ О нападу на Куршумлију види Операциски дневник Друге пролетерске дивизије за 35 август 1944 год., док. бр. 180.

8. У случају неуспјеха све јединице ће се повући на просторије на којима се и сада налазе, водећи рачуна при том да се јединице које нападају на град прије извуку од јединица П—2.

9. Везу одржавати путем радија по већ устаљеном⁴ плану, а исто тако слати и курире.

10. **Борбени знаци** дати су нашим наређењем о. бр. 93³.

Уговорени знаци: ликвидација положаја Микуљане — две зелене ракете испалење право у вис.

Заузимање болнице: две црвене ракете право у вис.

Заузимање к. 425 на сектору К—1: једна црвена и једна зелена ракета испалење према граду.

Заузимање града: две црвене и две зелене право у вис.

Све наше јединице обележаваће линију до које су стигле паљењем мањих ватри, а са ракетама једном црвеном и једном бијелом испалење у правцу града. Исти овај знак даваће и јединице П—2 чим стигну на комуникацију и ликвидирају непријатељска упоришта.

Напомињемо да ове знаке треба давати више пута да би их могли уочити и ми и сусједне јединице.

12. Хируршку екипу, која се сада налази у П—4, одмах упутити у састав П—3 у с. Жуч. Мјесто ће и одредити Штаб П—3.

Напомињемо да је неопходно да се тешки рањеници којима је потребна хируршка интервенција најхитније пренесе у правцу хируршке екипе, пошто увеликом од тога зависи успјех интервенције.

Скрените пажњу борцима и руководиоцима на добар поступак у граду, у колико га заузмемо, пошто у тај град до сада партизани нису улазили".

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ⁴

Политички комесар,

п. пуковник

Милинко Ђуровић

Командант, пуковник

Љубо Вучковић

⁴ Види док. бр. 123.

• Куршумлију је први пут ослободила Косаничка чета Топличког НОП одреда, 17 фебруара 1942 године, и држала је недељу дана.

БР. 138

ЗАПОВЕСТ ШТАБА ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ ДИВИЗИЈА ОД 14 АВГУСТА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ДРУГЕ ПРОЛЕ- ТЕРСКЕ, ПЕТЕ И ДВАДЕСЕТ НРВЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ЗА НАПАД НА КУРШУМЛИЈУ¹

0—1

О. Бр. 23

14. VIII. 1944

у 20 час.

ЗАПОВИЈЕСТ ЗА НАПАД НА ВАРОШ КУРШУМЛИЈУ

Секција: Куршумлија — 1:100.000

У Куршумлији се налази један пук недићеваца, један непун батаљон Бугара, једна десетина Њемаца и мањи дијелови четничких банди. Око Куршумлије налазе се обични ископани ровови дјелимично оплетени са жицом. Наоружање непријатеља у Куршумлији није нам у потпуности познато, али знамо да имају два топа који су пласирани и то један код цркве а један код болнице.

У циљу напада на Куршумлију и овлађивања истом,

НАРЕЂУЈЕМО:

1. Јединице П—1 (једна ојачана бригада) напада правцем: с. Микуљана—болиица—варош. Сектор напада и зона ширења десно комуникација Куршумлија—Мерћез укључно, а лијево комуникација Куршумлија—Прокупље искључно.

Једну бригаду поставити на положаје око комуникације Куршумлија—Блаце у области Барбатовца са задатком затварања правца од Блаца и рушења ове комуникације². а једну бригаду поставити на положаје Г. Тмава—Тмавски Забран. оријентисана према Туларима и Калудри, са задатком затварања праваца који воде од Прокупља ка Кур-

¹ Оригинал, писан машном. у архиви Војноисториског института, под бр. 12/4.

* Вмди док, бр. 143.

шумлији. У случају потребе садејствовап- бригади која ће затварати правац према Блацу и бригадам^ XXI Српске дивизије, које ће се налазити на комуникацији Куршумлија—Тулари.

2. Јединице К—1 (једна бригада) напад правцем: Марковиће—варош. Сектор напада и зона ширења десно комуникација Куршумлија—Саставци искључно, а лијево комуникација Куршумлија—Мерћез искључно'.

Једну бригаду поставити на просторији: Мирница као општа резерва а једна бригада остаје и даље на положајима Брзеће—Бело Поље са истим задатком.

3. Јединице XXI Српске дивизије (једна бригада) напада правцем: Марина Кула—{циглана)—гробље—варош⁴. Сектор напада и зона ширења десно комуникација Куршумлија—Тулари укључно, а лијево Куршумлија—Саставци укључно.

Двије своје бригаде поставити на комуникацију Куршумлија—Прокупље (отсјек Куршумлија—Тулари) са задатком спречавања долаека непријатељског појачања у Куршумлију из гарнизона Прокупље, темељитог рушења ове комуникације, постављања препрека и ликвидације непријатељских упоришта уколико их буде. Поред овога упутиће мања диверзантска одјељења са задатком рушења комуникација ближе Прокупљу.

4. Јединице Б—1 остају на старим положајима са истим задатком.

5. По упаду и ликвидацији свих непријатељских упоришта у вароши јединице одмах извући на положаје за напад, сем једног батаљона јединице К—1 који ће остати у вароши ради успостављања реда у самој варрши.

6. Штабови бригада који не извуку на вријеме своје Јединице из града и тиме поремете правилно сабирање пливена и успостављања власти, биће узети на одговорност.

7. Организацију војно-позадинских власти у ослобођеној вароши извршиће мајор друг Митар Ковачевић, уз помоћ батаљона који остаје у граду, као и организацију извлачења пливена у правцу Мерћеза.

8. Уговорени знаци који ће се употребљавати при заузимању појединих непријатељских објеката достављају се у прилогу.

9. Почетак напада 14 о. м. тачно у 23 часа.

³ Види док. бр. 149.

⁴ Види док. бр. 150.

10. Знаци распознавања и борбени знаци достављени су раније.

11. О—1 налазиће се са К—1, гдје слати све извјештаје.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

В. д. пом. начелника
мајор,
Новак Перућица

(М. П.)

Командант
генерал-лајтнант
Пеко Дапчевић

Достављено:
XXI Српској дивизији
К—1, П—1 и Б—1

БР. 139

РАДИОГРАМСКА ОБАВЕШТЕЊА ГЛАВНОГ ШТАБА
НОВ И ПО СРБИЈЕ ОД 14 АВГУСТА 1944 Г^Д. ШТАБУ
ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ ДИВИЗИЈА О НЕНРИЈАТЕЉСКИМ
СНАГАМА У ЈУЖНОЈ И ИСТОЧНОЈ СРБИЈИ'

Бр. 19. 14-У1И-44.

У самој Куршумлији налази се новоформирани Недићев „Гвоздени пук“. На комуникацији Куршумлија—Прокупље мале буг. сцаге.

Бр. 20.

Кесеровић кренуо даље ка с. Дреновац—Црнатово".

Бр. 21.

Најбоље да у Пусту Реку дође 3 Срп. бриг.

Бр. 22.

Концентрације четника на десној обали Мораве, према Бабичком.

¹ Оригинал, писан руком, у архиви Војноисториског института, под бр. 21/1, к. 184.

¹ Види док. бр. 134.

Бр. 23.

Непотпуно проверено велико кретање Немаца и материјала од Ниша за Пирот.

Бр. 24.

Треба брзо да се састанемо ради брзог рада. Пошто [су] непр. снаге према вама релативно мале, и док се евентуално не прикупе друге, треба ради искоришћења успеха и одржања иницијативе офанзивно дејствовати на новим правцима.

Коча.

Бр. 25.

Немамо бригада ван састава дивизије. Даћемо вам људство из 22, 23 и 25 див. бар по 300. Извесно време ће проћи док стигну. У сваком случају неопходно [је] да бар једна ваша бригада дође у Пусту Реку, ради прихвата ових.

Бр. 26.

Потзрђује се да Кесеровић са 2 до 3 хиљаде, међу којима много ненаоружаних, отишао јуче 13 ов. м. преко Бријања ка прузи, једна колона Дољевац, друга Брестовац.

Коча.

НАРЕЂЕЉЕ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ПРВЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ
ОД 15 АВГУСТА 1944 ГОД. НАЧЕЛНИКУ ШТАБА ДИВИ-
ЗИЈЕ И ШТАБУ ШЕСТЕ СРПСКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА РУ-
ШЕЉЕ ПРУГЕ ПРОКУПЉЕ—КУРШУМЛИЈА¹

ШТАБ 21 ДИВ.

16-УШ-1944 г.

У 12.40 ч

Ноћас у Бојник долазе ави-
они ако има још рањеника
треба их послати.

Другу ишелнику Ђурику и Штабу VI бригаде

Вечерас II Корпус и наша Четврта бригада довршавају битку за Куршумлију која је почела ноћас. Ваша бригада нека се спусти на просторију с. Д. Точане—Ђушница—Г. Коњуша где вам се већ налази батаљ. који је био остао са зам. команданта бригаде. Батаљону је дат задатак да у току дана поруши пругу и друм и затвара правац од Прокупља ка Куршумлији како би остале јединице лакше ликвидирале град. Ово је сада задатак за целу бригаду. Пруга и друм се морају у току дана или најкасније до 22 часа тако уништити да на њима не прође ништа.

Наша V бригада треба у току дана да сиђе са Јастрепца на пругу између с. Концеља и Умца. Они руше пругу и друм на том простору и затварају правац од Прокупља ка Умцу. Повежите се са V бригадом и политкомесаром дивизије другом Бајом- и заједнички држите и обезбеђујте правац од Прокупља.

Пеко под чијом смо командом дао нам је такав задатак³, две бригаде на обезбеђењу према Прокупљу и једна за напад преко Марине Куле.

Друг начелник да буде са овим бригадама и у заједници са другом Бајом командује тим сектором.

Штаб се налази у М. Пупавици. Команд. и заменик су на осматрачници изнад Марине Куле.

Мине за IV бригаду упутите у М. Пупавицу и то што хитније. Упутити 60 мина и 1 баџач, и 60 бомби, остале мине

¹ Оригинал, писан машином, у архиви Војноисториског института, под бр. 17/1, к. 1040.

³ Рнста Антуновић

⁴ Види док. бр. 135.

дати V бригади. Муницију такође дати V бригади која је тражи.

Упућујемо десетину из V бригаде која тера нешто муниције, дајте јој и остало за V бригаду и омогућите да пређе Топлицу.

С. Ф. — с. н.!

Ком. пук.
Милојевић⁴

БР. 141

ИАРЕЂЕЊЕ ПИТАБА ОИЕРАТИВНЕ ГРУПЕ ДИВИЗИЈА
ОД 15 АВГУСТА 1944 ГОД. ШТАБУ ДВАДЕСЕТ ПРВЕ НОУ
ДИВИЗИЈЕ ЗА ПОВЛАЧЕЊЕ ИЗ КУРШУМЛИЈЕ¹

О—1

0. Бр. службено

15-УНМ944 г.

У 13^h

ШТАБУ ХХI СРПСКЕ ДИВИЗИЈЕ

Услед недостатка тешких оруђа напад на Куршумлију није успио иако су дјелови јединица К—1 и П—1 били продрли у град, а једна јединица К—1 била узела центар града. Јединице К—1 услед јаког непријатељског притиска, јаког дејства непријатељске артиљерије и што услед недостатка артиљерије нијесу била ликвидирана упоришта око града — повукле су се из града.

Јединице П—1 су се повукле на свом правцу.

Од Вас још нијесмо добили никаквог извјештаја.

Напад на град нећемо обнављати.

Распоред наших јединица током 15 на 16 и 16 ов. мј. биће: јединице К—1 Горња Мирница—Праворађа—Игриште; јединице П—1: Сагоњево—Манастирци—Церовица.

⁴ Милоје Милојевић

¹ Оригинал. писан руком, у архиви Војноисториског института, под бр. 10/3, к. 1253.

Ви се повуците јужно и југо-источно од Куршумлије и одморите ваше јединице. Одржавајте сталну везу са јединицама К—1.

Ви сте били стављени под нашу команду до завршетка операција око Куршумлије, те се зато одмах обратите Вашем штабу за даља наређења и директиве, пошто су операције око Куршумлије завршене.

Доставите нам извјештај о борби 14 на 15 и 15 ов. мјесеца³, како би могли унијети потребне податке у оперативски дневник.

О—1 налазиће се са јединицом К—1.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Командант
генерал-лајтнант
Пеко Дапчевић

³ Види док. бр. 170.

од Курнитулице и одиоштите наше јединице.
Одговарајуће степену војног са јединицама Д - 1.

За све оне припаднике под нашу команду
који учествују у операцијама око Курнитулице, да се
за то одмах обратишете Ваљеву чету да вам
наредбом и директивом, - пошто су операције
око Курнитулице завршене.

Поставишете нам изјештај о борби
14 на 15 и 16 октобра, како би могао упути
ко српске војскама у Астерацијском дисењу.

О - 1 налазиће се са јединицама К - 1.

Смрт францозу - Слобода народу!

Командант
генерал Јакович
Лео Јакович

Фотокопија друге стране документа бр. 141

ЗАПОВЕСТ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ПЕТЕ НО ДИВИЗИЈЕ ОД
15 АВГУСТА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ШЕСНАЕСТЕ, О-
САМНАЕСТК И ДЕВЕТНАЕСТЕ СРПСКЕ НО БРИГАДЕ
ЗА ПРЕБАЦИВАЊЕ НА ПРОСТОРИЈУ ГУЛИЈАН—ОКРУ-
ГЛИЦА—ЦРНОЉЕВИЦА—ТИЈОВАЦ—ТРЕСИБАБА¹

ШТАБ
XXV ДИВИЗИЈЕ НОВ
Оп. Бр. 19.
15ј. VIII. 1944
у 16.05 ч.
Положај

ЗАПОВЕСТ

(Секција НИШ, размер 1 : 100.000)

Услед слабог рада обавештајне службе још немамо податке о јачини непријатеља у околним гарнизонима нарочито Сврљиг—Књажевац*. По оскудним податцима непријатељске снаге су слабе а такође су слабе и четничке банде у овоме крају. Наша дивизија извршиће сутра покрет и разместиће се на новој просторији. Ради извршења предњег покрета

НАРЕЂУ ЈЕМО:

1. XVI Српска бригада извршиће покрет са просторчје на којој се сада налази правцем Гулијан—Дубрава и даље комуникацијом на Дел (к. 643)—село Тијовац—Тресибаба. и разместиће се на просторији Тресибаба—Шеркин Дел—Јазвина—Главчина (к. 701)—с. Тијовац—Сунгуровица (к. 758) са задатком затварања правца од Књажевца и Сврлига. Развити обавештајну службу са циљем утврђивања стања у Књажевцу и комуникације Зајечар—Сврљиг.

Покрет извршити сутра у 6 часова са садашње просторије.

2. XVIII Српска бригада извршиће покрет сутра у 4 часа правцем Г. Рињ—Гулијан и разместити се на простору Р&Ји Гулијан—Лозан—Дубрава (к. 581)—Округлица са задатком затварања правца и то Бела Паланка—Бабин Кал—Сврљиг као и правца од Беле Паланке преко Зеленог Врха.

¹ Орипшал, писан машином, у архиви Војноисториског института, под бр. 22/1, к. 1089.

^е Види док. бр. 155.

У том циљу оставити једну чету за обезбеђење и осматрање на линији Црнц Врх (1270)—Зелени Врх (К. 1334).

3. XIX Српска бригада извршиће покрет сутра -ЈпД^часа правцем Зелени Врх—Гулијан—Црнољевица са задатком размештаја на просторији југозападни део с. Бурдимо—К. 482—Белоиње—Плеш (к. 1267)—Големи Врх—(к. 714)—Црнољевица. На овој просторији затварати правац од Сврљига као и од Нишавске долине. У циљу затварања последњег правца и осматрања оставити једну чету на Плешу (к. 1267).

4. Штаб дивизије извршиће покрет за ХУШ бригадом и разместити се у с. Округлица. Покрет у 5 часова ујутру.

5. Развити што бољу извиђачку и об. службу да би се утврдило тачно стање непријатеља у околним гарнизонима као и о снази четника на овом терену.

6. Све мостове на поседнутим комуникацијама рушити и стварати препреке против борних кола као и свих моторних возила. С обзиром да просторија на којој се сутра размештамо није пошумљена предузети мере за маскирање коња и прикривање уопште као и организацију одбране против авиона митраљеском ватром.

7. Штаб XVIII бригаде ставиће сутра у вече интекданту ове дивизије на расположење један батаљон ради прихватања материјала који треба да се достави авионима 1.50 км. северно од Округлице код К. 564. Све бригаде извршиће потребне припреме тако да у случају достављања материјала буду у стању да одређену количину што пре приме.

8. Терен на коме се сада налазе бригаде па и цео Сврљички крај суделовао је 1941 г. доста активно у нашој борби. У току последње две године непријатељ је потиснуо наше одреде и потпуно господарио овим крајем. Репресалијама и обманама четници Драже Михаиловића су организовали по селима своје равногорске одборе и команданте села и цео народ гонили у акције против партизана. Све до скора они су успевали да масовно увлаче народ у борбу противу нас и намећу братоубилачку борбу. Међутим сад извршена је велики прекретница у овоме крају и захваљујући општем повољном развоју ситуације и успешним борбама наше Н. О. војске V Србији народ се све више масовно оријентише за нашу борбу.

Народ овога краја по први пут види сада крупну јединицу Н. О. војске, што је допринело разбијању лажи непријатеља да су партизани уништени или се налазе у малим групама. Потребно је да се уз наше војничке акције развије што живљи политички рад у народу. Борцима /објаснити правилно поступање и доетојанствено држање

према народу. Користити сваку могућност за одржавање манифестационих конференција по селима по могућству са приредбама. На конференцијама истаћи да су издајници четници Драже Михаиловића покушали да овај крај увуку у издајничке редове и наметну му срамни жиг издаје. Повели су људе из овога краја за напад на ослобођену Јабланицу- Срамно пред целим народом нападали су уз сарадњу са Бугарима на села Јабланице и Топлице чији се синови већ три године боре за слободу наше домовине. Сада се приводи крају овај крвави рат и тешко робовање наших народа. Немци ће ускоро пропасти и сваки поштени Србин дужан је да ступи у борбу против окупатора и домаћих издајника и тиме допринесе убрзавању ослобођења наших' народа/Износити колики су досадањи успеси Н. О. војске у Југославији, какав она углед има у целом свету, и плодове досадатње борбе. Износити одлуке АВНОЈ-а, стварање Националног комитета, федеративне, демократске Југославије; споразум Тита са Шубашићевом владом и састанак Черчил—Шубашић—Тито. Износити руководећу улогу и организатора КПЈ која је остала верна своје народу и повела га у борбу за слободу.

Политички комесари бригада подносиће засебне извештаје о држању конференција и приредаба по селима и ефекту на народ. Свака конференција треба да се заврши манифестативним позивањем да ступају у редове Н. О. војске и ново пријављене борце одмах примати, о чему такође поднети извештај.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Рад. Н. Јовановић

Командант, потпуковник',

Начелник штаба,
мајор
Драгослав Петровић

По пријему к знању упутите заповест другу
Чилету⁴ и Учи⁵.

Нач. штаба, мајор
Драг. Петровић

Примио к знању,

Уча^в

³ Радивоје Јовановић-Брадоња

⁴ Василије Ковачевић

⁸ Слободан Крстић

• Последње две реченице у оригиналу су дописане руком.

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ
 ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 15 АВГУСТА 1944
 ГОД. ШТАБУ ДИВИЗИЈЕ О БОРБИ СА БУГАРСКИМ ЈЕ-
 ДИНИЦАМА КОД БАРБАТОВЦА И ПЛАИУ ЗА НАПАД
 НА БЛАЦЕ¹

ШТАБ
 II ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ
 15 август 1944 године
 у 18.30 часова.

ШТАБУ II ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ

Данас око 11 часова око 100 коњаника непријатељских, вероватно са намером насилног извиђања наших положаја, кренуло правцем села Барбатовца. Непријатеља смо припустили да приђе до самог села а потом извршили напад на њега[^] У паничном бекству непријатељ је отступио на разне стране у правцу Блаца. У јуришима за њима наше јединице су га гониле, наневши му око 15 мртвих остављених на бојишту и неколико заплених јахаћих коња, и у том гоњењу дошли до села Трбуња. Према последњем извештају непријатељских 20 камиона, коморе и нешто пешадије се повлачи према Прокупљу.

У оваквој ситуацији ми смо добили извештај од заменика команданта 3 Српске бригаде да се наше јединице из Куршумлије повлаче. Но и поред тога ми ћемо и у току ове ноћи извршити напад на Блаце и по могућству узети га, обезбедивши се са нешто снага од правца Куршумлије. Уколико не успемо у нападу повући ћемо се још у току ноћи на просторију Вишесело—Манастирци—Церовица т.ј. на којој смо и раније били.

У случају да заузмемо Блаце, биће неопходно потребно да се појача овај сектор утолико пре што не знамо ситуацију на сектору 17 дивизије и ко држи Разбојну. Добро би било да ви оријентишете извесне снаге 3 бригаде које би затварале правац од Куршумлије, но које би еластично поставиле затварање правца и одржале што чвршћу везу са нама на просторији Барбатовачки Виногради—с. Барбатовца.

Ми ћемо у случају да заузмемо и да не заузмемо Блаце обавестити вас. Радио везу стално покушавамо да ухватимо,

¹ Оригинал, писан машином, у архиви Војноисториског института, под бр. 13/4.

но изгледа нам да нас ваши телеграфисти не слушају редовно.

Сва наређења за нас шаљите: Барбатовачки Виногради у кућн Војина Рајевића. Очекујемо од Вас директиве.

У току дана послали смо Вам два извештаја а ниједан нам се курир није вратио.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар,
Миливоје Радовановић

Командант, п.пуковник
Средоје Урошгвић

БР. 144

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
ОД 15 АВГУСТА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ДРУГЕ И ЧЕТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ И ТРЕЋЕ СРПСКЕ НОУ БРИГАДЕ
ЗА ПОКРЕТ У НРАВЦУ БРУСА И РАЗБОЈНЕ У ЦИЛ>У
САДЕЈСТВА ЈЕДИНИЦАМА СЕДАМНАЕСТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ¹

П—1
О. бр 95
15.VIII.1944. г.
у 21,10 ч.

П—2, П—3 И П—4

Непријатељ са јачим снагама надире у правцу јединица Б—1.

Према још непотврђеним извештајима извесне непријатељске колоне од правца Блаца крећу се према Прокупљу.

Данас чула се је топовска палба у правцу Бруса, изгледа да непријатељ врши притисак са тог правца на Јединице Б—1. Ко држи Разбојну, није нам познатб.

Да би помогли јединицама Б—1, ми смо добили зада-
?ак да им са једном а евентуално и са више бригада садеј-
ствујемо.

У циљу извршења предњег

¹ Оригинал, писан машином, у архиви Војноисториског инсти-
Тга, под бр. 45/2.

НАРЕЂУЈЕМО:

1. П—2 извршиће покрет одмах по пријему овог наређења правцем: Манастирци—Црквина—Кукулић—Мечак—Виријевићи—Арсичи, одакле ће испитати ситуацију према Разбојни и, уколико се непријатељ налази у истој, извршити напад на њега. Приликом покрета водити рачуна да се ухвати веза са јединицама Б—1. Све неборачке делове може задржати у најближем засеку с. Батота.

2. П—3 извршиће покрет и разместити се на просторији Неваде—Вишесело—Манастирци—Црквина.

Покрет извршити одмах по пријему овог наређења'.

Задатак: затварање комуникације Куршумлија—Мерћез као и свих праваца који изводе са комуникације Куршумлија—Блаце. Одржавати чврсту везу са јединицама П—2 и у случају потребе садејствовати им.

3. П—4 задржаће се на истој просторији са истим задатком.

4. П—1 налазиће се у току сутрашњег дана у с. Сагоњево, засеок Морачане.

5. Уколико се са покретом закасни водити рачуна да се људство и коњи добро камуфлирају ради угледа од непријатељске авијације, а по доласку на одређене просторије исте добро заклонити.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
п.пуковник
Милинко Ђуровић

В. д. начелника, п.пуковник
Ник. Јбубичић

П. С. Сад добисмо извештај од П—2 писан у 18,30 часова у коме нас извештавају да су се одлучили да ноћас нападну на град Блаце. Ради ново-настале ситуације јединице ће учинити следеће:

П—2 уколико напад успе, у току дана задржати мању посаду у граду са задатком евакуације плијена, а са осталим снагама обезбедити се од правца Куршумлија—Прокупље и од Разбојне.

У случају неуспеха кренути најближим правцем на просторију Виријевићи—Арсичи, одакле садејствовати јединицама Б—1 према горњој заповести.

¹ О извршењу овог наређења види Оперативски дневник Друштва пролетерске дивизије за 16 и 17 август 1944 год., докуменат бр. 180.

П—4 ће одмах упутити 2 своја батаљона на просторију Кукулић (к, 1045)—Црна Ч. (1063)—К. 700, са задатком за-тварања праЕаца који изводе од Разбојне. Батаљони ће се задржати на тој просторији у случају неуспелог напада до хтроласка П—2 на просторију Вирјевићи—Арсичи. а у слу-азу успеха, до даљег наређења. Не дозволити да непри-јатељ из Разбојне тим правцем угрози јединице П--2 у Блацу.

П—3 ће поступити према горњем наређењу.

П—1 налазиће се у с. Морачане.

БР. 145

РАДИОГРАМСКО ОБАВЕШТЕЊЕ ШТАБА ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ ДИВИЗИЈА ОД 15 АВГУСТА 1944 ГОД. ШТАБУ ТРИДЕСЕТ СЕДМЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ О РАЗБИЈАЊУ ЈЕДНОГ БУГАРСКОГ ПУКА ИЗМЕЂУ КУРШУМЛИЈЕ И БЛЈАЦА¹

13 и 14 овог мјесеца потпуно смо разбили два батаљона 122 пука 27 бугарске дивизије на сектору: Куршумлија—Блаце—Мерћез. Убијено 185 војника и официра, много више рањено, заробљено 135. Заплијењено 3 брдска топа, 4 тешка бацача, 8 митраљеза, 16 пушкомитраљеза, 12 аутомата, 200 пушака, 26.000 метака, 1 радио станица, 40 коња и доуга ратна спрема.

15-УП1-1944.

Пеко

¹ Оригинал. писан руком, у архиви Војноисториског института, под бр. 10/3, к. 1253.

БР. 140

НЛРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ПРВЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 16 АВГУСТА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ПЕТЕ И ШЕСТЕ СРНСКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА РУШЕЊЕ КОМУНИКАЦИЈИ КУРШУМЛИЈА—ПРОКУПЉЕ¹

ШТАБ 21 ДИВИЗИЈЕ
16-УШ-1944 год.
Соколовица
У 12.30^h

Начелику штаба кап. Бурићу-

Ми смо са IV бригадом ноћас нападали по трећи пут Куршумлију. Борба у граду је трајала целе ноћи, улазили смо у град.

Јуче је један батаљон IV бригаде напао станицу Пепељевац, ликвидирао бугарску посаду, заробио 8 Бугара, запленио 8 пушака и 15.000 метака, упалио станицу и срушио пругу.

Данас је један батаљон отишао да ликвидира посаду у Барлову, уттали станицу и разруши пругу.

Јавите шта сте ви учинили.

Пред вас се поставља као задатак ликвидација станице Д. Плочник—Туларе—Белољик као и темељно рушење пруге и друма⁸. Поред овога ваш је задатак затварање правца од Прокупља десном обалом Топлице.

За ликвидацију станице употребите бацаче и п.колске пушке. Ликвидацију изводити одмах без обзира на дан. Ако немате експлозива за рушење пруге, рушите је рашрафљивањем. Пругу претурити са лежишта у јарак.

Прилажемо распоред снага на прузи.

После неколико удараца бацача уверени смо да ће већ деморалисани непријатељ побећи као што је то учинио и у Пепељевцу.

Када завршите задатак известите нас. Ухватите везу са V и Бајом\

Заједнички задатак V и VI бригаде. Ликвидирати све г.осаде на прузи Куршумлија—Прокупље; темељно **рушењ?**

¹ Оригинал, писан руком, у архиви Војноисториског института, под бр. 18/1.

² Јован Ђурић

³ Види док. бр. 148.

⁴ Риста Антуновић, комесар Двадесет прве НОУ дивизије

пруга и друма и надирање ка Прокупљу са обе стране р. Топлице чиме ће се најбоље спречити непријатељско дејство ка Куршумлији.

Добро би било извршити и демонстративни напад на Прокупље. Како смо обавештени од Ргајске команде белогардејни на Белом Камену скупљају кола за евакуацију, а да у Прокупљу има само квислиншких снага и домаћих издајника.

Ми смо и даље на истом месту.

Пренесите ово наређење Ргајској команди. Да је за дивизијски санитет потребно око 150 другарица и да они добровољко мобилишу колико могу и пошаљу их на курс у штаб дивизије.

Другу Баји треба рећи такође да по Јастрепцу мобилише један део. За сада нам је неопходно најмање 35 другарица. О мобилизацији другарица треба обавестити и надлежне окружне комитете.

С. Ф. — С. Н.!

Командант, пуковник
Мил. С. Милојевић

БР. 140

ЗАПОВЕСТ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ЧЕТВРТЕ НО ДИВИЗИЈЕ ОД 16 АВГУСТА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ЈЕДАНАЕСТЕ, ТРИНАЕСТЕ И ПЕТНАЕСТЕ СРПСКЕ НО БРИГАДЕ ЗА НАИИД НА ЛЕБАНЕ¹

ШТАБ
24 ДИВИЗИЈЕ Н.О.В.Ј.
16 августа 1944 г.
Оп. Бр. (7) 10
Положај
у часа

ЗА П О В Е С Т

За напад и ликвидацију непријатељског упоришта
Л е б а н е

(Секција Прокупље—Лебане—Ниш и Врање,
размер 1 : 100.000)

Ситуација: према најновијим подацима које смо добили недићевци и Немци, четници и полиција повукли су се убрзаним маршем са положаја око Лебана и из Лебана у правцу Лесковца. Приликом њиховог покрета гонили су стоку, кола и све друго на шта су наишли. Сељаке су питали за најближе железничке станице. Сељаци из оближњих села припуцали су на заштитне делове непријатеља који се је повлачио на шта непријатељ није уопште одговорио већ је продужио кретање. У току прошле ноћи Лебане је напустио срески начелник и претседник општине, а у Лебану је остао само један мањи део Бугара.

Бугари од наоружања имају 2 топа и 2—3 минобацача, неколико тешких митралџеза.

Утврђења: град је утврђен рововима и слабим бункерима. Око града се налазе утврђења која су израђена од ровова и од дрвета изграђени бункери. Јачина непријатеља у Лебану и около цени се на 5—600 Бугара².

¹ Оригинал, писан машином, у архиви Војноисториског института, под бр. 26/1.

² Према подацима Обавештајног одељења Главног штаба НОВ и ПО Србије у Лебану се налазио Штаб Једанаестог пешадиског пука са једним батаљоном, из састава Двадесет седме бугарске дивизије. Види Зборник том I, кн. 11 — Извештај Обавештајног одељења Главног штаба НОВ и ПО Србије од 23 августа 1944 године.

У Лесковцу се налази: С. Д. С. 150, Зотовић 150, Јастребачки четнички одред 100 људи и 100 белогардејаца, 250 Шиптара и два батаљона Бугара око 1.600 војника.

Грделица: један батаљон V љотићевског пука од 300, Бугара [једна] чета, и нешто тенкова.

Вучје: од 4—500 непријатељских војника. На Пертатском мосту иако се стална посада Бугара у јачини 100—120 војника.

Пруга Лесковац—Дољевац, батаљон Бугара.

О Прокупљу немамо податке.

У Куршумлији се воде уличне борбе између наше XXI дивизије и бугарског батаљона, више од пола града је заузето — борба се наставља. Непријатељ је у свим гарнизонима јако деморалисан и не покушава никакве офанзивне операције, а нарочито је паника завладала после разбијања четничких банди на Копаонику и уништењем бугарског батаљона од стране пролетерских дивизија.

Да би потпомогли операције наше XXI дивизије око Куршумлије и наших Пролетерских дивизија које воде операције на широком фронту одлучили смо да нападнемо Лебане. За извршење овог задатка

НАРЕЂУЈЕМО:

XV бригада

- 1) Западна колона, командант поручник Станимир Динчић.

Састав: Три батаљона, 2 тепсл МШобацача, 2 лака минобацача и један тешки

" митраљез.

Наступа правцем Прекопчелица, к. 372., путем који води источно од Криваче и са северне стране изврши напад на град. Другом колоном правцем Штулац—Гегља — западно од Криваче спуштајући се на комуникацију Лебане—Медвеђа и поред реке Јабланице вршити упад у град. Уколико би имало мање групе непријатеља на Кривачи ова

- колона ће га ликвидирати. По заузимању града Један батаљон оставити у граду а са

остала два поставити се на к. 372, 405 и Плоче к. 345.

Зона ширен>а: лево до комуникације Лебане—Бојник и десно до комуникације Лебане—Медвеђа. Везу одржавати лево са XI бригадом на линији Голи Рид—Н.[ова] Топола, а потом к. 372. Десно са XIII бригадом преко реке Јабланице на правцу Шарце.

- 2) Северна колона XI бригада, командант Драгољуб Станковић.

Састав: три батаљона, 2 тешка бацача, свега три батаљона и 2 бацача.

Наступа правцем једним батаљоном Бојник—Голи Рид—Дуги Рид, Чука (к. 372) где ће ликвидирати непријатеља, а одатле извршити напад на град, користећи поток који се улива у Јабланицу. Другим батаљоном преко Н. Тополе избити на комуникацију Лесковац—Лебане негде око Бопвака, постављајући јаке заседе и у случају отступања непријатеља или интервенције из Лесковца у заседи га сачекати. Комуникацију минирати за случај наилаaska тенкова. Са једним батаљоном затворити комуникацију Лесковац—Косанчић коју такође минирати. Један батаљон оставити на правцу Дубова који ће у заједници са командом места затварати све правце од Житорађа и Брестовца. Такође овај батаљон ће предузети минирање цеста са поменутих праваца. Везу одржавати десно са XV бригадом,

лево нема наших снага. По заузимању града бригада ће се поставити на линији Н. Топола—Лојзе—Петровац — Душаново са задатком да затвори правац од Лесковца.

- 3) Југоисточна колона XIII бригада, командант Раде Поповић. Састав: три батаљона, 2 теШка бацача, 1 тешки митраљез.

Наступа правцем: једаим батаљоном Пароштица—Шарце где ће ликвидирати непријатеља уколико се налази, а одатле бацачем тући град а са пешадијом очистити терен између Шуманске Реке и Јабланице. Другим батаљоном извршити напад правцем Поповац—Шумане и десном обалом Шуманске Реке извршити напад на град ликвидирајући сва упоришта са десне стране реке Јабланице. Једним батаљоном извршити напад најлакшим правцем на мост Пертатски, ликвидацију моста тоеба да помогне и батаљон XI бригаде из Бошњака. По заузимању моста срушити га. Команда места из Барја треба да затвори комуникацију Лесковац—Мирошевце и да је у току ноћи минира. По заузимању Лебана бригада ће се поставити на положаје Војловце — Славујевци — Мирошевце са задатком затварања правца од Лесковца и Вучја.

- 4) Дивизиска артиљерија, командант Милорад Живковић. Састав: 1 топ 47/мм и 2 немачка минобацача 81/мм.

Поставиће се на раскрсници путева јужно од к. 372 одакле ће потпомагати напад XI и XV бригаде.

Све бригаде у току сутрашњег дана извршиће подилажење непријатељским положајима што ближе, може. Такође у току сутрашњег дана узети елементе за минобацаче и поставити их на положаје како би се што успешније у току ноћи дејствовало. Употребити све минобацаче лаке, тешке и „Цон Буле“. Не треба дозволити да борци својим грудима заузимају утврђења већ за то користити тешка отпана којих имамо довољан број и треба их искористити. Обзиром да наше јединице нису заузимале до сада градове то борцима пред саму акцију дати кратко упутство. Борци треба да користе противтенковске бомбе јер имају врло јаку разорну моћ. Ми град можемо заузети само ако се штабови буду заузели да се задатак што боље изврши. Дивизиско превидјалиште налазиће се у Свињарици где слати рањенике. Штаб дивизије налазиће се такође у Свињаоци, где слати извепгаје и заробљенике. Везу јединице апсолутно морају одржавати. Вође минобацачких одељења строго ће водити рачуна да не би тукли сопствене јединице. Знак докле су јединице допрле обележаваће се ракетама избаченим у правцу Прекопчелице, у колико немају све јединице ракете обележавати паљењем ватри. Знак да су наше јединице продрле у град: избацити две црвене и једну белу ракету право у вис. Везу са нама одржавати сваки сат.

У колико се заузме град, XV бригада предузеће евакуацију плена у правцу Свињарице а одатле за Слишане, такође XV бригада успоставиће ред у самом граду. У случају да у току ноћи не би заузели град а да непријатељ још увек даје жилав отпор, јединице ће се повући на своје полазне положаје.⁸

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НДРОДУ!

Пол. комесар	Начелник	Командант, п.пуковник
Србољуб Јосишшић	Воја Ристић	Ратко Софијанић

П. С. Почетак напада биће тачно 17/18 августа у 21 час, до кога времена јединице морају извршити све припреме и отпочети са нападом. У случају задоцњавања узећемо на најстрожију одговорност штабове. У току сутрашњег дана извршити попуну муницијом која се код нас налази.

Борбени знаци: Коча — Пеко.

³ Види док. бр. 170.

ИЗВЕШТАЈ НАЧЕЛНИКА ШТАБА ДВАДЕСЕТ ПРВЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 16 АВГУСТА 1944 ГОД. ШТАБУ ДИВИЗИЈЕ О НАПАДУ ШЕСТЕ СРПСКЕ НОУ БРИГАДЕ НА ЖЕЛЕЗНИЧКЕ СТАНИЦЕ У БАРЛОВУ И Д. ПЛОЧНИКУ¹

ШТАБУ 21 У. ДИВИЗИЈЕ Н.О.В.Ј.

Положај

Данас после подне су јединице VI бригаде нападале жељ. станице Д. Плочник и Барлово. Борба је трајала од 15³⁰ до 18³⁰ часова, када су једна за другом заузеле обе станице. Жељ. станице, помоћне зграде и 100 вагона спалени су.

Нелријатељеки губици: 7—8 рањених. Ми нисмо имали губитака.

Ратни плен: 18.000 маузерове муниције, 10.000 бугарских метака. 20 пушака, 1 „Зорка“, 6 резервних цеви за „Зорку“, 15 шињела. 10 пари одела, 2 пара цизама, 2 пара ципела, 15 ћебади, 60 кг. пиринча, 2 канте масти, 20 кг. фиде, 50 кг. макарона. 8 ашовчића и пијукова, 20 шаторских крила, х5 чутурица, 20 опасача, 20 фишеклија, неколико торбица и ранаца. Ови бројеви су приближни, јер материјал је нађен на неколико места, па још нисмо успели тачно стање да утврдимо; а нешто су и војници разнели.

Ток напада: око 15 часова запажена је једна колона од 40—50 бугарских војника да се креће путем од Куршумлије за Прокупље. Када су били отприлике према с. Д. Точане отворена је ватра на њих. Они су се надали у панично бекство, а наши су полетели ка њима. Непријатељ је мзхао белим марамицама, али је и даље бежао према к. 501. Сељаци су нам доцније причали да су били врло преплашени и наилазивши на сељаке говорили су: „Немојте да нас убијате, ми хоћемо да се предамо“. Кажу сељаци да је међу њиховим рањеницима и један бугарски потпоручник.

Борба се тако пренела и на ж. ст. Барлово, а затим на Д. Плочник. Ове станице су заузеле врло брзо, јер се паника пренела и на њихову посаду. Из Прокупља упућено је било појачање око 80 војника камионима, али када су камиони дошли у Туларе, наши су их гађали противтенковским пушкама и камиони су се брзо вратили натраг.

¹ Оригинал. писан руком, у архиви Војноисториског института, п°Д бр. 13/5.

Шеф станице у Барлову, који нас је сачекао и сам учествовао у паљешу, прича да су Бугари већ два дана тражили помоћ, али да су им из Ниша увек одговарали да им помоћ не могу послати пошто немају довољно војске на расположењу.

Пошто смо запалили станице и прикупили плен, морали смо да напустимо станицу и село Д. Плочник, јер нас је стално тукла артиљерија из Белољина доста јаком ватром. Изгледа да у Белољину имају два брдска топа.

Изгледа да је ова наша акција изазвала велику узбуну у непријатељским редовима, јер су око 19 часова долетеле три „Штуке“ и више од пола часа претраживале терен, па не опазивши наше јединице вратиле су се у правцу Крушевца.

Ноћас имамо исти распоред снага, само смо упутили један батаљон са другом комесаром Пајом- у с. Д. Кошушу. Он ће испитати могућност напада на Белољин. Јер данас су у Белољину биле доста јаке снаге четника и Бугара по причаљу неких сељака око 400. А VI бригада броји укупно 250 бораца.

Пруга је дигнута на неколико места. Мобилисали смо сељаке и наставља се дизање шина ноћас и прекопавање друма.

Пошту сам послао за V бригаду, али још нисмо успели са њом да ухватимо везу.

По причању неких сељака и железничара. на рејону где треба да дејствује V бригада подигнута је пруга у ваздух.

С. Ф. — С. Н.!

Начелник капетаи
Јован Ђурић

П. С. Јавите да ли сте добили кодекс уговорених знакова за совјетске авионе.

16-ЛШП-1944
23 часа 45 минута

Капет. Ђурић

¹ Божидар Алексић

БР. 149

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ КРАЈИШКЕ ИОУ БРИГАДЕ НЕТЕ ИОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 16 АВГУСТА 1944 ГОД. ШТАБУ ДИВИЗИЈЕ О НАПАДУ НА КУРШУМЈШУ¹

К—2'.

Стр. Пов. број:32/44
16.VIII.1944.

ШТАБУ К—1®

Положај

Достављено вам извјештај о нападу на град КУРШУ-МЛИЈУ, који је вршен ноћу 14—15 ов. м.

1. Наша Јединица имала је задатак⁴ да напада град јужно од р. Топлице, искључно са комуникацијом Куршумлија—Кастрат.

2 У овом нападу учествовале су наше јединице 31, 32, 33 и 34⁵.

3. Јединица 33 имала је задатак да напада низ р. Топлицу и да по разбијању непријатељских утврђења на овом сектору уђе у град и да у садејству са јединицом 31 напада непријатеља, како у граду, тако и изван града.

Јединица 32 имала је задатак да ликвидира непријатељска утврђења на Баћоглави и да по заузећу истих у садејству са осталим нашим јединицама напада непријатеља у оним утврђењима која не би била евентуално ликвидирана.

Јединица 31 имала је задатак да се без борбе увуче у град низ Бањску Реку, те да у самом граду заузме: соколану, општинску зграду, среско начелство, жељ. станицу, пошту и фелдкомандантуру.

Јединица 34 имала је задатак да ликвидира непријатељска утврђења на Самокову и да се по заузећу истих спусти у град и да у садејству са осталим нашим јединицама напада и прогони непријатеља.

4. Јединице 32, 33 и 34 нису могле заузети непр. утврђења на својим правцима и поред борбености бораца и подвлачења бомбаша, пошто су утврђења изграђена из тврдог материјала на спратовима, а испред истих налазили су се

¹ Оригинал, писан машином, у архиви Војноисториског института, под бр. 36/5.

³ Штаб Прве крајишке НОУ бригаде

¹ Пета НОУ дивизија

⁴ Види док. бр. 136.

⁵ Први, Други, Трећи и Четврти Баталјон Прве крајишке НОУ

ровови грађеки у цик-цак линији, а испред ровова била је бодљикава жица. Осим тога непријатељ је обасипао **терен** пред овим утврђењима са јаком артиљерском и бацачком ватром. У сваком утврђењу било је смјештено по неколико аутоматских оруђа, а нарочито су се примјетили т.митраљези. Раши борци на појединим мјестима, као на примјер на Самокову, успјели су избацити непријатеља из предњих ровова, али из бункера нису могли. На правцима напада ових јединица борба је трајала све до 6 сати ујутру, када су се морале повући на повољније положаје.

Јединица 31 успјела је да се у 24 часа увуче у периферију града и од тога времена борба је трајала све до 6 сати у јутро. Јединица је успјела да ликвидира 3 упоришта у граду: жељ. станицу, кафану и соколски дом. Поред тога на појединим мјестима града налазили су се ровови, у којима је био непријатељ, те су исте наши успјели заузети и протјерати непријатеља. Међутим, непријатељ је за иијело вријеме док су наши били у граду обасипао ватром центар града из аутоматског оружја, топова и бацача, а око 6 сати у јутро извршио је контранапад на наше у граду, тако да су се наши морали повући. Пут којим су се наши борци повлачили био је стално изложен митраљеској, артиљерској и бацачкој ватри, али и поред тога наши су успјели да извуку и тешке рањенике на носилима, а уз то претрпивши минималне жртве. Осим тога непријатељски војници су бацали бомбе и јуришали на наше приликом поплачења, а било је таквих момената када су се наши борци хватали за гушу са непријатељским војницима и одузимали им пушке.

5. Непријатељски губитци:

у борби са јединицом 31 непријатељ је имао 71 мртвог, рањених се не зна колико је било, а заробљених је било 9 (од којих је један официр покушао да бјежи, те су истог наши убили). Од мртвих непријатељских војника установљено је да су погинула два поручшпа — Бугарина.

Код других наших једшшца не зна се колики је био број погинулих и рањених непријатељских војника и официра.

Плијен:

уласком јединице 31 у град пао је огромни материјал у наше руке: један магацин са муницијом, 1 воз на станици натоварен са материјалом као и много коморе и кола. Материјал се није могао искористити нити уништити, услед јаког контранапада од стране непријатеља. Једино је узето неколико (9) пушака, 25 ручних бомби, санитетског материјала, 2 ракетна пиштоља и 4 мазге.

6. Наши губитци:

јединица	31	4	мртва	5	теже	и	11	лакше	рањених;
јединица	32	3	„	„	2	„	„	„	„
јединица	33	2	„	2	„	„	2	„	„
јединица	34	„	„	3	„	„	7	„	„

Укупно: 9 лфтивих 10 теже и 22 лакше рањена

7. Вријеме је било повољно за напад, пошто је вршен ноћу, а уз то није било мјесечине.

8. Непријатељска авијација је била активна од 7 до 14 сати (15 о. м.). Авиони су митраљирали и бомбардовали каше положаје, али жртава није било, осим што су три Јахаћа коња погинула.

9. Мишљења смо да би акција потпуно успјела да су наше јединице 32 и 34 ликвидирале непријатељска утврђења на Баћоглави и Самокову, као и то да је једна јединица била одређена, која би имала задатак да директно напада на топове и да неутралише њихово дејство, односно да их заузме.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком, мајор
Млађо Марин

Командант. п. пуковник
Стево Рауш

Начелник, капетан
Рад. Мартиновић

БР.150

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТЕ СРПСКЕ ИОУ БРИГАДЕ
ДВАДЕСЕТ ПРВЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 17 АВГУСТА 1944
ГОД. ШТАБУ ДИВИЗИЈЕ О НАПАДИМА НА КУРШУМ-
ЛИЈУ И ЖЕЛЕЗНИЧКУ СТАНИЦУ БАРЛОВО¹

ШТАБ
4. УДАР. БРИГАДЕ
17/УИИ. 1944 год.
V 9^{30 h}

ШТАБУ 21 УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВ

Извештај о акцијама код Куршумлије

1. Ноћу између 8 и 9 о. м. извригила је наша бригада у заједници са V бригадом напад на Куршумлију. Борба је трајала од 3^{30h} изјутра до 11¹¹ 9 о. м. Ликвидирали смо на брду Самоково сва утврђења изузевши један бункер. Непријатељ је имао следећих губитака: 15 мртвих Бугара, 12 Немаца и 6 недићеваца. Ми смо имали једног мртвог и 5 лакше рањених.

2. Ноћу између 14 и 15 о. м. извршила је сама наша бригада други напад на Куршумлију преко утврђења Самокова и директно на варош". На Самокову је ликвидирано више шаичева, а наше јединице на другом крају продрле су у саму варош, где су у болници нашли рањене дражировце. Непријатељ је имао 20 војника избачених из строја. Ушгагена је комора од 30 коња. Ми смо имали 1 лакше рањеног и једног мртвог.

3. 15 о. м. на прузи између Куршумлије и Прокупља, наше јединице су сачекале патролни воз са два тенка и прот. тенковским пушкама избушиле први тенк, тако да се воз брзо вратио натраг. Истога дана јединице наше бригаде искидале су на више места пругу Курш.—Прокупље. Ликвидирале су железничку станицу и бугарску караулу Пепљевац. На тај начин што су станицу запалили и порушили све уређаје, а бугарску посаду на караули растерали 1 убили, а 8 заробили. Заплењено је оружја, вел. колич. муниције (10.000 мет.) и намирница.

¹ **Оригинал.** писан руком, у архиву Војноисториског института, под бр. 15/5, к. 1040.
³ Види док. бр. 135 и 138.

4. Ноћу између 15 и 16 о. м. наша бригада извршила је трећи напад на Куршумлију. Борба је трајала целу ноћ. Непријатељски губици нису нам познати.

5. 16 о. м. наше јединице сачекале су бугарски патролни зоз ниско испод Куршумлије и код Барлова противавионским пупкама избушиле су локомотиву. Од Прокупља дошла је брзо друга локомотива, која је успела да повуче цео воз натраг. Истога дана наше јединице су тресином послале неразрушеним деловима Пруге до станице Барлово, ту уништиле око 40 вагона и затим изнова искидале пругу на више места. Тога дана заробљен је још један Бугарин.

С. Ф. — с. н.!

Политком
Бора Ромић

Командант
М. Псровић

Нач. пгтаба
М. Марковић-Зоран

БР. 151

НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ ОД
17 АВГУСТА 1944 ГОД. ШТАБУ ДВАДЕСЕТ ПРВЕ НОУ
ДИВИЗИЈЕ ЗА ПРИЈЕМ РАТНОГ МАТЕРИЈАЛА ОД
ДВАДЕСЕТ ЧЕТВРТЕ НО ДИВИЗИЈЕ¹

ГЛАВНИ ШТАВ НОВ И ПО
СРБИЈЕ

Положај
Бр. службено
17 августа 1944 г.
у II²⁰ час.
Положај

ШТАБУ XXI ДИВИЗИЈЕ НОВЈ

1. Пошто се сада налазите на таквом удаљењу да је могуће свакодневно одржавати са нама курирску везу, то нам пошаљите детал>ан извештај о ситуацији код вас, као и извештај о раду ваших јединица у току последњих дана.

¹ Оригинал, цисан машином, у архиви Војноисториског инсти-
Туа, под бр. 20/5, к. 1040.

Назначити тачно број непријатељских и наших губитака.

2. XXIV дивизија примила је последња два дана већу количину оружја и муниције, па вам може један део овога уступити. Такође биће вам додељен 1 противтенковски топ 47 мм од XXIV дивизије. Према томе одмах упутите људство и коње за хтријем и пренос материјала који вам је потребан што тражите писмено од штаба XXIV дивизије, који се налази у рејону с. Слишане.

3. 13 бригада водила је 14 о. м. јаку борбу са недићевима Зотовића и Стикића са којима је био један део моторизованих делова Немаца. Ови непријатељски делови напали су од Лесковца у правцу Мирошевца. Дочекао их је омладински батаљон 13 бригаде и у току борбе убио 10, а ранио преко 30 непријатељских војника. Непријатељ је на-теран у бекство према Лесковцу. Међу рањенима налази се и издајник Зотовић кога су однели на носилима.

Ситуација на осталим секторима вам је позната из наших депеша.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За штаб
начелник штаба
генерал-мајор
Руд. Приморац

(М. П.)

**НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ ОД
17 АВГУСТА 1944 ГОД. КОМАНДАМА ПОДРУЧЈА ЗА
СТВАРАЊЕ РАДИОНИЦА ПРИ КОМАНДАМА МЕСТА И
НАЧИНУ СНАБДЕВАЊА ОПЕРАТИВНИХ ЈЕДИНИЦА¹**

ГЛЛВНИ ШТАБ НОВ И ПО
СРБИЈЕ

Ст. пов. ПЗВВ. 2
17. августа 1944. г.
Положај

Михаилу-

У вези наређења овог штаба (Одељење за позадинске војне власти) бр. 1 од 16 о. м. а у интересу правилног вршења позадинске службе,

НАРЕЂУЈЕМО:

1. Команде подручја доставиће одмах овом штабу извештај у којим местима постоје команде места и њихове тачне називе. Уз извештај прикључити списак лида која се налазе на руководећим положајима у команди места. По потреби предложити лица која треба поставити на руководеће положаје у колико их сада нема.

Исто тако доставити извештај у којима се местима налазе партизанске страхе и њихова јачина.

2. Да команде подручја у своме саставу и саставу команди места одмах успоставе све радионице, пекарнице, млинове итд.

3. Уколико се сада налазе по јединицама мајстори који су раније били запослени по радионицама, ове тражити да се врате на своју дужност. Оперативне јединице дужне су изаћи у сусрет овоме тражењу. Непотребне мајсторе не тражити.

4. Команде подручја и команде места предузеће све потребне мере за правилно снабдевање јединица, како оних стално настањених на њиховој територији, тако и оних које се привремено буду налазиле на територији.

Детаље око снабдевања прописаће начелник Економског одељења овог штаба. При овоме имати у виду:

¹ Оригинал, писан машином, у архиви ЦК СКС, под бр. С533.
¹ Благоје Нешковић

а) да се све снабдеваше врши преко команди подручја и команди места у сагласности са народно-ослободилачким одборима, и

б) од народа се не сме ништа узимати без уредно дате признанице, а свако узимање има се искључиво вршити преко надлежних органа и у сагласности са НОО.

5. Забрањује се свако узимање коморе од народа без знања команде подручја, а ова ће за сваки случај тражити >• одобрење овог штаба.

6. Сви штабови дивизије за своје јединице, команде подручја за позадинске јединице и начелник Санитетског одељења овог штаба за болнице извршиће ревизију и јахаћих и товарних коња које сада имају на употреби, па непотребне коње вратити НОО-у, ради повраћаја народу за вршидбу.

По извршеној ревизији доставити бројно стање коморе у коме образложити њезину потребу.

Право на јахаће коње имају само лица чија је служба скопчана за већа кретања и рањеници-

7. Команде подручја и команде места контролисаће рад својих партизанских стража и овима не дозволити да се претворе у жанд. станице. Има се података да је било случајева, где су партизанске страже неправилно иступале у народу са захтевима да им се припрема нарочита храна, тражење алкохолних пића итд.

8. Све позадинске војне власти потчињене су у оперативном погледу штабу оперативне јединице у чијем се региону дејства налазе, а по свим осталим питањима обраћају се Главном штабу.

СМРТ ФЛШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Начелник одељења
Благ. Комненовић

(М. П.)

За штаб
начелник **штаба**,
генерал-мајор
Руд. Приморац

БР. 153

**ЦЗВЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ СРПСКЕ НОУ БРИГАДЕ ДВА-
ДЕСЕТ ПРВЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 17 АВГУСТА 1944 ГОД.
ШТАБУ ДИВИЗИЈЕ О СИТУАЦИЈИ НА ПОЛОЖАЈУ
БРИГАДЕ¹**

ШТАБ
V СРПСКЕ УД. БРИГАДЕ
17. VIII. 44
Положај

>
ШТАБУ 21 УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Положај

Драги другови

Ми се данас налазимо у с. Међухани. Везу са нашим снагама Другог корпуса- нисмо ухватили.

Непријатељ — Бугари — се налази у Блацу и на положају у селу Трбутву и Стублу.

Снаге Кесеровића су јуче прешле преко Малог Јастрепца и сишле у Мораву³.

Ми са нашом бригадом у току сутрашњег дана се нала^ зимо на Врбовачкој коси и правићемо заседу на Белој Земљи.

Другови, ми смо мислили да пређемо насип и да будемо према Куршумлији, али обзиром да непријатељ се налази у овим селима а према Куршумлији не знамо ситуацију ми не можемо прећи насип и остајемо на овим положајима.

Пошаљите нам mine за бацаче, и цокуле 100 пари.

С. Ф. — С. Н.!

Пол. комесар
Раде Бошковић

Командакт
» **Станимир Јовановић**
(М. П.)

¹ Оригинал, писан руком, у архиви Војноисториског института, под бр. 14/5, к. 1040.

Јединице Оперативне групе дивизија под командом Пека Дапчевића. На сектору Блаце-Барбатовца налазиле су се јединице Друге пролетерске дивизије.
Моравски срез

БР. 154

**ОБАВЕШТЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ
ОД 17 АВГУСТА 1944 ГОД. ШТАБУ ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ
ДИВИЗИЈА О УСПЕСИМА 24 И 25 ДИВИЗИЈЕ¹**

- Бр. 36. 17.VIII.44
25 див. разбила групу четиричких корпуса на Бабичком. Непријатељ имао 40 мртвих и 70 рањених. На прузи Ниш—Пирот уништила један мост и ж. ст. Цр.[вена] Река.¹
- Бр. 37
14 о.м. јединице 24 див. напале су једну колону недићеваца у јачини 850 војника и два тенка који су покушали да од Лесковца продру на нашу слободну територију. Непријатељ је имао 10 мртвих и 30 рањених. и враћен у Лесковац. Наши губитци 1 лакше рањен.
- Бр. 38.
Јединице 24 див. онеспособиле су пругу Дољевац—Прокупље и држе је под сталном контролом.

¹ Оригинал, писан руком, у архиви Војноисториског института, под бр. 21—1, к. 184.
² Види док. бр. 122.

**ЗАПОВЕСТ ШТАБА ДВАДЕСЕТ НЕТЕ НО ДИВИЗИЈЕ ОД
17 АВГУСТА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ШЕСНАЕСТЕ. О-
СЛМНАЕСТЕ И ДЕВЕТНАЕСТЕ СРПСКЕ НО БРИГАДЕ
ЗА НАПАД НА ГРАМАДУ, СВРЉИГ И НИШЕВАЦ¹**

ШТАБ
XXV ДИВИЗИЈЕ НОВЈ.

Оп. Бр. 20
17 августа 1944 год.

ЗАПОВЕСТ

Секције Ниш—Зајечар 1 : 100.000

Према прикупљеним податцима у Сврљигу и школи налази се до 100 Бугара. Једна група недићеваца напустила је Сврљиг нашом појавом на овом терену. Око тунела Грамаде налазе се 100 Бугара који обезбеђују тунел са обе стране. Такође и у Нишевцу налази се око 100 Бугара. Бугари су утврђени бункерима и рововима. У Књажевцу према **непотпуним** податцима око 300 до 500 непријатељских војника углавном Руса белогардејаца. На територији Озрен, Сокобања, Бољевац оперише наша 23 дивизија, која је **извештена о** нашем доласку. Наша дивизија извршиће у току ове **ноћи** ликвидацију непријатељских осигурања на комуникацији Ниш, Сврљиг, Књажевац и то на отсеку Грамада, Сврљит. Нишевац- и потом се разместити на просторију Лалинац, Пирковац, Давидовац, Галибабинац, Божиновац, Мечији Дол, Варош, Висока Стена, одакле ће ухватити везу са 23 дивизијом. У циљу извршења предњег

НАРЕЂУЈЕМО:

1. XVIII Српска бригада извршиће покрет правцем с. Извор. Падалишта. Сливовик одакле ће упутити један батаљон за ликвидацију Нишевца, а са осталим деловима и неборачким деловима XVI Српске бригаде продужити правцем Миљковица—с. Плужина, Каљичје—Дрвена Орница, **Планиница**, Галибабинац и разместити се на просторији Га-

¹ Орипшал, плсап машином, у архиви Војноисториског инсти-
*Ута, под бр. 23/1, к. 1089.

⁴ О извршењу ове заповести види Зборник, том I, књ. 11 — из-
Здштај пгаба Двадесет пете НО дивизије Главном штабу НОВ и ПО
Србије од 21 августа 1944 године.

либабинац, Големи Врх (к. 951), Трештена Бука (к. 940), с. Божиновац, Ограовица, Рт. Батаљон који ће вршити ликвидацију Нишевца упутити тако да буде у могућности да напад отпочне ноћас у 24 часа. Са осталим делом бригаде кренути од Округлице, заједно са овим штабом у 20 часова. Ухватити везу са XVI бригадом и утврдити место прихватања неборачких делова XVI бригаде.

2. XVI Српска бригада извршиће ликвидацију непријатељског гарнизона у Сврљигу са два батаљона. са једним батаљоном обезбедити се на правцу од Књажевца и на правцу од Беле Паланке и то са правца од Књажевца на линији Падалишта, Мерлин Дел, Вртлог, са правца од Беле Паланке на линији Голато Врх, ЦрноЈвевица, к. 482 и по ликвидацији Сврљига оставиће један батаљон на просторији Сврљиг, Мерцелат ради извлачења материјала потребног за јединице, а са осталим деловима сместиће се на просторији Мечији Дол, Плужина, Висока Стена, Дрвена Орница, Смолница, с. Радимиловац. Пошто се извуче потребан материјал из Сврљига повићи све снаге.

3. XIX Српска бригада извршиће ликвидацију непријатељског осигурања комуникација у Грамади са потребним делом снага, а са ^сталим делом продужиће покрет правцем Преконога, Липница, Лалинац и разместити се на просторији Лалинац, Сливје, Пирковац, Давидовац и затворити још одмах правац Алексинац—Сврљиг. Јединице XVIII и XIX Српске бригаде које буду вршиле ликвидацију Нишевца и Грамаде неће се повлачити без извештаја XVI Српске бригаде да више нису потребне на том месту, ради чега одржавати чврсту међусобну везу.

4. Штаб дивизије кренуће са XVIII Српском бригадом и по преласку железничке комуникације задржаће се у северном делу с. Плужина до Каљичја где ће бити у току борбе, те на ово место слати извештаје.

5. Јединице које буду ликвидирале Нишевац и Грамаду обавезно ће рушити и пругу, те да би се спречила интервенција оклопних возова.

6. Знак, да је Сврљиг ликвидиран биће две ватре на Сливовички Врх (к. 481), да је Нишевац ликвидан на к. 440 један км. источно од Нишевца, да је Грамада ликвидирана на к. 605 дакле, на свим местима по две ватре.

7. У току покрета употпунити податке о непријатељу. У нападу блокирати опкољено место, а уништавање непријатеља у утврђеним упориштима вршити ударним трупима снабденим одговарајућим наоружањем т.ј. „дон-булима“, противтенковским пушкама, бомбашима и бацачима. Избегавати нагомилавање да се не би трпели излишни губици.

8. Све теже рањенике одлшх упућивати за с. Ллужина где ће бити хируршка екипа, у току борбе.

9. Почетак напада на сва места ноћас тачно у 24 часа, те ће према томе све јединице извршити благовремени покрет.

10. Забранили најстрожије неорганизовано набављање материјала у Сврлгиу у случају његове ликвидације и све преступнике одмах стављати под најстрожију одгонорност. Забранили улазак појединаца у куће сем у случају непријатељског- отпора из ње или потребног претреса, који ће наређивати старешина.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Рад. **Н. Јовановић**

Командант, п.пуковник
Рад. **Т. Јовановић**

Начелник, мајор
Драгослав Петровић

БР. 156

ИЗВЕШТАЈ ОБАВЕШТАЈНОГ ОДЕЉЕЊА ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ ОД 18 АВГУСТА 1944 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО СРБИЈЕ О НЕПРИЈАТЕЉСКИМ СНАГАМА У ЛЕСКОВЦУ, ЛЕБАНУ И ПУКОВЦУ¹

ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО СРБИЈЕ

Положај

РЕДОВАН ДНЕВНИ ИЗВЕШТАЈ.

Лебане: бугарски гарнизон 6 до 700 војника и официра. ружање једног батаљона.

Добровољци у јачини 1.500 до 2.000, током 15 о.м. отишли за Лесковац, с њима је отишла моторизација којом руководе Немци и белогардејци. Приликом повлачењо добровољаца с њима се повукао срески начелник и претседник општине из Лебана.

Лесковац: у Лесковац је стигао један транспорт Немаца који логорују код цркве Св. Илије. Према подацима добровољци се крећу сви према северу из Лесковца и из Грде-

¹ Оригинал. писан машином, у архиви Војноисториског института. под бр. 8/2, к. 183.

лице (један батаљоћ 5 добровољачког пука био у **Грделици**). Немци су **одмах** по стицању у Лесковац вршили појединачна хапшења.

14 о.м. кроз Лесковац је прошао један транспорт немачких борбених чамаца са посадом, а иза њих један транспорт обалске артиљерије у правцу Скопља.

С. Пуковац: налази се око 200 четника под командом војводе Драгутина „Пуковског“ који врши повремене упаде у околна села и терорише народ и понеког одводи са собом. Морал његове војске доста слаб. Долази у обзир акција против њега са мањом јединицом.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ'

18 августа 1944 год.
Положај

Начелник Обавештајног одељења
мајор
Иик. Божанић

БР. 157

НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ ОД
18 АВГУСТА 1944 ГОД. ШТАБУ ДВАДЕСЕТ ЧЕТВРТЕ НО
ДИВИЗИЈЕ ЗА ОБЕЗБЕЂЕЊЕ И ИРЕБАЦИВАЊЕ ЕНГЛЕ-
СКЕ МИСИЈЕ НА ТЕРЕН ПИРОТСКОГ НОП ОДРЕДА,
ЗА ПРИХВАТ И ЕВАКУАЦИЈУ РАЂЕНИКА ДВАДЕСЕТ
ДРУГЕ НО ДИВИЗИЈЕ ЗА ИТАЛИЈУ¹

ГЛАВНИ ШТАБ НОВ И ПО
СРБИЈЕ

Пов. Бр. службено
18 августа 1944 г.
у 8 час.
Положај

ШТАБУ XXIV ДИВИЗИЈЕ НОВЈ

1. Према вашем извештају још нису упућени од 13 бри-
гаде енглеска мисија за Пиротски одред, као и другови са
материјалом за XXV дивизију.

Наредите 13 бригади да са сигурним обезбеђењем упути
одмах све горе наведене у Црну Траву нашим деловима који

¹ Оригинал. писан машином, у архиви Војноисториског инсти-
тута, под бр. 20/2, к. 181.

се тамо нгилазе. Од Црне Траве енглеска мисија да се по-
сезке са Пиротским одредом, а другови за XXV дивизију да
се код исте пребаце преко Пиротског одреда. Штабу XXV
дивизије јавићемо радиофамом да их прихвати.

Напомињемо још једном потребу сигурног обезбеђења
енглеске мисије.

2. У току следећих дана стићи ће рањеници XXII ди-
визије са једном бригадом у рејон Кукавице ради евакуа-
ције за Италију. Ове рањенике прихватите, ухватите везу
са бригадом која их прати и пренесите јој наше наређење
да се задржи у рејону Кукавице до нашег даљег наређења.
Штаб дотичне бригаде нека ухвати преко вас везу са овим
штабом. јер од нас има да прими и понесе сву пошту и
остало за штаб XXII дивизије.

3. Друга новинара Панића упутите хитно у овај Јитаб.

4. Друг Милоје Спасић заменик команданта Јабланич-
ког подручја нека иде одмах на своју дужност.

5. Пошто имате довољно оружја и муниције, известите
нас шта вам је уопште од материјала сада потребно да вам
савезници бацају.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

За штаб
начелиик штаба,
генерал-мајор
Руд. **Приморац**

БР. 153

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ ДИВИЗИЈА
ОД 18 АВГУСТА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ДРУГЕ ПРОЛЕТ
ТЕРСКЕ, ПЕТЕ И СЕДАМНАЕСТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ 3\
ФОРМИРАЊЕ МОБИЛИЗАЦИСКИХ ОТСЕКА ПРИ ШТА
БОВИМА БРИГАДА И ДИВИЗИЈА У ЦИЉУ МОБИЛИЗА
ЦИЈЕ ЉУДСТВА ЗА ЈЕДИНИЦЕ ДИВИЗИЈА¹**

О—1^а
Бр. 26
18.VIII.1944

К—I³

Пошто наше јединице дејствују на територији гдје још нијесу успостављени органи војне области и народне власти, то у циљу мобилизације људства за попуњу наших јединица, као једног од основних наших задатака, а да би био проведено истовјетан поступак код свих наших јединица, формираће се одмах при штабовима дивизија, односно штабовима бригада које самостално оперишу мобилизациска отсјечи и то:

1. отсјечи при штабовима дивизија које сачињавају три члана: један члан штаба дивизије, референт санитета штаба дивизије и један официр кога одреди штаб дивизије.

2. Отсјечи при штабовима бригада, које сачињавају: замјеник команданта бригаде, референт санитета бригаде и један официр кога одреди штаб бригаде.

За мобилизацију долазе у обзир сви физички и духовно способни мушкарци од навршене 18 до навршене 35 године старости.

Жене примати само уз добровољни пристанак.

Испод 18 година старости као и изнад 35 година примати у војску само на добровољној основи, но, ни у том случају испод 15 и преко 45 година старости.

Питање мобилизације у првом реду је политичко питање, те ће мобилизациски отсјечи заједно са политичким радницима дотичне јединице провести раније преко зборована, састанака и конференција припрему за мобилизацију, чија ће дужина зависити од времена боравка јединице на дотич-

¹ Оригинал, писан машином, у архиви Војноисториског института, под рег. бр. 14/4.

• Штаб Оперативне групе дивизија
• Пета НОУ дивизија

ној гтросторији или спремности тога краја да пође у нашу војску.

Овај штаб неће одређивати зоне мобилизације за поједине јединице, већ ће се по том питању саглашавати мобилизациошл отсјеци при штабовима дошизија, односно при штабовима бригада.

Поступак при мобилизацији:

а) после извршене политичке припреме и састављених спискова позивати на за то одређено зборно мјесто у одређено вријеме све људство са личном спремом, које долази у обзир за мобилизацију, гдје ће се извршити љекарски преглед. Неспособном људству издавати прописна увјерења о привременој или сталној неспособности.

б) Расподјелу мобилисаног људства вршиће штаб дивизионе дивизије, извјештавајући овај штаб о броју мобилисаних, да би у случају да једна дивизија мобилише несразмјерно другој дивизији, овај штаб могао дио мобилисаног људства са територије једне дивизије додијелити другој дивизији.

У рејонима гдје би мобилизација могла довести до масовног неодржавања мобилизацију не вршити већ и даље **проводити** упоран и еластичан политички рад, да би у тим рејонима после успостављања војно-политичке власти могла бити спроведена мобилизација.

Послије успостављања војних власти Главног штаба за Србију или доласка на територију неке војне области, мобилизациошл отсјеци ће вршити мобилизацију само уз дозволу војних области штабова на чијој територији оперишу наше јединице.

Штабови дивизија ће после формирања мобилизациошл отсјека истима објаснити важност њиховог задатка и разрадити им ово наређење.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант,
генерал-лајтнант
Пеко Дапчевић

Достављено:

Главном штабу за Србију, — на знање
П—1, К—1 и В—1¹

(М. П.)

⁴ Друга пролетерска, Пета и Седмнаеста НОУ дивизија

ПРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
ОД 18 АВГУСТА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ДРУГЕ И ЧЕ-
ТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ И ТРЕЋЕ СРПСКЕ ПОУ БРИГАДЕ
ЗА ЗАТВАРАЊЕ ПРАВАЦА ПРЕМА КУРШУМЛИЈИ П
БЛАЦУ И УПУЋИВАЊЕ ТЕШКИХ РАЊЕНИКА У ИТА-
ЛИЈУ НА ЛЕЧЕЊЕ¹

П—1
О. бр. 96
18.VIII.1944. г.
у 21 нас

П—2, П—3 и П—4

У вези примљеног радиограма од О—1, П—3 треба сутра до мрака са свим тешким рањеницима наше јединице да буде на просторији с. Игриште—Жегрова, где ће добити даље наређење.

У вези овог покрета П—3, врши се следеће помјерање јединица:

1. П—2 сутра до 8 часова треба да буде на просторији с. Вишесело—Манастирци—Црквина с тим што би и даље један батаљон задржали на просторији Музаћ—Рашица, ради затварања правца према Блацу и одржавања везе са јединицама Б—1. До одређеног времена треба смјенити све Дјелове П—3 да би ови могли извршити покрет. Затварати све правце према Блацу и комуникацији Блаце—Куршумлија.

П—4 упутиће један батаљон у с. Неваде сјутра до 8 часова тако да до тог времена смјени јединицу из П—3 која се ту налази. Према томе, сектор П—4 биће Неваде—Жуч—Сагоњево.

3. П—1 и даље ће се налазити у с. Сагоњево, засеок Морачане.

4. П—3 ће у току сутрашњег дана извршити покрет, тако да до мрака буде на просторији с. Игриште—Жегрова Овде ће добити наређења за даљи рад". У с. Жуч примиће све тешке рањенике јединица П—2 и П—4, које ће даље сами транспортовати. Рањеници из П—2 и П—4 треба да буду у с. Жуч сјутра најкасније до 10 часова. Потребно је да ове јединице мобилишу што више сељака за ношење рањеника и да их предаду П—3.

¹ Оригинал, писан машином, у архиви Војноисториског института, под бр. 46/2.

² Види док. бр. 163.

5. При одабирању рањеника за слање у Италију водити рачуна о томе да пођу само они којима је то заиста неопходно. (Сва носила, теже коњаник • и оне којима је потребна операција). Све оне који имају изгледа да оздраве у року од мјесец дана, а сада су коњаници или пјешаци не упућивати.

П—3 и П—4 нека дадну за своје рањенике¹ по зедну болничарку, с тим што ће се те болничарке вратити. Ове болиичарке треба да понесу довољно завојног материјала,

П—3 упутиће хируршку екипу код П—1, гдје ће се налазити.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар,
плуковник
Милинко Ђуровић

Командант, пуковник
Љубо Вучковић

БР. 160

НАРКЪЕЊЕ ШТАБА ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ ДИВИЗИЈА
ОД 18 АВГУСТА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ДРУГЕ ПРОЛЕ-
ТЕРСКЕ И ПЕТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ЗА ДЕЈСТВО 11А ПРО-
СТОРИЈИ ГОРЊА ЈАБЛАНИЦА—КОСАНИЦА—АРБАНА-
ШКЕ ПЛАНИНЕ—КУРШУМЛИЈА—КОПАОНИК—БЛАЦЕ¹

0—1

0. Бр 30
18.VIII.1944
у 23 час.

К—1

У вези ново постављених задатака пред нашу групу јединице П—1 извршиће покрет са садашње просторија и дејствоваће на просторији Арбанашка Планина—Суза Река—Гајтан—Косаница—Горња Јабланица. Јединице К—1 деј-

^a Тежи рањеници који су јахали коње.

¹ Оригинал, писан машином, у архиви Војноисториског института, под бр. 15/4.

¹ Вероватно, Пуста Река

ствоваће на просторији Копаоник—Куршумлија—Блаце—
Јастребац. Јединице Б—1 остаће на досадашњој просторији.
У циљу извршења предњег

НАРЕЂУЈЕМО:

1. Јединице П—1 извршиће покрет са садашње просторије у три колоне³.

а) Десна колона — П—3 — извршиће покрет са садашње просторије сјутра 19 о.м. тако да прије мрака стигне на просторију с. Жегрова—Трмка. Са овом колоном упутити све теже рањенике из јединица П—1 т.ј. оне рањенике који долазе у обзир за транспорт у Италију. Са просторије Жегрово—Трмка извршити покрет 20 о.м., т.ј. по пријему свих тежих рањеника јединица К—1, основним правцем Куршумлиска Бања—Рача. Из Раче све рањенике упутити са два батаљона правцем Ђаке—Горњи Гајтан, гдје се повезати са тамошњим нашим јединицама и сачекати долазак јединица П—2, одн. извршити даљи транспорт рањеника до аеродрома, управљајући се према ситуацији. По предаји рањеника вратити се у састав главнине. Са главнином од три батаљона продужити даље и дејствовати на просторији Косаница—Горња Јабланица затварајући правце од комуникације Лџебане—Приштина као и од комуникације Подујево—Куршумлија.

Не упупгати се за сада ни у какве борбе са албанском војском и милицијом на територији коју контролишу албанске власти.

Скреће се пажња да на просторији с. Грпеза—Добри До има још остатака разбијених четничких банди које треба уништити.

б) Средња колона — јединице П—2 — извршиће покрет са садашње просторије 20 о.м. т.ј. по пријему рањеника из јединица Б—1, правцем одређеним за десну колону до с. Раче, а затим продужити правцем Ђаке—[Г. и Д.] Гајтан и размјестити се на просторији Гајтан—Слишане -Бучумет, са задатком затварати правце од комуникације Лџебане—Приштина.

в) Лијева колона — јединице П—4 — извршиће покрет са садашње просторије 20 о.м. општим правцем Барбатовца—Плочник—Бресник, но тако да се обадвије комуникације т.ј. комуникација Блаца—Куршумлија и Куршумлија—Прокупље пређу током ноћи 20 на 21 о.м. како би се избјегле непожељне борбе и евентуални губици. По прелазу комуникације размјестити се и дејствовати на просторији

* Види док. бр. 163.

с. Дрбанашка—с. Рагаје—с. Житни Поток—Сува Река. Затварајући хтравце од комуникације Прокупље—Куршумлија и дејствовати на истој комуникацији.

Штаб П—1 одржаваће са нама сталну радио-везу а према потреби и везу преко курира достављајући извјештаје са свога сектора.

2. К—1 пребациће сјутра 19 о.м. једну своју јединицу на просторију с. Невада—Вишесело, са задатком затварања правца од комуникације Блаце—Куршумлија⁴. Остале двије Јединице задржати на садашњим просторијама до даљег наређења.

Све теже рањенике, који долазе у обзир за транспорт у Италију предати сјутра 19 о.м. до 24 часа јединици П—3. За ношење својих рањеника мобилисати потребан број селџака са садашње просторије.

3. Јединице Б—1 остаће до даљег наређења на оадашњим просторијама са истим задацима.

Све теже рањенике, које треба транспортовати у Италију, најхитније предати јединицама П—1 на просторији с. Сагоњево.

О—1 остаће сјутра 19 о.м. на истој просторији, а 20 о.м. кретаће се са К—1.

Јединице П—1 за вријеме свог боравка на одређеној просторији биће у оперативном погледу под командом Глазног штаба НОВ и ПО за Србију.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Б. д. начелника,
потпуковник
Саво Дрљевић

Командант,
генерал-лајтнант;
Пеко Дапчевић

(М. П.)

I

⁴ Види док. бр. 165.

БР. 153

ЗАПОВЕСТ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ПЕТЕ НО ДИВИЗИЈЕ ОД
18 АБП СТА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ШЕСНАЕСТЕ О-
САМНАЕСТЕ И ДВАДЦЕТЕ СРПСКЕ НО БИГАДЕ ЗА
ГАЗМЕШТАЈ НА ПРОСТОРИЈИ ЗОРУНОВАЦ—КРСТА-
ТАЦ—СЈЕМЕН—ЧНТЈУК—ОРЕШАЦ—ЦЕРОВИЦА И ЗА-
ТВАРАЊЕ ПРАВАЦА ПРЕМА КЊАЖЕВЦУ, БОЉЕВЦУ
И СОКОБАЊИ¹

ШТ АБ
XXV ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
Оп. бр. 21
18.VIII.1944 г.

ЗАПОВЕСТ

Секција Ниш—Зајечар 1 :100.000

У циљу спајаша и координације са 23 дивизијом нашч дивизија извршиће покрет на север". У Књажевцу има Бугара у јачини једног батаљона, такође и дуж пруге ка Сврљигу и Зајечару код тунела и мостова. Добровољаца кма око 800 људи у Бољевцу и Зајечару. Остале снаге у Зајечару нису испитане. У Сокобањском срезу по непровереним податцима налази се наша 23 дивизија. Ми ћемо извршити покрет у том правцу и ради истог

НАРЕЂУЈЕМО:

1. Да 18 Српска бригада данас 19 овог месеца у 17 часова изврши покрет правцем Жеженац, Скробница, Тумба и размести се на просторије с. Орешац—с. Зоруновац, Голи Чукар, (К. 627), Голи Врх (К. 732), с. Зубетинац, Слемен (к. 10'8), Крстатац (к. 1069). На овој просторији обезбедити се и учинити такав распоред јединица да се осигурају сви правци од Књажевца и Бољевца. Организовати у истим правцима добру обавештајну службу као и према Зајечару.

2. 16 Српска бригада извршиће покрет данас 19 ов. месеца у 17 часова правцем село Радмировац, Јесеновица (к. 836), Жеженац (к. 364), Ливађе, с. Скробница (гробље}, с.

¹ Оригинал, писан машином, у архиви Војноисториског института, под бр. 24/1, к. 1089.

* О извршењу ове заповести види Зборник, том I, књ. 11 — извештај Штаба Двадесет пете НО дивизије Главном штабу НОВ и ПО Србије од 21 августа 1944 године.

Читлук, и размести се на просторији Крстатац (к. 1069), Голи Трап (к. 833), К. 864, Вардиште, с. Милушинац, Свети Ђилија, с. Врело, Товареж, с. Читлук. На истој просторији **учинити** повољан распоред јединица и затворити правце са Соко Баше и Бољевца, иа којим правцима организовати што бољу обавештајну службу. Користити за храну и села **Сесалац** и Богдинац. Водити рачуна да не дође где до сукоба, **са** једштацама наше **23** дивизије.

3. 19 Српска бригада извршиће покрет данас 19. ов. месеца у 17 часова правцем с. Радмировац, Галибабинаи, Божиновац и размести се на просторији Ограовица (к. 839), Средњи Рт (к. 898), Буриловац, Тумба (к. 912), с. Церовица, Плашавац (к.965), Сибинов Гроб (к. 968), Богово Гумно (к. **945**); на овим просторијама затворити правце гфема Књажевцу и према пружи и организовати што бољу обавештајну и извиђачку службу, нарочито дању. На правцима за извиђање могу се искористити сва села за храну.

4. Штаб дивизије кренуће у 17 часова правцем за **16** Српском бригадом и разместиће се у селу Читлуку. где Не бити иоћас и сутра 20 ов. месеца.

Све јединице извршиће покрет и не сметати једна другу у покрету пресецањем једна друге. 16 дивизија³ ће известити штаб ове дивизије при пролазу, да би исти могао да крене за њом. Благовремено прибавити потребан број путовођа и носилаца рањеника.

По доласку на одређене просторије одмах известити **оезз** штаб. Такође благовремено извештавати и о месту штаба бригаде.

СМРТ ФЛШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
отсутан'

Командант. п.пуковник
Рад- Т. Јовановић

Начелник, мајор
Драгослав Петровић

(М. П.)

* Треба да стоји: Шеснаеста бригада.

⁴ Радош Јовановић-Сеља

**ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ПРВЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ
ОД 18 АВГУСТА 1944 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО
СРБИЈЕ О БОРБАМА ЈЕДИНИЦА ДИВИЗИЈЕ ОД 12—17
АВГУСТА 1944 ГОДИНЕ¹**

ШТАБ 21. УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Н.О.В.

БР 8

18-УШ-1944

М. Пупавица

ГЛАВНОМ ШТАБУ СРБИЈЕ

Доставља се војни извештај о вођеним операцијама за последњих седам дана код ове дивизије.

Распоред наших јединица на дан 12 о.м. био је:

а) IV бригада на просторији Бранкова Кула—Каменица—Мала Пупавица—Маричиће—Марина Кула. У току дана припремали смо напад на Куршумлију, али с обзиром да је у Барлово била стигла једна већа колона Немаца исти је одложен.

б) V бригада је прешла Топлицу и сместила се на простору села Велика Плана—Речица. Задатак јој је био да се прикули, среди и чека даље задатке.

в) VI бригада отпратила је рашенике за Бојник.

Дана 13 о.м. распоред јединица без промене. Немци из Барлова су отишли ка Блацу и ми смо решили да се у току ноћи изврши напад на Куршумлију у циљу растерећења Пекових јединица тј. барем задржати јединице у Куршумлији да не пођу ка њему. Пошто су извршене све припреме бригада је извршила подилажење непријателским положајима на Самокову, Цитлани и гробљу и у 2 часа 14 о.м. извршила напад на непријатеља. Напад је био силовит, али је и непријатељ давао жилав отпор. Баталон који је дејствовао преко Марине Куле успео је брзо да овлада спољним утврђењима, прегази Топлицу и допре до Болнице на северу града. Болница је била евакуисана и унутра нађено само неколико баба. Нападна колона преко Самокова ликвидирала је сва непријатељска утврђења на истом и допрла до бетонских бункера који су били ограђени

¹ Оригинал, исан машином, у архиви Војноисториског института, под бр. 18/5, к. 1040.

са 3 реда жице, одакле није могла даље продирати. У за-
падном и јужном делу града била је велика непријатељска
комора. запрегнута за покрет. Непријатељских војника је
на том делу такође било много ван положаја. Постављени
су тешки бацачи на Самокову и тукли из непосредне бли-
зине војску и комору. Војска се разбежала по кућама, док
је комора и даље остала налољу изложена дејству бацача.

Не успевши да се потпуно ликвидира град, колона која
ЈР била допрла до болнице под притиском непријатеља који
је долазио од правца Микуљана почела је да се извлачи у
правцу Марине Куле, док је колона на правцу Самоково
сстала и даље и дејствовала како на комору тако и на на-
ступајућег непријатеља. Око 6 часова наишао је воз од Про-
купља. Баталјон који је био на обезбеђењу код Крчмара
сачекао га је, тукао противколским пушкама и зауставио.
Из воза је почела да искаче војска. Наши су их дочекали
иушчаном и митраљеском ватром, како оне који су изашли
из воза, тако и оне који су још остали у возу. Воз је затим
нагло кренуо назад и побегао у правцу Прокупља. С обзи-
ром да напад није успео тј. да град није заузет, а пошто је
почела да дејствује јака артиљериска ватра од Мачковца ка
Самокову, то се и ова колона повукла ка Љуши. Постављени
адатак задржавање непријатељских снага је у потпуности
извршено, тј. успело се да задржи цео гарнизон у Куршум-
лији, поврати један део снага који је био пошао ка Са-
гошеву и врате снаге које су од Прокупља покушале притећи
у помоћ Куршумлији.

V и VI бригада су се још увек налазиле на просторији
Којник—Велика Плана.

Дана 14 о.м. успостављена је веза са Пеком под чију
нас је команду ставио Главни штаб. Пеко је донео одлуку
да се ноћу између 14 и 15 о.м. изврши напад на Куршум-
лију и то П—1 од правца Микуљана, К—1 од правца Мир-
нице и Самокова, а наша дивизија од правца Марине Куле
са једном бригадом а са две да затвори правац од Прокупља
и то што дубље, као и да ликвидира железничке станице
на тој просторији, разруши пругу и друм.^г

Напад је почео око поноћи и трајао до ујутру. Борба
је била јака. Наша IV бригада успела је да савлада све
препреке на њеном путу и стигла до у град. П—1 и К—1
такође су стигле у град. И овога пута бетонски бункери нису
пили савладани и пред свануће све су се јединице повукле
из града на полазне положаје. Око 12 часова стигла је наша
VI бригада из Бојника у село Товрљане. Наређено јој је да

* Види док. бр. 163.

одмах крене за село Доње Точане, постави се према Прокупљу као обезбеђење, да разрухли друм и пругу и повеже се са јединицама V бригаде, којима је послато наређење да се поставе на левој обали реке Топлице на Умац (кота 472). Баталјон IV бригаде који је био у резерви напао је око 4 часа пругу и железничку станицу Пепељевац, коју су бранили Бугари. Станица је заузета и запаљена. Заробљено је 8 Бугара са 8 пушака и 15.000 метака. Пруга је разорена, пут онеспособљен.

У два дана борбе за Куршумлију непријатељ је имао грема обавештењу добијеном после напада, од сељака V првом дану 33 мртва, а у другом исто толико тј. око 70 у мртвима и већи број рањених. Убијено је око 30 коња.

С обзиром да се није успело дана 15-ог заузети Куршумлију, као и то да је веза са Пеком због даљине била отежана, а пошто смо сматрали да ће се напад обновити 16-ог увече, то смо Пека обавестили да ћемо ако чујемо борбу на њиховом сектору обновити и ми напад на Куршумлију. Око 21 час отпочела је борба у Куршумлији тј. на Самокову и ми смо кренули у напад. Борба ове ноћи била је најстрашнија тј. ове ноћи Пеко није нападао, већ су се само патроле потукле, док се сва непријатељска ватра била сконцентрисала према нама. Ураганска артиљериска, бацачка и митраљеска ватра није престајала ни једне секунде од 9 сати увече до 6 ујутру. И овога пута ми смо продрли у град и ујутру се повукли на Марину Кулу. Ове ноћи нисмо имали ни једног мртвог, ни рањеног. Док смо у прошле 2 битке имали укупно 2 мртва и 5 рањених.

Дана 16 о.м. продужено је са рушењем комуникација. Заузете су станице Барлово и Плочник. Станице су запаљене са свим утврђењима око њих, пруга разрушена, друм прекопан. Ка станицама је запаљено 100 вагона. Заплењено је 28000 метака, 20 пушака, 1 шарац са 6 резервних цеви, 15 шињела, 10 пари одела, 2 пара чизама, 2 пара ципела, 15 ћебади, 60 кгр. пиринча, 2 канте масти, 70 кгр. макарона, 8 ашовчића, 20 шаторских крила, 15 чутурица, 20 опасача, 20 фишеклија. Ове станице је ликвидирала наша VI бригада. Пруга је доста добро порушена, скретнице су поломљенр.

У току 17 о.м. продужено је са темељнкм рушењем комуникација, док је VI бригада припремила напад на Белољин са једним делом снага. Гарнизон у Куршумлији је потпуно отсечен. Послали смо им писмо да пређу на нашу страну. Они су потврдили пријем и вероватно би дошло до разговора да није увече стигла од правца Барбатовца једна ауто-колона. Са овом колоном је изгледа дошло и 6 топова,

ЈОИ су читав сат дејствовали на наше положаје. Губитака лисмо имали. Наша V бригада, којој наређење није могло да стигне на време, била је јуче на просторији Белољин—Блаце. Наредили смо VI бригади да ухвати везу са њом.

Садашњи наш распоред је следећи: IV бригада на подожјама према Куршумлији од Марине до Бранкове Куле. VI бригада село Ђушница—Г. Коњуша—Липњак—Точане. Задатак: затварање правца од Прокупља офанзивним дејстаом уздуж пруге и реке Топлице, овлађивање станицама, рушење пруге и друма. V бригада се налази на истој просторији као и јуче.

Наше даље намере су задржати се на садашњој просторији и дати потребна обезбеђења према Прокупљу, сем VI бригаде која треба да заврши задатак чишћења комушкација. На овој просторији желимо да јединице одморимо, прикупимо и очврснемо, тј. спремимо за извршење **далјих** задатака.

Морал код наших бораца се поправно последњим акцијама, док је код IV бригаде на доста доброј висини. **Војници** IV бригаде, као и "У1-те су се у последњим борбама показали способни да извршавају постављене задатке у границама њихове бројности (бројног стања). Код V бригаде је **морал** такође на доста доброј висини и ова би бригада могла да се употреби добро према своме броју, као и остале **јединице**.

Сада смо добили извештај да су три непријатељска камиона од четири колико их је било у колони одлетела у ваздух заједно са војницима код Поточића налетевши на постављене нагазне мине. Пруга је и на том сектору разрушена. Не зна се тачан број мртвих и рањених војника. Мртве и рањене су превозили за Прокупље четвртим камионом и са 11 сељачких кола (око 50 мртвих и рањених). Прилог: изв. об. центр.

Полит. ком., п. пуковник
Р. Антуновић

Командант, пуковник
Мил. Милојевић

(М. П.)

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
ОД 19 АВГУСТА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ДРУГЕ И ЧЕ-
ТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ И ТРЕЋЕ СРПСКЕ НОУ БРИГАДЕ
ЗА ПРЕБАЦИВАЊЕ ИА ПРОСТОРИЈУ ПУСТА РЕКА—
ГОРЊА ЈАБЛАНИЦА¹

П—1²
О. бр. 97
9.УП1.1944. г.
у 9.50 ч.

П—2, П—3 и П—4³

(Секција Куршумлија, Прокупље, Приштина, Лебане,
размер 1 : 100.000)

У вези ново постављених задатака пред нашу групу
добили смо наређење* да извршимо покрет до на просторију
Арбанашка Планина—Сува Река*—Гајтан—Косаница—
Горња Јаблашхца.

Јединице К—1" дејствоваће на просторији Копоник—
Куршумлија—Блаце—Јастребац.

Јединице Б—1⁷ остаће на досадашњој просторији, Ц,
Брус—Александровац—Крушевац—Разбојна.

У циљу извршења предњег

НАРЕЂУЈЕМО:

1- П—3 са свим тешким рањеницима наших јединица
у току данашњег дана доћи ће на просторију Игришта—Же-
грова, како је то већ наређењем о. бр. 96 предвиђено.* На
овој просторији примиће све тешке рањенике из К—1.

20 о.м. у 5 часова изјутра продужити покрет правцем
Жегрова—В. Шатра—Куршумлиска Бања и разместити се
на просторији Крток—Равни Шорт—Калудра—Рача. У коли-
ко су комуникације Куршумлија—Подујево у промету,

¹ Оригинал, писан машином, у архиви Војноисториског инсти-
тута, под бр. 47/2.

Друга пролетерска дивизија

¹ Друга и Четврта пролетерска и Трећа српска НОУ бригада

¹ Види док. бр. 160.

Вероватно, Пуста Река

• Пета НОУ дивизија

• Седамнаеста НОУ дивизија

¹ Види док. бр. 159.

онда се не задржавати непосредно уз комуникације и на
№има

21 о.м. у 5 часова изјутра упутити све теже рањенике наших јединица и јединица К—1 са два батаљона правцем **рзча**—Саставци—Ђаке—Г. Гајтан. По доласку у Г. Гајтан повезати се са тамошњим нашим јединицама и сачекати аолазак јединице П—2. На овој просторији примити рањенике Б—1. који ће дотле ићи са јединицом П—2 и извршити даљи транспорт свих тежих рањеника до аеродрома. Са ова два батаљона треба да пође неко и од чланова Штаба П—3. По предаји рањеника батаљони ће се вратити у састав главнине.

Са свима осталим деловима разместити се на просторији Саставци—Кутлово—Пландиште—Зебица—Ђаке—**Иван** Кула.

Имамо податке да се на просторији Трпеза—Дофри До налазе остаци разбијених четничких групација, те одмах **по** прикупљању података, приступити њиховом уништењу.

2. П—2 20 о.м. у 5 часова изјутра извршиће покрет са просторије на којој се сада налази до на просторију с. **Же-грова**—Трмка—[В.] Шатра. У току данашњег дана примити **све** тешке рањенике, који ће доћи из Б—1 у с. Сагојево.

21 о.м. у 5 часова продужити покрет правцем Куршумлиска Бања—Равни Шорт—Рача и задржати се на просторији Крток—Превој—Равни Шорт—Пећарани—Рача. У колико је комуникација за ПодУјево у исправном стању не држати јединице у непосредној близини цесте.

22 о.м. у 5 часова ујутру продужити покрет правцем Саставци—Пландиште—Ђаке—Г. Гајтан. У Горњем Гајтану све рањенике из Б—1 предати батаљонима П—3. који ће их даље транспортовати.

Размјестити **се на просторију Г. и Д. Гајтан—Слишане**—Бучумет. Задатак: **затварање праваца од комуникације** Лебане—**Медвеђа**.

3. П—4 ће 29 о.м. после подне извршити прикупљање својих јединица и приближити се што више комуникацији Куршумлија—Блаце на правцу Барбатовца. У току ноћи 20/21 о.м. пребацити се преко комуникације Куршумлија—Блаце и Куршумлија—Прокупље на правцу Барбатовца—Тмава—Д. Плочник—Точане—Грабовац и разместити се на просторији Бресник—Трнов Лаз—Пестиш.

22 о.м. у 5 часова изјутра пребацити се на просторију Арбанашка—Широке Њиве—Ргаје—Статовац. У току следећих дана поред ове просторије деловати и на просторију Житни Поток—Злата—Пуста Река—Вујаново—Магаш. 0 сваком померању јединице извештавати овај Штаб.

Углавиом, обезбеђивати се и затварати правце према комуникацији Куршумлија—Прокупље—Ниш.

4. П—1 кретаће се са јединицама П—2, а по доласку 1 на ново одређену просторију сместиће се у с. Гајтан.

5. За сада се не упуштати ни у какве борбе са албан-]
ском војском и милицијом на теритрији коју контролишу I
албанске власти.

6. Хируршка екипа кретаће се са П—1.

7. У погледу мобилизације за попуњавање наших је-]
диница схватити и поставити пред свим јединицама као !
најважнији задатак. Ради правилности спровођења мобили-
зације ступити у контакт са позадинским властима или те- I
ренским радницима где још није власт успостављена и у
споразуму са њима радити на томе послу. Где нема ни по- J
задинских власти ни теренских радника, мобилизацију I
вршити према приликама. Настојати да се добро процени
ситуација у дотичном крају да путем мобилизације не би
политички изгубили.

Поступак у односу наше војске према народу, спрово-
дити контролу над свим јединицама и борцима и надаље
врло активно, јер од тога у великом зависи како ће се народ
односити према нама и колико ће нам прилазити и ступати
у наше редове.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОВОДА НАРОДУ"

Политички комесар
п.пуковник
Мнлинко Ђуровић

Командант,
пуковник
Љубо Вучковић

В. д. начелника,
п.ггуковник
Ник. Љубичић

ЦЛРЕЂЕЊЕ ШТАБА ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ ДИВИЗИЈА
од 19 АВГУСТА 1944 ГОД. ШТАБУ ДВАДЕСЕТ ПРВЕ НОУ
ДИВИЗИЈЕ ЗА ПРЕБАЦИВАЊЕ СА ДВЕМА БРИГАДАМА
ПОД ПРОСТОРИЈУ КУРШУМЛИСКА БАЊА—ВЕЛИКА
ШАТРА—САГОЊЕВО СА ЗАДАТКОМ ДЕЈСТВА НА КО-
МУНИКАЦИЈУ БЛАЦЕ—КУРШУМЛИЈА¹

0—1

0. Бр. 32
19. VIII. 1944
у 13.50 час.

ШТАБУ XXI СРПСКЕ ДИВИЗИЈЕ

Одлуком Главног штаба НОВ и ПО Србије ваша дивизија ставља се, до даљег наређења, под команду овога штаба".

Ваш задатак биће: да се са двије бригаде поставите на просторију Бранкова Кула—Куршумлиска Бања—Велика Шатра—Сагоњево са задатком затварања праваца од Куршумлије и дејства на комуникације Блац⁴—Куршумлија—Ирокупље*. Једна ваша бригада, у заједници са једном бригадом из наше групе дејствоваће на просторији Јастрепца и изводити акције на комуникацији Прокупље—Куршумлија и Разбојна—Крушевац.

Једна бригада из наше групе прећи ће комуникацију Прокупље—Куршумлија ноћу 20 на 21 о.м. и 21 о.м. избити на просторију: с. Арбанашка—с. Рајаје.

Ваш је задатак да одмах по избијању наше бригаде на ову просторију т.ј. 21 или 22 о.м. извршите покрет са ваше-вије бригаде и размјестите их и то једну на просторију Бранкова Кула—Куршумлиска Бања—с. Жегрова а другу на просторију с. Игриште—с. Сагоњево—с. Манастирци дајући им конкретне задатке. Вашој Трећој бригади* која је сада на Јастрепцу дајте задатак да и даље остане на тој просторији стављајући се под команду штаба К—1.

⁴ Оригинал, писан машином, у архиви Војноисториског института, под бр. 20 I, к. 1040.

¹ Види док. бр. 141.

Р, * Види док. бр. 174.

И, ⁴ Пета српска НОУ бригада. Трећа српска НОУ бригада била у саставу Друге пролетерске дивизије.

Одржавајте везу на десном крилу са нашим јединицама на просторији с. Арбанашка—с. Рагаје—Косаница, а на лијевом крилу треба да имате чврсти контакт и да се ослањате на јединице К—1, које ће се налазити на просторији с. Сибилица—Разбојна—Златари.

Данас и сјутра ми ћемо се кретати са штабом К—1 на правцу с. Миршлица—с. Сагоњево а 21 о.м. налазићемо се у околиш Бруса, гдје слати све извјепгаје.

Напомињемо да се Једна јединица из К—1 налази на просторији Бело Поље—Блажево—Брзеће (на Копаонику), са којом такође одржавати везу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант, !
генерал-лајтнант
Пеко Дапчевкћ

(М. П.)

БР. 165

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПЕТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ОД 19 АВГУСТА 1914 ГОД. ШТАБОВИМА ПРВЕ И ДЕСЕТЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА РАЗМЕШТАЈ НА ПРОСТОРИЈИ НЕВАДЕ—ВИШЕСЕЛО—САГОЊЕВО¹

К—1
Пов. Број: 205/44
19 августа 1944 године
Положај

ШТАБУ К—1 И К—4

П о л о ж а ј

Јединице П—1 су у току покрета на просторију Горња Табланица, северне падине Радан Планине.

Наше јединице извршиће распоред са следећим задатцима:

¹ Оригинал. писан машином, у архиви Војноисториског института, под бр. 20/2, к. 181.

1. К—2 на просторији Неваде—Вишесело, са задатком као и раније. Са исте просторије извршиће покрет по доласку К—4 на нову просторију, како је наређено¹.

2. К—4 на просторији Игриште—Горња Мирница сачекаће пролазак јединице П—2, после чега ће се пребацити за просторију јединице К—2, с тим што ће оставити око Горње Мирнице једну јединицу за контролу правца од Куршумлије и која ће сачекати јединице XXI Срп. дивизије, а после се пребацити у састав. По доласку једшшца XXI дивизије, К—4 извршиће покрет на просторију с. Разбојна са **задатцима** како је усмено објашњено.

Ако се деси да јединице XXI Срп. дивизије стигну пре проласка П—2, К—4 ће предати положаје и извршити покрет на нову просторију, не чекајући пролазак П—2 у овом случају.

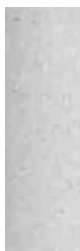
К—1 ће извршити сутра покрет за с. Сагоњево, у северозападне засеоке и К—2 ће оставити довољно места.

К—2 може заузети и мало шири распоред до даљег покрета.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар, п.пуковник
Илија Матерић

Командант, пуковник
Милутин Морача

¹ О извршењу овог наређења види Операциски дневник Операционе групе дивизија за 19 август 1944 год., докуменат бр. 179.

НЛРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ПЕТЕ НО ДИВИЗЦЈР
ОД 19 АВГУСТА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ШЕСНАЕС ГЕ
ОСАМНАЕСТЕ И ДЕВЕТНАЕСТЕ СРПСКЕ НО БРИГЛДР
ЗА ПОЈАЧАЊЕ ДИСЦИПЛИНЕ У ЈЕДИНИЦАМА

ШТАБ
XXV ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
Пов. Бр. Службено
19 август 1944 г.

ШТАБОВИМА XVI, XVIII И XIX СРП. Н.О. БРЦГАДЕ ј

У току досадашњих покрета приметили смо следеће неисправности:

1. Борци, а нарочито кад су уморни, излазе из колоне и остају да се одмарају колико они сматрају за потребно па тек онда улазе у колону.

Борци излазе из колоне ради пијења воде или браља воћа или набављања хране за себе лично.

Услед овога у великој мери опада дисциплина и чврстина једошица а исто тако смањује се борбена готовост јединица у огромној мери пошто јединице нису комиактне-већ измешане. Исто тако а нарочито због појединачног набављања хране борцима се не спречава нездрав политички развој те због тога наша војска трпи како у брзини свог развоја тако и у очима народа. На новим теренима ово може бити од огромне штете.

Убудуће овакве појаве безусловно спречити. У маршевима давати правилне застанке тј. на сваки сат марша 10 минута одмора уколико ситуација не диктира друкчије. Спровести контролу за време маршевања а приликом застанка извршити потпуну контролу. Десетар ће пребројати своју десетину и предати рапорт воднику да ли су сви борци^{на} окупу. Водник ће такође лично прегледати и пребројати да би се уверио да ли су сви борци из његовог вода на месту па ће предати рапорт командиру чете. Командири чета истог застанка предаће рапорт команданту батаљона. По доласку на циљ путовања и по давању првих обезбеђења вршити постројавања и пребројавања јединица. Сваки старешина увериће се да ли су сви борци из његове јединице дошли

¹ Оришлал, писан машином, у архиви Војноисториског института, под бр. 20/1, к. 1089.

ка маршевски циљ и испитати узроке изостанка поједаетих борапа- О овоме ће одмах поднети рапорт надлежном старет-ни. Исто тако по постројавању објаснити борцима све грешке које су прављене за време маршевања и њихов штетни утицај на извршење задатака постављених јединицама. Оне појединце који су правили грешке одмах позивати на одговорност и предузети потребне мере у циљу њихове поправке.

2. Приметили смо да се за време покрета ноћу пуши дуван. До каквих штетних последица може доћи није погрбно говорити. У будуће пушење за време покрета забранити. Дозволити пушење само за време застанака и то тако да се што мање примећује.

3. У току покрета нарочито ноћних често се кида веза услед чега борци сами издају наређења, команде да се стане или да се иде лакшв. Свима објаснити да јединицама командују само команданти и да они једино имају право да издају наређења. Остали руководиоци или борци ако сматрају да нешто треба да се предузме онда ће известити своје старешине. Да би се избегло да се јединице често заустављају да би се ухватила веза или да успоравају своју брзину кретања од сада ће се веза у току покрета одржавати *релејима*.

На сваку раскрсницу или оно место са кога би могао да скрене онај део колоне који је прекинуо везу остављати па 2 борца који ће сачекати док прође колона њихове бригаде а по наиласку следеће бригаде релеје поставља та бригада. Релеје ће постављати командант батаљона који иде у претходници.

Уколико се маршује неповољним путевима онда се код сваког места код кога се успорава кретање или чак могу да се десе несрећни случајеви као на пример на врло стрмим и каменитим отсецима путева, код јаруга или провалија или ма каквих других препрека остављати по једно одељење борца који ће имати за дужност да борцима укажу како то место треба проћи и помоћи коморама, болницама и свим онима којима треба да прођу око места. Следећа бригада на оваким местима поставља своја одељења.

На тај начин колона ће се кретати и по ноћи без задржавања без обзира да ли је колона прекинута а за време застанка колоне се прикупи.

Досадашњи начин заустављања колоне после сваког прехидања везе непрактичан је и треба га одмах одбацили пошто се страховито много губи у времену, често 100%.

4. Примећено је да борци не носе опрему по војничким *Рописима* тј. тако да им не смета у маршевању а да им **** смета за случај борбе већ, на против, да сваку ствар

имају на оном месту одакле ће је најлакше и најбрже искористити за случај потребе у борби.

Уопште одевање и ношење целокупне спреме даје врло често ружан изглед као на пример, ношење ципела у рукама или преко леђа, ношење хлеба или других ствари у рукама.

Од сад пре сваког покрета старешина ће приликом постројавања јединице извршити преглед и констатовати да ли су се борци опремили правилно и исправити појављене неисправности.

5. Штаб једне бригаде известио нас је како велики број бораца из њихове бригаде не може да издржи дуг покрет т разлога што борци имају онеспособљене ноге. Ово је знак да се није пазило на чистоћу ногу и на правилност ношења обуће. У будуће предузети потребне мере да не би дошло до онеспособљења бораца за маршевање. У првом реду пазити нл чистоћу ногу и на правилно ношење обуће. После сваког дужег марша приређивати обавезно прање ногу под контролом дежурних који ће организовати прање заједно са санитарским референтом дотичне јединице.

Онеспособљење за марш може доћи и услед неодржавања у чистоћи осталих делова тела ради чега је потребно организовати купања. У будуће мора се организовати купање бораца бар једанпут у 15 дана. За ово су одговорни штабови и санитарски референт батаљона.

6. Уопште потребно је да сами штабови бригада будно прате живот и рад својих јединица и доносе потребне мере ради повећавања њихових војничких способности од које много зависи а нарочито у нашем партизанском рату могућност извршења задатака које треба поставити или коли се постављају.

Треба имати на уму да нерешавање маршевских проблема утиче неповољно на морал јединице.

Приметили смо да код самих руководилаца нема нити довољно свести нити довољно воље а према томе ни залагања да се ови проблеми реше. Убудуће овакве појаве не могу се тумачити са наше стране као кривица бораца већ као кривица руководилаца ако ови нису предузели потребне мере да борцима објасне и да их дисциплинују. Због тога ћемо узимати на одговорност руководиоце тих јединица

II

1. Приметили смо да се још увек многи борци зову по надимцима. Чак се борци обраћају руководиоцима по надимцима руководиоца. Како је ово у супротности са учвршће-

њем и подизањем дисциплине убудуће објаснити борцима ЈС спровести кроз јединице следећи начин ословљавања:

Колтнданте, командирс, воднике и десетаре који немају чин ословљавати са: друже команданте, друже командире, друже водниче и друже десетару.

Све комесаре ословљавати са: друже комесару.

Помоћнике политичког комесара са: друже помоћнике.

Заменике команданата и командира са: друже замениче.

Оне руководиоце који имају чин ословљавати по чину например: друже генерале, друже пуковнике, друже капетане. друже поручнике, без обзира да ли му је дотични руководилац претпостављени старешина или није.

2. Овај штаб доставио је свим бригадама наређење Врховног штаба НОВ и ПО за Србију о поздрављању и ношењу петокраких звезда на шајкачама. Приметили смо да ово наређење није спроведено. Одмах спровести наређење и поднети извештај зашто до сада није спроведено иако је било могућности.

Још увек војничко држање наших бораца односно њихов војнички изглед не само да нису на достојној висини већ пружа доста рђаву слику. Одмах настојати да се ово на најкраће време исправи онако како је то у усменим инструкцијама изнето штабовима бригада.

3. У овај штаб често долазе многи борци ради незнатних потреба. Скренути борцима пажњу да ово убудуће не чине и да не прекидају у раду чланове овога штаба.

Најчешће се дешава да се упућују лекару, интснданту или некоме другом а они се прво обраћају команданту или комесару дивизије. Убудуће не рећи борцима: „Иди у штаб“, већ му објаснити како ће извршити посао.

4. Послати извештај да ли је спроведена наредба о шишању.

б. Досадашње ознаке које су носили поједини руководиоци а који још немају чина не одговарају прописима издатим од стране Врховног штаба. Ради тога одмах изменити ознаке по следећем, тј. како је прописао Врховни штаб:

а) команданти бригада носе црвени троугао са петокраком звездом у троуглу. Комесари бригада носе исти знак с тим што на звезди имају још срп и чекић.

б) Заменици команданата бригада и помоћници комесара бригада носе исте знакове као команданти и комесари с том разликом што немају доњу страну троугла.

в) Команданти батаљона носе петокраку звезду и испод ње три усправне штрафте. Комесари батаљона носе исти знак с тим што на звезди имају срп и чекић.

г) Заменици команданта батаљона носе петокраку звезду и испод ње две положене штрафте. Помоћници комесара батаљона носе исти знак као и заменици команданата батаљона с тим што на петокракој звезди имају срп и чекић.

д) Командири чета носе петокраку звезду и испод ње две усправне штрафте. Комесари чета носе исти знак с тим што на петокракој звезди имају срп и чекић.

ђ) Заменици командира чета носе петокраку звезду и испод ње једну положену штрафту. Помоћници комесара чета носе исти знак с тим што на петокракој звезди имају срп и чекић.

е) Водници носе две петокраке звезде.

ж) Десетари носе једну петокраку звезду.

Сви руководиоци који још нису добили чин ставиће одмах одговарајуће знаке.

Сви руководиоци који имају чин ставиће одговарајуће знаке за чинове по прописима Врховног штаба.

6. Ради давања бољег војничког изгледа нашој војсци учинити следеће:

а) по пријему првог транспорта са оделом од стране савезника сви руководиоци да се униформишу у униформу Народно-ослободилачке војске. Борцима је забрањено прекрајање савезничке униформе коју добијамо.

б) Такође одмах предузети израду капа које су саставни део униформе Народно-ослободилачке војске.

в) Другарицама забранити ношење чакшира мушкога кроја већ да носе чакшире „пумпозне“.

г) Све другарице ће скратити косу до доње ивице ува. Изузетак може бити само за другарице са села уколико би оне овоме давале отпор и уколико би ово било незгодно због мишљења народа.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Рад. Н. Јовановић

Командант. п. пуковник
Рад. Т. Јовановић

БР. 167

Г И

ЗВЕШТДЈ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ДРУГЕ НО ДИВИЗИЈЕ ОД 19 АВГУСТА 1944 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОБ И ПО СРБИЈЕ О БОРБАМА ДИВИЗИЈЕ ПРОТИВ БУГАРСКИХ ДИНИЦА У ПРВОЈ ПОЛОВИНИ АВГУСТА 1944 ГО- ДИНЕ¹

ШТАБ
XXII ДИВИЗИЈЕ НОВЈ.

Оп. Бр. 7

19 августа 1944

ГЛАВНОМ ШТАБУ ЗА СРБИЈУ

Известили смо Вас о извршеној акцији на утврђени положај Росуљак, у ноћи 3/4 VIII, после које се непријатељски батаљон повлачи у правцу Ристовца. Акције рушења изводе се на комуникацији Прибој—Ристовац. мањим дивизионим групама, одмах после овог напада и непријатељски саобраћај своди се на минимум.

8 августа непријатељ врши испад ка нашим положајима у 6 колона и то: једном ка с. Кленике, другом ка Церу, трећом ка Св. Гори, четвртом ка Лепчинцима и Мотини, петом ка Св. Илији и шестом ка с. Брезовици са правца Врањске Бање. Фронталним нападима прве, друге и треће и обухватним нападом четврте и најјаче колоне (2 батаљона пешадија и 2 топа), још у рано јутро, непријатељ успева да потисне батаљоне X бригаде са положаја Росуљка и Св. Горе и натера их на повлачење ка положајима с. Марганца. Прва и друга колона, по избијању на Росуљак, задржавају се и овде остају у току целог дана. док четврта, ојачана трећом колоном, скреће на северозапад према положајима Мотине. Јаком ватром из авиона и топова, који за цело време садејствују непријатељској пешадији, ова колона успева да потисне, са голих положаја Мотине, један батаљон VIII бригаде, који се упорно брани. Садејствујући петој колони, а под сталном борбом, ова група, у 15 час. истог дана избија на Св. Илију, са кога се делови VIII бригаде повлаче на положаје Грамађе—Коћура. Шеста непријатељска колона, која је пошла из Врањске Бање, задржава се пелого дана у Брезовици, осећајући ватру једног батаљона XII бригаде, са Кичера, који је био упућен у садејство. Око 18 час. сви

¹ Оригинал, писан машином, у архиви Војноистораског института. под бр. 6/2, к. 1051.

непријатељски делови повлаче се ка својим положајима т.ј. Бањи, Требешињу и Ристовцу, вероватно из бојазни да им не би били угрожени гарнизони, ослабљени одласком јединица у акцију. Приликом повлачења наши делови нападају непријатеља. натерују га на хитан узмак и онемогућавају паљење, тако да исти успева да запали у Барбарушинцу само неколико кућа. Приликом наступања, запалио је с. Лепчинце и Копањане. У овом нападу непријатељ је употребио око пет батаљона пешадије, који су за цело време борбе били потпомогани јаком ватром из авиона и топова. Непријатељ у борби има око 10 мртвих и више рањених, док је на нашој страни погинуло 5 а рањено 9 другова. По завршеној борби, наше бригаде избијају на своје претходне положаје.

У ноћи 10/11 августа са деловима свих бригада пзвршев је напад на комуникацију од Вл. Хана до Ристовца и постигнут следећи резултат: XII бригада вршила је напад на објекте од Владичиног Хана до Врањске Бање. Успела је да поруши сигнале и скретнице лево и десно од жељ. станице Прибој. У нападу на бункер који је бранио пропуст на Јовачкој Реци, успела је да протера 30 контраша², али захваљујући слабости минерске групе, није успела да га поруши. Извршила је рушење телефонских линија. У нападу бригада има једног мртвог и 4 лакше рањена друга; VIII бригада, исте ноћи, нападала је жељ. станицу Врање, жељезнички мост код Врањске станице, мост код Златокопа, на путу Врање—Св. Илија, Караулу на прузи код Златокопа, пропуст испод Кумаревске Чуке, демонстрирајући према Врањској Бањи и Требешињу минобацачима. Успела је да заузме жељ. станицу Врање и уништи 2 локомотиве, поруши мост код Златокопа и Караулу, успела је да поруши и пропуст код Кумаревске Чуке. Мост код жељ. станице Врање био је заузет, али услед јаке ватре са друге стране моста, исти није могао бити миниран. У овим акцијама бригада има 3 мртва и 10 рањених другова; X бригада нападала је на пругу између Ристовца и Нерадовца, где је успела да на прузи сруши један пропуст, дужине 10—12 метара и потпорне зидове на њему; прекинула је пруту на 17 места уништивши 34 шине. прекинула је телефонску линију порушивши 19 телеграфских стубова. Истовремено вршила је чишћење терена од четника, у околини с. Жапског, обезбеђујући једним својим делом и затварајући правце ка Св. Илији и Лепчинцу. Пре акције непријатељ је био посео

* Шиптари у служби бугареког окупатора на територији Вранског, Вујановачког и Прешевског среза

пругу од Прибоја до Враћа, нарочито обезбеђујући станиде **Враће** и Враћска Бања. За време акције дејствовао је артиљеријом и бацачима са својих утврђених положаја, као и из Враћа. Непријатељски губитци у овим акцијама, услед **прака**, нису могли бити утврђени.

14 *августа* непријатељ врши поновни испад у правцу наших положаја са разликом што главне снаге упућује ка Кривој Феји, на комуникацији Корбевац—Бесна Кобила. **Напад** је извршио у 6 колона и то: једном колоном из **Враћске Бање** ка Брезовици и Св. Илији, другом из **Враћске Бање** ка Српској Чуки, трећом из Себе Враћа ка Кривој **Фоји**, четвртом из Рђавице ка Вривој Феји, петом из **Стајковца** ка Новом Селу и шестом са М. и В. Стрешера ка **Новом Селу**. Прва колона (јачине један коњички пук и један батаљон пешадије) још пре сванућа, слабијим деловима **избија** испод Св. Илије, а главном снагом долази до с. **Брезовице** и задржава у рововима код школе. Са Св. Илије, у **краћој** борби, ове делове одбија један батаљон X бригаде, **који је** баш у овом моменту преузимао положаје VIII бригаде, која се имала упутити на нови сектор. VIII бригада **примећује** непријатељске делове у с. Брезовици у 9.30 час. у моменту доласка на положаје Грамађе, где се, ради измењене ситуације, задржава. У самом почетку потпомогнута **ватром** X бригаде, врши одлучан противнапад и у жестокој **борби** истерује Бугаре из старих ровова и натерује читаву **колону**, у 12 часова, у панично бекство. Бугари остављају на месту борбе велику количину ратног материјала, између **осталог**: 5 тешких минобацача од којих један без постоља, 6 **тешких** митраљеза, 6 пушкомитраљеза, 20 пушака, око **60 мина** за тешки бацач, 23.000 метака, 60 ручних бомба, 1 **телеметар**, 1 машингевер, 2 пиштоља, 4 двогледа, 2 **телеф. апарата** са прибором, око 100 шаторских крила, шињела и **Кебади**, 18 коња са самарима и седлима и остале спреме. Делови бригаде настављају гоњење све до **Враћске Бање**, **одакле** се враћају на старе положаје. Бугари су на **положајима** оставили 11 мртвих војника а већи број рањених Одвукли са собом. Заробљен је један потпоручник и 6 **војника**. Наши губици у овој борби су 3 мртва и 13 рањених **од којих** 4 теже.

Друга колона, на почетку борбе у с. Брезовици, из **Враћске Бање** и Кичера, избила је на Српску Чуку и продужила У правцу Криве Феје, где је избила око 12 часова. Борбу са овом колоном, на к. 1144 води 4 бат. XII бригаде до 13 час. и успева да је врати на Српску Чуку, тако да иста остаје неактивна. на овом положају, у току целог дана. У овој борби непријатељ има 6 мртвих и 4 рањена војника. Ради

дејства пете и шесте колоне. око 16 час. овај се батаљон повлачи ка Новом Селу и остаје до мрака на овим положајима.

Трећа непријатељска колона (јачине 1 пешад. батаљон и 1 топ), која је кренула из Себе Врања, ступила је у додир са нашим првим деловима у 4 часа истог дана, око Присади (к. 1035). Борбу на овом положају води 3 бат. XII бригаде све до 8 час. до ког времена успева да разбије непријатеља, у борби прса у прса, и натера га у бекство ка Морави. Са овога правца ова колона остаје неактивна све до краја борбе. Због ситуације на Боровику и овај батаљон, заједно са 2 бат. мора да се повлачи у правцу с. Несврта, а око 13 час. и даље ка Новом Селу. Наши борци заплењују 1 тешки бацач, 1 пушкомитраљез, 1 машингевер, 17 пушака, 4.000 метака и 2 коња. Бугари имају 40 мртвих (нађених на терену) и много већи број рањених.

Истовремено, док се борба води на положајима Присади, 2 бат. XII бригаде, сачекује четврту непријатељску колону (један батаљон пешадије) на Боровику, где је она дошла са правца Јелашница и Рђавица. Тешка борба, која се води и ручним бомбама. траје све до 13 час. У једном јаком противнападу, наши борци потискују бугарски батаљон, али у поновном нападу јачих снага, бивају принуђени на повлачење, заједно са 3 бат. у правцу с. Несврта, а потом ка Новом Селу, где остају до мрака истог дана. У овој борби непријатељ има 19 мртвих и више рањених.

Пета непријатељска колона (један батаљон пешадијСј, која се кренула од с. Стајковца, долази до изражаја тек око 16 часова. Против ње воде борбу 2 чете XII бригаде ко« Новог Села (к. 1326), и успевају да је потисну са четири положаја и на њима остану до мрака истог дана. У овој борби непријатељ има 4 мртва и 6 рањених војника.

Шеста непријатељска колона, са Бесне Кобиле, не предузима акцију пешадиским снагама, већ дејствује бацачима ка Новом Селу.

За цело време борбе непријатељски авиони дејствују бомбама и митраљезима.

У току 14/15 августа, два батаљона XII бригаде остају на положајима Ланишта. а два батаљона се повлаче, услед надмоћности непријатељских снага, ка Варденику.

15 августа, око 14 час. Бугари напуштају све положаје око Криве Феје и одлазе у своје сталне гарнизоне, палећи претходно села: Криву Феју, Несврту и Ново Село.

У овој борби, са непријатељске стране, учествују 2 пешадиска и 1 коњички пук.

Укугши његови губици износе 80 мртвих и много више ран>еших војника.

Гр- Наши губитци у овим борбама износе: 9 мртвих и 30 ра- J&ених другова.

19 августа распоред наших јединица је следећи: XII бри- гада на положајима Несврта—Крива Феја, X бригада на по- ложајима Св. Илија—Мотина и VIII бригада спремна за транспорт ран>егоЈка.

Штаб дивизије налази се у Петровој Гори.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полит. комесар
Пас. М. Смајовић

Командант
Живојин Николић

Начелник, мајор
Стојад. М. Солдатовић

(М. П.)

БР. 168

**ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ДРУГЕ НО ДЛВИЗИЈЕ
ОД 19 АВГУСТА 1944 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО
СРБИЈЕ О СИТУАЦИЈИ У ВРАЊСКОМ ОКРУГУ¹**

ШТАБ
22 ДИВ. НОВЈ.
19-"УШ-44 г.

ГЛ. ШТ. СРБИЈЕ

Положај

Често смо вам слали преко 25 див. и Гл. шт. Македо- није депеше у којима смо јављали о нашим акцијама и си- туацији — не знамо да ли сте добијали. Имамо утисак да Кисте. Ми смо примали често депеше од Вас преко Македо- наца- и 25 дивиз. И трудили смо се да увек све испунимо.

Настојаћемо да вас чешће писмено извештавамо и имад- немо бољу везу. Ми би то боље решили раније да смо имали

¹ Оригинал, писаи руком. у архиви Војноисториског института, ¹⁰Д бр. 4/5, к. 181.

с Главни штаб Народнослободилачке војске и партизанских °Дрела Македоније

IV бат. X бригаде (сада Врањ. одред). Зато вас молимо да из тога Одрода одредите курире — јер је терен Пољанице несигуран — тамо су заклали три партизана, а један је побегао код нас. 2 су из 25 див.

О ситуацији можемо рећи следеће:

1) о распореду неприј. снага и њиховој величини податке даје об. оф.

2) Босилградски срез — Бугари становници — све више се оријентише према партизанима. Административне власти не постоје сем у Босилграду. Нужно је стварање нар. ослоб. одбора и одлажење наших јединица по целом срезу где се о Новој Југославији и тековинама (НОВ и ПОЈ) нар. ослоб. борбе не зна.

3) Трговиште, Козји Дол и Широка Планина (у ова три села преовладава дражиновски и петоколонашки утицај). У последњој реакцији (неприј. офанзиве у мају 44 г.) отишли су добровољно у интернацију у Бугарску скоро сви мушкарци из ових села. Има их нешто и у дражиновцима. На терену има са Војводом Петрушем 4 до 6 — који су војнички неактивни. У селима јужно од Трговишта низ р. Пчињу има нешто дражиновског утицаја но мање. Јужно од Бр. Бање поред Мораве има дражиновског утицаја и група дражиноваца (око 30) можда има још нека мања група. Активни су и војнички. Дејствују и између Врања и Бујановца. Ка том делу народ има мржњу према њима и љубав према нама. У Пољаници има 70—100 дражиноваца са официрима. Имају подршку становништва. Градови су све више уз нас не изузимајући ни имућне слојеве. У осталим пределима ове територије народ је апсолутно уз нас. Непријатељски терор и паљење ни за тренутак не одваја те масе од нас. Имамо с-алан прилив људства из Врања, Сурдулице, Белог Поља. као и са осталог терена.

4) Н.О. одбори — ком. места су прилично слаби због тога јер је покрет у овом крају млад — а све што је било вредно отишло у војску. Кадрова за рад у позадини мало — ниже организације су без имало способних кадрова. Нужни су кадрови за команду подручја и команде места — које сада нису у стању да бар мало задовоље потребе војске (коњи — храна и сл.).

5) Морал у војсци сваким даном све бољи — бригада све већа и све борбенија о чему сведоче последње акције. Организација дивизије слаба — поједини сектори нарочито, (интендантура — санитет) — има за то и објективних разлога. Но и доктор је без иницијативе а ни слушалицу нема те ки преглед не врши. Болгоода је била у врло тешком стању и сметала нам је у комбинацијама за извођење акција. За

час **би** било неопходно да рањенике шаљемо у болницу на Кукавици — ако тамо постоји — а овде да буде само амбуланта. Нужно је да Врањ. одред буде под нашим командом — јер овако је подивљао и неактиван — не успева да се успешно бори ни са дражиновцима а камоли да врши удар по прузи што је врло нужно — не омасовљава се.

6) На Пиротском округу сада има више могућности ?а **прилив** новог људства. Тамо је свуда народно расположење **за нас**.

7) Јуче смо вам послали телеграм да се спрема непријатељска офанзива и да ћемо ударити на Врање. Ову одлуку **смо** донели заједно са Гл. штабом Македоније но изгледа да **смо** потценили непријатеља а нисмо ни добро били обавештени. У Вр. и око Врања има цела буг. дивизија. Јуче су пристигли 12 топова, а и тенкова има доста. У самом **Брању** има око 4.000 непр. војника. Предложили смо д^нас Гл. шт. Мак. да одустанемо од те акције. У том случају **имамо** други план за који смо способни. И 12 бриг. упутили **би** где сте нам наредили. Иначе биће као што је решено у заједници са Македонцима.

Молимо вас да нас снабдете са радио станицом и **добрим** телеграфистом и притегните своје радио телеграфисте **јер** нам 1е то најпотребније. Можда ће овај радио телеграфиста што сте нам га послали задовољити али са станицама **некако** слабо иде.

Материјал који је добио полит. ком. раздeљен је у његовом отсуству — но тражићемо од помоћника пол. кома и од пол. кома бригада потврду пријема и расподеле и тражићемо да се за материјал лично задуже другови да би се боље чувао.

О акцијама и осталом следи посебни извештај.

Сва наређења која смо добили извршићемо. Трудићемо се да све буде на време.

С. Ф. — С. Н.!

Пол. ком.
Вас. Смајовић

Командант
Жив. Николић

(М. П.)

)

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ДРУГЕ НО ДИВИЗИЈЕ,
ОД 19 АВГУСТА 1944 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО
СРБИЈЕ О ДИВЕРЗАНТСКИМ АКЦИЈАМА ДИВИЗИЈЕ
НА ПРУЗИ ВЛАДИЧИН ХАН—ВРАЂЕ И ДРУМУ ВЛА-
ДИЧИН ХАН—СУРДУЛИЦА У ВРЕМЕНУ ОД 6 ЈУЛА ДО
3 АВГУСТА 1944 ГОДИНЕ¹

ШТ АБ
XXI ДИВИЗИЈЕ НОВИ
К. Оп. Бр. 7
19 августа 1944

ГЛАВНОМ ШТАБУ ЗА СРБИЈУ

Диверзионе групе, из састава ове дивизије, извеле су акције на пругу, од 10 јула до 6 августа, по следећем:

5/6 јула, између жељ. станица Цепа—Предејане, преврнут је један немачки транспортни воз са војском и ратним материјалом. Уништене су 2 локомотиве и 10 вагона. Кепријатељ има око 100 мртвих и рањених. Саобраћај је био прекинут за 48 сати;

12 јула, у 21.30 час. на прузи код Лепеначког моста, преврнут је један теретни воз. 2 вагона су оштећена, док је локомотива прошла неоштећена. Воз је био празан. Жртва нема. Саобраћај обустављен 15 сати;

15 јула, у 21.30 час. на прузи код Стубалске цркве, извршена је акција на теретни воз. 2 су вагона оштећена, локомотива прошла неоштећена. Жртва није било. Саобраћај је био обустављен 17 час.;

16 јула извршена је акција на лшшју жичане железнице Рело Поље—Мачкатица. Линија је била прекинута. Саобраћај обустављен за 4 дана;

17 јула, у 22.30 час. изврнут је теретни воз код Корбевачког моста, који је био пун цемента. Локомотива и 10 вагона потпуно уништени. Саобраћај је био обустављен 45 час. Има 8 мртвих: 5 војника, машиновођа и помоћник;

18 јула дигнут је у ваздух мост код с. Загужана. Саобраћај је био обустављен 4 дана;

20 јула (ноћ 20/21) у 1 час. дигнут је у ваздух бетонски мост код с. Самокова и Загужана и нападнуте две мале

¹ Оритонал, писан машином, у архиви Војноисториског института, под бр. 6/2, к. 1051.

станице на прузи уског колосека Бело Поље—Владичин Хан- Станице су биле разрушене и два телефонска апарата одузета;

21 јула у 21 час, код БуЈКовца, избачен је из шина један воз састављен од локомотиве и 7 вагона. 5 вагона и локомотива су потпуно уништени. Било је погинулих и рањених око 130 војника и 20 цивила. Саобраћај је био обустављен 50 сати;

26 јула, у 23 часа, дигнут је у ваздух мост на Врлој реци и Сурдулици. Овај жељезни мост везује Владичин Хан са Сурдулицом;

31 јула/1 августа, у 2 часа, минирана је пруга код Стубалске **Јфкве** и прекинута на 11 места у дужини од 200 метара. Саобраћај је био обустављен 19 часова;

3 августа у 8.30 час. убачен је експлозив у жељ. станицу Вранска Бан.а. Станица је потпуно уништена. Жртава лма 36, од којих 20 Немаца, 14 Бугара и 2 цивила.

Извештај се доставља ради знања.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Васо Смајовић

Командант
Жив. Николић

Начелник, мајор
Стојад. М. Солдатовић

(М. П.)

П. С. 4 августа, по подне у 15 час. миниран је пропуст ка жељ. прузи преко Корбевачке реке. Саобраћај је био обустављен 4 дана.

БР. 170

ИЗВЕШТЉ ШТАБЛ ДВАДЕСЕТ ЧЕТВРТЕ НО ДИВИЗИ ЈЕ ОД 19 АВГУСТА 1944 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО СРБИЈЕ О НАПАДУ НА ЛЕБАНЕ

ШТАБ 24 ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
19-УШ-1944 г. Сл. Бр.
у 20,30¹¹
Положај.—

ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ. И ПО. ЗА СРБИЈУ (за Оперативно одељење)

18 ов. м-ца у 21^h извршили смо напад на Лебане. У Лебану се налазио непријатељ у јачини од 500 војника Бугара и полицајаца 120. У току нбћи успеле су наше јединице да заузму сва спољна упоришта и скоро читав град осим неколико утврђених тачака. Борба се продужила и у току дана све до 11^h када је непријатељ успео да од Лесковца продре, са тенковима, те смо се морали повући на прве положаје око града.

За читаво време борбе наше се јединице одлично др-ј жале, а нарочито XV бригада, која је успела да заузме сва спољна утврђења и да ликвидира непријатељску артилерију са 2 хаубице 105 м.м. које су још у почетку нападз биле ућуткане нашом минобацачком и топовском ватром.

Непријатељска утврђења су била врло јака, направљена спољна од ровова и бункера од земље и дрвета. Поред овога биле су израђене саобраћајнице које су везивале међусобно ровове и бункере. Унутрашња утврђења града израђена под земљом осам бункера од камена и цигле. Глвжк утврђење у граду им је било око цркве где им се налази складиште ратног материјала.

Све бункере у граду сем овога код цркве успеле су наше јединице да ликвидирају. Главна спољна утврђења су била на безименој коси која се налази северозападно од Лебана а која се протеже од Лебана до последњег слова А Кривача. Ова су утврђења била ограђена са два реда жице.

Све је ове препреке савладао I батаљон XV бригаде који носи највеће заслуге за овај "велики успех.

Око 11^h данас непријатељ са правца Бошњака кренуо

¹ Оригинал, иисан руком. у архиви Војноисториског институтад под бр. 5/5, к. 181.

2a 1907.

Због овога, ја није била а у није пре-
врати и XII. Брине то воу мошиса ако
коне за, нешто да се јављао Батареје XXII -
јавиши - јавише на и партизански.

Мошиса воу за једите једна Батареја
XVI - Брине на секог једно - Кривоше, који
те у јавиши са једне Батареје и XI - Брине
јавиши јавиши у једно - Брине, за
јавиши XI - Брине.

То јавиши јавиши јавиши јавиши
ја јавиши јавиши јавиши и у јавиши -
јавиши (по јавиши).

То јавиши јавиши јавиши јавиши
јавиши и јавиши јавиши јавиши јавиши
јавиши јавиши јавиши јавиши јавиши
јавиши јавиши јавиши јавиши јавиши
јавиши јавиши јавиши јавиши јавиши

јавиши јавиши јавиши јавиши јавиши
јавиши јавиши јавиши јавиши јавиши
јавиши јавиши јавиши јавиши јавиши
јавиши јавиши јавиши јавиши јавиши
јавиши јавиши јавиши јавиши јавиши

Јавиши јавиши и јавиши јавиши
јавиши јавиши, који су се јавиши
јавиши за јавиши јавиши и јавиши јавиши
јавиши јавиши јавиши.

Јавиши јавиши јавиши јавиши јавиши
јавиши јавиши јавиши.

Јавиши јавиши јавиши јавиши јавиши
јавиши јавиши јавиши јавиши јавиши
јавиши јавиши јавиши јавиши јавиши

Јавиши јавиши јавиши јавиши јавиши
Јавиши јавиши јавиши јавиши јавиши

Јавиши јавиши јавиши јавиши јавиши
Јавиши јавиши јавиши јавиши јавиши
Јавиши јавиши јавиши јавиши јавиши

Фотокотгија дела друге и треће странице документа бр. 170

јв лрема Лебану у три правца: једном колоном преко к. 432, другом кол. у правцу Нове Тополе и треКом колоном са б тенкова и непгго пешадије комуникацијом и продро у град. Остзле две колоне су задржане.

За све време борбе непријатељ је давао жилав отпор. Све до пред ноћ непријатељ се је извлачио у групама у правцу Бошњака у пратњи тенкова.

Наши губитци: 12 мртвих (9 из XV бриг. и 3 из XI) из XVIII нисмо добили још извештај. Рањених 8 (сви из XV).

Непријатељски губИтци: 40 мртвих и много више рањених. Заробл>ених 25 војника и један официр. Има још код XIII — не знамо колико.

Заплењено: 2 хаубице 105 м.м., 300 граната за хаубице; 12 митраљеза и пушкомитраљеза; метака бугарских преко 40.000 и много друге ратне спреме — о којој ћемо накнадно јавити.

У току ноћи продужићемо налад на град.

Због операција које водимо а у којима учествује и XIII бригада то вас молимо ако може да је не шаљемо за ирихват болнице XXII дивизије — јавите нам радиограмом.

Молимо вас да упутите један батаљон XVII бригаде на сектор Дубово—Коњарник, који ће у заједници са једним батаљоном XI бригаде затварати правац од Житорађе и Брестовца, до повратка XI бригаде.

По ликвидацији Лебана настојаћемо да ликвидирамо непријатеља и у Бохпњацима (120 белогардејаца).

Ми смо вас редовно обавештавали о нашем раду и о ситуацији. али ваш радио телеграфиста ^шје хтео примати наше депеше, и ако смо тражили хитност. Те вас молимо да му скренете пажњу да убудуће хитне депеше прима. Нар^дите му да ујутру у 8^h прими депеше које ћемо вам послати.

Предлажемо да се преко „Слободне Југославије" похвали XV бригада а нарочито I батаљон на челу са командантом Душаном Ђалозићем и политичким комес. Петром Јовановићем, који су се херојски држали. за читаво време и умешно руководили својим батаљоном.

Заробљенике ћемо вам послати у току сутрашњег дана.

Оперативни део нашег штаба налази се на Текији код Цамије к. 506. Остали у Слишану.

Опширан извепггај послаћемо накнадно.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Начелник, мајор
Воја Ј. Ристић

Командант. п.пуковник
Ратко Софијанић

ИЗВЕШТЉ ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА ШЕСТЕ ИСТОЧНОБОСАНСКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 19 АВГУСТА 1944 ГОД ПОЛИТИЧКОМ КОМЕСАРУ СЕДАМНАЕСТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ О ПОЛИТИЧКОМ СТАЊУ И РАДУ БРИГАДЕ ОД 1—15 АВГУСТА 1944 ГОДИНЕ¹

ПОЛИТИЧКИ КОМЕСАР

Б—3

19 августа 1944 г.

ПОЛИТИЧКОМ КОМЕСАРУ Б—1

(Петнаестодневни извештај од 1 до 15 о.м.)

Ситуација на терену

Јединице Б—3 кретале су се од Новопазарског Санцака преко долине Ибра на терен Србије гдје и сада налазе. У селима око долине Ибра нису допирале наше јединице нити се у томе крају развијао народни устанак од окупације Југославије до данас. 1941 године допирали су дјелови партизанских јединица до тих села, али њихов утицај није остао јак, и нема из тих села бораца у нашој ЕОЈци. Тај народ је живео углавном под четничким утицајем или под утицајем окупатора. Пролазећи, наше јединице нису скоро шшгга радиле са тим народом, једино су оставиле добар утисак у односу према народу. Рад је био једино раскринкавање четничких лажи, које су ширене о нама.

Прелазом ријеке Ибра, наступили смо на територију такозване Недићеве државе, и одмах се осјетио јак утицај Недића и четника, јер се је могло састати са људима који долазе са кулука итд.

У копаоничким селима народ је четнички расположен и врло слабо је гледао на наше јединице и примао наше борце. То расположење народа према четницима, нарочито се одразило кад је дошло до борбе са четницима. гдје су се поједини сељаци издајнички држали према нама. Али, послије разбијања четника на Копаонику, народ је осјетио наше снаге и ту је код народа настала једна мања прекретница, али још увјек слабо гледа наше јединице, страхујући да ћемо се ми повући пред непријатељем кад би нас напао.

¹ Оритонал, писан машином, у архиви Војноисториског института, под бр. 6/2, к. 1051.

Ситуација у селима гдје се сада **налазе** наше јединице **стоји још** друкчије. На овоме терену није уопште било ути- даја Народно-ослободилачке војске за читаво вријеме наше **г.орбе**, осим уназад 2 мјесеца, што су почеле да допиру Је- динице српских дивизија, које су водиле борбу са четни- цима, чије су снаге овдје биле обично јаке, тако да су наше (единице пред тим четницима некада се морале и повући. **Може се** рећи да је ово крај гдје је сконцентрисан један дио највеће српске реакције, која већ више од 3 године води **оружану** борбу против нас, под паролом борбе за „српство“ **против** комунизма и тако даље. Осјећа се јак- угицај мо- нархије у овоме крају, што је и разумљиво, а нарочито због **тога** што су четничке вође у почетку устанка Рода, Кесе- **ровић** и други, дуго времена маскирали своју сарадњу са **окупатором**, позивајући народ и везујући га за краља.

Поред свега тога народ бар психички осјећа слабост **окупатора** и скори свршетак рата, па се због тога извлачи од мобилизације да сачува главу јер му је добро, није **опљачкан**, добро живи итд. Ово се могу назвати већином **средњи** сељаци и кулаци који, што је карактеристично, не **виде** велику разлику између наших јединица НО војске и **•етника**, јер има сељака који кажу: „ја би и тебе сакрио и четника кад би био у опасности јер сте и ви Срби“, из **чега** се види да је код њих великосрпски шовинизам до **крајности**.

Овдје није могло бити ни говора, нити га још сад има о добровољном ступању у наше редове, док се не ра^вије упорни политички рад. Што се тиче мобилисаних нових бо- раца са овога сектора по мом мишљењу, а што је касније констатовано и на састанку Див.[изиског] комитета да смо то питање приликом нашег доласка на овај терен преоштро поставили. Требало је бити еластичнији у томе погледу тј. требало се је више удубити и упознати ситуацију у овоме **крају**, па се томе прилагодити и узети правилан став. Ми **мо** ту показали извесну слабост и донекле се компромито- вали. Нарочито сматрам за грешку мој покушај да путем "озива преко НО власти позивам способне људе за наше Јединице наглашавајући у позиву да ће сваки сносити одго- иорност за недолазак, а кад нису дошли нисмо вршили ни- какву реакцију на то, јер се то није ни могло. Ову грешку **мо** исправили и поставили у задатак као главно, привући народ кућама, с њим радити што упорније, и са много више **мо** беђивања придобити људе у наше редове, **мо** није у до- вољној мјери чињено приликом мобилизације коју смо **мо** Ршили.

Сматрам, а што се примјећује и код народа да су наше! јединице оставиле врло добар утисак на народ у овим борбама, које су вођене са четницима и са Бугарима. Разбијањем Бугара открила се у очима народа још више снага¹ наше војске, а нарочито када смо спријечили Бугарима да дођу у ова села и да изврше пљачку и терор који су **чинили** по неким селима гдје су били, о чему је народ добро обавијештен, и што ми сада користимо у раду са народом. Рад са народом у овим селима био је слиједећи: одржано су конференције, јер нам није успјело сазвати већи збор у селима Ботуња, Парчин, Љубинци, Битково, Трнавци. Новаци и Батоте. На овим конференцијама било је прис/тно од 30 до 60 људи и жена. На овим конференцијама говорено је о војно-политичкој ситуацији, нашој борби, четничкој издаји наводећи примјере борби са четницима, циљ наше борбе, о народној власти итд. У свим наведеним селима остављани су НО одбори, али ти народно ослободилачки одбори само формално претстављају НО власт, а у раду се уопште не осјећају, иако се све наше јединице обраћају једино одборима у селу за све што треба да се учини, да би на тај начин што више подигли углед НО власти у селу. Народ слабо гледа на органе народне власти, а има случајева гдје неки четници поручују појединим одборницима да ће их убити кад дођу.

Рад са народом није ни из далека довољан с обзиром на његову заосталост у овоме крају, али он не би могао бити ни пуно јачи услед недостатка руководиоца и самих борби које су честе. Трј рад мислим да се донекле надокнађује успјесима у борби над непријатељем и правилним односом наших јединица и бораца — појединаца.

Стање и рад у јединицама

И овај период од 15 дана наше јединице су углавном провеле у борби са непријатељем Немцима, Бугарима и четницима. У тим борбама смо изгубили један мањи број другова — добрих бораца, али се у јединицама не осјећа никаква празнина. Морал и борбеност код бораца је на потребној висини. Дешавало се пропуста у борбама које су вођене због чега су дате неколике жртве, случај са 71² батаљоном — кад је био изненађен. Ове и сличне ствари су најоштрије постављене пред руководиоце. Потезе се још увјек [питање] недисциплине код бораца и нижих руководиоца у борби која долази до изражаја приликом командовања за јединствено почињање и прекидање ватре на непријатеља.

* Први батаљон

Дешава се увјек непотребно пуцање, што је врло тешко
1 {тклонлти. Општа самодисциплина у јединицама је добра.
премда се наизглед осјећа недовољна кад се тиче извршава
неких наређења, али то је због тога што у јединицама не-
достаје људства за све дужности. Колективност у Једини-
цама и другарски живот добро стоји. Не примјећују се нез-
драви односи између другова и другарица. И поред честих
акција и покрета не осјећа се премореност код бораца, али
се осјећа претрпаност у дужностима, што може довести до
преморености. Доласком на овај терен, учили смо да би
могло доћи [до] претераног пића алкохола, којег овдје има
доста, и у вези с тим ставили у задатак свим руководиоцима
преко парт. организације да се о томе поведе рачуна, и до-
сад се није десило случајева опијања. осим интенданта
71 батаљона који је једном приликом мало претерао, због
мега је позван на одговорност у Б—3, иначе је ванпартијш.

Услед борби и покрета за ових 15 дана није било јачег
војно-политичког рада у јединицама, и он ће се тешко по-
јачати, док се не попуне јединице и посао буде олакнан
код бораца. Наши борци имају јасну перспективу и онд је
код њих стално шира. јер су то све стари борци који су
прошли кроз велике борбе. Одлазак руководилаца из наших
јединица ја мислим да ће се осјетити, али ће се то брзо
постићи. Упражњена мјеста руководилаца не можемо то-
пунити сва, јер нам фали још 4 политкома чета и 2 њихова
помоћника. које руководиоце немамо да поставимо. У 76¹
имамо једног помоћника политкома чете друга Софранићз,
који је на тој дужности био слаб, а неће бити ни здрав 15 до
20 дана. Такође у 76 имамо 2 командира чета, на чије смо
мјесто поставили друге и они су нам као резерва, али неће
за дуже времена оздравити. Остали другови из 76 су још
неки руководиоци, затим десетари пушкомитраљесци и
борци. Опште стање у болници је врло добро, а нарочито
када смо поставили помоћника политкома који ради са од-
говорним друговима, који се нису доласком у 76 осјећали
међу борцима као руководиоци.

Осјетили су се пропусти код наших руководилаца па
и парт. организације у погледу чувања нових бораца и рада
с њима. а нарочито 71 и 72\ јер је из наших јединица де-
зертирао велики број другова, што се није смјело десити у
толикој мјери. Највећи пропуст био је у томе што наши
руководиоци и борци нису успјели да примјете нити да
ухвате ниједан покушај дезертерства. Овоме смо посветили
(нажи, \).

Кг

¹ Бригадна болница

* Други батаљон

У свим батаљскнима углавном одржана је свега по једна четна конференција, на којима су претресане акције, и повлачено искуство. У 71 и 72 у неким четама одржана је ванредна конференција поводом дезертерства.

Политички рад углавном се састојао у читању радио-вијести и појединачни рад или рад по десетинама политкомесара са борцима. Сви борци су на вријеме обавјештени о свим догађајима, за шта постоји велико интересовање код бораца. У јединици имамо једну европску карту, помоћу које упознајемо борце са фронтovima, кад је го могуће.

Што се тиче културног рада не задовољава, а нема за то ни пуно могућности. Дата је свега једна гриредба у Виткову за народ и војску, исту је дао 73^н батаљон. Веселје је код бораца стално и чују се пјесме. Сваки баталон је имао по неколико веселих вечери уз пјесму, свирку, игранку итд. У јединицама имамо неколико инструмената — хармонике, виолине. Мањи број неписмених бораца има у јединицама, који тако рекући стално стоји на једном мјесту и споро се ливидира.

Најјачи рад за ово вријеме био је у 76, јер су услови за то били много већи, а ту се налазе најбољи другови.

Опћенито гледајући рад у јединицама, не задовољава у потпуности, због сљедећих разлога:

а) често губљење руководилаца, чија попуна захтијева стално премјештање из једне јединице у другу. тако да се руководиоци у појединим четама не могу устатити.

б) Преоптерећеност јединица са дужностима, што увјек чини отсутним већи дио једне јединице по ратним задацима.

в) Недовољна сналажљивост младих руководилаца и коришћење времена за рад.

Ово би у исто вријеме били и проблеми у нашим јединицама.

Рад штабова батаљона поред пропуста које они неклд направе потпуно задовољава. Осјећа се недостатак чланова штабова батаљона, који су рањени и налазе се у јединицама. За вријеме ових борби штабови су били иницијативни и упорни у раду. Живот у штабовима хармошчан је и не осјећа се нека фамилијарност нити међусобни неспоазуми. Неправилних односа пггабова батаљона према штабу бригаде, и обратно, није било, осим једног случаја команданта 72 и замјеника команданта Б—3, приликом заробљавања топа на цести Нови Пазар—К. Митровица, наиме радило се о мањој дискусији команданта 72 по наређењу.

⁵ ТреКи батаљон

Што се тиче рада на уздизању кадрова у овом периоду се у томе није лгао учинило. Одржавају се редовни састанци са штабовима батаљона и интендантима, санитаркама, а ови са четним руководиоцима.

Интендантура задовољава у јединицама. Није још довољно развијен осјећај одговорности код појединих интенданата и економа чета, имају и недостатака код бриге о људима. Мишљења сам да треба јачи рад са цјелокупним економским руководиоцима, што смо ми већ поставили, јер се осјећа недовољна сналажљивост. Пракса коју смо увели да држимо кухиње уз јединице када се води борба, а не далеко у позадини показала се добра. Нарочито сада када је топло вријеме и храна не може дуго да се носи нити дуго да стоји.

У санитетској служби није се десило крупних промјена у овом периоду. Санитет није на вријеме извршио наређења шишања свих бораца, што се донекле може оправдати борбама које су вођене. Шишање се ипак обавља и биће готово. Осјећа се недостатак другарица у јединицама, што ће у будуће трпити санитет, ако не буде прилива.

Једној трећини наших бораца потребно је измјенити ципеле и одијело.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар,
мајор
Реља Лукић

НЛРГ.ЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ ОЛ
20 АВГУСТА 1944 ГОД. ШТАБУ ДВАДЕСЕТ ЧЕТВРТГ
НО ДИВИЗИЈЕ ЗА ПРИХВАТ РАЂЕНИКА ДВАД СГТ
ДРУГЕ НО ДИВИЗИЈЕ НА КУКАВИЦИ И ОБЕЗБЕЂЕЊЕ
АЕРОДРОМА У С. БОЈНИКУ¹

ГЛАВНИ ШТАБ НОВ И ПО
СРБИЈЕ

Пов. бр. службено
20 августа 1944 г.
у 9 час.
Положај

Хмтно

ШТАБУ XXIV ДИВИЗИЈР НОВЈ

1. Примили смо заш извештај од 19 о. м. писан у 20.30 часова⁸.

2. Рањенике XXII дивизије безусловно морате прихвати из Кукавици³. По овоме поступите у свему по нашем издатом наређењу.

3. Батаљои 17 бригаде не можемо упутити на сектор Дубово—Коњарник. јер нам је овде потребан.

- 4. На терен Пусте Реке, •Јабланице и Косанице долази
- II Пролетерска дивизија. а XXI дивизија улази у састав групе дивизија под командом генерал-лајтнанта Пека Дапчевића.

Из тога разлога сматрамо да немате потребе да се јаче аигажујете на сектору Лебана. Радите према еит^уацији. али водите рачуна да јединице не увучете у фронталне борбе, и створите непотребне губитке. Доласком II дивизије на овај терен биће извршен нов распоред наших јединица, а према томе биће дати и одговарајући задаци.

5. Из вашег извештаја се не види да ли су заплешене хаубице исправне или не. као и да ли је заплењен ттл.^е прибор и стока за вучу тих хаубица. У сваком случају потребно је да упутите једног стручњака артиљерца који ће тачно прегледати заплењени материјал и утврдити стање. Уколико се покаже да су хаубице исправне и да имају све услове за вучу, привремено формирајте батерију и употре-

• Оригинал. писан машинном. у архизи Војноисториског института, под бр. 22/2. к. 181.

* Види док. бр. 170.

¹ Види док. бр. 168, т. 5.

бите је ако налазите да је потребно и ако људство те батерије буде способно да се употреби за тучење даљих циљева. Батерија свакако не сме да буде истакнута јер би због непокретности лако могла пасти непријатељу у руке, па је повулите у дубљу позадину.

Ако је непријатељ хаубице онеспособио јавите радиограмом у чему је онеспособљење да би вам издали наређење за даљи поступак са хаубицама.

6. Известили смо Врховни штаб о вашим успесима и истакли рад 15 бригаде и њеног 1 батаљона.

7. Уколико није синоћ долазио и спустио се авион на аеродром Бојник. обезбеђујте убудуће свако вече аеродром до доласка тог авиона или нашег новог наређења.

8. 19 о. м ујутру — на наше тражење — савезници су са 4 авиона лакше бомбардовали Куршумлију. Резултати још нису познати.

9. Редовно сваки дан шаљите дневни извештај о *ситуацији* на вашем сектору.

Радио веза сваког дана ујутро у 8 часова не може се гарантовати због сметњи и других техничких разлога.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

За штаб
начелник пггаба.
генерал-мајор
Руд. Приморац

БР. 173

НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ ОД
20 АВГУСТА 1944 ГОД. ШТАБУ ДВАДЕСЕТ ЧЕТВРТЕ ЦП
ДИВИЗИЈЕ ЗА ИЗВЛАЧЕЊЕ ЗАПЛЕЊЕНОГ МАТЕРИ-
ЈАЛА И РУШЕЊЕ ВОЈНИХ ОБЈЕКТА У ЛЕБАНУ¹

ГЛАВНИ ШТАВ НОВ И ПО
СРБИЈЕ

Пов. бр. службено
20 августа 1944 год.
у 18 час.
Положај

ШТАБУ XXIV ДИВИЗИЈЕ НОВЈ

1. Нашим јутрошњим наређењем известили смо вас да не можемо упутити 17 бригаду, као и да рањенике XXII Ч дивизије морате безусловно прихватити¹.

2. Што се тиче Лебана не инсистирамо на његовом др- жању по цену већих жртава, пошто непријатељ има мо- гућност интервенције јачим моторизованим и осталим сна- гама са више праваца. те нема потребе да се излажемо ве- њим губитцима.

Треба као најважније да поставите: извлачење и евакуацију материјала, потпуно рушење и паљење свих бункера и утврђења у граду и око града, тако да их непријатељ не би могао поново користити;

уколико постоје чисто војни објекти које је окупатор израдио (баракe, магацини, стражаре и т. сл.) такође уни- цгити и трајно онеспособити тако да их непријатељ не може више користити. Приватне зграде, без обзира да ли их је непријатељ користио или не, не дирати, као ни школе. 3. Предузмите све да се писаће машине колико год их има и приватне и окупаторске узму и предају Економском одељењу овога штаба. с тим пгго за приватне машиине из- дати прописне признанице.

4. Овде је стигло око 200 бугарских војника заробље- ттх на Копаонику који иду у Македoштју у састав*бригаде „Георги Димитров“. Од заплeњеног материјала у Лебану одмах упутите за ове Бугаре следеће: 50 пушака (карабина)

¹ Оригинал. писан машином. у архиви Војноисториског инсти- тута. под бр. 23/2, к. 181.

• Види док. бр. 172.

бугарских са 6.000 метака, 10 пушкомитраљеца са 5.000 ме- така и 150 ручних бомби. Ово је неопходно поггго исти треба да крену ових дана за југ, а без оружја не могу поћи.

5. Мајор Церовић да у току ноћи 20/21 о. м. заврши посао у Слишану и сутра ујутро 21 о. м. да буде безусловно у овоме пггабу, пошто материјал од савезника стиже ноћас на Малигод. а такође хитно треба да нам поднесе предлоге испоруке потребног материјала по артиљериској грани за месец септембар.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

За штаб
начелник шгнба.
генерзл-мајор
Руд. Приморац

БР. 174

1 ПАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ПРВЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ
ОД 20 АВГУСТА 1944 ГОД. ШТАБОВИМА ЧЕТВРТЕ, ПЕ-
ТЕ И ШЕСТЕ СРПСКЕ НОУ БРИГАДЕ ЗА РАСПОРЕД НА
ПРОСТОРИЈИ БРАНКОВА КУЛА—МИРНИЦА—ВЛАЈ-
ЊЕ—ВИШЕСЕЛО—ДРАГУША—МЕЂУХАНА¹

V ИлТАБ
21 УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВ
Ц Бр. 29
ГГ 20 августа 1944 г.
Положај

В ШТАБУ БРИГАДЕ

С обзиром да једна дивизија* из састава групе дивизија под командом Пека долази на просторију Косашсца—Ја- баница—Пуста Река, Главни штаб Србије ставио је нашу дивизију под команду штаба Оперативне групе дивизија.

Од штаба Оперативне групе дивизија добили смо данас наређење да се са две наше бригаде поставимо на просто-

¹ Оригинал. писан машином у архиви Војноисториског инсти- тута. под бр. 20/1, к. 1040.

¹ Друга пролетерска дивизија

рију Бранкова Кула—Куршумлиска Бања—Велика Шатра—Жегрова—Игриште—Сагоњево—Манастирци, а са једном на простору Јастрепца. Бригада која остане на Јастрепцу да се стави под команду штаба К—1, чије се јединице налазе на просторији Сибница—Разбојна—Златари\

У току ноћашње ноћи између 20 и 21 о. м. прећи ће III Српска бригада комуникацију Куршумлија—Прокупље вероватно око Новог Села и сместиће се на просторији села Арбанашка—Ргаје. Јединице VI бригаде пазиће да не дође до сукоба са овом јединицом.

На основу предњег наређења јединице ће извршити сву потр^бну припрему за одлазак и запоседање нових положаја. Војницима објаснити како војнички тако и политички циљ пута и задатке. Покрет ка новој просторији извршиће се 21 о. м. увече или 22 о. м. ујутру. Ово зависи од времена доласка III бригаде на простор села Арбанашке. Распоред наших јединица на новој просторији биће за IV бригаду Бранкова Кула—Мирница, за V бригаду Влајња—Вишесело, а за VI Драгуша—Међухана. Задаци за IV онемогућити непријатељу кретање на комуникацији Куршумлија—Подујево. као и евентуални испад према Копаонику. V бригада има за задатак да онемогући сваки пролаз између Блаца и Куршумлије. Овом се комуникацијом непријатељ служи за снабдевање гарнизона у Куршумлији, као и да затвори правац Куршумлија—Мерћез. VI бригада да се постави са извесним снагама према Блацу, а са осталим да се баци на затварање комуникација Белољин—Блаце минирањем и постављањем заседе, као и комуникације Прокупље—Белољин.

V бригада ће одмах по пријему овог наређења извршити покрет најпогоднијим правцем и поставити се на одређену просторију. Са погледом дивизије нека хвата везу у селу Жегрова, одакле ће добити конкретније задатке.

VI бригада по избијању на одређену просторију хватаће везу са јединицама К—1 и ставити се под њихову команду

О времену покрета IV и VI бригаде као и конкретнијим задацима IV бригаде издаће се накнадно наређење, које као што је напред наведено зависи од преласка III бригаде и њеног места као и од саме ситуације на бојишту.

IV бригада упутиће противколски топ са посадом у став VI бригаде. Ово учинити одмах.

' Види оперативски дневник Двадесет прве НОУ дивизије за 20 август 1944 год. докуменат бр. 183.

Начелник интендантгуре ове дивизије остаће за сада на досадашњој просторији одакле ће организовати исхрану „ транспорт исте за јединице IV бригаде, док ће се V сама снабдевати на додељеној јој просторији.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Полит. ком., п. пуковник
Риста Антуновић

Командант, пуковник
Мил. Милојевић

Начелник, мајор
Јов. Ђурић

БР. 175

ИЗВЕШТАЈ ШТАБА ДВАДЕСЕТ ЧЕТВРТЕ НО ДИВИЗИЈЕ ОД 20 ДВГУСТА 1944 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ОДЕЉЕЊУ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ О БОРБАМА ЗА ОСЛОБОЂЕЊЕ ЛЕБАНА¹

ШТАБ
24 ДИВИЗИЈЕ Н.О.В.Ј.
Оп. бр. служб.
Положај
у часа

ГЛАВНОМ ШАБУ НОВ И ПО СРБИЈЕ²,
(Оперативно одељење)

Положај

Напад на Лебане отпочео је 18 ов. м-ца у 21 час и трајао све до 20 ов. м-ца до 23 часа када смо и последње непријатељске делове најурили из Бошњака и моста преко Јабланице. за Лесковац.

Ток борбе: тачно у 21 час птпочело је дејство наших тешких оруђа на непријатељско утврђење безимене косе

¹ Оригинал, писан машином, у архиви Војноисториског института, под бр. 8/5, к. 181.

* Овај извештај је највероватније писан 20 августа 1944 године, јер је под тим датумом, дописаним руком на крају, заведен у деловодни протокол Штаба дивизије.

северозападно од Лебана, на којој су се поред утврђења налазила два бугарска топа кал. 75/м. м. који су отворц,1н јаку ватру на наша тешка оруђа, не успевши да их ућут-1 кају. У 21,15 часа потпуно је ућуткана непријатељска ар. тилерија а пет минута касније прекинула су паљбу и наша тешка оруђа, и тада извршен је јуриш од стране 1 и 4 батаљона XV бригаде и једне чете из XI бригаде на утвр-1 ђене положаје и топове, а после 12 минута отпочела је3 борба са свих страна и на сам град.

Непријатељ се држао упорно и у први мах изгледало је да се неће освојити утврђени положај, најјача **борба** водила се на сектору 1 баталлна XV бригаде, све док бомбаши нису ускочили у ровове и прса у прса ликвидирали прва утврђења, којом приликом су бугарски војници једног нашег борца изболи ножем на 4 места. После освајања првих утврђења непријатељ напушта сва утврђења на овом положају и повлачи се у град и најближа утврђења око самог града. За ово време трећи батаљон XV бригаде продро је у град до главних утврђења, један батаљон XIII бригаде који је нападао од правца Шарца очистио је десну обалу реке Јабланице, а један батаљон XI бригаде који је нападао преко [Чукај (к. 372) дошао је до расадника. ликвидирао два бункера и потиснуо непријатеља према граду.

Сада је непријатељ потиснут са свих страна према центру града, где запоседа утврђења и зграде од тврдог материјала, одакле даје жилав отпор. До 11 часова 19 т. м-ца непријатељ је натеран свега у три упоришта, и сваког момента очекивала се предаја или уништење непријатеља. У 11,20 часова непријатељ из Лесковца са 10 камиона и 6 тенкова пребацује војску до Бошњака, одакле се развија у три колоне: једном колоном креће правцем Лугаре одбацивши један батаљон XIII бригаде са положаја Врановце—Војловце и избија на Чукљаник (к. 432), одбацивши и другм батаљон XIII бригаде према Шуману. Другом колоном креће правцем Кремена—Н.[ова] Топола, где је задржан од стране XI бригаде. Трећом колоном 6 тенкова врши упад у град и наше јединице се повлаче на оближње положаје око града, са којих положаја се припуцава а на град дејствују бацачи и 2 противколска топа. По доласку тенкова Бугари се почињу по групицама да извлаче из града У пратњи тенкова, који их прате све до Бошњака. Ово повлачење је трајало све до 20 часова, у ком моменту м» нисмо знали да ли има још непријатеља у граду.

у 21 час издали смо наређење за поновни напад на град " на положаје Чукљаник к. 432 и Н.[ова] Топола. У току цоћи непријатељ се повукао са Чукљаника к. 432, тако да XIII бригада није наишла на отпор, док је на сектору Креуен непријатељ задржао положаје к. 372, 332 и 312.

Изјутра рано 20 ов. м-ца XV бригада била је већ у рраду, не наишавши на отпор. Изјутра рано непријатељу почело је да долази појачање од Бошњака који је поново пошао у правцу Чукљаника а тенковима је допро јужно од [Чука] к. 372, када је извршен противнапад на непријатеља од стране XI и XIII бригаде. Борба је трајала до 15 часова к непријатељ је био одбачен у правцу Бошњака, одакле се повукао у неред у за Лесковац оставивши у Бошњаку раније снаге јачине до 200 војника Немаца и белогардејаца, које смо напали исте вечери, и после неколико избачених мина из бапача побегао у правцу Лесковца.

Гарнизон у Лебану био је у јачини 500 Бугара и 120 полицајада. Снаге које су нападале од правца Бошњака били су Немци и добровољци у јачини од 7—800 војника.

У свим овим борбама ми смо имали 13 мртвих (7 из XV, 3 из XI и 3 из XIII бригаде) и 20 рањених.

Непријатељски губици 72 мртва, непознато рањених и 30 заробљених.

Заплењено: 2 пољска топа 75 м/м са 500 граната, 250 граната за минобацач, 12 митраљеза и пушкомитраљеза, 120.000 метака, око 4.000 кг. брашна, 400 кг. пиринча и око 150 кола другог разног материјала које ни ми тачно не знамо, јер још нисмо добили извештај од начелника интендантуре који прима ту спрему.

Критички осврт на акције:

За време свих ових борби наше јединице су се добро држале, али није било садејства у довољној мери између јединица, тако да су поједине наше јединице често пута биле изложене концентричној ватри непријатељског аутоматског оружја, док са друге стране наше јединице нису вршиле притисак да би олакшале своје суседне јединице. **Штабови** бригада још увек немају јединство команде и **немају увек** јединице у својим рукама. У тежим ситуацијама немају самоиницијативе и све очекују наређења од Штаба Дивизије. За време борбе извештаје врло ретко шаљу, а кад их шаљу непотпуни су и често пута нетачни.

За читаво време акција нисмо вам слали редовне извештаје по куририма, већ смо се више ослањали на радио везу која је била нередовна, тако да нисте били у потпуној обавештени о развоју саме борбе. Сматрамо да смо у-

чкили велики пропуст што вас нисмо редовно обавештавали по куририма о ситуацији код нас, што у будуће нећемо дозволити да нам се овакве грешке понове.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол. комесар
Србољуб Јосиповић

Командант, п. пуковник
Ратко Софијанић
Начелник, мајор
Воја Ј. Ристић

Оп. бр. 12/44
У архиву

20 VIII 44
В. Ј. Р.'

Зам. к-данта*

БР. 176

РАДИОГРАМСКО ОБАВЕШТЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА СРБИЈЕ ОД 20 АВГУСТА 1944 ГОД. ШТАБУ ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ ДИВИЗИЈА О УСПЕХУ ДВАДЕСЕТ ПРВЕ И ДВАДЕСЕТ ЧЕТВРТЕ ПО ДИВИЗИЈЕ У БОРБИ ПРОТИВ БУГАРА'

Вр. 64

20-УШ-44'

Јединице 21 див. на друму Прокупље-Куршумлија дигле су у ваздух 3 камиона са бутарским војницима код села Поточића. Мртвих је било 50 војника. Наши нису имали губитака.

Бр. 65

Јединице 24 див. у току ноћи 18 на 19 и 19 извршиле су напад на Лебане. Било је батаљои Бугара и 120 недићеваца. Остало је да се ликвидира још један бункер, али је непријатељ добио појачање са 6 тенкова. Наши су се повукли задајући непријатељу губитке: 40 мртвих, много рањених. Заробљених 40 Бугара и 1 официр. Заплењено 2 хаубице 105 мм.,

^а Воја Ристић

⁴ Миле Ђаловић

¹ Оригинал, писан руком, у архиви Војноисторноског институт; под бр. 21—1, к. 184.

300 граната, 12 мит. и пуш. митр.. 40.000 метака и много другог ратног материјала. Наши губитци 12 мртвих.

Бр. 66.

• > И 1¹ • <

Енг. мисија која је била код Мораче¹, вечерас долази код нас из Италије. Упутићемо је код вас.

Бр- 67

Наша 24 див. заузела Лебане и гони непријатеља према Бошњаку. Огроман ратни плен: 200 кода материјала. Непријатељу долазе појачања и покушава да продре у Лебане.

БР. 177

НАРЕЂБЊЕ ШТАБА ОПЕРАТИВНЕ ГРУПЕ ДИВИЗИЈА ОД 20 АВГУСТА 1944 ГОД. ШТАБУ ТРИДЕСЕТ СЕДМЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ЗА ДЕЈСТВО НА ПРУЗИ ВИШЕГРАД—УЖИЦЕ¹

11 гр. 112.

Запго сте се пребацили на лијеву обалу Лима? Заједно са **Првом*** пређите на десну обалу. Задатак ваш и Прве: **бацити** се на пругу Ужице—Вишеград и потпуно је уништити •. Маневарска просторија ваше групе је: Вишеград—Ивањица—Н. Пазар. Избацити термин: ..Разбили смо¹, а Јављајте: број мртвих и заробљених, шшјен и датум акције и своје губитке. За колико сте се попунили? Ми још имамо **иницијативу**. Нека нам јави Прва какав је задатак добила.

20-УИИ-1944..
предато у Стрмцу.

Пеко.

⁸ У Петој НОУ дивизији

¹ Оригинал, писаи руком, у архиви Војноисториског института, "Од бр. 3/10, к. 1253.

• Прва пролетерска дивизија

" Види том I, књ. 11, док. бр. 47.

ИЗВОЦ ИЗ ОПЕРЛЦИСКОГ ДНЕВНИКА ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО СРБИЈЕ ЗА ВРЕМЕ ОД 11 ЈУЛА ДО 20 АВГУСТА 1944 ГОДИНЕ¹

11 ЈУЛИ 1944 ГОД.

Ноћу 10/11 јула 1944 године стигао је авионом новодређени Главни штаб Н.О.В. и П.О. за Србију² на аеродром Косанић у Јабланичком срезу. Са Главним штабом дошла је и Војна мисија С.С.С.Р. за Србију.

Са аеродрома Главни штаб је отишао за село Вујаново, где се одморио до 14 часова, када је продужио на место предвиђено за Главни штаб — 3 км. ј. источно од села Добра Вода — где је стигао око 16 часова.

После подне новодређени Главни штаб примио је дужност од дотадањег Главног штаба³. Одржане су конференције на којима су решавана питања организациске природе.

Стање снага Н.О.В. и П.О. у Србији било је следеће:

1. *XXI дивизија* (у њеном саставу је пргаремено и 18 бригада XXV дивизије) на десној обали р. Топлице.

а) 5 и 6 бригада од Бејашичке Р. до Грабовичке Р.

б) 4 и 18 бригада од Грабовичке Р. до с. Раче (у Косаници).

в) Штаб дивизије у с. Товрљану.-

2. *XXII дивизија* — у покрету из Јабланице за Еабичку Гору, на десној обали Јужне Мораве, с. источно од Лесковца, у циљу разбијања концентрације четника (10 и 12 бригада).

8 бригада на рејону Врање—Козјак.

Ноћу 5/6 јула између жељезничке станице Цеп—Предејане преврнут је један воз са војском и ратним материјалом.

Уништено: 2 локомотиве и 10 вагона. Непријатељ имао 100 мртвих и рањених.

¹ Оригинал, писан руком. у архиви Војноисториског института, под бр 8/6, к. 181.

Главни штаб су сачињавали: командант—Коча Поповић, начелник — Рудолф Приморац и в.д. политичког комесара — Мома Марковић, Чланови штаба су се скупили у Бари (Италија) и одатле СЈ се, са осталим руководиоцима одређеним за новоформиране јединице, авионима пребацили у Србију.

² Дотада је командант Главног штаба Србије био Петар Стамболић.

3. *XXIII дивизија* — у Источној Србији — рејок Озрен
Цланине

4. *XXIV дивизија* — Штаб дивизије у с. Боринци
(источне падине Петровац Пл.).

а) »13 бригада у Пустој Реци код с. Бојника.

б) 15 бригада код с. Статовца (сев. од Радана).

в) 17 бригада код с. Крток у Косаничком срезу (ју-
жно од Куршумлије).

г) 11 бригада упућена из Пусте Реке на Бабичку Гору
у циљу садејства XXII дивизији у чијем саставу да остане
привремено. Прелаз Јужне Мораве треба да изврши између
Ниша и Лесковца.

5. *XXV дивизија*: Штаб у с. Товрљану.

а) 16 бригада пребацила се са леве обале р. Топлице
у рејон с. Ргаје—Мрљак.

б) 18 бригада привремено у саставу XXI дивизије.

в) 19 бригада у рејону с. Ргаје—Мрљак.

6. *Космајски П.О.* налази се у рејону Космаја.

7. *Нигики П.О.* у рејону Озрен Пл. у Источној Србији; и

8. *Врањски П.О.* у рејону Врања.

Губици непријатеља:

100 мртвих и рањених.

Уништено: 2 локомотиве и 10 вагона.

„

Начелник штаба
генерал-мајор
Рудолф Приморац

(М. П.)

12 ЈУЛИ 1944 ГОД.

1. Подаци о непријателју:

Бугари, четници и недићевци у јачини око 10.000 овла-
дали су сектором Јастрепца и концентришу се на левој
обали р. Топлице и то:

а) Бугари на просторији: Прокупље—с. Белољин;

б) четници и недићевци на просторији: Блаце—с. Бе-
лин—Куршумлија, а истовремено и према Преполцу у
лици.

Вероватна намера непријатеља: офанзива на слободну
простиру у Косаници и Јабланици.

Око 2.000 четника концентрисано на просторији Леско-
вац—Власотинци—Бабичка Гора разбијени су.

2. Подаци о нашим јединицама:

XXI дивизија у рејону Соколовице Пл. у распореди од 11 јула 1944 год.

XXV дивизија на просторији: с. Статовац—с. Товрљане.

Остале јединице као 11 јула 1944 год. с тим што 1(ј) бригада из с. Статовца отишла у Јабланицу штабу XXIV дивизије.

3. Операције

Јединице XXIV дивизије 9 јула водиле су борбу са белогардејцима у рејону Белог Камена на положају Буревачка Коса—Мрљачки Вис.

Непријатељ је имао: 26 мртвих и већи број рањених.

Наши губици: 3 мртва и 5 рањених.

Јединице XXIII дивизије 7-"УИ" водиле су борбу код села Трубаревца и Врбовца са четницима Тимочког Крајинског и Хомољског корпуса — укупна јачина 5—6.000 људи. Непријатељ је разбијен и имао је: 63 мртва, већи број рањених и 84 заробљена. Заплењено: 1 пушкомитраљез типа „Брно", 1 лаки митраљез, 1 противавионски митраљез. 75 пушака и 2 стројнице.

Наши губици 8 мртвих и 5 рањених.

Диверзиона група XXII дивизије преврнула 1 воз код Лепеначког моста. Уништена 2 вагона.

4. Задаци потчињеним јединицама

У циљу ометања концентрације непријатеља и разбијања четника наређено је:

XXV дивизији: да нападне непријатељски десни бок правцем: с. Рача—Куршумлиска Бања—с. Жегрова—с. Игриште—с. Сагоњево, у ком циљу да се у току ноћи 12/13 јула пребаци на просторију: Соколовица Пл.—с. Грабовница—с. Трнов Лаз—Ргачка Пл. у циљу садејства XXI дивизији.

5. Активност непријатељске авијације

Око 16 часова 1 бугарски извиђачки авион кружио је кад просторијом Соколовица Пл.—Радан Пл.—р. Топлина, у циљу извиђања ове просторије и откривања распореда наших снага.

6. Време

Пре подне облачно. После подне киша са грмљавином и средњим ветром.

7. Место штаба

3 км. југоисточно од с. Добра Вода у шуми на падинама Радан Планине.

Укугсни губици непријатеља:
89 мртвих,
већи број рањених.
84 заробљена.

Заплењено:

1 пушкомитраљез,
1 лаки митраљез,
1 противавионеки митраљез,
75 пушака,
2 стројнице.

Укупно уништено:
2 вагона.

Укупни наши губици:
11 мртвих,
10 рањених.

Начелник штаба,
генерал-мајор
Рудолф Приморац

(М. П.)

13 ЈУЛИ 1944 ГОД.

1. Подаци о непријатељу

Извесне снаге четника под командом Рачића' стигле су езницом у Топлицу и искрцале се у Барлову.

Бугари, четници и недићевци концентрисани на левој обали р. Топлице предузели су концентричну акцију на Јастребац. Једна група четника, око 300, покушала је пре-лаз р. Топлице на рејону с. Прекадин—с. Плочник, али је разбијена и одбачена на леву обалу.

Непријатељ је имао неколико мртвих и рањених.

Око 2.000 четника концентрисано на просторији: Ле-овац—Власотинце—Бабичка Гора. Намера им је била да адну нашу слободну територију у Доњој Јабланици (Пу-ста Река).

У Власотинце стигло је 7 немачких тенкова са неди-Кевцима из Лесковца са задатком одбране Власотинца.

2. Подаци о нашим јединицама

XXII дивизија овладала Бабичком Гором. Остало не-ењено.

⁴ Драгослав Рачић

3. Операције

12 јула јединице XXI дивизије разбиле су четнике који су покушали прелаз на десну обалу р. Топлице, код Пре-Ј катина и Плочника.

Непријатељ је имао 18 мртвих, више рањених и 1 за¹ робљен.

Ми нисмо имали губитака.

XXII дивизија у времену од 9—12 јула т.г. разбила је концентрацију око 2.000 четника на рејону Бабичке Горе.

Губици непријатеља: 66 мртвих, већи број рањених и 169 заробљених.

Заплењено: 1 лаки бацач, 1 холандски митраљез, 3 пушкомитраљеза, 1 противтенковска пушка, 12 пушака,.. 500 разних метака, 8 оквира енглеске муниције, 1 доглед, 2 писаће машине, 1 радио апарат, 1 ручни динамо, 21 кон> и 1 седло, 150 м. сукна, немачка архива и нешто остале спреме.

Наши губици: 5 мртвих, 14 рањених и 5 несталих.

Јединице XXII дивизије чисте Запаље од разбијених четничких група.

9 бригада XXIII дивизије блокирала је с. М. Извор код Бољевца. Том приликом предао се командант Бољевачке четничке бригаде поручник Тића са 40 четника. Тића је пришао нама.

4. Задаии потчињеним јединицама

Пошто је XXII дивизија извршила задатак, то је истој наређено да се врати на своје полазне просторије у рејону Кукавице, с тим да на рејону Бабичком остане 12 бригада; 11 бригада и Бугарска бригада „Георги Димитров“ да се врате у састав XXIV дивизије.

5. Активност непријатељске авијације

Није било.

С. Време.

Цео дан облачно са средњим и хладнијим ветром.

7. Место штаба. Непромењено.

Укупни губици непријатеља:

мртвих	84
већи број рањених	
заробљено	170

Укупни наши губици:

мртвих	5
рањених	14
несталих	5

Укупно заплено:	
лаки бацач	1
холандски митраљез	1
пушколгатраљеза	3
противтенковска пушка	1
пушака »	12
разних метака	500
оквира еет. муниције	8
догледа	1
/шсаће машине	, 2
радио апарат	1
ручни динамо	1
коња	21
седала	1
сукна мет.	150
немачка архива и неигго остале спреме.	

(М. П.)

Начелник штаба,
генерал-мајор
Рудолф Приморац

14 ЈУДИ 1944 ГОД.

1. Нодаци о непријатељу

Непромењено. Налази се на левој обали р. Топлице.

2. Подаци о нашим јединицама

Јединице XXI дивизије у покрету ка Куршумлиској
Еан>и. Остало непромењено.

3. Операције

Рч Није било значајних акција.

4. Задаци потчињеним јединицама

XXI дивизија да предузме покрет правцем: Куршумли-
ска Бања—Мерћез—пл. Лепенац са задатком дејства у бок
и позадину четничких снага на просторији: Јаворац—Ле-
пенац.

Осталима нису додељени нови задаци.

5. Актииност непријатељске авијације

Није било.

6. Време

Пре подне лепо. По подне облачно.

7. Место штаба

Непромењено.

(М. П.)

Начелник штаба,
генерал-мајор
Рудолф Приморац

15 ЈУЛШ 1944 ГОД.

1. Подаци о непријателју

Непромењено, с тим што су бугарске снаге из Куршумлије отишле у правцу Копанника, на ком су плавцу оријентисане и неке четничке снаге. Задатак: обезбеђење десног бока.

2. Подаци о нашим јединицама

Формиран Јастребачки партизански одред и привремено стављен под команду XXV дивизије. Под њену команду стављена је и 17 бригада. Остало — непромењено. Ј

3. Операције

XXI дивизија у току извршења задатка избила је са својим јединицама западно од Куршумлиске Бање на Бабину Чуку и Никодинову Ливаду.

XXV дивизија да одложи напад предвиђен ноћу 15/16 на леву обалу р. Топлице за следећу ноћ у вези са постигнутим циљевима XXI дивизије.

Диверзиона група XXII дивизије код Стубалске цркве оштетила 2 вагона.

4. Задаци потчињеним јединицама

Све јединице у току извршења добивених задатака.

5. Активност непријатељске авијације

Није било.

6. Време

Лепо са мањим ветром.

7. Место штаба

Непромењено.

(М. П.)

Начелник штаба,
генерал-мајор
Рудолф Приморац

16 ЈУЛИ 1944 ГОД.

1. Подаци о непријатељу

Непромењено, сем што су два бугарска воза стигла у Барлово и Плочник. Бугари су сменили четнике на левој обали р. Топлиде. Примећени покрети четника ка с. Вршевцу и Куршумлији.

2. Подаци о нашим јединицама

Непромењено.

3. Операције

Десна колона XXI дивизије избила на положаје: Манастирци—Сагоњевске Ливаде—Пожар (к. 1163)—Равна Глава (к. 1112)—Црна Чука (к. 1197), — б и 6 бригада. Лева колона (4 бригада) избила на положаје: Свињска Пл.-Обли Кам (к. 1040)—Оштра Чука (к. 1262).

Претходница десне колоне приликом избијања (5 бригада) на Сагоњевске Ливаде и Црну Чуку (к. 1197) сукобила се са непријатељем — четницима (око 6.000), који је настукао са правца Вишесела. Развила се врло оштра борба за Сагоњевске Ливаде, Црну Чуку (к. 1197) и Пожар (к. 1163). Борба трајала од 12 до 22 часа. Употребом резерве — три батаљона 6 бригаде у бок и позадину непријатеља, непријатељ разбијен и иатеран на повлачење ка Барбатовцу и Блацу. Лева колона (4 бригада) није имала сукоб са непријатељем. Губици непријатеља: 32 мртва и око 60 рањених.

Диверзиона група XXII дивизије прекинула жичану жељезницу Бело Поље—Мачкатица. Саобраћај обустављен са 4 дана.

4. Задаци потчињеним јединицама

У вези одласка бугарског гарнизона из Куршумлије у правцу Копанника. наређено је 17 бригади да у току ноћи 16/17 изврши снажан притисак на непријатељски гарнизон у Куршумлији. Залагање снага да буде оразмерно отпору на који наиђе, но у сваком случају да овај притисак има као резултат јаче ангажовање непријатељских снага на сектору Куршумлије. По извршењу овог задатка 17 бригада остаће на просторији: Куршумлија—Рача—Куршумлиска Бања са ранијим задатком.

XXV дивизија напашће ноћу 16/17 непријатеља на левој обали р. Топлице на сектору с. Барлово—Куршумлија.

5 Активност непријатељске авијације

Није било.

6. Врме: лепо

7. Место штаба

Непромењено.

Укупни губици непријатеља:

мртвих	32
рањених око	60

(М. П.)

Начелник штаба,
генерал-мајор
Рудолф Приморац

17 ЈУЛИ 1944 ГОДИНЕ

1. Нодаци о непријатељу

На основу прикупљених података Бугари се повлаче са Јастрепца ка Прокупљу. Један воз од 40 вагона са Бугарима стигао је у М. Цлану. Бугарске снаге непознате јачине дошле су у с. Ђуковац, на десној обали р. Топлице.

2. Подаци о нашим јединицама

Непромењено.

3. Опсрације

Ноћу 15/16 ов. месеца јединице XXV дивизије извршиле су јачи притисак на четничке снаге на левој обали р. Топлице. Губици непријатеља: 34 мртва и 36 рањених; гаробљених 12. Наши губици: 6 мртвих (од којих 5 од једне бомбе из бацача) — нишанција „Цон Була“ погинуо у стојећем ставу — и 14 рањених.

XXI дивизија врши гоњење разбијексг непријатеља ка ЈТепенцу—Јаворцу и Јанковој Клисури. Прикупљање података о непријатељу. Налази се на линији: Јанкова Клисура—Јаворац—Лепенац—Пожар (к. 1163)—с. Шошићи.

Камион са Бугарима дигнут је мином у ваздух код Суве Чесме, на путу Прокупље—Куршумлија. Непријатељ је имао већи број мртвих и рањених.

Диверзиона група XXII дивизије код Корбевачког моста изврнула воз. Уништена локомотива и 10 вагона. Непријатељ је имао 8 мртвих.

4. Задачи потчињеним јединицама

Пошто су Бугари сменили четнике на левој обали Р-Топлице са јачим снагама, то је XXV дивизији наређено:

— не вршити фронталки напад на леву обалу р. Топлице> пошто се тамо налазе јаче непријатељске снаге, али сталним притиском везати за себе што чвршће бугарске снаге и онемогућити им одлазак према XXI дивизији;

— формирати један батаљон од 250—300 људи од људства Јастремачког одреда и пребацили га у рејон Јастремца са задатком: рушење пруге Прокупље—Куршумклија. Сталаћ—Крушевац, Бунис—Ниш и узнемиравања непријатеља дејствујући препадима на непријатељску позадину.

5. Активност непријатељске авијације

Није било.

6. Време

Идепо.

• Место штаба. Непромењено.

• Укупни губици непријатеља:

мртвих	42
рањених	36
заробљених	12

• Наши губици:

мртвих	6
рањених	14

Начелник штаба,
генерал-мајор
Рудолф Приморац

(М. П.)

18 ЈУЛИ 1944 ГОД.

1. Подаци о непријатељу

После неуспелог напада на Црну Чуку, одакле су одбачени од јединица XXI дивизије, четници су се повукли ка Влацу—М. Плани и Куршумлији.

Бугари у јачини око 600—700 људи и 150 коњаника стигли су између с. Ђуковца и Беле Воде. Из В. Плана спустили су се у М. Плану. Остале бугарске јединице са Јастремца силазе према селима: Кочнић—Бресничкић и Дреновац. Око 60 Бугара прешло је на десну обалу р. Топлице у с. Топоницу.

Немци и недићевци у јачини око једног батаљона дошли су у с. Црнатово.

2. Подаци о нашим јединицама

У току 17 јула д.г. Бугарска бригада „Георги Димитров“ вратила се из Бабичког рејона у с. Стублу код с. КосанчиНа.

XXII Дивизија — игаб и 10 бригада вратили су се са Бабичког у рејон Кукавице. Са 12 бригадом није ухваћена веза и иста је остала у рејону Сзвје Планине.

11 бригада вратила се у састав XXIV дивизије и стигла у с. Кацабаћ.

40 другова из Брањског одреда стигло је код 13 бригаде.

3. Операције

Јединице XXI дивизије заузеле су Брус и заплешме 4.000 кг. брашна.

Непријатељу су стигла појачања и успео је да овлада Лепенцем, али је убрзо одбачен.

У борбама на Јанковој Клисури. Лепенцу, Јаворцу и Црној Чуки (к 1063) јединице XXI дивизије (6 бригада и један батаљон 5 бригаде) нанеле су следеће губитке непријатељу: 53 мртва, 47 рањених и 20 заробљених; заплешено 50 пушака и 2 пушкомитраљеза. Непријатељ био јачине око 3.000.

Наши губици: 3 мртва и 18 рањених.

Јединице XXV дивизије одбиле су четнике који су покушали прелаз на десну обалу р. Топлице у рејону с. Грџовнице. Убијена су 4 четника.

17/18 о.м. јединице XXIII дивизије водиле су борбу код с. Јошанице и Врмце са Тимочким, Крајинским, Хомољским и Заглавским корпусом (око 5.000 четника). Убијено 20 и заробљено 160 четника. Заплењено: 1 шарац и 100 пушака. Наши губици: 1 мртва.

Диверзиона група XXII дивизије дигла је у ваздух железнички мост на прузи код с. Загужане. Саобраћај обустављен за 4 дана.

4. Задачи потчињеним јединицама

У циљу олакшања ситуације XXI дивизије, која је дубоко продрла у непријатељску позадину, наређено је:

Штаб XXV дивизије са 16 и 18 бригадом да крене у правцу: с. Товрљане—Куршумлиска Бања Црна Чука (к. 1004)—с. Игриште—к. 1069—с. Сагоњево, с тим да с десним крилом избије у рејон с. Перунике, а левим у рејон с. Неваде и према прикупљеним подацима дејствује на четничке снаге у рејону Куршумлије.

17 и 19 бригада под руководством начелника штаба XXV дивизије предузимају цео сектор на десној обали р-Топлице и јужно од Куршумлије и то:

19 бригада од с. Топонице до с. Грабовнице. с тим да „дан батаљон остане према Белом Камену.

17 бригада од с. Космаче до с. Крстата.

-11 бригада XXIV дивизије да се пребаци из с. Кацабаћа у рејон с. Статовца у општу резерву.

Бугарска бригада „Георги Димитроз“ да се пребаци из с. Стубле на леву обалу Пусте Реке — с. Обилић. Она је стављена под команду XXIV дивизије.

5. Активност непријатељске авијације

Није било.

6. Време

Лепо.

7. Место штаба. Непромењено.

Укупни губици непријатеља:

мртвих	77
рањених	47
заробљених	180

Укупни наши губици:

мртвих	4
рањених	18

Начелник штаба,
генерал-мајор
Рудолф Приморан

(М. П.)

. 19 ЈУЛИ 1944 ГОД.

1. Подаци о непријатељу »

Један бугарски пук са 2 топа и више бацача налази се на положају: Асановац—Шупљи Камен—Коњарник—Дубово.

Према извештају штаба XXV дивизије:

Бугари у јачјши пука напали су наше положаје на десној обали р. Топлице око 7³⁰ часова. Напад су предузели У две колоне. Једна слабија колона напала је са правца Беле Воде преко пл Видојевице и заједно са непријатељским енагама са Белог Камена на наше слабије делове на Ргачкој Пл. Друга бугарска колона са љотићевцима напала са правца: Доња Коњуша—Бича—Точане на наше положаје: с Црна Чука—Голо Брдо—с. Пећанци. Ова колона потпомогнута јачом артиљериском и бацачком ватром није успела да овлада положајима 19 бригаде све до 14³⁰ часова, када је потпомогнута са неколико бугарских авиона успела да

заузме Голо Брдо, а после један сат да овлада Црном Чуком и положајима изнад Четинаца.

Јакe четничке снаге (8—10.000) нападе су наше јединице XXI дивизије на положајима: Јанкова Клисура—Јаворац—Лепенац—Црна Чука (к. 1063) и после жестоких борби успеле су да овладају овим положајима до 23 часа.

Бугари држе јачим снагама железничку пругу од с. Барлова до с. М. Планае.

Сто камиона Немаца са југа стигло је у Лесковац.

2. Подаци о нашим јединицама

XXI дивизија: због критичне ситуације на рејону VI бригаде тј. због гомилања четничких снага према положајима: Јанкова Клисура—Јаворац—Лепенац наређено је да у 20 часова V бригади да избије на просторију Јанкова Клисура—Јаворац—Мечак (к. 847), где да ухвати везу са VI бригадом и у заједници са њом нападе на непријатеља 19. III ујутру. IV бригади наређено је да до ујутру 19. III избије на положаје: Црна Чука (к. 1197)—Равна Глава (к. 1112)—Пожар.

Јединице XXV дивизије (штаб дивизије, 16 и 18 бригада) у рејону с. Космаче у покрету ка левој обали р. Топлице у циљу извршења добивеног задатка.

19 бригада брани десну обалу р. Топлице од Ргачке Пл. до с. Грабовнице.

11 бригада XXIV дивизије стигла је у рејон Статовца.

12 бригада XXII дивизије стигла је на Бабичко.

3. Операције

19 бригада XXV дивизије од 7³⁰ па све до 15 часова успела је да одбије све бугарске и ллтићевске нападе на положају Црна Чука—Голо Брдо—Пећанци и поред јакe непријатељске артиљеријске и бацачке ватре.

Тек после доласка бугарских авиона и јаког њиховог садејства са бугарским снагама отступила је на положаје: Трнов Лаз—к. 721. Један њен батаљон са Ргачке Пл. отпустио под притиском много јачег непријатеља ка Сјењичком (Горњем) Статовцу.

XXI дивизија водила целог дана врло јаку борбу на положајима: Јанкова Клисура—Јаворац—Мечак (к. 847)—Црна Чука (к. 1063). Борба трајала непрекидно од 6 до 24 часа.

Непријатељ је нападао са врло јаким снагама (8—10.000), са великим бројем тешких и лаких бацача и једном брдском Сатеријом топова. Борба је била са променљивом срећом. Не-

7. - Место штаба.

Уно 18 глава штаб је кривура које
ради према: Штаба за Југославију, где је смисао да је
нај код куле Јововића.

Укупни Еубици историјатела:

мртвих	250
рањених	300
заробљених	30

Укупни наши Еубици:

мртвих	5
рањених	12

Народна штаба,
Југословенска војска,
Удружење Војногоспитуларца

20 јуни 1944 год.

1. - Подаци о историјателу

Бугарске војске на делној области р.
Војничке задржане су се на колонизијана на ко.
јана су мртви 19 с.м.

Јака војничке војске су кривомит
Нолца - Бугара мртви су на Лешази и Губици,
Војнички и Негу тебуи на Лешази
за вероватно код командом Јововића командант су

пријатељ је свуда пришао на јуришно отстојање и местично продро у наше положаје.

у 23 часа наређено извлачење из борбе и формирана колона за отступни марш правцем: Пожар—Црна Чука (к. Ц97)—с. Бугаре—Беширово Брдо—Никодинова Ливада—с. јјСегрова—с. В. Шатра. IV бригада остављена је у заштитници на положајима: Пожар—Црна Чука (к. 1197)

Губини непријатеља: 250 мртвих, око 300 рањених, 30 заробљених. Заплењено: 5 пушака и 5 пушкомитраљеза. Наши губици: 5 мртвих и 12 рањених.

4. Задачи потчињеним јединицама

Обзиром на избијање два бугарска пука на десну обалу р. Топлице цео сектор: десна обала р. Топлице—Пуста Река стављен је под команду XXIV дивизије с тим:

да 11 бригада поседне положаје: с. Богујевац—Бубањ и лево ухвати чврсту везу са 19 бригадом:

ч да Бугарска бригада „Георги Димитров“ поседне положај код Бублице;

да 15 бригада затвори правац од Лебана и Лесковца.

5. Активност непријателске авијације

Неколико бугарских авиона од 14³⁰ часова јако бомбардују и митраљирају положаје 19 бригаде.

6. Време

Лепо.

7. Место шгаба

Око 18 часова шгаб је предузео покрет преко Шапота ?а Гајтан. где је егигао око 21 час код куће Јововића.

Укупни губици непријатеља:

мртвих	250
рањених	300
заробљених	30

Укушш наши губици:

мртвих	5
рањених	12

Начелник штаба,
генерал-мајор
Рудолф Приморац

(М. П.)

1. Подаци о непријатељу

Бугарске снаге на десној обали р. Топлице задржале су се на положајима на које су избиле 19 о.м.

Јаке четничке снаге уз припомоћ Немаца и Бугара избиле су на Лепенац и Јаворац.

Љотићезци и недићевци из Лесковца, вероватно под командом Зотовића, напали су Пусту Реку и избили на просторију: Лапатиначки вттогради—Душаново—Обилићево. 1

2. Подаци о нашим јединицама

XXIV дивизија распоређена на положајима:

17 бригада: Бранкова Кула—М. Пупазица;

19 бригада: Соколовица (сев. падине) до Арбанашке;

11 бригада: Арбанашка—Црквице—Богујевац (са Јастребачким одредом);

Бугарска бригада: Бублица—Дубравска Коса и 15 бригада- Олавичка Чука—Кигица (к. 400)—Гегља.

XXI дивизија у маршевском поретку прешла комун/-кацију Куршумлија—Мерћез и под заштитничком борбом стигла својим челом у с. В. Цатра. Овде улогу заштитнице преузеле једшпиде XXV дивизије (16 и 18 бригада) које су се налазиле на положајима: Тиовачка Чука—Црна Чука—Чундрак—Радова Чука (к. 685)—с. Мирзшца.

3. Операције

Сем малих чарки и запггитаичке борбе код XXI дивизије није било операција.

У току борби XXI дивизије у рејону: Јанкова Клисура—Таворац—Лепенац—Црна Чука (к. 1063)—Пожар—Црна Чука (к. 1197). За време борби од 5 дана са четницима јачине око 12 000 људи непријатељ је имао око 300 мртвих, преко 500 рањених и 50 заробљених четника. Наши губици: 12 мртвих и 42 рањена.

4. Задаци потчињеним јединицама

XXV дивизија да се најпогоднијим правцем пребаци на Јастребац и дејствује против непријатељских снага у том рејону у циљу поделе његових снага.

XXI дивизија да маневрује на садањем терену са ослоном на Копаоник.

XXII дивизија да се пребаци у рејон Криве Феје и дејствује против непријатеља. Просторија маневровања северно од р. Пчиње.

5. Активност непријателске авијације

Није било.

6. Време.

Лепо.

7. Место штаба. Непромењено.

Укупни губици непријатеља"	300
мртвих	
рањених преко	50 ¹
зароољених	50
Укупни наши губици	
мртвих	12
рањених	42

Начелник штаба,
генерал-мајор
Рудолф Приморац

(М. П.)

21 ЈУЛИ 1944 ГОД.

1. Подаци о непријатељу

Бугарске снаге на десној обали р. Топлице продужиле су нападе на наше положаје: Трнов Лаз—Пећанци—Космача и са једном колоном на положај Бугарске бригаде „Георга Димитров“: Дубравска Коса—с. Бублица.

¹ Наше јединице пружиле су жесток отпор, али су Бугари уз садејство авијације успели да овладају овим положајима око 13,30 часова.

Љотићевци и недићевци избили су према Бојнику.

У рејону с. Шумана налази се око 300 четника.

2. Подаци о нашим јединицама

XXI дивизија после жестоких борби са много јачим четничким снагама у рејону Блаце—Брус—Сагоњево уредно се пребацила правцем: Црна Чука—Куршумлиска Бања—Равни Шорт—с. Рача на просторију: с Маторово—с. Мердаре (IV бригада); с. Дегрмен—М. Косаница (V бригада);—с. Саставци—с. Кутлово (VI бригада), ради одмора и сређивања јединица.

XXIV дивизија налази се на положају од 20.о.м. с тим што се 19 бригада после јачег отпора услед много надмоћ-

⁵ Укупни губици су у оригиналу дописани оловком (на крају ЧЗаштаја за 20 јул 1944 године).

нијих снага непријатељских повукла на положај: Соколовида—Милошева Вода—Бачије, а Бугарска бригада „Георги Димитров“ повукла се на положај: Магашки виногради—Марково Кале.

13 бригада XXIV дивизије у покрету од Барја стигла је у Руњковац.

XXV дивизија (без 19 бригаде) налази се на просторији: Превој—Бранкова Кула и у покрету са просторије: Тиовачка Чука—Црна Чука—Чундрак—Радова Чука (к. 685)—с. Мирница, на којим положајима је водила борбу против јаких бугарских снага, на дан 20 о.м., које су из Куршумлје и Топлице биле пошле да се баце у леђа XXI дивизији. Непријатељ је одбачен уз осетне губитке по непријатеља и тиме створен слободан пролаз XXI дивизији.

3. Операције

Ујутру рано Бугари и љотићевци напали су положаје 19 бригаде уз помоћ јаке артилериске и бацачке ватре и око подне ова бригада под јачим притиском, после наносења већих губитака непријатељу, повукла се на Соколовицу Пл. (Милошева Вода)—Арбанашка (искључно Бачије). Непријатељ је продужио даље жесток напад на нове положаје уз помоћ јаке артилериске ватре, угрожавајући нарочито од Каменице преко М. Пупавице. До пада мрака непријатељ није успео да овлада овим положајима.

Диверзиона група XXII дивизије 20/21 дигла у ваздух бетонски мост код с. Самокова и с. Загужана (пруга Бело Поље—Загужане). Код с. Бујковца уништено: 1 локомотива и 5 вагона. Погинуло 130 непријатељских војника и 20 цивила.

4. Задаци нотчиненим јединицама

Обзиром на присуство јаких непријатељских снага и још неутврђену радио везу потребно је да наше дивизије добију директиве за дуже време и да већ сад добију шире маневарске просторије. У том циљу издата је директива оп. бр. 15 од 21 о.м." према којој:

XXI дивизија предузима сектор: Бачије (закључно)—Соколовица Пл.—Превој, где уредити јединице и поново предузети покрет најподеснијим правцем и пребацили се на просторију горњег тока р. Топлице, са задатком што озбиљнијег узнемиравања, раздвајања и спречавања четничких гага у припремању нових офанзивних акција. Ширија просторија маневровања: источне падине Копаоника — горњи

• Види док. бр. 35.

ток р- Топлице—Јаворац. При извођењу операција наслањати се на Копаоник.

XXIV дивизија предузеће сектор: Арбанашка Пл. (закључно)—Радан Пл.—Лесковац. Шира просторија маневровања: Јастребац—Радан Пл.—Пуста Река—Горња Јабланица. По одласку XXI дивизије у горши ток Топлице, овој дивизији (XXIV) припада и сектор Соколовица—Превој. Бугарска бригада „Георги Димитров“ остаје до даљег под командом XXIV дивизије, под чијом ће командом остати и Јастребачки одред док се не створе услови за његово пребацивање у Јастребац.

XXV дивизија пребациће се на просторију: Газдари—Црни Врх—с." Сјарина (Тупалски Вис), где ће добити даље наређење за рад.

XXII и XXIII дивизија остају на ранијим секторима.

15 бригада да се у току ноћи прикупи у рејону с. Негосавља, где ће добити наређење 22 о.м. у 6 часова.

13 бригада да предузме положаје 15 бригаде.

5. Активност непријатељске авијације

Бугарска авијација активна у току целог дана над просторијом десне обале р. Топлице.

6. Време. Лепо.

7. Место штаба.

Око 20 часова штаб је предузео покрет из с. Гајтана преко с. Газдари—с. Негосавље—с. Капит, где је стигао око 6 часова 22 јула.

Укугаш губици непријатеља:

мртвих

130

Начелник пггаба,
генерал-мајор
Рудолф Приморац

(М. П.)

22 ЈУЛИ 1944 ГОД.

1. Подаци о непријателу

Непријатељ у току јаче офанзиве на нашу слободну територију груписао се по следећем:

четничке снаге јачине око 6.000 људи концентрисане на положају: Мердаре—Превој са Косовским корпусом под командом Жике Марковића у В. Шатри и Кесеровић на В. Јастрепцу и В. Плани нападају наше снаге.

Бугарске снаге, раније јачине, држе положај: с. Ко-смача—с. Товрљане—с. Г. Статован—с. Бублица—с. Дубрава, наслањајући се десно на четнике код Куршумлије, а лево на недићевско-љотићевске снаге. Бугари нападају наше снаге.

Недићевци и љотићевци нападају Славничку Чуку и с. Савинац, а у одбрани су на линији с. Бојник—с. Придворица.

Недићевци и четаци напали су наше положаје код Барја: Бели Камен—Барје—Калуђерица.

Према подацима јаче немачке снаге налазе се у селима под пл. Кукавицом: с. Чукљевик—Тулово—Брза—Гориња—с. Миросевце.

2. Подаци о нашим јединицама

XXI дивизија: IV бригада није успела да избије на наређене јој положаје: Бранкова Кула—Превој—с. Крток, где је требала да смени један батаљон XXV дивизије, јер идући ка овим положајима у уверењу да се тамо налази један батаљон XVI бригаде наишла је на јаког непријатеља и под притиском јаке ватре повукла се на своје раније положаје, а затим на Крварски Вис—Дегрмен, који јој је правац дат у случају отступања под притиском јачег непријатеља.

6 бригада сменила јединице XXIV и XXV дивизије на положајима: с. Бачије (закључно)—Соколовица Пл.

5 бригада у с. Механе као дивизиска резерва са Једним батаљоном на к. 814.

XXIV дивизија: на положајима од 21 о.м.

XXV дивизија (без 19 бригаде) стигла је у рејон с. Гајтана у свом покрету ка Оруглици.

XXII дивизија: 10 бригада код Барја на положајима, а 12 бригада у покрету за Бабичко вратила се од р. Власине док извиди стање непријатеља на Бабичком рејону. Остало непромењено.

15 бригада на просторији: Црни Врх—Бувачки Вис—с. Капит.

XXIII дивизија у рејону Озрена. Формирала је два нова батаљона: један упућен у бољевачки крај, а други у Тимочки крај, са којима је упућена и 9 бригада ради продирања.

3. Операције

На сектору Топлице и Пусте Реке и поред наваљивања јачег непријатеља на положаје XXI и XXIV дивизије сви су напади одбијени, с тим што је Превој морао бити напуштен. Предузет противнапад правцем: Саставци—Превој.

XXII дивизија водила је целог дана борбу код Варја и увече пребацила се на одређени рејон Криве Феје.

15 бригада у току ноћи 22/23 јула т.г. у покрету правцем: Тупалски Вис—Липовица—Оруглица, а батаљон са Бувачког Биса упућен на положај код с. Мелова.

19 бригада на Бачијама, којима су подишли Бугари из Товрљана, извршила противнапад и одбацила их назад у Товрљане. У току борби 21 и 22 о.м. непријатељ је имао преко 50 мртвих и већи број рањених.

Јединице XXIII дивизије водиле су борбу на Слему са Бугарима и Немцима потпомогнутим артиљеријом. Непријатељ је имао губитака. Наши губици: 1 погинуо и 2 лакше рањена.

Делови 9 бригаде запленили су 4 бугарска камиона са намирницама код Влашког Поља.

4. Задаци потчињеним јбдиницама

XXV дивизија да крене усиљеним маршем ка Оруглици.

XXII дивизија да одржи положаје код Барја у току 23 ов. м. — до избијања и спајања штаба са њом. (Није добила наређење на време — грешка курира).

Остало непромењено.

5. Активност непријатељске авијације. Није било.

6. Време. Лепо.

7. Место штаба.

У току ноћи између 22/23 извршено је пребацавање из с. Капита у с. Липовицу.

Укупни губици непријатеља:

мртвих преко	50
рањених око	60.

Укупни наши губици:

мртвих	1
рањених	2

Начелник штаба,
генерал-мајор
Рудолф Нриморац

(М. П.)

1. Подаци о непријатељу

Непромењено.

2. Подаци о нашим снагама

Око 6 часова упућен је један батаљон 15 бригаде, који је са штабом стигао у Липовицу, за Оруглицу и даље ка Мелору.

XXV дивизија (без 19 бригаде) у покрету преко Сјарина за Липовицу, где је стигао пггаб и 18 бригада, а 16 бригада у рејон Синове код с. Маровци, чији један батаљон[^] посео положај у Булекару, за обезбеђење позадине Тупалског Виса. Остало — непромењено.

3. Опсрације

Непријатељ је почео са нападом дуж целог фронта XXI дивизије са врло великим снагама — укупно око 10.000. Бугарске снаге вршиле су притисак на положаје 11 бригаде XXIV дивизије и 6 бригаде XXI дивизије: Арбанашка Пл.—Соколовица Пл. док су четничке снаге надирале правцем Превој—Механе.

Због неповољне ситуације пред фронтом наших јединица, још у току ноћи 22/23 учињен је овај распоред јединица:

11 бригада на коси северно од с. Богужевца.

6 бригада на просторији: с. Бубањ—с. Власа—с. Владово — са задатком затварања правца према Радану и Пустој Реци како са севера тако и са запада;

5 бригада на линији: Јавор—М. Врата—Соколов Вис;

4 бригада: с. Ђаке—Зебица.

Намера XXI дивизије: да се непријатељу у току 23-[^]11 да јак отпор и под заштитом мрака извуче из борбе у циљу пребацивања у Топлицу.

На овим положајима наше јединице давале су снажан отпор, али већа бројност и премоћ у наоружању непријатеља учшшле су да један за другим падају наши положаји. На ово је имао утицај замор трупа и оскудица муниције;

Будући да су све јединице биле ангажоване у блиској борби на великој просторији и да је непријатељ надирао свом снагом, штаб XXI дивизије изменио је раније донету одлуку да се јединице пребаце у Топлицу и наредио је у 18 часова извлачење из борбе и прикупљање на просторији: В. Лопарда—Добра Вода—к. 765 у циљу извлачења ка Бучумету и сачувања јединице као целине. За време извлачења из борбе јединице XXI дивизије, 11 бригада

XXIV дивизије дејствовала је према бугарским и према делу четничких снага као заштитница.

Ово извучеше изведено је уз велике тешкоће, али успешно. Још исте ноћи формирана је колона. 4 бригада ушла је у састав колоне у ноћи 23/24 у 2 часа у с. Слишане, з 11 бригада по свршеном задатку свила се у колону за XXI дивизијом.

Губици код непријатеља врло велики услед безобзирног надирања — број неутврђен.

Губици XXI дивизије: 4 мртва и 17 рањених.

Ујутро око 7 часова четници и недићевци напали су наше положаје код Мелова. Напад је одбијен и непријатељ се око 15,30 часова потпуно повукао са тог рејона.

На осталим секторима настављају се жестоке борбе. И поред много надмоћнијег непријатеља уз садејство артиљериске ватре наше јединице дају жесток отпор.

4. Задаци потчињеним јединицама. По старом.

5. Активност непријатељске авијације. Није било.

6. Времс. Лено.

7. Место штаба.

У току ноћи 23/24 ов. м. штаб се пребацио из Линовице у с. Оруглицу код цркве.

Укупни губици непријатеља:

врло велики — број неутврђен.

Укупни наши губици:

мртвих	4
рањених	17

(М. П.)

Начелник штаба,
генерал-мајор
Рудолф Приморац

24 ЈУЛИ 1944 ГОД.

1. Подаци о непријатељу

У току 23 ов. м-ца пристигле су нове јаке четничке снаге из Шумадије и пребациле су се преко Мердара и Доњег Дола на Соколов Вис. а одатле на Шапот и Под (на Радану).

Једна четничка — недићевска група око 800 налази на простору: Вувачки Вис—Сковрч, а једна група домаћих четника 3—400 са Мачје Стене и Доброг Дола напала са леђа 4 бригаду XXI дивизије.

Један немачки моторизовани батаљон са око 20 тенков* стигао је-у Лебане.

Остало непромењено.

Укупна јачина непријатеља: око 10.000 четника, 4—300 Немапа, 2 пука Бугара. Недићевци и љотићевци непознате јачине.

До пада мрака јаке четничке снаге избиле су у Туларе и на просторију: Маћедонци—Богуновац.

2. Подаци о нашим снагама.

XXI и XXIV дивизија у циљу избегавања затварања обруча од стране непријатеља у току ноћи 23/24 ов. м-ца извршиле покрет правцем: с. Добра Вода—с. Ображда—с. Слишане—с. Бучумет и заузеле своје нове положаје- Црни Врх (5 бригада) — Капит (6 бригада) — с. Тупале—Тупал* ски Вис (4 бригада). Јединице XXIV дивизије поселе су полигон: с. Бувци—с. Ђулекаре—с. Дрводеља—с. Клаићи.

19 бригада XXV дивизије такође је стигла у Липовицу.

3. Операције

У току дана непријатељ се није поја"вљивао према сектору XXI дивизије, сем што је једна колона Бугара и четника јачине око 1000 људи избивши око 16 часова на линију: Добри Чича (к. 629)—заселак Маћедонци—Куртуз (к. 610) покушавала да избије на десну обалу р. Јабланице. спустивши се са својим предњим деловима све до саме реке.

У току поподнева делови XXIV дивизије имали су локалну борбу са четницима и недићевцима у рејону с. Буваца. Напад одбијен.

Јединице XXIII дивизије водиле су жестоке борбе на Буковику са четницима — В. Моравска група корпуса. Ивankовачки, Варварински и Ресавски корпус. Непријатељ је био јако утврђен и маскиран. После борбе од целог дана, непријатељ је протеран са положаја. Губици непријатеља 100 мртвих (од којих 8 официра) и велики број рањених. Ова непријатељска група била је под командом ђенерала Трифуновића. Заплењено је: 1 противавионски митраљез, 3 пиштоља, више пушака. муниције и другог ратног материјала. Заробљено 20 четника.. Наши губици 43 мртва и 63 рањена.

На осталим секторима затишје.

4. Задатак потчињеним јединицама

Из распореда непријатеља и досадањих праваца офанзиве у вези са немачким снагама, које су у ишчекивању у рејрну села на северним падинама Кукавице Пл. види се намера непријатеља да све наше снаге набаце на пл. Кука-

«Д^е би поново покушао заокружавање, које му овде
«је успело. Пребацивање преко Кукавице за наше овако
јакe снаге је непогодно: због тешког, непролазног, испресе-
цаног планинског терена са две комуникације и реком
Јужном Моравом као јаком препреком. Поред тога у близини
су јаки непријатељски гарнизони.

У вези са таквом ситуацијом а и у циљу војно-поли-
тичког престижа донета је одлука:

да се са XXI, XXIV и XXV дивизијом изврши прелаз
такозване арнаутске границе⁷ на сектору Веља Глава—Црни
Камен и даље продужи офанзивни покрет ка Ѓњилану.

У циљу извршења овог задатка наређено је:

да се XXI дивизија пребаци на рејон Синонове и ту
концентрише.

' XXIV дивизија да затвори правце од Лебана, Медвеђе
» Буваца ка Тупалском Вису и даље преко Радевачке Чесме
за Вељу Главу. Сви правци имају се затворити у току
25 ов. м-ца. Обратити нарочиту пажњу на лево крило и бок.

. XXV дивизија 25 ов. м-ца у   часова да крене из Ли-
повице и прикупи се на просторији: Девојкин Камен— Врбо-
вица (у ВрОовицу рано ујутро да упути једну бригаду).

15 бригада да са два батаљона крене са положаја из с.
Гагинце у 13 часова, а са штабом и батаљоном из резерве
из Д. Оруглице правцем: с. Гагинце—с. Д. Оруглица—с.
Горња Оруглица—с. Врбовица, код овога штаба, који ће се
у том селу налазити од јутра 25 ов. м-ца.

5. Активност непријатељске авијације:
није било.

6. Време:
лепо.

7. Место штаба:
непромењено.

Укупни губици непријатеља:

мртвих	100
рањених велики број	300
заробљених	20

Укупни наши губици."

мртвих	43
рањених	63

Начелник штаба,
генерал-мајор
(М. П.) Рудолф Приморац

• Види док. бр. 35.

25 ЈУЛИ 1944 ГОД.

1. Подаци о непријатељу

Јаче непријатељске групе нападају од правца с. Клаићи на к. 1030 (Радевачка Чесма).

Остале непријатељске снаге у току дана нису дошле у додир са нашим снагама.

2. Подаци о нашим снагама

XXI дивизија сконцентрисала се у рејону Синонова, а једна бригада код раскрснице за Липовицу и Радевачку Чесму — у резерви.

XXIV дивизија на положају: Радевачка Чесма—Сковрч—Булекаре—Тупалски Вис.

XXV дивизија сконцентрисана у рејону Девојкиног Камена, а 18 бригада на положају с. Липовице.

15 бригада стигла после подне у с. Врбовицу.

3. Операције

XXIV дивизија води борбу на свом положају који држи и одбија све непријатељске нападе са правца Клаића, носећи непријатељу осетне губитке.

9 бригада XXIII дивизије водила је борбу са Немцима,⁹ Бугарима и четницима код М. Извора северно од Краљевог Села⁴. Погинуло је 20 Немаца (од којих 1 мајор). Ми смо имали 2 лакше рањена. Демолирана железничка станица Криви Вир.

4. Задаци нотчињеним јединицама

Наређењем оп. бр. од 25 ов. м-ца наређено је:

XXI и XXIV дивизији да избију на такозвану арнаутску границу тачно у 22 часа и предузму покрет и то.

XXI дивизија општим правцем: Веља Глава—к. 1181—Китка—к. 1154—с. Огоште и да избије на просторију с. Беривојце—Коретин.

XXV дивизија општим правцем: Црни Камен (к. 1100)—с. Врућевце—с. Кололеч и да избије на просторију: с. Чараковце—с. Топоница.

Као прву етапу марша узети:

XXI дивизија: с. Стрелица—с. Копривница.

XXV дивизија: с. Шипошница—с. Кололеч.

XXIV дивизија проћи ће границу између 24 часа 25 ов. у 2 часа 26 ов. м-ца општим правцем за XXI дивизијом с тим да избије на просторију: Огоште—с. Костадинце—с. Босце.

* МшшНево (између Кн.ажевца и Зајечара)

15 бригада са главним штабом, који ће ићи са XXI дивизијом-

5. Активност непријатељске авијације:

није било.

6. Време: лепо.

7. Место штаба:

Око 9 часова штаб је стигао у с. Врбовицу.

Укупни губици непријатеља:

мртвих 20

Укупни наши губици:

рањених 2

Начелник штаба,
генерал-мајор
Рудолф Прпморш

(М. П.)

26 ЈУЛИ 1944 ГОД.

1. Подаци о непријатељу:

непромењено.

Дуж такозване арнаутске границе Арнаути су запосели линију: Црни Камен (к. 1100)—Веља Глава (к. 1181)— Китка (к. 1154)—Орман Тепе (к. 886)—Чардак Тепе (к. 889)—Бели Камен (к. 940) и даље на запад.

2. Подаци о нашим снагама

Око 23,30 часова 25 ов. м-ца отпочео је покрет ка такозваној арнаутској граници у две колоне и то:

XXI дивизија правцем: Сионове—В.[еља] Глава (к. 1181)—Китка (к. 1154)—с. Огоште.

XXV дивизија правцем: Девојкин Камен (к. 971)—Црни Камен (к. 1100)—с. Десивојце—к. 1078.

XXIV дивизија у резерви на правцу XXI дивизије.

3. Опсрације

У свануће предњи делови XXI и XXIV дивизије избили су на границу, где су са исте добили пушчану и митраљежку ватру, а убрзо и артиљериску ватру.

Арнаути су убрзо одбачени и дивизије су продужиле нвдирање.

Китка (к. 1154) добро утврђена и поред јачег отпора Арнаута, уз јако садејство артиљерије, око 8 часова заузета

је од делова XXI дивизије. На овом правцу Арнаути су по напуштању Китке посели положај к. 908—к. 837 и рејон с 1 Мушица—М. Липовица. Убрзо после јачег отпора и већих губитака заузет је и овај положај и непријатељ се пребацио на положаје на десној страни Огошке Реке и у рејон с. Врућевце—с. Бујковце.

Око 10 часова непријатељ се изненада са једном групом појавио од правца Орман Тепе к. 886 источно од к. 908 и покушао противнапад на целом фронту. За један момент избио је на изгубљене положаје, али је противнападом делова XXI дивизије поново одбачен ка Огошту. Делови XXI дивизије продужили су надирање ка Огошкој Р. и селу Врућевце. Око 13 часова делови који су се спуштали са положаја. услед потпуно отвореног терена на ком су тучени јаком пешадиском ватром били су приморани да се врате на положај к. 908—к. 837 северно од села Поличка. Непријатељ је тукао овај положај јаком артиљериском ватром.

Око 15 часова Арнаутима су пристигла јача појачања гречачена камионима, као и неколико тенкова. Непријатељ, је предузео противнапад, али је одбијен.

XXV дивизија продрла је дубоко на југ у висини јужног дела с. Лајчић, где је непријатељ са јачим снагама предузео противнапад.

Обзиром на надмоћне непријатељске снаге око 17 часова донета је одлука да се напусти арнаутска територија и да се јединице у току ноћи 26/27 ов. м-ца пребаце по следећем:

XXIV дивизија на сектор Липовица—Д. Оруглица, правцем Веља Глава—Синонове—Липовица и постави се на просторију Липовица—Г. и Д. Оруглица.

XXI дивизија правцем: Китка—Веља Глава—Црни Камен—Девојкин Камен—Г. Оруглица—Д. Оруглица, са задатком да се постави на просторији: Мелово—Гагинце—Барје.

XXV дивизија правцем: Црни Камен—Копиљак (к. 1126)—Драгобужда—Препеља у рејон којих села да се постави.

На одређеним просторијама да се јединице уреди и припреме за даље операције.

Све јединице у току ноћи углавном су достигле одређене просторије.

У току акције на арнаутској територији Арнаути су имали око 120 мртвих и већи број рањених. Заплењена су два тешка митралеза „Бреда“, 50 пушака и велика количина муниције, као и дувана, брашна и других намирница.

Ми смо имали код XXI дивизије: 25 мртвих, 81 рањен; код XXV дивизије: 11 мртвих и 30 рањених.

Диверзиона група XXII дивизије дигла је мост у вадуду>: у Сурдулици — пруга за Владичин Хан.

4. Задатак потчињеним јединицама:

XXV дивизија да се пребаци погодним правцем на десну обалу р. Мораве у рејон XXII дивизије.

XXI дивизија да држи положај: Барје—Гагинце—Мелово.

XXIV дивизија да држи положај: Липовица—Г. и Д. Оруглица.

5. Непријатељска авијација:

није дејствовала.

6. Време:

лепо.

7. Место штаба:

заноћио у рејону Девојкиног Камена.

Укупни губици непријатеља:

мртвих	120
рањених већи број.	

Укупни наши губици:

мртвих	36
рањених	111

Начелник штаба,
генерал-мајор
Рудолф Приморац

(М. П.)

27 ЈУЛИ 1944 ГОД.

1. Подаци о непријатељу

У зору први „добровољачки пук“ (недићевски), потпомогнут са 5 немачких тенкова, напао је делове XXIV дивизије од правца Радевачке Чесме.

Јаке непријатељске снаге нападе су XXI дивизију са правца с. Липовица и с. Барја. Непријатељ јачине око 1.600 и 6 тенкова.

2. Подаци о нашим снагама

XXV дивизија се пребацила на десну обалу р. Ј. Мораве. 5 бригада XXI дивизије са Гл. пггабом.

.Остало непрорењено.

3. Операције

XXI дивизија услед преморености и јаке непријатељске артиљериске ватре, под притиском јачег непријатеља,« у току ноћи 27/28 јула пребацила се у рејон Кукавце пошто је целог дана водила борбу на положајима: с. д' Оруглица—с. Гагинце—с. Мелово.

Делови XXIV дивизије из рејона Липовице под притиском тенкова отступили су на положаје: Г. Оруглица. Непријатељ је продужио напад ка Г. Оруглици без тенкова, који нису могли проћи, али су потпомогани артиљерискбш ватром. Око 11 часова наши делови са положаја Г. Оруглиод извршили су противнапад, одбацили непријатеља и избили на југоисточне косе села Липовице, где даље нису могли због дејства тенкова.

Са правца Барја, по повлачењу XXI дивизије непријатељ је у први мрак избио у висину оругличке школе.

XXIV дивизија — једном бригадом — извршила је противнапад и одбацила је непријатеља на Меловске положаје.

Непријатељ је имао 10 мртвих и већи број рањених, Ми смо имали 2 рањена.

Бољевачки батаљон® напао Злот и запленио 20 пушака и 163.000 динара и другог материјала.

4. Задаци потчињеним јединицама

Попгго су се јединице средиле донета је одлука да се предузме противофанзива на непријатеља обухватајући га десним крилом општим правцем: Кукавица—Барје—Бели Камен—Игриште—Шумане, са једном колоном од Белог Камена ка Пароштици са задатком да се колона од с. Шумана пребаци на леву обалу р. Јабланице у рејону с. Слишане—с. Оране у позадину непријатеља, с тежњом да једна бригада избије на Радан Планину, а снаге од Белог Камена ка Пароштици у позадину снага на оругличком сектору, с тим да се гро снага пребаци ка Ђулекару и Дрводеља са тежњом избијања на Тупалски Вис, у циљу отсецања непријатељских снага и тенкова у рејону Липовица—Гадевачка Чесма.

На основу тога наређено је:

XXI дивизија да се пребаци на леву обалу р. Јабланице у дубоку позадину непријатеља, са задатком дејства против непријатељских снага у Пустој Реци и рејону Радана.

• Види овај дневник за 22 јул 1944 године.

XXIV дивизија да дејствује на леви бок и позадину кетатељских снага на оругличком терену, са тежњом нарочито отсецања непријатеља у рејону Радевачке Чесме

5. Непријатељска авијација:
није дејствовала.

6. Време: лепо.

7. Место штаба: у зору штаб се гребацио у рејон Равног Дела, а по подне у рејон Г. Лалинце.

Укупни губици непријатеља:

мртвих	10
рањених већи број.	

Укупни наши губици:

рањених	2
---------	---

Начелник штаба.
генерал-мајор
Рудолф Примооац

(М. П.)

28 ЈУЛИ 1944 ГОД.

1. Подаци о непријатељу

Непријатељска група са тенковима у Липовици—утврђена. Стигла су и три тенка из Лесковца.

Јаче непријатељске снаге у рејону Бели Камен—Клаићи—Мелово—Гагинце.

Бугари у рејону Пароштице.

Око 200 четника у Клаићима.

2. Подаци о нашим снагама

На целом сектору Оруглице XXIV дивизија.

XXI дивизија у рејону сев. падине Кукавице.

3. Операције

И/XXIУ дивизија предузела противнапад против непријатеља на целом фронту. У зору непријатељ је одбачен из Рејона Мелова ка Барју. Даље је предузето надирање десним крилом и у току ноћи 28/29 јула опкољен је непријатељ у рејону Гргуровци.

13 бригада избила је на просторију Булекаре—Бувци—%вачки Вис—к. 794 (изгубљено око 14 часова) јер су непријатељу стигла два тенка и са њима је предузео противнапад.

15 бригада надире лево, а 17 десном обалом Шуманск« Реке. Четници под командом Манића растерани из КлаиНа. Услед овог маневра непријатељ је напустио Липовицу и пувакао Се на Радеванку Чесму.

XXI дивизија на свом правцу надирања — 6 бригада и Јастребачки одред — заузела ЈЗарје, где је заплешен један камион са муницијом. Непријатељ гоњен до Чукљаника (се верно од с. Шумане). Непријатељ био недићевци. Бугарске снаге у Лебану, видећи непосредну опасност по град, баице су све расположиве снаге и успеле да потисну 6 бригади на положају јужно од Шумана. Јастребачки одред послат је у помоћ 17 бригади ради ликвидације непријатељске групе опкољене у с. Поповац.

4 бригада са болницом прешла р. Ветерницу и дошла; у с. Игриште, ради прелаза у Г."Јабланицу.

Непријатељ је давао јак отпор на овом правцу потпомогнут артиљеријом и са три тенка. Морал код бораца нагло порастао.

Непријатељ је имао око 20 мртвих, око 40 рањених. Заплешена три тешка митраљеза са много муниције.

Јединице XXIII дивизије напале су четнике код Равне [код Манићева], где су заробљена два четничка батаљона са командантима — укупно око 200 људи, од којих је 100 пришло нама. Заплешено: 3 шарца, 200 пушака, 1 противколска пушка.

4. Задаци нотчињеним јединицама: непромењено.

5. Непријатељска авијација:

није била активна.

6. Време: лепо.

7. Место штаба: с. Студено.

Укупни губици непријатеља:

мртвих око	20
рањених око	40
заробљених око	200

Начелник штаба.
генерал-мајор
(М. П.) Рудолф Приморац

29 ЈУЛИ 1944 ГОД.

1. Подаци о непријатељу

Таке бугарске снаге на положају Пароштица бране пролаз ка Лебану.

ЈБотићевци и недићевци са 4 тенка у рејону Радевачке Чесме.

Четничке снаге у рејону Бојника. Изгледа Калабић у Јабланици Кесеровић.

ЈБотићевци — око 400 — избили у рејон Буваца да би олакшали ситуацију оних на Радевачкој Чесми и Белом Камену.

2. Подаци о нашим снагама

XXI дивизија на просторији: с. Барје—с. Игриште—с. Славујевци—с. Шумане. Концентрација за прелаз у Г. Јабланицу. 5 бригада ове дивизије са Главним пггабом.

XXIV дивизија на рејону оругличког терена у офанзивн.

Остало непромењено.

3. Операције

Делови XXIV дивизије који су опколили непријатеља у рејону Белог Камена и поред тога што је био утврђен успели су да га разбију, нанесу велике губитке и заплене материјала. Непријатељ је био: Бугари, Немци и четници. Делови ове дивизије одбили су љотићевце из Буваца ка Пароштици.

XXI дивизија у рејону где је избила. Ноћу 29/30 извршила је прелаз (без 5 бригаде) преко р. Јабланице. Прелаз кзвршен неометано од непријатеља.

Непријатељ је у току ових операција имао око: 100 мртвих, већи број рањених и 40 заробљених.

Наши губици: 13 мртвих, 31 рањен.

Заплењено: 2 бацача са 50 мина, 6 тешких митраљеза, 11 лаких митраљеза „Шарац“, 1 пушкомитраљез, 4 стројнице, 2 револвера, 100 пушака, 20 ручних бомби, 41.000 пушчаних метака, 32 товарна коња, 4 јахаћа коња, 35 самара, 40 ћебади, 30 шаторских крила, 30 шињела, 15 војничких казана и много другог материјала.

Један непријатељски тенк код Радевачке Чесме онеспособљен је наишавши на нагазну мину.

Јединице XXIII дивизије водиле су борбу са четницима — Параћинском и Ресавском бригадом — у срезу Параћинском на Дебелој Коси источно од Г. Мутнице. Непријатељ је протеран и имао је 12 мртвих и 7 заробљених. Наши су имали 2 рањена.

4. Задаци потчињским јединицама

Јединице су у току извршења добивених задат

5. Непријатељска авијација:

није била активна.

6. Време:

пре подне леио, по подне облачно и киша.

7. Место штаба

Штаб се пребацио у јужни део села Клаићи.

Укупни губици непријатеља:

мртвих	112
рањених већи број	
заробљених	47

Укупни наши губици:

мртвих	13
рањених	33

Начелник штаба
генерал-мајор
Рудолф Приморац

(М. П.)

30 ЈУЛИ 1944 ГОД.

1. Подаци о непријатељу

На Тупалски Вис стигло је око 400 четника у помоћ недићевцима на Радевачкој Чесми.

Два батаљона недићеваца на Радевачкој Чесми са 4 тенка. Непријатељ је утврђен.

На положају код Пароштице око два бугарска батаљона са 2 тенка.

Око 17 часова примећена је једна већа колона Бугара у покрету ка Пароштици (око 600) — вероватно појачање.

Једна колона са 2 тенка долазила је до Белог Камена и вратила се.

2. Подаци о нашим снагама:

непромењено.

3. Операције

Пре подне непријатељ пбјачан четницима пошао је У напад према с. Дрводеља. Делови XXIV дивизије извршили

у противнапад, одбацили непријатеља и заузели Дрводељу (к. 827 и к. 870) а према Радевачкој Чесми.

Непријатељ је имао више губитака.

Наши губици: 1 мртав и 8 рањених.

У току ноћи 30/31 ов. м-ца делови XXIV дивизије извршили су два пута напад на непријатеља на положају: Тупалски Вис—Радевачка Чесма, али пошто је непријатељ био сразмерно јачи, јако утврђен и потпомогнут тенковима, напад није успео.

XXIII дивизија водила је борбу код Јаворске Падине северно од Кривог Вира са Великоморавском групом корпуса и корпусима: Тимочким, Крајинским и Хомољским. Стигло им појачање 100 недишеваца. Јачина непријатеља била је 3—4.000 људи. Непријатељско десно крило је одбачено, а остатак у току ноћи се повукао. Непријатељски губици: око 50 мртвих и већи број рањених. Заплењено: 5 аутоматских оруђа, 3 догледа, 12000 динара и друго. Наши губици: 2 погинула и 2 рањена.

4. Задаци потчињеним јединицама

Пошто је напад на Тупалски Вис скопчан са великим жртвама, то XXIV дивизија да предузме маневар притискујући непријатеља, једним делом тако га натера на повлачење и у току повлачења наносити му губитке са свију страна, гонећи га у стопу.

5. Непријатељска авијација:

није дејствовала.

! 6. Време: лепо.

7. Место штаба: непромењено.

Укупни губици непријатеља:

мртвих	50
рањених већи број	

Укупни наши губици:

мртвих	3
рањених	10

Начелник штаба.
генерал-мајор
Рудолф Приморац

(М. Ц>

31 ЈУЛИ 1944 ГОД.

1. Подаци о непријатељу

7—8 камиона Немаца и Шиптара у току 30 ов. м-ца стигло у с. Мирошевце одакле су данас кренули у две колоне: ка Белом Камену и ка Барју.

Непријатељу на Радевачкој Чесми — Тупалски Вис стигло појачање 1 батаљон четника.

Четнички корпуси: Ваљевски, Ужички, Љубићки и Великоморавска група корпуса отишла је из Пусте Реке преко с. Момчилово.

2. Подаци о нашим снагама:

5 бригада пребацила се на леву обалу Јабланице у рејон Бучумета у састав XXI дивизије. XXI дивизија налази се у рејону Бојника.

Остало непромењено.

3. Операције

Бољевачки батаљон напао на М. Извор, где је заробљен командир милиције и заплењено: 6 пушака и 1 пиштољ.

Делови XXIV дивизије (11 бригада) у току ноћи 30/31 ов. м-ца нападала је двапута непријатеља на Тупалском Вису, али услед јачих утврђења нису успели да непријатеља истерају.

Око подне непријатељ је отпочео артиљериску припрему напада на положају 13 бригаде уз подршку јаке артиљериске ватре са правца Перошнице и Белог Камена, потпомогнут авионским дејством бомби, извршен је напад, потпомогнут тенком који је пробио кроз наш положај и отишао у правцу бувске школе, а потом на к. 721 (Клаићи). Услед продора тенка 13 бригада повукла се на положај к. 807 — Сковрч.

17 бригада, која је била у резерви прешла је у противнапад и успела да избије на положаје 13 бригаде.

Непријатељ са Радевачке Чесме појачан, у исто време извршио је напад на 11 бригаду на положају Дрводеље. После јачег отпора, ова бригада уредно се повукла на положаје код с. Ђулекара.

Један батаљон XXV дивизије на сектору Врање—с. Невртва водио је жестоке борбе са два бугарска батаљона потпомогнута артиљеријом и авијацијом. Непријатељ је одбачен уз осетне губитке за њега. Један бугарски авион оборен, а један оштећен.

4. Задаци потчишеним јединицама

Обзиром на овакву ситуацију донета је одлука: да се 17 бригада у току ноћи одвоји од непријатеља и пребаци на положаје у Гапшце, а један батаљон да остави у заштитници на положају Клаићи (к. 721), одакле да се повуче само под притиском непријатеља.

13 бригада да се пребаци на просторију: Г. Оруглица, а један батаљон да остане на положају Скворч одакле да се повуче само под притиском непријатеља.

5. Непријатељска авијација

Један непријатељски — бугарски — авион око 15 часова извиђао је положаје XXIV дивизије и регулисао ватру непријатељске артиљерије, као и бомбардовао положај 13 бригаде.

6. Време: лепо.

7. Место штаба

Око 17 часова штаб је кренуо из с. Клаићи и пребацио се у с Мелово.

Начелник штаба,
генерал-мајор
Рудолф Ириморац

(М. П.)

1 АВГУСТ 1944 ГОД.

31 јула пред мрак појавила се једна група Бугара код с. Циквице 3 км. југоисточно од Бучумета.

У току 1 августа примећена је једна колона Бугара у покрету преко с. Богојевца ка с. Лалиновцу (источно од Бучумета), а други Бугари стигли су у Драги Део, Магош, Брестовац, Вујаново. Лозане и Турјане.

Непријатељске снаге са десне обале Јабланице пребациле су се на леву обалу ка XXI дивизији остављајући слабије делове у рејону Бувачког Виса и на Тупалском Вису.

Топлички четници стигли су у рејон с. Статовац. Кесеровић са Расинским. I и II Косовским копусом повукао се на леву обалу Јабланице на просторију: Медвеђа—Туларе—Реткоцер.

2. Подаци о нашим снагама

Јединице XXI дивизије у рејону Радан Пл. у ком рејону су 15 и 11 бригада XXIV дивизије.

Остало непромењено.

3. Опсрације

Значајних операција није било. XXI дивизија са јед делом у покрету ка с. Статовцу ради напада на четник

Ноћу 1/2 делови XXV дивизије уништили су 1 лок мотиву, 20 вагона и запалили жел. станицу Лепенац. Убијено 5, заробљено 12 Бугара. Заплењено: 7.000 метака, већа количина оружја и бомби и другог материјала.

Диверзиона група XXII дивизије пресекла пругу код стубалске цркве на 11 места.

4. Задаци потчињеним јединицама: непромењено.

5. Непријатељска авијација:
није дејствовала.

6. Време:
облачно и повремено ситна киша.

7. Место штаба

Око 19 часова штаб је кренуо за Кукавицу и у свануће стигао у с. Црцавац на десној обали Ветернице. Укупни губици непријатеља:

мртвих	5
заробљених	12

(М. П.)

Начелник штаба
генерал-мајор
Рудолф Нриморац

2 АВГУСТ 1944 ГОД

1. Подаци о непријатељу

Бугари на истим положајима — укопавају се.

Четници пале Реткоцер. Непотврђено — у Добри До стигао батаљон недићеваца.

Непријатељ са Белог Камена прешао у рејон Буваца.

Четници Манића налазе се у рејону Шумане—Г. Шилово.

Четничка бригада са нешто Бугара и белогардејаца протерана из с. Власова, где је дошла из Статовца.

2. Подаци о нашим снагама:

XXI дивизија на следећим положајима:

6 и 11 бригада: Добра Вода—Боринци.

15 бригада упућена на Соколов Вис—М. Врата.

5 бригада гони четнике ка Товрљану.

4 бригада на Соколовом Вису.

XXIV дивизија: 17 бригада пребачена ка Липовици и даље преко Радевачке Чесме за Тупалски Вис.

13 бригада у рејону Оруглица—Бувци—Барје.

Остало непромењено.

3. Операције:

значајних операција није било.

4. Задаци потчињеним једшшцама:

XXIV дивизија да протера четнике из Г. Јабланице (са 17 и бугарском бригадом), а 15 бригада да садејствује.

Остало непромењено.

5. Непријатељска авијација:

Није била активна.

8. Време: облачно и кишно.

7. Место штаба:

Штаб се преселио у с. Калуђерца

Начелник штаба,
генерал-мајор
Рудолф Приморац

(М. П.)

3 АВГУСТ 1944 ГОД.

1. Подаци о непријатељу

Пред мрак Бугари се преместили у Добру Воду.

Остало непромењено.

2. Подаци о нашим снагама

Јепромењено. На врањском терену поново отпочео дејвати Врањски одред.

3. Операције:

није било значајних операција.

Ј* јВрањски одред протерао Бугаре и Арнауте из Врањске Планине и запалио преко 2.000 м³ дрва — спремно за арски пук у Врању.

Делови XXII дивизије експлозивом су уништили жеичку станицу Врањска Бања. Станица је потпуно уништена. Било је 36 мртвих (20 Немаца, 14 Бугара и 2 цивила).

4. Задаци потчињеним јединицама: непромењено.

5. Активност непријатељске авијације: није било.

6. Врме: лепо.

7. Место шгаба:
преместио се у с. Гагинце.

Укупни губици непријатеља:
мртвих

36

Начелник штаба,
генера.п-мајор
Рудолф Приморац

(М. П.)

4 АВГУСТ 1944 ГОД.

1. Подаци о непријатељу

Бугари врше напад на Радан Пл. са правца Добре Воде и избили на В. Лопарду.

Један део четника у Реткоцеру, Д.[обром] Долу и Стубли,

Велике непријатељске снаге из Куршумлије отишле преМа Копаонику.

2. Подаци о нашим снагама

XXI дивизија:

5 бригада избила на линију: Д. Коњуша—Грабовница;

4 бригада: Рача—Саставци;

6 бригада: на Радану према Бугарима.

XXIV дивизија:

11 бригада: на М. Вратима.

15 бригада: Иван Кула—Свињиште.

17 бригада од 16 часова у покрету ка Боровцима ради напада на Г. Јабланицу.

Бугарска бригада „Георги Димитров“ на Тупалском Вису.

13 бригада непромењено.

Остало непромењено.

3 Операције

Пред мрак Бугари избили преко Радана на М. Врата, а једна колона сишла у Гајтан.

Чула се борба јужно од Сувог Рудишта на Копаонику.

«

Једна патрола XXV дивизије код с. Стајковца заробила је 6 Бугара.

3/4 ов. м-ца минерска група XXII дивизије минирала је жељезногичку станицу Враљска Бања.

Дишута је у ваздух цела станица са целом посадом од Бугара и Немаца.

Диверзиона група XXII дивизије минирала је пропуст на прузи преко Корбевачке Реке. Саобраћај обустављен за 4 дана.

4. Задаци потчињеним јединицама: непромењено.

5. Непријатељска авијација:

није била активна.

6. Време: лепо.

7. Место штаба:

Штаб се преместио у с. Липовицу.

Укупни губици непријатеља:

мртвих већи број	
заробљених	6

г

Начелник штаба,
генерал-мајор
Рудолф Примораи

(М. П.)

5 АВГУСТ 1944 ГОД

1. Подаци о непријатељу

Бугари на просторији: Гајтан—Петровац—Боринци—Ивање.

Недићевци у Д. Гајтану, четници: Добри До—Секирачај!—Стубла—Реткоцер—Туларе.

2 Подаци о нашим снагама

XXIV дивизија: 15 и 11 бригада: Свињиште—В. Лопарда; 17 бригада у нападу од Богуновца ка Туларима (Туларски Вис), а бригада „Георги Димитров“ од Тупала ка Маће-Вцима.

XXI дивизија: на просторији Трнов Лаз—Космача—Ме-Богојевац.

XXIII дивизија у срезу Сокобањском.

Остало непромењено.

Јединице под командом генерала Пека Дапчевића прешле на десну обалу Ибра и порушиле комуникацију: рашка—К. Митровица.

3. Операције:

17 бригада око 10 часова избила на Перовића Косу мрема Чокот[^]шу. Четници су добили појачања и угрозили 17 бригаду тако да се она повукла ка Богуновцу око 18,30 часова, јер су се појавиле неке четничке снаге од Македонаца ка Боровцима. Око 22 часа непријатељ је затворио правац: Бувци—Сјаринска Бања и бригада се морала повути преко Свирачке Капије (к. 1056)—Цамије—с. Сјарина.

Бугарска бригада „Георги Димитров“ око 3,30 часова предузела је напад на с. Македонци, али није успела да избије на исте. Задржала се на десној обали р. Јабланице. [^]

Јединице генерала Пека Дапчевића разбиле једну немачку дивизију. Убијено 400 Немаца, заробљено 2 заставе и много ратног материјала. Срушен мост на Ибру.

Ноћу 4/5 ов. м-ца делови Врањског одреда исекли су телефонске стубове између Врања и Власа на дужини 8—9 км. у

4. Задаци потчињеним јединицама

У вези избијања јединица под командом генерала Пека Дапчевића на десну обалу Ибра, све јединице морају показати максималну активност. Наредиено:

13 бригада напада на комуникацију Лесковац—Врање— I и Јесковац—Лебане.

XXV дивизија да се пребаци из рејона Црне Траве преко Бабичког у Поречје.

XXIV дивизија да повеже и прикупи бригаде на ужој проеторији.

XXI дивизија — по ранијем према ситуацији.

5. Непријатељска авијација:

није била активна.

6. Време: лепо, а пред мрак киша и магла.

7. Место штаба: у Липовици.

Начелник штаба,
генерал-мајор
Рудолф Нриморац

(М. П.)

6 АВГУСТ 1944 ГОД.

1. Подаци о непријатељу:

депромењено.

2. Подаци о нашим снагама

Једишше под командом генерал-лајтнанта Пека Дапчевића овладале су Копаоником и избиле на линију: с. Штава

Ковизле—Блажево—с. Граничани.

Остало непромењено.

3. Операције:

значајнијих није било.

Јединице генерал-лајтнанта Пека Дапчевића одмарају се.

Ноћу 5/6 ов. м-ца делови Врањског одреда иапали су бугарску граничну караулу Марков Камен. Караула Је ликвидирана. Заробљено: 8 Бугара. Заплењено: 1 пушкомитрагез, 7 пушака и разног ратног материјала.

4. Задаци потчињеним јединицама: по ранијем.

5. Непријатељска авијација: није била активна.

6. Време:

пре подне магловито, по подне делимично облачно и слобји ветар.

7. Место штаба:

с. Липовица.

Укупни губици непријатеља:

заробљених

8

Начелник штаба,
генерал-мајор
Рудолф Приморац

(М. П.)

7 АВГУСТ 1944 ГОД.

1. Подаци о непријатељу

Стигао је један пук Бугара на линију: с. Житни Поток—с. Статовац—с. Широке Њиве.

Јаке четничке снаге концентришу се код Бруса према јединицама генерала Пека Дапчевића.

2. Нодаци о нашим снагама

XXI дивизија на гростору: Свињиште—Иван Кула.

15 и 11 бригада у рејон Ј Бучумета.

Остало испромењено.

3. Операције

Једштоце генерал-лајтнанта Пека Дапчевића у току 6/7 ов. м-ца разбиле су Космајску, Младеновачку и Гружанску четничку бригаду и заузеле су Брус.

11 и 15 бригада нахале су недићевце на сектору Вучумета и натерале их на повлачење ка Дебану. Заробљено; 40. Губици непријатеља: 46 мртвих и више рањених.

Наши губици¹⁰:

Код с. Радиновца између Лебана и Медвеђе уништен један непријатељски тенк од делова 13 бригаде.

4. Задачи иотчињеним јединицама

15 бригада упућена ка Дољевцу ради дејства на железничку пругу.

Остало непромењено.

5. Непријатељска авијација:

није била активна.

>

8. Време:

углавном лепо. Делимично облачно.

7. Место штаба:

пребацио се у с. Гагинце.

Укупни губици непријатеља:

мртвих	46
рањених већи број	
заробљених	40

**Начелник штаба,
генерал-мајор
Рудолф Примораи**

(М. П.)

8 АВГУСТ 1944 ГОД.

1. Нодаци о непријатељу

Бугарске снаге повукле су се ка Топлици, а једним делом ка Лесковцу.

Остало непромењено.

*

¹⁰ У оригиналу нису наведени губици наших јединица.

2. Подаци о нашим снагама

XXI дивизија пребацила се на просторију Иван Кула—Вачије.

I XXV дивизија у рејону Црне Траве.

I J Остало непромењено.

3. Операције

Јединице пед командом генерала Пека Дапчевића разбиле су четничке корпусе Равногорски и Ваљевски на сектору Копаоник—Брус. Ове јединице владају просторијом до Александровца и Јошаничке Бање.

Убијено је 292, рањено 340 и заробљено 222 четника, од којих 150 пришло Н.О.В.

Заплељвно: 1 топ, 1 бацач, 18 пушкомитраљеза и митраљеза. 350 пушака, 1 радиостаница, 20.000 метака, 6 војних кола топовске и бацачке муниције, 3 кола разне спреме. 88 коња, 1 камион са храном и другом ратном спремом и материјалом. Наши губици врло мали.

Ове јединице врше гоњење и уништавање разбијеног непријатеља ка Мачковцу (северозападно од Куршумлије).

Делови XXIV дивизије уништили су 1 немачки тенк код с. Радиновца између Лебана и Медвеће.

4. Задаци потчињеним јединицама

У вези са операцијама јединица под командом генерала Пека Дапчевића, наређено:

XXIV дивизији да се пребаци на просторију: Бабичко—Поречје—Власотинце, са задатком дејства на комуникацију у долини Мораве, притиска на веће и ликвидирање мањих непријатељских гарнизона у циљу везивања што већих непријатељских снага за себе.

XXII и XXIII дивизијз да јаче активизирају све јединице на њиховим секторима.

5. Непријатељска авијација: неактивна.

6. Време: облачно, без кише.

7. Место штаба: непромењено.

Начелник штаба,
генерал-мајор
Рудолф Приморац

(М. П.)

1. Подаци о непријатељу
Четници из Г. Јабланице повукли се ка Лебану. I, ц и VI четнички јуриши корпуси на сектору Копанника. Остало непромешено.

2. Подаци о нашим снагама
Штаб XXIV дивизије са 17 бригадом пребацио се у рејон с. Газдари.
Бугарска бригада „Георги Димитров“ на простору: Тупалски Вис—Ђулекаре.

3. Операције
XXIII дивизија у времену од 22ЛЧ1 до 9-^111 имала је пет борби: две са окупатором и три са великим концентрацијама четничких група корпуса.

Јединице под командом генерал-лајтнанта Пека Дапчевића потпуно су разбиле I, II и VI четнички јуришни корпус.

Непријатељ је досад укупно имао следеће губитке: мртвих 583 четника и 20 Немаца (од којих 14 четн. официра); рањених преко 500. заробљених 674. Већи број пришао Н.О.В. Уништена су 4 бугарска камиона.

Заплењен још 1 топ и нешто ратног материјала. Иаши губици: до сада 46 мртвих и 70 рањених.

Штаб XXIV дивизије ухватио везу са 11 и 15 бригадом.

Савезнички авиони митраљирали код с. Бруњака 2 непријатељска камиона и запалили их.

4 и 5 бригада XXI дивизије у зору извршиле су демонстративан напад на Куршумлију. Узели су све бункере на Самокову, сем једног. Непријатељ је имао губитке око вароши и у њој. Због овог 2 бугарска пука, који су кренули ка генералу Пеку Дапчевићу повукли су се у Куршумлију.

4. Задаци иотчињеним једипицама:

XXIII дивизија да дејствује на комуникацију у долини Мораве и упути једну бригаду на Јастребац. Бугарска бригада „Георги Димитров“ да се пребаци код македонског штаба.¹¹

5. Непријатељска авијација:
није била активна.

6. Време: лепо.

7. Место штаба: непромењено.

(М. П.)

Начелник штаба,
генерал-мајор
Рудолф Приморац

¹¹ Главни штаб НОВ и ПО Македоније

10 АВГУСТ 1944 ГОД.

1. Подаци о непријатељу

Четници и добровољци налазе се у рејону Гегљал—Прекоггчелица—Косанчић—Обилић—Црнатово.

Један батаљон Немаца у Куршумлији.

Остало непромењено.

2. Подаци о нашим снагама

У току 9 ов. м-ца две бригаде XXI дивизије избиле су на линију: Самоково—Крчмаре—Мачковац—Микуљана.

3. Операције

Већи део непријатеља који је пошао из Куршумлије ка Сагоњеву вратио се да брани Куршумлију. Непријатељу су нанети већи губици.

У рејону Бојника појавио се Кесерозић са четницима. Јединице XXIV дивизије су га напаале и он је отступио ка Косанчићу.

4. Задаци потчињеним јединицама: непромењено.

5. Непријатељска авијација: није била активна.

6. Време: лепо.

7. Место штаба: непромењено.

Начелник штаба,
генерал-мајор
Рудолф Приморцац

(М. П.)

11 АВГУСТ 1944 ГОД.

1. Подаци о непријатељу

Преко Прокупља прошао 1 пук Бугара из Зајечара ка Куршумлији.

Остало непромењено.

2. Подаци о нашим снагама

Штаб XXIV дивизије са 11, 15 и 17 бригадом је на просторији: Бучумет—Бојник—Коњувце.

XXI дивизија на линији: Бранкова Кула—Крчмаре—(Д) Дединац—Бачије.

Остало непромењено.

3. Операцмјс

Јединице генерала Пека Дапчевића заузеле су Александровац. Распоред његових снага је следећи: једна дивизија у Јзејону Александровца, једна у рејону Блаца, а једна у рејону Копаоника.

У току ноћи 11/12 ов. м-ца јединице XXIV дивизије инапале су недићевце и четнике на положају: Гегља—Прекопчелица—Косанчић—Обилић—Црнатово. Борба у току.

4. Задачи потчин>ешш јединицама

Да би се ангажовале јаке непријатељске снаге према нама и олакшале даље операције јединица генерал-лајтнанта Пека Дапчевића, наређено је следеће:

> XXV дивизија да се пребаци на просторију Сврљиг—Пирот, повеже са XXIII дивизијом око Сокобање. Обе дивизије у тесној сарадњи да врше пригисак ка непријатељске гарнизоне, дејствују на комуникације, најактивније дејствују против четника и мобилишу људство.¹²

XXII дивизија да што јаче активира своје јединице.

Тражено је од Главног штаба Макенодије да и он што јаче активира све своје јединице.

5. Непријатељска авијација:

није била активна.

6. Време: лепо.

4. Место штаба:

Штаб се пребацио у с. ЛиповЈшу.

Начелник штаба,
генерал-мајор
Рудолф Приморац

(М. П.)

12 АВГУСТ 1944 ГОД.

1. Подаци о непријатељу

На Кремену код Лебана има око 150 четника и 1 баталјон добровољаца са 1 топом.

Белогардејци и део Немаца из Лебана 7 ов. м-ца отишли су за Лесковац.

¹⁸ Види док. бр. 122.

У Куршумлији и Блацу два батаљона Бугара и један батаљон Немаца.

2. Подаци о нашим снагама

Јединице генерала Пека Дапчевића:

XXII дивизија: Александровац—Брус—Разбојна:

II дивизија: Манастирци—Вишесело—Неваде.

Две бригаде V дивизије: Требиња—Пардусе—Угљаре—Речица. а једна бригада: Бело Поље—Брзеће.

Бугарска бригада „Георги Димитров“ кренула за Главни штаб Македоније.

XXI дивизија: 4 бригада: Бранкова Кула—Каменица—М. Пупавица—с. Маричиће—Марина Кула; 5 бригада на левој обали Топлице: В. Плана—Г. Речица; 6 бригада у Бојнику са раженицима.

3 Операције

Јединице XXIV дивизије напале су четнике и добровољце на положају Прекопчелица и одбациле их ка Лебану, а онај непријатељ са положаја Косанчић—Обилић се повукао ка Петровцу и Доброј Глави. Непријатељ је имао: 15 мртвих и више рањених. Наши губици: 1 мртав и 4 рањена

XXI дивизија води борбу јужно од Куршумлије са Немцима. Јединице 4 бригаде одбиле су напад 1 батаљона Немаца код с. Космаче и натерале га на повлачење.

Јединице XXIII дивизије разбиле јаку групу четника и недићеваца и заузеле Бољевац. Недићевци из гимназије давали отпор 34 часа и назад ликвидирани. Стигло им појачање из Зајечара од 250 недићеваца, који су такође разбијени и натерани у бекство. Непријатељски губици: 10 мртвих и 42 заробљена. Срушена пруга на 14 места, уништена железничка станица, 1 локомотива и више вагона.

4. Задачи потчињеним јединицама: непромењено.

5. Непријатељска авијација:
није била активна.

6. Време: лепо.

7. Место штаба: непромењено.

Укупни губици непријатеља:

мртвих	75
рањених	86
заробљених	42

Укушш наши губици:

мртвих
рањених

Начелник штаба
генерал-мајор I
Рудолф Приморац

(М. П.)

13 АВГУСТ 1944 ГОД.

1. Подаци о непријатељу

Два бугарска пука кренула су према десном крилу јединица генерала Пека Дапчевића.

У Куршумлију је стигао један батаљон немачке Шуцполиције 9 ов. м-ца. Немци из Барлова отишли ка Блацу.

У с. Бумбуреку и с. Д. Трнави (код Прокупља) налази се фуна четника од око 200 људи — изгледа Топлички корпус.

У срезу Моравском креће се група четника од 80—100. а у Расини око 200 (Томашевић).

2. Подаци о нашим снагама

XXI дивизија: 4 бригада на положају од Бранкове Куле до Космаче; 5 бригада на левој обали р. Топлице до В. Плане; 6 бригада на обезбеђењу аеродрома Бојник.

XXIII дивизија у срезу Сокобањском.

XXIV дивизија: 11 бригада у рејону Косанчића, одакле је прогерала четнике ка Брестовцу и Дољевцу. 15 бригада на Бучумету. 17 бригада са два батаљона са Главним штабом. а један батаљон са дивизиском болницом.

XXII дивизија: у рејону Козјак—Крива Феја.

Јастремачки одред у рејону Јастрепца.

3. Опсрације

У борбама код Прекопчелице 11/12 ов. м-ца погинуло је 20 четника од којих и командант Копеоичке четничке бригаде.

Делови XXIV дивизије протерали су четнике из рејона Косанчић—Добра Глава.

Четници из рејона Текије (западно од Лебана) покушавају да се пробију — са добровољцима — ка Бучумету. Сви су им покушаји осујећени.

У циљу растерећења јединица генерала Пека Дапчевића јединице XXI дивизије (4 бригада) врше припреме за напад на Куршумлију.

4. Задаци потчињеним јединицама
јединице у току извршења добивених задатака.

5. Иепријатељска авијација:
није била активна.

6. Време: лепо.

7. Место штаба:

место штаба — пребацио се из Липовице у Д. Гајтан

ЈЈртоп.

Укупни губици непријатеља:
мртвих

20

Начелник штаба,
генерал-мајор
Рудолф Приморац

(М. П.)

14 АВГУСТ 1944 ГОД.

1. Подаци о непријатељу

Власотинце: 300 недићеваца и 100 четника.

Бела Паланка: 200 недићеваца и 200 Бугара. Недићевци са нешто Немаца и 2 тенка — око 850 људи извршили напад из Лесковца ка Мирошевцу.

2. Подаци о нашим снагама

XXIII дивизија: две бригаде код Бољевца, 1 бригада код Алексинца. Тимочки одред са 3 батаљона у Тимоку. Бољевачки батаљон 10 км. јужно од Бора и Нишки батаљон код Ниша.³

3. Опсрације

У току 13 и 14 ов. м-ца једизшце под командом генерала Пека Дапчевића, на сектору Куршумлија—Мерћез—Блаце пуно су разбиле два батаљона 27 бугарске дивизије.

Непријатељ је имао 180 мртвих војника и официра, велики број рањених и 135 заробљених Бугара. Заплењено; 3 брдска топа, 4 тешка бацача, 16 пушкомитраљеза, 12 аутомата. 250 пушака, 26.000 метака, 40 коња и веће количине другог ратног материјала.

Око 2 часа 4 бригада XXI дивизије напала је Куршумлију. Успели су да продру у град и овладају свим утврђе-

" Види овај дневник за 22 јул 1944 године.

њима и допрли до бетонских утврђеша, али даље нису л
гтш. Под притиском непријатеља рано у зору напустили су
град. Непријатељ са Самокова вратио се у град.

Један воз од Прокупља са трупима пошао је у помоћ.
Сачекан од наших јединица код с. Крчмара вратио се з_а
Прокупље.

^уОмладински батаљон 13 бригаде сачекао недићевце и
Немце код Мирошевца и после краће борбе натерао их у
бекство. Непријатељ имао 10 мртвих и 30 рањених (и Зо-
товић теже рашен). Наши губици: 1 лакше рањен.

4. Задаци потчињеним јединицама

Успостављена веза између XXI дивизије и генерала
Пека Дапчевића. Дивизија стављена под његову команду.

5. Непријатељска апијација:

ШЦје била активна.

6. Време: лепо.

7. Место штаба:
Гајтан (Малигод).

Укупни губици непријатеља

(без оних код јединица генерала Пека ДапчевићаИ	
мртвих	10
рањених	30

Укупни наши губици:

рањених	1
---------	---

Начелник штаба,
генерал-мајор
Рудолф Приморац

(М. П.)

15 АВГУСТ 1944 ГОД

1. Подаци о непријатељу

Непријатељ у Куршумлији добио појачање.

Око 3.000 Бугара и четника нападају наше јединице
са правца Крушевца.

У Лебану 1.500—2.000 добровољаца (делови II и IV пука).
Морал врло низак. Утврђују се код Лебана.

Лесковац: око 1.200 добровољаца. Имају 2 тона, 2 тешка
и 2 лака бацача;чна сваку десетину 2 пушкомитраљеза; око
400 Арнаута са 2 тона. 2 тешка и 2 лака бацача и доста
аутоматског оружја; Немаца око 500 са 15 тенкова и 7 бор-

а) 100 кола- Бугара око 100: градске полиције око 100. Укупно
ј 700 непријатељских војника.

г) Остало непромењено.

1. Подаци о нашим јединицама:

XXV дивизија избила у рејон Сврљишке Плашше.

6 бригада сгигла у састав XXI дивизије.

Е • Остало непромењено.

Јединице XXI дивизије у току ноћи 14/15 ов. м-ца са јединицама П—1 и К—1 (Пекине) извршиле су напад на Куршумлију. Пруга за Прокупље на три места прекинута. Станица Пепелевац запаљена. Непријатељ је имао губитака, али се није успело заузети Куршумлију, јер је непријатељ Јлбио појачање и имао јаке бетонске бункере. Губици непријатеља: око 70 мртвих и већи број рањених. Убијено је око 30 коња. Наши губици: 2 мртва и 5 рањених. Заробљено [1 Бугара. Заплењено: 8 пушака и 15.000 метака.

Г Јединице XXV дивизије на пролазу ка Сврљишким Планинама, ка Бабичком су разбиле четничку нишавску [фупу корпуса. Непријатељ је имао 40 мртвих и 72 за-
&љена.

И Јединице XXIV дивизије у току 14/15 ов. м-ца вршиле Лу. демонстративни напад на Прокупље.

Јединице XXII дивизије у рејону Крива Феја—Св. Илија биле су нападнуте од два пешадиска и једног коњичког пука. Напад је одбијен. Растеран један батаљон и коњички пук на Св. Илији. Непријатељски губици: 30 мртвих и 24 рањена, Заробљен 1 официр и 4 војника. Заплењено: 6 баача, 7 митраљеза, 6 лаких митраљеза, 30.000 метака. Наши држе Св. Илију и Глогитромеђ. Нападају групу у долини Мораве. Возови не раде 10 дана. Непријатељ се понукао са Криве Феје и Српске Чуке.

4. Задаци потчињеним јединицама: непромењено.

5. Непријатељска авијација:

• није била активна.

| 6. Време: лепо. •

7. Место штаба:

• непромењено.

Укупни губици непријатеља:

мртвих

140

	рањених	160.
	заробљених	35
Укупни наши губици:	мртвих (XXI див.)	
	рањених (XXI див.)	

Начелник штаба. "
генерал-мајор
Рудолф Прмморац

(М. П.)

16 АВГУСТ 1944 ГОД.

1. Подаци о непријатељу

Лебане: бугарски гарнизон 6—700 војника (1 батаљон). Добровољци се повукли за Лесковац. Са њима моторизација којом руководе Немци и белогардејци.

Лесковац: стигао један транспорт Немаца који логорује код цркве Св. Илије. Око 500 Немаца отишло из Лековца у правцу Лебана (вероватно у околна села Лесковца).

Село Пуковац: око 200 четника под командом војводе Драгутина „Пуковског“.

У Куршумлију стигло појачање од 10 камиона. Остало непромењено.

2. Подаци о нашим јединицама: непромењено.

3. Операције

13 бригада при повлачењу добровољаца водила борбу код с. Игришта и с. Славујевца. Уништен 1 камион са војском, а 1 тенк оштећен.

Срушена пруга Прокупље—Дољевац на 45 места.

Између Лукомира и Речице срушена пруга у дужини од 400 м.

15/16 ов. м-ца јединице XXV дивизије срушиле су железнички мост на нишавској прузи између Чифлика и Прноклишта. Ликвидирана је непријатељска караула.

Ноћу 15/16 ов. м-ца јединице XXI дивизије поново су продрле у Куршумлију и у зору се повукле. Борба је трајала од 21 до 6 часова изјутра.

16 ов. м-ца 6 бригада XXI Дивизије заузела је железничке станице Барлово и Плочник. Станице су запаљене са свим утврђењима, пруга порушена, друм разорен. Запаљено: 100 вагона. Заплењено: 28.000 метака, 20 пушака. 1 лаки митраљез „шарац“ са 6 резервних цеви, 15 шињела, 10 пари одела, 2 пара чизама, 2 пара ципела, 15 ћебади,

кг. пиринча, 2 канте масти, 70 кг. макарона, 8 ашовчића, 20 шаторских крила. 15 чутурица, 20 опасача, 20 фишеклија. Непријатељ (Бугари) имао је 8 мртвих и 12 рањених. Залено: 2. Наши губици: 2 рањена.

4. Задаци потчињеним јединицама: непромењено.

5. Непријатељска авијација: неактивна.

6. Време: лепо.

7. Место штаба: непромењено.

Укупни губици непријатеља:

мртвих	8
рањених	12
заробљених	2

Укупни наши губици:

рањених	2
---------	---

Начелник штаба,
генерал-мајор
Рудолф Приморац

(М. П.).

17 АВГУСТ 1944 ГОД

1. Подаци о непријатељу: непромењено.

2. Подаци о нашим снагама

5 бригада на просторији: Белољин—Блаце.

6 бригада: Ђушница—[Г.] Коњуша—Липњак—Точане.

Остало непромењено.

3. Операције

Јединице XXIV дивизије — 13 бригада — протерале непријатеља и заузеле Вучје (под Кукавицом).

Јединице XXI дивизије продужиле су темељно рушење авијације. Код с. Поточића 3 камиона са непријатељским војницима (Бугари) наишла на mine и одлетела у баздих. Било је око 50 мртвих.

4. Задаци потчињеним јединицама: непромењено.

5. Непријатељска авијација: неактивна.

6. Врме: лепо.

7. Место штаба: непромењено.

Укупни губиди непријатеља:
мртвих

50

Начелник штаба,
генерал-мајор
Рудолф Приморац

(М. П.)

18 АВГУСТ 1944 ГОД.

1. Подаци о непријатељу:
непромењено.

2. Подаци о нашим снагама:
непромењено.

3. Операције

Између 17/18 ов. м-ца јединице XXV дивизије нападе су непријатељске [јединице] код Нишевца, Сврљига и Грамаде. Ликвидирано је неколико бункера. Непријатељ ЈС имао око 20 мртвих и већи број рањених.

4. Задачи потчињеним једницама: непромењено.

5. Непријатељска авијација: неактивна.

6. Време: лепо.

7. Место штаба: непромењено.

Укупни губиди непријатеља:
мртвих

20

Начелник штаба,
генерал-мајор -
Рудолф Приморац

(М. П.)

19 АВГУСТ 1944 ГОД.

1. Подаци о непријатељу

Бугари из Алексинца отишли за Житковац.

17 вагона добровољаца и недићеваца из Ниша отишло ка Зајечару. Окупатор у гарнизонима.

Четкици се концентришу у делу Ражањског и Бољевачког среза.

18 ов. м-ца у Куршумлију стигло 10 камиона и 100 коњаника окупатора као појачање. Стигло је и 6 топова на Мачковац.

Немци отишли из Прокупља за Ниш.

На положај Бело Поље—Ново Село стигла два непријатељска батаљона.

Остало непромењено.

2. Подаци о нашим снагама

Јединице XXV дивизије избиле су источно од Озрена и лалазе се између комуникација: Сврљиг—Алексинац—Сокобања—Књажевац. Немају још везу са XXIII дивизијом.

Јединице XXIV дивизије нападају Лебане.

Остало непромењено.

5 3. Опсрације:

1 д и в и з и ј а 18 ов. м-ца у 21 час предузела је напад на Лебане где је 500 Бугара и 124 полицајца С.Д.С. У почетку капада нашом артиљериском и бацачком ватром ућуткана су 2 непријатељска топа. Непријатељ је утврдио Лебане и то: слољна утврђења ровови и бункери од земље и дрвета повезани саобраћајницама; у граду је 8 бункера израђених под земљом од камена и цигле. Главно утврђење у граду је код цркве, где се налази склониште ратног материјала. У току ноћи 18/19 сва утврђења су [за]узета и ликвидираки сви бункери, сем оног код цркве. Борба се продужила 19 ов. м-ца сзе до 11 часова у самом граду, када је непријатељско појачање од Бошњака са 6 немачких тенкова успело да продре у град. Наше јединице повукле су се из вароши кт околне положаје. Непријатељско појачање које је пошло У преко к. 432 и у правцу Нове Тополе задржале су наше јединице. Све до пред мрак непријатељ се извлачио у групама уз пратњу тенкова у правцу Бошњака.

Непријатељски губици: 72 мртва, већи број рањених. ^аробљено 7 Бугара и 19 недићеваца од којих 1 официр.

Заплењено: 2 топа 75 мм са 500 граната, 30 бацачких бомби, 12 митраљеза и пушкомитраљеза, 120.000 метака и Многo ратног материјала, 400 кг. брашна, 400 кг. пиринча.

Наши губици: 9 мртвих и 9 рањених.

Борба се наставља. Нарочито се истакла 15 бригада. чији је 1 батаљон на челу са командантом Душаном Ђа•"овићем и политичким комесаром Пером Јовановићем имао Уеројско држање.

XXV дивизија: њене јединице у рејону Сврљига разбиде | су Сврљишки четнички корпус и упале су у Сврљиг. Убијено је 10 и заробљено 25 четника. У Сврљигу заплена^^{љено} је много ратног материјала.

18 ов. м-ца савезничко ваздухопловство бомбардовало је железничку станицу Дољевац. Поповац и Црвени Крст ОШтећене су железничке станице и пруга. Непријатељ је имао већи број жртава.

19 ов. м-ца 4 савезничка авиона на наш захтев лакше су бомбардовала Куршумлију.

4 Задачи потчињеним јединицама: непромењено.

XXIV дивизија да се не ангажује по цену свих жртава да заузме Лебане. Хитно да евакуише материјал.

5. Непријатељска авијација:

неактивна.

6. Врме: лепо.

7. Место штаба: непромењено.

Укупни губици непријатеља:

мртвих	82
рањених	105
заробљених	51

Укупни наши губици:

мртвих	9
рањених	9

Начелник штаба,
генерал-мајор
Рудолф Приморац

(М. П.)

20 АВГУСТ 1944 ГОД.

1. Подаци о непријатељу

Бугари из Лебана повукли се у рејон Бошњака.

У рејон Шумане—Бошњак—Н. Топола, стигло појачање: добровољци и Немци из Лесковца.

У Зајечару, Књажевцу, Сокобањи и Бољевцу слабе непријатељске снаге. Најјачи гарнизок 6—800 људи.

Остало непромењено.

2. **Податак о нашим снагама:**
непромењено.

3. Операције:

XXIV дивизија успела је да заузме Лебане и одбаци пријатеља ка Бошњаку. Сви покушаји непријатеља са аца Бошњака, Нове Тополе и Шумана да поврате Лебане Зијени су од наших јединица. Заплењени су сви магаци; са огромним количинама ратног материјала — рачуна се око 200 кола. Два бугарска официра сачекала су наше дивизије и јавила им се да су остали да нам предају магашше. Работници се настављају у правцу Бошњака. Непријатељ је губио 35 мртвих (од којих 10 Немаца). Заробљен 1 Немац, погубљено 2 сандука ручних бомби. Ми нисмо имали губитака.

4. **Задаци потчињеним јединицама:** непромењено.

5. **Непријатељска авијација:**

- неактивна.

6. **Време:** лепо.

7. **Место штаба:** непромењено.

Укупни губици непријатеља:

мртвих	35
рањених	42
заробљених	1

Начелник штаба,
генерал-мајор
Рудолф Приморац

(М. П.)

ИЗВОД ИЗ ОПЕРЛЦИСКОГ ДНЕВНИКА ОЦЕРАТИВНОГ
ГРУПЕ ДИВИЗИЈА ЗА ВРЕМЕ ОД 1—20 АВГУСТА 1944
ГОДИНЕ¹

1-УП1-1944 ГОД.

1.) Дивизије у 4^h ујутро продужиле покрет и то:

а) Десна колона (V дивизија) правцем Цврње до с. Зрановића—Бање и Бубе на којим просторијама размјестити се и зановити. На овом правцу непријатељ није давао отпора.

б) Средња колона (II дивизија) правцем: с. Крушево, ЖуњСвићи и за преноћиште размјештена на просторији с. Грубеша—Отес—Војковићи—Шливање. Непријатељ није давао отпора.

в) Лијева колона (XVII дивизија) правцем: с. Милано*² виће—Пископовци, и за преноћиште размјештена у с. Гошево—Знуша—Јелачиће—Амзиће. На овом правцу непријатељ је давао јачи отпор, који је после краће бојне отклоњен. Ликвидирана је Жандармериска станица у (Г.) Јошаници, са посадом од 80 непријатељских војника. Убијено 55 војника, а заробљено 25 који су добровољно ступили у наше јединице. Заплијењено 4 митраљеза, 52 пушке, 10.000 метака, 10 коња и доста спреме и намирница. Зграда: — станица спаљена. Сопствени губитци 1 мртав и 2 рањена. На цести Нови Пазар—Тутин порушена два моста.

2) Непријатељска авијација неактивна.

3) Вријеме облачно са кишом.

4) Штаб групе кретао се са средњом колоном.

За Штаб Групе. мајор
Новак Перућица

2-УП1-1944 ГОД.

1) У циљу извршења општег задатка Група продужила покрет са садашње просторије и то:

а) Лијева колона (XVII дивизија) правцем: с. Церовик—с. Рајетиће—с. Баре—с. Зминац—с. Неготинац—Винорог, и по доласку да се за преноћиште размјести на просторији Риково—с. Одојевиће—с. Опаве. На овом правцу непријатељ је сконцентрисао јаче своје снаге. У 17^h непријатељ

¹ Оригинал, писан руком, у архиви Војноисториског института. под бр. 1—1, к. 373.

р извршио напад на наше снаге на положајима Гиково--Диповица (972), После борбе од неколико часова непријатељ одбачен наносећи му велике губитке. Заробљен 1 топ и Један камион. Са овим топом гађан је Нови Пазар. Пошто су сасе гранате утрошене топ је уништен пошто се није могао изнепроторвати, камион је такођер уништен.

б) Средава колона (II дивизија) правцем: с. Рајетнће—с. Баре—с. Зминац—Неготинац—с. Опаве с тим што се по доласку има размјестити на просторији Злпшац—Еерберичте. На овом правцу ова колона није имала борби нити је непријатељ давао отпора. Тек пред салту ноћ лијевокрилне јединице ове колоне садејствовале су лијевој колоки.

в) Десна колона (V дивизија) правцем: с. Златаре--с. Смилев Лаз—Хан Црвени и размјестила се на просторији: с. Кукавица—Брекиње—Рудине. На овом правцу непријатељ није давао јачег отпора. Овог дана ова колона (V Крајишка дивизија) прославила је дан народног устанка у Крајини.

2.) Непријатељска авијација неактивна.

3.) Вријеме облачно и кишно.

4.) Штаб Групе кретао се са средњом колоном.

За Штаб Групе, мајор
Новак Перућица

3-УШ-1944 ГОД.

1) Дивизије Групе остале на својим положајима с тим што су вршиле извиђања и прикупљале податке о непријатељу (јачини и распореду) дуж комуникација у Ибарској долини. Ово прикупљање података трајало је до 15¹ после ког времена су јединице пошле на задатак т.ј. за напад хоји је почео у 21^h Распоред снага био је следећи.

а) Десна колона (V дивизија) напада сектор Лекоса-Вићи—Рамне (479) на ком правцу да руши пругу и мостове као и да уништава сва непр. упоришта. За вријеме вршења ових припрема непријатељ извршио напад на сектор Кадидјача—Лескова Глава. Један дио снага ове колоне водио је борбу са непријатељем (54 батаљон 99 пука План.инскеI Шдивизије њемачке) на сектору Кадидјача—Лескова Глава, Док је главнина ове колоне нападала непријатеља на доди-Нкљеном сектору. Цијелога дана и ноћи ова колона је водила борбу са непријатељем и у току ноћи 3—4 пребацил- се на десну обалу р. Ибра.

У овој борби непријатељеки губици: 132 мртва, 26 заробљених док је много више рањено. Сопствени губитци: 9 мртвих, 8 теже и 41 лакше рањених. Заплијењено: 6 аутоматских оруђа, 20 пушака, 100 граната за т. бацач, неколико пиштоља, 15.000 метака, 1 радио станица, 1 локомотива и 103 вагона са храном и материјалом и 8 камиона са спремом. Храна подијељена народу а потом локомотива, вагови и камиони уништени. Уништено: 1600 метара жељ. пруге, 5 већш мостова, жандармериска станица и жељ. станица Слатина и једна већа радио станица. Ослобођено 80 Талијана и 9 Руса.

б) Средша колона (II Пролетерска дивизија) напада сектор Лешак—Лепосавићи с тим што је једна бригада задржана на просторији Бербериште—Г. Крњин са задатком обезбјеђења од правца комуникације Н. Пазар—К. Митровица. Колона кренула у 15^н у два правца ка комуникацији. Једна колона при покрету сударила се са непријатељем¹ јачше 1600 војника на Дугачкој Коси. Борба се продужила и у току ноћи. Такођер је и друга колона наишла на непријатеља са којим је водила борбу. У току ове ноћи ова колона дјелимично је овладала на свом сектору комуникацијама у долини Ибра и главнину својих снага пребацила на десну обалу р. Ибра. У овој борби непријатељу су нанесени тешки губитци и то: 64 мртва, 13 заробљено и преко 150 рањених. Сопствени губитци: 17 мртвих и 38 рањених. Заплијењено: 6 митраљеза „шараца“, 25 пушака, неколико пиштоља, 1 радио станица, 15.000 метака, 110 офанзивних бомби, бомби за минобацаче, 37 коња и друге спреме и материјала.

в) Лијева колона (XVII дивизија) напада сектор с. Рудница—с. Лешак, с тим што има да затвори правац од Рашке. У продужењу од прошлог дана ова колона је водила жестоку борбу са непријатељем коме су стално долазила појачања моторним возилима из Рашке. Услед ангажованости у овој борби ова колона је у току ове ноћи успјела да пребаци само једну своју бригаду на десну обалу р. Ибра док су остале двије бригаде водиле борбу у самој долини Ибра и лијевој обали.

У овим борбама непријатељу су нанесени следећи губитци: 85 мртвих, 14 заробљених и 95 рањених. Сопствени губитци: 23 мртва и 50 рањених. Заплијењено: 4 митраљеза, 15 пушака, неколико пипгоља и 7.000 пушчаних метака. Ушшгено и оштећено 5 тенкова, 7 камиона и 1 моторцикл.

2.) Непријатељска авијација неактивна.

3.) Вријеме ведро.

4.) Штаб Групе вратио се са средњом колоном.

За Штаб Групе, мајор
Новак Перућница

4-VIII 1944 ГОД

1.) Група дивизије продужила борбу са непријатељем у Ибарској долини и пребациван>е својих снага и то:

а) Десна колона (V дивизија) која је за вријеме пребацивања снага преко Ибарске долине затварала правце према Косовској Митровици продужила је борбу са непријатељем који је стално довлачио појачања из гарнизона К. Митровица. Непријатељ који је праћен тенковима и артиљеријом тежио је да продре у Ибарску долину на сектор куда су се наше снаге пребацивале, али га је колона одбила наносећи му осјетне губитке. Непријатељски губитци: 12 мртвих и 15 рањених. Сопствени: 2 мртва.

б) Средња колона (II дивизија) продужила је са пребацивањем својих јединица и ликвидацијом непријатељских упоришта на свом сектору. Губитци непријатеља: 18 мртвих и много више рањених. Заплијењено: 1.600 метака и 2 коња.

• Једна бригада ове колоне при прелазу Ибарске долине и избијања у с. Стануловиће заробила је 25 четника. Заплијењено: 2160 метака, 25 пушака, 1 „шарац“, 2 товарна коња и архива Ибарске четничке бригаде.

в) Лијева колона (XVII дивизија) продужила са пребацивањем својих снага преко Ибра, са уништавањем непријатељских упоришта. Непријатељ је и овога дана довлачио нова појачања из гарнизона Рашка. И овога дана непријатељ је имао следеће губитке: 58 мртвих и 69 рањених. Заплијењено доста хране, спреме и материјала.

2) Непријатељска авијација неактивна.

3) Вријеме кишовито.

4) Штаб Групе се налазио са средњом колоном.

За Штаб Групе, мајор
Новак Перућница

5-VIII-! 944 ГОД

1) По преласку — по извршеном задатку у Ибарској долини Група пребачена на Копаник и оријентисана према

Топлици- Јединице пребачене и размјештене за сљедвНЈ задатак, на просторије:

а) Десна колона (V дивизија) на просторију с. Лозна—с. Граничани—с. Јелакце. По доласку ове колоне у с. Граничани — дачекала их је једна мања група четничких банди која је одмах протјерана. Заробљена архива чет. калстана Марковића-, 50.000 пушчаних метака и 120 шша за тешки бацач. Овог дана вршено извиђање.

б) Средња колона (II дивизија) пребачена на просгорију: с. Крушчица—с. Родел.—Стануловићи, сем једне бригаде која је још водила борбу на десној обали Ибарске долине. Овог дана непријатељ је имао следеће губитке: 59 мртвих, 80 рањених и 14 заробљених. Заробљено: 4 п. митраљеза, 2 парабелума, 30.000 метака, 60 коња са спремом, 4 кола са ратним материјалом. Уништено: железничка станица — све државне зграде спаљене, срушена два моста, 8 пропуста, запаљено 47 вагона, уништено 150.000 метака и 3 п. митраљеза. Сопствени губитци: 4 мртва и 14 рањених. Овога дана експлодирала су (за време дејства) три енглеска лака бацача којом приликом су погинула три друга.

в) Лијева колона (XVII дивизија) пребачена на просгорију: с. Остраће—с. Црнатово—с. Градиште. Приликом пребацивања јединица ове колоне, непријатељ је од правца Рашке јачим снагама нападао ову колону које је нападе ова колона успешно задржавала и одбацивала у правцу Ибарске долине и Рашке. Непријатељу су нанесени рјетни губитци.

2) Непријатељска авијација неактивна, док је Савезничко ваздухопловство бомбардовало непријатељске положаје и комуникацију Рапса—Митровица.

3) Вријеме ведро.

4) Штаб Групе налазио се код средње колоне.

За Штаб Групе, мајор
Новак Перућица

6-УШ-1944 ГОД.

1) После вођених борби у Ибарској долини Група продужила покрет у правцу Бруса—Топлице и Јабланице у циљу разбијања четничких банди на овом правцу.

* Жика Марковић, командант Другог косовског четничког корпуса

а) Десна адлона (V дивизија) правцем: Велика Ливада—дрвник и размјестила се на просторију с. Штава—с. Трепцица—с. Витош—с. Боранци—с. Ковизле—с. Радуње. На овом правцу непријатељ није давао отпор.

б) Средња колона (II дивизија) правцем: с. Стануловићи—с. Туртелево и размјестила се на просторију: с. Градац—с. Блажево—с. Бело Поље—с. Чокотар—с. Берекари. Ни на овом правцу непријатељ није давао отпора.

в) Лијева колона (XVII дивизија) правцем: Марушић Велика Ливада с тим да се размјести на просторију: с. Кнежево—с. Брзеће—с. Ливађе. Међутим непријатељ је напао јединице ове колоне од правца Бруса ка Кнежеву. Такозвани Церски четнички корпус имао је намјеру да овлада Мрамором и свим доминантним положајима Копаоника, али нашгм одлучним противнападом непријатељ је одбијен. Пред ноћ непријатељ је добио појачање (Ваљевски четнички корпус) тако да је јачина непријатеља на овом правцу била око 3.000 бораца. У овој борби непријатељ је имао следеће губитке: 16 мртвих, 45 рањених и 7 заробљених. Заплијењено: 7 пушака и 5.000 метака за пушку.

Сопствени губици: 4 мртва и 8 рањених.

2) Непријатељска авијација неактивна.

3) Вријеме кишовито.

4) Штаб Групе налазио се у с. Бело Поље.

За Штаб Групе, мајор
Новак Псрућица

7-УП-1944 ГОД

1) Непријатељ врши концентрацију својих снага на линији Брус—Мрамор—Јелица—Миланов Врх, ради овлађивања свим врховима Копаоника и напада на наш лијеви бок.

У циљу одржања иницијативе у нашим рукама и разбијања непријатеља прије његовог груписања извршен је напад и то:

а) Лијева колона (XVII дивизија) напала је непријатеља на сектору Брзеће, обухватајући га лијевим крилом. Борба је била жилава и непријатељу су стално пристизала појачања тако да су на овом правцу била сконцентрисана два четничка корпуса (I Равногорски и Ваљевски корпус). Борба је настављена кроз цијелу ноћ. Непријатељ је био дрзак и упоран. У овој борби непријатељ је имао следеће губитке: 278 мртвих, 260 рањених и 150 заробљених. За-

плијењено: 2 противколска топа. 1 тешки бацач, 3 п м траљеза, 150' пушака, 8 кола бацачке и противколске ниције, 10.000 метака пушчане муниције, 3.000 метака за машинске пушке, 8 коља, 10 волова и 3 кола са разлок спремом и материјалом. Сопствени губитци: 14 мртви[^] 26 рањених и 2 нестала. У борби се истакли: п. поручник Никола Пантелић и заставник Неђо Давидовић, оба погинули.

б) Десна колона (II Пролетерска дивизија) напала непријатеља на линији: Левићи—к. 1157—Влајковци. Непријатељ је био прилично јак и упоран те је борба трајала цео дан и цијеле ноћи. Тек пред крај ноћи јединице оне колоне успјеле су да непријатеља разбију и одбаце и тако разбијеног гоне. Ове ноћи дјелови ове колоне заузели су и варошицу Брус. У овим борбама непријатељ је имао следеће губитке: 46 мртвих, око 70 ранених и 17 заробљених. Сопствени губитци: 1 мртав и 14 рањених. Заплијењено: 2 п. митраљеза, 35 пушака, нешто муниције, 1 камион са 2000 кгр. брашна и 1 сандук шећера.

в) Олшта резерва (V дивизија) налазила се је на просторији: Блажево—Бело Поље—Чокотар—Ђерекари. На овој просторији ове јединице остале су све до после подне кад су пошле као појачање на сектор: Бећировац—Миланов Врх—Леденица, на ком положају је непријатељ довукао велике снаге у циљу удара у наш лијеви бок и крило. У овој борби непријатељу су нанесени губитци: 80 мртвих (међу њима 5 официра), 180 заробљених и много више рањених. Заплијењено: 3 тешка митраљеза, 8 п. митраљеза, 1 лаки бацач, 75 граната за брдски топ, 1 радио станица, доста пушчане муниције, нешто бацачких мина и друге спреме и материјала и 80 коња са кухињама. Ослобођена су два партизана. Сопствени губитци: 5 мртвих и 5 рањених.

Заплијењена четничка архива.

2) Непријатељска авијација неактивна.

3) Вријеме кишовито.

4) Штаб Групе се налазио у с. Бело Поље.

За Штаб Групе, мајор
Новак Перућица

8-УШ-1944 ГОД

1) Јединице ове Групе продужиле су са гоњењем разбијених непријатељских банди у правцу комуникације Александровац—Јошаничча Бања.

а) Јединице П—Г³ нијесу имале јачих борби, већ је Едаено испитиваше терена којом приликом је једна наша ЈЈзаићачка патрола сударила се са једном четничком групом којом приликом нанијела јој губитке: 2 мртва, 4 ранила и 7 заробила. Сопствених губитака ШЈЛВ било.

б) Јединице Б—Г⁴ продужиле су са гоњешем разбијених четничких банди, али до борбе није долазило.

в) Јединице К—Г³ продужиле су са чишћењем терена и хватањем четничких разбијених банди, од којих су поједине давале отпор. У овој борби непријатељу су нанесени следећи губитци: 42 мртва, 80 рањених и 285 заробљених војника и официра. Већи број командног четничког кадра изгинуо је. Заплијењено: 5 т. митраљеза, 5 пушкомитрљеза, 7 машинских пушака, 19 револвера, 274 пушке, 5 сигналних пиштоља, 45.000 пушчаних метака, 10 мина за тешки и 195 за лаки бацач, 190 ручних бомби, 53 коња, 2 сандука данитет. материјала и друге спреме и материјала.

[Заплијењено 2.000.000 динара недићевих. Сопствени губитци 2 мртва. Већи број заробљених четника пријавило се у нашу војску.

2) Непријатељска авијација неактивна.

3) Вријеме ведро.

4) Штаб Групе се налазио у с. Бело Поље.

За Штаб Групе, мајор
Иовак Перућица

9-УШ-1944 ГОД.

1.) По завршеном чишћењу и протјеривању непријатеља са просторије: Јелица—[В.] Грабовница—Нерађе (1250) јашвице Групе размјестиле се:

а) Јединице Б—1 извршиле [су] рано покрет и поотавиле се на просторији: с. Милентија (506)—Каменита Глава—Вргаја (1173)—Дуб—В. Главица—Брус. Задатак затварање праваца од Јошаничке Бање и Александровца према Брусу. У току дана није било борби на овом сектору, на вечер Је вршен напад на Александровац.

б) Јединице П—1 налазиле се на просторији: Липовц—Јани—Брус—Лепенац. Једна бригада ушла у Разбојну без борбе, а једна бригада на вечер садејствовала једини-

1 1

⁵ Друга пролетерска дивизија

⁴ Седамнаеста НОУ дивизија

³ Пета НОУ дивизија

цама Б—1 при заузећу Александровца. У овој борби робљен 1 четник. Сопствени губитци 2 лакше рањена.

в) Јединице К—1 поставиле се на просторији: Миланов Врх—Јарам—Бешировац—ДоМишевина. Вршено чишћење „прогоњење мањих групица. Овог дана при чишћењу пронађено: 1 т. бацач, 1 л. бацач, 1 п. митраљез и 1 т. митраљез.

- 2) Непријатељска авијација неактивна.
- 3) Вријеме ведро.
- 4) Штаб Групе налазио се у Белом Пољу.

За Штаб Групе, мајор
Новак Перућница

10-УИ1-1944 ГОД

1.) Јединице Групе дјелимично водиле борбу док су једне остале на досадашњим просторијама и то:

а) Јединице Б—1 у току ноћи &—10 уз садејство јединица П—1 заузеле варош Александровац и варошицу Новаци⁶. Непријатељ се повукао у правцу Крушевца. Непријатељ је имао 1 мртвог. Сопствени [губици] 4 рањена.

б) Јединице П—1 извршиле помјерање и поставиле се на просторију: Разбојна—Равни—Златари—с. Батоте са задатком затварања правца од Блага и комуникације од Крушевца. Нијесу имали борби.

в) Јединице К—1 остале на просторији: Блажево—Ђе-рекари—Домишевина. Борби нијесу имале.

- 2) Непријатељска авијација неактивна.
- 3) Вријеме ведро.
- 4) Штаб Групе налазио се у с. Бело Поље.

За Штаб Групе, мајор
Новак Перућница

И-УШ-1944 ГОД

1) Дивизије Групе остале на својим просторијама уз мање помјерање без борбе и то:

а) Јединице Б—1 помјерале се (двје бригаде) на просторију: Новаци—Витково—ЈБубинци са задатком затварања правца према Крушевцу а једна бригада остала на истој просторији затварајући правац од Јошаничке Бање.

- Село Новаци, Жупски срез

Бригена мобилизација људства, а на вечер приређена приредба у Алекслндровцу, која је добро успјела.

Е б) Јединице П—1 задржале се на истој просторији "»з борби.

в) Једишпде К—1 на истим просторијама те су вршиле прилрему за покрет према Куршумлији.

Код ових јединица није било борби.

2) Непријатељска авијација неактивна.

3) Вријеме лијепо — ведро.

4) Штаб Групе налазио се у с. Бело Поље.

За Штаб Групе, мајор
Новак Р. Перућица

12-УШ-1944 ГОД.

1) У циљу припреме за напад на Куршумлију извршено помјераше јединица Групе и то:

а) Јединица К—1 са своје двије бригаде пребацила се на просторију: Парада—с. Пардусе—Угљаре—Речица са задатком извиђања и обезбеђења од Куршумлије. За вријеме пребацивања нашпла на непријатеља — арнаутску милицију, коју је после борбе од два часа протјерала. У овој борби непријатељу су нанијети сљедећи губитци: 35 мртвих и око 50 рањених. Сопствени губитци: 3 мртва и 13 рањених. Заплијењене 2 пушке. Једна бригада задржана на просторији: Блажево—Брзеће са задатком затварања правца према Ибарској долини, разбијање четничких банди и примање материјала у Блажеву који ће Савезници бацати.

б) Јединице П—1 овога дана нијесу имале борбу и предноћ извршиле покрет на ново-одређену просторију: с. Манастирци—с. Вишесело—Неваде—Муљевиће гдје ће се размјестити и сачекати нову заповијест.

в) Јединице Б—1 после подне овог дана извршиле помјерање и размјестиле се на просторију: Разбојна—Брус—Александровац затварајући правце од Благаца. Крушевца и Љипаничке Бање. Овог дана није било борби, а јединице су шиле рушење мостова на комуникацијама и рушиле цесту.

2) Непријатељска авијација вршила извиђања али невна, без дејства.

3) Вријеме ведро.

4) Штаб Групе у покрету и пребачен у с. Требиња.

За Штаб Групе, мајор
Новак Р. Перућица

1) Јединице Групе по доласку на одређене просторије ступиле у борбу на сектору Мерћез—Куршумлија:

а) Једшшце П—1 водиле борбу са непријатељем који је дошао из Блага на положајима код Црне Чуке—Сто Борба вођена цијелог дана и пред ноћ непријатељ се повукао у правцу Блага. У овој борби непријатељу нанесени сљедећи губитци: 59 мртвих, преко 100 рањених и заробљено 2 официра и 58 војника.

Заплијењено: 2 брдска топа, а 1 у заједници са К—1, 2 т. бацача, 4 т. митраљеза, 4 п. митраљеза, доста пушкет 50.000 пушчаних и митраљ. метака, 200 мина за т. бацач» 140 граната за топ, 1 радио станица, 10 коња и друге спреме. Сопствени губитци: 6 мртвих међу којима к-нт батаљона. капетан Божидар Стојановић и 10 рањених.

б) Јединице К—1, без 1 бригаде, извршиле напад на непријатеља који се повлачио од Жуча ка Куршумлији. Ове исте јединице доцније су садејствовале јединицама П—1 на правцу Сагоњева и нанијеле непријатељу следеће губитке: 80 мртвих и 60 заробљених. Заплијењен 1 брдски топ у заједници са П—1, 1 т. митраљез, 1 т. бацач, 7 п. митраљеза, 8 машинских пушака, 4 пиштоља, 6.000 метака. 20 коња и друге спреме.

в) Јединице Б—1 налазиле су се на положајима: Александровац—Брус—Разбојна и затварале правце од Блага. Јошаничке Бање и Крушевца. Непријатељ у јачини 500 војника од правца Блага напао је положаје наших јединица око Разбојне. Непријатељ је успио да потисне наше снаге са ових положаја. После подне једна друга колона од правца Крушевца, долином Расине ка Разбојни, напала је снаге које су затварале овај правац. Наше снаге су успјеле да задрже непријатеља а потом и да га одбаце. У овим борбама непријатељу су нанијети губитци од 30 мртвих и много више рањених. Сопствени: 2 мртва и 4 рањена, сви од артиљериске ватре.

2) Непријатељска авијација активна и митраљирала као и бомбардовала наше положаје, али безуспјешно.

3) Вријеме ведро.

4) Штаб Групе налазио се у Требињи а у ноћи пребачен у Никодинову Ливаду.

За Штаб Групе. мајор
Новак Р. Перућица

14-УШ-1944 ГОД.

1.) Овога дана јединице Групе вршиле су припрему за напад на Куршумлију, за шта је издата заповијест за напад у 23^h.

а) Једашице Б—1 остале на својим положајима у борби са непријатељем и ове јединице неће учествовати у непосредном нападу на Куршумлију.

Непријатељ је и овог дана вршио јак притисак на положаје ових јединица са тежњом да овлада Разбојном а затим и Брусом, али су их наши успјешно задржавали и повраћали назад. Непријатељ је тукао јаком артиљерском и минобацачком ватром. У овој борби непријатељу су нанесени губитци али број истих није познат. Сопствени губици 3 рањена друга.

б) Јединице Н—1 (са једном бригадом) вршиле припреме за напад на Куршумлију и ова бригада привучена је на полазне положаје за напад Перуника—Пљаково. док су остале двије бригаде затварале правце према Блацу и рушиле комуникацију.

в) Јединице К—1 налазиле су се и то: једна бригада Глажево—Брзеће (Копаник), једна бригада поставила се на положаје Мирница као општа резерва, а једна бригада извршила покрет, за напад на Куршумлију.

2) Јединице XXI Српске дивизије привремено стављене под команду ове Групе у циљу садејства при нападу на Куршумлију.

3) Непријатељска авијација прије подне активна и митраљирала је наше положаје безуспјешно, док после подне се није појављивала.

Ј 4) Вријеме ведро.

5) Штаб Групе налазио се у Никодиновој Ливади а навечер командант са оперативним дијелом прешао на осматрачницу код Куршумлије ради праћења развоја напада на варош Куршумлију.

За Штаб Групе, мајор
Новак Р. Перућица

15-УШ-1944 ГОД.

1) Двије бригаде ове Групе уз садејство дјелова XXI Српске дивизије још у току ноћи извршиле напад на Куршумлију и то:

а) јединице П—1 нападале су преко Микуљана на сектору између комуникација Куршумлија—Мерћез и Куршу-

млија—Прокупље, док су двије бригаде затвориле правац према Блацу а једним дијелом Прокупљу. Почетак напада у 23^h 14—15 ов. мј. На поједииним правцима дјелови ојачаке! бригаде успјели су да овладају спољшм утврђењима и да уђу у сам град док на другом правцу спољна упоришта ни-Јесу ликвидирана услед јако утврђених положаја. Око ¹¹ јединице су биле приморане на повлачење до полазних положаја. На овим положајима су јединице остале све до на вечер када је наређено да се повуку и поставе према Блацу а једним дијелом према Разбојни ради садејства јединицама &—1.

У овим борбама непријатељу су нанијети сл>едећи губитци: 53 мртва, 1 заробљен и око 70 рањених. ЗаплиЈењено: 1 т. митраљез, непгго пушака и друге спреме и материјала. Уништен један тешки бацач. Сопствени губитци: 7 мртвих и 23 рањена, већином од авијације.

б) Јединица К—1 са једном бригадом нападала Куршумлију док су остале бригаде остале и то: једна бригада као општа резерва а једна се налазила на Копаонику (Блажево—Брзеће). Ова бригада нападала је преко Баћоглаве на сектору: Куршумлија—Мерћез до комуникације Куршумлија—Саставци. Напад је био доста јак али је непријатељ упорно бранио своје положаје. Дјелови ове бригаде успјели су да се пробију у центар града гдје су водили уличне борбе и успјели да заузму све важније зграде као и железничку станицу. Други дјелови ове бригаде нијесу успјели ликвидирати спољна утврђења већ само прве ровове позади којих су се налазили добро утврђени бункери. Око 6¹¹ непријатељ је извео противнапад и успио да потисне наше дјелове код града који су се повукли на полазне положаје. У овој борби непријатељу су нанијети сл>едећи губитци: 72 мртва, преко 90 рањених и 9 заробљених међу којима 1 официр. Сопствени губитци: 9 мртвих и 32 рањена. Заплијењено: 9 пушака, 25 ручних бомби, 2 сигнална пиштоља, 4 мазгс. санитетског материјала и друге спреме.

в) Јединице Б—1 продужиле су борбу са непријатељем који је покушавао да продре у правцу Разбојне и даљ- али је од наших јединица свугдје био укочен, а на некЈи положајима и одбачен. У овој борфи непријатељ је имао губитака: 35 мртвих и око 45 рањених. Међу мртвима налазио се и један њемачки мајор — командант. Ми смо имали 1 мрвог и 3 рањена.

г) Јединице XXI Српске дивизије услед закашњен>о пријема заповијести нијесу учествовале у нападу већ нрсД сам крај и то на сектору између комуникације Куршумлија—Саставци и Куршумлија—Прокупље а са двије бри-

раде које су биле постављене на комуникацији Куршумлија—Прокупље затварале правце од Прокупља. Резултат борбе на овом сектору није познат.

2) Непријатељска авијација овога дана била је врло активна. Цео дан вршила је митраљирање и бомбардовање наших положаја око Куршумлије. Савезничка авијација није се појављивала.

3) Услед јако утврђених положаја (ровова и бункера) као и раније пристигнутог појачања које је дошло овом гарнизону, варош Куршумлија није заузета, али су ипак непријатељу нанесени осјетни губитци.

4) Вријеме ведро.

5) Штаб Групе се налазио у Никодиновој Ливади.

За Штаб Групе, мајор
Новак Р. Перуница

16-УШ-1944 ГОД

1) После напада на Куршумлију јединице су се повукле и поставиле на следеће положаје:

[а) Јединице К—1 једна бригада Блажево—Брзеће, једна бригада Игриште—Мириница, а једна бригада Селиште—Марковиће ради затварања правца према Куршумлији. На овим секторима није било борби сем што је непријатељска авијација митраљирала ове положаје али безуспјешно.

б) Јединице Б—1 извршиле напад на непријатеља који се под притиском ових јединица почео повлачити у правцу Клаца и Крушевца. Јачим притиском ове јединице су потпуно повратиле непријатеља у Блаце а други дио разбијен се повукао према Крушевцу, те су се наше јединице поставиле према њима затварајући ове правце. Остале јединице остале су на својим ранијим положајима. У овој борби непријатељ је оставио на терену при повлачењу 15 мртвих, док их је много више рањено. Наши нијесу имали губитака.

в) Јединице П—1 поставиле су се према Блацу и Разбојни затварајући правце према Блацу а другим дијелом према Куршумлији. Овога дана ове јединице нијесу имале борби.

2) Непријатељска авијација преко цијелог даиана врло активна и вршила је митраљирање наших положаја али безуспјешно. Исто тако непријатељска авијација бомбардовала је и митраљирала варошицу Брус коју су држале наше ЗвДЈшице. Губитака није било.

- 3) Формиран Ибарски партизански одред коме је ^{5ат} задатак дејства на комуникацијама у Ибарској долини.
- 4) Вријеме ведро.
- 5) Штаб Групе налазио се у Никодиновој Ливади.

За Штаб Групе, мајор
Новак Р. ИеруНица

17-У1П-1944 ГОД.

1) Углавном јединице Групе остале на старим положајима без већих борби и то:

а) Јединице Б—1 налазиле су се на својим положајима. Једна група четника јачине до 150 људи од правца Крушевца покушала је да нападне наше јединице код Новака. Ова група чим је осјетила наше снаге повукла се у правцу Крушевца, наравно наше јединице су је гониле.

б) Јединице К—1 остале на истим положајима. Бообе није било.

в) Јединице П—1 остале на својим положајима оријентисане према Блацу. Непријатељ је вршио од правца Блага мање нападе који су успјешно враћани у гарнизон Блце. Непријатељска авијација вршила је извиђање и ове јединице успјеле су да оборе 2 непријатељска авиона који су заједно са пилотима изгорели.

2) Непријатељска авијација на сектору јединица П—1 била активна и вршила извиђања. Ове јединице успјеле су да оборе два непријатељска авиона који су по паду изгорели.

3) Вријеме ведро.

4) Штаб Групе налазио се у Никодиновој Ливади.

За Штаб Групе, мајор
Новак Р. ПеруНица

18-УШ-1944 ГОД.

1) Јединице Групе углавном остале на својим положајима и то:

а) Јединице Ђ—1 остале на истим положајима без борб["].

б) Јединице П—1 остале на својим положајима ^{г,е}} борбе.

в) Јединице К—1 остале на својим положајима. Једна бригада на Копанику примала материјал и слрему од ^{а"} везника.

2) Издато наређење о формирању мобилизациских от-сјека при дивизијама и бригадама које самостално оперишу.

3) Из састава ове групе упућено и стављено на расположење Главном штабу за Србију 250 виших и нижих руководилаца.

4) Наређено да се изврши концентрација свих теких Швњенка код Штаба П—1 ради упућивања и транспортовања за Италију са аеродрома на просторији Гајтан планине.

5) Вријеме ведро.

6) Штаб Групе налазио се у никодиновој Ливади.

За Штаб Групе, мајор
Иовак Р. Перућица

19-VIII-1944 ГОД

1) У вези новопостављених задатака наше групе извршен покрет и то:

а) Јединице П—1 са садашње просторије извршиле покрет у три колоне: Десна колона (једна бригада) на просторију Жегрова—Трмка са којом су пошли рањеници ове дивизије и јединица К—1. Средња колона сачекала рањенике јединица Б—1 и вршила припрему за сјутрашњи покрет. Лијева колона вршила припрему за сјутрашњи покрет.

б) Јединице К—1 пребациле једну своју бригаду са садашње просторије на просторију: с. Неваде—Вишесело са задатком затварање' правца од комуникације Блаце—Курумлија. Остале двије бригаде задржане на досадашњим просторијама.

в) Јединице Б—1 остале на истим просторијама са истим задацима без борбе.

2) Непријатељска авијација неактивна.

3) Вријеме облачно без кише.

4) Штаб Групе налазио се у Никодиновој Ливади.

За Штаб Групе, мајор
Новак Перућица

20-УШ-1944 ГОД

1) Група дјелимично била у покрету а други дио на старим просторијама и то:

а) Јединице П—1 продужиле покрет и то: десна колона по пријему рањеника јединица К—1 и својим рањеницима

правцем: Куршумлиска Бања—Рача. Са ове просторије у пратњи два батаљона пребациће рањеш-гке на просторију Гајтан. По предаји рањершка вратиће се у састав бригаде која ће дејствовати на просторији Косаница—Горња Јабланица затварајући правце од комуникације Лебане—Приштина и Подујево—Куршумлија.

Средња колона по пријему рањеника из јединица Б_1 кренула се преко Раче и Бака и размјестила се на просторију: Гајтан—Слишане—Бучумет, са задатком*затварања правца од комуникације Лебане—Приштина.

Лијева колона кренула правцем: Барбатовач—Плочник—Бресник и размјестила се на просторију: с. Арбанашка—с. Ргаје—с. Житни Поток—Сува Река, са задатком дејства и затварање праваца од комуникације Прокупље—Куршумлија.

б) Јединице К—1 остале на досадашњим просторијама.

в) Јединице Б—1 остале на старим просторијама са истим задацима.

2) XXI Српска дивизија стављена под команду ове Групе, а II Пролетерска дивизија (II—1) ушла у састав Главног штаба за Србију.

3) Непријатељска авијација неактивна.

4) Вријеме променљиво са кишом.

5) Штаб Групе у покрету а затим навечер смјештен у Манастир Стрмац. Из јединица К—1 за Италију упућено 36 рањеника а из јединице Б—1 24 рањеника.

За Штаб Групе, мајор
Новак Р. Иерућица

ИЗВОД ИЗ ОПЕРЛЦИСКОГ ДНЕВНИКА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ЗА ВРЕМЕ ОД 1—20 АВГУСТА 1944 ГОДИНЕ¹

1 август 1944

Покрет јединица извршен по заповести, т.ј. са просторије на којој смо се сад налазили на просторију с. Шлив, и,е—Војковиће—Отес—Грубешаће—Крчмаре.

По доласку на просторију с. Трње сазнали смо да су села одређена за II Пр. и III Српску бригаду попаљена ради чега смо извршили измену утолико што смо III Српску бригаду задржали на просторији с. Трње—Шалиновиће а II Пролетерску упутили смо у с. Рајетиће. Два батаљона IV Пр. бригаде упутили смо у с. Јавор док су се остале јединице сместили на просторији Шливље—Војковиће. При Јовршењу овог наступног марша распоред јединица био је: IV Пролетерска у претходници а II и III као главнина. Штаб дивизије кретао се са II Пролетерском бригадом а по доласку на одређену просторију сместили смр се у с. Војковиће.

Покрет је умногоне ометала киша.

При прелазу цесте Нови Пазар—Тутин код жанд. станице посада исте припуцала је на нашу колону и колону Б—1". Наши су помогли растјеривање исте, II Пр. бригада заробила је два бандита (једног каплара и једног борпа). I Осталу посаду¹ похватале су јединице Б—1. Размештај јединица осредњи, пошто су села већим дјелом попаљена, а иста су сиромашна и те су просторије за смештај врло мале.

2 август 1944

1) Непријатељ врши јачу концентрацију снага у Приштини. У Новом Пазару има врло мало Немаца углавном Г посаду чини милиција. Дуж ибарске пруге има посада од око 15 белогардејаца на мостовима и осталим објектима. На Ј станицама ове посаде су веће. Неколико дана воз није ишао овом пругом услед савезничког бомбардовања. Сад опет ова пруга ради. Непријатељ је осјетио наше присуство и врши јача патролирања овом комуникацијом (цестом и пругом) такође појачава и посаде на пружи.

¹ Оригинал, писан руком. у архиви Војноисториског института, под бр. 1/2, к. 735.

² Седамнаестна НОУ дивизија

Четници са пл. Рогозне из одреда староколашинског који нису хтели да се одазову позиву за напад на наше снаге у Јабланици, послали су делегате за преговоре са нама. Ми смо им дали упутства и они су се вратили.

2) Према заповести извршен покрет са ове просторије на просторију с. Берберипгге—Неготинац—Ромница—Вуча" Локва.

При извршењу покрета закаснили смо услед тога што су испред нас ишле јединице Б—1, а оне су на цести Нов« Пазар—Косовска Митровица наишле на непријатеља и док су ликвидирале ову непријатељску колону покрет ј« за- каснио.

Ради тога ми смо упутили правцем за јединицама Б—1 само II Пролет. бригаду а III Српску и IV Пр. бригаду упу- тили смо правцем Жанд. ст. Рогозна—Црнац—Вуча Локва— Бербериште.

По доласку ове две бригаде са штабом Дивизије сме- стиле су се у с. Бербериште, а II Пролетерска еместила се у с. Неготинац—Ромница—Вуча Локва.

Смештај за III Српску и IV Пр. бригаду био је лош, услед малог броја кућа.

Приликом покрета пратила нас је киша те је отежавала покрет.

Приликом извршења овог покрета наше јединице нису имале борбе.

По доласку у с. Бербериште и приликом извиђања према ДОЛГНИ Ибра III Српска бригада убила је једног четника, исти није хтео да стане на позив „стој”.

Задатак јединица: IV Пр. и III Српска бригада обезбе- ђење и извиђање према долини Ибра а нарочито на про- сторији од Лешка—Лепосавића.

II Пролетерска бригада остаје у резерви и са задатком обезбеђења и затварања правца од комуникације Нови Па- зар—Косовска Митровица и од Новог Пазара.

Непријатељска авијација у току дана неактивна

Време облачно, с времена на време киша.

3 август 1944

1) Непријатељ довлачи појачања на комуникацију У Ибарској долини. Примећује се приличан број моторних возила нарочито тенкова да пролазе том комуникацијом. У току ноћи 2/3 чула се хука моторних возила комуника- цијом Нови Пазар—Рашка.

2) Наше јединице задржале се до по подне на горе поменутој просторији.

К. Јединице које имају задатак извиђања гфема комуЈ«-кацији јављају да непријатељ довлачи појачаша на железничку станицу Лешак. Мало касније извиђачи јављају да непријатељ у више мањих колона крећб у правцу на-чОIX положаја.

| 3) Издата заповест³ нашим јединицама за напад на ;келзничку пругу и све објекте на њој од Лешка — исклуч Ю, да закључно са Жељ. ст. Лепосавићи. У нападу учествују јЕротице IV Пр. и III Српске бригаде. Док II Пр. остаје јР резерви.

Полазак: десне колоне (IV Пр. бригада) у 16 часова, а лијеве колоне (III Српска) у 17 часова. Главнина колоне кретаће се за десном колоном.

Међутим пред сам полазак за напад извиђачи јављају да непријатељ у јачим снагама креће према нама.

Десна колона имала је задатак да се креће правцем Берберингге—Добро Брдо—Дугачка Коса одакле се дијели из два дијела; један дио који иде да напада Жељ. станицу Лепосавићи а друга колона са неборачким дјеловима Дренов—Д. Крњин и даље преко Ибра и комуникације до с. Родељ—Крушчица.

Међутим већ на самом Добром Брду ова се колона сусрела са око 1600 Немаца. Борба је била врло жестока. Непријатељ је солидно наоружан и врши стално јуриш за јуришем. Но и поред свега тога непријатељ је разбијек и најјеран у панично бјекство.

Непријатељ је у овој борби имао око 40 мртвих и 150 рањених, заплијењена два брза „шарца“ и осталог материјала.

Услед надирања непријатеља план покрета се мијења утолико што се лијевој колони придодају два батаљона П—2' а касније и цијела П—2 оријентише се овим правцем. Лијева колона већ на Крстацу сусреће се са непријатељем око 200 Немаца и бјелогардејаца. Од ове колоне један батаљон се оријентише за помоћ десној колони и са осталим снагама непријатељ се разбија, избија се на Шанац а потом на Ибар, односно комуникацију.

Непријатељ је у овој борби имао 24 мртва, заробљених 13, рањених више. Заплијењено 4 брза „шарца“, једна радио станица, 15 пушака, 37 коња и доста другог материјала.

Ј " Ми смо у обе ове борбе имали 17 мртвих другова и 38 рањених

Штаб дивизије кретао се са десном колоном.

¹ Види док. бр. 61.

⁴ Друга пролетерска бригада

4 август 1944

Борба се наставила у току ноћи 3/4 и IV Пр. бригада успјела је да ликвидира и запали Желџ. станицу Лепосавићи са три бунхера и свим државним зградама. Остао је неликвидиран бункер код моста. Преко дана борба се наставила.

Јединице III Српске са неборачким дјеловима пребациле су се у току ноћи у с. Мекиниће, са два баталона задржали се на прузи у циљу рушења исте. Преко дана наставила се борба и на овом сектору од правца Жељ. ст. Лешак, као и са неликвидираним непријатељским бункером жељ. постаје Дрен.

У овим борбама убијено је више негтријатељских војника и официра а такође и рањено.

Јединице II Пр. бригаде по прелазу Ибра и комуникације упутиле су се у с. Стануловићи где су заробиле 25 четника са једним „шарцем“ и другом спремом. као и архивом четничке Ибарске бригаде.

Непријатељска авијација појавила се предвече и бомбардовала положаје V дивизије.

Штаб дивизије налазио се у Костином Потоку.

5 август 1944 г.

Преко ноћи 4—5 све јединице остале су на горе означеним положајима. И преко ноћи наставило се са рушењем пруге и објеката на прузи. Воз који се налазио на Жељ. станици Лепосавићи успио је да умакне у правцу V дивизије.

Ујутру у 5 часова наше јединице су се повукле са пруге на косе изнад исте.

У току свих ових борби непријатељу су нанесени следећи губитци: мртвих 141 војника и официра, заробљених 52 војника и официра, рањених око 300 војника.

Заплијењено: „шараца“ 7 комада, „Брна“ 3 комада, 1 радио станица, неколико парабелума, 101 коњ товарни са материјалом, преко 50.000 метака — југословенских, преко 30.000 талијанских метака и друге спреме.

Уништена је Жељ. станица Лепосавићи са свима историјама, једна жељ. лостаја и једна жанд. станица. Запаљено 4 вагона. Срушена 4 моста од којих два гвозден* и два бетонска и три пропуста. Пругу смо разрушили на више места.

Наши губитци: 23 мртва и 52 рањена, од којих 14 тешких.

Преко даиа непријатељ је од правца жељ. станице Летак надирао у правцу наших положаја као и од с. Кајкова, у,ако потпомаган од тенкова и једног брдског Топа он је одбијен, а потом је посео положаје с оне стране ријеке Ирбра.

Савезничка авијација бомбардовала је пругу и непр. положаје.

Непријатељска авијација неактивна.

Штаб Дивизије налазио се у с. Родељ.

Издато наређење јединицама за покрет 6 о.м. у 2 часа.

6 август 1944 г.

Са нашим снагама ступио је у везу командант четничке Ибарске бригаде п.поручник Александар Недељковић, исти је изразио жељу да са својим људством има жељу да ступи у нашу војску. Ради тога један батаљон 11 Пр. бригаде остао са њим да одржи збор у циљу прикупљања људства за нашу војску.

Приликом наилаaska наше претходнице П—2 у с. Берекари, наишле су наше патроле на четничке снаге, борба је отпочела. Нашим снагама садејствовале су снаге XVII див. и непријатељ је одбачен. Мало касније Четнички поцерски корпус Војка Туфегвића напао је на једшшце XVII [дивизије] према Кнежеву и Брзећу и ради садејства ми смо упутили 3 батаљона II Пр. бригаде да преко Градца—Оглавдја—Шошића удари ову групу бочно. Поеле жешће борбе наши су овладали Градцем. но услед ноћи прекида се даље гоњење.

Непријатељ је имао у току дана 27 мртвих војника на нашем сектору. У с. Горњи Левићи убијен је четнички капетан и командант батаљона Славко Танасковић са два [четника а два су заробљена.

Наши губитци: 5 рањених од којих два теже.

Распоред осталих јединица у току дана био је: IV Пр. бригада у с. Градац—Шумице—Бело Поље.

Јединице III Српске бригаде сместили су се у с. Чокс-тар. Ове јединице нису водиле борбу.

Штаб дивизије у току дана налазио се у с. Блажеву.

Непријатељска авијација неактивна.

Време облачно без кише.

7 август

Непријатељ је са јачим снагама из Јабланице и Топлице кренуо у правцу Копаоника односно у правцу нас. Ту се налазе углавном четници и то скупљени из целе За-

падне Србије и Шумадије. Командант ове целе четничке групе је мајор Рачић. Према нашим снагама се налазе Подрински, Ваљевски. Равногорски корпус и Космајска Младеновачка и Гружанска бригада. Са свим овим снагама још нисмо ступили у сукоб.

У току ноћи око 3 часа издато јединицама наређење за покрет односно за напад на четничке снаге и заузимање варошице Бруса,⁵ односно за садејство јединицама Б—1 приликом заузимања града.

Јединице су кренуле на задатак у 5 часова. Покрет је извршен у две колоне и то лијева колона II Пр. бригаде правцем Горњи Левићи—Шошићи—Липовац и да лијевим крилом помогне ликвидацију Бруса. А десна колона правцем Д. Левићи до Дебеле Главе где се та колона дијели и то два батаљона правцем Жарево—Стрмачка Река и даље цеста Брус—Разбојна а два батаљона Дебела Глава—Челопек—Црквиште.

Лијева колона приликом свог наступања наишла је на коти на четничке снаге. Борба је била врло жестока и после употребе тешких оруђа наши су разбили четнике и доље прогонећи без борбе стигли су у 17 часова пред Брус и после краће борбе са 80—100 четника, заузели Брус.

Лијева колона у свом наступању није наишла на непријатеља и без борбе сишла је на цесту Брус—Разбојна. Ту су запленили један камион са 2000 кгр. брашна и један сандук шећера. Шофер и помоћник ступили су у IV бригаду.

У току ове борбе непријатељ је имао преко 25 мртвих и 15 заробљених. рањешос је имао преко 40.

Заплењено је преко 30 пушака, 2 шарца, нешто муниције и остале спреме.

Јединице III Српске бригаде нису ступале у борбу. већ су биле у резерви.

Штаб дивизије налазио се са III Српском бригадом.

По доласку, односно по извршењу задатка, разместили смо се и то:

IV Пролетерска бригада у с. Брђани—Дренова—Мрсна-

II Пролетерска у Брус и с. Грашевци а

III Српека — Липовац.

Штаб дивизије био је у Липовцу, с. Ђокићи.

Непријатељска авијација појављивала се неколико пута но није била активна.

⁵ Види док. бр. 144.

Непријатељ довлачи појачаше у Куршумлију.

Јаче четаичке снаге кренуле су од Бруса према северном дијелу Копаоника и попеле се на Суво Рудиште и_ сз тог правца врше притисак на јединице XVII дивизије

Ради тога наређено је јединицама V и XVII дивизије да адну и разбију ову групу. Ради садејства нама је нађено да упутимо једну бригаду.

Упутили смо II Пр. бригаду, но она није ступила у борбу.

, IV Пр. бригади наредили смо да један батаљон упуту у Брус и да смени II Пр. бригаду, а са два батаљона да заузме Разбојну.

III Српска бригада остала на истом мјесту са истим задатком. Приликом извиђања • њене групе убиле су 2 четника, раниле 4 и заробиле 7 међу којима једног полициског агента.

Јединице V и XVII дивизије разбиле су четнике на Ко- раонку, наневши им велике губитке у мртвим и зароб#>е- ним. преко 360 војника и официра. Тако су Валевски и I Равногорски корпус потпуно разбијени,

Штаб дивизије на истом мјесту.

Непријатељска авијација неактивна.

9 август 1944

Јединице IV Пр. бригаде заузеле су Разбојну без борбе. У Брусу" се непријатељ у јачини од 800 бугарских војника и нешто недићеваца утврђује, куће претварају у бункере.

II Пролетерску смо задржали на просторији Брус, с тим да ако не стигну на време јединице XVII див., да заузме Александровац.

III Српска остала на истом месту.

Предвече ститле су на просторију око Бруса јединице XVII див. и преузеле су на себе заузимање Александровца, пошто је то њихов задатак, тражили су наше садејство и упућена три батаљона II Пр. и то два да заузму с. Новаци и да пресеку везу Александровац—Крушевац и један да садејствује заузимању града.

Издато наређење нашим јединицама за промену про- сторије.

Ноћу 9—10 око 2 часа заузет је град Александровац. Других промјена није било.

• Односи се на Блаце

10 август 1944

Извршено померале јединица утолико што је: IV Пролетерка дошла на просторију Разбојна—Жуње—Равни са задатком извиђања и затварања правца према Блацу. I

II Пролетерска дошла је на просторију Златари—Жилинци—Мајдево. са задатком затварања правца од Крушевца према Разбојни.

III Српска дошла је на просторију с. Батоте, са задатком затварања правца од Куршумлије преко Мерћеза и од Блаца.

Непријатељска авијација неактивна.

Савезничка авијација бомбардовала је неке циљеве у Југославији — односно летела је преко наших положаја.

Других новости није било.

11 август 1944

ф Непријатељ из Блаца кренуо је у две колоне и то једном према с. Сибници, а другом према с. Пребреза. Прва колона задржала се на коси изнад с. Сибнице и ту се почела утврђивати, а друга колона, сачињена од 60—70 коњаника, вратила се назад у Блаце.

Наше јединице задржале се на истој просторији и са истим задатком.

Штаб дивизије на истом месту.

Јединицама II Пр. бригаде предао се један четник. КОЈИ је радио у пропагандном отсеку код Кесеровића.

Других новости нема.

12 август 1944

И даље непријатељ. из Блаца са колонама врши насилна извиђања, но још се није сукобио са нашим јединицама.

Издато наређење јединицама за покрет према добивеној заповести а у циљу приближавања ради напада на Куршумлију⁷. Наређено да II и IV Пр. бригада крену данас у 16 часова а IV сутра 13 о.м. у 5 часова.

До тог времена све јединице задржале су се на истим положајима.

Предвече IV Пр. бригада јавља о јачим непријатељским покретима у правцу нас.

¹ Види док. бр. 123.

III Српска јавља да је непријатељ навече у 18 часова •вашао на косе изнад с. Сагоњева и да се утврђује. Попгго ј1 то у правцу нашег покрета. то вероватно претстоји борба.

Непријатељски извиђачки авиошЈ по подне извиђају Вашу просторију.

Других новости нема.

13 август 1944

ЈедЈ-шице су извршиле покрет са извесним закаиннељем увпед закашшења јединице XVII див. која је требала да смени наше дјелове у Разбојни.

На просторији села Сагоњево претходница IV Пр. бригаде сукобила се са непријатељским претстражама.

Непријатељ је држао косе изнад с. Бугара према с. Је-е даље к. 934 и к. 894. Јачина непријатеља на овом сек-ру бЈла је два батаљона Бугара.

Непријатељ је одмах по сванућу предузео подилажење ема положају III Српске бригаде Црна Чука (к. 1197—к. 1065—Ораовац). Јединице II Пр. бригаде по наиласку на просторију с. Манастирци наишле су на мање непр. снаге које су протерале, а после кад ре наставила борба код Са-сьева са IV Пр. и III Српском бригадом, II Пр. са два ба-Звона ударила је са леђа.

Борба се наставила у току целог дана, наши су успели да непријатеља збаце прво на полазне положаје а потом и са овмх положаја. Непријатељ је отступао у неред у (бек-Кгву).

Ј. У току ове борбе непријатељ је оставио на бојишту: 59 мртвих а заробљено је 58 непр. војника и два официра, рањено је преко 100 војника.

Запленено: 3 брдска топа 75 мм. два тешка бацача, 4 тешка митраљеза. 4 п. митраљеза, већи број пушака, око 50.000 бугарских метака, 1 радио станица, нешто бацачке и топовске муниције (око 200 мЈша за бацач и 140 граната За топ), 10 коња, шињела и остале ратне спреме.

Непријатељ је искористио исцепаност наших јединица, ударна снага није била довољно изражена.

Непријатељска авијација врло агилна.

Штаб Дивизије налазио се прво у с. Бошковићима, а потом на Црној Чуки.

По протеривањч' непријатеља наше јединице сместиле су се према заповести и то: II Пр. бригада у с. Манастирци—Вишесело.

Задатак: затвара правац према Блацу.

IV Пр. бригада: Влајња—Жуч—Неваде—Муљевиће. Задатак: затвара правац према Куршумлији и III Српска у с. Сагоњево. Задатак: затвара правац према Разбојни.

Штаб Дивизије задржао се на Црној Чуки.

14 август 1944

Све јединице на истим положајима.

Наставља се прикупљање мундије, ратне спреме и хватање разбјеглих бугарских војника.

Према добивеном усменом наређењу, издати јединицама заповест за напад на Куршумлију. У нападу учествују V дивизија и XXI Српска дивизија а од наших јединица IV Пр. бригада са једним батаљоном III Српске бригаде, II Пролетерска затвара правац од Блаца.

Предвече јединице са извесним закашњењем врше подилажење. Закашњење је дошло од касно примљеног наређења за напад.

Штаб Дивизије предвече налазио се у с. Жуч.

Других новости није било.

15 август 1944 г.

Борба за Куршумлију водила се преко целе ноћи. Борба се наставила и у току дана. Јединице V див. и IV Пр. бригада успели су да уђу у град, али услед јаке и добро организоване одбране и добивеног појачања као и касно почетог напада, нисмо успели узети град.

Нападали смо у две колоне: десна јачине 4 бат. напада од комуникације Мерћез—Куршумлија па до комуникације Блаце—Куршумлија. Лијева колона од комуникације Блаце—Куршумлија па до комуникације Прокупље—Куршумлија.

Непријатељ је држао положаје: Голи Брег к. 510—Микуљане к. 526 — северно од Мачковца и све до комуникације за Прокупље, а на овој комуникацији налазили су св тенкови.

Десна колона овладаола је свим положајима на своме правцу и упала у град. Док лијева колона није успела и била је приморана на повлачење, услед тога непријатељ је зашао на бок и полеђину десне колоне те је и она у 6 часова била приморана на повлачење. Прво су се повукли на к. Микуљане, а касније на просторију Влајња—Муљевиће—Неваде затварајући правце према Куршумлији.

II Пролетерска бригада без борбе затворила је комуникацију код Барбатовачких Винограда. У току дана на-

Ишча је непријатељска колона од правца Блага. Наши су је "припустили и тада, прво из тешких оруђа а потом из свег наоружаша отворили ватру и извршили јуриш нате-равши непријатеља у панично бекство.

У борбама код Куршумлије непријатељ је имао преко 38 мртвих и више рањених. Заплешен је 1 тешки митраљез.

У борби II Пр. бригада нанела је непријатељу 15 мртвих, 1 заробљеног, уништила један тешки бацач и запленила Јвртале ратне спреме.

Ми смо у борби код Куршумлије имали 7 мртвих, 22 ра-а-ена, од којих 6 теже. Од ових 8 рањено од авијације.

У борби II Пролетерска имала је 1 теже рањеног, а у борби ноћу 15—16 код Блага 1 лакше рањеног друга,

Лвега 2.

Јединице III Српске бригаде нису водиле борбу.

Непријатељска авијација врло агилна.

По повлачењу IV Пр. наређено и II Пр. да се постави на старе положаје.

Навече према добивеном радиограму а у циљу помоћи Шиницама XVII дивизије издато наређење II Пр. да се ори-Фентише према Разбојни, а IV Пр. да се размести на простори-рији Неваде—Манастирци—Црквина, III Српска да остаје на истом положају. 16 август 1944

Према издатом наређењу о. бр. 95 од 15-III све једи-нице су извршиле покрет и разместили се на одређеним им просторијама*. У току дана наше јединице нису водиле борбу. Непријатељска авијација извиђала је и митраљирала изнад положаја наших јединица без резултата.

Штаб Дивизије у с. Морачани (Сагоњево).

Других новости није било.

/

17-VIII-1944 г.

Задржали смо се на истој просторији.

Борбе преко дана нисмо имали.

Предвече прошла је цестом од Блага према Куршу-млији непријатељска колона у јачини од око 2.000 људи. Са топовима тукли су у правцу наших јединица — без ре-зултата. Намере ове колоне нису нам познате.

• ч Непријатељ је напустио Разбојну. разлог вероватно де-Хонстративни напад на Благце II Пр. бригаде.

ј Непријатељска авијација неактивна.

V* • Бидн док. бр. 144.

Савезничка авијација ради бомбардовања негф. упорцшта у Румунији и ун.[утрашњости] Србије прелетела је преко наших положаја.

Време топло и лијепо.
Других промјена није било.

18 август 1944.

Нових података о непријатељу немамо.

Са нашим једшшцама задржали смо се на истој сторији.

Борбе у току дана нисмо водили.

У 7,30 часова добили смо радиограмом наређење од 0—1 да сутра — 19 о.м. — IV Пр. бригада са свима тежим рањеницима из наше дивизије стигне на просторију: Игриште—с. Жегрова.

Под бр. О. 96 V 21 час издато наређење IV Пр. бригади за покрет, а II Пр. бригади да се размести на просторији. Рашица—Манастирци—Вишесело.

III Српска бригада да се размести на просторији: Неваде—Жуч—Сагоњево.

Штаб Дивизије на истом месту.

Савезничка авијација активна.

Непр. неактивна.

19 август 1944.

У вези наређења 0—1 о. бр. 30 од 18-У111 у 23 часа" издато наређење јединицама за покрет под о. бр. 97, 19 о.м. у 9,50 часова и то:

јединице IV Пр. бригаде са рањеницима теш. наше дивизије у току данашњег дана имају стићи на просторкЈу Игриште—с. Жегрова. 20 о.м. у 5 часова продужују покрет до на просторију Крток—Равни Шорт—Калудра—Рача 21 о.м. у 5 часова продужују покрет са два батаљона правцем Рача—Саставци—Баке—В. Гајтан, са осталим јединицама разместити се на просторији: СастаЕци—Кутлово—Пландиште—Зебица—Баке—Иван Кула.

II Пролетерска бригада 20 о.м. у 5 часова извршиће покрет са садашње просторије до на пр. с. Жегрова—Трмка — Шатра, у току дана да прими у с. Сагоњево све тешке рањенике од XVII див. 21 о.м. у 5 час. продужује покрет до на просторију: Крток—Превој—Равни Шорт—Пећарани—Рача. 22 о.м. у 5 час. пребацити се на просторију Г. и Д-

К ' Види док. бр. 494.

Гајтан—Слишане—Бучумет. Задатак затваран је правда од комуникације Лебане—Медвеђа.

III Српска бротада кренуће са садашње просторије ноћу 20/21 преко Барбатовца односно цесте Блаце—Куршумлија и Куршумлија—Прокупље, разместиће се на просторији: •Бресник—Трнов Лаз—Пестиш. 22 о.м. у 5 часова продужују покрет до на просторију: Арбанашка—Широке Њиве—Ргаје—Статовац а у току следећих дана деловати и на просторији Житни Поток—Злата—Пуста Река—Вујаново—Шлагаш.

Задатак: затварање праваца према комуникацији Куршумлија—Прокупље—Ниш.

Штаб Див. кретаће се са јединицама II Пр. бригаде, а по доласку сместиће се у с. Гајтан.

• Савезници су са 4 апарата бомбардовали Куршумлију.

По подне несрећним случајем попшула једна другарица из хируршке екипе.

Навечер са IV Пр. бригадом кренула је група кадрова ра Г. Ш. за Србију. Наша див. је дала...¹⁰

20 август 1944 г.

Све бригаде су у покрету према наређењу о. бр. 97 од 19-УШ-44 'г.'

IV Пр. бригада са просторије: Игриште—Жегрова пребацује се до на просторију Равни Шорт—Рача. При покрету из Жегрове непријатељ. артиљерија из Куршумлије гађала је колону и том приликом ио;ин^тла су им 2 друга из 1 бат. и 2 лакше рањена. Два бат. из Раче са тешким рањеницима II и V див. пребацују се до с. Г. Гајтан.

II Пр. бригада са просторије: с Макастирци—Музаћ пребацује се до просторје с. Жегров;—с. Шатра.

I Два бат. сачекују рањенике XVII див. у с. Сагоњевоу и тек 21-^111-44 г. око 12 ч. стижу у састав бригаде.

III Срп. бриг. у току дана примакла се комуникацији Куршумлија—Блаце а у току ноћи 20/21-^111 пребацује се преко комуникација: Куршумлија—Блаце и Куршумлија Прокупље и смепга се на просторији Трнов Лаз—Бресник—Пестиш. При прелазу комуникације наша колона је наишла на непр. заседу и у тој борби имали су 2 мртва и 3 рањена; гнепр. губитке не знамо.

Непр. авијација неактивна. Време лепо. Исхрана јединица нормална.

¹⁰ У сфигиналу је речеаица недовршеиа. Вероватно се хтело Рећи колико је Друга пролетерска дивизија дала руководиоца за бригаде формиране у Србији.

Види док. бр. 163.

ИЗВОД ИЗ ОПЕРАЦИСКОГ ДНЕВНИКА ПЕТЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ЗА ВРЕМЕ ОД 1—15 АВГУСТА 1944 ГОДИНЕ¹

1 августа 44 год.

Читава јединица извршила је покрет са прост. с. Руће___у Радуовци у 2 сата ујутру и стигла на сектор Бање—Вараге—Бурлате. За време покрета није било неке борбе. Време је било кишовито. Пут доста тежак и гадан.

2 августа 44 год.

Наша див. вршила је прославу трогодишњице устанка Босанске Крајине. Предата је утакмичка застава IV бат. X К. бригаде. Прослава је текла фино. После прославе са дивизијом смо извршили покрет на просторију с. Кукавица—Брекиња—Рудине. Време је било променљиво и кишовито.

3 августа 44 год.

На комуникацији Рашка—Кос. Митровица имају бетонирани бункере са једно и 2 аутоматска оруђа и код појединих тунела. Снаге непријатеља на овој линији 442 војника од којих 270 белогардејаца, па шуц-полиција, 22 Немца, укупно 442. Јединица припада Првој планинској гренадирској дивизији. Борба се водила читави дан. Наши су били потиснути са првих положаја. После тога је непријатељ распалио са јаком артиљеријом и моторизацијом.

4 августа 44 год.

Са дивизијом напали смо непријатеља од с. Каменица закључно до села Придворица. На читавој лшшији покидали смо пругу и цесту. Требало је да се покидају мостови, станице и сва непријатељска упоришта. Напад је отпочео > 23 часа на читавом сектору по предвиђеном плану. Непр-јатељ пре 5 дана са Првом планинском дивизијом дошао је из Грчке и поставио се на положају Косовска Митровица—Рашка—Пећ. Линија, тј. железница и цеста Рашка—Митровица доста је имала снага и на свим мостовима и тунелима. Осигурања су била од бетона и постављена око н>и* бодљикава жица и бомбе. Непријатељ се упорно бракио али наша дивизија успела да се пребаци на десну обалу р. Ибра

¹ Оригинал, писан руком, у архиви Војноисториског института, под бр. I/1, к. 783.

л кренула на одређени јој задатак. У тој акцији убијено, Гзаробљено, порушено комуникација и заплењено следеће: заробљено 26 и 80 Талијана радника из рудника Тречча I који су радили за Немце. Мртвих 132.

У материјалу: 1 п. митраљез, 4 п. митраљеза, (2 „Брно“ и 2 „шарца“), 1 противавионски митраљез. 2 стројнице, 2 „парабелума“, 1 воз са храном и [материјалом], 6 камиона и 2 оштећена, 3 клм. пруге и 3 моста, 3 радиопарата, 1 радио станица. 100 граната за т. бацач 3 км. [кабла], 10 метара пасауља и још доста робе и других ствари, 3 фотоапарата. 3 писаће машини и четничка архива, 15.000 метака 7—9 мм.

Наши губици: мртвих 11, рањених 49.

Време је било врло лепо.

9 непријатељских авиона тукло је положаје око Кадичаче.

5 августа 44 год.

Г. Наша јединица извршила је извесно померање снага и , положаја. К—2 тј. I бригада извршила је покрет из с. Церања на просторију села Јелакце (Копаоник). IV бригада померила се на просторију с. Лозна—Граничани. X бригада померила се на просторију Лозна. Читава дивизија ИКСтурила је јака осигурања према прузи и цести Митро- [вица—Рашка — према северном делу Копаоника. Изјутра до 12 часова непријатељ је тукао са артиљеријом и минобацачима према нашим положајима, али преко читавог дана | није долазило до сукоба са непријатељем. 4 енглеска авиона ловца тукли су комуникације Косовска Митровица—Рашка и бацили неколико бомби. Тачан резултат авијације није • нам познат. Код појединих цивила у с. Граничани—Лозна нађена је извесна количина хране и муниције пушчане и минобацачке. Исту смо успели искористити док смо 30.000 француске спалили. Јединице преко читавог дана од- [марале су се на поменутом сектору. Истог дана сликао нас | је потпуковник Рус.

Време је било лепо.

Муниција и храна која је нађена у селу Јелакце и Граничани то је капетана Марковића и његовог корпуса, а њихове снаге напустиле су тај сектор и кренуле према Топлици I у напад против партизана.

Порушена 3 моста на прузи и 1 на цести Кос. Митро- [вица—Рашка. Један мост на прузи дуг је 40 мет.

Заплењено: 30.000 ј.[југословенских] метака, 15 топов- I ских граната 37—12, 15 минобацачких граната.

6 августа 44 год.

Са дивизијом померили смо се са сектора Јелакце—Јлозне—Граничани. Покрет смо извршили 6 ујутру у 2 сата у три катоне. I бригада сместила се на просторију с. Жељево—Штаве. IV бригада на просторију с. Радуње—Блажево. X бригада у с. Боранци—Витош. 1 Оригада даје јача осигурања са извиђачким Водовима у правцу р. Лаба и Лукова, Л^м бригада у правцу Брзеће—Ливађе, X бригада у правцу долине р. Ибра и према Косовској Митровици. У току 6 ов. мј. није било никаквих борби са непријатељем. Добили с'чо депешу В. Ш. коју је послао Коча, да се непријатељ креће у правцу Копаноника. према нашим снагама. Јачина непријатеља није нам позната. У Александровцу налазе се два батаљона Немаца и један батаљон Бугара.

Време је облачно.

Народ овога краја доста је расположен према нама. Ка овај сектор до данас нису долазили партизани.

7 августа 44 год.

Са јединицама наше дивизије померили смо се на просторију с. Судимље—Иричићи—Ђерекари—Чокотар—Блажево—Домишевина. Јединица К—4^н даје јача осигурања према долини Ибра на коту 1519 (Велика Ливада). Иста треба да прикупи податке о покрету и саобраћају долином р. Ибра. Јединица К—j⁸ даје осигурање у правцу Оглавље. Јединица К—2* у правцу Обориште—Мала Река. Преко читавог дана није дошло до неке борбе са непријатељем. Јединица К—2 и јединица К—3 добиле су задатак да нападну непријатеља у садејству са снагама Б—1' и снагама П—1' на сектору Мрамор—Леденица—Миланов Врх, док јединица К—3 има задатак да пребаци један бадаљон непријатељу за леђа и да му спречи отступницу у правцу долине Ибла. Непријатељске снаге на овом сектору: два корпуса четника, тј. Равногорски и Драгачевски. Бројно стање око 2.000 људи. Располажу са Једним топом који се налази на Милановом Врху (кота 2017). Исти располажу са 2 т. минобацача који се налазе на Милановом Врху (кота 2017) Везу имамо са јединицама Б—1, П—1 и О—1^т.

⁵ Десета крајишка НОУ бригада

¹ Четврта крајишка НОУ бригада

¹ Прва крајишка НОУ бригада

* Седамнаеста НОУ дивизија

* Друга пролетерска дивизија

⁷ Оперативна група дивизија

Један непријатељски авион кружио је око положаја К—4.

Време је лепо и непроменљиво.

8 августа 1944 год.

Наша дивизија после преласка комуникације Рашка—Митровица избила је на Копаоник. Четничке банде које су учествовале у офанзиви на Топлицу осетиле су наш долазак и повратиле један део својих снага које су требале да овладају Копаоницом. Јачина тих снага: II Кос. јуришни корпус, III и V⁸ и још неки делови од појединих бригада. Наша дивизија у садејству са П—1 и Б—1 нападе су четнике на Копаонику. У том нападу наша Прва бригада и Четврта добиле су задатак да нападну четнике који су се преацили на десно крило Седамнаесте дивизије. Иста на сктору Миланов Врх—Јарам—Суви Јелак—Бећировац—Леденица и даље да дејствује према Јошаничкој Бањи и Рудини. X Крајишка бригада остала је на просторији с. Доминице са задатком осигурања према долини Ибра преко Великих Ливада и према Куршумлији. Напад на четнике ка горе наведеном правцу извршен је 7 ов. мј. у 23¹. Један батаљон К—2 извршио је обухват на левом крилу, а такође и један батаљон К—3 извршио је обухват на десном крилу, док су остали делови јединице К—2 и К—3 нападале фронтално. Обе јединице показале су труда до максимума. Задатак је извршен по плану и на време. Заробљен је већи број четника и заплена је читав комора и архива, као и већи број аутоматског оружја, муниције и друге спреме коју ћемо видети у [извештају од] 9 ов. мј. Резултат акције не можемо дати по датумима пошто се и даље хватају војници који су се разбежали по шумама. Зато садржину акције од 8/9 износимо укупно.

!) август 44 год.

Настављамо и даље са чишћењем сектора Миланов Врх—Јарам—Бећировац и околину шума и села. Нештајатељ тј. четници који су разбијени на овом правцу разбежали су се по јаругама и шумама тако да им је команда потпуно изворганизована и већином уништена. Војници не знају из ког су правца дошли и лутају свуда по шумама тако да наши курири, штабови па и сами кувари хватају неке групе четника. —

⁸ Редакција није могла да уетанови на које се четничке корпусе ово односи.

После напада између 7/8 главнина њихових остатака повлачила се према Брусу, док су делови Б—1 и делови П—2 разбијали и последње остатке међу којима су заробили један већи део. Јединице К—2 и К—3 настављају даље чишћење горе наведеног терена на којем су се и разместили са задатком затварања правца према Јошаничкој Бањи и [Сувом] Рудишту. У акцији између 7/8 овог месеца углавном је разбијена четврта група корпуса: I Равногорски, III и V корпус. Највише је поражен I Равногорски корпус.

Наши губити: мртвих 7, рањених 5.

Непријатељски губити: заробљених 465 (од заробљених има 7 официра и више подофицира), мртвих 122, рањених 80.

У материјалу: 19 п. митраљеза (од којих 2 „шарца“), 2 тешка м., 7 стројница, 19 пиштоља разних калибара, 274 пушке, 1 л. минобацач, 5 сигналних пиштоља, 35.000 пушчане муниције 7—9 мм, 10 граната за т. бацач 81 мм, 75 топовских граната 47—32, 95 ручних бомби, 133 коња од којих неколико јахаћих, 2 сандука санитетског материјала, 11 брдских казанчића, 10.000 разне пушчане муниције која је уништена и још доста разног материјала, 1 радио станица, 2.000.000 недићевих динара и читава архива.

10 августа 44 год.

И даље остајемо на сектору с. Домишевина—Блажево—Берекари—Брзеће—Гочманци—Чокотар и Радуње, док једни делови налазе се на положају на коти Миланов Врх[^] Леденица и затварају правце према Јошаничкој Бањи и [Сувом] Рудишту, а једни делови према долини Ибра и Куршумлије. Јачи делови истурени су према Куршумлији са извиђачким водовима К—2, К—3. Са истима је отишао један обавештајач К—1°. Из прикупљених података од правца Куршумлије добили смо следеће: да су сви Бугари и недићевци из Куршумлије отишли према Блацу, а да је један воз са 50 вагона дошао у Куршумлију као посада исте. Са њима је дошла већа количина коморе. Исти су запосјели спољне положаје око града. Нарочитих утврђења немају засад већ нешто ровова. Јединице К—2 и К—3 још прочишћавају своје положаје и хватају понеке групе четника.

Промена других нема.

Време је врло лепо и чисто.

Пронађено је још после акције 9/10:

1 т. бацач 81 мм, 1 л. бацач 47 мм, 1 п. митраљез „Брно“
1 т. митраљез „Шварц“.

• Пета НОУ дивизија

11 августа 1941 год.

Наша читава дивизија налази се на просторији с. Блаве—Домишевина—Берекари—Чокотар и Брзеће, с тим што јача осигурања истурају на Миланов Врх, Велике Лиаде и Куршумлију". Извиђачки водови К—2 и К—3 са два помоћника из об. ц. К—1 донели су следећи извештај: у Куршумлији има нешто Бугара и недићеваца као и остаци ветника који су разбијени на Милановом Врху и Јарму. Јачина ових снага око 2 батаљона. Дају осигурања дуж комуникације Блаце—Куршумлија. У Куршумлији нема неких већих утврђења сем нешто ровова. 8/9 августа Јединице 21 дивизије вртале су напад на Куршумлију и заузеле сви Цољна утврђења. Непријатељ је у међувремену довукао појачање из Прокупља, око један батаљон Немаца, и наши нису успели заузети Куршумлију. Прича се да су сви Номци одмах отишли према Кос. Митровици док су остали сами Бугари и недићевци и нешто четника.

Другах промена код нас нема.

Време је лепо.

Са две јединице, тј. К—2 и К—4, крећемо на нове задатке у 18 ч., док К—3 остаје на овој просторији и затвараће Гравце који воде из долине. Ибра за Копаник и правце од Јошаничке Бање.

12 августа 1944 год.

Са две бригаде, тј. К—2 и К—4, извршили смо покрет ујутру у 5^h на просторију с. Требиња—Парада. У току дана водили смо борбу са милицијом на косама поврх с. Требиња и Парада. Непријатељ није дао неки јачи отпор већ појединачно и по групама. У тој борби имали смо прилично Шубитка. Наша борба није била велика, а губици доста велики. Непријатељски губици нису нам тачно познати али Враатрамо да су имали око 10 мртвих и нешто рањених. У пролазу кроз села српска, народ је био одушевљен док су муслимани бежали испред нас и гонили стоку са собом. 12 навече занови смо у с. Требињу и с. Паради а преко ноћи нисмо имали никакве борбе са непријатељем. Зарођено је доста стоке и хране.

Време је било врло лепо и чисто.

К П дш Јизија води читав дан борбу са Бугарима".

¹⁰ Шиптари настањени у Косаничком срезу.

¹¹ Види Операциски дневник Друге пролетерске дивизије за 12. август 1944 год. док. бр. 180.

Наши губици: нестало 1, мртвих 5, рањених 13 (од којих 4 на носилима а после су 2 умрла). Изгубљен је 1 п. митраљез.

Непријатељски губици: мртвих 35, рањеЈШх 7 (које смо ми приметили, а вероватно да има више рањених).

Заплењено 2 пушке.

13 августа 1944 год.

I бригада у садејству II Пролетерске дивизије напала је Бугаре у с. Сагоњево—Неваде—Жуч. Напад је извршен 12 у 19" и трајао од 13 ујутру до 5 сати. Јачина Бугара око 1.100 војника са 4 топа и 6 бацача. Напад су вршила тгц батаљона I бригаде. Јединице II Пролетерске напале су непријатеља са косе изнад села Сагоњева и Жуча. У том међувремену наши су извршили муњевит напад на Бугаро тако да се Бугари уопште нису могли снаћи да приме борбу, већ су се разбегли на све стране, тако да смо хватали и сутра ујутру читаве групе без оружја и опреме. У борбама се осетило да су бугарски војници потпуно деморалисани и да не воле борбе са нама. Њихов циљ био је следећи: да протерају партизане који су се појавили на том сектору. Напад јединице К—2 извршен је по плану и на време, тако да се непријатељ није могао повући комуникацијом ка Куршумлији. Непријатељски авиони у току 12 [августа] тукли су положаје II Пролетерске дивизије, а 13 један авион „Бреге" тукао је положаје испред Арнаута према нама на сектору Игриште. Јединица К—3 налази се на просторнији Блажево—Миланов Врх и затвара правце према Ибру. Са њом одржавамо радиограмску везу. Јединица К—4 налазила се на сектору Игришта, и истурала осигурања према Куршумлији и према Паради. За време ове акције заробљен је следећи број војника и заплењено материјала.

Непријатељски губици: заробљених 66, мртвих 30. У материјалу: 1 топ 75 мм, 1 т. митралез „Максим", 1 т. бацач. 7 п. митраљеза разних калибра, 8 стројница, 4 пипгол>а „парабелума", 6.000 метака пушчаних и митраљеских. 20 коња товарних и јахаћих, 4 седла.

Наши губици: мртвих 2, рањених 3.

Време је било врло лепо.

14 августа 1944 год.

Преко читавог дана јединица К—2 прочишћавала је терен и комуникацију Сагоњево—Жуч. У току дана нађена је једна количина материјала и непријатељских војника! који су се разбегли по шуми. По завршеном чишћењу те-

рена добили смо наређење да кренемо са јединицом К—2 и јединицом К—4 на гарнизон Куршумлију. Покрет смо извршили у 18 часова према одређеном правцу. Јединица К—2 имала је задатак да нападне непријатеља у Куршумлији у I садејству са снагама П—1 и снагама XXI дивизије. I батаљон I бригаде имао је задатак да се пробије у центар града и да отпочне са чишћењем самог града, док су остали батаљони имали задатак да нападају спољна утврђења. Јединица К—4 имала је задатак да са својим једним батаљоном затвори правац према Бањи¹ и потрга комугошацију Митровица—Куршумлија. Један батаљон био је дивизиска резерва, а остала два батаљона затварала су правце према Паради и Требињи и заштићавала коморе и неборачке делове. На сектору Куршумлиске Бање било је неколико четника, али појавом наших снага исти су побегли у непознатом правцу. А дјелови К—2 напали су непријатеља у Куршумлији. Резултат напада изнећемо у идућем датуму. Преко читавог дана непријатељска авијација није била активна, сем што је један бугарски авион тукао првобитне положаје наших јединица поврх Требиња: 14 навече 4 савезничка авиона бацила су нам I материјал: оружје, муницију и нешто робе.

Време је било лепо и чисто. •

Везу смо имали са јединицом П—1 која се налазила у с. Сагоњеви и Жучу. Из гарнизона Куршумлије изашла су 3 Бугарина код нас од којих је један официр. Исте смо користили за време напада на град.

15 августа 1944 год.

Ноћу између 14—15 августа наша I бригада напала је непријатеља у Куршумлији, док је X бригада затварала правац од Кос. Митровице и рушила комуникације. Напад је отпочео 14 ов. мј. у 24 часа. Задатак I бригаде био је да са једним батаљоном пробије се у сами центар и да изнутра чисти град, док су остали батаљони имали задатак да очисте спољна утврђења. I батаљон I бригаде успео је да се пробије у град и заузео упориште Соколски дом, кафану и железничку станицу, док остали батаљони нису успели да разбију непријатеља у спољним утврђењима. Разлог томе био је тај што је непријатељ имао ровове а иза ровова јаке бункере и око бункера плетену бодљикаву жицу од три реда. У првом налету наши борци успели су да заузму ровове, али затим је непријатељ побегао у бункере који су били добро утврђени и осигурани са довољним бројем аутоматског оружја, а нарочито са тешким митраљезима. Не-

¹¹ Куршум.иЈека Бања

пријатељ. је имао већи број бадача и две хаубице 105 ш и два брдска топа. Јачина непријатеља: 1 батаљон **Бугара** (око 500—600) и једна чета недићеваца. Борба је **почела** у 24^h 14 ов. мј. а трајала до 6 сати ујутру. Наше јединице уложиле су максимум труда да би разбиле непријатеља, **али** непријатељ је био врло упоран, нарочито официри — командни кадар. После 6 часова наше јединице које су **напа**-дале спољна утврђења морале су да се повуку **на** биље положаје зато што је непријатељ сконцентрисао јаку **арти**-лериску и минобацачку ватру и тукао наше положаје који су били превише истурени. Напуштањем **обих** **положаја**, непријатељ је извршио противнапад на I батаљон I бригаде који се налазио у граду. Батаљон се морао повући **на** **вањ**-ске положаје око града. За време противнапада **на** наше снаге непријатељ је тукао јаком артиљеријом и **минобац**-ачима. Непријатељ је био тако лукав да се хватао **за** прса са нашим борцима. У акцији на Куршумлију и на комуникацију око исте учествовале су и снаге II Пролетерске дивизије и снаге XXI Српске дивизије. У повлачењу **наших** снага непријатељ поред артиљерије и бадача употребио је и авијацију, тј. 4 бугарска апарата „Брегејца“ и након **њи**-ховог бомбардовања и митраљирања још су дошла 4 **немачка** ловачка авиона који су митраљирали положаје око **града**, али од авијације нисмо имали никаквих жртава. **Заплењен** је већи број материјала који нисмо успјели извући **нити** уништити. Напад на непријатеља извршен је по **плану** и **на** време, али ради јаког отпора непријатеља нисмо га **могли** **за**-узети ради надмоћности непријатеља у артиљерији, **а** **са** којом ми нисмо располагали, сем једним топићем **47** **мм**.

Време је било **а** **напад** доста добро и повољно.

Исте ноћи 2 савезничка авиона бацила су нам материјал у с. Блажеву.

IV бригада налази се на просторији Блажево—Ђерекари. Код исте без промена. X бригада затвара правац према Куршумлији и с. Левићи и околину истога. I бригаду повукли смо у 16^h на просторију Игриште—Марош.

Наши губици: мртвих 9, рањених 32 од којих 10 т. рањена а 22 лакше.

Непријатељски губици: заробљених 9 који су покушали бекство и наши су их етрељали. 5 је изведено од којих су 2 недићевца. Мртвих 71 од којих 3 официра. Заплењене 2 пушке и 2 сигнална пиштоља.

ЦЗВОД ИЗ ОПЕРАЦИСКОГ ДИЕВНИКА СЕДАМНЛЕСТЕ
ИОУ ДИВИЗИЈЕ ЗА ВРЕМЕ ОД 1—20 АВГУСТА 1944
ГОДИНЕ¹

1-УШ-1944 уторак

Н Ујутро у 4 часа, наша дивизија продужила је наступни марш кроз Новопазарски Санџак у три колоне, и то:

Десна колона: Б—3,- кренула је са зборног мјеста Глоговик, правцем: с. Морни—Пиєкоповци—Крушево и поставила се на просторију Амзиће—Војсалиће—Шалиновиће (гдје је стигла око 14 ч.) са задатком непосредног обезбеђења и затварања правца од Тутина.

Борби у току дана и покрета није имала.

Средња колона: Б—4¹ кренула је са зборног мјеста рГурдијеље правцем; Милановиће—Пископовци—Јаничари и поставила се на просторију с. Знуша—Јелачићи. са задатком личног обезбеђења и држања Мутол Врха са једним Едјелом снага.

Борби у покрету и у току дана није имала.

Са овом колоном кретаче се и Б—1⁴.

Увече група 80' дала је приредбу код шт. Б—4 за **ВОЈ**ку и народ.

Лијева колона: Б—2^о кренула је са зборног мјеста Меај правцем: Морани—Кута—[В.ј Лукаре и смјестила се на осторију с. Гошево са задатком чврстог затварања правца (цесте) Нови Пазар—Тутин и извиђања и обезбеђења од правца комуникације Нови Пазар—Приштина (рушећи цесту на најпогоднијим мјестима).

® У току покрета Б—2 наишла је на непријатеља у јачини од 80 војника. који се налазио у Жанд. станици Јо*шаница. Састав непријатеља био је: жандарми, шуполиција, граничари, финанси и мјесна милиција, наоружани са п.митраљеза (белгиска), остало пушке. Послије Једночасовне борбе (користећи густу маглу. која је била цијели дан. а која је прикривала наше кретање те је непријатељ био потпуно изненађен) непријатељ је ликвидан (потпуно), иако се брашш из поједоших бункера.

¹ Оригинал, писан руком, у архиви Војноисториског института под бр. 1/5, к. 982.

² Шеста »сточнобосанска НОУ бригада

³ Петнаеста мајевичка НОУ бригада

⁴ Штаб Седмаесте НОУ дивизије

⁵ Културно уметничка група дивизије

Г- • Друга крајњска НОУ бригада

У овој борби погинуло је 18 неприј. војника, међу којима и комесар финанс. страже — Њемац, 2 наредника Њемца, а остало војници.

Заробљено је 52 неприј. војника, од којих су 4 Њемца а остало муслимани из ових крајева. У наше редове јавило се добровољно 21, стрељано 14 бандита (од којих 4 Њемца), а остало пуштено кућама.

Заплијењено: 4 п.митраљеза белгиска са 44 добоцја 52 пушке, 10.000 метала раз. калибра, 4 пиштоља, 1 пикавац „Шмајсер". 15 ћебади, 3 јахаћа и 7 товарних коња и нешто животних намирница.

2-У111-1944 среда

У циљу извршења главног задатка, Б—1 извршила је покрет у 4 часа ујутро на просторију Одојевиће—Опаве—Риково.. у једној колони правцем преко Церовика. Маршевски распоред: &—3, Б—2, Б—1 и Б—4 као заштитница.

Пни избијању претходница (Б—31 на саму цесту Нови Пазар—Косовска Митровица код Шанца (1329), сукобила се са једном непријатељском колоном (Њемци и Бугари) јачине око 250 људи, која се кретала од Новог Пазара према Шанцу, у намјери да преејца правац кретања наших јед-ДЈШица.

Послије краће борбе непријатељ је био потпуно разбијен и повукао се неорганизовано према Новом Пазару.

У овој борби заплијењено је: 1 борна кола (која су одмах на лицу мјеста уништена), 1 брдски топ 75 мм са 75 граната, 1 руски пикавац, 10 пушака, 1.500 мет. 7.9 м/м, 1 „белгиски" митраљез. 30 ракетних метака, 30 ранаца са војничком спремом, 2 мазге, 1 мала приручна апотека и друге ратне спреме.

Непријатељ је имао 25 мртвих, 2 заробљена и око 15 рањених.

Наши губици: 2 мртва (командир, заставник друг Рубеж Бранко и зам. к-дира друг Мајсторовић Славко), 2 другарице и 4 друга рањени од којих 4 теже (међу т. рањенима је и руков.. СКОЈ-а батаљона другарица Минка. Сви теже рањени су од топовске гранате).

Истога дана Б—4 (прије подне) тукли су из бацача непријатеља који је бјежао у Нови Пазар нанијевши му губитке (чији се број тачно не зна. али се верује да је доста велик).

Штаб Оперативне групе дивиз. са пов. бр. 6 од 28 јула 1944 год. доставио је наређење следеће садржине:

1) Обзиром на задатак наше групе потребно је, а и ну-
ћно да предуземо све мјере како непријатељ не би сазнао,
јништа подробније о нашим намјерама, саставу и јачини...

2) Да би конспирација јединица била што потпуније
изведена почев од данас па до даље наредбе, све наше
јединице умјесто својих пуних назива употребљаваће сле-
деће шифроване ознаке:

а) Штаб операт. групе дивиз.	O—1
б) Штаб II Пролетерске „	П—1
„ II „ „ бригаде	П—2
„ IV „ „ „	П—3
„ III Српске „	П—4
в) Штаб V Н. О. У. дивизије	К—1
„ I Крајишке бригаде	К—2
„ IV „ „	К—3
„ X „ „	К—4
г) Штаб XVII Н. О. У. дивизије	Б—1
„ II Крајишке бригаде	Б—2
1 батаљ. „ „	61
2 „ „ „	62
3 „ „ „	63
4 „ „ „	64
интендант. „ „	65
болница „ „	66
Штаб VI Босанске бригаде	Б—3
1 батаљ. „ „ „	71
2 „ „ „	72
3 „ „ „	73
интендант. „ „ „	75
болница „ „ „	76
Штаб XV Мајевичке бригаде	Б—4
1 батаљ. „ „ „	81
2 „ „ „	82
3 „ „ „	83
интендант. „ „ „	85
болница „ „ „	86
чета прат. оруђа „ „	тешка
прат. чета Шт. XVII У. дивизије	90

хируршка екипа XVII У. дивизије	88
триажна станица [†] „ „	89
интендантура „ „	77
култ. уметн. група „ „	80
радио станица „ „	Милка

3-IV-1944 четвртак.

ПРЕЛАЗ ПРЕКО ИБАРСКЕ ДОЛИНЕ

Послије подне овога дана једна непријатељска група јачине 50 људи Бјелоруса⁴ — од станице Лешак, ишла је у насилно извиђање према Б—4 у с. Требиће. Том приликом сукОбила се са једном нашом јачом патролом, која је ио-слије краће борбе непријатеља ттротјерала, нанијевши «у губитке: 1 мртав и 5 рањених од којих је један заробл>ен (поручник који је касније стрељан као бандит).

У циљу напада на комуникацију Рашка—Коеовска Ми-тровица. а у циљу рушења жељез. пруге, цесте и уништења свих непријатељских упоришта на отсјеку од Руднице па до Рамне, све јединице О—1 извршиће ноћас напад у три колоне и то:

Десна колона: јединице К—1 од Лепосавића до Рамне, чврсто затварајући правац од Косовске Митровице.

Средња колона: јединице П—1 од Лешка до с. Лепосавићи, са главнином снага, а један дио снага задржати на линији Бербериште—Г. Крњин (са задатком затварања правца од цесте Нови Пазар—Косовска Митровица). По ликвидацији непријат. на одређеној просторији главшшу снага оријентисати према Копаонику.

Лијева колона: Б—1 има задатак да напада неприЈатељска упоришта и руши пругу и цесту на отсјеку од Рудгоце до с. Лешак (укључујући оба места) чврсто зз-тварајући правац од Рашкс.

У томе циљу издата је заповест штаба Б—1:

1) Б—1 има задатак да нападне непријатељска упоришта, темељно руши пругу и цесту на отсјеку од линије Бистричка р. — безимени поток на лијеву обалу Ибра. јужно од с. Туснићи (лијево), до линије с. Камен—Кршаљз к. 792 (десно).

[†] Одељење дивнзиске болнице у коме се вршила селекцијп бо* лесних и рањених бораца за лечење.

⁴ Белогардејци — припадници Руског добровољачког корпуса

2) Б—3 има задатак да напада непријатељска упоришта, темељно руши пругу и цесту на отсјеку од линије с. Камен—Кршаља к. 792 (лијево), до линије Лешак—Дренов (десно). упућујући свој главни напад на Лешак.

3) Б—2 има задатак да напада непријатељска упоришта, темељно руши пругу и цесту на отсјеку од линије с. Рудница (лијево) до линије Бистричка р. — безимени поток на лијевој обали Ибра, јужно од с. Туснићи (десно), упућујући свој главни напад у правцу с. Руднице.

Око 17 часова, непријатељ — Немци, јачине 250—300 људи са једним топом и бачачима извршио је напад на положаје Б—4 Риково—Требиће—Липовица (972), у намјери да овлада овим положајима и изврши притисак на наше снаге с леђа. У врло жестоком окршају, јединице Б—4 задржале су непријатеља на линији Липовица и косама заједно, више с. Цветковиће, нанијевши му губитке: 20 мртвих и 25 ражених. Борба је трајала све до 20,30 часова. Б—4 је имала губитке: 3 мртва (погинуо је зам. к-дира чете III бат., четна санитарка исте чете и један митраљезац) и 4 рањена (један пом. полкома III бат., 2 митраљ. и један борац). Ј. Пошто је непријатељ имао намјеру да овлада положајима Б—4 и настави даље надирање у циљу притиска нашим јединицама с леђа, Б—4 се морала сва ангажовати у циљу онемогућавања ове непријатељске намјере. Из наведених разлога она није могла учествовати у извршењу задатка на комуникацији Рашка—Косовска Митровица.

Јединице Б—3 у току ноћи 3/4 вршиле су три пута напад, али нису успјеле ликвидирати непријатеља јер је непријатељ пред сам напад добио појачање. Читава посада непријатеља на сектору Б—3 износила је 1 батаљон дивизије „Принц Еуген“ — 700 људи, 20 Бугара и 90 недишеваца са наоружањем 3 тенка, преко 40 „шараца“, 4 бачача, већи број малих бачача, воз са оклопним вагоном наоружан топићем. Поред тога непријатељ је имао низ ровова и бункера солидно израђених од тврдог материјала. Газове је јбранио сај тенковима.

У току ноћи 3/4 дијелови Б—2 (2 бат.) прешли су р. Ибар и послеије врло жестоке борбе успјели су ликвидирати сва непријатељска упоришта у околини Жељ. ст. Рудница. Ту је непријатељу непосредно пред напад стигло појачање у јачини 1 батаљ. Њемаца и 2 тенка са неколико камиона. Б—2 требао је уништити још само та два тенка, који су били потпуно опкољени на врло уском простору. У послед-

љем моменту непријатељу стижу појачања: 3 тенка „Тигра“ и неколико калшона пјешадије. То је било пред еванућо 4 о. мј. Због тога је Б—2 са главнином својих снага био принуђен да се повуче, зауевши доминантне положаје одмах изнад Рудаице: Боровак—Градина и др.

У овим борбама непријатељ је имао: 28 мртвих, 36 рањених и 22 заробљена од којих је било 18 Талијана (ослобођени од Немаца).

Уништено, оштећено и запаљено: 2 тенка, 6 камиона, 4 бункера и 100 мет. пруге.

Мостове се није успјело уништити, јер је непријатељ мостове бранио из камених бункера солидно грађених, а из Еана су биле постављене нагазне мине, тако да се тамо могло мостовима прићи,

4-МН-1944 петак.

Око 2 часа иза пола ноћи, јединице Б—4 извршиле су поновни напад на непријатеља на Липовици и после жестоке борбе успјеле су да потисну непријатеља са Липовице, али се непријатељ задржао на десној и лијевој коси од Липовице. У току дана Б—4 задржала се на положајима: Липовица (972)—Буковик, са једним дијелом снага, а са другим дијелом снага на десној обали Ибра према непријатељу (према заповјести).

У ноћашњим борбама непријатељ је имао: 29 мртвих и 20 рањених.

Заплијењено је: 4 пушке, 4000 метака, 2 пиштоља (паралелума). 1 војно државни пиштољ. 2 рез. цијеви и рез. дијелови за лаки митраљез, 1 тромблон и остале ратне спреме.

Наши губици: 9 мртвих и 11 рањених од којих 4 теж (на носилима).

У саму зору јединице Б—3 повукле су се на прве положаје изнад непријатеља, истурајући јака митраљеска одељења на погодним мјестима. Непријатељ је у току цијелог дана тукао из топова и аутоматских оруђа и оружја положаје Б—3. Сви покушаји неприј. да се пребаци на лијевој обали Ибра били су узалудни.

Тачан број непријатељских жртава у овој акцији није се могао утврдити — пребројати, с обзиром да непријатељ није био ликвидиран, али се претпоставља да су непријатељски губици били врло велики (јер је био тучен из близине јаким нашим ватром). Једна баљачка мина погодила је вагон који је био пун непријат. војника.

У овим борбама губиди Б—3 били су: 2 мртва и 15 рањених, међу њима и две другарице. Међу рањекима био је и један теже.

Ујутру око 6 часова једна непријатељска колона јачине Р 150—300 војника са 1 т. бацачем помагана и артиљериском ватром из тенкова напала је од правца Лешка један батаљон Б—2 (на десној обали Ибра) и борба је вођена до 10 часова, када је потиснут према Лешку. Око 12 часова непријатељ је поновио напад али без успјеха.

Око 8 часова једна непријатељска колона јачине 150—200 војника од правца Рашке напала је положаје 62 бат. Боровак и у борби која је трајала до 14 часова непријатељу је успјело потиснути наше снаге са Боровка. За вријеме ове борбе 2 неприј. камиона наишла су на постављене нагазне мине и изгорела. У камиону погинуло је 10 непријатељских војника.

За вријеме ове борбе баталли који је био на Чукари на лијевој обали Ибра дејствовао је бочно на непријатеља и том приликом убио 13 непријатељских војника и оштећио 2 тенка и 1 камион.

Увече, пред пад мрака, јединице Б—4 и Б—1 извршиле су покрет у циљу гребацивања преко р. Ибра на десну обалу, правцем: Рватска—Подкомље—Д. Крњин — испод Кајкова прешла р. Ибар, цесту и пругу Рашка—Косовска Митровица—Родељ.

Око пола ноћи јединице Б—3 кренуле су као заштитница колоне. За вријеме пребацивања Б—4 и дјелова Б—3. 71 и 73 бат. вршили су демонстративни напад на непријатеља у Лешку, у циљу ометања непријатеља да спречи наше пребацивање.

У току ноћи 64 бат., са дијелом шгаба Б—2. начелником Б—1 и још неким дјеловима Б—2, вршио је пребацивање код с. Казновића. Приликом пребацивања овог бат. у састав главнине. изненада је наишао на јаку непријатељску моторизовану колону (7 тенкова и око 40 камиона пјешадије), у моменту када се чело колоне налазило испод моста. Југоторизована колона није продужила даље, већ се је одмах близу моста крај пута паркирала. Батаљон је био у врло тешкој ситуацији — на равници. И поред тога немајући тако рећи, другог излаза, један вод извршио је јуриш на Швабе, који су били још више изненађени, напустили су возила која су се наспрам батаљона налазила Шк повукли се према брду. Овај вод искористио је овај момент и између моторизације пребацио се преко цесте (са

овим водом пребадио се је и начелник Б—1 и дјелови штаба Б—2). Остали дјелови батаљона повукли су се натраг преко Ибра услијед противнапада Њемаца.

Курири послати од Б—1 срели су ове дјелове, и они су понова кренули на прелаз Ибра за нешто удесно. Зачеље колоне затекло је већ свануће и непријатељ је тукао колону из тенкова. Том приликом погођен је митраљеским рафалом кон. који је носио „Милку”⁹, и иста је заједно с« коњем пала у воду и ту остала. На исти начин остале су и 2 т. „Бреде” од којих је била једна неисправна, 1 лаки бацач и 30 мина.

Грешка је била у томе што „Милка” није пребачена на десну обзлу Ибра преко ноћи, и што иста није ношена, него товарена на коња.

5-УП1-1944 субота. ,

Ујутро до 10 часова Б—2 је водио врло жестоке борбе са непријатељем, који је добио јака појачања у пјешадији и тенковима. Око 12 часова Б—2 се је прикупио у Новом Селу и кренуо правцем: Ново Село—Шипачина—Бело Брдо гдје се смјестио за одмор.

У продужењу покрета Б—4, Б—1 и Б—3 прешли су Ибар, цесту и пругу пред саму зору и свануће. неометани од непријатеља и око подне стигли на просторију с. Миоковићи и Планиница, гдје се смјестили за одмор.

Губици у борбала код прелаза Ибарске долине

<i>Непријатељски:</i>		<i>Наши:</i>	
мртвих . . .	128	мртвих . . .	18
рањених . . .	120	рањених . . .	35
заробљених . . .	22	несталих . . .	—
Свега:	270	Свега:	53

Заплијењено: 6 пушака, 6 пиштоља, 1 п. тромблон, 4000 п. метака, 2 рез. цијеви са рез. дјеловима за лаки траљез „Шарац”.

Уништено, запаљено, оштећено: 5 тенкова, 9 камиона, 1 моторцикл, 100 мет. пруге. 4 камена бункера.

Изгубљено: 1 радио станица (Милка), 2 т. „Бреде”¹. 1 бацач са 30 мина. 3 тов. крња и 3 јахаћа коња.

- Радио-станица

РАЗБИЈАЊЕ ЧЕТНИЧКИХ СНАГА НА ПЛ. КОПАОНИКУ
(Копеоичка битка)

6-У1П-1944 недеља

Наше јединице у садејству са осталим јединицама О—1 водиле су у Ибарској долини тешке борбе са Нијемцима 1 бјелогардејцима 4 и 5 о.м. Према грутш О—1 били су постављени: један њемачки пук из „Гренадирске“ дивизије,

2 пука Нијемаца из дивизије „Принц Еуген“ и 1 пук бјелогардејаца из руског добровољачког корпуса. На свим нападним правцима непријатељ је углавном разбијен и претрпио тешке губитке. Жељезничка пруга и цеста порушени су на више мјеста, минирано неколико мостова и запаљен су двије жељ. станице са преко 200 вагона. Заробљено је око 200 непријатељских војника, заплијењено прилично оружја, муниције, хране и друге спреме.

По извршеном задатку у долини Ибра, група О—1 извршиће покрет преко Копеооника у правцу Бруса—Топлиц? и Јабланице у циљу разбијања четничких банди на том правцу и повезивања са нашим снагама из Топлице и Јабланице.

У наступном маршу О—1, Б—1 и даље остаје лијева колона, крећући се општим правцем: Марушиће—Велика Ливада и поставља се на просторији с. Кнежево—с. Брзеће с. Гочманци—с. Ливађе, обезбеђујући се и затварајући правац од комуникације Брус—Блаце и од Копеооника.

Ујутро између 3 и 4 часа Б—1 извршио је покрет са осадашње просторије, и то:

Б—3 кренуо је са просторије с. Планиница преко с. Ђерекари, Мрамора и преко Оглавља (к. 1170)—Брложника 1157 и 1134 за с. Брзеће.

По избијању једшца Б—3 на линију Мрамор—Оглавље—Брложник (које су се кретале у две колоне), обе колоне Сутсobile су се са четничким Церским корпусом (који је остављен од 3 бригаде, јачине око 1500 бораца са 5 волонкерских кола коморе и 250 товар. коња), који се је кретао у чело наше колоне. После 4-часовне жестоке и упорне борбе, јединице Б—3 уз садејство једног батаљона Б—4 и П—2, потисле су непријатеља који је отступао у правцу Бруса, гонећи га до на линију Брегови—Влашка Раван—Огледна.

Б—4 кренуо је са просторије с. Миоковићи правцем: Планиница—Ђерекари—Кнежево. По избијању у с. Кне-

жево, један бат. сукобио се са непријатељем код Мрамора и послије упорне борбе (како је то горе изнето) непријатељ је потиснут.

Око 17 часова четнички Церски корпус (са јаким снагама) извршио је напад на положаје Б—3 и 4 правце?..: Брус—Радманово—Кнежево и послије борбе која је трајала више од 3 часа, успио је да овлада положајима Оглавлџе (1170 и 1157)—Бришевац—Јастребац (доминантни положаји на простору с. Кнежево—Брзеће). Наше јединице повукле су се за нешто уназад.

Намјера је непријатеља била, може се претпоставити, да преко Мрамора (код с. Кнежева) продире главним нападним правцем према гребену Копаоника (Суво Рудиште) у циљу овлађивања истим. Ово је била лијева непријатељска колона.

Одлучним протунападом јединица Б—3 и 4 у току ноћи 6/7 о.м. уз касније садејство једин. П—2, непријатељ је потиснут са напред означених положаја и задржао се на линији: Оштра Чука—Брложник—Огледна—Ливађе.

Б—2, 64 бат. са једним дјелом штаба, у 10 часова кренуо је правцем Бело Брдо—Мрамор—Брзеће. Око 17 часова на Мрамору ухватио је везу са 65 и 66 бат., који су се повукли из с. Брзеће, под притиском непријатеља који их је напао. У исто вријеме стигли су и остали дијелови Б—2, те су јединице Б—2 одмах кренуле на задатак у циљу разбијања непријатеља на правцу Ливађе.

7-УШ-1944 понедељак

У току јучерашњих и ноћашњих борби, јединице Б—3 и 4 у садејству са јединицама П—2 успјеле су највећим дјелом да потисну непријатеља са положаја које је био држао. Непријатељске четничке снаге које су учествовал[^] у овом нападу, биле су Равногорски и Ваљевски корпуре, т.ј. 6 бригада. Јачина поједине бригаде 3 бат. а сваки батаљон 100—150 бораца. Непријатељ је врло упоран и покушава да узме иницијативу у своје руке и евентуално обухвати наше лево крило у циљу овлађивања дјелом Копаоника сјеверно од нас. Непријатељ је свјестан важности ове битке, јер се за њега ради о бити или не бити у овом дјелу Србије, а разбијање његово на овом сектору значиће за нас овлађивање Копаоником и Топлицом, тј. предуслов за даље успјешно продирање у читаву Србију. О—1 издао ј[^] заповјест за разбијање непријатељских четничких снага, протјеривање истих и овлађивање варошицом Брус.

У овом нападу Б—1 има задатак да протјера и гони непријатеља у правцу Бруса, у зони ширења десно: Влајкофчка Река, лијево: с. Крива Река—Мачковац—Башицка 1—Милентија.

• Јединице П—1 да изврше напад на Јастребац и Шошиће К гоне непријатеља у правцу варошице Брус. Лијево зона фења: Влајковачка Река.

Јединице К—1 да изврше покрет и поставе се на прорију: Блажево—Бело Поље—Чокотар—Терекари, са задатком извиђања (што дубље) и обезбеђења према комуникацији Рашка—Косовска Митровица, према Топлици и р. Лабу.

У вези горњег наређења издата је заповјест Б—1 и то:

I - 1) *Лијева колона: Б—2*

Са свим својим снагама има задатак да избије на линију Мрамор К. 1304—Палеж К. 1474—Мокро—Обрадова Ч. (к. 1430). По овлађивању том просторијом и брзом разбијању Кпријатеља, уколико се буде ту налазио, најбрже има да продире даље правцем Борја (к. 1380)—Куманова Ч.—Вргаја—Сто (к. 1307), пошто разбије непријатеља на том простору одмах продужава даље најповољнијим правцем у њу овлађивања линијом Сто—Угар (с. Осредци). Са те тје предузима даљи напад и гоњење непријатеља према и Брус—Александровац правцима:

а) Сто—Дрењак—с. В Рибари,

б) Угар—Каменита Глава—Милентија.

За читаво вријеме извршења овога задатка Б—2 има бити опрезан и обезбеђивати свој лијеви бок, у десно чврсто држати везу са Б—3.

2) *Средња колона: Б—3*

Има задатак да што јаче садејствује и надире упоредо са Б—2, наслањајући се на десно крило Б—2. У томе сми Келу Б—3 настојаће да што брже избије — упоредо са Б—2 на просторију Борје—Куманова Ч.—Вргаја.

Са ове просторије Б—3 ће окренути десно, нападати и енергично гонити непријатеља општим правцем: Градиште К. 952—'Дуб—к. 444. на цести Брус—Милентија.

Лијево најчвршћу везу одржава са Б—2, а десно са 4. Од овог чврстог садејства овисиће сила и ефикасност која у овој ситуацији треба да дође до највећег изражаја.

3) *Десна колона: Б—4*

Има задатак да надире правцем: Гочманци—Ливађе—евац—Градиште. По избијању на косу Градиште—Озљак

(к. 873), са те просторије продире брзо и гонећи непријатеља правцем:

а) Црни Врх (1019)—Лазине (822)—Брус.

б) Стара Бачија—В. Брдо к. 882—В. Главица к. 824—цеста која од Бруса води за Александровац. Зона ширења. десно: цеста Влајковци—Брус, лијево: р. В. Грабовница.

Јединице Б—3 и 4 у садејству са јединицама П—2, ујутро око 8 часова извршиле су напад на непријатеља на линији: Оштра Чука—Брложник—Огледна—Ливађе. Након жестоке борбе непријатељ је у паничном бјекству отступио у правцу Бруса. Борба је текла овако:

једшшце Б—3 кренуле су са линије Оштра Глава¹⁰—Јастребац, у двије нападне колоне у правцу Мрамора и даље општим правцем, са задатком прогоњења непријатеља. У првом налету јединице Б—3 послије кратке и упорне борбе, служећи се обухватаим нападима и брзим продором. овладале су са линијом положаја: Брегови 1479—Мунцело 1472—Гламен 1206. Са ове линије, ло прикупљашу и организовању јединица, кренули су највећом брзином даље охагтим правцем, и послије врло жестоке борбе овладали са линијом положаја: Шиљача 1625—Мрамор 1304—Палеж 1474.

У исто вријеме док је непријатељ јаким нападним колонама потискивао јединице Б—2 косама низ Копаноник, једна непријатељска колона надирала је са правца Јелице на лево крило Б—3. Јединице Б—3 брзо су се преоријентисале и потисле непријатеља, који је био страшно изнемањен и отступио у паничном бјекству.

У току ноћи 7/8 о.м. непријатељ, у јачини 700 војника, извршио је контра напад на положаје 71 бат. Б—3 Палеж 1474 и избацио га са тих положаја. У овом случају 71 бат. појачан је са 72 баталном, који је био прикупљен, извршен понова контра-напад на непријатеља, и послије кратке, али врло жестоке борбе, непријатељ је био потиснут и отступио је према Куманова Ч.—Вргаја (К.1173).

У исто вријеме док је непријатељ вршио контра-напад на положаје Палеж 1474, једна непријатељска колона јачине 400 војника извршила је напад на положаје 73 батаљона—Шиљача 1625. Упорним држањем бораца и руководиоца 73 батаљона, послије жестоке борбе, непријатељ Ј^с разбијен и том приликом заробљен је 1 протукол. топ. потпуно исправан са 74 гранате.

¹⁰ Оштра Чукап

Послије разбијања непријатеља на десном и лијевом (Илу, јединице Б—3, са мањим дјелом скага затварале су (авац од сјевероистока, а са осталим дјелом вршиле притисак на непријатеља у правцу запада, како би на тај начин растеретиле јединице Б—2 и Б—4, ради лакше ликвидације и уништења непријатеља».

Б—4 у садејству са јединицама П—1 протјерали су непријатеља са Брложника, гонећи га према Брусу. Око подше Б—4 је избила на просторију: Паљевштица—Ливађе—Гламен—Ниневац. Пред саму ноћ непријатељ је покушао са анападом, али је одбијен.

Око 3 часа ујутро (овога дана) један бат. Б—2 сударио се са непријатељем на Леденици. Непријатељ је био јачше 2 чет. бригаде од око 1200 људи са 2 п.к. топа и једним т. бацачем. Послије врло жестоке борбе, која је трајала до 8 часова, батаљон је био принуђен на повлачење услијед надмоћности непријатеља. Услијед повлачења овог батаљона морали су се повући и остали батаљони који су били сувише негурени напред. Приликом повлачења 63 батаљ., једна чета истог батаљона била је дубоко зашла међу непријатеља. те се истој било немогуће повући и остала је отсечена. Б—2 се је повукао на линију положаја североисточно од с, Ливађа и преко цесте на положаје изнад с. Кнежева.

8-УШ-1944 уторак.

У току ноћи 7/8 о.м. јединице Б—2 и 4 у садејству са ницама К—1 извршиле су напад [на] јаке четничке формације на Копачику и након врло жестоке борбе која је трајала до у зору, непријатељ је био потпуно разбијен.

У саму зору једнице Б—2 извршиле су напад на непријатеља на линији Мрамор 1304—Мокро—1474, и гласило ће борбе непријатељ је отступио у паничном бјекству. Јединице Б—4 разбиле су непријатеља на линији Сребрнац—Јелица К. 1776.

У саму зору око 5 часова једна група четника, јачине В око 150 људи, избила је из Влајковачке Реке, безименим потоком на Мрамор 1304, у намјери да се пробије у правцу Криве Реке. С обзиром да су једнице Б—3 биле ангажоване лијево и десно и да је на том правцу био врло мали број људства, непријатељ је успио да се пробије.

У току дана наше јединице наставиле су са уништевањем и заробљавањем разбијених четничких група, које су свуда кретале по шумама, бјежећи у правцу Бруса—Александровца и Јошаничке Бање.

Истог дана око 14 часова једна непријатељска колона јачине око 700 војника која је дошла од правца сјевера од

Вукашиновца, извршила је напад на лево крило Б—3 и била га потисла за нешто уназад. Брзим и вјештизм маневром јединице Б—3, које су биле прикупљене, извршен је контранапад на непријатеља, који је отступио у правцу од куда је дошао, у паничном бјекству. Том приликом 73 бат. заробио је још један протуколски топ.

Резултат копаоничке битке 6. 7 и 8. о. мј.

<i>Непријат. губици:</i>		<i>Наши губици:</i>	
мртвих . . .	278	мртвих . . .	14
рањених . . .	260	рањених . . .	26
заробљених . . .	150	несталих . . .	2
Свега:	688	Свега:	42

Заплијењено: 2 протуколска топа, 1 т. бацач, 4 п. митраљеза, 160 пушака, 8 кола бацачке и протуколске муниције, 10.000 п. муниције. 3000 метака за пикавац, 8 товар. коња, 10 великих теглећих волова, 3 кола разног ратног материјала, 3 јахаћа коња и 100 р. бомби.

Изгубљено: 2 пр. тенк. пушке, 18 пушака, 3 п. митраљ., 1 „шарац“, 75 кгр. експлозива, и још неке друге ситне спреме.

Од заробљених четника већина се је јавила у наше редове.

9-УШ-1944 среда

Ујутро овога дана Б—1 извршила је покрет и поставила се на просторију и то:

Б—2 [са] просторије Угар кренула је правцем: Каменита Глава—Милентије и поставила се на просторију Милентија—В. Рибари—Каменита Глава — обезбеђујући се од Копаоника—Јошаничке Бање—Александровца.

Б—3 са просторије Шиљача—Мрамор—Палеж извршила је покрет и смјестила се на просторију с. В. Грабовница, обезбеђујући се од правца Александровца.

&—4 са просторије Ливађе извршила је покрет и смјестила се на просторију В. Главица—Брус—Жиљци. обезбеђујући се од правца Разбојна—Блаце и од Александровца.

У току дана борби са непријатељем није било, јединице су се одмарале на положајима.

Непријатељска авијација неактивна. Вријеме ведро.

Register of Documents received in or emanating from the

Office No.	Date of Letter	From whom received or if emanating from the Office by whom sent	Sender's No.	SUBJECT
		<p>Безим и безимна писмова, одатиче БЗ, којој се две прикупување, извршено је колаша-напад на партизанска која је присутно у срабују са куда је држало, у извештају државу. Две ирилично 73 дана, зародна је још једна прикупка.</p>		
		<p><u>Различити Количинице биљке 6.7 и 8 сч.</u></p>		
		<p><u>Мирисаи, убици</u> кривих ... 278 равних ... 260 заробљених 150 Свеса 600</p>		<p><u>Мили убици</u> кривих ... 14 равних ... 26 заробљених ... 2 Свеса 42</p>
		<p><u>Записување:</u> 3 прои, копка, шоба, 1 и бајат, 4 и лијарама, 150 иу шата, 8 кола, 2 кола и проишворска гулице, 10000 и гулице, 3000 кешака на икавау, 8 шата, кола, 10 и кривих шатах кола, 3 кола равно, рајног материјала, 3 шата кола и то у Јакој.</p>		
		<p><u>Штампарија</u> 2 проишворска и штампарија, 3 и лијара, 1 шата, 73 иу, екс-машина, и још неке друге ситне ствари.</p>		
		<p>Од заробљених кешака бољина се је јавила у нашој држави</p>		
		<p><u>24.11.1944 Средо</u></p>		
		<p>Ујутро свата дана Б-1 извешта је изврши и испитивала се на држало. Киј, и шоб</p>		
		<p>Б-2 са проишворска јуф крива је изврши: <u>Талемша Паво-Милешија</u> и <u>Милеша</u> се на проишворска; <u>Милеша</u> и <u>Талемша Паво-Милешија</u> се са <u>Талемша</u> - <u>Талемша</u> - <u>Талемша Паво-Милешија</u>.</p>		
		<p>Б-3 са проишворска <u>Шата</u> - <u>Мрадо</u> - <u>Талемша</u> извршила је изврши и свата бољина се на проишворска с <u>Талемша</u>, а од држало се са шата <u>Александар</u>.</p>		
		<p>Б-4 са проишворска <u>Шата</u> извршила је изврши и свата бољина се на проишворска с <u>Талемша</u> - <u>Талемша</u> - <u>Талемша</u> се са шата <u>Александар</u>.</p>		
		<p>Ујутро свата дана Б-1 извршила је изврши и испитивала се на држало.</p>		

10-УШ-1944 четвртак.

У току ноћи 9/10 о.м. *единице Б—1 уз садејство једи-
ница П—2 заузеле су град Александровац и варошицу Но-
ћаци, након манџе борбе. Непријатељ се повукао у правцу
•Крушевца.

У овој борби непријатељ је имао 1 мртвог. Наши гу-
бици: 4 рањена од којих 3 теже (два су рањена од четничке
бомбе, а два су рањена од бомбе која је неспретношћу ек-
сплодирала у руци командира чете),

По заузећу Александровца распоред јединица Б—1 био
је следећи:

Б—2 на истој просторији са истим задатком.

Б—3 размјестила се на просторији: М. Врбница—с. Ба-
туња са задатком затварања правца на цести која води од
Крушевца за Брус и на цести која води од Крушевца за
Александровац.

Б—4 размјестила се на просторији: Александровац—
Калуђерска Пивн.—Лупоглав—Борје—Новаци са задатком
затварања и контролисања правца од р. Мораве.

У току дана јединице су се одмарале на положајима.
Рађено је на организационом сређивању јединица као и на
мобилизацији младића.

Негријатељска авијација неактивна. Време лепо.

Б—1 у зас. Влајковићи.

11-УШ-1944 петак.

У току ноћи 10/11 о.м. јединице Б—3 извршиле су
мзвјесно помјерање и поставиле се на просторију: Новаци—
Зитково—Љубинци, са задатком затварања правца Круше-
вац—Александровац.

Б—2 и Б—4 на истој просторији и са истим задатком

У току дана јединице су се одмарале. Рађено је на што
потпунијој мобилизацији младића са читаве просторије коју
држе јрдинице Б—1.

Увече овога дана група 80 дала је врло успјелу при-
редбу, на којој је узео учешће већи број грађана и грађанки
Града Александровца.

Б—1 у Брусу.

У Б—4 ступило је добровољно 18 другова и 2 друг-це
из Александровца.

Непријатељска авијација неактивна. Вријеме ведро.

12-УШ-1944 субота.

По подне овога дана јединице Б—1 извршиле су псмјерање и до пред мрак поставиле се на просторију, и то:

Б—2 са половином својих снага поставила се на просторију Александровац, а са другом половином и даље затвара правац од Јошаничке Бање на простору Козница—Милентија.

Б—3 остаје и даље на просторији Новаци—Витково Љубинци, са задатком затварања правца од Крушевца.

Б—4 поставила се на просторију Разбојна, тј. Грмељ—В. Коса—Јанкова Клисуре—Лаз—Јастребац—Жилинци—Ђиринац—Стројинци—Ћелије—Расинска Клисура, са задатком затварања комуникација Крушевац—Разбојна и Блаце—Разбојна.

На комуникацији Брус—Милентија према Јошаничкој Бањи и Брус—Александровац—Новаци према Крушевцу извршено је потпуно рушење свих мостова као и прекопане су цесте (порушено — минирано 11 мостова).

13-УШ-1944 недеља.

Око подне, непријатељ у јачини 4.500 војника (Бугари и нешто Њемаца са два брдска топа и два т. бацача) извршио је испад из Блаца у правцу с. Разбојне. Послије жестоке борбе, потпомогнут јаком бацачком и артиљерском ватром, непријатељ је успио да потисне јединице Б—4, које су се повукле на положаје с леве стране р. Расине—Берда—Чука—Кремењак, а непријатељ је запосјео положаје: Обалу Главу—В. и М. Косу—Јанкову Клисуру на простору с. Разбојне с десне стране р. Расине, држећи и положаје Лаз—Јаворац—Грмељ.

У току ноћи јединице Б—4 вршиле су контранапад, али нису успјеле да потисну непријатеља, јер се је непријатељ укопао и давао врло јак отпор.

По подне друга једна непријатељска колона, јачине око 500 војника са 1 брдским топом, 1 теш. и 2 лака бацача. кренула је из Крушевца долином Расинске реке према Разбојни у циљу да садејствује колони која надире од Блаца

Јединице Б—3 са своје досадашње просторије кренуле су да нападну ову непријатељску колону и спрече јој даље надирање. По избијању јединица Б—3 на [Ристино] Гувно 378 код с. Злегиње (у први сумрак) сукобиле су се са непријатељем (Бугари и нешто Њемаца). У првом сукобу јединице Б—3 нису успјеле да потисну непријатеља и не-

ријатељ се је задржао на линији: Гувно 382—Набрће и пред према Разбојни с десне стране р. Расине. Јединице —3 запосјеле су положаје: Јанковида 431—Странска Ч. 510 и лево контролишући долину према Александровцу.

Б—2 помјерио је један свој батаљон на линији Новаци—Александровац.

Непријатељска авијација неактивна. Вријеме ведро.

14-УШ-1944 понедељак.

И Ујутро овога дана непријатељ је понова вршио напад на положаје Б—3, али је послије жестоке борбе одбијен.

Цијело прије подне непријатељ је тукао положаје Б—3 и Б—4 врло јаком артиљерском и минобацачком ватром. По подне обострана неактивност.

По паду мрака, јединице Б—4 појачане са једним батаљоном Б—2 извршиле су напад на непријатеља и послис жестоке борбе нису успјеле да потисну непријатеља и повукле су се на своје полазне положаје, тј. Берда—Чука—Кремењак К. 552—Микуљанска Чука К. 803 и Барска Чука К. 909.

У току ноћи на сектору Б—3 није било борби. Непријатељ је тукао повремено положаје брзом топовском и минобацачком ватром.

На сектору Б—2 без промјене.

Непријатељска авијација неактивна. Вријеме ведро.

15-УП-1944 уторак.

На сектору Б—4 у току дана обострана неактивност.

Око подне непријатељ је извршио фронтални напад на положаје Б—3 (претходно добивши појачање из Крушевца преко с. Ђелије у јачини око 150—200 војника), а [са једном колоном покушао је обухватни напад. Под дејством јаке артиљерске ватре и притиска непријатеља, јединице Б—3 биле су принуђене да се повуку на линију: Јева обала Трнавачке Реке—Јелењак 434 и 508 и десно над цесте која води преко с. Доброљупци 3* с. Лепенац.

На сектору Б—2 у току дана није било промјена.

г Пред сами мрак, под притиском наших јединица непријатељ је напустио Облу Главу и отступио у правцу Жуњске Р. 62 батаљон Б—2 раних је запосјео Облу Главу. Непријатељска авијација неактивна. Вријеме ведро.

16-УШ-1944 среда.

Прије подне, под притиском јединица Б—3 и 4, непријатељ се је почео повлачити у правцу Блаца и Крушевца. По подне је настављено гоњење непријатеља. Послије успјешног гоњеша непријатеља (не упуштајући се сувише далеко), јединице су се поставиле (у току ноћи) на просторију:

Б—4 В. Коса—Грмељ—Јаворац—Берда—Обла Глава—Жилинци—према Златарима—Т^арјак, са задатком чврстог затварања правца од Блаца и Крушевца, контролисање долине р. Расине и комуникација Разбојна—Крушевац.

На сектору Б—3 у току дана обострана неактивност. Б—2 на истим положајима.

Око подне појавили су се непријатељски авиони (3 ловца; над Брусом. Послије неколико кружења митраљирали су по граду и избацили неколико малих бомби. не причинивши никакву штету.

Време ведро.

17-УШ-1944 четвртак.

У току дана непријатељ је отступио са сектора Б—3 у правцу Крушевца, гоњен од наших јединица. Послије успјешног гоњења непријатеља, јединице Б—3 поставиле су се на просторију: Новаци—с. Злегиња—Ристино Гувно (к. 378)—с. Набрђе (к. 382)—с. Трнавци, са задатком затварања правца од Крушевца.

На сектору Б—4 у току дана није било промјена.

Прије подне једна група четника, јачине око 150 људи, покушала је напад на положаје Б—2 с. Ржаница. Послије кратке али жестоке борбе четници су отступили у паничном бјекству у правцу Трстеника.

У борбама вођеним од 13 до 17 о.м. непријатељ је имао преко 100 мртвих и рањених. Међу погинулима је 1 њемачки мајор и 4 бугарска официра (1 капетан, 2 поручника и 1 п.поручник).

Наши губици: 3 мртва, 8 лако рањених и 2 средње рањена. Погинули и рањени су већином од топовских граната и бацачких мина.

18-УП-1944 петак.

У току овога дана није било промјена ни борби. Јединице су се одмарале на положајима. Вршено је сређивање јединица.

Непријатељска авијација неактивна. Време ведро.

19-У1Н-1944 субота.

У току дана распоред јединица остао је исти. Борби није било. Прије подне јединице су се одмарале на положајима. По подне одржавали су војно-политички састанак. Диекутовало се о последњим борбама и недостацима.

Непријатељска авијација неактивна. Време облачно, без кише.

20-У1П-1944 недеља.

У току дана распоред јединица Б—1 остао је исти. Борби није било. По јединицама извођена је војничка обука, као и одржавани су политич. часови.

По селима организовани су Н.О. одбори.

Б—2 прославила је двогодишњицу оснивања бригаде. Увече група 80 дала је приредбу (у Александровцу) за вој.,ску, на којој је фађанство узело врло великог учешћа. Приредба је врло добро успјела.

Непријатељска авијација неактивна.

Вријеме променљиво, са врло мало кише.

БР. 183

ИЗВОД ИЗ ОПЕРАЦИСКОГ ДНЕВНИКА ДВАДЕСЕТ ПРВЕ НОУ ДИВИЗИЈЕ ЗА ВРЕМЕ ОД 12—20 АВГУСТА 1944 ГОДИНЕ¹

12 август 1944 године

Састав јединице: IV бригада, V бригада, VI бригада, ПЈСОЛ. топ.

Распоред и рад у току дана:

IV бригада је распоређена од Бранкове Куле до Космаче оријентисана према Куршумлији у којој има око 1000 Немаца, 100 Бугара и Топлички гвоздени пук² који је у селачком оделу а војници носе црвену траку са грбом око руке. Према извештају извидница које су силазиле преко Марине Куле на друм, Немци одлазе према Блацу. Сигурно

¹ Оригинал, писан руком у архиви Војноисториског института под бр. 60—2, к. 1041.

² Види док. бр. 35, примедбу 2.

према нашем II Корпусу⁴ који је продро преко Копаника и заузео Брус и Александровац.

Сада око 4 часа по подне изашла је једна жена из Куршумлије и каже да су Немци, њих око 1000, отишли за Блаце.

Наша је намера да у току ове ноћи, 12/13-VIII, нападнемо и заузмемо Куршумлију. Стигле су нам и mine за енглески бацач.

Један батаљон из VI бригаде треба у току ноћи да стигне у М. Пупавицу из Мејана као резерва и заштита болнице. Руски батаљон чува материјал који је бачен од Совјета на Соколовицу.¹

V бригада је прешла Топлицу и налази се око Е. Плана на Јастрепцу.

VI бригада без једног батаљона са начелником штаба дивизије, капетаном Ђурићем отишла је са Соколовице преко Добрих Вода за Бојник где треба у току ноћи да транспортује болницу за Италију енглеским авионима.

Топ је придодат IV бригади. Задатак му је да уђутка непријатељски топ код црвене куће изнад Куршумлије.

Командно особље IV бригаде уверено је у успех напада на Куршумлију, покрет почиње у 22 часа, напад око поноћи.

Напад одложен због доласка Немаца у Барлово.

Примедба: Политком дивизије⁴ отишао преко Топлице код V бригаде. Са њим отишао ком. V бригаде⁵ који је био у болници и друг Милосав".

13 август 1944 год.

Састав јединице: IV бригада 311, V бригада 470, VI бригада 300, п. колски топ 17, свега 1098 [бораца].

Распоред и рад у току дана:

Распоред јединица без промене. Немци, који су јуче дошли у Барлово, отишли су ка Блацу. Једна колона Немаца непознате јачине кренула је из Куршумлије ка Игришту у сусрет јединицама V Крајишке дивизије која је на том правцу.

Данас од јутра чула се артилериска палба на правцу Луковске Бање и Игришта, такође се чула артилерија на правцу: Сагоњевске Црне Чуке—Пожара—Лепенца и Ја-

¹ Оперативна група дивизија

⁴ Риста Антуновић

* Станимир Јовановић

⁵ Милосав Милосављевић, в.д. политичког комесара Главног штаба НОВ и ПО Србије

рца. Вероватно да се води борба за те положаје који су ата Топлице.

Наша радио-станица је отишла са VI бригадом за Бојик ради пребацивања рањеника авиошша за Италију. Не-амо везу радио са Гл. штабом и не знамо шта се дешава а фронту II Корпуса, али у сваком случају решили смо да извршимо јак притисак са Четвртом бригадом на Куршумлију, вежемо непријатељске снаге које су се ту затекле и не дозволимо да и оне крену ка Лепенцу и Јаворпу.

IV бригада по пријему наређења за притисак извештава да ноћас са свим снагама (4 бат.) у 24 час креће у напад. Јодан бат. ће дати обезбеђење топу и болници.

Данас су били сељаци из с. Арбанашка у Штабу. У њиховом селу су нестали падобрани са минама, бацачима и цокулама. Наређено им да то пронађу или ће бити кажњени. У 19,30 извештавају да су 6 падобрана пронађена са минама и цокулама. Бацача још нема.

Примедба: Начелник и политком отсутни. У штабу код. и заменик. Штаб у с. Соколовица.

14-III-1944 год.

М. Пупавица — Соколовица

Командант пуковник

Мил. С. Млљојевић

14 август 1944 год.

Састав јединице: IV бригада, V бригада, VI бригада, п. кол. топ.

Распоред и операције у току дана:

У 2 часа IV бригада је извршила напад на Куршумлију и то са 1 батаљ. преко Марине Куле а са два преко Самокова. Напад је био јак али је непријатељ давао жилав отпор. Батаљон преко Марине Куле успева брзо да овлада спољним утврђењима, прегази Топлицу и допре до болнице, која је била евакуисана.

Н^падна колона преко Самокова задржава се пред бстонским бункерима и не успева да продре даље. Рано ујутру непријатељ довлачи појачања како од правца Прокупља тако и од правца Мерџеза испред II Корпуса. Батаљон који је био на обезбеђењу сачекује воз са војском из Прокупља, зауставља га, туче бацачима и митраљезима, непријатељ скаче из воза, прима борбу са једним делом, док је воз морао да се са остатком повуче ка Барлову.

Постављени задатак је извршен, задржане су непријатељске снаге и омогућено да II Корпус стисне брже пред Куршумлију.

V бригада још увек код В. Плане где се прикупља организује. VI бригада у Бојнику.

14-4/111-1944 год.
М. Пупавица

Команд. гуковни*
Мил. С. Милојевић

15 август 1944 год.

Састав јединице: IV бригада, V бригада, VI бригада,
п. кол. топ.

Распоред и операције у току дана:

Са Пеком је успостављена ближа веза, Главни штаб Србије нас ставио под командом Пека. Пеко је донео одлуку да се ноћу 14—15-^111-44 изврши напад на Куршумлију то П—I⁷ од правца Микуљане, К—I⁸ од правца Мирнице као и од правца Самокова. Напад је почео око поноћи и трајао до ујутру. Јединице су допирале до центра града али уз недостатак тешког оруђа утврђења су остала неликвидирана и јединице су се ујутру повукле из града на полазне положаје. За време дана непријатељска авијација била ЈС активна, долазила је у неколико наврата. Ми нисмо од авиона имали жртава.

Око 12 часова стигла је VI бригада у с. Товрљане. Наредено јој да крене за с. Точане, постави се према Прокупљу као обезбеђење, разруши пруту и друм и повеже се са V бригадом преко Топлице у с. Речица или на Умцу гдс се требала V да постави на обезбеђење.

Батаљ. IV бригаде, који је био у резерви, напао је око 16 часова пругу и ж. станицу Пепељевац коју су бранили Бугари. Станица је заузета и запаљена. Заробљено јг 8 Бугара са 8 пушака и 15.000 метака. Они су из разних јединица, после разбијања на Копаонику, скупљени и постављени на станици- Пруга је разрушена.

15-УП1-1944 г.
М. Пупавица

Команд. пуковник
Мил. С. Милојевић

(М. П.)

16 август 1944 год.

Састав јединице: IV бригада, V бригада, VI бригада,
п.к. топ.

Распоред и операције у току дана:

⁷ Друга пролетерека дивизија

* Пета НОУ дивизија

Обновљен напад са IV бригадом на Куршумлију. Прешени гарнизон је пудао целе ноћи ма да су наши много мје завршили и изашли из града у који су упадали до Цбдизу центра.

Бетонски бункери су главно оружје непријатеља, а уз то 5—6 пута јаче снаге него наше које су нападале.

Продужено је са рушењем комуникације, заузете су станице — Барлово и Плочник, станице запаљене, пруга порушена, друм Нрекопан, запаљено 100 вагона, заробљено Бугара са официром.

Гарнизон у Куршумлији је отсечен потпуно, станице му створено нееношљивим и очекује се слом њиховим евангалним бекством и пробијањем.

VI бригада је избила на пругу код Белољина, разрушила пругу и друм, запалила станице које се горе помињу, тј. Барлово и Плочник и 100 вагона.

Заплењено је: 28.000 метака, 20 пушака, 1 шарац са 6 резер. цеви, 15 шињела, 10 пари одела, 2 пара чизама, 2 пара ципела, 15 ћебади, 60 кгр. пиринча, 2 канте масти. 70 кгр. макарона, 8 ашовчића, 20 шаторских крила, 15 чузица, 20 опасача, 20 фишеклија.

V бригада је на левој обали Топлице, послато јој је наеђење да се постави на Умац према Прокупљу и разруши пругу и друм.

J 6-VIII-1944 г.
М. Пупавица

Командант пуковник
Мил. С. Милојевић

17 август 1944 год.

Састав јединице: IV бригада, V бригада, VI бригада, п.к. топ.

Распоред и операције у току дана:

Распоред наших снага без промене, тј. IV бригада: Бранкова Кула, М. Пупавица, Марина Кула—Крчмаре, оријентићана према Куршумлији. У току дана није на овом сектору дошло до борбе. Послато је писмо Бугарима у Куршумлији да вређу на нашу страну. Они су потврдили пријем. одговор нису послали. Продужено је са темељшш унидггењем пруге, разбијене су скретнице по станицама.

VI бригада гтрикупља податке о снази непријатеља у Белољину и врши припрему за напад.

V бригада на простору Јастрепца око с. Придворица.

У току дана код с. Поточића наишла су 4 камиона са око 120 војника од Прокупља, 3 су минама нагазним дигнута у ваздух са војницима. Непријатељ је имао око 50 мртвич и рањених док су остали повређени. Мртве и теже рањене

непријатељ је однео у преосталом камиону и 11 сел»ачки\ кола. Пруга је на овом делу такође разрушена.

Време је у току дана било лепо. Непријатељска авија- ција активна. Жртава нисмо имали.

Јединице се појачавају, долазе војници који су током офанзиве били отцепљени или били у другим јединицама

17-УШ-1944г.

М. Пупавица

(М. П.)

Команд. пуковник

Мил. С. Милојсвић

18-УШ-1944 год.

Састав јединице: IV бригада 300 в., V бригада 600 в., VI бригада 320 в., п.к. топ 17 в.

Распоред јединица и операшЈе у току дана:

без промене у распореду. V бригада је на комуникацији Блапе—Белољин. Један део снага према Блацу од Јастрепца.

Данас је наново послат захтев Бугарима у Куршумлији, потврђен је пријем. Око 19 часова Бугари су били постро- или војску и стрељали испред строја неке војнике. У 19.24 часова почела је да туче јако арткљериска ватра из 6 оруђа на наше положаје Марина Кула и изнад Самокова, мало за- тим наиЈла су 10 камиона са војском као појачаше гарни- зону, они су довукли топове. Жртава од артиљерије није било.

На осталим секторима ништа ново.

18-УШ-1944 г.

М. Пупавица

Команд. пуковник

Мил. С. Милојсвић

19 август 1944 год.

Састав јединице: IV бриг. 300. в., V бриг. 600. в. VI бриг. 320. в. п.к. топ 17. в.

Распоред јединица и операције у току дана:

На наше тражење јутрос у 8.30 h 4 енглеска авиона извршила су бомбардовање непријатељских положаја у Куршумлији. Бачене су свега 4 бомбе, 1 је пала код касарне. жртава је било код непријат.

На сектору Барлово—Плочник, непријатељ је показас извесну активност, дошла је једна колона од Белољина, до Плочника у јачини од 200 војника и 1 борна кола, одатле су дејствовали на наше положаје а затим се повукао назад.

Од правца Бело Поље—Ново Село покушала је једна мања непријатељска колона да сиђе ка Крчмару и Барлову, наши борци Су их дочекали и вратили назад.

Непријатељ је пред мрак тукао јако артиљеријом наше чоложаје тако да су се наше јединице морале повући еа зрије с. Крчмаре. Када је артиљерија престала ми смо >е повратили на положаје.

V бригада је извршила демонстративни напад на Блаце застојећи да насилно извиди Блаце. Делови ове бригаде саникали су непријатељске камионе на друму Белољин—Блаце, оштетили 1 камион, убили и ранили око 20 војника.

19-УШ-1944 г.
М. Пупавица

Ком. пуковник
Мил. С. Милојевић

20 август 1944 год.

Састав јединице: IV бригада, V бригада, VI бригада, п.к. топ.

Распоред јединица и операције у току дана: V.

У току дана било је мањих чарки на сектору Куршумлија—Белољин, убијено је 9 а заробљено 2 бугарска војника, ми нисмо имали губитака. Заплешено 1 п.к. пушка, два сандука са енглеским санитарским материјалом из 1941 године, 1 нов радио апарат и други ратни материјал.

Извршен је напад на Блаце који није успео с обзиром да нам је недостајало тешко оруђе. Напад је вршила V бригада.

Непријатељ је око 19 часова тукао јаком артиљерском ватром наше положаје Марина Кула, из Куршумлије.

Непријатељ довлачи нове трупе у Куршумлију. Веза Куршумлије са Прокупљем успостављена је околним путем преко Блаца.

Главки штаб Србије ставио је нашу дивизију под команду Штаба групе дивизија на место П—1 дивизије која је дошла на просторију Јабланица—Пуста Река—Косаница.

Штаб групе дивизија издао нам је наређење да се са две бригаде поитавимо на линији Бранкова Кула—Куршумлиска Бања—В. Шатра—Жегрово—Сагоњево—Манастирци, стим да штаб дивизије да бригадама конкретне задатке. Једна бригада да остане на Јастрепцу и стави се под команду К—1.

На основу предњег наређења издата је заповест¹ за размештај јединица у следећем:

V бригада креће сутра 21 о.м. са просторије Блаце на просторију с. Влајња—Неваде—Вишесело—Манастирци—Сагоњево, са задатком да дејствује и онемогући непријатељу

• Види док. бр. 174.

комуникацију Блаце—Куршумлија, и затвори правац Куршумлија—Мерћез.

VI бригада којој се додаје и п.к. топ кренуће са просторије: Богујевац—Точане—Коњуша ноћу 21 о.м. преко р. Топлице и избија исте ноћи на просторију с. Међухана—Драгуша. Задатак бригаде дејство према Блацу као и рушења комуникације Блаце—Прокупље и онемогућења кретања на њој постављањем распореда снага на истој. Када бригада избије на ову просторију и ухвати везу са К—1 примаће директиве од исте.

IV бригада кренуће заједно са пгтабом дивизије увече 22 о.м. преко комуникација Куршумлија—Подујево и поставити се према Куршумлији на линији: Бранкова Кула—Брело—Шатра—Чундрак—Мирница—Селиште. Задатак бригаде онемогућити саобраћај на друму Подујево—Куршумлија и блокирати Куршумлију са југа и запада.

Штаб ће се налазити у с. Жегрово.

20-^111-1944 год.

Товрл^ане

(М. П.)

Команд. пуковник

Мил. С. Милојевић

БР. 184

ИЗВОД ИЗ ОПЕРАЦИСКОГ ДНЕВИИКА ДВАДЕСЕТ ЧЕТВРТЕ НО ДИВИЗИЈЕ ЗА ВРЕМЕ ОД 13 ЈУЛА ДО 20 АВГУСТА 1944 ГОДИНЕ¹

Почетак:

13ЛШ
44

За команданта дивизије дошао је друг потпуковник Ратко Софијанић.

За пол. комесара друг Јосиповић Србољуб. Додавањи командант друг Миле Ђаловић остаје за заменика к-данта дивизије. Начелник остао исти.

Комесар Срђа Ж. Ђурчић стављен на расположењу Главном штабу.

Јединице размештене XI [бригада]³ са 22 дивизијом на бабичком терену, XIII на сектору Мијајлица — извршила покрет у току дана ка Бачи-

¹ Ориштал, писан руком, у архиви Војноисториског института под бр. 46/3, к. 1078.

[•] Живојин Ђурчић

^a Једанаеста Српска НО бригада била је привремено у саставу Двадесет друге НО дивизије.

јама. XV на сектору Пусте Реке и XVII у Равнсм Шорту и Превоју.

У току дана непријатељ неактиван, чула се топовска палба од правца Бели Камен.

Време облачно са ветром.

14/Ш Штаб дивизије одржао састанак са к-дантом и комесаром Гл. штаба'. Примљена разна упутства. Такође је штаб био код Руске мисије.

Обавештени смо да је XI бригада на бабичком терену растерала четнике и заробила 132.

XIII бригада извештава да су 2 батаљ. Бугара отишла из Лебана за Лесковац.

Код осталих јединица нема промена. Време ведро. Дошло је из Дубова око 130 нових бораца, упућени у XV и XI бригаду. Наоружани из магацина.

15/^11 Није било никаквих промена код јединица. Пријавило се нових другова 21. Време ведро.

16/Ш Формиран IV батаљон у XV бригади. Добијен извештај од XVII бригаде о борби коју су имали са недићевцима и Бугарима код Куршумлије. Погинула су два друга а 5 лакше рањених. Један се зове Радивоје Бабовић, к-дир чете.

XV бригада обезбеђивала аеродром у Косанчићу где су се спустила 3 сав. авиона, који су донели материјал, а однели рањенике. Пријавило се нових 30 бораца. Време ведро.

17/VII Чула се топовска пуцњава са правца Куршумлије. Распоред јединица остао исти. Време делимично облачно са по мало кише.

18/^11 Распоред јединица остао је исти. Време ведро.

19/^ГН Целога дана чује се топовска палба од стране Топлице. Бугари, јаче снаге, прешли су на десну обалу Топлице, изашли у Ргаје, Асановац и Дубово. 25 дивизија води борбу. Наше јединице добиле су распоред: XVII на Превоју—Равни Шорт, XIX'.на положајима Соколовице [Пл.], XI — Арбанашка [Пл.]—Богујевац, Бугарска бригада^с Бу-

⁴ Главни штаб ИОВ и ПО Србије валазио се тада на Радан Плашш.

⁴ Деветнаеста српска НО бригада Двадесет пете НО дивмзје приаремено је стављена под команду Двадесет четврте НО дивизије.

• Бугарска бригада „Георги Димитров“. Види док. бр. X, примедбу бр. 5.

блида—Дубрава. XV Славничка чука—Бучумет
Време помало облачно.

20ЛЛ1

19 бригада води борбу на сектору Соколовице а 17 на Космачи и Малој Пупавици. XI бригада посела је Арбанахшсу—Статовац—Богујевац, Бугарска [бригада] Бубличко језеро, XV Славничку чукаЈ'—Лабуру—Змијин Камен све до Јабланице; XIII бригади послато наређење за покрет ка нама

У Лесковац дошло 100 камиона Немаца. Добровольци и љотићевци у Пустој Реци: Бојник—ЛаПатинце—Стубла.

20Ч11

Све јединице држе чврсто положаје. Бугари наваљују са јачим снагама. Нарочито на сектору Соколовице. Наша 11 и 19 извршиле су противнапад на непријатеља, Бугарска бригада повукла се на положаје Др.[агиј Део, Марино Кале—Магашки виноград]. XV бригада протерала љотићевце из Савинца, погинуо један друг из Команде места. 21 и 25 ДНОВ доспеле су на сектор Мердаре—Рача. воде тешке борбе. XIII бригада приспела је на одређене јој положаје и посела у току ноћи. Време ведро.

22/~Ч11

21 и 25 дивизија приспеле су на сектор Рача—Матаровски Вис—Механе—Пролом, код њих пелога дана нема борбе. XI бригада води борбу код Ср.[једњег] Статовца, где Бугари рокирају снаге на њено лево крило, да би извршили продор ка Бачијама и Влас.[овачкој] бандери, два пута у току дана непријатељ врши опггар напад које XI бр. одбија и прелази и сама у противнапад наневши непријатељу незнатне губитке, запленила једну мапу, око 3000 муниције и др. ратне спреме. XIX упорно држи положаје — падине Соколовице, одбацивши Бутаре ка Товрљану, осим са Соколовог Крша. Бугарска бригада на положајима Драги Део нема борбу — цео дан одмара. Непријатељ од Бублице креће ка Крушару и Ранковој Реци према XI бригади. XIII бригада води борбу са љотићевцима — Славничка чука—Турјанско брдо—ЗМИЈИИ Камен па до Бучумета. Губи положај Славничке чуке.

XV бригада одлази на специјални задатак за Г. Ш.⁷

⁷ Главни штаб НОВ и ПО Србије

23/У11

25 дивизија извршила је покрет ка Гајтану—Бувцу—Радевцу. 21 дивизија води оштре борбе са четницима на положајима Гајтан Планина⁸—Соколов Вис, Ђаволова Варош—Механе—Пролом—Власово. Непријатељ после подне око 5 часова Успева да изађе на Соколов Вис—Павлов Под—Кокановићи — до првих кућа села Власова.

19 бригада замењена јединицама 21 див. и кренула правцем Гајтан—Црни Врх—Тупалски Вис.

XI бригада успешно одбија нападе Бугара на Статовац. Бугарска бригада нема борбе на сектору Др.[аги] Део—Магаш. Бугари из Бублице не крећу напред.

XIII бригада повраћа јучерашњи положај Славничка чука—Шумарци—Змијин Камен све до Бучумета. На Змијином Камену води оштру борбу са љотићевцима и Бугарима. Непријатељ трпи осетне губитке.

До 18 часова наша дивизија држи све своје положаје, али услед непријатеља према 21 див.. издајемо наређење о покрету свих наших јединица правцем Црни Врх—Бувце—Тупалски Вис. Време је ведро.

24/УН

Распоред наших јединица: XI Тупалски Вис—Радевачка Чесма — XIII и Бугарска бригада нападале су непријатеља на Бувцу. Нису га ликвидирале. Задржале су положаје Ђулекаре—Бувачка коса. XVII бригада на положајима Лапаштице—Ђулекаре. Сем XIII и Бугарске бригаде остале Јединице одмарају и нема никакве борбе. Непријатељ се концентрише — Тупале—Реткоцер—Бучумет—Лебане—Барје. Очекујемо за сутра борбу. Време је топло и ведро.

25/УЛ

У 8 часова XVII бригада почиње борбу са непријатељском претходницом, Бугарска бригада на Скворчу прима борбу око 10 часова. Непријатељ, Бугари, наваљује на Бугарску бригаду, те јој у 11^h шаљемо помоћ од два баталона из XIII бригаде где се одржава на положајима одбивши непријатеља. XIII бригада се налази на Радев. Чесми и затвара правац од Сјаринске Бање.

XI бригада прима борбу на Тупалском Вису

⁶ Вероватно се односи на Равну Плавну, западно од с. Горњег Гајтана.

око 12 часова, непријатељ у два маха жестоко наваљује, али бива одбијен. Непријатељ трпи доста велике губитке. У 15^h XVII бригада под јачим непријатељским притиском повлачи се на положаје Дрводеља—Тупалски Вис. Дивизија овога дана води успешну борбу делага дана, наневши непријатељу доста велике губитке. Ми смо у току целог дана имали свега 4 рашеника. У 18 часова издали смо наређење за концентрацију дивизије на Радевачкој Чесми. У 21,30 часова кренули смо правцем Веља Глава—Китка—к. 1154. Време је ведро и топло.

26/УП

21 див. води борбу са Шиптарима, убија око 100 Шиптара, наши губици 15, а 21 дивизија избија у Огоште. Наша дивизија у резерви, сем XI бригаде која напада Арнауте на Белом Камену и протерује, заробила је извесну спрену. Убили и ранили око 40 Арнаута. Положаје Арнаута успешно заузима вештим маневром својих јединица. Претрпела је губитке 2 мртва и 2 рањена. Остале наше јединице одмарају на Вељој Глави. У 18 часова крећемо са дивизијом правцем — Липовица—Оруглица.

Време је топло и ведро.

27/^11

Распоред дивизије:

XI бригада — Горња Оруглица; XV — Средња Оруглица; XIII — Дупељево и XVII бригада у Мијовце а Бугарска бригада у Равном Делу.

Око 10 часова непријатељ се појавио у Липовици са тенковима. Љотићевци и Немци, одмах су пошли за напад на нас у Гор. Оруглицу. XI и XV бригада га дочекују, по[^]е кратке борбе од 1 час непријатељ је отступио — бежећи ка Липовици где су тенкови. У току ноћи XI бригада је вршила напад на непријатеља у Липовици — није могла да га ликвидира. Непријатељ има око 20 мртвих. Наше XI и XV имају свега 2 рањена. XVII бригада је у 17 часова позвата да помогне протеривање непријатеља са Средње Оруглице. Уз њену помоћ IV батаљон IV бригаде одбацује непријатеља и XVII бригада заробљава 2 митраљеза. XIII бригада у 16 часова креће правцем Липовачка школа И у заједници са XI и XV прави обухват на непријатеља на Липовачкој коси, а око 19 часова по наређењу креће ка Бувцу и Клајићима. Бугарска бригада одмара у Драгом Делу.

Увече добили смо транспорте од савезника: муниције, одела и обуће.

Време топло и ведро.

Овога дана 21 див. имала је малу борбу са непријатељем на сектору Барје.

28/УП

XI бригада у току дана и ноћи напада опкољеног непријатеља са тенковима на Липовици-Успева да их прибије на косу од дужине 500 метара.

Буг. бригада у резерви.

XIII бригада у покрету ка Клаићима, на Клаићкој коси напада дражиновце око 200 (Манић—Бувски), непријатељ је побегао право за Лебане, и бригада избија на Бувачки Вис, Поронгичку бандеру, па све насипом до Ђулекара.

XV бригада води борбу са XI до касно увече на положајима Липовице, а онда креће падинама косе Клаића до Гргуроваца.

XVII води борбу на Гагинцу заплењује два митраљеза и спунга се ка Бештици и косама десно од Гргуроваца.

XXI дивизија прелази на леву обалу Јабланице.

29/11

XI бригада гони непријатеља који отступа са тенковима од Липовице за Радевачку Чесму.

XIII бригада налази се на Бувачком Вису и Порошничкој бандери. Непријатељ помоћу тенкова успева да одузме Пор. бандеру. Бригада држи чврсто Бувачки Вис па до Ђулекара.

XV води борбу од Клаићке косе до села Гргуроваца са Бугарима, после 24 часа борбе разбија непријатеља наневши му преко 100 мртвих војника и официра и још већи број рањених. Заробљава 2 пеш. митраљ., 2 пуш. митраљеза, 25.000 метака, 40 коња, 40 самара, око 50 пушака и др. ратног материјала. Наши губици 1 мртав и 2 рањена. Заробљено 20 Бугара и 2 Немца.

^

XVII бригада води борбу са Бугарима десно од XV бригаде, тј. од села Гргуроваца па до Барја. По разбијању непријатеља заплењује 6 теш. митраљеза, 10 „Зорки“, доста пушака, око 20 коња и др. ратног материјала.

Непријатељ има преко 100 мртвих, рањених доста, заробљених 12 војника. У тој борби буг. војници су убијали своје и немачке официре који им нису дали да се предају. Наши губици 6 мртвих и 10 рањених. Буг. бригада у резерви.

30./VII XV држи положаје Булекарe—Црни Врх. Нема борбе у току дана. XI води борбу на Рад. Чесми—Тупалски Вис са непријатељем који је отступио са Липовице. Непријатељ је опет на поменутиим положајима блокиран. XVII извршила покрет до Барја за Клаиће.

XIII држи Бувачку косу од Булекара до Пороштичке бандере. Време лепо. Сем XI остале немају борбу.

Бугарска [бритада] у резерви.

31./VII XI води борбу на Рад. Чесми и Туп. Вису. Непријатељ добија појачања преко Г. Јабланице у четницима и недићевцима.

За ове непријатељске снаге у Лесковцу су јавили да их је блокирала једна совј. дивизија¹⁰ која је дошла преко Бугарске. По подне око 3 часа, непријатељ, Бугари, са јаким снагама и тенковима нападају на Бувачку косу са намером да се пробију и помогну непријатељу на Туп. Вису, да се извуче из обруча XI бригаде. Непријатељ на Туп. Вису, исто тако добивши појачања, врши противнапад и састају се са непријатељем, Бугарима, који надиру од Буваца.

XI бригада се повлачи на положаје Булекарe—Црни Врх, а XIII на положаје Сковрч. XVII бригада води борбу са Бугарима на Клаићкој коси, пред вече врши противнапад.

XV на положајима Булекарe—Цр. Врх нема борбе. Бугарска бригада држи положаје Липовица — према Рад. Чесми и затвара правац од Рад. Чесме и Синова.

1/УШ XI и XV одвојене од дивизије и треба да се пребаци на леву обалу Јабланице.

Бугарска бригада на положајима Липовице, XIII на положајима Ср. и Гор. Оруглица.

XVII на положајима Гапшце—Бештица према Барју. Овога дана нема борбе. Ми се налазимо код школе у Оруглици.

Непријатељска офанзива попушта под ударцима наших дивизија¹⁰ и генерала Пека од Ибра. Четници напуштају Јабланицу и П.Јусту] Реку одлазе

• На територији Јужне Србије тада се није налазила ниједна јединица Црвене армије.

¹⁰ Друга пролетерска, Пета и Седамнаеста НОУ дивизија, у саставу Оперативне групе дивизија под командом Пека Дапчевића

у правцу Јастрелца, а окупатор се повлачи у гарнизоне.

- 2/ⅧИ Непријатељ се налази на Ту^{палс}ком Вису, Радевачкој Чесми, Бувачком Вису и Белом Брду. XVII бригада се налази [у с.] Барје и Мелово, XIII бригада у Гор. и Д. Оруглици. 4 батаљон XIII бригаде имао је мању борбу на Рад. Чесми. Бугарска бригада налази се у Липовици.
- 3/УШ Услед појаве наших снага у Јабланици и П. Реци и Пека на Кобаонику, непријатељ се повлачи са Буваца, Радев. Чесме и Тупалског Виса.
- 4/ⅧИ XVII и Бугарска бригада налазе се на Радев. Чесми—Тупалски Вис—Сјарина.
XIII бригада: Оруглица—Барје—Ђулекаре.
- 5/∧111 Јединице на истим положајима, у Миршевце врши се транспорт рашеника за Италију. Овога дана на Туп. Вису добијамо материјал од савезника.
- 6/УШ Бугарска бригада и XVII добијају задатак да крену за Гор. Јабланицу и очисте терен од непријатеља.
- 7/ⅧИ Бугарска бригада врши напад правцем Тупале—Д. Реткоцер, а XVII правцем Боровци—Маћедонци—Чокотин—Реткоцер. Напад није успео. Бугарска бригада не успева да се дохвати првих положаја Дон>ег Реткоцера јер непријатељ има јаче снаге. Наше снаге 550 бораца, непријатељ 2000. Непријатељ има добре позиције, четнике мештане и Кесеровић. Бугарска бригада се још у јутру повлачи без да извештава о томе. Због овога четницима се отвара пут да угрозе отступницу XVII бригади, јер око 17^h непријатељ заузима Боровачку косу.
У 16 часова XVII бригада се је повукла под борбом преко Бороваца, где је дошло до борбе прса у прса, јер су четници овлађивали положајем који је секао отступницу. Ситуација врло тешка. Сам штаб дошизује узима ггушкомитраље и са истима дејствује. Овде су се истакла 6 пушкомитраљезаца XVII бригаде који су наредбом похваљени.

Ми имамо 3 мртва и 7 заробљених, непријатељ 6 мртвих и доста рашених.

XV бригада напала је једним батаљоном Бугаре с леђа на Гајтанским Вратима. Непријатељски губици непознати.

Пошто су се јаке бугарске снаге кренуле у правцу Гајтанских Врата и Власова, [XI] бригада се пребације на Соколов Вис где је ухватила везу са XV бригадом. У том времену губи везу са штабом XXI дивизије.

Бугари из Гајтана и Радана повлаче се преко Власова и Товрљана, Добре Воде, Драгог Дела и Широких Њива и крећу у сусрет генералу Пеку ка Копаонику. Жандарми, љотићевци и недићевци посели су положаје Бучумет, Шихишце—Слишане—Бандера.

8/Ш1 Бугарска бригада на положајима Дукат—Тупале. XVII на положајима Сјарина—Синонове.

XIII бригада на положајима Ђулекаре, Липовица, Клаићи и Поречје.

Овога дана нема борбе.

Рано ујутру бригаде нападају, и то XI на непријатеља Слишане—Бандера, до Шишинца. XV бригада Петровац, Шихишце—Бучумет. Борба је трајала 4 часа, и непријатељ је приморан да отступи, али пружао је жесток отпор.

XV бригада броји 200 бораца, напада на непријатеља јачине 350. Непријатељ има 15 мртвих и више од 20 рањених и 3 заробљена. Бригада је имала 4 мртва и 9 рањених.

XI бригада напада на непријатеља јачине 300. Бригада броји 120 бораца. Непријатељ дао жилав отпор, нарочито из кућа у селу Слишану. Непријатељ Јша 8 мртвих и 15 рањених. Бригада има 2 мртва и 2 рањена. Заплењено 1 митраљез, муниције 2000 метака и 4 пушке.

9/УШ Јединице имају исти распоред, с тим што се је 1 батаљон XIII бригаде спустио на положаје Руњковац—Лапаштица.

XI бригада остаје на положајима Оране—Бачевина—Слишане, где један батаљон води борбу са непријатељем који је пошао од Мијајлице. После кратке борбе непријатељ се повлачи. Бригада чије имала губитака.

XV бригада на положајима Бучумет—Шишинце. Овога дана нема борбе.

10/УШ XVII врши покрет за Бучумет, Бугарска на Тупале и Синоново—Сјарина.

ХШ бригада остаје на истим положајима, 1 баталјон напао четнике у Шилову и протерао их за Лебане.

XI и XV бригада 1 августа ухватиле су везу са XXI дивизијом и држе положај од Бучумета до Ивањских ливада.

На Ивањским ливадама имали су (XI) мању борбу са Бугарима.

XV бригада нема борбу.

Обе ове бригаде по наређењу XXI дивизије повлаче се у Радан где остају до 7 августа¹¹ када је ухваћена и веза са начелником штаба XXIV дивизије.

XI бригада креће правцем Бојник.

Дражиновци у јачој колони око 1000 наилазе од Кремена ка Бојнику—Суво Поље, где их у покрету бригада напада наневши им 7 мртвих и више рањених. Непријатељ у току ноћи опседа Суво Поље—Кацабаћ—Косанчић.

XV бригада преузима и положаје XI бригаде која иде у П.лустуј Реку да сакупља дезертере, и то Бучумет—Оране.

11/^111 XVII бригада стиже на положаје Бучумет—Шинце.

XV бригада рсјира се на положаје Змијин Камен—Мијајлица—Градиште. Увече, XV бригада напада на четнике у Прекопчелици где су се били укопали. Бригада је непријатеља истерала из ровова, убила 20 четника, међу овима и команданта Ресавске бригаде, и више рањених. Бригада има 3 мртва и 3 рањена.

V. XI бригада налази се у Пловцу—Суво Поље—Обилић, на положајима према четницима.

XIII бригада разрушила пругу Лесковац—Грделица и избацила воз.

Напала недићевце у покрету Радоњица—Стројковце—Вучје и протерала их. Непријатељ има 5 мртвих, толико рањених. Бригада нема губитака.

12/"УТП XI бригада напада четнике који су се у току дана повукли у Стублу и Д.[обру] Главу све до Петровца, без губитака.

Непријатељ се код Петровца састаје са групом четника која му долази од Н.[ове] Тополе и Кремена.

¹¹ Једанаеста и Петиаеста српска НО бригада од 31 јула до 8 августа 1944 год. биле су под командом Штаба Двадесет прве НОУ дивизије.

XIII одбија четнике који су напали батаљон изнад Шарца.

XV на истим положајима.

XVII бригада креће ка Тупалском Вису да прихвати Гл. штаб и болницу који треба да пређу у Јабланицу.

13/АШ XI бригада напада на сконцентрисане четнике који око 12 часова крећу: Лапатинце—Стубла Д.[обра] Глава.

Непријатељ има 5 мртвих.

Ми имамо 2 рањена.

XIII напада добровољце у Стројковцу и Шаиновцу, Шуману и Шарцу, непријатељ даје јак отпор и наши се повлаче на полазне положаје. Жртава нисмо имали. XV на истим положајима — нема борбе. XVII код Гл. пгаба иде на обезбеђење, све до 24 августа када долази у састав дивизије. Бугарска бригада креће за југ.

14/УШ XI бригада на положајима Црнатово, напада четнике који су у току ноћи прешли преко Бријања. Четници беже ка Добричу без борбе. XIII бригада у Мирошевцу напада Зото[^]ића и Синкића који су јачине 850 људи и 2 тенка, после борбе од 1 часа непријатељ панично бежи [^]д дејства нарочито руског бацача.

Непријатељ има више од 10 мртвих и преко 40 рањених. Заробљена двојица. Ми смо имали 1 лакше рањеног.

XV бригада на истим положајима — нема борбе.

15/VIII XI бригада на сектору Дубово—Дреновац сакупља дезертере. Увече полази у напад на четнике у Пучковац, али исти пре се извлаче. XIII бригада улази у Вучје. Непријатеља захватила паника због долазка наШих јединица из Босне и бежи из Вучја.

XV бригада исти положаји — нема борбе.

16/VIII XI бригада налази се на сектору Дубово—Коњарник, напада пругу Прокупље—Дољевац и демонстративни напад на Прокупље. Због овога у Прокупљу паника.

Пругу руши на 14 места и два пропуста диже у ваздух.

Пруга је уништена у дужини од 1 км.

XIII Омладински батални води борбу са четницима око 500 на Игринге—Славујевци и протерује их за Лесковац. Два батална нападају истовре-

мено непријатеља у Стројковцу и Шајиновцу. Потискују непријатеља из првих ровова, али су се морали повући. Преко дана уништен нагаз. мином 1 камион, погинуо 1 непр. вољник. Ми нисмо имали губитака. XV бригада ЈнаЈ истим положајима — нема промена.

17/VIII XI бригада налази се на рејону Дубоко—Коњарник, прикупља дезертере и сређује ђригаду.

XV бригада налази се на рејону Штулац—Прекопчелш;а ради затварања правца од Лебана.

Непријатељ се у току овог дана не појављује. Око 16 часова добијамо извештај да се II добр. пук повлачи из Лебана. Њихови војници причају успут народу да беже јер се боје нашег напада. Начелник и претседник из Лебана такође побегли за Лесковац, У Лебану остало је 550 Бугара и 120 полицајаца. Бугари уверени да ће одбранити град. У 20 часова доносимо одлуку да се нападне Лебане, али због удаљености XIII бригаде одлажемо за сутра вече.

Заповест издата свим јединицама.¹ -

Командант ЈнаЈ комесар¹³ одлазе код XV бригаде и исте вечери се врши пробни напад на непријатеља ради откривања његових снага и положаја.

18/ШП Дан је протекао у припремама, наше бригаде врше подилажење непријатеља за напад. Бугари у Лебану причају како су одбили наш напад, јер су нашу провокацију и схватили као напад.

Наша батерија од 1 противколског топа и 2 тешка бацача налази се на положају, око 13 часова узимају тачно отстојање испаливши по 1—2 гранате,

Бугари одговарају свим врстама оружја.

Око 21 час почиње наш напад, развија се паклена ватра. Бугари туку пољским топовима све ближе и ближе, јер им наши борци подилазе.

19"/У11 XI бригада је по добивеној заповести за напад на Лебане дејствовала правцем Дуги Рид—Лебане—расадник са једним батал>оном, са другим батаљоном правцем К.ЈоваЈ Топола—Крш. Бригада Је дала једну чету XV бригади за ликвидацију бункера на безименој коси северозападно од Лебана. По ликвидацији (XV) главних бункера на безименој коси, XI бригада је ликвидирала бункере код

¹ Влди док. бр. 147.

¹³ Ратко Софијанић и Србољуб Јосиповић

расадника и допрла све до центра града када се је морала повући на спољну одбрану града због продора тенкова и непријатељске војске. XV бригада са 1 батаљоном напада на бункере 18"УП11 у 21 час. и после жестоке борбе непријатељ напушта бункере и повлачи се у град. У 24^h добијамо извештај да су заузета оба топа. Други батаљон упада у горњи део града и ликвидира сва упоришта — такође до центра града, где непријатељ даје жесток отпор. Бригада се око 13 часова повлачи из града на спољну одбрану града, одакле води борбу са непријатељем све до увече, који напада тенковима. XIII бригада напада са правца Шумана и до подне такође ликвидира десну обалу Јабланице све до центра града, одакле због појаве тенкова око 13 часова повлачи се у правцу Шарца и Шумана.

Нагни борци у току борбе показали су се херојима и мајсторима за заузимање непр. бункера, а нарочито 1 батаљон XV бригаде.

Заплењена 2 пољ. топа и око 200 кола ратног материјала, 110.000 бугарске муниције, 400 граната за топове, 250 граната за бацаче, око 10 митраљеза, доста пушака, 4000 кг. брашна, пиринча, шећера, одећа и много др. разног материјала.

20/УШ Због отсутности моментане везе са XIII бригадом XI и XV бригада добијају задатак за 19-VIII у току ноћи у 21 час да нападну и ликвидирају непријатеља који је у току целог прошлога дана извлачио ратни материјал, мртве и рањене. Напад успева, наше јединице свака на свом правцу ликвидирају непријатеља у читавом граду. Непријатељ под заштитом ноћи извлачи се иако је требао бити заробљен. Непријатељ ујутру оставља јаке заштитнице на периферији града, Лебански Крш, који штите 4 тенка и двоја оклопна кола, а појачање од Бошњака 6—700 добровољаца, Немаца и белогардејаца врше подилажење и притисак на XI бригаду на падинама косе од Лебанског Крша па све до Н. Тополе. Такође једна непријатељска колона напада од Лесковца у правцу Дрводеља где је сачекује и одбија омладански батаљон XIII бригаде. Непријатељ у правцу Н. Тополе и Лебанског Крша врши притисак на наше снаге све до 13 часова, када почиње да дејствује наша артиљерија на непријатељску пешадију и тенкове. После борбе

од 2 часа, непријатељ у неред у бежи у правцу Бошњака, тенкови такође. XI бригада убија 7 Немаца међу њима и једног официра. Заплењује 2 сандука немачких ручних бомби.

Око 16 часова Лебане се налази чврсто у рукама нападах јединица. Непријатељ одбачен од Лебана на 7—3 км.

У 23 часа један батаљон XI бригаде и један батаљон XIII бригаде добијају задатак да непријатеља који се задржао у Бошњаку растерају и разбију. Но непријатељ после неколико избачених мина из нашег бацача бежи ка Лесковцу.

У току овога дана док је непријатељ још држао Лебански Крш, наше јединице су извучиле плен из града.

У току борби у ноћ 18/19 августа и 19 августа читавог дана ми смо имали 13 погинулих другова и 15 рањених.

Непријатељ има преко 50 мртвих и много више рањених.

У току борбе 20/УШ непријатељ има 35 мртвих и толики број рањених, ми немамо губитака овога дана.

Заробљено укупно 30 Бугара, жандарма и један Немац.

Распоред наших јединица XI [бригада] — Н. Топола—Петровац—Д.[обра] Глава—Коњапник.

XIII: Бојловце—Врановце—Дрводеље и Вучје.

XV бригада — један батаљон на Лебанском Кршу и К. 432, остале снаге у граду нормализују живот.

Поставља се Команда места и народ већ долази и обраћа се нама за помоћ и др. потребе.

V

X

Хајдучка Чесма — 51, 70, 80;
 Хан Грижани — 180;
 Хан Црвеки — 144, 156;
 ХацијовнокиЧ Миле — ?^{с9};
 Хитлер Алолф — 269;
 Хумка — 36;

Ц

Цветковиће (с.) — 509;
 Цврње — 466;
 Цер (к. 649) — 377;
 Церања — 155, 182;
 Церина — 207;
 Церовица — 326;
 Церовица (карта Зајечар) — 360;
 Церовић Војислав — 28. 399;
 Церово (с.) — 17;
 Цигански ЈГаз — 57;
 Црвена Јабука — 241;
 Црвена Река — жель. ст. — 284.
 348;
 Црвени Брег (с.) — 161, 198. 222.
 223, 241;
 Црвена Мах. — 161, 223, 224;
 Црквина — 493;
 Црквине -г- 120;
 Црквица (код Бучу.мета) — 443;
 Црквиште (к. 583) — 34;
 Црквиште (код Шошића) — 206;
 Црковница — 34;
 Црна Трава — 10. 38. 97. 161. 178.
 198. 199. 200. 223. 352. 353;
 Црна Чука (к. 1063) — 71. 72. 329.
 415. 416. 418;
 Црна Чука (к. 748) — 43. 49. 50.
 56. 59. 61. 70. 234. 417. 418;
 Црна Чука (к. 1197) — 36. 53. 54.
 421. 476. 491. 492. 526;
 Приатовп — 75. 154. 415. 453. 454.
 470. 542;
 Црни Врх — 23. 115. 121. 186;
 Црни Врх (к. 1037) — 109. 177;
 Црни Вох (к. 1102) — 139;
 Црни Врх (к. 1270) — 324;
 Цгни Врх (коп Шог"ља) — 300;
 Ппни К. (к. 1100) — 94. 98. 176;
 ттоноклиште — 460;
 Црнољевница — 323;

Ч

Чараковце — 89. 94. 97. 98;
 Чемерник — 161, 198;
 Черчил — 325;

Читлук — 360. 361;
 Чифлик — 296, 460;
 Чокотар (с.) — 166, 169, 173. 204.
 207. 208. 209. 210. 217. 219. 23в'
 498, 501;
 Чокотин — 30. 539;
 Чука (к. 552) — 43;
 Чука (к. 372) — 334, 402, 403;
 Чукара (к. 680) — 134;
 Чукарице — 56;
 Чукљаник (к. 432) — 402, 403;
 Чукљеник — 34, 175;
 Чукура (брдо) — 53, 54;
 Чунгула — 56;
 Чучале — 71, 300;

Ц

Цеп — 384, 406;

Ш

Шабак — 178;
 Шайновац (с.) — 542. 543;
 Шалиновиће — 483;
 Шанац (к. 713) — 140;
 Шанац (к. 1329) — 506;
 Шапот — 421, 429;
 Шарене Букве — 197;
 Шарце — 23. 334. 335. 402. 542. 544;
 Шатра — 18. 495;
 Шебет — 266;
 Шепшин — 118;
 Шилово — 23, 116, 175, 541;
 Шилъата Чука — 172;
 Шилъача (к. 1625) — 219, 516, 518;
 Шипачина (с.) — 512;
 Шиповац — 273;
 Широке Њиве — 61. 62. 121. 128.
 221. 449;
 Шишинце (с.) — 234, 290, 540;
 Шливње — 483;
 Шошићи — 204. 206. 210. 515;
 Штава (с.) - 169. 172. 210. 215;
 Штитари — 246;
 Штулац (Г. и Д.) — 77. 291. 333;
 Шубашић — 325;
 Шум. Расадник — 257;
 Шумадија — 115. 429. 488;
 Шумане — 22. 23. 86. 106. 107. 115.
 242. 252. 335. 402. 423. 436. 542.
 544;
 Шуманска Р. (р.) — 335;
 Шумшда (заселак) — 166;
 Шумић Вељко — 175;
 Шупљи Камен — 79;
 Шушњак — 17,

СА Д Р Ж А Ј

БОРБЕ У СРБИЈИ 1944 ГОД.

1 јун—20 август

Документа Народноослободилачке војске, партизанских одреда и партизанских организација

	Страна
Пишемо секретара Окружног комитета КПЈ за Топлицу од 2 јуна 1944 год. Штабу Девете српске НО бригаде о ситуацији у Топлици и Јабланици — — — — —	7
Извештај политичког комесара Космајског НОП одреда од 3 јуна 1944 год. Окружном комитету КПЈ за Младеновац о акцијама одреда — — — — —	8
Наређење Главног штаба НОВ и ПО Србије од 10 јуна 1944 год. Штабу Четврте српске дивизије о њеним задацима у случају непријатељске офанзиве — — — — —	9
Наређење Штаба Четврте НО дивизије од 10 јуна 1944 год. Штабу Тринаесте српске НО бригаде за напад на непријатељске гарнизоне и о мерама које треба предузети у случају непријатељске офанзиве на слободну територију	11
Извештај Штаба Друге шумадиске НО бригаде од 14 јуна 1944 год. секретару Окружног комитета КПЈ за Крагујевац о стању у Првом батаљону — — — — —	13
Наређење Главног штаба НОВ и ПО Србије од 16 јуна 1944 год. Штабу Двадесет четврте НО дивизије за рушење пруге и мостова и о односу према енглеској војној мисији — —	14
Наређење Главног штаба НОВ и ПО Србије од 20 јуна 1944 год. Штабу Двадесет четврте НО дивизије за пребацивање на просторију Куршумлиска Бања—Трмка—Луково	17
Директива Главног штаба НОВ и ПО Србије од 22 јуна 1944 год. јединицама Двадесет прве, Двадесет четврте и Двадесет пете дивизије у вези с непријатељском офанзивом на слободну територију Топлице, Расине и Јабланице —	
Извештај Штаба Двадесет друге НО дивизије од 23 јуна 1944 год. Главном штабу НОВ и ПО Србије о борбама дивизије од 14—22 јуна 1944 године — — — — —	20
Наређење Главног штаба ИОВ и ПО Србије од 24 јуна 1944 године штабовима дивизија и командама подручја на територији Црне Траве, Јабланице, Торлипе, Расине, Копанника и Тимока за указивање помоћи савезничким авијатичарима и прикупљање података о непријатељским авионима и аеродромима — — — — —	24
Наређење Штаба Двадесет друге НО дивизије од 26 јуна 1944 год. Штабу Тринаесте српске НО бригаде Двадесет четврте НО дивизије за достављање извештаја о ситуацији на положају бригаде — — — — —	27

Наређење Главног штаба НОВ и ПО Србије од 27 јуна 1944 год. Штабу Двадесет четврте НО дивизије у вези с попунама и наоружањем дивизије и поступцима према новим борцима	28
Наређење Штаба Двадесет друге НО дивизије од 28 јуна 1944 год. Штабу Тринаесте српске НО бригаде Двадесет четврте НО дивизије за достављање извештаја о ситуацији у Гајтану, Лецу, Медвеђи и Сјаринској Бањи	29
Наређење Главног штаба НОВ и ПО Србије од 6 јула 1944 год. Штабу Двадесет четврте НО дивизије за пребацивање Петнаесте и Седамнаесте српске НО бригаде иа просторију Мерћез—Сагоњево	31
Заповест Штаба Двадесет друге НО дивизије од 6 јула 1944 год. штабовима Десете, Једанаесте и Дванаесте српске НО бригаде за напад на четнике Заплањског корпуса	33
Наређење Главног штаба НОВ и ПО Србије од 7 јула 1944 год. Штабу Двадесет четврте НО дивизије за садејство јединицама Двадесет прве НОУ дивизије	32
Проглас Штаба Друге шумадискe НО бригаде од 10 јула 1944 год. народу Шумадије за ступање у НОВ Југославије	38
Извештај секретара Окружног комитета КПЈ за Крагујевац од 11 јула 1944 год. Покрајинском комитету КПЈ за Србију о борбама Друге шумадискe НО бригаде	39
Заповест Штаба Двадесет прве НО дивизије од 13 јула 1944 год. штабовима Четврте, Пете, Шесте и Седамнаесте српске НО бригаде за пребацивање на просторију Мала Пупавица—Равни Шорт—Механие у циљу спречавања непријатељског продора на слободну територију	43
Наређење Штаба Двадесет четврте НО дивизије од 13 јула 1944 год. штабовима Тринаесте и Петнаесте српске НО бригаде за затварање правца од Лесковца, Лебана и Вучја	45
Наређење? Главног штаба НОВ и ПО Србије од 14 јула 1944 год. штабовима Двадесет прве и Двадесет пете НО дивизије за напад на четничке снаге на сектору Јаворац—Брус и Куршумлија—Белољин	47
Наређење Штаба Двадесет пете НО дивизије од 14 јула 1944 год. штабовима Шеснаесте, Осамнаесте, Деветнаесте и Седамнаесте српске НО бригаде за поселање и утврђивање положаја Црна Чука—Голо Брдо—Маричићко Брдо—Љуша	
Извештај Штаба Пете српске НО бригаде Двадесет прве НОУ дивизије од 15 јула 1944 год. Штабу дивизије о ситуацији у рејону Куршумлиске Бање	52
Заповест Штаба Двадесет прве НОУ дивизије од 15 јула 1944 год. Штабовима Четврте, Пете, и Шесте српске НОУ бригаде за овлађивање положајима Пожар—Црна Чука— [^] Терћез—Свињска Гл.—Чукара—Треска	33
Заповест Штаба Двадесет пете НО дивизије од 15 јула 1944 год. штабовима Шеснаесте, Седамнаесте, Осамнаесте и Деветнаесте српске НО бригаде за напад на бугарске посаде у Плочнику и Барлову и четничке положаје у Вршевцу и Пљакову	31
Наређење Главног штаба НОВ и ПО Србије од 17 јула 1944 год. Штабу Двадесет пете НО дивизије за напад на бугарске јединице дуж комуникације Прокупље—Куршу-	

Заповест Штаба Двадесет пете НО дивизије од 17 јула 1044 год. штабовима Шеснаесте, Осамнаесте и Деветнаесте српске НО бригаде за размештај на просторији Космача—Товрљане—Широке Њиве и испитивање непријатељских снага на сектору Куршумлија—Прокупље — — — — —	
Наређење Главног штаба НОВ и ПО Србије од 18 јула 1944 год. Штабу Двадесет пете НО дивизије за пребацивање на Копаноник у циљу напада на четничке снаге — — — — —	, —
Допунско наређење Главног штаба НОВ и ПО Србије од 18 јула 1944 год. Штабу Двадесет пете НО дивизије за марш на Копаноник — — — — —	<S>
Наређење Главног штаба НОВ и ПО Србије од 18 јула 1944 год. Штабу Двадесет четврте НО дивизије за пребацивање Једанаесте српске НО бригаде у рејон Статовца и стављање бугарске бригаде „Георги Димитров“ под команду ове дивизије — — — — —	68
Заповест Штаба Двадесет пете НО дивизије од 18 јула 1944 год. штабовима Деветнаесте и Шеснаесте српске НО бригаде за посудање положаја Горња Топоница—Доњи Дединац и примање материјала за јединице дивизије — — — — —	69;
Извештај Штаба Шесте српске НОУ бригаде Двадесет прве НОУ дивизије од 19 јула 1944 год. Штабу дивизије о борбама против четника на положајима Сибница—Чучале—Музаћ—Рашица — — — — —	71
Наређење Главног штаба НОВ и ПО Србије од 19 јула 1944 год. Штабу Двадесет четврте НО дивизије за одбрану сектора Пуста Река—Топлица — — — — —	73
Наређење Штаба Двадесет четврте НО дивизије од 19 јула 1944 год. штабовима Једанаесте, Тринаесте, Петнаесте, Седамнаесте и Деветнаесте српске НО бригаде и бугарске бригаде „Георги Димитров“ за одбрану слободне територије од бугарских и четничких јединица — — — — —	75
Наређење Главног штаба НОВ и ПО Србије од 21 јула 1944 год. штабовима Двадесет прве, Двадесет четврте и Двадесет пете НО дивизије за маневарску борбу против непријатељских јединица — — — — —	79/
Наређење Штаба Двадесет четврте НО дивизије од 21 јула 1944 год. штабовима Једанаесте, Тринаесте, Седамнаесте и Деветнаесте српске НО бригаде и бугарске бригаде „Георги Димитров“ у вези с непријатељском офанзивом на слободну територију у Топлици и Јабланици — — — — —	82
Заповест Штаба Двадесет пете НО дивизије од 23 јула 1944 год. штабовима Шеснаесте, Осамнаесте и Деветнаесте српске НО бригаде за покрет у правцу Г. Оруглице — — — — —	'84/
Наређење Главног штаба НОВ и ПО Србије од 24 јула 1944 год. штабовима Двадесет прве, Двадесет четврте и Двадесет пете НО дивизије за наступање у правцу Ђиљана — — — — —	^ 86;
Наређење Главног штаба НОВ и ПО Србије од 25 јула 1944 год. штабовима Двадесет прве, Двадесет четврте и Двадесет пете НО дивизије за наступање правцем Врућевци—Г. Шипаница—Кололеч—Корешин — — — — —	Ј9
Наређење Штаба Двадесет прве НОУ дивизије од 25 јула 1944 год. штабовима Четврте, Пете и Шесте српске НОУ бригаде за наступање правцем Веља Глава—Огоште—Беривојце—С. Корешин према Ђиљану — — — — —	94
Заповест Штаба Двадесет пете НО дивизије од 25 јула 1944 год. штабовима Шеснаесте, Осамнаесте и Деветнаесте српске	

НО бригаде за наступање правцем Врућевци—Кололеч према Ѓвџилану — — — — —	'97)
Наређење Главног штаба НОВ и ПО Србије од 26 јула 1944 год. команданту Двадесет прве НОУ дивизије за прикупљање података о непријатељу и испитивање ситуације у правцу Лебана и пл. Радана — — — — —	ЈОО
Заповест Штаба Двадесет пете НО дивизије од 27 јула 1944 год. штабовима Шеснаесте, Осамнаесте и Деветнаесте српске НО бригаде за прелазак комуникације Скопље—Ниш и избијање на просторију Несврта - Крива Феја — — — — —	{04}
Наређење Главног штаба НОВ и ПО Србије од 28 јула 1944 год. Штабу Двадесет прве НОУ дивизије за прелаз комуникације Лесковац—Лебане и наступање у правцу пл. Радана и Топлице — — — — —	106
Наређење команданта Двадесет прве НОУ дивизије од 28 јула 1944 год. штабазима Четврте и Шесте српске НО бригаде у вези с преласком комуникације Лебане—Лесковац — — — — —	107
Заповест Штаба Двадесет пете НО дивизије од 28 јула 1944 год. штабовима Шеснаесте, Осамнаесте и Деветнаесте српске НО бригаде за прелазак комуникације Скопље—Ниш и размештај на просторији Несврта—Крива Феја — — — — —	по<)
Писмо Штаба Двадесет пете НО дивизије од 29 јула 1944 год. Штабу Двадесет друге НО дивизије у вези с пребацивањем на просторију Крива Феја — — — — —	Ш)
Извештај Штаба Осме српске НО бригаде Двадесет друге НО дивизије од 29 јула 1944 год. Штабу дивизије о преласку Двадесет пете НО дивизије у Криву Феју — — — — —	ЈТЈ>
Извештај Штаба Јастребачког НОП одреда од 31 јула 1944 год. Штабу Двадесет прве НОУ дивизије о преношењу ра>веника из дивизијске болнице из Славујеваца У Придворицу — — — — —	114
Наређење Штаба Двадесет прве НОУ дивизије од 31 јула 1944 год. штабовима Четврте, Пете и Шесте српске НОУ бригаде за наступање у правцу пл. Радана и Соколовице — — — — —	115
извод из извештаја вршиоца дужности заменика политичког комесара Космајског НОП одреда од јула 1944 год. Окружном комитету КПЈ за Младеновац о борбама одреда у јуну 1944 године — — — — —	
Упутство Главног штаба НОВ и ПО Србије од 1 августа 1944 год. Окружном комитету КПЈ за Лесковац о мобилизацији људства за партизанске одред и команде мвега — — — — —	119
Наређење Штаба Двадесет прве НОУ дивизије од 1 августа 1944 год. штабовима Четврте, Пете и Шесте српске НОУ бригаде за напад на четничке снаге на просторији с. Арбалашка—с. Статовац—с. Власово — — — — —	»*)
Извештај Штаба Пете српске НОУ бригаде Двадесет прве НОУ дивизије од 1 августа 1944 год. Штабу дивизије о распореду бригаде — — — — —	123
Извештај Штаба Јастребачког НОП одреда од 1 августа 1944 год. Штабу Двадесет прве НОУ дивизије о стању у одреду — — — — —	124
Преглед резултата борби Друге шумадијске НО бригаде од 6 јуна до 1 августа 1944 године — — — — —	
Извештај Штаба Четврте српске НОУ бригаде Двадесет прве НОУ дивизије од 2 августа 1944 год. Штабу дивизије о борби ливог и Другог батаљона против четника код Власова — — — — —	1

Писмо командшито Двадесет прве НОУ дивизије од 2 августа 1944 год. Главном штабу НОВ и ПО Србије о распореду бригаде и повлачењу четника у правцу Куршумлије —	128
Извештај Штаба Четврте српске НОУ бригаде Двадесет прве НОУ дивизије од 2 августа 1944 год. команданту дивизије о тешкоћама у погледу исхране бригаде — — — —	129
Заповест Штаба Оперативне групе дивизија од 2 августа 1944 год. штабовима Друге* пролетерске, Пете и, Седамнаесте НОУ дивизије за рушење железничке пруге Рашка—Косовска Митровица на сектору Рудница, Рамне — — — —	131
Заповест Штаба Друге пролетерске дивизије од 3 августа 1944 год. штабовима Друге и Четврте пролетерске и Треће српске НОУ бригаде за напад на комуникацију Косовска Митровица—Рашка на сектору Лепосавић—Лешак — — — —	138
Заповест Штаба Пете НОУ дивизије од 3 августа 1944 год. штабовима Прве, Четврте и Десете крајишке НОУ бригаде за напад на комуникацију Косовска Митровица—Рашка на сектору Рамне—Лепосавић — — — —	142
Извештај начелника Штаба Деведесет прве НОУ дивизије од 3 августа 1944 год. команданту дивизије о пријему војног материјала — — — — — — — — — —	147
Писмо команданта Деведесет прве НОУ дивизије од 3 августа 1944 год. Штабу дивизије о повлачењу четника у правцу Топлице — — — — — — — — — —	148
Извештај Штаба Четврте српске НОУ бригаде Двадесет прве НОУ дивизије од 3 августа 1944 год. Штабу дивизије о покрету бригаде у правцу Механе — — — — — — — —	150
Писмо политичког комесара Двадесет прве НОУ дивизије од 3 августа 1944 год. команданту дивизије о ситуацији на положајима бригаде — — — — — — — — — —	151
Заповест Штаба Оперативне групе дивизија од 3 августа 1944 год. штабовима Друге пролетерске, Пете и Седамнаесте НОУ дивизије за марш на Копаоник — — — — — — — —	153
Наредба Штаба Пете НОУ дивизије од 3 августа 1944 год. штабовима Прве, Четврте и Десете крајишке НОУ бригаде за рушење пруге Кос. Митровица—Рашка — — — — — — — —	155
Извештај Штаба Деведесет друге НОУ дивизије од 4 августа 1944 год. Главном штабу НОВ и ПО Македоније о борби против Оугарских јединица на Росуљку и напад на железничку пругу Ниш—Скопље — — — — — — — — — —	157
Заповест Штаба Двадесет пете НОУ дивизије од 5 августа 1944 год. штабовима Шеснаесте, Осамнаесте и Деведесет прве српске НОУ бригаде за марш на просторију Д. Ржана—М. Стрешер—Биљаница — — — — — — — — — —	
Наредба Штаба Друге пролетерске дивизије од 5 августа 1944 год. штабовима Четврте пролетерске и Треће српске НОУ бригаде за повлачење у случају непријатељског напада у правцу Борковца—Родељ—Стануловићи — — — — — — — —	163
Извештај Штаба Друге пролетерске дивизије од 5 августа 1944 год. штабовима Друге и Четврте пролетерске и Треће српске НОУ бригаде за наступало преко Копаоника у правцу Топлице и Бруса — — — — — — — — — —	
Заповест Штаба Оперативне групе дивизија од 5 августа 1944 год. Штабовима Друге пролетерске, Пете и Седамнаесте НОУ дивизије за покрет преко Копаоника у правцу Бруса, Топлице и Јабланице — — — — — — — — — —	168

	^	Страна
Наређење Штаба Пете НОУ дивизије од 5 августа 1944 год. штабовима Прве, Четврте и Десете крајишке НОУ бригаде за покрет у правцу Топлице и Бруса — — — —		171
Извештај Штаба Четврте српске НОУ бригаде Двадесет прве НОУ дивизије од 5 августа 1944 год. Штабу дивизије о распореду бригаде и непријатељским снагама у Куршумлији — — — —		174
Извештај Штаба Петнаесте српске НО бригаде Двадесет четврте дивизије од 5 августа 1944 год. Штабу Двадесет прве НОУ дивизије о распореду бригаде и непријатељским снагама на просторији Секирача—Стубла—Шилово—Медвеђа — — — —		175
Извештај Штаба Двадесет пете НО дивизије од 5 августа 1944 год. Главном штабу НОВ и ПО Србије о борбама и покретима дивизије од 28 јула до 5 августа 1944 године — —		176
Извештај Штаба Прве крајишке НОУ бригаде Пете НОУ дивизије од 5 августа 1944 год. Штабу дивизије о борбама на комуникацији Рашка—Косовска Митровица — — — —		180
Извештај Штаба Једанаесте српске НО бригаде Двадесет четврте НО дивизије од 5 августа 1944 год. Штабу Двадесет прве НОУ дивизије о непријатељским снагама на подручју Радана и Гајтана — — — —		184
Наређење Главног штаба НОВ и ПО Србије од 6 августа 1944 год. Штабу Тринаесте српске НО бригаде Двадесет четврте НО дивизије за израду препрека против непријатељских тенкова на путу Барје—Д. Оруглица—Тупалски Вис—Радевачка Чесма — — — —		185
Наређење Главног штаба НОВ и ПО Србије од 6 августа 1944 год. Штабу Тринаесте српске НО бригаде за рушење железничке Пруге Лесковац—Врање и друма Лесковац—Лебане и прикупљање података о непријатељу у Јабланици и Пустој Реци — — — —		188
Писмо Главног штаба НОВ и ПО Србије од 6 августа 1944 год. енглеској војној мисији при Главном штабу НОВ и ПО Србије у вези са тражењем авиона за бомбардовање непријатељских гарнизона у Србији — — — —		189
Наређење Главног штаба НОВ и ПО Србије од 6 августа 1944 год. Штабу Двадесет пете НО дивизије за пребацивање на подручје Бабичке Горе и Заплања — — — —		191
Извештај начелника Обавештајног одељења Главног штаба НОВ и ПО Србије од 6 августа 1944 год. Главном штабу о распореду и бројном стању непријатељских снага у Србији — — — —		193
Наређење Штаба Двадесет прве НОУ дивизије од 6 августа 1944 год. штабовима Четврте, Пете и Шесте српске НОУ бригаде, за посудање положаја: Грабовница—Статовац, а командама ЈасТребачког НОП одреда и Барбатовачке команде места за пребацивање на свој терен — — — —		195
Заповест Штаба Двадесет пете НО дивизије од 6 августа 1944 год. штабовима Шеснаесте, Осамнаесте и Деветнаесте српске НО бригаде за пребацивање на просторију Црна Трава—Брод—Добро Поље — — — —		198
Наређење Штаба Оперативне групе дивизија од 6 августа 1944 год. штабовима Друге пролетерске, Пете и Седмнаесте НОУ дивизије за предузимање мера обезбеђења у правцу свога наступања — — — —		

Запшест Штаба Оперативне групе дивизмја од 6 августа 1&44 год. штабовима Друге пролетерске, Пете и Седамнаесте НОУ дивизије за разбијањл четничких снага на просторији Градац—Брзеће—Ливађе у циљу заузимања Бруса	202
Заповест Штаба Друге пролетерске дивизије од 7 августа 1944 год. штабовима Друге и Четврте пролетерске и Треће српске НОУ бригаде за разбијање четничких снага на просторији између Горњег и Доњег Левића, Стрмачке и Влајковачке Реке	205
Заповест Штаба Пете НОУ дивизије од 7 августа 1944 год. штабовима Прве, Четврте и Десете крајишке НОУ бригаде за пребацивање на просторију Чокотар—Берекари—Домишевина и прикупљање података о непријатељу — — — — —	200
Извештај Штаба Двадесет четврте НО дивизије од 7 августа 1944 год. Главном штабу НОВ и ПО Србије о расгореду Седамнаесте српске НО бригаде и бугарске бригаде „Георги Димитров“ и о борби против четника на Реткоцеру — — — — —	21J
Заповест Штаба Оперативне групе дивизија од 7 августа 1944 год. штабовима Друге пролетерске, Пете и Седамнаесте НОУ дивизије за разбијање Првог равногорског и Церског четничког корпуса на гребенима Копаоника — — — — —	213
Наређење Штаба Пете НОУ дивизије од 7 августа 1944 год. штабовима Прве, Четврте и Десете крајишке НОУ бригаде за разбијања четничких снага на сектору Леденица (к. 1915) — Ммланов Врх (к. 2017) и протеривање у правцу Јошаничке Бање — — — — —	215
Заповест Штаба Седамнаесте НОУ дивизије од 7 августа 1944 год. штабовима Друге крајишке, Шесте источно-босанске и Петнаесте Мајевичке НОУ бригаде за разбијање четничких снага на просторији Леденица—Караман—Јелица — — — — —	21П
Наређење Штаба Двадесет прве НОУ дивизије од 7 августа 1944 год. Штабу Шесте српске НОУ бригаде за извијање непријатељских снага у правцу: Власово—Статовац—Арбанашка—Товрљане — — — — —	221
Заповест Штаба Двадсет пете НО дивизије од 7 августа 1944 год. штабовима Шеснаесте, Осамчаесте и Деветнаесте српске НО бригаде за пребацивање на просторију Бистрица—Козило—Јаворје—Вус—Добро Поље—Остроzub — — — — —	222
Писмо Главног штаба НОВ и ПО Македоније од 8 августа 1944 год. Штабу Двадесет друге НО дивизије о потреби заједничких акција македонских НО јединица и Двадесет друге дивизије — — — — —	224
Наређење Главног штаба НОВ и ПО Србије од 8 августа 1944 год. Штабу Двадесет друге НО дивизије за појачана дејства против непријатеља на свом сектору и формирање »овиначких оделлња у дивизији и бригаама — — — — —	226
Наређење Штаба Друге пролетерске дивизије од 8 августа 1944 д-од. штабовима Друте и Четврте пролетерске и Треће српске НОУ бригаде за одбрану Бруса и садејство јединицама Пете и Седамнаесте НОУ дивизије — — — — —	229
Наређење Штаба Оперативне групе дивизија од 8 августа 1944 год. штабовима Друге пролетерске, Пете и Седамнаесте НОУ дивизије за размештај на просторији с. Миленгија—Брус—с. Разбојна—с. Радуње—с. Брзеће и затварање правца Рашка—Јошаничка Бања и Александровац—Блаце—Курушумлија — — — — —	231

Наређење Штаба Двадесет прве ПОУ дивизије од 8 августа 1944 год. штабовима Четврте, Пете и Шесте српске НОУ бригаде за напад на Куршумлију — — — — —	234
Наређење Штаба Пете НОУ дивизије од 8 августа 1944 год. штабовима Прве, Четврте и Десете крајишке НОУ бригаде за затварање правана према р. Ибру, Лукову и Милановом Врху — — — — —	238
Извештај начелника Обавештајног одељења Главног штаба НОВ и ПО Србије од 9 августа 1944 год. Главном штабу НОВ и ПО Србије о распореду и бројном стању непријатељских снага у Лесковачком и Врањском округу —	240)
Извештај Штаба Четврте српске НОУ бригаде Двадзсет прве НОУ дивизије од 9 августа 1944 год. Штабу дивизије о нападу на Куршумлију — — — — —	242
Извештај Штаба Пете српске НОУ бригаде Двадесет прве НОУ дивизије од 9 августа 1944 год. Штабу дивизије о неуспелом нападу на Куршумлију — — — — —	244
Наређење Штаба Друге пролетерске дивизије од 9 августа 1944 год. штабовима Друге и Четврте пролетерске и Треће српске НОУ бригаде зп размештај на просторији Златари — Богише — Разбојна — Дупци — Батоте и затварањц правача од Блага и Куршумлије — — — — —	245
Заповест Штаб I Даадесет пете' НО дивизије од 9 августа 1944 год. штабовима Шзснаесте, Осамнаесте и Деветнаесте српске НО бригаде за напад на бутарске граничне карауле на сектору Д. Лопушња—Крушевица и пребацивање на подручје Бабичке Горе и Заплзња — — — — —	247)
Наређење Главног штаба НОВ и ПО Србије од 10 августа 1944 год. Штабу Двадесет четврте НО дивизије за чишћење терена од четничких јединица у Јабланици и Пустој Реци и рушење комуникашна Ниш—Скопље и Лесковап — Лебане — — — — —	249
Обавештајни извештај начелника Обавештајног одел>ења Главног штаба НОВ и ПО Србије од 10 августа 1944 год. Главном штабу НОВ и ПО Србије о распореду и бројном стању непријател.ских јединица у Лесковачком и Нишком округу — — — — —	251
Наређење Штаба Двадесет друге НО дивизије од 10 августа 1944 год. штабовима Осме, Десете и Дванаесте српске НО бригаде за рушење железничке пруге Скопље—Ниш. на сектору Ристован—Прибој и напад на бугарску посаду у Врањској Бањи — — — — —	253
Радиограмск.1 обавештење Штаба Оперативне групе дмвизија од 10 августа 1944 год, Штабу Тридесет седме НОУ дивизије о борбама Друге пролетерске. Пете и Седамнаесте НОУ дивизије против четника на Копаннику —	250
Извештај Штаба Прве крајишке'НОУ бригаде Пете НОУ дивизије од 10 августа 1944 год. Штабу дивизије о борбама против четника на Милановом Врху и Ледешши —	252>>
Наредба Главног штаба НОВ и ПО Србије од 11 августа 1944 год. за враћање војничке спреме од стране грађанских лица — — — — —	261
Писмо Штаба Двадесет прве НОУ дивизије од 11 августа 1944 год. замепику команданта Глвног штаба НОВ и ПО Србије и начелнику Штаба Двадесет прве НОУ дивизије о успостаЕљању везе са Петом НОУ дивизлјом — — —	203

Извештај Штаба Двадесет друге НО дивизије од 11 августа 1944 год. Главном штабу НОВ и ПО Македоније о рушењу железничке пруге између Ристовца и Прибоја — — —	264
Заповест Штаба Двадесет пете НО дивизије од 11 августа 1944 год. штабовима Шеснаесте, Осамнаесте и Деветнаесте српске НО бригаде ма размештај на просторији Д. Душник—Сопогиница—Шибет—В. Крчи.мир—Личје—Јарсеново и извиђање према Нишу, Лесковцу и Б. Паланци —	,
Наређењ Штаба Оперативне групе ЛШШизпја од 11 августа 1944 год. штабовима Друте пролетерске и Петс НОУ дивизије за покрет са Копаоника у правцу Куршумлије — — —	270
Звповест Штаба Пете НОУ дивизије од 11 августа 1944 год. штабовима Прве, Четврте и Десете крајишке НОУ бригаде за пребацивање двеју бригада на просторију Луково—Требиша и извиђање у правцу Куршумлије — — —	272
Извештај начелника Обавештајног одељења Главног штаба НОВ и ПО Србије од 12 августа 1944 год. Главном штабу НОВ и ПО Србије о распореду и бројном стану непријатељских снага у Лесковачком округу — — — —	,—
Извештај заменика команданта Главног штаба НОВ и ПО Србије од 12 августа 1944 год. Главном штабу НОВ и ПО Србије о војнополитичкој ситуацији у Топлици, Косаници и Јабланици и стању у Двадесет првој и Двадесет четвртој дивизији, Јастребачком НОП одреду и командама подручја — — — — —	277 -
Наређење Главног штаба НОВ и ПО Србије од 12 августа 1944 год. Штабу Двадесет четврте НО дивизије за пребацивање Седамнаесте српске НО бригаде на просторију Шилсвска Коса—Тупалски Вис ради прихвата Главног штаба НОВ и ПО Србије и дивизијске болнице — — —	281
Заповест Штаба Двадесет пете НО дивизије од 12 августа 1944 год. Штабовима Шеснаесте, Осамнаесте и Деветнаесте српске НО бригаде за марш преко Суве Планине у правцу Сврљита и Сокобаил — — — — —	283)
Наређење Штаба Друге пролетерске дивизије од 12 августа 1944 год. штабовима Друге и Четврте пролетерске и Треће српске НОУ бригаде за пребацивање на просторију Сагоњево—Вишесело—Невде—Муљевиће и извиђање у правцу Куршумлије — — — — —	285
Наређење Штаба Оперативне групе дивизија од 12 августа 1944 год. Штабу Пете НОУ дивизије за пребацивање на просторију Мирница—Жегроз — — — — —	237
Наређење Штаба Пете НОУ дивизије од 12 августа 1944 год. штабовима Прве и Десете крајишке НОУ бригаде за разуештај из просторији Никодтгова Ливадл—Жегрова и извиђање у грацу Куршумлије — — — — —	288
Извештај Штаба Двадесет четврте НО дивизије од 12 августа 1944 год. Главном штабу НОВ и ПО Србије о борбама против четника код Лебана и Косачића — — — — —	290
Писмо заменика команданта Главног штаба НОВ и ПО Србије од 13 августа 1944 год. Штабу Двадесет прве НОУ дивизије о ситуацији у Јабланици и Пустој Реци — — — —	293
Наређење Штаба Пете НОУ дивизије од 13 августа 1944 год. штабовима Прве и Десете крајишке НОУ бригаде за посудањ Ј положаја Игриште—Марош—Отојанова Чука у циљу садејства јединицама Друге пролетерске дивизије —	294

Заповест Штаба Двадесет пете НО дивизије од 13 августа 1944 год. штабовима Осамнаесте и Деветнаесте српске НО бригаде за марш са Суве Планине правцем Дивљане—Ореовац—Букуровац у рејон Сврљешких планина — —	296
Наређење Штаба Оперативне групе дивизија од 13 августа 1944 год. Штабу Двадесет прве НОУ дивизије за вршење притиска на непријатељске снаге у Куршумлији с јужне и југоисточне стране у циљу помоћи јединицама Друге пролетерске дивизије — — — — —	298
Заповест Штаба Седамнаесте НОУ-дивизије од 13 августа 1944 год. штабовима Друге крајишке, Шесте источnobосанске и Петнаесте мајевичке НОУ бригаде за одбијање непријатељских напада са правца Крушевац—Блаце према Александровцу и Брусу — — — — —	299
Извештај заменика команданта Главног штаба НОВ и ПО Србије од 13 августа 1944 год. Главном штабу ИОВ и ПО Србије о ситуацији у Топлици — — — — —	301
Извештај Штаба Четврте српске НОУ бригаде Двадесет прве НОУ дивизије од 13 августа 1944 год. Штабу дивизије о ситуацији на положајима бригаде између Куршумлијске Бање и Раче — — — — —	303
Извештај Обавештајног одељења Главног штаба НОВ и ПО Србије од 14 августа 1944 год. Главном штабу НОВ и ПО Србије о распореду и бројном стању непријатељских снага у Јабланици, Топлици и Расини — — — — —	304
Наређење Штаба Оперативне групе дивизија од 14 августа 1944 год. Штабу Двадесет прве НОУ дивизије за затварање комуникација Прокупље—Куршумлија и Подујево—Куршумлија у циљу спречавања продора непријатељских снага из Прокупља и Подујева у правцу Куршумлије —	306
Наређење Штаба Пете НОУ дивизије од 14 августа 1944 год. штабовима Прве и Десете крајишке НОУ бригаде за напад на Куршумлију — — — — —	308
Заповест Штаба Друге пролетерске дивизије од 14 августа 1944 год. штабовима Друге и Четврте пролетерске и Треће српске НОУ бригаде за напад на Куршумлију — — — — —	310
Заповест Штаба Оперативне групе дивизија од 14 августа 1944 год. штабовима Друге пролетерске, Пете и Двадесет прве НОУ дивизије за напад на Куршумлију — — — — —	314
Радиограмска обавештења Главног штаба НОВ и ПО Србије од 14 августа 1944 год. Штабу Оперативне групе дивизија о непријатељским снагама у Јужној и Источној Србији	316
Наређење Штаба Двадесет прве НОУ дивизије од 15 августа 1944 год. начелнику Штаба дивизије и Штабу Шесте српске НОУ бригаде за рушење пруге Прокупље—Куршумлија	318
Наређење Штаба Оперативне групе дивизија од 15 августа 1944 год. Штабу Двадесет прве НОУ дивизије за повлачење из Куршумлије — — — — —	318
Заповест Штаба Двадесет пете НО дивизије од 15 августа 1944 год. штабовима Шеснаесте, Осамнаесте и Деветнаесте српске НО бригаде за пребацивање на просторију Гулијан—Округлица—Црнол^вица—Тијовац—Тресибаба — —	~*23/
Извештај Штаба Друге пролетерске бригаде Друге пролетерске дивизије од 15 августа 1944 год. Штабу дивизије о борби са бугарским јединицама код Барбатовца и плану за напад на Блаце — — — — —	320

Наређење Штаба Друге пролетерске дивизије од 15 августа 1944 год. штабовима Друге и Четврте пролетерске и Треће српске НОУ бригаде за покрет у правцу Бруса и Разбојне у циљу садејства јединица Седамнаесте НОУ дивизије	327
Радиограмско обавештење Штаба Оперативне групе дивизије од 15 августа 1944 год. Штабу Тридесет седме НОУ дивизије о разбијању једног бугарског пука између Куршумлије и Блаца	329
Наређење Штаба Двадесет прве НОУ дивизије од 16 августа 1944 год. штабовима Пете и Шесте српске НОУ бригаде за рушење комуникације Куршумлија—Прокупље	330
Заповест Штаба Двадесет четврте НО дивизије од 16 августа 1944 год. штабовима Једанаесте, Тринаесте и Петнаест српске НО бригаде за напад на Лебане	332
Извештај начелника Штаба Двадесет прве НОУ дивизије од 16 августа 1944 год. Штабу дивизије о нападу Шесте српске НОУ бригаде на железничке станице у Барлову и Д. Плочнику	337
Извештај Штаба Прве крајишке НОУ бригаде Пете НОУ дивизије од 16 августа 1944 год. Штабу дивизије о нападу на Куршумлију	33а
Извештај Штаба Четврте српске НОУ бригаде Двадесет прве НОУ дивизије од 17 августа 1944 год. Штабу дивизије о нападима на Куршумлију и железничку станицу Барлово	342
Наређење Главног штаба НОВ и ПО Србије од 17 августа 1944 год. Штабу Двадесет прве НОУ дивизије за пријем ратног материјала од Двадесет четврте НО дивизије	343
Наређење Главног штаба НОВ и ПО Србије од 17 августа 1944 год. командама подручја за стварање радионица при командама места и начину снабдевања оперативних јединица	345
Извештај Штаба Пете српске НОУ бригаде Двадесет прве НОУ дивизије од 17 августа 1944 год. Штабу дивизије о ситуацији на положају бригаде	347
Обавештење Главнирг штаба НОВ и ПО Србије од 17 августа 1944 год. Штабу Оперативне групе дивизија о успесима 24 и 25 дивизије	ч34ј*
Заповест Штаба Двадесет пете НО дивизије од 17 августа 1944 год. штабовима Шеснаесте, Осамнаесте и Деведнаесте српске НО бригаде за напад на Грамаду, Сврљиг и Нишевац	ч34у'
Извештај Обавештајног одељења Главног штаба: НОВ и ПО Србије од 18 августа 1944 год. Главном штабу НОВ и ПО Србије о непријатељским сцагама у Лесковцу, Лебану и Пуковцу	351
Наређење Главног штаба НОВ и ПО Србије од 18 августа 1944 год. Штабу Двадесет четврте НО дивизије за обезбеђење и пребацивање енглеске мисије на терен Пиротског НОП одреда. за прихват и евакуацију рањеника Двадесет друге НО дивизије за Италију	352
Наређење Штаба Оперативне групе дивизија од 18 августа 1944 год. штабовима Друге пролетерске. Пете и Седамнаесте НОУ дивизије за формирање мобилизационих отсека при штабовима бригада и дивизија у циљу мобилизације људства за јединице дивизија	354

Наређење Штаба Друге пролетерске дивизије од 18 августа 1944 год. штабовима Друге и Четврте пролетерске и Треће српске НОУ бригаде за затварање праваца према Куршумлији и Блацу и упућивање тешких рањеника у Италију на лечење	356
Наређење Штибл Оперативне групе дивизија од 18 августа 1944 год. штабовима Друге пролетерске и Пете НОУ дивизије За дејство на просторији Горња Јабланица—Косаница—Арбаиашке Планине—Куршумлија—Копаноник—Блаце	357
Заповест Штаба Двадесет пете НО дивизије од 18 августа 1944 год. штабовима Шеснаесте, Ссамнаесте и Двадесете српске НО бригаде за размештај на просторији Зоруновац—Крстатац—Слемен—Читлук—Орешац—Церовица и затварање праваца према Књажевцу, Бољевцу и Сокобањи	360 J
Извештај Штаба Двадесет прве НОУ дивизије од 18 августа 1944 год. Главном штабу НОВ и ПО Србије о борбама јединица дивизије од 12—17 августа 1944 године	362
Наређење Штаба Друге пролетерске дивизије од 19 августа 1944 год. штабовима Друге и Четврте пролетерске и Треће српске НОУ бригаде за пребацивање на просторију Пуста Река—Горња Јабланица	366
Наређење Штаба Оперативне групе дивизија од 19 августа 1944 год. Штабу Двадесет прве НОУ дивизије за пребацивање са двама бригадама на просторију Куршумлиска Бања—Велика Шатра—Сагоњево са задатком дејства на комуникацију Блаце—Куршумлија	369
Наређење Штаба Пете НОУ дивизије од 19 августа 1944 год. штабовима Прве и Десете крајишке НОУ бригаде за размештај на просторији Неваде—Вишесело—Сагоњево	370
Наређење Штаба Двадесет пете НО дивизије од 19 августа 1944 год. штабовима Шеенаесте, Осамнаесте и Деветинаесте српске НО бригаде за појачање дисциплине у јединицама	37J/
Извештај Штаба Двадесет друге НО дивизије од 19 августа 1944 год. Главном штабу НОВ и ПО Србије о борбама дивизије против бугарских јединица у првој половини августа 1944 године	377
Извештај Штаба Двадесет друге НО дивизије од 19 августа 1944 год. Главном штабу НОВ и ПО Србије о ситуацији у Врањском округу	381
Извештј Штаба Двадесет друге НО дивизије од 19 августа 1944 год. Главном штабу НОВ и ПО Србије о дивезантским акцијама дивизије на прузи Владичин Хан—Врање и друму Владичин Хан—Сурдулица у времеу од 6 јула до 3 августа 1944 године	384
Извештај Штаба Двадесет четврте НО дивизије од 19 августа 1944 год. Главном штабу НОВ и ПО Србије о нападу на Лебане	386
Извештај политичког комесара Шесте источнбосанске НОУ бригаде од 19 августа 1944 год. политичком комесару Седмнаесте НОУ дивизије о политичком стању и раду бригаде од 1—15 августа 1944 године	390
Наређење Главног штаба НОВ и ПО Србије од 20 августа 1944 год. Штабу Двадесет четврте НО дивизије за прихват рањеника Двадесет друге НО дивизије на Кукавици и обезбеђење аеродрома у с. Бојнику	396
Наређење Главног штаба НОВ и ПО Србије од 20 августа 1944 год. Штабу Двадесет четврте НО дивизије за извлачење	

	Страна
заплењеног материјала и рушење војних објеката у Лебану — — — — —	398
Наређење Штаба Двадесет прве НОУ дивизије од 20 августа 1944 год. штабовима Четврте, Пете и Шесте српске НОУ бригаде за распоред на просторији Бранкова Кула—Мирница—Влајње Вишесело—Драгуша—Међухана — — — — —	399
Извештај Штаба Двадесет четврте НО дивизије од 20 августа 1044 год. Оперативном одељењу Главног штаба НОВ и ПО Србије о борбама за ослобођење Лебана — — — — —	401
Радиограмско обавештење Главног штаба Србије од 20 августа 1944 год. Штабу Оперативне групе дивизија о успеху Двадесет прве и Двадесет четврте НО дивизије у борби против Бугара — — — — —	404
Наређење Штаба Оперативне групе дивизија од 20. августа 1944 год. Штабу Тридесет седме НОУ дивизије за дејства на прузи Вишеград—Ужице — — — — —	405
Извод из Операциског дневника Главног штаба НОВ и ПО Србије за време од 11 јула до 20 августа 1944 године — — — — —	406
Извод из Операциског дневника Оперативне групе дивизија за време од 1—20 августа 1944 године -г- — — — — —	466
Извод из Операциског дневника Друге пролетерске дивизије за време од 1—20 августа 1944 године — — — — —	483
Извод из Операциског дневника Пете НОУ дивизије за време од 1—15 августа 1944 године — — — — —	496
Извод из Операциског дневника Седамнаесте НОУ дивизије за време од 1—20 августа 1944 године — — — — —	505
Извод из Операциског дневника Двадесет прве НОУ дивизије за време од 12—20 августа 1944 године — — — — —	525
Извод из Операциског дневника Двадесет четврте НО дивизије за време од 13 јула до 20 августа 1944 године — — — — —	532
Регистар — — — — —	547